

CURSUS PHILOSOPHICI

REGALIS COLLEGII SALMANTICENSIS
SOCIETATIS JESU
IN COMPENDIUM REDACTI,
ET IN TRES PARTES DIVISI

SECUNDA PARS,

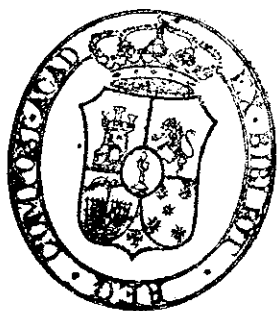
CONTINENS PHYSICAM,
SEU PHILOSOPHIAM NATURALEM,
DE CORPORE NATURALI GENERATIM.

AUTHORE

R. P. LUDOVICO DE LOSSADA
*ejusdem Societatis, & in eodem Regali Collegio
Theologiæ Professore & Sacrae
Script. Interprete.*

*Salmanticae: Ex Offic. Typ. ANTONII JOSEPHI
VILLARGORDO ET ALCARAZ. An. 1749.*

FEE DE ERRATAS.

PAG. 63. num. 24. lin. 16. perfectionem ; lege perfectiorem;
Pag. 96. num. 20. lin. 26. qua ; lege quam. Pag. 100. num.
33. lin. 12. ego ; lege ergo. Pag. 180. num. 10. lin. 24. causale;
lege casuale. Pag. 191. num. 45. lin. 28. Metaphysica ; lege Me-
taphorica. Pag. 391. num. 14. lin. 14. productio igne ; lege ignis.
Pag. 391. num. 2. lin. 13. argumento ; lege augmento.

Viene con estas erratas conforme à su Original el libro
cuyo titulo es , *Cursus Philosophici Regalis Collegii Salmanticensis
Societatis Jesu in tres partes divisi & in compendium redacti , se-
cunda pars , continens Physicam seu naturalem Philosophiam de corpo-
re naturali generatim.* Authore R. P. Ludovico de Lofada , ejus-
dem Societatis , & in eodem Regali Collegio Theologiæ Professo-
re & Sacræ Scripturæ Interprete. Madrid trece de Marzo de mil
setecientos quarenta y nueve.

Lic. D. Manuel Licardo de Rivera,

Corrector General por su Magestad.

Esta segunda Parte de Curso Philosophico compendiado
se da à luz con el Privilegio de su Magestad , y las licencias
de el Ordinario, y de la Religion, que estan al principio de la
Primera Parte.

LICENCIA DE EL CONSEJO.

DON Miguel Fernandez Munilla, Secretario de el Rey nuestro Señor, su Escribano de Camara mas antiguo, y de Gobierno de el Consejo.

Certifico, que haviendose visto por los Señores de él; el libro intitulado, *Cursus Philosophici Regalis Collegii Salmanticensis Societatis Jesu, in tres partes divisi, &c.*: su Author el Padre Luis de Lofada de la Compañia de Jesus, que con licencia de dichos Señores concedida à este ha sido impresso, tassaron à seis maravedis cada pliego; y el referido libro parece tiene cincuenta y uno, sin principios ni tablas, que à este respecto importa trecientos y seis maravedis, y al dicho precio, y no mas, mandaron se venda, y que esta Certificacion se ponga al principio de cada libro, para que se sepa, el, à que se ha de vender; y para que conste lo firmé en Madrid à quince de Abril de mil setecientos y quarenta y nueve.

Don Miguel Fernandez Munilla.

PHY³

PHYSICA, SEU NATURALIS

PHILOSOPHIA DE CORPORE NATURALI GENERATIM.

PROOEMIUM.

PHYSIKA, juxta nominis etymon, appellatur *Philosophia naturalis*, quia *physis* naturam significat: unde etiam definiiri potest *Scientia de naturâ*. Id autem intellige de *naturâ sensibili*, quæ nimirum indagari potest ex accidentibus, quæ sub sensum cadunt: vel de *naturâ*, quæ est *principium motûs* in substantiâ corporeâ; non enim Physica tractat de naturâ Dei, aut Angelorum, nisi quatenus ab his pendent motus corporei.

2 Objectum Physicæ adæquatum complectitur omnia corpora cælestia, & sublunaria, eorumque partes & affectiones. Ratio formalis *sub quâ* dici potest ens mobile, seu naturale, prout est ratio communis substantijs, & accidentibus corporeis. Objectum attributionis est *Corpus naturale completum in genere substantiæ*, ad cujus perfectam cognitionem ducit, quidquid Physica tractat. *Naturale*, inquam, derivato nomine à *naturâ*, quatenus hæc definitur *principium motûs*: quo sensu in idem recidunt corpus *naturale*, ac corpus *mobile*. Nec aliter Corpus ad Physicam spectat, nisi prout mobile, sive prout obnoxium mutationibus sensibilibus, tum substantialibus, tum accidentalibus; nam dum præcisè consideratur secundum trinam dimensionem in longum, latum, & profundum, tunc dicitur Corpus *mathematicum*.

3 Jam verò de Corpore physico tractavit Aristoteles, tum generatim, tum particulatim, plurimis in libris. Particulatim scilicet in libris de Cælo, & Mundo, de generatione & corruptione, seu de ortu & interitu, de meteoris, de animâ, de partibus animalium, & alijs id genus, quorum singuli suam quisque partem objecti Physicæ decerpunt. Generatim verò in libris octo, qui de *Physico auditu*, vel *Physicæ auscultationis*, inscribuntur, quasi auscultatione, & magisterio ad sui captum indigentes. In his doctrinam tradit, quam exponendam aggredimur, ad omnes Physicæ partes necessariam. In primo differit de principijs intrinsecis Corporis naturalis. In secundo de naturâ & causis. In tertio de motu & infinito. In quarto de loco, vacuo, & tempore. In quinto, & sexto de speciebus, unitate, contrarietate, & divisione motûs. In septimo, & octavo de primo Motore. Quæ tamen omnia tribus Tractatibus, juxta consuetam Scholis methodum, perstringemus.

TRACTATUS I.

DE PRINCIPIJS INTRINSECI CORPORIS NATURALIS.

DISPUTATIO I.

Quot, & quanam sint prima principia intrinseca Corporis naturalis?

CAP. I.

Premissâ notione Principij, Aristotelica primorum principiorum definitio exponitur.

PRINCIPII nomine intelligunt Philosophi cum D. Thomâ, id, à quo aliquid procedit quocumque modo: vel cum P. Suarez, id, unde aliquid est. Sub hac acceptione Principium latius patet, quàm causa; siquidem omnis causa principium est, non è converso: nam Pater æternus, cum sit verè principium Filij, non est illius causa. Ratio est: quia causa ultra rationem principij connotat in termino dependentiam, & distinctionem essentia. Filius autem Divinus nec est dependens, nec est aliud, essentia distinctum à Patre. Unde Pater non præcedit Filium prioritate strictâ temporis, aut naturæ, juxta illud Symboli Athanasij, *in hac Trinitate nihil prius, aut posterius*; sed solâ prioritate originis, quæ tantum denotat, Filium originem habere à Patre, non è contra. Hinc correlativum Principij non est prin-

ciatum, sed terminus procedens; nam principiatum idem sonat, ac effectum, sive causatum, quod est correlativum Causæ.

2 Principium dividitur in scientificum, sive in esse cogniti, cuiusmodi sunt præmissæ respectu conclusionum, & reale, sive in esse rei, quod tribuit esse non pendens ab intellectu. Reale subdividitur in intrinsecum, & extrinsecum. Intrinsecum est, quod rem intrinsecè constituit. Sic corpus & anima, quia hominem intrinsecè constituunt, sunt principia hominis. Unde excluduntur à ratione principij intrinseci ea connotata, quæ extra rei constitutionem manent, quamvis sine illis res nec fieri, nec intelligi possit: ex g.: Creatura nequit fieri, nec intelligi sine Deo, nec actio sine agente, aut sine termino: & tamen, quia Deus non ingreditur constitutionem Creaturæ, nec agens, aut terminus constitutionem actionis, non sunt principia intrinseca actionis, aut Creaturæ. Principium extrinsecum, quod & separatim appellatur, est id, unde aliquid oritur ab ipso adæquatè distinctum. Sic Deus principium est Creaturæ, & omnis causa efficiens,

ciens, finalis, aut exemplaris, principium sui effectus.

3. Aliter dividitur Principium in primam, & secundam. Primum strictissime est solus Deus, quia in nullo genere principiat ab alio. Sed minus strictè, propriè tamen, dicitur primum principium, quod non principiat ab alio in eo genere, in quo principiat. Sic materia prima est primum principium corporis naturalis, quia licet oriatur à Deo in genere causæ efficientis, à nullo oritur in genere causæ materialis, in quo ipsa principium est. Principium secundum dicitur, quod in eo genere, in quo principiat, principiat ab alio. Sic homo, qui generat hominè, ab alio homine generatur. Divisio ista convenit principiis, tum in esse cogniti, tum in esse rei, tum intrinsicis, tum extrinsecis. Principia vero intrinseca, dum prima sunt & positiva, dicuntur elementa: quo nomine intelligimus prima rerum constitutiva, quæ in eodem ordine non constituuntur ex alijs. Unde vulgaria elementa, ignis, aer, terra, & aqua, si sunt corpora substantialiter composita, non sunt elementa philosophicè relatu ad primam rerum constitutionem.

4. His circa notionem Principij prælibatis, prima principia intrinseca, seu elementa corporis naturalis, describuntur ab Aristotele cap. 5. hujus lib., *quæ nec ex sese vicissim, nec ex alijs, sed omnia ex ipsis fiunt*. Id est, quæ in eo genere, in quo principiant, neque

invicem principiant sese, neque ex alijs principiis fiunt, & ex ipsis principiantur omnia. Sint in exemplum materia, forma, & privatio. Nam in primis tria hæc principiant corpus *in fieri* per mutationem in genere principij intrinsici: quo in genere nec materia ex formâ, nec forma ex materiâ, nec alterutra ex privatione fieri valet. Fit utique forma ex materiâ, ut ex subiecto præsupposito: at non fit ex materiâ, ut ex intrinseco sui constitutivo, multòque minus, ut ex causâ formali: quo sensu forma principiat corpus. Fit etiam forma ex privatione, & privatio ex formâ, tamquam ex termino *à quo* extrinseco, seu adæquatè distincto, sicut ignis fit ex non igne, & è converso: at minimè fiunt forma & privatio ex se ipsis, sese intrinsicè constituentibus: quo sensu principiant corpus naturale, quoties fit per mutationem materiæ. Deinde nec fiunt ex alijs in eâ peculiari ratione, quâ singula principiant: quia nec materia ex alio subiecto, seu causâ materiali fit, nec forma ex aliâ causâ formali, nec privatio ex alio termino *à quo* privativo, & intrinseco. Denique ex his fit omne corpus, quod naturali mutatione fit, ut mòx patebit.

5. Dices: materia, & forma materialis fiunt ex partibus integrantibus: jam ergo fiunt ex alijs. Resp.: non fiunt ex alijs in eo genere, in quo principiant: nam partes integrantes non se respiciunt ut actus & potentia, nec sunt essentia-

les, utpote quæ solum conferunt ad integritatem rehîmò ita se habent, ut, aliquâ earum deficiente, adhuc maneat naturaliter essentia. Sic abscessâ manu permanet essentia hominis. At verò materia & forma principiant corpus per modum actûs & potentia, & adeo sunt corpori essentialia, ut, quâlibet earum deficiente, deficiat essentia corporis substantialiter completi. *Insistes*: tam materia, quàm forma fit ex genere & differentiâ: ergo utraque ex alijs fit. *Resp.* fieri ex genere & differentiâ in lineâ tantum metaphysicâ, sive logicâ; non verò in lineâ physicâ, in quâ utraque principiat: nunc autem solum quærimus prima principia in genere physico.

6 Nota, Aristotelicam definitionem non limitari per particulam *ex* (ut plurimi contendunt) ad sola principia intrinseca. Nam, licet frequentior Philosophorum usus illam particulam aptaverit intrinsecis constitutivis rerum, maximè, cum jungitur verbis *esse*, aut *fieri*; non ideo aptatur improprie causæ efficienti, aut alijs extrinsecis; proprie namque dicitur in Evangelio, *Qui ex Deo est, verba Dei audit*: & ab Apostolo, *Deus Pater, ex quo omnia*: proprie similiter dicitur, Angelum fieri *ex nihilo*, & materialem formam *ex subiecto præsupposito*, quin denotetur intrinseca constitutio. Itaque dicta definitio, ut jacer, convenit quibuslibet primis principijs, sive intrinsecis, sive extrinsecis. Sed, cum Aristoteles de solis intrinsecis agat cò loci, ex contex-

tu ipso limitatur definitio ad sola prima principia intrinseca.

CAP. II.

Designantur prima Principia intrinseca corporis naturalis in facto esse.

7 **C**orpus naturale dicitur *in facto esse*, quatenus est completè in rerum naturâ cum ijs partibus, & constitutivis, quibus cum durat, & permanet: dicitur verò *in fieri*, quatenus incipit esse, seu quatenus est in transitu de non esse ad esse. Hâc duplici acceptione Corporis præmissâ, *affero* 1.: Prima principia intrinseca Corporis *in facto esse* sunt duo tantum, materia prima, & forma substantialis.

8 *Prob.* assertio: Corpus *in facto esse* est compositum undique substantiale, v. g. lapis, aut arbor: ergo principiatur intrinsecè à primis principijs substantialibus tantum; nam, ut ait Philosophus hic cap. 6., *Qui fieri potest, ut è non substantijs substantia constet*. Atquæ non alia sunt prima principia substantialia præter materiam primam, & substantialem formam. Patet: nam in primis privatio, cum non sit ens, non est substantia: deinde nec alia substantia est, cui conveniat definitio primorum principiorum, ut inductione patebit: ergo &c. Præterea: corpus *in facto esse* est corpus, prout in esse permanenti constitutum: sic autem constitui nequit ex privatione, quæ certè cum formâ non permanet in materiâ. Probatio ista supponit, dari materiam, &

for-

formam substantialem, quarum veritas satis patet ex Philosophi discursu, quem dedimus in Physicâ superiori, & monstrabitur etiam satis in decursu.

9 *Objic.* inter principia corporis naturalis etiam computari debent 1. unio materiæ & formæ; cum & corpus intrinsecè cōstituat, & aliunde habeat, quidquid definitio primorum principiorum requirit. 2. subsistentia propter eandem rationem, maxime, si consistat in positivo: 3. dispositiones, materiam præparantes ad formam, v.g. calor & siccitas ad formam ignis; non enim compositum sit, nisi ex materiâ dispositâ: 4. denique privatio: tum quia prima principia sunt, juxta Aristot., prima contraria; quod non verificatur nisi de formâ, & ejus privatione: tum quia privatio formæ remanet resolutio composito, quod proinde resolvitur in privationem: unumquodque autem cōponitur ex ijs, in quæ resolvitur.

10 *Resp. ad 1.* unio non est principium *ut quod*, sed *ut quo*: ac proinde non est principium absolute & simpliciter; quia non est, *quod* principiat, aut constituit, sed *quo* principia constituunt; est enim merum exercitium principiandi, quod non augeat numerum principiorum, nec ei convenit propriè definitio penes illud, *omnia ex ipsis sunt*. Sic actio productiva, quia non causat, nisi *ut quo*, seu tamquam exercitium causandi, non augeat numerum causarum efficientium, nec ei convenit propriè definitio causæ efficientis.

11 Ad 2.: subsistentia non constituit intrinsecè corpus, prout hoc consideratur à Physicis; nempe in esse naturæ, vel essentia, sed tantum in esse suppositi; nam Verbum Divinum, quia assumpserit humanam subsistentiam, totam assumpsit naturam, & essentiam humanam. Suppositum autem, quatenus addit subsistentiam à naturâ distinctam, cum ex nullo effectu sensibili notescat, sed ex Mysterio Incarnationis, non est considerationis physicæ, sed altioris, nimirum Theologicæ, vel metaphysicæ. Vel dic, subsistentiam corporis naturalis cōprehendi nomine materiæ, & formæ, tamquam appendicem utriusque; quia scilicet non est entitas absoluta, sed modalis, nec est forma simplex, sed coalita ex duplici partiali, alterâ materiæ, alterâ formæ propriâ. Similiter discurrendum de existentia, si distinguatur ab essentia, ut Thomistæ volunt.

12 Ad 3.: Dispositiones, cum sint accidentia, nequeunt constituere compositum substantiale, cujus essentia maneret integra, etiam si Deus nullâ præviâ dispositione formam introduceret in materiam. Dicitur ergo compositum fieri ex materiâ dispositâ, dispositione gerente munus conditionis naturaliter prærequisitæ, non autem principij constituentis.

13 Ad 4.: Aristoteles non vult, ut omnia prima principia sint contraria, sed duo tantum, forma nimirum & privatio, præter quæ probat toto *cap. 6.* admittendum esse

certium aliud, quod neutri contrarietur, sed sit receptivum utriusque. At neque illa duo contraria vult, ut sint principia corporis *in facto esse*; cum potius ad id excludendum doceat ibidem, nullius rei essentiam ex contrarijs simul constare posse, uti nec substantiam ex non substantijs. Denique compositum nō resolvitur in privationem; hæc enim non remanet ut superstes, sed ut denuò superveniens. Quæ autem hoc modo remanent, non arguuntur constituisse compositum; alioquin & forma ignis, quæ remanet in materiâ resoluta ligno, foret pars ligni, & quodvis compositum constitueretur ex suo non esse: quod ridiculum est.

14 *Replie.*: Aristoteles ait, omnia, quæ fiunt, ex contrarijs fieri: ergo & compositum *in facto esse* fit ex formâ & privatione. *Præterea*: ait, principia ideo non fieri ex sese mutuò, quia sunt contraria: atqui materia & forma contrariæ non sunt: ergo ex sese mutuò fient, & prima principia non erunt. *Resp.*: ut mens Aristotelis pateat, observa, quod ex contrarijs alia sunt positiva, ut calor & frigus: alia privativa, ut forma & ejus carentia in subiecto capaci. Ex privativis alia vocantur contraria prima, ea nimirum, quæ se totis pugnant, ut forma & ejus privatio: alia verò contraria secunda, quæ videlicet non pugnant nisi penes unam partem, cum pars altera possit in utroque reperiri, ut *album* & *non album*, quâdo *non album* sumitur pro sub-

jecto non habente albedinem, cuius est capax.

15 Dum ergo Aristoteles ait, omnia, quæ fiunt, ex contrarijs fieri, loquitur de contrarijs secundis, quorum subiectum mutatur de privatione formæ ad formam: v.g. album fit ex non albo, quia subiectum mutatur de non habente albedinem ad illam habendam. Hinc verificatur, illa concreta inter se contraria, *album* & *non album*, ex se mutuò fieri, inadæquatè scilicet, quia subiectum unius manet in altero. Quando verò Aristoteles ait, principia non fieri ex se mutuò, quia sunt contraria, loquitur de primis contrarijs privativis, quæ se totis pugnant; quia impossibile est, quod forma constituatur ex privatione & carentiâ sui. At nec illa ratio adstruitur à Philosopho pro omnibus primis principijs, sed pro solis formâ & privatione; nam pro materiâ & formâ alia ratio suppetit, cur nequeant ex se mutuò fieri, seu constitui, nempe; quia materia conjungi potest cum carentiâ totius formæ, à quâ proinde adæquatè distinguitur.

CAP. III.

Affertio altera designans prima principia intrinseca corporis in fieri.

16 **A**SSERO 2.: Tria tantum sunt prima principia intrinseca corporis *in fieri* per mutationem, materia, forma, & privatio. Ante probationem pro clariore terminorum usu notanda sunt aliqua: 1. *Fieri*, seu, quod idem est,

generatio corporis potest accipi, tum *activè*, *causaliter*, seu *vialiter* pro actione, quâ Corpus ab agente extrinseco producitur, tum *formaliter* seu *terminativè* pro intrinsecâ corporis structurâ, quâ dictam actionem terminat. Hæc autem actio, sive generatio vialis à creatione differt; quia creatio est productio rei ex nihilo, & generatio est productio rei ex præsupposito subiecto.

17 Not. 2.: *Generatio* seu *feri* dicitur *mutatio*, quando materiam transire facit à privatione formæ ad formam: dicitur *conversio*, quando materiam transfert ab unâ formâ in aliam: dicitur *generatio pura*, *simplex*, aut *præcisa*, quando producit corpus ex materiâ tunc primum creatâ, in quâ proinde nec privatio, nec alia forma præcessit. Hinc corpus *in fieri* aliud est per mutationem, aliud per conversionem, aliud per puram generationem. Sed nomen *mutatio* potest etiâ accipi, sicut *generatio*, tum *causaliter*, seu *vialiter*, quo sensu est actio agentis extrinseci, præsupponens materiam formâ privatam: tum *formaliter*, seu *terminativè*, quo sensu est id, quod per talem actionem efficitur, hoc videlicet, *subiectum habere nunc formam, quâ immediate antea privatum erat*.

18 Not. 3.: Posterior hic sensus magis est proprius istius nominis *mutatio*: tum quia nomen hoc in genere sonat novitatē, quâ subiectum aliter se habet nunc, quàm antea: hæc autem novitas realiter

contingere posset, secusâ actione generativâ, si nimirum Deus formam & ejus unionē crearet in materiâ, quâ immediate antea exitis sine formâ. Quare D. Thomas 1. p. q. 45. conceptum mutationis explicans non meminit actionis generativæ: *De ratione* (inquit) *mutationis est, quod aliquid idem se habeat aliter nunc, & prius*. Tum etiam, quia mutatio ab omnibus dividitur in *positivam*, seu *acquisitivam*, quâ subiectum transit de privatione ad formam, & in *negativam*, seu *amissivam*, quâ subiectum transit de formâ ad privationem. Sic aer mutatur nunc de tenebroso in lucidum, nunc de lucido in tenebrosus. At divisio ista non convenit actioni generativæ, quæ certè non pertinet ad conceptum negativæ mutationis. Idem intellige de nomine *Conversio*, proportionem servatâ. Hinc actio generativa non est mutatio, nec conversio, nisi cum addito *vialis*, *activa*, seu *causalis*: magisque propriè vocabitur *mutativa*, & *conversiva*.

19 Not. 4.: Cum mutatio sit transitus subiecti ab uno statu in alium, tria necessariò requirit, nempe subiectum, quod transit, terminum à quo transit, & terminum, ad quem transit. Si mutatio sit positiva, privatio est terminus à quo, forma terminus ad quem: contra accidit, si mutatio sit negativa. Conversio autem, cum sit transitus subiecti ab una forma in aliam, necessariò importat duplicem mutationem, alteram negativam, quâ subiectum

tran-

transit à forma præhabita ad ejus privationem : alteram positivam, quâ transit à privatione novæ formæ ad illam acquirendam. Unde conversio naturalis præter subjectum requirit duplicem terminum à quo, positivum, & negativum, nempe formam antiquam, & privationem novæ : duplicem etiam terminum ad quem, positivum, & negativum, nempe formam novam, & privationem antiquæ. Quamvis autem compositum propriè dicatur fieri per mutationem, aut conversionem, non tamen dicitur mutari, aut converti, nisi denominative à subjecto ; hoc enim est, quod propriè mutatur, aut convertitur, utpote quod subit diversos status.

20 Not. 5. : non rectè dicitur à multis, idem esse corpus *in fieri*, ac ipsum *fieri* corporis, sumptum pro actione generativâ, vel solâ, vel in recto. Nam actio generativa non est formalitèr mutatio, nec habet esse mutationis naturalis, de quâ loquimur, ut vidimus n. 18. Præterea, si actio ingrediatur in recto constitutionem corporis *in fieri*, erit principium ut *quod*, & quidem principalius, quam materia, forma, & privatio, quæ solum ingredientur de obliquo, aut tamquam connata: eruntque proinde plusquàm tria principia corporis *in fieri*, contra expressam Philosophi sententiam.

21 Est igitur corpus *in fieri* corpus, ut *substant* actioni generativæ, ly ut reduplicante actionem, non ut constitutivum, sed ut circumstantiam extrinsecam; ita ut idè

sonet ut *substant*, ac dum *substat*: quo sensu dicitur etiam corpus ut *incipiens esse*, vel *secundum primam sui constitutionem*, aut *structuram*, secundum quam necessariò importat mutationem subjecti, sive materiæ, de privatione formæ ad habendam formam substantialem. Imo in hac ipsâ mutatione formalitèr & terminativè sumptâ consistit tota intrinseca structura, & constitutio Corporis *in fieri*, de quo nunc. Quare non incongruè significatur Corpus *in fieri* hoc abstracto nomine *mutatio*; quia non differt hoc abstractum, nisi penes modum significandi, à nomine concreto *mutari*, vel à dictione istâ, *subjectum nunc aliter se habere ac antea*: sicut hoc dumtaxat modo differunt inter se *veritas cognitionis*, & *cognitio vera*: aut etiam *libertas actus*, & *actus liber*.

22 His præmissis, probatur jam Assertio proposita n. 16. Corpus *in fieri* per mutationem nihil est aliud, quàm mutatio ipsa substantialis formalitèr sumpta: sed talis mutatio materiam, formam, & privationem constitutivè includit, & nihil ultra: ergo &c. Maj. constat ex prænotatis. Prob. min.: Ea, quibus mente conceptis plenè intelligitur cōstituta mutatio, & quorum quolibet mente secluso, vel præciso, etiam si cætera concipiantur, mutatio immediatè & formalitèr deficere intelligitur, sunt omnia, & unica principia illius constitutiva, ut perpetuâ inductione constat in omnibus de nominationibus;

aut

aut constitutoris : sed conceptâ materiâ cum privatione formæ in uno instanti , & materiâ cum formâ in alio immediatè sequenti , plenè intelligitur constituta mutatio substantialis (nempe materiam transire de non habendo ad habendum formam substantialem), & hæc eadem formaliter deficere intelligitur , si mente præscindatur vel materia , vel forma , vel privatio , ut facilè quisque experietur : ergo &c.

23 Accedit , quòd tria ista principia requiruntur , & sufficiunt , ut detur subjectum transiens , terminus à quo , & terminus ad quem : ac proinde , ut detur plenus conceptus mutationis , ex n. 19. Nam duo instantia temporis , quæ requiruntur , ut privatio & forma successivè existant in materiâ , vel sunt dumtaxat connotata , vel sunt constitutiva quasi accessoria formæ , & privationis : unio verò formæ cum materiâ non principiat , nisi ut quo , & per modum exercitij , ut diximus cap. præced.

CAP. IV.

Diluuntur Objectiones.

24 **O** Bjic. 1. : Quando ex materiâ ligni fit ignis , materia non modò transit à privatione formæ ignis , verùm etiam à formâ ligni : hæc igitur forma est etiam terminus à quo ; proindeque principium corporis in fieri , non minùs , quàm privatio. Dist. consequ. : si consideretur ignis in fieri conversionis , conc. : si tantùm in fieri mutationis , neg. consequ. Corpus in fieri conversionis constituitur quidem

ex subjecto , & ex duplici termino à quo , & duplici ad quem designatis cap. præced. n. 19. . At in præsentì solùm loquimur de corpore in fieri mutationis ; nam fieri conversionis , seu generatio , quatenus conversio est , proprium habet locum in libris de Generat. , & Corrupt. , ubi ab Aristotele definitur , mutatio totius in totum , nullo sensibili remanente , ut subjecto eodem.

25 Replie. : Omnis generatio naturalis non minùs necessariò importat conversionem , quàm mutationem : non est ergo cur potius de principijs mutationis loquendùm sit. Dist. ant. : non minùs necessariò , attentâ conditione materiæ , quæ in nullo instati potest naturaliter omni formâ destitui , conc. : attentâ conditione agentium naturalium , neg. ant. , & consequ. In præsentì solùm attenditur generatio secundum ea , quæ requiruntur ex propriâ conditione agentium , ut corpus intelligatur generari : ab agentibus autem naturalibus eodem modo , imò procliviùs , ac brevius fieret novi corporis generatio , si materia præextitisset absque ullâ formâ. Quare attentâ illorum indole per accidens se habet , quod alia forma præextiterit in materiâ , solumque requiritur progressio de non esse ad esse cù præexistentiâ subjecti : quæ est proprius conceptus mutationis. Instabis : etiam privatio vocatur ab Arist. text. 66. huj. lib. principium per accidens. Resp. : loquitur ibi Philosophus vel de corpore in facto esse , vel , ut explicat ibid. D. Tho-

mus, de privatione formæ præhabita.

26 *Objic. 2.*: forma nequit eſſe principium mutationis: tum quia titulus termini *ad quem* non competit formæ, ſed toti compoſito: tum quia principium debet eſſe prius principiatio; forma autem nō prior, ſed poſterior eſt mutatione, cum ſubſequatur generationem. *Neg. aſſ. Ad 1. prob.*: Forma eſt terminus *ad quem* reſpectu materiæ, omnino novus, adæquatè diſtinctus à ſubjecto, & non principiatuſ ex alijs, prout exigit definitio principiorum. Hiſ autem cōditionibus non gaudet compoſitum, quamvis dicatur terminus *ad quem* tendit principaliter & ultimè naturæ intentio. *Ad 2.*: forma poſterior eſt mutatione cauſali, ſeu actione generativâ; prior tamen eſt mutatione formali, cui ſoli comparatur ut pars, & principium inſiſecum. Similiter ſubſequitur generationem vialem: at nō ſubſequitur, ſed conſtituit formalem, ſeu terminativam.

27 *Objic. 3.*: materia recipit mutationem, & præſuppoſitur generationi: ergo adæquatè diſtinguitur à mutatione, & generatione. *Diſt. antec.*: recipit mutationem cauſalem, *conc.*: formalem, *ſubdiſt.* ſumptam inadæquatè, prout importat privationem & formam, *conc.*: ſumptam adæquatè, *neg.*: & ſimiliter diſtinctâ alterâ parte antecedentis, *neg. conſeq.*. Ratio diſtinctionis conſtat ex dictis.

Contra privationem ſpeciatim.

28 *O Bjic. 4.* multiplicitate ratione. 1.: quia privatio eſt nihil: ſed *ex nihilo nihil fit*, juxta vetus axiomata: ergo &c.. 2.: privatio cōtradictoriè opponitur formæ: ergo non conſtituit cum formâ corpus *in fieri*; nam ex cōtradictorijs ſola chymæra cōponitur: & cōtradictoria ſeſe mutuò interimunt. 3.: privatio in nullo instanti intelligitur ineſſe materiæ. Non in instanti exiſtentia formæ, ut eſt evidens: nec item in instanti præcedenti; quia privatio non eſt ſine capacitate ſubjecti ad formam: ſed hæc capacitas in instanti præcedenti non competit materiæ. *Prob.*: tum quia materia in eo instanti adhuc poſſidet aliam formam, & non eſt naturaliter apta recipere duas in ſenſu compoſito: tum quia nondum habet ultimam diſpoſitionem ad formam ſequentem, & donec habeat, non eſt proximè capax.

29 4.: Privatio non principiat mutationem quando eſt in materia; tunc enim ſubjectum nondum incipit mutari, ſed adhuc quiete ſub termino *à quo*. Deinde non principiat, quando non eſt: ergo nunquam. *Min.* apparet certatim quia exercitium principianti præſert principium actu poſitum, maxime, cum principiare inſiſte ſit *componere*, id eſt, ſeſe ponere ſimul cum alijs intra principiatum. Tum quia prædicata actualia ſupponunt ſubjectum actualiter eſſe, & propoſitio de tertio adjacente inferit propoſitionem de ſecundo; bene quippe

pe inferretur, *Petrus actu disputat: ergo actu est*: quoties ergo dicitur vere, *Privatio actualiter principiat*, verè quoque dicetur, *Privatio actualiter est*.

30 *Resp. ad 1.*: Ex nihilo nihil fit, quod sit undique positivum: fieri tamen potest aliquid cōcretum, partim positivum, partim negativum; cuiusmodi est corpus *in fieri* mutationis, quippe quod importat non esse formæ in instanti *A*, & esse formæ in instanti *B*. Sic temperamentum humani corporis constituitur partim ex carentiâ humorum redundantium, & pulchritudo nasi ex carentiâ materiæ superflua. Ad 2. *conces. antec. dist. conseq.* non colligitur cum formâ corpus *in fieri*, concurrente in idem instans, *concl.* existendo successive, *neg. conseq.* Corpus *in fieri*, sive mutatio formalis est totum successive, de cuius ratione est, quod aliquæ saltem partes non coexistant simul, cum nequeant aliter constituere, nisi quatenus sibi succedunt, ut ceruitur in partibus diei, & anni. Unde tota difficultas evanescit; quia chymæra non componitur ex contradictorijs successive positis: neq̃ contradictoria sese mutuò interimunt, nisi relatè ad idem instans.

31 Ad 3.: privatio inest materiæ in instanti præcedenti, in quo materia adhuc in sensu composito formæ ligni, v. g., quam actu possidet, veram capacitatem habet ad formam ignis immediate post recipiendam; ita scilicet, ut *ly in sensu composito* non denotet simulta-

taneam utriusque formæ receptionem, sed solam conjunctionem capacitatis ad novam formam cum actuali possessione antiquæ. Hoc modo, sedens est capax deambulationis, iustus capax est peccati, & peccator gratiæ. Nec obstat, quod materiæ desit ultima dispositio, per quam redditur proximè capax, & expedita; quia privationi sufficit subjectum verè & simpliciter capax formæ, quamvis non sit ultimò dispositum. Sic Peccator verè privatus est gratiâ Dei, licet non sit proximè dispositus ad illam obtinendam: & cæcus habet privationem visus, tanet si nequeat visum recipere sine miraculo.

32 Ad 4.: argumentatio illa fallax est, ut patet in his denominationibus *domus antiqua*, *Cæsar posterior Alexandro*. Nam domus constituitur antiqua per annos præteritos, de quibus rogo, quandoâ constituunt? An quando erant? Minimè; quia tunc domus nova erat, & recens. An quando jam non sunt? Ne id quidem; nam quando jam nō sunt, constituere nequeunt, ut probat objectio. Similiter Cæsar constituitur, saltem fundamentaliter, posterior per Alexandri existentiam in tempore antiquo: hæc tamen existentia Alexandri non constituit, quando erat, quia tunc nondum cæperat Cæsar esse posterior: neque item, quando jam non erat, siquid valet objectio proposita.

33 Dicendum igitur, privationem solum principiare, quando non est, videlicet in primo instan-

ti, in quo introducitur forma. 1.: quia privatio non principiat, nisi per modum termini *à quo* actualiter amissi, & derelicti: amittitur autem, & derelinquitur in instanti introductionis formæ. 2.: quia exercitium principiandi respectu privationis est ejus amissio, & exclusio formalis; per hanc enim constituitur in esse termini *à quo*: sed hæc formalis exclusio est ipsa formalis introductio formæ, quæ solum datur, quando privatio non est: ergo &c. 3.: quia sicut anni priores non aliter constituunt antiquitatem domus, nisi quatenus fuerunt, & non sunt; ita privatio non aliter pertinet ad conceptum mutationis, nisi quatenus fuit, & non est; non enim concipimus; materiam actualiter mutari de privatione ad formam, nisi concipiendo, privationem, quæ fuit, actu desinere esse per introductionem formæ.

34 Hinc facile solvitur utraque objectionis ratio, ne privatio principiet, quando non est. Nam exercitium principiandi per modum termini *à quo* requirit principium actu exclusum. Tantum abest, ut requirat principium actu positum. Nec de ratione principij intrinseci est, quod coexistat actuali exercitio principiandi; nam certè Anti Christus modò non existit, & tamen modò constituit, aut principiat denominatione *præcogniti*. Quare intrinsecè principiare idem erit ac *componere*, si hoc verbum sonet idem, ac esse partem intrinsecam essentia totius: minime verò, si idem sonet, ac

se ponere simul cum alijs constitutivis; alioquin nulla erunt principia intrinseca totius successivi, quippe quæ nequeunt sese simul ponere cū alijs. Nec prædicata actualia supponunt subjectum actu esse, aut veritas de tertio adjacente infert veritatem de secundo, quando prædicatum facit ampliari, vel alienari subjectum, ut cernitur in his; *Anti. Christus est modò præcognitus, lignum est combustum, leo est mortuus*. Similiter contingit in præfenti, cum idem valeat, *privatio actualiter principiat, ac privatio actualiter excluditur*.

35 Dices: ergo privatio non principiat secundum suum esse, sed potius secundum suum non esse: ergo non principiat ut extremum distinctum à formâ; siquidem non esse privationis est formaliter ipsum esse formæ in materiâ. *Resp.*: privatio principiat *ut quod* per modum termini *à quo* secundum illud esse negativum, quod habet in instanti antecedenti: hoc autem esse privationis non denominatur actu principians, nisi à suo non esse immediate sequenti, tamquam ab exercitio principiandi, consistente in unione formæ, vel in formâ, prout unitâ materiæ. Unde *dist. 1. consequ.* si *ly secundum* denotet merum exercitium principiandi, *conco.*: si denotet principium *ut quod*, nego 1. & 2. *consequ.* Exemplum habes in posterioritate temporis, & antiquitate domus.

36 Dices iterum: ergo denominatio principiantis, aut constituen-

taentis corpus *in fieri* non verificatur de privatione, nisi in instanti formæ: ergo in unico instanti introductionis formæ intelligitur principiari simul omnia constitutiva corporis *in fieri* mutationis. Hinc autem sequitur 1., corpus *in fieri* non esse totum successivum, sed simultaneum: tum quia omnia principia habet simul constituentia in unico instanti: tum quia totum successivum absolute dicitur existens, in quolibet instanti existat qualibet ejus pars, ut patet in die, aut mense: corpus vero *in fieri* non dicitur existens in instanti, in quo existit privatio. Sequitur 2., corpus *in fieri*, etiam in primo instanti sui, non esse revera *in fieri*, sed *in facto esse*; nihil enim dicitur esse *in fieri*, nisi quod nondum est completum & absolutum, quod est in viâ & transitu ad suum esse, quod recedit à termino à quo, & nondum pervenit ad terminum ad quem. At oppositum omnino verificatur de corpore *in fieri* mutationis, si in primo sui instanti habet simul omnia constitutiva, illud principiantia, & quidem per unicum exercitium, nempe per unionem formæ cum materiâ.

37 Resp.: concessis 1. & 2. *conseq. nego* 1. *sequelam*; quamvis enim corpus *in fieri* principietur simul ab omnibus constitutivis in unico instanti introductionis formæ, non tamen ab omnibus, ut simul existētibus, sed ut dispersis per duo instantia: quemadmodum domus *in esse antiqua* constituitur simul à pluribus annis, non tamen

à pluribus, ut existentibus simul. Quod autem totum successivum debeat dici existens, quandocumque existat qualibet ejus pars, verum quidem est de ijs totis successivis, quorum partes sunt ejusdem rationis, nec una determinat ad existentiam totius, potius quàm alia; falsum tamen de illis totis, quorum partes diverso titulo principiant, & una peculiariter habet determinare aliam, aut alias ad principiantum, ut nuperis exemplis explicari poterit. Hujusmodi est corpus *in fieri* mutationis; cum ejus partes, privatio scilicet & materia, non determinantur ad principiantum, donec adveniat unio formæ cum materiâ: nam ante unionem materia nō erat transiens, sed transitura, nec corpus fiebat, sed faciendum erat. Adveniente verò unione, advenit determinatio, quâ materia denominatur actu transiens, quod est esse *subiectum* mutationis: forma denominatur formaliter acquisita, quod est esse terminum ad quem, & privatio formaliter exclusa, quod est esse terminum à quo.

38 Neg. insuper 2. *seq.*: nam corpus *in fieri* in primo instanti sui & est revera *in fieri*, & simul *in facto esse*; claudit enim in se, quidquid est proprium corporis *in facto esse*, & aliquid ultra, scilicet formæ carentiam, vel privationem, prout nunc exclusam. Opponuntur quidem Corpus *in fieri*, & *in conservari*, quatenus *conservari* denotat existentiam tempore precedentis: at corpus *in facto esse* de se præscindit ab

ab eo, quod sit *in fieri*, vel *in conservari*, potestque cum utrovis cō-
jungi. Nec obitant locutiones ob-
jectæ; nam licet verum teneant *in fieri* artificiali, v. g. domi, quam
tunc dicimus esse *in fieri*, cum non-
dum est perfecta; secus tamen *in fieri* naturali rerum, maxime sub-
stantialium, quod sit per actionem
instantaneam: in talibus enim idem
est fieri, seu incipere esse, ac factum
esse. Ita D. Thomas 3. p. q. 75. ar.
7., cum dixisset *in corp.* introduc-
tionem formæ substantialis esse in-
stantanea n. ait ad 2.: *quod in muta-*
tionibus instantaneis simul est fieri
& factum esse: sicut item est illu-
minari, & illuminatum esse.

39 *Objic. 5.*: Transitus de
loco *A* ad locum *B* non cōstituitur
intrinsecè per terminos *a quo* & *ad*
quem: ergo nec mutatio, live tran-
situs de privatione ad formam. *Ne-*
go antec. de transitu formaliter sūp-
to, ac de locis intrinsecis. Quid
enim est, me transire de loco *A* ad
locum *B* immediatè contiguam, ni-
si me amittere præhabitā ubicationem
in *A*, & adquirere ubicationem
in *B*? Hoc autem constitutivè in-
cludit utramque ubicationem, alte-
ram ut terminum *a quo*, alteram ut
terminum *ad quem*, & in his ubica-
tionibus consistunt loca intrinseca.
Idem dicendum de transitu ad lo-
cum distantem, dummodo accipia-
tur adæquatè; quia tunc necessariò
includit ubicationem, à quâ primò
recedit corpus, & illam, ad quam
tandem pervenit. At verò naturalis
transitus materiæ de privatione ad

formam cū immediatâ successione
duorum instantium, potius compa-
randus est transitui ad locum im-
mediatè contiguum. Quod si objec-
tio loquatur de locis extrinsecis,
nullâ reduplicatione factâ secundum
ea, *conc. ant.*; quia sine his intelli-
gi potest essentia motus, & transitus
localis. Sed *neg. consequ.* propter ra-
tionem contrariam.

Nihil obstant rationes seminales à
S. Augustino assertæ.

40 **N**onnulli privationem ex-
pungunt à numero
principio. um Corporis *in fieri*, &
loco illius superaddunt materiæ &
formæ rationes quasdam seminales,
quas S. Augustinus dixit esse pri-
mordia rerum. Quid intellexerit
Mag. Augustinus nomine *rationū*
seminaliū, non idem certò conitat.
Sed quicquid illæ sint, nihil præja-
dicant assertioni nostræ. Nam si ve-
lis cum D. Thoma, illas esse virtu-
tes activas & passivas rerum natu-
ralium, vocarique *seminales* ex ana-
logiâ ad semina, quibus propagan-
tur plantæ & animalia: rogo, an sint
virtutes causarum efficièntium? Et
tunc erunt quidem principium ge-
nerationis, sed principium extrin-
secum, quod ad rem non pertinet.
Vel, an sint virtutes, seu aptitudi-
nes formæ ad informandum, & ma-
teriæ ad recipiendum? Et tunc non
erant quid distinctum à materiâ &
formâ; nam altera per se ipsam est
actus informativus, & altera per se
ipsam est subjectam receptivum, ut
mox videbimus.

41 Quod si contendas, hujusmodi rationes esse relationes quoddam materiæ & formæ, ab ipsis realiter distinctas, per quas materia & forma redduntur habiles ad principandum: in primis hæc cogitatio est prorsus aliena a mente S. Augustini, qui præcipue respicit ad causas activas, ut legenti constabit. Deinde hoc principium non erit simplex, prout oportet ad rationem principij, sed erit compositum ex duplici relatione, alterâ ex parte formæ, alterâ ex parte materiæ: & quidem compositum, non tantum integraliter, sed etiam essentialiter per modum actus & potentiæ; cum relationes debeant sapere naturam sui fundamenti. Tandem etiam his relationibus admissis, non est cur exiguatur privatio à numero principiorum; cum adhuc sine inâ nec flare, nec inteligi possit corpus *in fieri* mutationis, sive mutatio de non esse ad esse. Vide, quæ dedimus hæc de re *in Phys. fusiori*.

CAP. V.

De Corpore in fieri per puram, aut simplicem generationem.

42 **A**ssero 3.: Possibilis est generatio corporis naturalis, quæ non supponat privationem, sitque proinde generatio *pura, simplex, aut præcisa*, seu corpus *in fieri* puræ generationis, non constitutum ex privatione. *Prob.*: possibilis est generatio, quæ nō importet mutationem: ergo & quæ privationem non supponat. *Prop. antec.*: possibilis est generatio in pri-

mo instanti Creationis materiæ; sed tunc non importat mutationem, cum mutatio requirat existentiam subjecti pro duobus instantibus: ergo &c. *Prob. maj.*: in primo instanti creationis materiæ potest produci forma per actionem essentialiter dependentem à materiâ, tamquam à subjecto præsupposito: sed talis actio foreteductio formæ, & generatio compositi: ergo &c. *Prob. maj.*: ut actio pēdeat à materiâ, ut a subjecto præsupposito, non requiritur præsuppositio temporis, sed sufficit prioritas naturæ: sed hanc habere potest materia in primo instanti: ergo &c.

43 Constat *minor* paritate causæ efficientis, quæ, licet requirat prioritatem naturæ, potest operari in primo instanti suæ existentiz. *Major* etiam constare videtur: tum eadem paritate causæ efficientis, à quâ præsuppositâ pendet actio non minus, quàm a subjecto, vel causâ materiali. Tum etiam, quia prioritas temporis per accidens & de materiâ se habet, ut materia concurrat ad actionem passivè, aut in genere causæ materialis sustentativæ: non enim materia passivè causat, & sustentat actionem, nisi per suam potentiam, ut nunc actualiter præsentem: hæc autem potentia eadem omnino est in primo instanti, ac in cæteris; utque verè sit præsens nunc, nihil refert, quod extiterit antea.

44 *Confirm.* 1.: Si creet Deus in medio igne novæ materiæ portionem, non aliâ formâ præventam, nihil retardabit ignem, ne fiat iam pro-

producat in eâ , & ex eâ materiâ formam igneam. Non certè defectus ulcioris dispositionis; hanc enim poterit ignis ipse producere instantaneè , cum nullum obſtet contrarium , sicut ob eandem rationem aër illuminatur in instanti. Non itè defectus capacitatis in materiâ; nã illa capacitas , utpote identificata cum entitate materiæ , eadem est in quolibet instanti. Non insuper defectus virtutis in igne, cum hæc etiâ sit eadem. Non demum defectus præexistentiæ temporis ex parte materiæ ; nam agentia naturalia , ut statim operentur effectus in suâ virtute contètos, nihil requirunt, juxta omnes, nisi subjectum capax ultimò dispositum , & applicatum: quod totum adest in casu nostro, etsi materia tempore nò præexistat. Tum sic: Sed ignis tunc ageret per veram generationem , cum creatio solius Dei sit : ergo &c.

45 *Confirm. 2.* : Si corruptis speciebus Eucharisticis generetur vermis, nova tunc à Deo creatur portio materiæ pro tali generatione , ut fert communis sententia: cum autem materia in nullo instanti possit existere sine formâ , necesse est, ut illa generatio fiat ex materiâ in primo suæ creationis instanti. *Confirm. 3.* : forma accidentalis potest educi in primo instanti existentie subjecti. Sic de factoeducta est prima gratia animæ B. Virginis: sic & prima gratia Angelorum , juxta communem Theologiam : sic & actus Angelorum vitales , præsertim liberi, in primo instanti elicit: er-

go pariter forma substantialis.

46 Pro solutione argumentorum notabis 1. , Corpus *in fieri pure generationis* non distingui à corpore *in facto esse*, nisi prout cõnotat primum instans suæ existentie , à quo præscindit de se Corpus *in facto esse*. 2. : Corpus *in fieri pure generationis* posse dici quodammodo successivum per merum ordinem successionis inter esse & nò esse , quatenus hæc denominatio *Corpus incipiens esse* importat præcedentem carentiam talis esse, nunc primò actualiter exclusam. At hæc successio non est physica mutatio, nec dicit propriè terminum *à quo*; nam mutatio physica necessariò requirit existentiam subjecti sine formâ , vel cum privatione formæ in instanti antecedenti. Nihilominus tale corpus *in fieri*, eâ ratione, quâ totum successivum est, constat etiâ tribus principiis , materiâ , formâ , & hujus carentiâ , quæ non sit privatio : ac proinde principiatur ex contradictorijs sibi succedentibus; sed non ex propriè contrarijs , eò quòd contrarietas versari debeat circa subiectum commune.

47 Notabis 3. , Aristotelem nusquam meminisse generationis *pure, simplicis*, aut *præcisæ*, qualem statuimus in presenti. Nam, cum per errorem putaverit, mundum, atque adeo materiâ , ab æterno fuisse, nec umquam curaverit de miraculosis eventibus, in quibus tantum nova materia creati potest post ortum mundi; statuit consequenter pro regulâ generali, omnia fieri ex priva-

tionē, & ex nihilo, videlicet subjec-
ti, nihil fieri, sed omnia fieri ex con-
trarijs, ut album sit ex non albo, &
homo ex non homine infinitanter,
idest, ex aliquo subiecto jam antea
præexistente, quod ex defectu for-
mæ non fuerit homo. Id ipsum no-
tare videtur D. Thomas, dum 1. p.
q. 45. ar. 2. ad 1. ait, *Antiqui Phi-
losophi non considerarunt, nisi ema-
nationem effectuum particularium
à causis particularibus, quibus ne-
cesse est præsupponere aliquid in sua
actione, nempe materiam præexistē-
tem, & privationem formæ in ma-
teriâ. At nos aliter edocti de primâ
elementorum & mundi formatione
à solo Deo factâ, & de alijs eventibus
nuper adductis, jure merito ex-
cipimus ab illâ generali regulâ An-
tiquorum generationem puram in
primo instanti creationis materiæ,
quæ privationem non supponat.*

CAP. VI.

*Expenduntur quedam sententia
nobis adversantium.*

48 **N**ON pauci ex Nostreis &
Thomistis possibilem
esse fatentur generationem in pri-
mo instanti Creationis materiæ: asse-
runt tamen, etiam tunc mutari ma-
teriam de privatione ad formam.
Sed non omnes uno modo discun-
tunt. 1.: Quidam eorum privatio-
nem collocant in signo priori natu-
ræ, quo materia etiam in primo in-
stanti formam præcedit, ut causa
materialis: unde materia, formam
adquirens in signo posteriori, jam
transit de privatione ad formam.

49 Sed contra 1.: signa prius
& posterius in ordine causandi exis-
tunt in eodem instanti indivisibi-
li: si ergo in signo priori datur pri-
vatio, & in posteriori forma, jam in
eodem indivisibili temporis con-
current in eadem materiâ duo con-
tradictoria, jâque forma simul erit,
& non erit: quod est chymericum.
Cont. 2.: signa illa non sunt partes
instantis: instans enim, utpote in-
divisibile, partibus caret: sed signû
prius nihil est aliud, quam causa
cum requisitis ex parte sui ad cau-
sandam, & signum posterius nihil
aliud est, quam effectus, ut pēdens à
tali causâ. Nihil ergo in signo prio-
ri naturæ collocatur, nisi quod est
causa, vel ex parte causæ requisitum
ad causandum. At privatio non est
causa formæ, nec requisita, ut forma
causetur, cum potius illi opponatur
extremè.

50 Accedit, quod alioqui
voluntas in signo libertatis ad amā-
dū haberet amoris carentiam: adeo-
que non esset indifferens ad amorē,
& ejus omissionem. Item: anima
Deiparæ in priori signo primi in-
stantis habuisset privationem gra-
tiæ: & cum primum quis justifica-
tur, conjungeretur gratia cum pec-
cato; siquidem conjungeretur cum
privatione sui, à peccato præteri-
to causatâ. Imò, & daretur privatio
in materiâ pro quovis instanti con-
servationis formæ: nam in quolibet
datur signum prius, in quo mate-
ria intelligitur ut causa materialis:
quæ omnia prorsus à veritate ab-
horrent.

51 *Dices*: in signo priori materia non habet formam: ergo habet privationem formæ; nam duo contradictoria non possunt abesse simul. Vel aliter: pro signo priori verificatur, *non esse formam in subiecto capaci*: ergo verificatur privatio. *Resp. dist. ant.*: non habet merè præcisiuè, *con.*: negativè, aut privativè, *neg. ant. & conseq.* Duo contradictoria nequeunt abesse simul pro instanti reali; benè tamen pro aliquo signo, absentia nimirum præcisivâ, quatenus ab utroque præscinditur, eodquod neutrum sit causa, nec requisitum ad causandum: neutrum sit materia, nec ejus prærequisitum ad causandam formam. Similiter: *non esse formam in subiecto capaci* sonat privationem, dū refertur ad instans temporis: minime vero, dum refertur ad signum prius; quia tunc reddit sensum præcisivum: si enim reddat privativū, negandum est, quod verificetur.

52 *Dices* insuper: non minus opponuntur indifferentia, & determinatio, quam privatio & forma: sed illæ coherent in eodem instanti pro diversis signis, ut patet in instanti libertatis: ergo pariter &c. *Confirm.*: in eodem instanti, & eodem subiecto dari possunt dominium, & carentia dominij: nam si tuum librum dones Petro, statim acceptanti, pro eodem instanti dominium habes; quia eo uteris: & simul dominio cares; quia illud trāfers in Petrum. Pariter ergo de formâ & privatione dicendum. *Resp. dist. maj.*: non minus opponuntur

&c., dum indifferentia & determinatio proveniunt ex eodem capite, *con.*: dum ex diverso, *neg. maj.*, & similiter distinctâ *min. neg. conseq.* In instanti libertatis non datur indifferentia, nisi ex capite potentia liberæ, nec determinatio, nisi ex capite effectus: quo sensu nulla in his est oppositio. At forma & privatio in eodem subiecto & instanti non possunt nō contradictoriè opponi. *Ad conf. neg. ant.*: nā in primo instanti donationis acceptatæ vel dominium rei non est in donante, sed solum in acceptante, ut aliqui volunt: vel est in utroque simul, ut probabiliter docet Card. de Lugo.

53 2. Alij dicunt, carentiam formæ, creationem materiae præcedentem, esse privationem, non in se, sed in debito, ac præsumptione sui; quia scilicet, quasi ex vi possessionis essendi habet jus, ut quando materia creetur, in eâ existat, atque ita fiat privatio. Unde inferunt in primo instanti creationis materiae generationem principiari ex privatione, quæ præcessit nō in se, sed in debito, quod adhuc præsumitur pro signo priori primi instantis materiae; cum pro tali signo nondum appareat forma. Ceterum absque fundamento præsumitur pro tali signo jus carentia præcedentis; nā siquod erat illud jus, statim destruitur per jus positivum & validius, quod habet materia in signo priori primi instantis suæ existentia ad formam. Idèò aliter contendunt alij, carentiam formæ præcedentem esse privationem & terminum à quo verè

exclusum & amissum; quia generatio illa in primo instanti creationis materię esset verè *transitus de non esse ad esse*. Sed falsum est, fore transitum & mutationem physicam de quâ nunc, sed merè logicam, qualis verificatur in productione cujusvis rei ex nihilo. Hos opinandi modos, qui licet movent de solo nomine privationis & termini à quo, vide rejectos in *Physicâ fus. à n. 6.* ad finem.

54 Nonnulli Thomistæ, subscribentibus Palanco & Manso, possibilem esse negant generationem corporis naturalis in primo instanti creationis materię. Idque *probat* I. Palancus; quia generatio, siveeductio formę necessariò supponit materiam præexistentem, cum illam supponat in rerum naturâ productam. Atqui nequit supponere præ-existent in primo instanti creationis materię. *Probat.*: quia materia in primo instanti, nec præsupponitur existens prioritate temporis, ut est evidens: nec prioritate naturę; quia, cum non existat nisi per existentiam formę, penitus implicat, eam existere pro priori ad omnem formam. Hinc disparitatem reddit Palancus ad educationem formę accidentalis, quam concedit fieri posse in primo instanti productionis subjecti; nam subjectum accidentiam, cum sit ens in actu, supponitur pro priori naturę productum & existens.

55 Sed in primis *neg. min.*: in ejus probatione falsò asseritur materiam in primò instanti non in-

celligi pro priori naturę creatam, & existentem; quod enim non existat per existentiam formę, sed per existentiam propriam, abundè constabit disp. seq.: ac proinde poterit ex eâ tunc educi forma substantialis eâdem ratione, quâ forma accidentalis in primo instanti productionis subjecti. Deinde fundamentum Palanci, siquid valet, æquè probat, nec ex materiâ ligni jam olim creatâ posse fieri ignem in instanti A.

56 *Ostenditur* absurdum: materia ligni pro priori instantis A non existit per existentiam ligni, cum hoc in eo instanti destruat: nec materia pro illo priori terminat productionem formę ligni, quâ, juxta Palancum, terminabat in instanti antecedenti. Aliunde nō existit pro illo priori per existentiam propriam, quam per te non habet, nec per existentiam formę ignis, quæ nondum intelligitur producta: ergo nullatenus intelligitur præexistens. Quod autem præexisterit in instanti antecedenti, de materiali se habet ad educationem in hoc instanti. Tam quia ad physicè causandum non conducit existentia, quæ fuit, sed quæ nunc est, ut patet in causis efficiēti, formali, & materiali educationis accidentium. Tam quia forma non pendet à materiâ in anterioribus instantibus, in quibus non educitur ex eâ: nec materia gerit munus causę materialis, aut subjecti proximè receptivi formę ignis, nisi pro signo priori instantis A: ergo pro hoc signo, & non pro

instanti præcedenti, requirit existentiam.

57 Aliiter arguit Mag. Manso: Formam cōtineri in virtute activa agentium naturalium, ac in potentiâ passivâ materiæ, & ex hac educi, nihil est aliud, quàm materiam posse transmutari per qualitates alterantes, ut fiat sub tali formâ: sed transmutatio, utpote motus successivus, fieri nequit in instanti: ergoeductio supponit materiam existentem per duo instantia. Id ipsum, vi consequentiæ ductus, affirmat etiam de educatione formæ accidentalis. Actus verò vitales, species intentionales, & lucem, quæ de facto producuntur ab agente naturali in primo instanti existentie subiecti absque alteratione & corruptione contrarij, dicit, non esse formas propriè tales, nec propriè fieri, sed resultare; ideoque nec creari, nec educi, quamvis actio, quâ producuntur, sit similis creationi, aut quasi creatio, quæ non repugnat agenti finito.

58 *Resp. neg. maj.*, quæ, ut jacer, absurdè probat, animam rationalem contineri in virtute activâ agentis naturalis, & in potentiâ passiva materiæ sufficienter, ut ex materiâ educatur; quia tam verè transmutatur materia ab agēte naturali, ut fiat sub animâ rationali, quàm ut fiat sub formâ equi. Discrimen ergo educationis à creatione non sumitur, à transmutatione subiecti, sed ab eo, quòdeductio est actio essentialiter pendens a subiecto, per aliam actionem produc-

to, tamquam à causâ materiali sustentativâ: creatio autem est actio non ita pendens: quod totum verificari potest independenter à prioritate temporis, & à transmutatione subiecti.

59 Quæ addit Mag. Manso de actibus vitalibus &c. sunt proprius arbitraria; nullâ quippe ratione ostenditur, cur lux sit minùs propriè forma, quàm calor: cur minùs propriè fiat: & cur ejus productio à sole in aere sit magis resultantia, quàm productio caloris ab igne. Certè, philosophice non dicitur *resultare*, nisi quod ponitur veluti sequela naturalis ad positionem alterius: at hoc modo non ponuntur actus liberi: ergo non resultant, sed fiunt. Deinde, juxta D. Thom. 1. p. q. 77. ar. 6. ad 3., proprietates accidentales non fiunt per *transmutationem*, sed per *naturalem resultationem*. Nihilominus, juxta Mansum, Calor & aliæ proprietates ignis verè fiunt per educationem: ergo naturalis resultatio est vera educatio, quin sit transmutatio. Tandem: illuminatio aëris, aut productio amoris liberi, sine dubio est vera actio: vel ergo est essentialiter diversa ab educatione propriè tali, vel non? si neges, habemus intentum. Si asseras: ergo non est quasi creatio sed propriè creatio; nam actio verè talis adquatè dividitur in educationem, & creationem ex omnium sententiâ, quam approbat Mansus.

60 *Objicitur* tamen D. Thomas, quj 1. p. q. 90. ar. 2. ad 2. ad educ.

eductionem requirit, ut aliquid fiat actu, quod prius erat in potentia: & in Comp. Theolog. cap. 95. docet, non posse cælum produci, nisi per creationem, eoquod dici non possit, esse factum ex materiâ aliquâ præjacente, nimirum præjacentiâ temporis. Similiter S. Augustinus ait, formationem Hevæ fuisse creationem, quia facta est sine motu, & transmutatione aliquâ. Resp.: D. Thomas ad educationem non requirit prioritatem temporis, sed naturæ, neque productionem cæli vocat creationem, nisi lato modo, prout significat productionem compositi, cujus nulla pars in tempore præcessit: quo sensu etiam terra creata dicitur in Sacra Scriptura, ut alibi ostendemus. S. Augustinus dicit quidem Hevam creatam esse, non aliquo motu jam existentium naturarum: sed nō dicit, id. o creatam esse, quia facta est sine motu. Somit autem creare eo largo sensu, quo dicitur Gen. I. *Creavit Deus cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem*: Ubi nō excluditur educatio propriè talis, juxta communem in omni Scholâ sententiam.

CAP. VII.

Quàm sit valida probatio desumpta ex generatione, corruptas Eucharistia species subsequente?

61 **A**D exemplum vermis, ex corruptis Eucharistia speciebus generati, respondent aliqui Thomistæ cum Mag. Froylano, quod generari tunc vermem ex materia propria, sed ex quantitate Euc-

haristicâ; quæ, licet materialiter & entitativè, sive in esse entis sit accidens, potest tamen, ex suppositione miraculi existendi sine subiecto, esse formaliter, substitutivè, & in munere substantia, ac proinde constitutiva loco materiæ unum per se substantiale, ac recipere formam vermis, ut primum subiectum, sive potentia passiva naturalis, & reliqua obire munia, perinde ac si materia foret: atque ita permanet quantitas in verme sine subiecto, sicut in Sacramento permanebat: nec tantum in verme, sed & in quibuslibet alijs transmutationibus, & productionibus formarum usque ad finem mundi. Quare, si homo longo tempore solis speciebus Sacramentalibus nutriretur, decursu temporis tota materia, vel maxima pars illius, esset ipsa quantitas, in quâ anima rationalis, sicut in propriâ materiâ, inveniretur, & cum quâ resurgeret in die judicii.

62 Sed contra 1.: quia beneficio illarum vocum formaliter, substitutivè, & in munere eadem licentiâ sustinere quis poterit, ex duplici formâ substantiali resultare unum per se, gerente alterâ munus materiæ, aut puræ potentia, quamvis utraque forma sit actus primus materialiter & entitativè. Nam certè major cognatio est materiæ cum formâ substantiali, quàm cum quantitate: sicut ergo in verme quantitatibus una quantitas in aliâ recipitur, juxta Froylanum, cur non poterit una forma substantialis in aliâ recipi? Similiter: cum minus distet for-

forma leonis à formâ equi, quàm quantitas à materiâ, poterit forma leonis pro equinâ subrogari, ita ut ex animâ leonis, & equino corpore confurgat equus verè talis; quamvis enim forma leonina *materialiter & entitativè* sumpta nō det, nisi speciem leonis; posset tamen, prout *formaliter & substitutive* esset equina, dare speciem equi.

63 Eodem pacto poterit quāritas, aut qualitas, *sin materialiter, & entitativè*, saltem *substitutive & formaliter* gerere munus formæ substantialis, ac dare loco illius esse simpliciter composito: ergo & poterit ex duplici accidenti confurgere unum per se substantiale, gerente altero munus materiæ primæ, & altero munus substantialis formæ. Nec dicas, nihil de genere inferiori posse attingere, quod est supremum in genere superiori. Nam etiam est in proloquio, quod *supremum infimi non attingit infimum supremi*: & tamen quantitas, quæ, juxta Erylanum, est quid supremum in genere accidentis, potest viâ substitutionis attingere munus materiæ primæ, quod est infimum in genere substantiæ.

64 *Contra 2.*: quia nēquit Deus variare *in esse entis* constitutiva rerum essentialia, quin variet, & invertat essentiam totius: sed, juxta omnes, constitutiva essentialia vermis, & cujusvis compositi substantialis, sunt duæ substantiæ parciales, materia scilicet, & forma: ergo nequit Deus quamlibet earum *entitativè* variare, quin essentia cō-

positi varietur, ac deficiat. *Prob. maj. 1.* à priori; quia constitutivum essentialia, si variatur in esse entis, variatur in esse constitutivi; non enim constituit, nisi communicando suam entitatem: nec entitas, aut essentia totius est aliud præter entitates constitutivorum: ergo quolibet ex his variato *in esse entis*, necessariò variatur, & invertitur essentia totius. 2. ab exemplis, tum ex parte formæ: quia nequit Deus variare *in esse entis* formam caloris, subrogando albedinem, quin deficiat essentia *calidi*: aut variare *in esse entis* animam rationalem, subrogando formam equi, quin deficiat essentia hominis. Tum ex parte subjecti: nam si Deus collocaret in lapide, vel in bruto intellectum, amorem, aut gratiam habitalem, non ideo resularet denominatio *intelligētis, amantis, sancti*, aut *Filij Dei adoptivi*. At hoc non aliâ ratione, nisi quia talis denominatio constituitur essentialiter ex subjecto *entitativè* rationali, & hoc deficiente necessariò deficit denominatio, etsi adsit forma sufficiens: ergo &c.

65 *Dices*, in casu quæstionis non inverti constitutiva vermis essentialia *formaliter & in manere*: quia quantitas ex suppositione miraculi est *formaliter & in manere* materia substantialis, naturalisque potentia. Sed in primis principium petis, & circulo ludis; das enim pro ratione maneris unicè munus ipsum. Deinde eodem circulo eademque ratione iavahi poterant in cō-

stitutionem compositi substantialis paradoxa nuper adstructa. Præterea, ratio & exēpla producta apertè convincunt, Deum non posse supplere causas intrinsecas & constitutivas entitativè sumptas, alias diversi generis subrogando. Denique miraculum consecrationis nequit dare quantitati potentiam naturalem, ex quâ forma substantialis educatur naturali virtute. Tum quia miraculum non mutat naturam & essentiam quantitatis: nec potest esse naturale, quod non habet quantitas à natura, sed à providentiâ supernaturali. Tum quia ex miraculo consecrationis, nulli Philosophiæ principio repugnanti, non debet aliud miraculum induci, multò difficilius, apertèque repugnans, quale est, quod accidens sit pars substantiæ, & quod ex duabus formis accidentali & substantiali fiat unum per se.

66 Opponit tamen Froylanus autoritatem D. Thomæ, qui 3. p. q. 77. ar. 5., & quodlib. 9. ar. 5. ad 3., adèd perspicuè tenet opinionem istam, ut aliter exponi vix possit. Sed *resp.* 1. : D. Thomas locis cit. opinionem de novâ creatione materiæ, ex quâ generatur vermis, commendat ut probabilem, nec oppositam præfert, nisi formidolosè per illa verba, *Melius videtur dicendum &c.* *Resp.* 2. : D. Thomas solum negat novæ materiæ creationem, quæ non sit conversiva; nam cit. q. 3. p. ar. 6. docet posse hominem ex speciebus Sacramentalibus nutriri; cumque in secundo argu-

mento sibi objiciat: *ex iisdem nutritur, ex quibus sumus: species autem Sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat; non enim accidens est pars substantiæ:* minime respondet, quod Froylanus, scilicet, quantitatem esse substantiam formaliter, & in *manere*; sed potius ait, *quod species Sacramentales, etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea cōvertuntur.* Unde infero contra Froylanum: ergo corpus hominis speciebus Sacramentalibus nutritum non constat ex quantitate Sacramentali, sed ex ijs, in quæ quantitas & reliquæ species convertuntur: ergo etiam vermis ex speciebus generatus non ex illis constat, sed potius ex ijs, in quæ convertuntur species, nimirum ex materiâ & formâ.

67 Itaque ad mentem D. Thomæ productio vermis, cōplectens creationem materiæ & educationem formæ, quodammodo conversio est; imitatur enim aliquomodo conversionem panis in vermem, quatenus vi illius productionis desinant species panis, veluti terminus à quo positivus, perinde ac si verus panis ibi corrumpereetur. Et quamvis multùm differat à conversione omninò naturali, atque etiâ à transubstantiatione, & fortassis nō sit propriè cōversio ex defectu subiecti transeuntis, vel alterius rei communis utrique termino *a quo, & ad quem*, nihilominus dici potest Conversio analogicè, & minùs propriè, prout appellatur à Sæct. Doct. locis cit. Hinc, quando asserit D.

Tho.

Thomas, quòd in ipsâ consecratione miraculosè datur quantitati, quòd sit primum subjectum subsequenti in formarum, intelligendus est, non de subjecto receptivo formæ substantialis, aut constitutivo compositi (hoc enim apertè negat, ut vidimus circa nutritionem), sed de primo subjecto conversivo, seu fundante conversionem. Ratio: quia materia eatenus fundat conversionem naturalem, quatenus recipit qualitates alterantes, ac disponentes ad introductionem novæ formæ, & expulsionem antiquæ: hujusmodi autem alteratio prævia perinde fit, ac recipitur in quantitate, ac si materia panis esset inibi.

68 Eodem sensu intelligendus est, dum subjungit: *ex consequenti datur quantitati omne illud, quòd ad materiam pertinet*, nempe ad materiam, ut præviè disponibilem, & alterabilem. Eodem etiam, dum postea subdit, *& ideo quidquid possit generari ex materiâ panis, vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædictâ quantitate* ly ex denotante subjectum præviè præparatum; nam pro hoc tantum munere accipit quantitas actû, vim, & proprietatem substantiæ, ut loquitur ibid. in Resp. ad 3. alioquin cum doceat inibi, ex quantitate fieri non solum novam substantiam, sed novum accidens, eoquòd habeat vim, & proprietatem substantiæ, sequeretur novum accidens fieri ex quantitate, ut ex subjecto constitutivo, & quidem, prout illa gerit munus substantiæ, quasi ex sub-

stantia cõstitueretur accidens: quòd est omninò falsum.

69 Similiter, dum negat eod. ar., ex ipsâ consecratione esse, *quòd materia creetur, aut redeat*, solam excludit creationem, quæ non sit quodammodo conversiva, & reditum, sive reproductionem miraculosam antiquæ materiæ panis. Dum autem quodl. 9. ar. cit. non approbat, *quòd aliqua materia ibi provideatur, vel per creationem, vel quocumque alio modo*, intelligendus est de quocumque alio modo à cõversione distincto. Plura alia de mente S. D., aliasque Froylani impugnationes vide in *Physicâ fuf.*

Alia responsio confutatur.

70 **D**Octrinâ Froylani rejectâ, respondent Palancus, & Mansus, formam vermis, licet generetur in primo instâti creationis materiæ, numquam tamen fieri, nisi ex materiâ, tempore præexistente, non in se, sed in substituto, videlicet in quantitate Eucharistica, quæ materiæ vices gessit in recipièdo alterationem præviam. Sed contra 1.: In quantitate præexistente ut substituto nulla præit privatio formæ vermis: jam ergo datur corpus in fieri non principiatû ex privatione. 2.: edactio formæ vermis non fit ex quantitate præcedente, sed eam respicit ut circumstantiam extrinsecam: at circumstantia extrinseca non reddit actionem essentialiter diversam ab ea, quæ sine tali circumstantia foret. 3.: non præexistit verè & proprie, quòd solum in sub-

substituto præexistit; alioquin propriè existeret substantia panis in Eucharistiâ: ergo numquam verificatur, educationem formæ vermis fieri ex materia verè & propriè præexistente.

71 4. denique: munus recipiendi alterationem præviam non est essentialiter requisitum ad educationem; hæc enim saltem divinitus dari posset absque præviâ alteratione: quin & sic naturaliter contingit in productione lucis, & actuum vitalium. Nec alio titulo requiritur prævia alteratio, nisi ut materiam

disponat, & ab eâ pellat qualitates contrarias: at in casu quæstionis nec materiam disponit, cum in materiâ nō recipiatur: nec ab eâ quidquam expellit, cum nihil præhabuerit materia illa, utpote nunc primò producta. Quamvis ergo præcedat alteratio ex intentione occultandi mysterium, & continuandi seriem generationū juxta exigentiam causarum naturalium citra novitatem sensibilem, ea tamen non requiritur ex indole propriâ educationis, quæ eadem omnino foret, etsi talis alteratio non præcessisset.

DISPUTATIO II.

De Quidditate, & existentiâ Materie primæ

CAP. I.

An sit Materia prima?

NOMINE *Materia prima* venit apud Peripateticos primum quoddam subiectum, de se indifferens ad quamlibet formam substantialem, ex quo præsupposito generantur corpora cujusque speciei, & quod in eorum remanet interitum. Explicatur à simili in artificialibus, in quibus etiam dicitur *Materia* id, ex quo præsupposito fiunt artefacta, & in quod superstes resolvuntur. Sicut enim æs, aut lignum v. g. de se est quid cædæ, & informe, indifferens tamen, ut varias ab arte figuras accipiat, per quas determinatur, ut sit statua, vel mensa, vel aliud artefactum, cujus figurâ destructâ, adhuc æs, aut lignum

remanet superstes; ita materia prima, saltem sublunaris, de se est informis quædam, & imperfecta substantia, quæ in naturali & quotidianâ corporum transmutatione accipit ab agentibus naturalibus nunc has, nunc illas formas substantiales, per quas perficitur, & determinatur, ut sit lapis, aurum, planta &c.: & quolibet ex his pereunte, adhuc remanet materia prima, capax subijci, & substerni alijs, & alijs formis substantialibus. Hoc pacto dicitur & est *Materia prima* rerum corporatarum primum fundamentum, primumque subiectum transmutationum naturalium.

2 Dari in rebus physicis hoc primum subiectum, ostenditur 1. ex quotidianâ corruptionum & gene-

ratio num vicissitudine; nam cum ex ligno v. g. fit ignis, ex igne cinis, ex cinere terra, &c. aliquid semper remanet ex corpore pereunte, quod formam novi compositi subinduit, & cui proinde conveniunt munera nuper dicta. 2. ex nutritione viventium, in quâ certè alimentum non permanet incorruptum; & tamen aliquid ex alimenti substantiâ remanet in alito, viventi unitur, fitque pars ejus, ut constat ex ipso viventium corporum incremento. 3. ex interitu hominis, & cujuslibet animantis: ubi materia corporis mortui eadem est, quæ fuerat in vivo, & eadem ipsa varias deinde formas subinduit, ut cum resolvitur Cadaver in cineres, aut pulverem. Hinc Nationes omnes mortuorum hominum ossa, & cineres, viventium reliquias esse credunt: & quod Christianos attinet, eadem veritas convincitur ex doctrinâ, & praxi Ecclesiæ Catholicæ circa reliquias Sanctorum.

3 Ostenditur 4. ex pugna perpetuâ naturalium agentium, v. g. ignis & aquæ. Quorsum enim pugnant hæc agentia, nisi ut subjectum obtineant, ex quo proprios generent effectus? Nam certè finis & fructus tantæ inimicitie non est præcisè interitus, & annihilatio debilioris: tum quia *nullum agens intendens in malum operatur*, ut habet axioma: tum quia alioquin calor & siccitas, quæ lignum, in quo recipiuntur, annihilare conantur, directè ac per se tenderent in interitum sui (quod est contra proprium na-

turæ ductum); nam illæ qualitates simul cum ligno perire debent ex defectu subjecti. Deinde finis & fructus talis pugne non est acquisitio loci; ad hoc enim non semper est necessaria destructio unius corporis, & productio alterius; sed sufficit, corpus antiquum loco cedere, & aliò migrare, vel se ipsum, aut circumstantem aërem comprimere.

4 Ostenditur 5. (& quasi à priori) ex conditione ipsâ naturalium agentium, & causarum secundarum, de quibus intelligenda veniunt illa principia cunctis Philosophis, ac Theologis probata, *ex nihilo nihil fit*, & *nihil in nihilum abit*. Nam rem ex nihilo producere, sive creare, sicut & illam annihilare, solius est virtutis infinitæ: ergo quidquid producitur ab agentibus naturalibus, fit ex aliquo præsupposito, cui nova forma superadditur: & etiam quidquid corrumpitur, resolvitur in aliquid, quod amissâ priore formâ permanet. Vel ergo illud aliquid non componitur ex alio, & sic erit subjectum primû: vel ex alio componitur, & de hoc iterum rogabo, an præsupponat aliud, donec in aliquo subjecto primo sistas; neque enim in infinitum procedere licet in serie causarum, præsertim materialium.

5 Dices ex uno, vel altero, qui materiam primam negavit, omne corpus esse simplex, seu non compositum ex materiâ & formâ, ac proinde totum produci, dum generatur, totumque destrui, dum corrumpitur. Ideo autem non produci

novum corpus, quin aliud pereat, quia cum Deus ab initio totum mundum repleverit corporibus, oportet aliquod eorum de medio tolli, ut aliud ingrediat: atque in hoc ipso differre satis generationem à creatione: quia creatio nihil destruit, nec unum ens convertit in aliud: generatio vero semper convertit unum in aliud, quod substituit loco prioris, ac proinde verè dicitur productio ex aliquo præsupposito, scilicet, tamquam ex termino à quo purè extrinsecò: & hinc etiam petendum corruptionis ab annihilatione discrimen.

6 Sed *contra* 1.: quia sic re ipsa conceditur causis secundis virtus creandi. *Prob.*: nam quod præcedat aliquid destruendum propter spatij angustias, tamquam terminus à quo purè extrinsecus illius imaginariæ conversionis, est circumstantia purè extrinseca, & accidentalis, quæ non variat modum & indolem creationis. Sic si Deus statueret producere novum Angelum, destruendo simul aliquem ex antiquis, adhuc daretur verè & propriè creatio unius, & annihilatio alterius. Similiter, si Deus ignem poneret in vacuo, vel stuppam ab igne comburendam subtraheret incorruptam, & poneret extra mundum, adhuc posset ignis novum ignem producere, quin aliud corpus destrueret: tunc autem nihil fingi potest, quo talis productio desineret esse creatio. *Contra* 2.: quia, itante hâc doctrinâ, actio ignis erit actio creatione fortior; nam præter laborem

producendi ex nihilo, laborat etiâ in superando contrarium, quod nõ sine resistentia perit. *Contra* 3.: quia urgent adhuc argumenta supra facta, ut patebit consideranti.

7 *Objic.*: Generatio, seu naturalis conversio, definitur ab Aristotele, *mutatio totius in totum*. *Resp.*: Aristoteles addit, *nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem*, significans, manere subiectum aliquod, sed non eodem modo sensibile; quia cum formâ substantiali mutat etiam præcipuas qualitates, quibus fit sensibile. *Objic.* iterum: D. Thomas negat, destructionem substantiæ panis in Eucharistiâ esse annihilationem, & tamen perit tota substantia panis. *Resp.*: perit quidem tota substantia, sed remanent adhuc panis accidentia: at in conversione, quam fingis, nihil omnino remanet, sive substantiæ, sive accidentis; cum hoc naturaliter migrare non possit de uno subiecto in aliud adæquatè distinctum. Præterea transubstantiatio, seu conversio Eucharistica, est opus omnino miraculosum, & apud D. Thom. 3. p. q. 75. ar. 8. miraculum creatione majus.

8 *Objic.* demum: Angelus verè producitur ex nihilo, quamvis ex tali nihilo non constituatur intrinsicè: ergo pariter ignis verè produci poterit ex aliquo, licet ex tali aliquo non constituatur. *Resp.*: Angelus producitur ex nihilo, non categorematice sumpto instar extremi cuiusdam, sed sumpto synkategorematicè, prout idem sonat *ex nihilo*, ac *ex nullo subiecto*, vel ex

nullâ sui parte præsuppositâ. Sicut ergo Angelum produci ex nihilo perinde est, ac nullam partem Angeli præsupponi, ex quâ ipse constituitur; ita ab opposito ignem produci ex aliquo perinde est, ac aliquam partem præsupponi, ex quâ constituitur ignis; alioquin nullatenus differet productio ignis à creatione Angeli.

9 Ad extremum scito, ab omnibus ferè Philosophis, antiquis, & modernis, unanimiter statui aliquod primum subiectum, quod nomine *Materiæ primæ* significamus. Cæterum in declarando, quidnam illud sit, mira fuit veterum discordia, de quâ Conimbricenses, & Eximius Doctor. Ex modernis Cartesiani & Atomistæ statuunt pro materiâ primâ atomos, vel insensibilia corpuscula, quibus pro formâ substantiali superaddunt solam varietatem sitûs, coordinationis, & plexûs. At plures ex Medicis materiam mixtorum esse dicunt quatuor elementa vulgaria, ignem, aerem, aquam, terram inter se commixta, & contemperata. Quid de his Opinionibus sentiendum sit, consule Physicam fusiorem, tum in præf. cap., tum in disp. prælimin. *De novâ, vel innovatâ Philosophiâ.*

CAP. II.

Definitur Materia prima: & quædam ipsius attributa, ac proprietates explicantur.

10 **M**ateriam primam diffusam explicat Philosophus, 1. à simili rerum artificia-

lium, prout illam explicuimus *cap. super. n. 1.*: ea tamen similitudo perfecta non est, sed analogica; cum in multis differant materia, & forma naturales ab artificialibus, ut ex dicendis apparebit. 2. à negatione; sicut enim Deus ob summam perfectionem solet negativè describi, ut cum dicitur non corporeus, non mortalis, non finitus: ita è contrario materia prima, eòquod sit entitas valde imperfecta, explicatur à Philosopho per negationem, & remotionem illarum perfectionum, quibus caret ex se. Nam 7. Metaph. cap. 3. text. 8. *Materia, inquit, secundum se non est quid, nec quantum, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur... neque utique negationes.*

II Non est *quid*: quia non est ens completum, seu compositum substantiale, quod solum Aristotelicâ locutione dicitur absolute *quid*, & *hoc aliquid*. Non est *quantum*: id est, non est quantitas; solet enim Aristoteles, cum de accidentibus loquitur, concreta sumere pro abstractis. Non est *aliquid eorum* &c.: tum quia non est ulla forma substantialis, nec accidentalis; formæ namque sunt, quibus ens determinatur ad hanc, aut illam speciem physicâ: tum quia non est aliquid eorum; quæ in decem prædicamentis numerantur: cum non sit ullum accidens, neque substantia completa, quæ sola directè pertinet ad prædicamentum substantiæ. Denique non est *negationes*, aut privationes istorum entium, quia est entitas positiva.

Huic

Huic descriptioni consonat altera Mag. Augustini 12. *Confess. c. 3.* agentis, quod Materia pro priori ad formam *Non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.* Ubi omnia clara sunt, dummodo illud *non corpus* intelligas de corpore completo, seu composito substantiali.

12 3. ab affirmatione, seu definitione positivâ: sic enim ait cap. 9. huj. lib. text. 82. *Materiam dico, quod rei cujusque subjectum est primum, è quo insito, non ex accidenti, aliquid oritur, & in quod, si quidquam interit, ultimum abeat.* Sensus est, materiam primam esse cujusque corporis primum subjectum, ex quo intra compositum permanenti non fit aliquid accidentale, ut alboni, sed aliquid per se, sive totum substantiale: atque in hoc subjectum definit, quidquid interit; est enim incorruptibile, & res varias successivè componit. Hinc orta est vulgaris illa materiæ primæ definitio, *Primum subjectum, ex quo fit aliquid, cum insit primò & per se, & non secundum accidens.* Sed clariùs adhuc juxta Systema Peripateticum definitur sic, *Substantia incompleta, sive partialis, apta constituere corpus naturale* (nempe totum substantiale eorum) *cum aliâ substantiâ incompletâ, tãquam primum subjectam.* Hæc ultima verba explicant differentiam materiæ primæ à formâ substantiali: cætera discernunt ipsam ab omni accidenti, privatione, & composito.

In quo stet ratio primi subjecti pertinentis ad essentiam metaphysicam Materiæ primæ?

13 **S**ubjectū multipliciter accipitur: nam aliud est subjectum *pure denominationis*, sive *predicationis*, quod nimirū aliquam denominationē trahit à formâ impropriâ, idest, ab extremo vel non intrinsecè unito, vel non verè distincto, vel aliàs gerente munus subjecti propriè talis: sic Deus à cognitione nostrâ denominatur cognitus, & à propriâ sapientiâ sapiens: sic intellectus dicitur angelicus à subjecto, in quo est. Aliud est subjectum *adhesionis*, cui scilicet aliqua modalis entitas sic adharet, ut nec propriè sit ejus complementum, nec ab eo pendeat, tãquam à causâ materiali. Sic modus creationis adharet Angelo, & unio hypostatica Verbo Divino. Aliud est subjectum *inhesionis*, nempe, quod materialiter causat aliquod accidens, & ab eo intrinsecè afficitur, ut aer respectu lucis. Aliud subjectum *sustentationis*, quod materialiter causat complementū sui substantiale, v.g. Materia animam equi. Quid sit *causare materialiter*, dicemus disp. 4., & iterum tract. 2..

14 Aliud denique est subjectum *pure receptionis*, aut *informationis*: & hoc est, quod ab aliâ entitate, quam nullo modo causat, nec sustentat, intrinsecè completur per unionem intimam, ac penetrativam. Sic Materia est subjectum animæ rationalis. Sed quia descriptio

tio ista convenit etiam animæ nostræ respectu materiæ, oportet alium conceptam communem omni subiecto *informationis* adhibere, per quem reddatur ratio, cur in quovis composito materia præ forma sit subiectum *receptionis*, aut *informationis*? Et missis alijs conceptibus, qui varij à varijs proponuntur, hic videtur esse satis aptus: *Entitas in aliquo genere incòpleta, potens constituere totam aliquod per unionem intrinsecam, & penetrativam cum alterâ comparte, item incompletâ, qua sit præcipua differentia physica distinctiva totius resultantis.*

15 Ex hac explicatione patet, cur in quovis composito materia præ formâ sit primum subiectû? Quia scilicet, quamvis forma compleatur etiam per materiam, & ei intrinsecè uniatur, forma tamen est præcipuum compositi distinctivum, juxta illud axioma, *Actus est, qui distinguit*: ac proinde est quasi tessera, nota, vel character compositi: tessera autem, symbolum, insigne, character, aut nota, per se ordinantur, ut sint in alio, tamquam in subiecto, cui verè donantur. E contra verò materia dicitur *suscipere*, ac *superinduere* formam, eidem subijci, ab eâque informari, & actuari; quia ab illâ, tamquam à parte prædominante, & præcipuè distinguente determinatur, ac figitur in aliquâ certâ specie entis compositi, ab illâque participat præcipuam denominationem, & insigniora prædicata.

16 Ex eâdem explicatione

inferre poteris 1., Verbum Divinum, estò sit præcipuum distinctivum hujus compositi *Christus*, non esse verè & propriè formam; quia non est entitas incompleta. 2., materiam ex se determinatam ad unicam speciem formarem (qualis à multis censetur materia cælestis) adhuc fore subiectum verè informabile; quamvis enim distingueret compositum, at non per modum præcipuæ differentiæ physicæ; nam si per possibile, vel impossibile uniretur materiæ cælesti forma terræ, compositum inde resultans magis censeretur terra, quàm calum. 3., idèò concreta accidentalialia specificari à formâ, estò sit ignobilior subiecto; quia forma, quamvis ignobilior, est præcipua differentia, ex quâ sumitur discrimen unius compositi ab alijs, & ex quâ metienda est denominatio resultans. Hâc ratione denominatio *intelligētis* perfectior erit in homine, quàm in Angelo, si intellectio hominis sit clarior; & ejusdem speciei erit in utroque, si intellectiones sint ejusdem speciei. Similiter *Lac album* & *nix alba*, quamvis differant inter se, prout sunt composita substantialia, at non differunt *in esse albi*, si albedo utriusque sit ejusdè intensiois.

17 Jam ergo ad Dubium propositum respondeo, ad essentiam metaphysicam materiæ primæ pertinere rationem primi subiecti *Informationis* in composito substantiali, tamquam differentiam primariam, & specificam. *Prob.*: illa est primaria & specifica differēcia ma-

te-

teris
disc
plic
ordi
ti I
om
disc
enir
esse
imm
nem
com
for
ma
erg

duc
tion
pri
tur
spe
ne
ut
qu
cie
ver
qua
nen
dau
ut
Ne
je
tib
den
fici
no
qu
ten
for
ten
per
Inj

terix, quæ, præcisa ab omni alio, discernit materiam à formâ, & explicat immediatum, ac primarium ordinem materix: sed ratio subiecti *Informationis*, etiam præcisa ab omni alio munere, seu potentiâ, discernit materiam à formâ; hæc enim non convenit cum materia in esse informabilis: deinde explicat immediatum, & primarium ordinem materix, quæ tota est propter compositum constituendum, & idem formalissimè est materiam informari, ac constituere compositum: ergo &c.

18 Ostenditur id ipsum inductione factâ per cæteras acceptiones *subiecti*, quas subit materia prima in constitutione corporis naturalis. Nam in primis differentia specifica materix non stat in ratione subiecti *inhæssionis* accidentium, ut nemo dubitat. Deinde nec in eo, quòd sit *indifferens* ad formas specie diversas; nam hoc etiam convenit quibusdam formis, ut gratiæ, quæ de se indifferens est ad hominem, & Angelum: & præterea potest dari subiectam non ita indifferens, ut materia cælestis, juxta plures. Nec item stat in eo, quòd sit subiectum *denominationis*, & perfectibile; nam etiam materia formam denominat *completam*, & eam perficit, quatenus eam in statu sibi bono & connaturali esse facit. Denique non stat in ratione subiecti *sustentationis*, aut causæ materialis formæ, vel salt in unionis, ut contendit P. P. iado: solum ergo superest, ut hec in ratione subiecti *Informationis*.

19 *Prob.* ultimum inductionis membrum: quia si unio humana crearetur, materia non esset subiectum sustentationis, nec materialiter causaret formam, nec unionem: & tamen pro tali casu materia verè differret à formâ per exercitiû informationis, & per potentiam ad illud; quia etiam tunc solum corpus informaretur, & sola anima informaret: ergo &c. *Dices*: pro tali casu licet materia non causaret unionem, adhuc posset, & naturaliter deberet illam causare. Sed *contra* 1.: quia non est, unde repugnet compositum, cujus non solum forma, sed etiam unio creari debeat, vel à formâ sustentari connaturaliter. *Contra* 2.: quia si potest exerceri potentia informabilis, quin exerceatur sustentativa propria causæ materialis: ergo & potest altera ab alterâ ita formaliter præcindi, ut intelligatur compositum plenè constitutum ex materiâ, ut subiecto informabili, & formâ, ut actu informantem, quin intelligatur potentia sustentativa, & illius exercitium.

20 Hinc dum materia definitur ab Aristotele *primum subiectum, ex quo aliquid fit*, verbum *fit* non idem sonat ac *educitur*, seu *generatur*, sed idem, ac *constituitur*, sive *componitur*: quod etiam convenit formæ. Differentia verò materix à formâ solum exprimitur per illa verba *primum subiectum*. Sed adhuc superest dubium de quo subiecto sermo sit? Et nos dicimus esse de subiecto *Informationis*. Neque obest, quòd materia passim appella-

latur à Philosophis cum Aristotele
subjectum *generationis totius*; ad
hoc enim sufficit, quòd esse subjec-
tum *generationis* sit prædicatū no-
bis notissimum quasi à posteriori
ex naturali rerum transmutatione.
Sic eadem de causâ appellatur pas-
sivum principium *corruptionis*, quin
per hoc denotetur prædicatam ma-
teriæ primarium, & differentiale.
Similiter dicitur, quòd proprium
materiæ est *pati*, & *moveri* per ge-
nerationem: & tamen non est ita
propriam, ut sit differentia ejus spe-
cifica: aliter in nullo eventu posset
fieri unum per se compositum, nisi
interveniente generatione formæ,
vel saltem unionis ex materiâ: quod
falsum est.

*An Materia prima sit per se poten-
tia immediate receptiva
formæ?*

21 **A** Sferitur communiter in
omni Scholâ contra
aliquos Authores, qui voluerunt,
materiam ex se solum esse potentiâ
radicalem, & remotam, exigereque,
& radicare potentiam aliam reali-
ter distinctam, per quam formas re-
cipiat. *Prob.* communis sententia
1.: ex actu & potentiâ fit unum per
se compositum, quin aliud extremū
requiratur: sed unum per se non fit
sine entitatibus materiæ & formæ:
ergo entitates istæ sunt per se ipsas,
altera actus, & altera potentia. 2.:
forma est actus immediate infor-
mativus: ergo & materia est poten-
tia immediate receptiva & infor-
mabilis. *Conseq. patet*; quia non mi-
nus materia definitur per rationem

potentia, vel *subjecti*, quàm formâ
per rationem *actus*: nec minus for-
ma ordinatur ad materiam in gene-
re substantiæ incompletæ, quàm
materia ad formam.

22 3.: Potentia realiter su-
peraddita vel recipitur in materiâ,
vel non? Si primum: jam ergo ma-
teria per se immediatè recipit su-
peradditam potentiam. Cur ergo
non recipiet per se immediatè for-
mam? Si secundum: ergo talis po-
tentia, cum non recipiatur in alio,
erit ipsa primū subjectum, ac proinde
de materia prima. *Confirm.* poten-
tia superaddita esset immediatam
extremum unionis; adeoque consti-
tutum essentiale compositi: ergo
non esset accidens, sed substantia;
quia *ex non substantijs nequit fieri
substantia*, juxta omnes. Vel ergo
esset substantia recepta in Materia:
& sic foret forma substantialis. Vel
substantia non recepta: & sic foret
materia prima. Quòd si adhuc con-
tendas, fore substantiam realiter
distinctam à materiâ, & formâ: in-
fero: ergo compositum substantiale
præter materiam, formam, & unio-
nem, aliam includeret substantiam.
Idem dicito de potentiâ sustentati-
vâ, ex quâ educuntur formæ sub-
stantiales: hæc enim potentia non
est accidens; cum accidenti non cō-
veniat sustentare substantiam, sed è
converso: nec item est substantia
realiter distincta à materiâ; de hâc
enim redit idem argumētum, quod
de potentiâ ininformabili realiter su-
peradditâ.

23 *Objic.* tamen 1.: Materia
per

per dispositiones accidentales constituitur proximè potens formam recipere, & sine illis dicitur tantùm remotè potens: ergo ex se solum est potentia radicalis & remota. 2.: Materia, dum actu possidet formam, jam non dicitur *in potentiâ* ad illā: nec tunc intelligitur proximè potens, sed potiùs impedita ad alias formas recipiendas: ergo amittit, & variat potentiam immediatam. 3.: Causa activa agit per potentiam accidentalem à se distinctam: ergo & causa passiva formæ substantialis. 4.: Materia non per se immediatè, sed mediâ quantitate recipit qualitates: ergo & formam substantialem. 5.: potentia pertinet ad prædicamentum qualitatis: materia verò ad prædicamentum substantiæ: ergo realiter distinguuntur.

24 *Resp. ad 1. neg. consequ.*: quia dispositiones non mediant per modum potentiæ, vel subjecti immediate unibilis ad formam, sed tamquam præparatio, aut conditio, *sine qua non*: ideoque non tollunt ab entitate materiæ immediationem potentiæ receptivæ. Sic ignis non dicitur proximè potens comburere sine applicatione locali, quæ tamen non est potentia combustiva, sed mera conditio. *Ad 2. concess. antec. neg. consequ.*: quia *ly in potentiâ* connotat privationem formæ, quam certè non habet materia, dum actu possidet formam: potentiam tamen ab dubio retinet, sicut qui ambulat, retinet potentiam deambulandi. Ad alias verò formas adhuc intelligitur verè potens in

sensu diviso: nec tunc dicitur remotè potens ex defectu potentiæ immediatæ, sed ex defectu dispositionum. *Ad 3. neg. consequ.* Disparitas est: quia potentia causæ passivæ debet sustentare substantiam, & constituere unum per se substantiale. Unde constat etiam disparitas ad 4., permissio *anteced.* de potentiâ receptivâ qualitatum. *Ad 5.*: non omnis potentia pertinet ad prædicamentum qualitatis, sed illa tantùm, quam aliunde constat esse accidens, & à quantitate distingui.

An eadem potentia sit etiam de quidditate metaphysicâ materiæ primæ?

25 **A**ffirmat contra Magistrum & alios Scotistas Communis Nostorum & Thomistarum sententia. *Prob.*: Differentia essentialis & metaphysica materiæ consistit in ratione primi subjecti, ut informabilis; nam, ut vidimus à n. 17., non est aliud prædicatum primarium, quo materia differat à formâ pro omni evêtu, & sub quo cumque composito consideretur. Atqui ratio ista primi subjecti est formaliter potentia receptiva, sive informabilis. *Pate.*: quia talis potentia nihil est aliud, quàm aptitudo, ut uniatur formæ, tamquam præcipue differentiæ physice compositi: in hac autem aptitudine stat cõceptus formæ illius primæ subjecti *informationis*, ut suprà vidimus.

26 *Dices*, satis differre materiam à formâ ex eo quòd una sit
E pri-

principium *exigivum* aptitudinis ad aliud constituendum per modum partis potentialis, & alia per modum actualis. Sed *contra*: quia, juxta omnes, compositum substantiale non constituitur ex principiis *exigivis* actus, & potentia, sed ex ipsis actu & potentia, tamquam ex extremis unionis substantialis: ac hæc extrema non sunt, nisi essentia materiae & formæ, juxta Mastrium: ergo essentia illæ sunt formaliter actus & potentia. *Urg.*: unio substantialis, juxta Mastrium, non fit inter eas aptitudines formaliter superadditas, sed immediate inter essentias materiae, & formæ: ergo essentia illæ per se ipsas sunt immediate unibiles, & aptæ ut uniantur. Atqui non immediate uniantur, nisi per modum subjecti, & formæ: ergo per se ipsas habent aptitudines characteristicas subjecti & formæ, quas appellamus *potentiam*, & *actum*.

27 *Arg.* 1.: essentia materiae est quid absolutum, potentia verò est quid relativum: sed absolutum prius intelligitur, quam relativum: ergo prius intelligitur materia constituta in se, quam intelligatur potens recipere formam. *Resp.*: tam essentia materiae, quam ejus potentia est quid absolutum, prout absolutum contraponitur modali, & relativo prædicamentali: & simul utraque est quid relativum relatione transcendentali, quæ cum re abolutâ identificari potest: unde non debet altera alteram præsupponere.

28 *Insistes*: etiam relatio transcendentalis est formaliter ad

aliud: absolutum verò est formaliter ad se; sed implicat, quod idem sit formaliter ad se & ad aliud: sic enim esset ad se, & non ad se: ergo &c. Cæterum hoc probat distinctionem realem materiae à suâ potentia; cum æquè implicet, quod materia realiter sit, & non sit ad se. Dicendum itaque, nullum ens creatum esse ita absolutum, & ad se, ut excludat respectum transcendentalem; nam saltem debet esse formaliter *ens ab alio*: & *ab alietas* est formaliter respectus ad causam primam. Est igitur materia ad se, tùm *ad seitate* oppositâ prædicamentali respectui, tùm *ad seitate* commoditatis, quia per habitudinem ad formam procurat formaliter suum commodum, tùm *ad seitate* perfectitatis propriâ substantia. At *ad seitates* illæ formaliter imbibuntur in ipso ordine transcendentali subjecti ad formam, & compositum.

29 *Arg.* 2.: aptitudo in universum supponit rem, cujus est, in suo esse quidditativo, & ab eâ fluere, ac manare dicitur. *Neg. ass.*: quia plura sunt, quorum esse quidditativum in ipsâ aptitudine consistit, ut videre est in illis prædicatis, quæ, juxta Mastrium, sunt formaliter essentia materiae: v. g. immediata unibilitas est quid respectivum, veraque aptitudo: conceptus entitatis partialis formaliter imbibit respectum aptitudinis ad aliam partem: ipsa potentia remota, seu aptitudo radicalis materiae respectum dicit ad potentiam proximam, solum formaliter distinctam; cum

cur-

certè non sit mera non repugnantia, seu capacitas præcisiva: alioquin nõ radicaret, exigeret, ac redderet sibi debitam potentiam proximam, ut fateretur Matris. Nec dicat, quòd sic materia esset in potentia ad se ipsam, vel capax sui ipsius. Nā essentia materiæ per se est quid positivum in sensu formali distinctum à potentia proximā: ergo ut sic distincta potest concipi positivè capax potentiæ proximæ, quin concipiatur positivè capax sui ipsius.

30 Hactenus de potentia materiæ primæ, ut informabilis. Potentia verò sustentativa, & causa materialis, tum accidentium, tum formæ substantialis, vel unionis, identificantur quidè realiter cum materiā, sed ad quidditatem ejus specificam non spectant: sunt enim proprietates metaphysicæ, & prædicata tantum secundaria, quibus mente præcisè potest intelligi quidditas propria materiæ, & munus primi subiecti, ut cōdistincti à formā, ut supra ostendimus.

Quædam alia attributa & proprietates Materie primæ.

31 1. **M**ateria prima est incorruptibilis, & ingenerabilis, & incorruptibilis: quia generatio est *productio rei ex præsupposito subiecto*; corruptio verò *desectio rei permanente subiecto*: quarum neutra locum habet in entitate simplici, quæ primam subiectum est, ut per se patet. Solum ergo est à Deo creabilis, & ab ipso suspendente actio-

nē creativam annihilabilis, sed non ad exigentiam causarum secundarum; nulla quippe res exigit defectum materiæ, utpote quæ nulli nocet, & omnibus se subiecit. Unde, cum Deus juxta Providentiam ordinariam nulla substantiam destruat, nisi ad exigentiam alterius rei, idè censetur materia prima naturaliter inanimabilis, & æterna *à parte post*.

32 2. Est substantia corporea, utpote prima basis, & fundamentum corporis naturalis, impotens naturaliter à quantitate separari. 3. Est pura potentia in lin. à physica; quia nullum actum physicè informativum secum identificat: alioquin non differret ab omni formā per conceptum suum specificū. 4. Est principium passivum, idest, subiectum *inhesionis*, & *sustentationis*: & quidem ita passivum, ut ferè non sit activum; nam rerum naturalium activitas provenit à formis, cum pro varietate istarum varietur. Radicat tamen Materia, in sententia satis probabili, quantitatem, causarque suam ubicationem, atque etiam durationem, si hæc in modo superaddito consilat: verum hæc causalitates non tam dicuntur actiones, quam emanationes, & resultantia.

33 5. Est substantia valde imperfecta, tum ob defectam activitatis, tum quia præcipua & nobiliora prædicata compositorum clare proveniunt à formis, quibus deficientibus, aut variatis, omnino deficient, aut variantur. Idcirco ab

Antiquis vocatur *sex substantiarum, umbra, tenebrae, chaos, informitas, non ens*: quæ tamen, & alia huiusmodi hyperbolicè sunt intelligenda; cum reapse materia sit entitas positiva, substantialis, & absoluta: proindeque perfectior quolibet accidenti, juxta illud, *Supremum infimi non attingit infimum supremi*. Dum autem S. Augustinus 12. Confess. c. 7. materiam vocat *propè nihil*, & id, *quo inferius nihil est*, loquitur non intra genus entis ut sic, sed intra genus substantiæ absolutæ.

34 6. Dicitur materia *unicum principium mutationis*, seu *generationis*, & *corruptionis*: modò *formarum mater*, & *commune gremium*: modò *noverca* & *adultera*; quia propter suam aptitudinem, & indifferentiam ad quasvis formas, aditum spontè aperit dispositionibus contrarijs, quibus paratur nova generatio, & præhabita formæ corruptio. 7. Vocatur etiam materia *permanens* & *intrinseca*, ad discrimen materiæ *transientis* & *extrinsece*: quo nomine intelligitur compositum præexistens, ex quo pereunte fit aliud, ut ignis ex ligno. Vocatur insuper materia *prima* ad discrimen materiæ artefactorum, & subiecti accidentium, si hæc recipiantur in toto composito, quod dicitur materia *secunda*. Denique ipsa dicitur materia *ex quâ, in quâ, & circa quam*, propter diversa ejusdem munera: nam in physicis eadem materia est, *ex quâ* fit compositum, *in quâ* recipitur forma, &

circa quam operantur agentia naturalia.

35 8. Dicitur tandem incognoscibilis *secundum se & ratione sui*, idest, ratione sui solius, aut secundum se solam: nam, cum ex conceptu specifico *primi subiecti informabilis*, seu *pura potentia receptiva*, sit respectus transcendentalis ad formam, numquam potest cognosci, etiam ab Angelo, vel à Deo, cum precisione à tali respectu, ac proinde sine cognitione formæ, tãquam termini relationis. Accedit, quòd conceptu *purae potentie* formare non possumus, nisi formam omnem removendo: nequit autem removeri forma, quin hæc prius aliquomodo concipiatur. Quæ ratione suadet D. Augustinus 12. Confess. c. 5., ut materia noscatur *ignorando*, idest, cogitatione removendo formam, & ignoretur *nosendo*, idest, cogitando, materiam non esse objectum illud, quod forma esse cognoscitur. Similiter D. Thomas 1. p. q. 15. ar. 3. ad 3. negat in Deo idæam materiæ, distinctam ab idæa compositi; quia sentit non aliã esse idæam totius, & idæam partium, quando hæ non possunt naturaliter existere seorsum.

36 Fateor, id ipsum dicendum esse de formâ, quando cognoscitur sub ratione *actûs informativi*. Sed quia forma potest cognosci sub conceptu *primæ radicis* proprietatum, & operationum compositi, qui conceptus non explicat respectum ad materiam, potior est ratio, cur materia dicatur tantum cog-

cog-

cognoscibilis per formam, tamquā per terminum relationis, quā ē converso. De cætero innegabile est, materiam esse cognoscibilem quidditative & intuitivē ab Angelo, & maximē à Deo: à nobis autem abstractivē per species non proprias, ut accidit in cognitione cujusque substantiæ; cum nulla substantia sit sensibilis nisi per accidentia. Sed tamen etiam à nobis cognoscitur *directè* per conceptus terminatos ad materiam ipsam, tamquam ad objectum proprium & verificativum.

CAP. III.

Utrum Materia prima propriam existentiam habeat?

37 **C**oncedunt Thomistæ, materiam ex se nullam habere existentiam, sed existere in composito per existentiam à forma mutuam; ita ut, licet in composito sit duplex essentia, seu quidditas partialis, altera materiæ, & altera formæ, existentia tamen sit unica, & simplex, quæ, à formâ dimanans, totum compositum existere faciat, materiamque simul, & formam reddat existentes. Ex adverso ceteri extra Scholam Thomisticam materiam primā propriā existentiam gaudere, defendunt, sicuti gaudet essentia propriā. Hanc sententiam libenter amplectimur. Sed ante probationem aliqua notanda sunt.

38 1. Existentia vocatur realitas illa, per quam res qualibet formaliter & ultimò discernitur à nihilo, formaliter ponitur extra suas causas, actualiter est in rerum

naturâ, & immediate ac propriè verificat verbum *est*: unde pro eodem accipitur *esse* rei, ac *existentia* rei.

2. Nullus est quæstioni locus, si velimus insistere indistinctioni reali essentia cujuslibet rei à suâ existentia, quā in Metaphysicâ tuentur Nostri cum Scotistis: nam, cum materia prima propriam essentiam habeat, juxta omnes, ab identitate reali inter essentiam & existentiam planè concluditur, habere quoque propriam existentiam. Quare, ut liberalius agamus, gratis permittimus pro quæstione præsentī, essentia ab existentia realiter distingui.

39 3. Quæstionis est inter Thomistas, an Materia prima habeat actum, tum entitativum, tum etiam metaphysicum? Quoad entitativum, semel probatā existentia materiæ, iisdem probationibus constabit, materiam, dum actu producit, & habere actum entitativum essentialem, respondentem potentia objectivæ, quo scilicet est actu ens, actualisque realitas: & simul hunc actum essentialem concipi non posse sine actu entitativo existentiali, quo nimirum ponitur extra suas causas. Quoad actum verò metaphysicum, si hoc nomine intelligatur (ut communiter accidit) differentia essentialis contractiva generis, quod in lineâ metaphysicâ dicitur *potentia*, non est eum materiæ negetur actus metaphysicus; cū revera constet materia ex genere & differentia. Nam ratio *substantia incompleta*, aut *principij intrinseci* est ratio generica, & univoca mate-

riæ & formæ: differentia autem essentialis est ratio *primi subjeçti*: quæ differentia, licet à nobis explicetur per negationem formæ, positiva tamen est, utpote consistens in aptitudine physicâ suscipiendi formas, & realiter identificata cum ratione communi positivâ, quam contrahit. Sic differentia *irrationalis*, quâ contrahitur animal ad brutum, positiva est, quamvis negativè significetur.

40 Nec obstat, quod Materia, apud S. Augustinum, sit *informitas sine ullâ specie*, & quod *carere omni specie sit illi pro specie*, ut ait Commentator. Nam in his accipitur species vel pro formâ physicâ, vel pro specie entis completi: & illud *carere* sumitur fundamentaliter, scilicet pro ratione *primi subjeçti* fundante carentiam identitatis cum omni formâ. Nec item obstat, quod dici solet, speciem & actum metaphysicum desumi à formâ physicâ. Hoc enim verum est de specie entis compositi, & physicè completi. Pariter dici solet, quod genus & potentia metaphysica sumitur à materiâ: & tamen forma non caret prædicatis genericis entis incompleti.

41 His prænotatis *prob. 1.* sententia nostra ex capite prioritatis: nam materia pro signo priori ad formam ignis verè existit: sed non per existentiam formæ: ergo per existentiam sibi propriam. *Min. constat*: quia pro illo signo nec intelligitur existentia formæ præhabita, v. g. lignæ; alioquin conjun-

gerentur in eodem instanti existentia formarum ligni, & ignis in eadem materiâ, quod naturaliter est impossibile: nec intelligitur existentia formæ in eo instanti producenda; quia in signo, in quo nondum intelligitur forma, nequit intelligi ejus existentia: & alioqui materia prius reciperet existentiam formæ, quam formam.

42 *Respondent* 1. satis communiter Thomistæ, quos sequuntur Carmelitæ Complut., & M. Froylanus, materiam pro illo priori non existere in facto esse, sed tantum vialiter, in fieri, & in egredi; quia nondum est extra omnes suas causas, cum nondum sit extra causam formalem. Quare pro illo priori solum habet quoddam esse viale, & inchoatum, vi cujus nec est in statu possibilitatis, nec adhuc in statu existentia, sed in statu quodam medio inter aliquid, & nihil; jam enim incipit recedere à nihilo, sed nondum pervenit ad aliquid. Verum hæc responsio gratis fingit, quod materia pro signo priori non sit extra causam formalem; non enim materia causam formalem habet propriè talem in lineâ physicâ: alioquin haberet consequenter causam materialem, foretque composita ex materiâ & formâ. Deinde, quid est apud Thomistas, materiam esse extra causam formalem, nisi mutuari existentiam à formâ? Hoc autem est, quod rejicere conamur.

43 *Rejicitur* ergo 1.: quia materia pro signo priori non tantum vialiter, sed omninò terminat

actionem creativam, quæ certè non terminatur ad formam materialem, cum hæc genita, non creata sit: ergo omninò terminat omnem influxum activum, qui ad materiam terminari potest; cum solùm supersit formæ generatio, seueductio, quæ non terminatur ad materiam. Jam ergo pro signo priori existit, non tantùm vialiter & in fieri, sed verè & propriè in facto esse. *Conseq. patet:* tū quia creatio est productio rei ex nihilo: ergo quod omninò terminat creationem, omninò recessit à nihilo, & omninò excludit suum *non esse*, quod non excluditur, nisi per *esse*. Tum quia, si materia pro signo priori terminat omnem influxum activum ad ipsam terminabilem, jam habet pro priori ad formam, quidquid suis effectibus dat causæ efficiens, & creans. Sed munus causæ efficientis, & præcipuè creantis, est dare suis effectibus existentiam, ut passim tradit D. Thomas, & nemo negat: ergo &c.

44 Dicunt, creationem materiæ pro priori ad formam esse actionem incompletam, & quasi pendulam, donec compleatur per productionem formæ, & existentia ipsius. Sed *contra*: Creatio materiæ vel habet alium effectū præter materiam ipsam, vel non? Si primum: talis effectus erit forma, vel existentia formæ: unde vel utraque, vel altera denominabitur *creata*; cūque aliunde sit *educta*, simul erit *educta* & *creata*, simulque produceretur ex aliquo, & ex nihilo; quod absurdum est. Si secundum: ergo ta-

lis creatio plenè obtinet pro signo priori totum suum effectum: quo modo ergo erit actio pendula, & incompleta? Aliter: creatio illa terminatur ad aliquam existentiam, nisi falsò dixerit D. Thomas q. 1. *de pot. ar. 3. corp.*, *omnis actio activa potentia terminatur ad esse*: sed non terminatur ad existentiam formæ, nisi hæc absurdè dicatur *educta* simul & *creata*: ergo terminatur ad existentiam materiæ propriam.

45 *Rejic. 2.*: quia illud esse viale & inchoatū non est quid medium inter aliquid & nihil: cum ergo non sit revera nihil, sequitur, quod sit verum esse, veraque existentia materiæ. *Antec. prob. 1. ex D. Thoma 2. cont. Gent. c. 19. n. 2.* dicente, *inter esse, & non esse, quæ sunt quasi extrema creationis, nullū datur medium*: & quidem nullum datur inter contradictoria, qualia sunt ex terminis *esse* & *non esse*, *aliquid*, & *nihil*. 2.: quia repugnat esse reale, quod nullum contradictoriū habeat: sed tale foret illud esse viale medium, cujus contradictorium nec esset aliquid, nec nihil; quia medium inter duo extrema neutri contradictoriè opponitur: ergo. 3.: si illud esse medium ita non est nihilum, ut non sit aliquid verè & propriè, tam verè dicetur forma nō fieri ex aliquo, quàm non fieri ex nihilo: ac proinde nec erit *educta*, nec *creata*. 4. denique; quia ratione illius esse verificatur de materiâ pro signo priori prædicata positiva, physica, contingentia, & inhæ-

rentia, v.g. quòd sit actualiter producta, applicata localiter agenti extrinseco, potèis recipere formam, illam naturaliter exigens, & quòd sit subiectum proximè receptivum accidentis, videlicet *passionis*, quæ accidens est, juxta Thomistas. Atqui hujusmodi prædicata necessariò requirunt verum esse, veramque existentiam subiecti: ergo &c.

46 Responder 2. Collegium S. Thomæ, seu M. Bayona, materia non pro priori ad formam intelligi existentem per existentiam ipsius formæ, quam præcedit; eoquòd illa præcedat prioritatem non *in quo*, sed *à quo*. Prioritas *in quo*, juxta ipsum, est ordo inter duo, quorum unum ita infert aliud, ut possit intelligi sine illo quo sensus sol est prior illuminatione. Prioritas *à quo* est ordo inter duo, quorū unum infert aliud, ita tamen, ut sine illo non possit intelligi: hoc modo Pater in Trinitate prior est Filio, & Scientia visionis Dei prior est effectu creato. Materia igitur præcedit formam & ejus existentiam prioritatem tantam *à quo*, quia nequit ab existentia formæ præscindiquare pro signo priori jam intelligitur existens per existentiam formæ.

47 Sed *contra*: Materia pro signo priori præscindit à formâ, & ejus existentia: ergo præcedit prioritatem *in quo*, prout hæc à Bayona explicatur. *Antec. prob. 1.* ex D. Thoma 1. p. q. 66. ar. 4. docente, *materia informis præcedit formam non duratione, sed naturâ*: & ex Magn. Augustino, qui 12. Confess.

sæpe dicit, Mundum ex matèria informi formatum v.g. c. 15., & cap. 19. addit, *verum est, omne, quod ex informi formatur, prius esse informe, deinde formatum*. Ex quibus sic: Materia in signo priori intelligitur informis: sed non informitate privativâ, ut est certum: ergo informitate præcisivâ. 2.: quia Materia magis est indifferens ad formas, quam sol ad illuminationem; siquidem materia cum nullâ formâ determinatè connectitur, sed cum aliquâ vagè: sol autem connectitur cū determinatâ illuminationis specie: ergo magis præscinditur à formâ, quàm sol ab illuminatione; quam causa tanto magis ab effectu præscinditur, quâto majorem habet indifferentiam ad varios effectus, ut patet in potentia liberâ.

48 3.: Materia in ortu mundi pro priori ad formam terræ, & ejus dispositiones non exigebat hanc formam præ illâ, sed indifferens erat ad quamlibet vagè: ergo non existit in eo signo per existentiam formæ determinatæ; cum hæc enim implicat indifferentiam ad quamlibet vagè, ut per se clarum est, & obvium fit vel in exemplis à Bayona productis pro sua prioritatem *à quo*. Aliunde non existit in eo signo per existentiam formæ vagam & indeterminatam; quia existentia vaga non minus implicat à parte rei, & in signo reali, quam individuum vagum: ergo solum existit per existentiam propriam.

49 4.: Pro signo priori ad formam non intelligitur in matèria

riâ existentia formæ, tamquam ratio formalis causandi formam ipsam, ut fatetur Bayona: deinde non intelligitur, ut conditio concurrens in genere causæ materialis: ergo nullo modo; ac proinde ab eâ præscinditur pro illo signo. *Min. prob.*: tum quia inde sequeretur mutua prioritas inter formam & ejus existentiam in eodem genere causæ materialis; siquidem existentia juxta Thomistam recipitur in formâ, ut in subiecto sustentativo & materiali causâ: si ergo in eodem genere conditio est, ut forma causetur, jam datur mutua prioritas in eodem genere causæ. Tum quia essentia formæ non præcedit ut conditio, ut ipsamet forma causetur: ergo nec ejus existentia; cum Materia, juxta Bayonam, æquè impræscindibilis sit a formâ, & existentia formæ; nam ut a que præcedit prioritate a quo, & ex terminis repugnat intelligi pro aliquo signo existentiam rei, nõ intellectâ ejus essentiâ. *Antec. prob.*: quia si essentia formæ præcedit ut conditio, prius intelligitur forma, ut informans materiam, quam a materiâ causetur: sed forma, ut informans, jam esteducta: ergo prius intelligitur educta, quam a materia causata: quod est manifeste contra conceptum eductionis, & contra realem identitatem actionis & passionis, quam statuit communis sententia Thomistarum.

50 *Respondet* 3. Palancus, materiam pro priori ad formam non existere, quia nondum intelligitur producta, sed solum est in po-

tentiâ objectivâ, seu purè possibilis, ly *purè* sumpto præcisivè ab *esse*, & *non esse*, produci, & non produci; neque enim pro illo priori terminat actionem creativam: quia materia & forma non produuntur diversis actionibus, sed unicâ, quæ respectu materiæ sit creatio, & respectu formæ sit compositio pro formali sit, vel esse possit generatio: nulla, inquit, datur actio terminata ad materiam, quæ per prius, & immediatius non terminetur ad formam.

51 *Rejicitur* hæc responsio 1.: quia materia est vera causa materialis formæ: causa autem materialis vere participat ratione causæ definitæ à D. Thoma, & univocè convenit cum causa efficiente, ut fatetur plurimi Thomistæ. Sed causa, juxta D. Thom. 2. Physic. lect. 10, est, ad quam sequitur esse alterius, & opulc. 31., causa solum dicitur de illo principio, ex quo consequitur esse posterioris: unde dicitur, quod causa est id, ex cujus esse consequitur aliud: cum ergo materia sit vera causa formæ, debet præcedere existens & producta, debetque ad ejus esse cõsequi esse formæ.

52 *Rejic.* 2.: Materia præcedit formam prioritate naturæ; cum hæc prioritas conveniat omni causæ reali, juxta Palancum: ergo ita præcedit, ut non sit in purâ possibilitate, seu potentiâ objectivâ. *Cõseq. patet*: tum quia prioritas naturæ, etiam juxta Palancum, est realis præcedentia in essendo: hujusmodi autem non est præcedentia in solâ

potentiâ objectivâ. Tum quia juxta ipsam prioritas naturæ ultra rationem principij exigit, quod principiatum dependeat in esse à suo principio: at forma non dependet in suo esse à materiâ purè possibili. Tum denique; quia materia aliter præcedit formam, quàm forma se ipsam: sed forma præcedit se ipsam in potentiâ objectivâ, quin ideo se præcedat prioritate naturæ: ergo &c.

53 *Resp. 3.*: Si productio materiæ & formæ semper est unica actio, eaque prius & immediatius terminata ad formam, sequitur 1., materialem formam prius intelligi productam, quam materia destinat esse nihil: ergo intelligitur producta, non ex aliquo, sed ex nihilo, vel saltem ex præscindente ab utroque: ac proinde intelligitur creata, vel certè noneducta, cumeductio sit ex aliquo præsupposito. Sequitur 2., eandem actionem simul pendere, & nō pendere realiter à materiâ, ut à præsupposito subjecto: imò prius esse pendentem, & postea esse independentem, cum prius exerceat munus educationis erga formam, quàm creationis erga materiam. Sequitur 3., semper in operibus naturæ admisceri creationem: quod est contra D. Thomam 1. p. q. 45. ar. 8. Aliam impugnationem ex D. Augustino vide in *Phys. fusiori* n. 29.

54 *Probatur 2.* sententia nostra: Si materia existeret per existentiam formæ, esset generabilis, & corruptibilis: nam id, cujus existentia generatur, & corrumpitur,

generationi & corruptioni ebnōxium est. *Respondet*, materiam non generari; quia dū generatur equus v.g., non transit materia de nō esse ad esse, prout ad generationem requiritur, sed transit de uno esse ad aliud: & propter eandem rationem nō corrumpi, dum moritur equus; quia non transit de esse ad non esse. Sed *Contra 1.*: ergo si prima existentia materiæ generetur, materia propriè generabitur. Atqui Materia, si exilit per existentiam formæ, potest accipere primam existentiam per generationem: ergo est propriè generabilis. *Minor constat*: tū quia in ortu Mundi potuerunt educi formæ elementorum, juxta communē Thomistarum sententiam: tunc autem existentia formarum esset genita, & esset prima existentia materiæ. Tum quia in productione vermis, corruptis Eucharistiæ speciebus, materia tunc primò producitur, & incipit existere per existentiam formæ vermis, quæ proculdubio fit per generationem.

55 *Contra 2.*: ergo saltem materia conservatur in rerum natura ab agentibus naturalibus, à quibus per generationē accipit continuatam seriem existentiarum: ergo & poterit ab ipsis accipere primum esse per generationem; quia, cum conservatio sit cōtinuata productio, ejusdem virtutis est conservare, cujus est primò producere: ideoque sicut superat vires agentium naturalium prima productio rei ingenerabilis, Angeli v.g., ita & similis conservatio. Nec dicās, ma-

teriam accipere à generante existentiam, non verò essentiam, & quidditatem. Nam in primis essentia ingenerabili necessario respondet ingenerabilis existentia, ut patet in Angelo & anima rationali. Deinde, juxta D. Thomam q. 3. de pot. ar. 5. ad 2., *Hoc ipso quod quidditati esse tribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur:* ergo hoc ipso, quod quidditati materię tribuitur esse per generationem, nõ solum esse, sed ipsa quidditas materię generari dicitur. Certè existentia est ultimum determinativum, ut materia verè sit in rerum naturâ. Sed ad generationē rei sufficit, quod ultimum formale determinativum generetur. Patet in homine, qui verè & propriè generari dicitur eò præcisè, quod generetur unio, quæ est ultimum determinativum formale, ut homo sit in rerum naturâ.

56 *Prob. 3.:* Ex terminis repugnat, materiam denuò produci, quin denuò producatúr aliqua existentia, & materiam annihilari, quin ulla existentia deficiat. Atqui neutram repugnet, si materia nõ existeret, nisi per existentiam formę. *Prob.:* quia si Deus hominem formet ex materiâ nunc primò productâ, & ex animâ diu antè creatâ, tunc materia primò existeret per existentiam animæ, non denuò productâ. Item si Deus à materiâ separet omnes formas, & separatas conseruet, nullam aliam producendo, tunc annihilabitur materia, utpote quæ, juxta Thomistas, non potest etiam

divinitus conservari sine formâ: & tamen in hoc eventu nulla deficiet existentia à rerum naturâ. *Dices,* in his casibus deficere unionem materię cum existentia formæ. Sed *contra:* vel unio existit per existentiam formæ: & sic redit in unionē idē argumentum, quod in materiâ. Vel existit per existentiam propriam: & sic unio distinguetur ab extremis, dabiturque in composito multiplex existentia: quod utrumque vehementer displicet Thomistis.

57 *Prob. 4.:* si materia existit per existentiam formæ materialis, materia est verè & propriè causa sui ipsius: quod ab omnibus censetur absurdum. *Prob.:* quia est verè & propriè causa *sui esse*, sive existentie, per quam ipsa existit, nempe existentie formæ: sed quod verè & propriè est causa *sui esse*, verè est sibi causa essendi, seu, quod eodem redit, causa sui ipsius: ergo &c. Et quidem materia causare poterit *esse* sui, etiam primum, videlicet in casibus nuper traditis.

CAP. IV.

Argumenta contraria solvantur.

58 *O Bjic. 1.:* Materia primæ apud Philosophos est pura potentia: sed pura potentia ex se nullum habet actum: cum ergo existentia sit actus, materia ex se nullam habet existentiam. *Conf. 1.:* pura potētia summè distat ab actu puro: sed Deus, qui est actus purus, nullam habet potentialitatem, ergo, materia primæ, quia est pura potentia, nullum habet actum. *Conf. 2.*

ex D. Thoma 1. p. q. 7. ar. 2. ad 3.: *materia prima non existit in rerum naturâ per se ipsam, cum non sit ens in actu, sed potentiâ tantum: & q. 4. de pot. ar. 1. corp.: quidquid in rerum naturâ invenitur, actu existit, quod quidem non habet materia, nisi per formam, quæ est actus ejus.* Sed in primis *infatur* objectio: ergo materia ita est pura potentia, ut nec actum habeat metaphysicum, nec entitativum, nec esse vile, aut in fieri, quod est aliqua actualitas saltem inchoata. Hoc autem est contra plerisque Adversariorum.

59 Deinde *resp.*: Materia non est pura potentia in omni lineâ: quia certe non est pura potentia objectiva: aliter esset purè possibilis, aut merum nihil; nam potentia objectiva (quæ alias *logica*, vel *metaphysica* appellatur) nihil est aliud, quam mera non repugnantia rei ad existendum, vel mera possibilitas intrinseca: & inde dicitur *objectiva*, quod objectum est potetix activæ, vel quia est id, quod menti objicitur, quando rem non existentem concipimus existere posse. Cum ergo materia pro priori ad formam jam non sit merè possibilis, necesse est, ut habeat actum potetix objectivæ respondentem, videlicet existentiam. Dicitur itaque materia potentia pura in lineâ tantum physicâ, idest, in lineâ potetix passivæ, & physicè receptivæ actus substantialis respectivi, ac physici, qualis est forma physica: nâ materia nec est forma physica, nec illam includit in seâ quidditate, sed

tota ejus essentia, etiam metaphysica, consistit in potentiâ physicè receptivâ, seu informabili, ut explicuimus cap. 2.

60 Nec aliud intendunt Peripatetici, dum materia appellat *puram potentiam*; volunt enim excludere errores, tum statuentium pro materiâ primâ substantiam completam, ut *aërem, aquam, &c.*, tum asserentium, formas omnes intra materiam actualiter latitare, & ex eâ, veluti è loculo, educi. Qui errores satis excluduntur, asserendo, materiam esse potentiam receptivam puram, idest, non mixtam ex ullo actu physico, sed ordinatam ad illum; quamvis non ita pura sit, ut non habeat actualitates de lineâ metaphysicâ, omnino necessarias ad sustinendam realitatem potetix physicè receptivæ, à Deo creatæ, & positæ extra nihilum: nam, ut ajunt, *dictio exclusiva non tollit concomitantia*.

61 Ad 1. *Conf.*: D. Thomas 1. p. q. 14. ar. 11. ad 3., ubi summam dissimilitudinem inter materiam primam & actum purum sibi objecerat, respondet, *Quod materia, licet recedat à Dei similitudine secundum sui potentialitatem, tamen in quantum vel sic esse habet, similitudinem quamdam retinet Divini esse: & q. 3. de ver. ar. 5. ad 1. dicit, Quamvis materia prima sit informis, tamen inest ei imitatio primæ forme (nempe Dei): quantumcumque enim debile esse habeat, illud tamè est imitatio primi entis.* Ergo materia, juxta D. Thomam,

ita

ita est potentialis, ut tamen vel sic esse habeat, quod quidem esse, quantumcumque debile, & imperfectum, est imitatio, & similitudo Divini esse, five actus puri. Non ergo distat summè ab actu puro, distantia negativâ, qualis est inter Deum & nihil, sed distantia positivâ entis ab ente, summâ quidem ex parte Dei, non verò ex parte extremi creati; nam magis distat à Deo quantitas v. g., quàm materia prima.

62 Hinc comparatio puræ potentia cum actu puro eatenus tenet, quatenus sicut actus purus excludit omnem potentiam receptivam, ita potentia pura excludit à sui identitate omnem actum formalem physicum. De cætero paritas nulla est; alioquin sicut Deus ita est actus purus, ut nullam potentialitatem admittat, adhuc sibi unitam: ita materia erit pura potentia, ut nec exigit, nec admittat unionem cum formâ, & ejus existentia: & sicut Deus ita est actus purus, ut nullum perfectionis, & bonitatis defectum habeat, ita materia erit pura potentia, ut omnis bonitatis & perfectionis sit expers, ac proinde omnis entitatis, cum *ens* & *bonum* convertantur. Id autem expresse opponitur D. Thomæ, tum in nuperis testimonijs, tum q. 2. de malo ar. 2. corp. clarissimè probanti, materiam primam, eo quòd sit *ens* in potentia, habere rationem boni: & 2. cont. Gent. c. 16. n. 17. materiam primam, eo quòd sit *ens* in potentia, comparat inter ea, quæ sunt, & verè causantur à Deo, prout

late dedimus in *Phys. fusiori* à n. 28.

63 Ad 2. *Confi.* materia prima non existit simpliciter in rerum naturâ per se ipsam, cum per se non sit *ens in actu completo*. Nâ in phrasi Aristotelis, & D. Thomæ non dicitur absolute *ens in actu*, nec habere *esse simpliciter*, nisi quod est *ens substantialiter completum*, constitutumque in aliqua specie physicâ elementorum, aut mixtorum. Id autem nō habet per se materia prima, sed per formam, quæ materiam determinat ad certam speciem entis physicè cōpleti. Similiter, quidquid in rerum naturâ invenitur absolute & simpliciter existens, actu completo existit: quod quidem non habet materia, nisi per formam. habet tamē materia de se aliquod *esse incompletum*, ac debile, proportionatum essentia valdè imperfectæ, quod proinde non dicitur *esse simpliciter*, sed cum addito *aliqua- liter*, vel *aliquo modo*, prout videre est in D. Thomæ 1. p. q. 5. ar. 2. ad 2., & alijs locis in inferiori *Phys.* productis. *Dices*: etiam forma per materiam physicè completur, & tamen non dicitur existere per materiam. *Resp.*: differentia est: quia materia non determinat formam ad certam speciem entis completi, hominis, v. g., sed è converso forma determinat materiam.

64 *Replie.* 1.: Deus non dicitur pura potentia activa, quamvis nullum includat actum secundū hujus potentia: nec forma dicitur actus purus, quamvis nullam includat materiam: quod ergo materia

nullam formam includat, non sufficit, ut dicatur pura potentia. 2.: ens dividitur in actum & potentiam: sed membra dividenda non se invicem participat: ergo illud ens, quod est potentia, præsertim pura, nullum actum participat. 3.: materia prima, juxta Aristotelem, ita est potentia in naturalibus, sicut æs, aut lignum in artificialibus: sed æs, aut lignum ita est pura potentia, ut nullum omnino actum, nullumque proprium esse de linâ artificiali ex se habeat: ergo &c.

65 *Resp. ad 1.*: Deus ideo non dicitur pura potentia activa; quia hoc sonat, præter potentiam activam, sive omnipotentiam, non esse in Deo sanctitatem, sapientiam & alias perfectiones, quod falsum est. At materia, cum nullam perfectionem habeat, nisi quæ necessaria est ad munus primi subiecti, merito dicitur pura potentia receptiva. Forma non dicitur *absolutè & simpliciter* actus purus; quia hoc nomine denotari solet ens actualissimum, carens omni potentialitate, & imperfectione cujuscumque lineæ, quod solus est Deus. Dici tamen potest *actus purus* in linâ substantiali physicè informativâ, quatenus excludit à se potentiam informativam in eâdem linâ substantiali, licet revera participet potentiam alterius lineæ, nempe activam operationum, & receptivam earumdem; cum anima rationalis v.g. verò sic activa & receptiva intellectio- nis. Similiter materia est pura potentia physicè receptiva, non ex-

cludens actualitatem cujuscumque lineæ, sed lineæ dumtaxat physicæ.

66 *Ad 2.*: ens dividitur in actum & potentiam, sibi invicem respondentem: quo sensu materia prima ex se non participat actum, illum scilicet, ad quem est potentia. Et *instatur* in formâ, quæ, cum actus sit, potentiam participat activam, & receptivam operationum. *Ad 3.*: illa comparatio est opportuna ad explicandam, tum indiff. rentiam materiæ ad quolibet formas naturales, tum ejus distinctionem ab omni formâ physicâ. Quoad reliqua non est paritas: aliter, sicut æs, aut lignum ex se nullam habet essentiam artificialem, nullam terminat actionem artificis, nullam exigit artificialem formam, sed omnibus carere potest naturaliter: ita materia prima ex se nullam habebit essentiam naturalem, nullam terminabit actionem Creatoris, nullamque exigit formam, sed omnibus privari poterit naturaliter: quas sequelas Thomistæ reputant absurdas.

67 *Obje. 2.*: si materia propria propriam habet existentiâ, materia & forma erunt duo entia in actu: sed *ex duobus entibus in actu nequit fieri unum per se*, ut habet axioma: ergo ex materiâ & formâ fieri non poterit compositum substantiale, quod est unum per se. *Cõf.* ex D. Thomâ 7. Metaph. lect. 13. dicente, *duo, quæ sunt in actu, numquam sunt unum actu*: & paulo inferius, *Patet, quod si substantia particularis est una, non erit ex substantia*

stantia
& p
exig
& i
est
idem

duo
quo
stan
inc
ege
per
con

con
nec
fini
di
me
po
inc
de
vic
ge
gra
cu
en
vel
se
co
est
go
da
tic
pe
tia
po
lo
tu
tu
in
po

stantijs in ea existentibus in actu:
& paucis interjectis, *Duo in actu*
existentia nunquam faciunt unum:
Et 1. 2. q. 4. ar. 5. ad 2. ait, *idem*
est esse forma & materia, & hoc
idem est esse compositi.

68 *Resp. dist. maj.:* erunt
duo entia in actu completo, id est,
quorū quodlibet sit in genere sub-
stantiæ consummatum, *neg.:* in actu
incompleto, id est, quorum alterum
egeat complemento alterius ad sui
perfectiōem in genere substantiæ,
conc.: & similiter distincta *min. neg.*
conseq.: Ex duobus entibus in actu
nequit fieri unum per se realiter
simplex, & indivisibile, cujusmo-
di est natura Angelī v. g.: bene ta-
men sit unum per se realiter com-
positum ex duobus entibus in actu
incompleto, dummodo fiat ejus-
dem generis & predicamenti, ad in-
vicem ordinata, ut se mutuo in suo
genere compleant. Sic totum inte-
grale continuum est unum per se,
cum tamen quælibet ejus pars sit
ens in actu. Sic qualitas intensa,
vel etiam extensa dicitur unum per
se in genere qualitatis, quamvis
constet partibus, quarum quælibet
est actus, sive forma. Similiter er-
go, quamvis materia & forma sint
duo entia in actu existētiāli, & en-
titativo, poterit ex eis fieri unum
per se, sive compositum substan-
tiale, v. g. homo. Imò novum per se
positivum constitui nequit ex nihi-
lo, & ex ente in actu: ergo consti-
tui debet ex duobus entibus in ac-
tu jam productis, verèque positus
in actu existētiāli correspondente
potentiæ objectivæ.

69 *Ad Conf.:* D. Thomas in
primo testimonio loquitur de actu
sumpto pro divisione: ideoque sub-
jungit, *sed duo, quæ sunt in poten-*
tia, sunt unum actu, sicut patet in
partibus continui. Viderint Tho-
mā, an vellet, ut duæ materiæ
primæ, quæ juxta ipsos sunt duo
in potentiā, sint unum actu? Præ-
terea, tam ibi, tum alijs in locis,
commode explicatur D. Thomas de
actu completo, vel de existētiā,
quæ talis sit *simpliciter*, juxta ele-
ta n. 63.. Ultimum verò testi-
moniū accipit *esse* pro substantiā pro-
priā suppositi, vel substantiæ com-
plexæ. Ubi ad concilianda testimo-
nia D. Thomæ, notare oportet, ver-
bum *esse*, vel ens in actu interdum
accipi à S. Doct. pro substantiā
totius: quo sensu q. unic. de Spirit.
Creatur. ar. 1. ad 8. negat de ma-
teriā primā propriè dici, *quod est:*
interdum verò pro actu *simpliciter*
dicto: quo nomine venit vel actus
respectivus physicus, videlicet for-
ma substantialis, utpote in quā sita
est præcipua actualitas, perfectio-
que compositi; vel actus absolutus
simpliciter talis, cujusmodi est An-
gelus: & hoc etiam sensu negat ac-
tum materiæ, sive materiam esse in
actu. Interdum denique pro existi-
tiā vel actu transcendentaliter sum-
pto, prout convenit omni enti, ut est
ens: sic 1. p. q. 5. ar. 1. corp., *esse*
est actualitas omni rei: & hoc pac-
to minime negat *esse* materiæ, cum
potius tribuat ei, etiam in quan-
tum est in potentiā, veram ratio-
nem entis, bonitatem, & perfec-

tionem; ut ostendimus in *Phys. fusiori*.

70 *Repl.*: si materia propriā habet existentiam, nihil illi deest, ut absolute sit in actu completo. 1.: quia tunc materia claudit totam lineam entis à primo subiecto, quod est essentia materiæ, usque ad ultimum actū de tali lineā, qui est ejus existentia, juxta illud D. Thomæ, q. unic. de Anima ar. 6. ad 2., *Ipsum esse est actus ultimus, qui participabilis est ab omnibus: ipsum autem nihil participat*. 2.: quia tunc materia complete producit; ea namque productio est cōpleta, quæ terminatur ad existentiam rei, & nihil ultra desiderat producendum, ut effectus absolute sit in rerum natura. 3.: quia tunc materia æquē existit pro priori ad formā, ac pro posteriori, cum in nullo signo existat nisi per suam existentiam: sed pro posteriori existit complete: ergo & pro priori. 4.: quia tunc materia non indiget formā ad existendum.

71 *Resp. neg. assumpt.*, cujus probationes instantur planè in animā separatā, quæ ratione sui existit, & est ens in actu, & tamen non est in actu completo, quia non habet complementa omnia sibi debita in genere substantiæ. Nec dicas cum Bayona, animam existere tantū *ut quo*, & non *ut quod*: nam vel existere *ut quod* est esse id, quod verè & propriè existit: & sic anima S. Petri existit utique *ut quod*: vel est existere per modum compositi: & sic nec nos volumus, ut materia existat *ut quod*. Ad 1. ergo *probat*,

nego, existentiam esse actum ultimū de lineā entis generatim sumptā: hæc enim lineā extenditur etiam ad actus accidentales, qui certè adveniunt post existentiam subiecti substantialis: extenditur item ad subsistentiam, quæ similiter existentia supervenit.

72 Quare, dum loquimur de lineā entis physicā, & substantiali, existentia, cum sit actus transcendentalis, & intimior enti cuilibet, potius dici debet *actus primus*, docente D. Thomæ q. 3. d. pot. ar. 7. corp., *ipsum esse est communissimè effectus primus, & intimior omnibus alijs effectibus*. In loco autem obiecto non loquitur de esse purè existentiali, sed de esse subsistente, proprio substantiæ competet: ideo, quæ subjungit, *unde si sit aliquid, quod sit ipsum esse subsistens, sicut de Deo dicimus, nihil participare dicimus*. Ut summū n. erg. dici poterit existentia actus ultimus de lineā transcendentali metaphysicā, quatenus in eā terminatur potentia obiectiva cujuslibet entitatis, & aliunde differentiarum rerum essentialis, infinitarum, & subalternarum, sūt actus entitativi quodammodo priores existentia; quippe qui verificantur de rebus etiam in statu possibilitatis. Quod autem existentia sit actus ultimus de lineā metaphysicā, non tollit, quod materia desideret ulteriorem actum perfectivum de lineā physicā substantiali.

73 Ad 2. *prob.*: Materia cōplete producit per creationem complemento potentia obiectivæ, quo

quo absolutè, idest, verè & propriè sit in rerum naturâ, seu extra nihilum: at non producitur completè complemento potentiæ physicæ receptivæ, quo sit in rebus absolutè, idest, consummatè in genere substantiæ. Nam productio materiæ, estd cõpleta sit in suo munere, quatenus nihil ultra desiderat producendum præter essentiam & existentiam materiæ, attamen *terminativè* dicitur incompleta; quia sui muneris non est producere terminum, nisi incompletum in genere substantiæ: id quod patet à simili in creatione animæ rationalis.

74 Ad 3. en similem syllogismum: corpus æquè existit priori ad quantitatem, ac pro posteriori; cum numquam existat, nisi per suam existentiam: sed pro posteriori existit extensum: ergo etiam pro priori. Dicendum itaque, quod materia æquè existit pro priori, existentiam excludente nihilum, non verò excludente incompletionem physicam. Ad 4.: Materia non indiget formâ ad existendum utcumque, sed ad existendum cum perfectione sibi debitâ. Sic anima rationalis, etsi non egeat materiâ ad existendum, eâ tamen indiget, ut sit, & existat in actu completo.

75 Sed adhuc contendunt Thomistæ, Materiam, semel ac sit in actu, quamvis incompleto, non posse ordinari ad constituendum unum per se cum formâ superveniente. Idque multis probant exemplis. Quibus ut occurras, nota hoc esse discrimen inter unum per accidens,

& unum per se, quod unum per accidens confurgit vel ex partibus diversis generis, ut substantiâ, & accidenti: vel ex partibus ejusdem generis, quarum aliqua, vel omnes in eo genere completæ sint, ut acervus lapidum: vel ex partibus non invicem ordinatis ad mutuam naturalem unionem, ut si fieret acervus formarum equi, leonis, canis, &c. E contra unum per se compositum coalescit ex partibus ejusdem generis, incompletis tamen, & ad invicem ordinatis, ut sese mutuo in suo genere compleant. Materia igitur & forma non ideo præcisè constituunt unum per se substantiale, quia sunt utcumque duo entia in actu incompleto: sed quia sunt ejusdem generis & prædicamenti, & præter incompletionem mutuam proportionem habent, ut sese mutuo compleant in genere substantiæ per modum actus, & puræ potentiæ physicæ.

76 Unde facile resolves 1., ex subjecto & albedine non fieri unum per se, quamvis subjectum ex se sit incompletum in esse accidentali; quia scilicet subjectum & albedo non sunt ejusdem generis & prædicamenti. 2., ex duplici formâ substantiali, v. g. Leonis & Equi, non posse fieri unum per se substantiale; quia deficit mutuus ordo, mutuaque proportio inter utramque. Sic propter eandem rationem non fieret unum per se ex formâ terræ, & materiâ cælesti, si hæc differat specie à sublunari, quamvis ponatur pura potètia in sensu Thomisti-

co. 3., ideo non posse materiam cum formâ corporeitatis ordinari ad animam, ut cum eâ faciat unum per se; quia dum habet formam corporeitatis, aliamve substantialem, jam non est pura potentia incompleta in lineâ physicâ: cum jam habeat actum hujus lineæ, & quidem primum, ac præcipuum, nondantem locum alteri formæ substantiali. 4., elementa vulgaria idcō non ingredi constitutionem mixtorum, quia ex se sunt entia physicè completa in genere substantiæ: neque sunt incompleta in specie mixtorum, nisi incompletionem purè negativâ, hoc est, defectu completionis sibi indebitæ: quo sensu etiam lapis est incompletus in specie hominis. Nullum autem ex his impedimentis adest in materiâ & formâ, ut constituent unum per se, ut perpendenti constabit.

CAP. V.

Perficitur Argumentorum solutio.

77 **O**bjic. 3.: Eatenus plura possunt dici unū, quatenus participat aliquid ipsis commune, quod sit unum per identitatem: ut ergo materia & forma constituent unum per se, debent participare unicam actualitatem existentiae, utrique communem. *Conf. 1.*: duo entia in actu sunt simpliciter plura entia: ergo nequeunt constituere ens simpliciter unum. 2.: Principium activum & passivum de lineâ operandi actuantur unicâ operatione, quæ sit realiter actio &

passio: ergo pariter materia & forma, quæ sunt principium passivum & activum de lineâ essendi, actuantur unicâ existentia. 3.: Materia & forma lapidis per eandem quantitatem redduntur extensæ: ergo & redduntur existentes per eandem existentiam. 4.: Unum per se dicitur unum ab unitate formæ, seu rationis formalis: sed ratio formalis entis est *esse*: ergo debet habere unicū *esse*.

78 *Ad objic. dist. ant.*: quatenus participant aliquid commune per modum nexus, aut unionis mutue, *conc.*: aliter, *neg. ant. & consequ.* Certè materia & forma faciunt essentiam per se unam, & quidem pro priori ad existentiam, juxta Thomistas. Dicant ergo & ipsi, quid participant commune illæ plures essentie partiales, nisi nexum aut unionem? *Ad 1. Conf. dist. ant.*: duo entia in actu nullo naturali nexu copulata, *permit*: naturaliter unita, *subdist.*: sunt simpliciter plura in ratione partium, *conc.*: in ratione entis completi, *neg. ant.*, & *consequ.*; redit enim instantia in essentia unâ constitutâ ex pluribus. *Ad 2. neg. consequ.*: nam materia, & forma non sunt principia essendi utcumque, sed essendi completè: in hac autem lineâ actualitas essendi, sive exercitiū intrinsecè principia li est unica unio, quemadmodum unica operatio est exercitiū utriusque principij extrinseci, activi, & passivi. *Ad 3.*: *neg. consequ.*: quia nō eadem ratio utrobique militat.

79 *Ad 4. neg. maj.* absolute
fal-

falsam: quia unum per se, dum simplex est, dicitur unum ab identitate prædicatorum: dum est compositum, ab unione partium ejusdem generis, naturaliter unibilium, vel etiam ab unitate formæ physicae. Sed *permis. maj. dist. min.*: ratio formalis entis essentialiter sumpti est *esse*, sive existentia, *neg.*; alioquin existentia nec formaliter distingueretur ab essentia: entis pro ut existentis est existentia, vel simplex, vel composita, prout fuerit ipsum ens, *conc. min.*, & *neg.* consequ. Quod si nomine *rationis formalis* intelligis differentiam physicam, erit utique solum *esse* formæ ratio formalis entis compositi, ut completè existentis. Sed quid inde? Nam etiam essentia formæ est in hoc sensu ratio formalis, & differentia physica essentia completa; & tamen materia propriam habet essentiam: ergo pariter de existentia discurrendum erit.

20 *Objic. 4.*: Si Materia propriam habet existentiam, generatio formæ substantialis non dat *esse simpliciter* materiae, sed tantum *esse secundum quid*: ergo non differet generatio ab alteratione, seu productione formæ accidentalis: quod est absurdum. *Prob. ant. 1.*: quia materia per propriam existentiam jam præsupponitur ens in actu, ac proinde ipsa sola est tota substantia rei, habens *esse simpliciter* priori ad generationem formæ substantialis; nam, juxta D. Thomam opusc. 15. cap. 7. *ubicumque ponitur materia ens actus, nihil differt*

dicere materiam, & substantiam rel. 2.: quia generatio formæ substantialis tantum dabit materiae *esse* cum adlito, v. g. *esse ignem*: hoc autem etiam dat forma accidentalis, ut *esse album, calidum, &c.* 3.; quia non dabit esse materiae secundum se, sed tantum composito, ut tali: & hoc etiam præstat albedo respectu compositi ex ipsa, & subiecto resultantis. Nec discrimen stare poterit in eo, quod forma substantialis naturaliter exigatur à materia: nam etiam calor exigitur naturaliter ab igne.

81 *Resp. dist. antec.*: non dat *esse simpliciter*, per quod materia sit ens à nihilo distinctum, *conc.*: per quod materia sit ens substantialiter completum in determinatâ specie physica substantia, hominis v. g., aut lapidis, *neg. ant.*; & *conseq.* Generatio in eo differt ab alteratione, quod alteratio, cum sit productio formæ accidentalis, non tribuit materiae complementum proprii generis, sed generis diversi, quod propterea dicitur *esse secundum quid*, quia supervenit subiecto alias in proprio genere consummato. Generatio verò, cum sit productio formæ substantialis, tribuit materiae complementum proprii generis, quod proinde dicitur *esse simpliciter*; quia materiam determinat ad certam speciem substantia physice completæ: & nihil intelligitur *esse simpliciter* in rebus, nisi ens substantialiter completum, constitutumque in aliquâ specie physica.

82 Hinc probationes Antecedentis facile evanescant. 1.: quia materia per propriam existentiam præsupponitur ens in actu incompleto, & purè entitativo, non tamen actu completo, & absolutè dicto, de quo loquitur D. Thomas in objecto testimonio. 2.: quia generatio formæ substantialis dat *esse* cum addito contrahente ad certam speciem substantiæ completæ: forma vero accidentalis dat *esse* cum addito alienante, & extra proprium genus. 3.: quia forma substantialis dat *esse* physicè completum, materiæ quidem per unionem, composito autem ut tali per identitatem. Et quamvis in hoc conveniat cum albedine, in eo tamen differt, quòd illa dat esse substantiale, albedo autem accidentale. Similiter forma substantialis exigitur ut complementum proprii generis; calor autem ut proprietates generis diversi.

83 *Obje. 5.*: Existencia propria materiæ non identificatur cum materiâ: tum quia materia secum identificans actum entitativum nõ foret minus actualis, quàm forma; siquidem actus entitativus non minus est actus, quàm formalis. Tum quia non foret primum subjectum, sed aliud præsupponeret, in quo ipsa reciperetur; repugnat enim actus creatus, cui non respondeat potentia receptiva. Deinde non distinguitur à materiâ; alioquin materia priori ad formam esset composita ex subjecto, & actu. Unde fieret, nec materiam relatu ad formam

esse primum subjectum, sed quid compositum ex alio subjecto, nec formam relatu ad materiam esse primum actum, cum adveniat post alium actum, scilicet post existentiam.

84 *Resp.*, neutro ex capite impugnari existentiam materiæ. Nõ ex capite identitatis; quia non ideò materia erit æquè actualis ac forma. Nam, cum actualitas idem sit ac perfectio, præsertim specificativa, ac distinctiva; illud dicitur actualius, quod est perfectius, magisque vim habet specificandi, ac distinguendi: quo in munere actus formalis longè superat entitativum cum materiâ identificatum; quia nõ solum semetipsum, sed totum etiã compositum specificat. Quod autem repugnet actus creatus, cui non respondeat potentia receptiva, verum est de actu respectivo, non de absoluto, ut patet in substantiâ Angeli, quæ, cum actus sit, non dicitur ordinem ad potentiam, in quâ recipiatur: & tamen secum identificat potentiam receptivam suarum operationum, & proprietatum. Sicut ergo substantiâ Angeli actus est absolutus, sed non purus, seu omnis potentialitatis expertus; quia nimirum est actus in se, quatenus in se est perfectio suam nihilum excludens, & simul est potentia respectu suarum proprietatum: ita materia secum identificans suum actum entitativum est actus in se, sive perfectio quadam excludens suum nihilum, & simul est potentia respectu formarum substantialium, & ac-

cidentalium; nihil enim prohibet, actum & potentiam identificari in eadem entitate respectu diverforū.

85 Non item ex capite distinctionis: hac enim in præsentī permissā, unicū subjectum receptivum formæ est sola essentia materiæ, ejus existentia se habente tamquam merā conditione essentialiter requisitā. Sic apud Thomistas sola essentia causæ efficientis est virtus operativa: & existentia tantum est conditio, ut essentia operetur. Nec forma debet esse actus materiæ primus ordine executionis, sed ordine intentionis & dignitatis, quatenus est actus ille, quem primariò & principaliter natura intendit, & propter quem exequitur alios actus: natura namque præcipuè intendit esse compositi, quod à formā provenit: prius tamen exequitur existentiam materiæ, & illos actus accidentales, quibus materia disponitur ad substantialem formam.

85 *Dices:* existentia materiæ est actus substantialis: jam ergo materia pro priori ad formam componitur ex subjecto, & actu substantiali: jam ergo est compositum substantiale. Sed dicant Adversarij, an Angelus sit etiam compositum substantiale constitutum ex essentiā, & existentia? Dicant insuper, an omne corpus naturale contineat duplex substantiale compositum, alterum ex essentijs materiæ & formæ consurgens, alterum ex utrāque essentiā, ut subjecto, & ex actu existentie superaddito? Omnibus itaque dicendum, quod existentia (si

ab essentia distinguitur) vel non est actus substantialis, vel certè non est actus de lineā physicā, sed de lineā metaphysicā; ideoque non efficit compositionem physicam.

87 *Obje. 6.*: si dantur in composito duæ existentie partiales, ex his resultabit existentia composita per se una, tamquam ex actu & potentia: sed hoc est impossibile; quia una existentia nequit esse potentia respectu alterius: ergo &c. *Prob. min. 1.*: quia repugnat, quod una quantitas, aut qualitas, reddatur quanta, aut qualificata per alteram, etiam cum addito *complete*: quod una forma physica sit actuabilis per aliam: & quod una differentia metaphysica sit per aliam determinabilis: ergo pariter repugnat, quod una existentia reddatur per alteram existens, adhuc *complete*, sitque potentia actuabilis & perfectibilis per illam. 2.: quia existentia, cum sit actus secundus in lineā entis, debet esse ultimus in eā, ac proinde debet comparari ultime differentie, quæ non est ulterius actuabilis. Quapropter D. Thomas q. 7. de pot. ar. 2. ad 9. dicit, quod *esse nihil additur, quod sit eo formalius, ipsam determinans, sicut actus potentiam.*

88 3.: quia repugnat existentia partialis, quæ secundum ultimam sui differentiam sit potentialis. Nam existentia ex suo formali conceptu est actualitas: actualitas autem contrahibilis per potentialitatem, quæ est extra lineam actus, omninò repugnat. 4.: quia

repugnat exiſtentia, quæ non ſit cõpleta. Nam primum in quocumque genere eſt in eo genere completum, ut ratio in lineâ referendi. Atqui exiſtentia eſt primũ principium in genere exiſtendi. 5. quia exiſtẽtia eſt ratio formalis exiſtendi. Sed rationis formalis nõ datur alia ratio; alioquin dari poſſet actionis actio, & unionis unio: ergo &c.

89 *Reſp.*: Si exiſtentia non ſint modi, ſed res, reſultabit utique ex duplici exiſtentiâ partiali exiſtẽtia composita per ſe una, non aliter ac ex duplici eſſentiâ partiali reſultat una per ſe eſſentia composita, juxta Thomiſtas; quæ enim major repugnãtia eſt in eo, quod una exiſtentia reddatur per alteram exiſtẽs in ſpecie phyſicâ completâ, quàm in eo quod una eſſentia reddatur cõpleta in ſpecie phyſicâ ſubſtantia per aliam eſſentiam, ſive ſubſtantiam? Quare *neg. min.* *Ad 1. prob.*: Exemplum quantitatis non eſt ad rem; quia quantitas non unitur quantitati, niſi in lineâ integrali, ſeu continuativâ: exiſtentia verò, cum ſit intimã eſſentia, debet eſſe ſimplex, aut composita, prout fuerit eſſentia; nam *unumquodque ſecundũ ſuam eſſentiam habet eſſe*, ait D. Thomas 3. cont. Gent. c. 7. Exemplum qualitatis, & forme phyſicæ retorquetur in potentiâ intellectivâ, quæ, juxta Thomiſtas, & eſt qualitas, & eſt forma phyſica accidentalis: & tamen recipit ſuos actus & habitus, qui ſunt etiam de genere qualitatis. Iam & formã ſubſtantialem actuabilem per alteram

admittunt, qui formam corporeitatis defendunt. Alterum exemplũ retorquetur pariter: nam differentia metaphyſicæ ſubalternæ per differentiam intimam determinantur.

90 *Ad 2.*: Exiſtentia eſt actus ſecundus potentia objectivæ, & ultimus in lineâ entis, prout diſcreti à nihilo: quo ſenſu comparari poterit ultimæ differentia; quia non expectat ulteriorem actum, per quẽ res à nihilo diſtinguatur. Cum hoc tamen benè cohæret, quod ſit ulterius actuabilis in lineâ entis phyſicè completi, ſicut ultima differentia eſſentialis actuatur ulterius in lineâ individuali. D. Thomas loquitur ibi de *eſſe* completo & ſubſiſtenti per modum ſuppoſiti. *Ad 3.*: potentialitas, quæ invenitur in exiſtentiâ materiæ, non eſt extra lineâ actus metaphyſici, cum ſit formalitas contrahens exiſtentiam ut ſic, quæ ad lineam metaphyſicam ſpectat: ſolum ergo eſt extra lineam actus phyſici, in quâ tantũ lineâ eſt actuabilis per exiſtentiam formæ. *Ad 4.*: exiſtentia materiæ eſt completa in genere exiſtendi ſubjectivo, in quo ſolo eſt primum principium; non vero in omni genere exiſtendi. Sic tam materia, quàm forma eſt primũ principium in genere conſtituendi: & tamen neutra earum eſt completa, niſi ut ſummum in ſuo genere partiali, materia ſcilicet in genere primi ſubjecti, forma in genere actus phyſici. *Ad 5.*: exiſtentia materiæ non eſt ratio formalis exiſtendi in ſpecie phyſicâ completâ, quo ſenſu

potest actuāri per existentia formā: sed solum est ratio formalis existentia extra nihilum: quo sensu nequit actuāri per aliam existentiam.

91 *Objic. 7.: esse est propter operari*: sed materia prima nullam habet operationem: ergo & nullum habet esse. *Resp.* esse est propter operari in rebus activis: at in passivis est propter pati. Vel aliter: esse est propter operari operatione propria totius, non cujuscunque partis totum constituentis. *Dices*: forma substantialis prae accidentali debet dare *primum esse* subjecto; nam esse, quod non est primum, nequit esse fundamentale, nec substantans omnibus; ac proinde nec substantiale. *Resp.*: forma substantialis dat *esse primum*, idest, primum & principale, cujuscumodi non datur ab accidentibus: & hoc esse primum est fundamentale, & substantans omnibus, quae superveniunt enti physice completo.

92 *Objic. ult.*: si essentia distinguitur ab existentia, ut modò permittimus, ruit principium nostrae sententiae fundamentum. Nam essentia materiae est causa materialis, & subjectum sustentativum suae existentiae: ergo pro priori ad existentiam intelligitur producta, distincta à nihilo, exigens, & potens recipere actum existentiae. Sed pro illo priori non intelligitur existens, ut est manifestum: ergo quamvis similia verificentur de materia pro priori ad formam, non ideo debet intelligi existens ante formam. *Resp. neg. antec.*: nam si essentia esset causa

materialis suae existentiae, sequeretur 1., quòd cansaret semetipsam quoad primum esse, foretque sibi verè & proprie causa essendi, cum causa materialis, etiam juxta Thomistas, sit verè & proprie causa. Dequeretur 2., quòd existentia materiae, & cujuscunque creaturae, foret verè educta ex essentia sua, tamquam ex subjecto praesupposito: adeoque nec materia, nec rationalis anima, nec Angelus foret creatus, sed genitus.

93 Hinc essentia non intelligitur physice prior existentia: nam prioritas physica fundatur in munere causae, quod munus non convenit essentiae respectu existentiae. Nec intelligitur pro priori producta: quia omninò repugnat, quòd aliquid terminet actionem productivam, praescindendo à ratione formali terminandi, quae est existentia ipsa. Nec intelligitur distincta à nihilo: nam, ut ait D. Thomas q. 3. de pot. ar. 5. ad 2., *Quidditas antequam esse habeat, nihil est, nisi fortè in intellectu creantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia*. Nec tandè intelligitur physice potens: quia potentia physica veram actualitatem, realitatemque requirit. Ut summum ergo intelligitur pro priori prioritate quādam logicā, vel objectivā, seu ex nostro modo concipiendi, quatenus concipimus essentiam per modum subjecti praesuppositi, sicut dum Angelum concipimus per species juvenis.

94 At revera essentia, & existentia materiae, si distinguuntur, pro-

produci debent omnino concomitanter per eandem actionem creativam, ita ut omnino repugnet productio terminata ad essentiam, quin simul terminetur ad existentiam, prout expresse docet Capreolus ad mentē D. Thomæ, sæpe sæpius asserētis, quod *productio rei terminatur ad esse rei*. Igitur essentia respectu existentia non est verè & propriè subjectum sustentativum, sed vel subjectum *adhesionis*, sicut substantia Angeli respectu modi creationis, quem terminat, vel subjectum *purae informationis*, de cuius conceptu non est prioritas physica naturæ. Nec tamen existentia se habet ad essentiam, ut accidens ad substantiam, sed reducitur ad genus substantia, prout placet etiam Thomis communiter cum Capreolo.

95 Ex dictis inferes, suppositâ distinctione essentia ab existentia posse divinius materiam & formam privari proprijs existentij

partialibus, & existere per eandem existentiam, quæ sit unica totius compositi, dummodo tamen unicâ actione creentur materia & forma simul cum huiusmodi existentia: vel si distinctis actionibus producantur, utraque actio sit creatio, & utraque ad indivisibile illam existentiam terminetur. Ratio est: quia in hoc eventu miraculoso cessarent inconvenientia omnia suprâ tacta, & aliunde nulla contradictio apparet. Sed nota, quod in hoc eventu existentia illa indivisibilis non foret magis propria materia, quam formæ, aut è converso: nam ex se æquè esset destinata, ut utramque simul redderet existentem, in utriusque gratiam produceretur, in eodē signo communicaretur utrique; & eodem modo exigeretur à materiâ & formâ, nempe ex suppositione, quod singulis denegaretur partialis existentia sibi commensurata, & à se naturaliter exacta.

DISPUTATIO III.

Reliqua de Materia primâ discutuntur.

CAP. I.

De Appetitu materia primæ erga formas.

Appetitus est inclinatio, seu propensio rei in bonum. Alius est *elicitus*, alius *innatus*, vel *naturalis*. Appetitus *elicitus* (ita dictus, quia elicitur, seu producitur à potentia appetitiva, tamquam actus ab eâ distinctus) est inclina-

tio in bonum præcognitum ab appetente. Dividitur in amorem strictum, desiderium, & gaudium. Amor strictus est appetitus boni, præcindendo ab ejus absentia, & presentia, non illud procurando, sed ejus bonitatem purè diligendo. Desiderium est appetitus boni absentis, ita ut illud procuraret, & quantum in se est, causet, & causare conetur. Ad

Ad hoc autem, juxta communem doctrinam, sufficit absentia præcisi-
fiva, id est, quod nondum sciatur,
bonum positivè adesse, quamvis
non appareat positivè absens. Gau-
dium est appetitus, quo quis de bo-
no præfenti delectatur: præfenti, in-
quam, præfentiâ positivâ, saltem
apprehensâ; quia gaudium in hoc
differt à desiderio, quod gaudium
tendit in bonum, non ut sit, sed
quia est, illud ut jam acquisitum
approbando quasi reflexè.

2 Appetitus *innatus* est exi-
gentia naturalis, quam res omnes
habent ad bona sibi convenientia,
ut cum levia exigunt ferri fursùm,
gravia deorsùm. Consistit hujusmo-
di exigècia & appetitus in connatu-
ralitate cujuscunque rei ad id, quod
est sibi conveniens secundum suam
naturam. Connaturalitas autem ni-
hil est aliud, quam proportio, & or-
dinatio nativa rei ad bonum sibi
conveniens: quæ proportio, & ordi-
natio vera quidè est, & propria, sed
metaphoricè, & improprie significa-
tur nomine *appetitus* ob propor-
tionem, quam habet cum appetitu
elicitò: sicut amantitas pratorum
propria quidem est, improprie ta-
men ob analogiam cum risu huma-
no significatur nomine *risus*.

3 Ista connaturalitas inter-
dum non fundat necessitatem ob-
tinendi terminum, ut connatura-
litas aëris ad lucem: & tunc vocari
potest appetitus inefficax, & sine
violentiâ separabilis ab effectu. Ple-
rùmque tamen fundat necessitatè,
& connexionem: tuncque dicitur

appetitus efficax; sic tamen, ut ef-
ficacia & connexio varios gradus
admittat; aliquando enim est frus-
trabilis per agens naturale fortius,
aliquando per solum Deum, aliquan-
do per nullam potentiam, quam-
diu res permanet, ut connexio
unionis cum extremis, vel actionis
cum terminò.

4 Ex his colliges 1., res
naturales non appetere innatè ni-
si bonum ex se naturaliter possibi-
le; quia hoc solum esse potest
secundum earum naturam, utpo-
te in quâ non datur proportio,
& ordinatio nativa ad bona su-
pernaturalia. Colliges 2., ad ap-
petitum innatum non sufficere me-
ram capacitatem aliquid recipien-
di, ut patet in aquâ respectu ca-
loris: requiritur ergo connatura-
litas super explicata. Colliges 3.,
dari quoque in rebus odium, fu-
gam, & aversionem innatam in ma-
lum naturæ suæ contrarium. Id
quod fundatur pariter in analogiâ
cum odio elicitò, &c.

5 Cum in metaphoris non
sit omnimoda similitudo, appeti-
tus innatus differt ab elicitò 1.;
quia elicitus consistit in actu dis-
tincto à potentiâ appetente, & con-
sequenter variari potest, invariata
potentiâ: innatus verò identifica-
tur cum reipsâ, vel potentiâ, quæ
immediatè appetit, ac proinde in-
variabilis est, non variatâ se ap-
petitivâ. 2.; quia elicitus dirigitur
cognitione præviâ appetentis: un-
de potest evadere inordinatus, &
superflus, ac inutilis velle. At vero

innatus dirigitur solâ cognitione Dei, ut Authoris naturæ, qui res omnes ad suos fines & status con- naturales sapienter ordinat: quo sensu dicitur opus naturæ esse *opus intelligentiæ*: atque adeo appetitus innatus semper est ordinatissimus, & non nisi ad necessaria, vel saltem utilia fertur. Hæc metaphorâ *appetit* in rebus inanimatis utitur Mag. Augustinus lib. 11. de Civ. Dei c. 28.: & hunc appetitum universaliter inesse rebus omnibus, docet D. Thomas 1. 2. q. 26. ar. 1. ad 3.. Jam ergo ad appetitum materiæ primæ deveniamus.

6 *Affero* 1.: Materia prima efficaciter innatè appetit formas vagè sumptas. *Prob.*: Nam in primis materia connectitur naturaliter cum formâ, ad eamque ordinatur, tamquam ad bonum sibi con- naturale, quo substantialiter compleretur: hæc autem connexio & ordinatio est efficacia appetitus ex num. 2. Deinde ex se indifferens est ad quamlibet formam sublunarem, ita ut quâvis earum contenta sit. Non enim appetit plures simul habere, utpote sic naturaliter impossibiles. Nec item appetit plures successivè; quia sic violenta foret sub formâ tenaciori, adamantis, v. g., & perpetuò foret irrequieta, inhians transitum ab unâ formâ in aliam: ergo appetit aliquam vagè sumptam, quemadmodum qui appetit aliquem equum ad equitandum, vel aliquem cibum, ne fame pereat.

7 *Afferio* procedit de ma-

teria in signo *potentia remota*, in quo intelligitur secundum suam tantum entitatem pro priori, non modo ad formas, sed etiam ad omnes dispositiones. Nam si materia consideretur in signo *potentia proxima*, in quo est prior formâ, sed jam cum dispositionibus ad certam formarum speciem, ignis v. g., tunc datur quidem appetitus determinatus quoad speciem formarum, non in sola entitate materiæ, sed in dispositionibus consistens: adhuc tamen est indeterminatus quoad varias formas individuas ejusdem speciei; nam formas quoad individuum solus Deus determinat. Quod si materia consideretur in signo *potentia actu recipientis formam*, tunc ad nullam aliam est indifferens: hoc autem nihil aliud sonat, quàm quòd una forma non est indifferens ad alias.

8 Quæ obijci possunt, facile dissolves, si præ oculis habeas 1.: quando dicitur, quòd appetitus sequitur ad formam, sermo est de appetitu substantiæ completæ, non verò substantiæ incompletæ, & nullam de se formam habentis, cujusmodi est materia prima. 2.: appetitus materiæ, etsi numquam possit assequi infinitas, ad quas extenditur, formas; non ideo est violentus: quia scilicet non extenditur ad omnes collectivè, aut successivè, sed ad omnes vagè: & appetitui vago satisfit, si vel unus ex pluribus terminis concedatur, ut in appetitu elicitò passim accidit.

3.: appetitus materiæ, dum unam

obtinere formam, adhuc fertur vage, & indeterminatè in omnes; nã, licet præfenti contentus sit, paratus tamen est similiter contentus esse quâlibet aliâ, si advenierit. Quare præfentem formam non fastidit, nec ejus ruinam cupit, sed nõ adeò deperit, ut ruinæ præfentis compoſiti reſiſtat: aliud namque est nõ reſiſtere ruinæ, aliud eam appetere.

9 4.: Appetitus materiæ, utpote identificatus cum ejus entitate determinatâ, nequit esse vagus, aut indeterminatus subjective, aut entitative, sed terminative tantum, quatenus non connectitur cum formâ determinatâ, sed cum aliquâ ex pluribus. Nec refert, quod materia formam appetit eo modo, quo forma potest existere: nam licet non possit existere nisi forma, quæ sit individua, determinata, & designabilis; attamen materia ex se inter tot formas individuas nõ determinat unam præ alijs, sed hanc determinationem relinquit alijs causis, præsertim causâ primæ. Hæc omnia patent exemplis, tum appetitus elicitus cupientis aliquem equum ad iter agendum, tum cujusvis connexionis vagæ cum termino, qui ab alienâ determinatione dependet.

10 5.: Appetitus, sive connexio indeterminata materiæ, non est striçte conditionalis, quasi solum petat unam formam sub conditione, quod non detur altera. Ratio est: quia conditionalis connexio nihil absolute infert, donec ponatur conditio; prius namque debet

poni conditio, quàm ponatur conditionatum. At connexio indeterminata materiæ absolute efficaciter infert aliquam ex pluribus formis: neque prius debet poni exclusio unius formæ à materia, quàm introducatur altera, cum potius exclusio unius subsequatur introductionem alterius. Et universim, connexio indeterminata malè confunditur cum conditionalis, ut patet in connexione cum extremis immediate contradictorijs, v.g. Dei cum mundo, vel mundi carentiâ. Quis enim diceret, nisi ineptè, mundum exigi sub conditione, quod desit carentia mundi; cum idem formalissimè sit, desisse carentiam mundi, ac dari mundum. Dum ergo dicitur, *materia si non habet hanc formam, habet aliam*, hic dicendi modus non est propriè conditionalis, sed arguitivus aut illativus à posteriori, sicut si diceret, *Petrus si loquitur, linguam habet*, vel *voluntas si non odit, habet amorem* &c.

II Affero 2.: Materia æqualiter appetit omnes formas appetitu efficaci, id est, appetitu, qui violentiam patitur, si frustretur. Prob. 1.: quia appetitus efficax ad has formarum species præ illis, ita ut sub unis materia contenta sit, sub alijs violenta, stare nequit cum indifferentiâ naturali ad omnes formas sublunares, quam omnes agnoscunt in materiâ. Sic appetitus efficax lapidis ad motum deorsum non stat cum naturali indifferentiâ ad motum sursum, vel deorsum.

2.: quia qualibet forma est bonum connaturale materiat non ita est, si materia efficaciter appeteret formam vitalem v. g. præ non vitali. Patet, quia nequit esse bonum connaturale materię, quod eam facit esse violentam, privatque bono efficaciter appetito: id autem faceret forma non vitalis, in materia existens. Hęc ratione calor non est connaturalis aquę; quia privat aquam frigore, quod illa efficaciter appetit, indeque facit aquam esse violentam.

12 *Prob. 3.*: quia ex contrariā sententiā sequitur, omnes individas totius mundi materias actu esse violentas, præter eas, quę per animas rationales informantur: imo & istas quoque; quia privantur alijs animabus possibiliibus, quę perfectiores sint existentibus de facto. Sequela autem est absurda; frustra quippe materię datus esset appetitus efficax, ex directā intentione Authoris naturę semper violandus. Accedit, quod appetitus efficax ad formas perfectiores foret inordinatus, tum quia infatigabilis, tum quia contrarius bono totius universi, quod per se exigit varietatem, & inæqualitatē formarum. At appetitus innatus nequit esse inordinatus, ut supra notavimus. Ex his colliges, appetitum esse eam materię solum tendere in formas sub ratione genericā complementi substantialis: quę ratio æquę verificatur in singulis.

13. *Dices*: appetitus elicitus potest esse efficax circa bonum uti-

lius, quamvis non necessarium: ergo & innatus. *Neg. consequ.*: quia appetitus innatus non consueque imitatur elicitum, ut inordinatus evadat: atqui etiam elicitus efficax, tendens in bonum utilius, foret inordinatus, & imprudens, si esset contra bonum commune, & se exponeret frustrationi perpetuę. *Dices* iterum: ultima dispositio materię ad animam rationalem, hanc appetit efficaciter præ alijs formis: ergo similiter materia, quę perfectior est, quàm dispositio accidentalis. *Neg. consequ.*: quia efficacia appetitus non sumitur ex perfectione appetentis, sed ex alijs capitibus, præsertim ex indigentia, saltem quando appetitus non causat physicè terminum.

14 *Dices* denique: materia efficaciter appetit formam lapidis, quia per eam perficitur: sed magis perficitur per formam equi: ergo hanc magis efficaciter appetit: nam sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, ut tenet proloquium. Adde, quod eadem ratione efficacius appetit materia formam substantialem, quàm accidentalem. *Dist. maj.*: quia perficitur utcumque, *neg.*: quia perficitur perfectione necessariā, quā simpliciter indiget materia, *conc. maj.* Tum *dist. min.*: magis perficitur perfectione non necessariā, *conc.*: necessariā simpliciter, *neg. min.*, & consequ. Nec proloquium adjunctum tenet, nisi quando crescit eadem ratio motiva. Quod additur, falsum est; quia materia tam non

potest esse sine omni formâ accidentali, quam sine omni substantiali: vel si hâc magis indiget, quàm illâ, jam eo ipso est disparitas ad rem nostram.

15 *Affero* 3.: materia prima magis appetit formas perfectiores appetitu inefficaci, idest, appetitu, qui sine violentia carere potest effectu, instar simplicis velleitatis, aut inclinationis elicitæ. *Prob.*: quia materia nequit non habere specialem inclinationem innatâ ad majus connaturale bonum, sibi naturaliter utilius: sed hujusmodi est forma equina v.g. secundum excessum perfectionis specificæ supra lapideam: ergo illam specialiter appetit materia secundum talem excessum appetitu inefficaci. *Maj.* patet, tum ex connaturalitate ipsâ, in quâ consistit appetitus innatus: tum paritate appetitûs elicitî, & quidem recti, atque prudentis, cujus ad instar cogitamus appetitum innatum: sicut enim elicitus dirigitur cognitione discernente inter majus, & minus bonum, ita innatus dirigitur cognitione Autheris naturæ, vi cujus cum discernat inter bonum & malum, non est, cur etiam non discernat inter bonum majus & minus.

16 Sed *insurgens* 1.: hoc argumento aequè probatur appetitus efficax materiæ ad formas perfectiores præ imperfectioribus. *Neg. aff.*: quia appetitus efficax naturalis fundatur in indigentia, & necessitate: forma autem perfectior ita est bonum utile, ut non sit necessariû,

cum possit citra violentiam negari; alioquin jam foret inordinatus appetitus ad illam, ut ostendimus assertionem præced.. Sic aer innatè appetit lumen, sed inefficaciter; sic etiam intellectus humanus inefficaciter innatè appetit crescere in scientia. *Dices*: juxta D. Thomam 1. Physic. lect. 15., *Appetitus omnis est propter indigentiam. Resp.*: Loquitur ibi S. Dr. de appetitu efficaci: nam in genere non fundat appetitum innatum in indigentia, sed in connaturalitate, ut videre est 1. 2. q. 26. art. 1. corp.

17 *Insurg.* 2.: appetitus ad formam perfectiorem, quamvis inefficax, erit insatiabilis, perpetuò frustratus, & contra bonum universi, propter rationem datam pro appetitu efficaci: ergo erit inordinatus. *Resp.*: appetitus inefficax, sicut non dicit anxietatem, conatû, aut usum, sed tenuem duntaxat inclinationem, ita non est proprie satiabilis, aut insatiabilis, nec proprie frustratur, nec demum est contra bonum universi, cum nihil causet, aut inferat universo incommodum. Imò commodum est universi, quòd, quoties oportet existere formas perfectiores, eas quasi libenter materia suscipiat, etiam quoad excessum perfectionis, tamquam bonum sibi connaturale.

18 *Insurg.* 3.: appetitus innatus non est præcisivus: ergo non tendit in eandem formam efficaciter sub ratione genericâ, & inefficaciter sub ratione specificâ. Et alioquin erit efficax, & inefficax
rel-

respectu ejusdem termini. *Resp.*: Instantia est manifesta: nam, juxta Adversarios, appetitus materiæ ita fertur efficaciter in rationem genericam, ut nullo modo feratur in specificam: ergo & magis præcisivus est, & simul erit, ac non erit appetitus respectu ejusdem termini. Ille igitur appetitus non præscindit, nisi ad summum fundamentum, quatenus fundamentum præbet, ut nos præscindamus: sed fertur efficaciter in formam perfectiorem vage sumptam simul cum alijs; ineffaciter vero fertur in ipsam, sumptam seorsum à formis vilioribus, quatenus illam susciperet libentius, si daretur. In hoc autem nulla est contradictio; quia datur distinctio realis inadæquata ex parte terminorum.

19 *Dices*: si materia magis inclinatur in aliquas formas, præferre debet materiales spirituales, utpote magis sibi cognatas, & in quibus exercet munus causæ materialis. *Resp.*: hæc major cognitio, & congruentia causalitatis non solum compensatur, sed conaturaliter commutatur in melius, atque adeò dignius inclinatione materiæ; siquidem hæc magis perficitur animâ rationali, & quidem perfectione conaturali.

20 *Affero* 4.: Appetitus innatus materiæ primæ, de quo hætenus, est appetitus desiderij. *Prob.*: quia materia procurat formam, atque in eam tendit, ut sit, sive adquiratur, moverque Deum, ut formam tribuat: quæ proprietates suæ ut

desiderij, ut condilincti ab alijs appetitibus, juxta dicta n. 1. Quia & formam ipsam, quam actu habet, desiderat materia vage in signo priori, non solum pro sequentibus instantibus, sed etiam pro hoc eodem instanti. Ratio est: quia etiam in hoc instanti existit talis forma ad exigentiam materiæ, pro signo priori illam procurantis, ab eâque vage infertur, & causatur, vel physice, si forma sit materialis, vel moraliter, si forma sit spiritualis.

21 *Dices*: ergo concurrunt in eodem instanti & subiecto desiderium & gaudium de eodem termino: ac proinde concurrunt quies, & inquietudo, sitis & satietas: nempe desiderium, inquietudo, & sitis pro signo priori, gaudium, quies, & satietas pro posteriori. *Resp.*: hæc concurrentia desiderij & gaudij etiam in elicitis non repugnat: nam si Deus mihi revelet, se datum gratiam pro instanti, quo illam desiderem, potero in eodem instanti habere desiderium, & gaudium de eadem gratiâ, obtinendam, & obtentam. Ratio: quia ad desiderium non requiritur pro signo priori æntia positiva, sed sufficit præcisiva, nec sitis aut inquietudo positiva, sed præcisio à quiete & satietate pro posteriori adveniente. Id autem in desiderio innato facile percipitur. Quid enim est desiderium innatum materiæ, nisi appetitus procurativus formæ, à quâ ex se præscindit? Quid gaudium innatum, nisi idem appetitus, prout jam cum formâ conjunctus? Atqui omnes con-

veniunt in eo, quod materia pro signo priori ejusdem instantis ex se præscindit à forma, atque illam exigit: & tamen in signo posteriori formam possidet, eamque non desiderat, *secundum quod est sub ipsa forma*, prout interdum loquitur D. Thomas.

22 *Affero 5.*: Habet etiam materia prima gaudium innatum de formâ præsentem; valde tamen improprie. *Prob.*: quia appetitus materiæ, prout jam formam possidentis, quietus & satiatus est, ac veluti de possessione contentus: habet ergo similitudinem aliquam cum delectatione, quæ sufficit ad nomen *gaudij*, sicut sufficit in amaritudine prætorum ad nomen *risus*. Est tamen locutio hæc in re præsentem valdè metaphorica & impropria propter ingentem dissimilitudinem gaudij innati cum elicitio: nam elicitum & præsupponit bonum possessum, & distinguitur adæquate tum à suo termino, tum à desiderio ejusdem. At gaudium innatum constituitur intrinsecè per possessionem ipsam, & non distinguitur à suo termino, nisi penes rectum, nimirum penes entitatem materiæ: & est ipsemet appetitus desiderij cum hoc solo discrimine, quòd appetitus innatus, prout à formâ præscindens, est desiderium, & prout dicens formæ possessionem, est gaudium.

23 Hinc gaudium materiæ eadem involvit constitutiva, quæ totum compositum, aliter tamen importata: nam compositum im-

portat in recto tam formam, quam materiam: gaudium vero dicit in recto materiam, & de obliquo formam cum unione. Unde sola materia suscipit denominationem *gaudentis*: quemadmodum solus Petrus denominatur Paulo *similis*, quamvis similitudo Petri ad Paulum per utrumque constituatur: & veritas formalis, quamvis constituatur ex actu & objecto, solum actum denominat *verū*; quia denominatio cadit supra rectum. Vide, quæ in Logicâ diximus circa relationem prædicamentalem.

24 *Affero 6.*: nullus in materiâ realiter est appetitus ad formas instar amoris stricti. *Ratio*: quia amor strictus ita fertur in bonum secundum se, ut nihil de illius possessione, vel acquisitione curet. At in materiâ nullus est appetitus talis genij. *Prob.*: quia materia non alio titulo appetit formam, nisi prout est bonum sibi connaturale, id est, sibi naturaliter utile, vel necessarium: cum hoc autem nihil mihi coheret, quod nullatenus curet acquisitionem ejus. Quapropter ille etiam appetitus inefficax ad formam perfectionem, quem in materiâ agnovimus, non est amor strictus, sed desiderium inefficax, & inclinatio quædam ad adquirendum, licet proprie nîsus, & connatus non sit.

25 Nec obest, quod D. Thomas 1. 2. q. 26. ar. 1. corp. *connaturalitatem appetentis ad id, in quod tendit*, appellat *amorem naturalem*: nam vel loquitur de amore,

re, prout est ratio reperta in quolibet appetitu, ac proinde etiam in desiderio, quod vere est amor: vel loquitur, non de amore speculativo, qualis est amor strictus, sed de practico seu procurante bonum, qui est desiderium. Nec item obest, quod amor dicitur radix desiderij, & aliorum effectuum: hoc enim verum est de affectibus elicitis, sed non de appetitu innato. Nec obest denique, quod materia pro signo priori formam appetit, præscindendo ab ejus absentia, & præsentia: ita namque præscindit, ut tamen curet de præsentia formæ pro posteriori obtinenda: de quo certe non curat amor strictus.

26 Tandem observa, quæ diximus de appetitu materiæ ad formas substantiales, intelligenda pariter de accidentibus, quæ ad illas disponunt: hæc enim accidentia appetuntur à materia, tanquàm medium ad finem. Cætera, quæ ex dictis inferuntur, summam habes in Phys. fusiori, & cuique prædictas assertiones perpendenti facile occurrent.

CAP. II.

Utrum materia prima appetat formas corruptas

27 **S**UPponimus, formas semel corruptas non posse naturaliter reproduci; nam si possint, non erit cur appetitum materiæ nō terminent. Formæ verò corruptæ vel sumuntur specificativè secundum se, id est, secundum sua prædicta intrinseca, præscindendo à

corruptione: vel reduplicativè ut corruptæ. In primo sensu concedit Thomista, formam corruptam appeti à materiâ appetitu quodam speculativo instar amoris stricti; non tamen appetitu practico, seu procurativo. In secundo sensu nostri etiam Authores negare solent appetitum practicum, si reduplicetur corruptio, tanquam circumstantia objectiva, quasi appetitus materiæ tendat hoc modo, *detur mihi forma A, quamvis corrupta sit*: hoc enim esset appetere rem impossibilem, ut talem. Si tamē solum reduplicetur corruptio, ut circumstantia subjectiva, quatenus subjectum appetens, etiam dum existit in circumstantiis corruptionis formæ, adhuc appetat illam specificativè sumptam, in hoc sensu concedunt communiter Auctores nostri appetitum materiæ procurativum ad formam ut corruptam, illum, inquam, eundem appetitum vagum, quo ferebatur in eandem formam ante corruptionem.

28 Conclusio nostra sit: *Materia formam corruptam appetit post corruptionem, sicut antea, proindeque appetitu desiderij innati.* Prob: appetitus innatus fertur in bonum, quod per se est ordinis naturæ, & appetenti connaturale, præscindendo à circumstantiis, quibus reddi potest per accidens impossibile naturaliter: sed forma A per se & ex se est bonum ordinis naturæ, & materiæ connaturale; solumque redditur per accidens impossibilis à circumstantiâ corruptionis.

ruptionis : ergo appetitus materiæ innatus fertur in formam *A*, præcindendo à tali circumstantiâ: ergo eodem modo fertur in illam, siue adsit hæc circumstantia, siue secus. *Minor constat*; quia impossibilitas formæ corruptæ oritur ex eo, quod forma extiterit antea, & jam desiderit : hæc autem circumstantia præteritionis extrinseca est, & accidentaria respectu formæ, quæ eandem essentiam habet, siue jam extiterit, siue non : ac proinde in se, & intrinsecè spectata, etiam post corruptionem est entitas ordinis naturæ, quæ si daretur iterum materiæ, foret bonum ipsi connaturale.

29 *Major* ergo probatur in primis aliarum rerum exemplo: anima cæci à nativitate appetit innatè visum: Intellectus fatui, qui ex primigeniâ organizatione fatuus sit, innatè appetit usum rationis in corpore: robustus juvenis lethali vulnere faucius appetit innatè conservare vitam: aquæ gutta in caminum ignis injecta propriam frigiditatem appetit retinere. At & vitus, & rationis usus, & vitæ, ac frigiditatis conservatio est bonum naturaliter impossibile in ijs circumstantiis: cur ergo innatè appetitur, nisi quia ex se est bonum ordinis naturæ, appetenti connaturale, solumque redditum impossibile ab impedimento accidentario, à quo præcindit appetitus innatus?

30 Nec dicas, in ijs casibus dari appetitum speculativum, non practicum instar desiderij. Nā cer-

tè subjectum appetens in ijs casibus patitur violentiam: hæc autem non est, ubi non datur conatus, & exigentia in contrarium: quo nomine explicatur appetitus desiderij. Præterea: omnis causa exigit innatè appetitu desiderij naturam virtutem explicare: ergo id quod exigit anima cæci, & intellectus fatui, cum revera sint ejusdem speciei, ac anima, & intellectus cæterorum hominum.

31 *Prob.* deinde eadem *maj.* in ipsâ materiâ primâ. Considera materiam in exordio mudi, & fac, elementares formas tunc educi: quod fieri potuisse concedunt Thomistæ. Nunc sic: Materia in signo potentia remotæ æqualiter appetit indeterminate formas ignis, & aquæ pro illo primo instanti: nihilominus in sequenti signo ejusdem instantis posita ultimâ dispositione ad ignem, jam forma aquæ redditur naturaliter impossibilis in talî materiâ pro tali instanti; cum naturaliter repugnet forma aquæ in subjecto habente ultimam dispositionem ad ignem: ergo materia appetit indeterminate & vage formam aquæ pro eo instanti impossibilem.

32 *Urgetur*, & applicatur exemplum: materia in casu proposito ideo appetit formam aquæ pro hoc instanti impossibilem; quia impossibilitas, utpote orta ab impedimento contrariæ dispositionis, est extrinseca formæ aquæ, & aliunde materia à tali dispositione præcindit in signo remoto. Atqui etiam

impossibilitas formæ destructæ, utpote orta à circumstantiâ præteritionis, est extrinseca formæ, & aliud de materia à tali præteritione præscindit. *Prob.*: quia in signo remoto præscinditur ab omni, quod non constituit materiam in esse causæ remotæ; hæc enim ratione præscinditur à quavis dispositione, & ejus carentiâ: sed præteritio formæ non constituit materiam in esse causæ remotæ respectu formæ: ergo &c.

33 *Urgetur* aliter: materia in casu proposito ideo appetit formam aquæ; quia non præscindit ab ejus naturali possibilitate intrinsecâ, sed tantum ab ultimâ dispositione contrariâ, quæ solum est impossibilitas extrinseca formæ aquæ hic & nunc. Atqui etiam materia nō præscindit à naturali possibilitate intrinsecâ formæ destructæ, sed tantum à destructione, quæ solum est ejus impossibilitas extrinseca, & accidentaria: ergo &c.. *Dices*, contrariam dispositionem esse impedimentum naturaliter auferibile, secus verò destructionem. Sed *contra* 1.: ultima dispositio ad ignem etiâ est inauferibilis in hoc instanti, dum adest causa efficiens proxime expedita, ut suppono. *Contra* 2.: dispositio illa eatenus est auferibilis, quatenus potuit in hoc instanti non esse, quamvis ex suppositione, quod sit, jam non possit non esse in hoc instanti. At similiter destructio formæ naturaliter potuit non esse in hoc tempore, quamvis jam non possit non esse, ex suppositione quod fuerit.

34 *Confirmantur* hucusque dicta: Materia potest innatè appetere formam, in circumstantiâ reddente formam metaphysicè impossibilem: ergo à fortiori in circumstantiâ reddente formam impossibilem naturaliter. *Prob. ant.*: decernat Deus irrevocabili decreto non producere formam *A* ex se naturaliter possibilem, & nunquam hæcenus productam. In sensu composito hujus decreti forma *A* est metaphysicè impossibilis, & tamen appetitur à materiâ, quando existit hoc decretum, perinde ac si non existeret, nempe appetitu desiderij vago cum cæteris formis possibili-
Dices, materiam præscindere ab eo decreto, quia supernaturale est. Sed *contra*: illud decretum non est contra ullam exigentiam naturalem; nulla quippe datur de productione formæ *A* determinatè: & materiæ satisficit per quantitatem aliam, cum solum appetat aliquam vagè; alioquin teneretur Deus, ut naturæ Author producere omnes formas posibles: ergo non est, unde tale decretum evadat supernaturale.

35 *Dices* iterum, materiam appetere formam, non ut habendam in sensu composito illius decreti, sed ut antecedenter possibilem. Sed cur materia non appetet similiter formam corruptam, non ut habendam in sensu composito corruptionis, sed ut secundum se possibilem? Nam si decretum est impossibilitas extrinseca, & quæ potuit non esse, etiam destructio:
fi

si decretum relinquit formam secundum se & antecedenter possibilem, similiter destructio; quia non minus verum est, formam contineri in virtute causarum naturalium antecedenter ad destructionem, & ab eâ præscindendo, quàm antecedenter ad decretum, & præscindendo ab illo.

36 Denique ratio à priori est; quia appetitus innatus non deficit, quamdiu permanet proportio & connaturalitas: hæc autem eadē est in materiâ respectu formæ *A* post corruptionem, ac antea. Tum quia illa proportio adæquatè identificatur cum materiâ, & quidditate formæ secundum se; consistit enim in coaptatione intrinsecâ utriusque. Tum etiam, quia si forma *A* post corruptionem iterum daretur materiæ, tam bene, tam commodè, tam connaturaliter materiam compleret, quàm antea.

Argumentum contrarium.

37 **A**rg.: Forma destructa est naturaliter impossibilis. Atqui appetitus naturalis non fertur in bonum naturaliter impossibile; sic enim erit inordinatus, & imprudens, non minus, quàm appetitus elicited, tendens in bonum cognitum, ut impossibile: erit insuper omnino inutilis, utpote qui necessariò frustrari debet lege naturæ. *Resp.*: forma destructa non est naturaliter impossibilis intrinsecè, & per se, sed solum per accidens & extrinsecè: appetitus autem naturalis ordinatissimè fertur in bo-

num per accidens & extrinsecè impossibile, non ut habendum in sensu composito istius impossibilitatis, sed ab eâ præscindendo, ut fateri debent Adversarij in casu Divini decreti ex n. 34.

38 Paritas appetitus elicitedi nulla est; quia dum bonum cognoscitur, ut impossibile, jam impossibilitas proponitur, ut circumstantia objectiva; ideoque appetitum reddit imprudentem. Sed fac, bonum cognosci secundum se possibile, & præscindi à circumstantijs; à quibus fortè redditur impossibile: tunc etiam elicited potest, & solet prudenter appeti; sæpe enim prudenter appetimus, & à Deo petimus bona, quæ Deus decrevit numquam dare, & quæ proinde jã sunt impossibilia; quia nimirum à tali decreto præscindimus. Nec appetitus materiæ frustrari debet lege naturæ antecedente ad suppositiones accidentarias, sed solum consequente, qualis est lex non producedi formam ex suppositione, quod fuerit destructa. Appetitus autem solum frustrabilis ex lege consequente non est inutilis, sed potius deservit ad explicandã indolem, ac naturam intrinsecam & invariabilem tam subjecti appetentis, quàm termini, ut patet in animâ cæci, & intellectu fatui: alioquin multo inutilior esset appetitus in casu Divini decreti, utpote frustrandus necessitate metaphysicâ.

39 *Repl.* 1. appetitui materiæ ad formam destructam nullū agens naturale satisfacere posset:

neque potentia passiva naturali materia ad talem formam responderet ulla potentia naturalis activa. *Resp.* : satisfacere posset agens naturale in eo sensu, in quo ipse appetitus respicit formam destructam, nempe sumptam specificativè, & præscindendo à statu destructionis: hoc enim sensu forma verè continetur in virtute naturalium agentium; manet quippe ea virtus intrinsecè invariata, & solum extrinsecè impedita per circumstantiam destructionis formæ. Unde etiam in sensu composito destructionis formæ datur in materiâ potentia passiva naturalis ad formam destructam secundum se, & specificativè sumptam; & huic potentia materiæ respondet ex parte agentis vera potentia naturalis activa, etiam in sensu composito destructionis, quamvis non ad componendam formam cum destructione. Sic in sensu composito silentij datur potentia loquendi, quamvis non detur potentia componendi locutionem cum silentio.

40 *Repl. 2.* : Appetitus, qui sit desiderium efficax, connexum cum formâ destructâ, & illam verè ac efficaciter exigens, repugnat 1.; quia efficaciter oppositus exigentiæ totius universi, postulantis, ne forma corrupta producat. 2.; quia eadem forma esset naturaliter debita, & naturaliter indebita: debita propter exigentiam materiæ, indebita propter exigentiam universi. 3. : quia materia consequenter appetet media necessaria,

ut formam corruptam obtineat; sed media necessaria post corruptionem ad formam obtinendam sunt decretum Dei supernaturale, & supernaturalis reproductio formæ: hæc ergo media appetet naturaliter materia: quod est absurdum.

41 *Resp.* : appetitus materiæ est quidem efficax, & connexus cum formâ destructâ, sed non nisi vagè cum illâ, & alijs non destructis, nec illam determinatè exigit, sed vagè: quare non opponitur exigentiæ universi, quæ & satiari potest per aliam formam non destructam, & solum excludit formam destructam, ut producendam ex suppositione corruptionis: quo sensu non illam exigit appetitus. Nec forma destructa est naturaliter debita, & indebita in eodem sensu, sed in diverso ut summum, juxta dicta. Imò propter exigentiam materiæ non nisi valde improprie debita est, etiâ specificativè sumptæ, cum solum debeat indeterminatè cum infinitis alijs nondum productis.

42 Denique materia, ut formam corruptam obtineat, non appetit decretum supernaturale, nec reproductioem reduplicativè ut talem; quia hæc solum sunt media ad formam, ut habendam in sensu composito præviæ destructionis, sub quâ ratione non tendit appetitus materiæ. Solum ergo appetit illa media, quæ attentis meritis intrinsecis ipsius formæ, & ab illius destructione præscindendo, possunt reddere formam existentem: hæc au-

antem sunt decretum, & actio omnino naturalia; quod enim destructio præcesserit, sicut non variat indolem, & naturam intrinsecam ipsius formæ, ita non cogit, ut actio ad illam deinde terminata sit quoad substantiam diversa à primâ productione. Nec refert, quod talis actio diceretur vera reproductio; hanc enim denominationem non haberet per se, sed per accidens à circumstantiâ extrinsecâ corruptionis, quam actio secundum se minimè supponeret.

43 Ut alias objectiones præcaveas, *observa* 1., formam corruptam non reddi impossibilem ex defectu virtutis in agentibus, quasi hæc partem virtutis aliquam amiserint, formam semel producendo; nam virtus ista tam integra manet post existentiam, & corruptionem effectus, quam antea, ut patet in Omnipotentia Divinâ Solum ergo redditur impossibilis ex eo quod agentia naturalia exigunt semper speciem suam propagare, virtutemque suam explicare per novos effectus. Id quod etiam exigit universum ob sui pulchritudinem, quæ ex varietate & novitate rerum resultat. *Observa* 2., non reddi *absolute* impossibilem naturaliter; quia *absolute* idem sonat, ac *per se*, & antecedenter ad omnem suppositionem accidentariâ: sed redditur impossibilis cum addito *per accidens, extrinsecè, & ex suppositione*, quæ impossibilitas non retardat appetitum innatum, ut ostendimus.

44 *Observa* 3., objectum formale specificativum, ac motivum appetitus innati, solum esse bonum, quod per se, & ex se sit ordinis naturæ, & appetenti connaturale: hoc autem non deficere ex eo, quod deficiat naturalis ejus possibilitas ex circumstantiâ extrinsecâ, & accidentariâ. *Observa* 4., materiam *A* pariter appetere innatè formas ab alijs materijs possessas: quâvis enim huic materiæ jam non sint naturaliter possibiles, quia migrare non possunt de uno subjecto in aliud; hæc tamen impossibilitas est per accidens. *Observa* 5., appetitum materiæ præcindere ab impossibilitate accidentariâ formæ, non præcisione mentali, sed omisivâ, ut sic dicam; quatenus non curat, nec attendit circumstantias, quibus forma redditur per accidens impossibilis. Ideo autem non curat; quia hujusmodi circumstantiæ non tollunt proportionem materiæ cū tali formâ, & aliunde permittunt, appetitum fatiari per infinitas alias.

45 Denique, quidquid sit, an dari possit appetitus innatus conditionalis, hujusmodi tamen non est appetitus materiæ ad formas, licet vagus, ut vidimus cap. præced. Et alioqui, si materia formas non appeteret, nisi sub conditione, quod non essent destructæ, sequeretur, materiam ex se paratâ esse nullam formam exigere, sed quiescere posse in privatione omnium, si scilicet contingeret, omnes esse destructas: quæ hypothesis, licet repugnet ex capite infinitudi-

nis formarum, utilis tamen est ad explorandam indolem materiæ. Sequela autem etiam Adversarijs erit absurda, ut patebit cap. seq.

CAP. III.

Utrum materia prima possit naturaliter privari omni formâ?

46 **N**Egat vera, & communissima in omni Scholâ sententia, quæ sic ostendi potest ex D. Eximio *disp. 15. metaph. sect. 8.*: Non repugnat materiâ ita indigens complemento formæ, ut sine illo naturaliter esse nequeat: ergo talis est materiâ, quæ de facto existit. *Antec.* constat; quia talis indigentia, & dependentia valde consentanea est imperfectioni, & potentialitati materiæ. *Conseq.* verò suadetur: Materiâ, quæ de facto est, habet omnes titulos existentia naturalis, qui possunt in aliâ materiâ possibili cogitari; supponitur enim à Peripateticis substantia imperfectissima, & propè nihil, incompleta, vacua, tota ad formam ordinata, & illam expectans, ut complementum proprii generis, cujus defectum nullo alio modo compensare valet, ac demùm ad eum finem posita in rerum naturâ, ut eum formâ constituat compositionem substantiale. Quibus alijs titulis fundaretur exigentia, & indigentia materiæ, naturaliter inseparabilis à formâ?

47 *Conf.* 1.: potior est ratio, ut materiâ indigeat formâ substantiali, quàm quantitate; nam

forma est complementum proprii generis, quantitas diversi: forma respicitur ut finis, quantitas ut medium: forma primariò & principalius, quantitas secundariò. Atqui materiâ nequit existere naturaliter sine quantitate: ergo nec sine formâ substantiali. *Conf.* 2.: nequit sol naturaliter spoliari omni luce, nec ignis calore, nec quævis substantia, etiam in suo genere completa, suis proprietatibus accidentalibus: ergo potiori titulo nequit materiâ in genere substantia imperfectissima naturaliter spoliari complemento substantiali formæ. *Conseq.* patet: quia indigentia fundatur in imperfectione: in materiâ autem est major imperfectio: ergo & major indigentia, adeoque major connexio.

48 *Dices*, lucem, calorem, quantitatem, &c. ideo tam fortiter connecti, quia sunt proprietates connaturales per emanationem productæ. Sed *contra*: quia nec emanatio sufficit ad connexionem infrustrabilem, ut videre est in aqua respectu frigoris: nec infrustrabilis connexio importat semper emanationem; ignis enim ad passum applicatus necessario connectitur cû combustionem, quæ nec emanatio est, nec per emanationem oritur: nec tãdem titulus proprietatis, aut emanationis confert ad connexionem infrustrabilem, nisi quia proprietas confert ad statum connaturalem. Atqui etiam unio ad formam pertinet ad statum connaturalem materiæ: ergo &c.

Conf.

49 *Conf.* 3.: terminus, qui semper & ubique conceditur alicui potentia, putandus est ei naturaliter necessarius; hanc enim ratione credimus soli lucem, igni calorem, & nivi frigus esse naturaliter necessaria. Atqui semper & ubique materiae conceditur forma substantialis, neque ullus hactenus materiam omni formâ privatam vidit, aut expertus est: ergo &c. *Dices* 1., id non provenire ab exigentiâ materiae, sed ab exigentia agentium naturalium, quæ semper materiam circumdant. Sed *contra*: nam si agentia naturalia, quia sunt principia activa, tantopere exigunt producere formam in materiâ, multo magis materia, quia principium passivum est, cujus præcipue interest habere formam, illam exigit in se recipere.

50 *Dices* 2.: nemo terras omnes peragravit, nec revelationem habuit, quod materia nunquam, aut nullibi extiterit sine formâ: & forsan possibilia sunt agentia naturalia, præsentibus robustiora, quorum actione violari possit exigentia materiae. Verum hæc frivolæ sunt: nam eadem ratione posset quis in dubium vertere, an alicubi gentium ignis sit calidus, aut nix frigida? Et an possibilia sint agentia robustiora, quæ ex nihilo subjecti producant corpora simplicissima, & consequenter materiam, ut sibi inutile annihilare conetur? Standum igitur effectibus, quos experientiâ discimus, ad connexiones physicas indagandas, præfer-

tim quando non adest ratio in oppositum: alioquin abolenda erit magna pars Physicæ.

51 *Dices* 3.: jam materia initio mundi extitit sine formâ, juxta illud Genes., *terra autem erat inanis, & vacua*. Sed hæc interpretatio violenta est, & opposita SS. Patribus, ut ostendunt à Lapide, Pereyra, & Suarez ubi supra. Sensus ergo illius textus est, terram initio fuisse vacuum decore florum, & plantarum ornatu. *Dices* denique: dum homo repentino vulnere moritur, materia tantisper remanet sine formâ; cum non adsit causa, quæ novam formam tam subito producat. Hæc difficultas explicabitur inferius disp. 4.. Interim dic, vel remanere in materiâ formam corporeitatis, vel eandem causam, quæ sufficit ad expellendam animam, sufficere quoque ad formam cadaveris subito inducendam.

Contraria argumenta solvantur.

52 *O* *Bjic.* 1.: materia producitur actione independente à formâ, & est partialiter subsistens: poterit ergo naturaliter esse sine formâ; hanc enim ratione rationalis anima, quamvis incompleta sit, potest sine materiâ naturaliter existere, quia producitur actione independente à materiâ, & est partialiter subsistens. *Resp.*: materia, ejusque productio non pendet à formâ à priori, seu tamquam à causâ: pendet tamen à posteriori, seu tamquam à complemento

sibi naturaliter debito, ad quod nō obstat, quōd sit partialiter subsistens. Sic materia pendet à quantitate, ignis à calore, & anima à suis potentijs. Paritas animæ rationalis nulla est; quia ducitur à majori ad minus; est enim anima substantia spiritalis, intellectiva, ex se valde perfecta, potensque melius extra, quàm intra corpus exercere nobilissimas operationes intelligendi, & amandi, quibus abundè compensat detrimentum incompletionis, quod ex separatione à corpore patitur. Hæc igitur ratione, & non præcisè, quia creatur, & subsistit, potest naturaliter à materiâ separari: at verò materia ex se imperfectissima, quæ tota est propter cōpositum cum formâ constituendū, quid boni habet sine formâ, nisi meram nuditatem, & vacuitatem? aut quo alio bono compensare poterit formæ defectum?

53 *Objic. 2.* : Materia non pendet à posteriori à forma 1. : quia pendere à posteriori est dependere tanquam ab effectu, saltē per emanationem producto: at materia nō producit formam per emanationem: neque omnis forma est effectus materiæ, etiam ut causæ materialis, ut cernitur in anima rationali. 2. : quia si forma est debita materiæ, sequitur, rem perfectiorem esse debitam imperfectiori, & in gratiam illius exiltere: quod absurdum est: ergo nec pendet materia à posteriori à formâ, tamquam à complemento sibi debito. *Resp.* ad 1. : sæpe datur dependentia à

posteriori, quæ non sit ab effectu; ne per emanationem quidem producto. Sic ultima dispositio ad animam rationalem necessario pendet à posteriori ab animâ, quin possit animâ per emanationē producere.

54 Dicitur ergo dependentia à posteriori quæcumque non est à priori, sed vel à concomitanti, vel ab effectu, vel à complemento, seu termino ad præsuppositam rei exigentiam producto; hæc enim exigentia, licet non influat physicè, vocari solet causa moralis: & hoc modo pendet materia, & ultima corporis dispositio ab animâ rationali. *Ad 2.* : sequelam non esse absurdam constat in ultimâ dispositione accidentali, cui debetur forma substantialis, in actione, cui debetur terminus illâ perfectior, & in lumine gloriæ, cui debetur visio præstantior lumine. Stat ergo rem perfectiorem in gratiam imperfectioris produci, præsertim si simul accedat alius nobilior finis, ut contingit in productione formæ, cujus finis est, non præcisè, ut satisfiat materiæ, sed præcipuè, ut resultet compositum.

55 *Objic. 3.* si materialis forma crearetur, non penderet à materiâ: cum ergo materia creetur, non pendeat à formâ. *Neg. antec.* : quia licet non penderet à materiâ, tanquam à causâ; penderet tamen tanquam à complemento naturaliter debito: & idem est de accidentibus actione creativâ productis. Sic juxta plures Gratia habitualis non educitur, sed creatur; & ta-

men

men nequit esse naturaliter sine subiecto.

56 *Objic. 4.*: partes minimi naturalis, viciniore agentis, citius adquirent ultimam dispositionem ad animam, quam partes remotiores: ergo citius amittunt formam embryonis, quæ necessariò expellitur, cum adest ultima dispositio ad animam. Aliunde nondum habent animam; quia hæc non advenit, donec tota minimi materia disponatur: illæ igitur materiæ partes naturaliter existunt sine ullâ formâ substantiali. *Resp.*, partes viciniore disponi prius quoad plures dispositiones, non tamen quoad ultimam; hæc enim, quæ talis, importat extensionem per omnes partes minimi naturalis: unde nec partes viciniore agentis amittunt citius formam embryonis.

57 *Objic. ult.*: termini sunt repugnantes *dependere*, & à *posteriori*; quia *dependere* idem est, ac ab alio suum esse accipere, vel sine alio existere non posse: sed ex terminis repugnat, rem, quæ præsupponitur existens, accipere suum esse à termino posteriori subsequente, vel non posse existere sine termino, ad quem jam præsupponitur existens: ergo ex terminis repugnat pendere, & à posteriori. *Resp.*: dependentia à posteriori est infructibilis connexio cum termino, quo res aliqua indiget, ut in statu sibi debito, & connaturali sit: quo pacto materia pendet à quantitate, ultima dispositio à forma, sol à luce, ignis a calore.

58 Unde *Dist. maj.*: idem est ac ab alio suum esse accipere, vel sine alio existere non posse utcumque, *neg.*: in statu sibi naturaliter debito, *conc. maj.*: & e contra *dist. min. neg. consequ.* Neque res dependens præsupponitur existens ante terminum duratione aliquâ, vel prioritatem temporis, sed solâ prioritatem naturæ, & existentiam exigente terminum ad sui naturale complementum. Denique *observa.*, quod juxta D. Thomam, dum corrumpitur compositum, *remoto posteriori*, scilicet formâ, *remanet adhuc prius*, quia remanet materia, quæ erat ante formam: at non remanet sine termino connexionis, cum statim subeat novam formam, novumque compositum; nec enim connectitur materia cum formâ determinatâ, sed cum aliquâ vagâ.

CAP. IV.

Utrum materia prima possit Divinitus conservari sine formâ?

59 **N**Egant Thomistæ ferè omnes, quibus hæc in re non parùm favet D. Thomas; à quo tamen reverentèr discedere nos docet Magist. Sotus; quia res, inquit, *non est tanti momenti*. Affirmativa ergo sententia, quam tenent Scotistæ cum Subt. D., & Authores nostri cum Exim. *prob. sic*: Id, in quo nulla ostenditur contradictio, possibile est Divinæ Omnipotentia: sed in conservatione materiæ sine formâ nulla ostenditur contradictio, ut ex argumentorum

solutione patebit : ea igitur conservatio divinitus possibilis est. Quam efficax sit hic arguendi modus, in quæstionibus de possibili frequentissimus, ostendimus in Physica fusiori contra Recentiores aliquos, qui majorem illius syllogismi non esse veram ex terminis contendunt. At illius veritas conicitur principio, *in dubio melior est conditio possidentis*: Jas autem possider Divina Omnipotentia ratione virtutis infinita, præsertim post tot miracula, quibus se supra humanum captum posse probavit, ut pro illa præsumatur, quoties nihil in contrarium convincit.

60 *Probat*ur 2. eadem sententia paritate accidentis, & formæ materialis. Potest accidens conservari divinitus sine subiecto, ut nos docet Eucharistiæ miraculum : potest etiam anima equi v. g. existere divinitus extra materiam, juxta Thomistas : ergo & poterit materia à Deo conservari sine formâ. *Prob. conseq* : nam si forma accidentalis & substantialis sunt entitates absolutæ propriâ existentia prædictæ, etiam materia prima : præterea magis illæ dependent à subiecto, quam materia à formâ ; dependent enim à priori, tamquam à verâ causâ materiali, & sustentativâ ; cū tamen materia à priori non pendeat à formâ in ullo genere causæ physicæ, sed solum à posteriori, tamquam à complemento sibi naturaliter debito.

61 *Respondent* Thomistæ, materiam pendere à formâ, tam-

quam à causâ formali. Sed *contra* : quia forma non est causa formalis intrinsecè constitutiva, & distinctiva materiæ (qualiter albedo est causa formalis albi, & anima hominis) ; alioquin materia foret totum compositum, nec haberet entitatē adæquatē distinctam à formâ : solum ergo erit materiæ causa formalis adæquatē distincta ab effectu, quatenus materiam informando, illi communicat existentiam : non aliter, ac forma ignis dicitur causare formaliter secundariò expulsiōnem formæ ligni, aut calor expulsiōnem frigoris, & peccatum expulsiōnem gratiæ. At hoc in primis falsum est in nostris principijs de existentia materiæ. Deinde non prodest adversarijs in præsentī. *Prob.* : quia effectus formalis secundarius, sive adæquatē distinctus à formâ, potest à Deo sine formâ causari : Deus enim facere potest, ut sine calore detur expulsiō frigoris è subiecto, & etiam de potentiâ absolūtâ potest auferre gratiam, quin præcedat peccatum.

62 *Urgetur* : potest Deus in genere efficientis supplere munus causæ materialis non constitutivæ, seu adæquatē distinctæ ab effectu ; sic enim supplet munus causæ materialis respectu quantitatis Eucharistiæ : cur ergo supplere non poterit munus causæ formalis non constitutivæ, seu adæquatē ab effectu distinctæ ? Si dicas, rationem esse, quia materia non existit, nisi per existentiam formæ, *Contra* 1. : quia Materia Christi D. de facto nō exist-

existit per existentiam formæ, juxta Thomistas, sed per existentiam Verbi suppletentem existentiam creatâ: jam ergo materia nō pēdet à formæ existentia, ut hæc suppleri divinitus non possit: sicut ergo de facto materia simul cum formâ per existentiam Verbi existit, poterit etiam per eandem existere divinitus seorsum à formâ, si nimirum absque ullâ formâ maneret unita verbo, prout de facto contigit, juxta nonnullos, in triduo mortis Domini; & potuisse ita contingere divinitus, non est cur negetur.

63 *Contra 2.*: Existentia, juxta Thomistas, non est modus, sed entitas absoluta: ergo existentia formæ non habet modalem, si-ve essentialē alligationē ad formam: poterit ergo ab essentiâ formæ divinitus separari, & uniri materiæ, eamque reddere seorsum existentem. *Insuper*: existentia apud ipsos Thomistas, non tam est propria formæ, quàm compositi, quod solum dicunt existere propriè, & ut quod: nihilominus existentia à composito separatur cum animâ rationali, & divinitus separari potest cum animâ equinâ: ergo poterit eadem existentia, licet sit magis formæ, quàm materiæ, separari à formâ, & sine illâ communicari materiæ.

64 *Dicunt*, formam essentialiter requiri ut materiam habilitet, & constituat capacem ad existendum; quia in materiâ utpote purâ potentia nulla est capacitas existentia, nisi ratione formæ. Un-

de disparitatem reddunt ad formas materiales; in his enim datur immediata capacitas existentia, quia sunt actus ratione sui. Verum hæc doctrina apertè redigit in purum nihilum materiam primam. *Prob. 1.*: quia si materia immediate ratione sui, & prout à formâ distinguitur, non est capax existentia, nec est immediate & ratione sui possibilis; nam hi termini synonymi sunt, *possibile, potens existere, aptum existere*: ergo immediate & ratione sui non est ens, sed purum nihilum. *2.*: quia si non est immediate capax existere, nec est immediate & ratione sui producibilis à Deo; cum idem omnino sit *producibile*, ac *capax existere*: quidquid autem est immediate & ratione sui ens reale à chymarâ distinctum, debet esse ratione sui producibile.

65 Deinde *Contra* est; quia materia immediate & ratione sui terminat creationem; hæc enim nō terminatur ad formam: creatio autem dat suo termino existentiam, ut ex D. Thoma colligitur disp. præced.: ergo à fortiori dat capacitatem existentia. Sed non dat formam, cum hæc plerūque detur per educationem: ergo materiæ capacitas ad existendum non constituitur per formam.

Solvuntur argumenta contraria.

66 *Objic. 1.*: si materia existet sine formâ, foret ens in actu sine actu: *creationis enim terminus* (inquit D. Thomas 1. p.

q. 66. art. 1. *est ens actu: ipsum autem, quod est actus, est forma: dicere igitur materiam precedere sine formâ, est dicere ens actu sine actu, quod implicat contradictionem.*

Resp.: materia sine formâ existens foret ens in actu entitativo, qui est existentia, sine actu formali physico: in quo nulla est contradictio, cum illi actus sint inter se realiter distincti. D. Thomas loquitur generatim de formâ, prout hæc comprehendit substantialem, & accidentalem, physicam & metaphysicam, seu entitativam; alioquin non diceret generaliter, *ipsum, quod est actus, est forma*; quia certe multi sunt actus, qui non sunt formæ physice substantiales: nec item diceret indistinctè, quod *creationis terminus est ens actu*; quia terminus creationis materiæ, saltè post mundi exordium, non est forma. Verissimum autem est, implicare contradictionem, quod materia existat sine omni actu, sive formâ generatim sumptâ; quia saltem habere debet actus metaphysicos differentie essentialis, existentie, & substantie, nec non actus accidentales ubicationis, & durationis.

67 *Repl.*: repugnat actus secundus sine primo: sed existentia est actus secundus, & forma est actus primus: ergo repugnat materia in actu existentie sine forma. *Mag.* conbat exemplis: sic enim repugnat actus vitalis, seu vita in actu secundo, sine vitâ in actu primo, seu principio vitali: intellectio, quæ est actus secundus, sine in-

tellectu, qui est actus primus: actio sine virtute activa, &c. Accedit, quod existentia est ultimus actus, ultimumque complementum in linea entis: ergo supponit primum actum, primumque complementum, quod est forma.

68 *Resp.*: repugnat actus secundus sine primo sibi correspondente per modum potentie, & capacitatis, præsertim si sit exercitium ultimò determinans actum primum, & entitas modalis ei essentialiter affixa: nec aliud evincunt exempla in probationem *Majoris* adducta. Hoc autem sensu etiam existentia est actus secundus respondens potentie objectivæ, seu capacitati, quâ habet materia ratione sui ad existendum. At respectu formæ existentia materiæ solum est actus secundus ordine intentionis, non ordine executionis: unde non debet formam præsupponere. Quod si admittas, materiam existere per existentiam formæ, cum existentia apud Thomistas nõ consistat in modo, erit quidem actus secundus naturaliter, non verò essentialiter inseparabilis; poterit enim vel separari à formâ, vel per aliam existentiam miraculosam suppleri, juxta nuper dicta. Demum, quo sensu existentia dicatur actus secundus & ultimus in lineâ entis, explicuimus disp. 2. cap. 4. n. 72.

69 *Obj.* 2.: implicat esse accidentale sine formâ accidentali: ergo & esse substantiale materiæ sine formâ substantiali. *Neg. consequ.* Discrimen est; quia omne esse acci-

accidentale involvit accidens, & omne accidens est forma; nam *accidentis esse est inesse*. At nō omnis substantia est forma; ideoque dari potest esse substantiale, quod nec sit forma, nec formam includat. Et *instatur*: implicat essentia accidentalis adæquatè distincta à formâ accidentali: ergo & essentia substantialis materiæ adæquatè distincta à formâ substantiali: quod negant Thomistæ.

70 *Objic. 3.*: Materia nequē existere sine omni formâ accidentali, cum saltem habere debeat ubi-cationem, & durationem: ergo nec sine omni formâ substantiali, per quam magis perficitur, & quā cum facit magis unum, nempe *unum per se*; nam quæ magis accedunt ad unitatem, magis sunt inseparabilia. *Neg. conseq.*, & *insto* manifestè: ergo eādē ratione non poterunt existere accidentia Eucharistica sine subjecto, nec forma substantialis sine materiâ; quia nequeunt existere sine modulis ubi-cationis, & durationis, per quos minus perficiuntur, minusque accedunt ad unitatem.

71 Dicendum itaque, quod connexio, vel indigentia essentialis relatè ad eos modulos non sumitur ex incomplectione, sed ex alio titulo, qui non militat respectu formæ substantialis: videlicet ex eo quod implicat, rem existere, quia sit intra immensitatem, & æternitatem Dei; ac proinde, quin sit alicubi, & aliquando. Illud autem principium, *Quæ magis acce-*

dunt ad unitatem, magis sunt inseparabilia, verum est de unitate identitatis; magis enim per rationem inseparabilia sunt, quæ identificantur etiam formaliter, quàm quæ purè realiter. At de unitate compositionis est omnino falsum; nam ex viventibus alia alijs difficilius pereunt, cum tamen in omnibus æqualis sit cōpositionis unitas: & facilius moritur homo, quàm dissolvitur solidum edificium, cum tamen unio inter corpus & animā sit major, quàm unio artificialis.

72 *Objic. 4.*: Materia sine formâ ad nullam speciē entis pertineret: hoc autem non minùs implicat, quàm animal à parte rei, quod non sit rationale, nec irrationale. *Resp.*: non pertineret ad speciem entis physicè completi; hæc enim sumitur à formâ physicâ: foret tamen species metaphysica entis, & substantia physicè incompleta, specie diversa ab omni formâ physicâ; haberet quippe propriam differentiam essentialē, quæ est forma metaphysica, à quâ sumitur species metaphysica cujuscumque entis. Exemplum animalis inprimis est abs re; quia animal illud careret differentia essentiali, ac proinde specie metaphysicâ. Deinde retorquetur: tum quia animal à parte rei secum realiter identificat aliquam differentiam, vel rationalis, vel irrationalis: ergo etiam materia identificat secū realiter formam: quod falsum est, juxta Thomistas. Tum quia pari exemplo probatur, non pos-

posse existere formam sine materiâ, sicut non potest differentia sine genere.

73 *Obje. 5.* : Deus, quia summe perfectus, & est essentialiter actu totum, & summe non indiget: ergo è cõverso materia, quia summe imperfecta, & est essentialiter actu pars, & summe indiget cõplemento formæ. *Confirm. 1.*: potentia summe productiva, ut potentia Dei ad intra, nequit non esse actu produciens: ergo potentia summe receptiva, qualis est materia, nequit non esse actu recipiens. *Conf. 2.*: modi ubicationis, & inhesionis v.g., quia sunt minimæ entitatis in genere accidentium, nequeunt existere separati: sed materia est minimæ entitatis in genere substantiæ, cum sit propè nihil: ergo nec poterit existere separatim.

74 *Resp.* : materia non ita est summe imperfecta, sicut Deus est summe perfectus; alioquin sicut Deus essentialiter excludit omnem imperfectionem, sive identificatam, sive unitam, ita materia essentialiter excluderet omnem omnino perfectionem, foretque proinde puram nihil. Materia igitur solum dicitur summe imperfecta in genere substantiæ absolutæ: quod cum benè cohæret, quod perfectior sit pluribus accidentibus, modisque substantialibus. Unde solum est essentialiter pars aptitudinalis compositi, sicut forma, nec summe indiget, nisi concursu Dei, ubicatione, duratione, &c.: quæ est indigentia communis omni creaturæ.

Ad 1. conf. instantia est in Omnipotentia Dei, quæ est summe productiva ad extra, quin debeat semper actu producere. Productio autem ad intra identificatur cum Deo ipso: unde nihil mirum, quod sit necessaria: at receptio actualis non identificatur realiter cum materiâ. Adde quod materia semper est actu recipiens ubicationem. *Ad 2. neg. causalem maj.*: quia cognitio, & amor, modi sunt, in plarium sententia, suis potentijs essentialiter affixi: & tamen non sunt minimæ entitatis in genere accidentium. Vera ergo ratio inseparabilitatis modorum desumitur ab eorum essentiâ, quæ tota consistit in actuali exercitio, & ultimâ determinatione. Deinde *transmissa maj.*, *neg. min.*: quia materia non est minimæ entitatis in genere substantiæ *ut sic*; excedit enim plures modos substantiales, sed tantum in genere substantiæ absolutæ. Dicitur autem *propè nihil*, dum comparatur ad formas substantiales,

CAP. V.

Quâ actione conservaretur materia privata Divinitus omni formâ?

76 **A**N scilicet conservaretur eadem actione intrinsecè naturali, quæ modò est? An verò actione intrinsecè supernaturali, proindeque diversâ, quemadmodum accidentia sine subjecto conservantur actione intrinsecè supernaturali, diversâ ab eâ, quâ in subjecto conservabantur? Respondeo cum

cum D. Eximio, & plerisque Nostorum contra paucos alios, materiam privatam divinitus omni formâ conservandam fore eâdem actione intrinsecè naturali, quæ modò est.

77 *Prob.*: actio variari non debet, ubi non variatur, nec deficit terminus, neque ulla causa, aut principium physicè influens: tum quia ab his solis specificatur, & pendet actio: tum quia non alio ex capite variatur conservatio accidentis extra subiectum, nisi quia deficit, & suppletur concursus alicujus causæ, nempe materialis. At in casu quæstionis non variatur, nec deficit actionis terminus, qui est nuda entitas materiæ, neque ulla causa vel principium physicè influens: cum nullum habeat actio creativa, & conservativa materiæ, præter Deum, qui certè perseverat idem, supponiturque volens conservare materiam: ergo non debet actio variari.

78 *Conf.*: Ignis Babilonicus, miraculosè prohibitus à combustionem trium puerorum, eâdem actione conservatus fuit, quâ conservaretur, si combureret: idque pariter accideret in animâ, si divinitus privaretur potentijs naturaliter debitis, & in quâlibet aliâ substantiâ sine suis proprietatibus conservatâ: ergo similiter materia privata divinitus omni formâ. *Conseq. patet*: nam ideo exempla antecedentis vera sunt; quia combustio, potentia, & proprietates, licet sint termini naturaliter debiti,

nullo modo influunt in prædictas substantias, sed eas pro priori productas, & existentes supponunt: at hoc etiam verificatur in formâ respectu materiæ: ergo &c.

79 *Dices*, in casu quæstionis variari finem, causamve finalem: nam materia non conservaretur sine formâ ob finem constituendi compositum, sicut antea, sed ob alium, v. g. ob ostensionem Divinæ omnipotentia. Sed *contra*: quia nec ignis Babilonicus conservatus fuit ob suum finem naturalem, qui est operatio cōbustiva, juxta illud *esse est propter operari*. Deinde actio externa, cum non propriè, sed denominativè, sit propter finem, eadem esse potest, quamvis ad varios fines ex intentione operantis ordinetur. Sic eadè est largitio externa eleemosinæ, siue ponatur ob finem naturalem, siue ob supernaturalem. Et ratio est: quia physica actio non specificatur à fine sui termini, siue à fine, quem immediate non attingit, sed tantum à termino immediate producto, qui dici potest finis intrinsecus actionis.

80 *Dices* iterum, conservationem materiæ sine formâ esse cōtra exigentiam rerum naturalium. Sed hoc nihil est dictum: nam quamvis admittatur naturalis exigentia petens destinationem materiæ in casu quæstionis, non ideo requiritur actio conservativa diverfa, & intrinsecè supernaturalis. *Prob.*: quia talis exigentia catenus oī sūit cōservationi materiæ, quatenus petit,

tit, ut actio illius conservativa suspendatur à Deo : ergo eò præcisè, quòd Deus huic petitioni nolit attendere, manebit eadem actio, non obstante existentia contraria. At qui potest Deus ita nolle: alioquin jam illa existentia non esset merè physica & naturalis, sed essentialis, & metaphysica: ergo per solū nolle Divinæ voluntatis sine novâ actione supernaturali cōservabitur materia sine formâ. Hâc ratione, dum cæco miraculosè restituitur visus contra existentiam dispositionis contrariæ, non est opus actione quoad substantiam supernaturali, nec diversâ ab eâ, quâ visus naturaliter conservatur. Et similiter resurrectio, quæ non nisi per miraculum fieri potest, non requirit actionem intrinsicè diversam à primâ generatione, ut probat P. Suar. tom. 2. in 3. p. disp. 44. sect. 5.

Solvuntur Objectiones.

81 **O** *Bjic.* 1. : Deus conservaret materiam sine formâ ut Author supernaturalis: ergo conservaret actione supernaturali. *Conf.* 1. : talis conservatio superat virtutem Dei, ut naturæ Authoris, exceditque vires activas, & exactivas totius naturæ: at hic est character entis supernaturalis: ergo &c. *Conf.* 2. : si conservatio foret naturalis, materia existeret naturaliter sine formâ, contra communem sententiam, quam supra defendimus.

82 *Ad object. dist. consequ.* : actione supernaturali quoad sub-

stantiam, *neg.* : supernaturali quoad modum, *conc. consequ.* Bifariam operatur Deus, ut supernaturalis Author, 1. producendo effectum intrinsicè supernaturalem, cujusmodi est gratia, aut unio hypostatica : & tunc operatur actione supernaturali quoad substantiam. 2. frustrando exigentias rerum naturales : & tunc non semper opus est actione supernaturali quoad substantiam, ut patet ex num. 78, & 80. : denominatur tamen actio *supernaturalis quoad modum* à decreto, seu volitione Divinâ, quam supponit hic & nunc, de frustrando rerum exigentias: hæc enim volitio vocatur *supernaturalis*, quia est supra existentiam totius naturæ; quamvis nihil intrinsicè supernaturale causet ad extra. Sic volitio annihilandi Angelum, aut negandi concursus igni applicato ad comburendum, nihil infert quoad substantiam supernaturale; & tamen supernaturalis censetur.

83 *Ad 1. conf. dist. maj.* : conservatio per se, & intrinsicè spectata, *neg.* : per accidens, & prout in his circumstantijs, *subdist.* : superat virtutem Authoris naturæ specificativè sumptam, *neg.* : sumptam reduplicativè, prout implentem munus Authoris naturæ, *conc.* : Deus non habet aliam virtutem, ut Author naturæ, & aliam, ut supernaturalis Author; sed una simplicissima omnipotentia virtus; quando operatur juxta rerum exigentias, dicitur agere, ut propria Authoris naturæ: è contra verò, quan-

quândo agit ex alio decreto, rem aliquam supra exigentias rerum determinante, tamen virtus & actio sit omnino eadem. Conservatio igitur materiæ sine formâ, est per se & intrinsecè sit eadem quoad positivum, ex accidentariâ tamen circumstantiâ privationis omnium formarum, sive quoad negativum, supponit decretum Dei supernaturale, determinans scilicet negationem formæ in materiâ supra vires activas, & exactivas totius naturæ. At non ideo supernaturalis est intrinsecè, & in se habet character entis supernaturalis est per se, & intrinsecè excedere vires illas, & non præcisè ex accidentariâ circumstantiâ: alioquin, & ipsa entitas materiæ erit intrinsecè supernaturalis; quia etiam prout in his circumstantiis excedit vires activas, & exactivas totius naturæ.

84 *Ad 2. Conf. nego absolute materiam existere naturaliter sine formâ: nam licet conservatio materiæ sit naturalis quoad substantiam, & tantum supernaturalis quoad modum, in hoc tamen conceptu, Materia existit naturaliter sine formâ, ly naturaliter excludit supernaturalitatem etiam quoad modum; quia in communi acceptione ly naturaliter non refertur ad positivum existentiam, & conservationis materiæ, sed ad negativum privationis omnium formarum. Hæc ratione negatur absolute, quod ignis Babilonicus existit naturaliter sine combustionem, & quod Lazarus naturaliter resurrexit. Et contra verò conceditur ab*

solute, quod aqua violentè existit sine frigore, quia nimirum ly *violenter* refertur ad negativum.

85 *Obije. 2. Materia, si privaretur omni formâ, deberet naturaliter deficere: ergo conservatio ejus, utpote contraria naturali debito & exigentiæ, non foret naturalis. Prob. antec. 1.: quia natura abhorret quidquid est otiosum & inutile, qualis foret materia sine formâ. 2.: quia materia ipsa innatè appeteret non esse potius, quam permanere in statu adeo misero, & violento; id enim prudenter appeteret elicite, si propriam agnosceret nuditatem. 3.: quia materia connectitur physice cum formâ: ergo privatio omnis formæ connectitur physice cum destructione materiæ. Sic quia actio connectitur metaphysice cum termino, defectus termini connectitur metaphysice cum defectu actionis. Vel alijs terminis: ex hoc antecedenti, materia existit, infertur necessitate physica: ergo materia aliquam habet formam: sed ab opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: ergo ex hoc alio, materia nullam habet formam, infertur etiam necessitate physica: ergo materia non existit.*

86 *Conf.: materia exigite non decerni, nisi in ordine ad finem sibi naturalem: ergo non, nisi per decretum simul volens existentiam compositi, qui est finis materiæ. Sed materiâ existente sine formâ, non daretur tale decretum, sed aliud volens materiam sine com*

posito: ergo tunc materia decerneretur, & existeret contra exigentiam propriam. Accedit, quod decretum volens materiam sine composito esset supernaturale: ergo actio pendens à tali decreto non esset naturalis.

87 *Resp. 1.* admitto *antec.* objectionis, & *dist. conseq.*: non foret naturalis quoad modum, *conc.*: quoad substantiam, *neg. conseq.*. Quæcumque exigentia peteret defectum materiæ in casu quæstionis, non ideo opus esset actione intrinsecè supernaturali, nec robustiori influxu, ut materia conservaretur; sed sufficeret, quod tali exigentiæ Deus nollet attendere. In *confirmatione* admitto pariter, materiam sine formâ decerni, & existere contra exigentiam propriam: at non ideo necessaria esset actio intrinsecè diversa; quamvis enim penderet illa actio hic & nunc à decreto supernaturali, at non penderet per se, sed per accidens; atque adeo non foret supernaturalis quoad substantiam, sed quoad modum. Sic eadem actio externa dandi eleemosinam pendere potest, tum à volitione naturali, tum à supernaturali, quin intrinsecè supernaturalis sit, dum à volitione supernaturali dependet; quia ex se non necessario supponit volitionem, nec finem supernaturalem.

88: *Resp. 2.* ad mentem Reccentiorum, *neg. antec.* objectionis: nam in casu quæstionis nulla res naturalis resistit conservationi materiæ, vel ejus annihilationem pe-

tit. Non quidem natura totius universi, quæ potius debet exigere conservationem materiæ, ne detur vacuum. Non item agentia naturalia, quorum appetitus innatus ad speciem suam in materiâ propagandam, utpote invariabilis in se, invariabiliter quoque exigit materiam ad præfixum sibi finem. Quod autem hic & nunc violentiam patiantur, eo quod non finantur formam in materiâ producere, hæc violentia non provenit à materiâ, quæ potius id ipsū horret, sed à Divino decreto subtrahendi concursus. Non denique materia ipsa, cui nullo ex capite bona est annihilatio sui, etiam dum omni forma privatur: appetitus autem innatus non fertur nisi in bonum.

89 *Ad 1.* ergo *prob. antec.* antecedentis: natura non horret, nisi quod est otiosum, & inutile per se, & attempto ordine naturali: materia autem sine formâ esset otiosa per accidens, ex circumstantiâ miraculosâ privationis formæ, quam & ipsa materia innatè refugit: nec adhuc tunc esset inutilis, cum ad vitandum vacuum deserviret. *Ad 2. neg.* talem appetitum materiæ: foret namque irrationabilis desperatio, projicere suum esse, quod sibi positivè bonum est, propter malum purè negativum; nullum imperitans cruciatum, aut miseriam positivam; qualis esset privatio formæ: Id enim perinde esset, ac si quis centum aureos à se projiciat, non aliâ ratione, nisi quia non obtinet mille sibi debitos. Unde ita dist.

disparitas ad homines, qui prudenter mortem præligunt peccato, aut ingentibus cruciatibus animi, vel corporis; quia scilicet hæc sūt mala positiva amiora morte.

90 *Ad 3. neg. conseq.*: nam in rebus solum physicè connexis sæpè cōtingit, quod defectus unius non solum non connectitur physicè cum defectu alterius, sed potius connectitur metaphysicè cum positione illius: v. g. hæc veritas obiectiva, *accidens existit*, connectitur physicè cum hac alia, *accidens non existit extra subiectum*: & tamen defectus istius, nempe *accidens existit extra subiectum*, connectitur metaphysicè cum positione illius, *accidens existit*. Itaque illa regula, *Ab opposito consequentis* &c. vera est quando datur connexio metaphysica antecedentis cū consequenti: at quando connexio est purè physica, non semper tenet, ut in Summulis advertimus. En cōsequentias physicas: *quantitas A existit: ergo non est penetrata cum alia quantitate. Ignis conservatur: ergo non sine combustionē*. Fac, dari divinitus oppositum istorum consequentium, & dic, an inferatur necessitate physicā oppositum antecedentium?

91 *Ad confirm. dist. antec.*: nisi in ordine ad finem eo modo, quo finem sibi debitum facit, *conc.*: omnino absolute & infructuabiliter, *neg. antec.* Et *dist. conseq.*: nisi per decretum simul volens existentiam compositi negativè, & inefficaciter, *conc.*: positivè & infructu-

biliter, *neg. conseq.*. Materia solum naturaliter sibi debitam facit formam, & existentiam compositi, quin Deo libertatem adimat denegandi formam de potentia absoluta. Quare decretum productivum materiæ non respicit existentiam formæ, vel compositi, nisi sub conditione, saltem tacitâ, sive implicitâ, quod Deus pro posteriori nolit existentiam materiæ contraire. Id quod Adversarij admittere tenentur in igne, cuius finis naturalis est operatio combustiva: & tamen decretum ad ignem terminatum non ita absolute vult combustionem, ut nequeat cum illius carentiâ cōjungi. Deus itaque, ut naturæ Author, non debet primo, & unico decreto ad materiā terminato vel le simul positivè existentiam compositi, sed tantum negativè, quatenus debet nihil velle tali existentie contrarium: atque ita se gereret in casu quæstionis; non enim excluderet existentiam compositi per decretum materiæ conservativum, sed per aliud subsequens supernaturale denegandi formam.

92 Quod autem materia & forma non decernantur unico decreto, sed duplici formaliter, aut virtualiter distincto, magis cōtaneum est ordini naturæ: tum quia ordo naturæ postulat, ut prius priora, postea posteriora decernantur: sic prius decernitur substantia, quam proprietas accidentalis, prius ignis, quam combustio, &c.. Cum ergo materia sit natura prior, quam forma, prius decerni debet. Iam

quia forma eo titulo decernitur, quo producit: sed producit ad exigentiam materiæ, & materia formam non exigit, priusquam existat: ergo prius debet materia prævideri existens vi proprii decreti, ut ad illius exigentiam forma producat. Tum demum, quia congruum est ut decernantur diversis decretis, quæ diversis admodum actionibus producantur, materia scilicet actione creativa, quæ à solo Deo dependet, forma materialis actione eductivâ, quæ pender etiam ab agente creato.

93 *Dices*: materia non exigit existere in statu violento: ergo exigit naturaliter deficere in casu quæstionis. *Dist. antec.*: exigendo violentiam suppositâ existentia, *conc.*: exigendo existentiam suppositâ violentiâ, *neg. antec.*, & *conseq.* *Dices* iterum: ut materia sit in statu violento, majori indiget influxu, non aliter ac majori conatu opus est, ut lapis in aëre suspendatur, quam ut in centro locetur. *Neg. aff.*: nam ratione status violenti non requiritur major influxus, nisi quando status violentus secum affert defectum alicujus cō-principij, cujus causalitas suppleri debeat. Exemplum lapidis retorquetur: nam Deus potest lapidem in aëre suspendere sine novo influxu positivo, si nimirum nolit concurrere cum gravitate lapidis ad motum deorsum. *Insistes*: miraculum est materiam conservari sine formâ: sed materia non exigit miraculum: ergo. *Dist. maj.*: miracu-

lum est consistens in denegatione formæ, suppositâ existentia materiæ, *conc.*: in conservatione materiæ, suppositâ denegatione formæ, *neg. maj.*, & *conc. min. nego conseq.*

94 Ad extremum nota, quæstionem hanc agitari inter Nostros ex suppositione, quod materia propriam habeat existentiam. Nam si per alienam existat, & sine forma conservetur (quod ex principiis Thomistarum fieri posse diximus cap. præced.) absdubio necessaria erit actio diversa, sive aliena existentia sit Divina, hæc enim requireret novam actionem unitivam sive sit existentia creata miraculosa, hæc enim non poterit naturali actione produci: sive sit ipsa formæ existentia, à formâ avulsa; hæc enim tunc non produceretur per eductionem, sicut credidit, sed per creationem.

CAP. VI.

De Unitate, ac distinctione materiæ primæ.

95 **A**ssero 1.: Materiæ sublunares de facto sūt omnes ejusdem speciei. (*Sublunares*, inquam; nam de materiâ celesti opportunius in tract. de Cælo). *Prob.* quia omnes dicunt ordinem ad easdem formas, cum perpetua rerum transmutatio satis ostendat, quamlibet materiam esse cujusvis formæ capacem: Deinde omnes cōveniunt in ratione substantiæ incompleta corporea, primique subiecti, aut puræ potentiæ physicae. Tan-

Tandem omnes ex se radicant easdem operationes & proprietates, videlicet quantitatem, ubicationem, durationem, nec in alias influere possunt, ut supra vidimus. Non est igitur, unde specie differant. Aliud tamen est de formis; quia istæ, licet ordinem dicant ad eandem materiam, aliunde habet, unde differant inter se, videlicet ex vi radicandi proprietates, & operationes diversas.

96 *Dices*: ergo Leo, & Equus non differunt specie adæquatè, cum specificè convenient in materiâ. *Conc. consequ.* Specie tamen differunt absolute; quia distinctio specifica absolute desumitur à formâ, quæ se habet in lineâ physicâ, sicut differentia in lineâ metaphysicâ, in quâ lineâ simpliciter differunt leo, & equus, quamvis convenient in formalitate animalis. Si inferas: ergo magis inter se differunt formæ ipsæ leonis & equi, seorsum spectatæ, quam tota composita. *Conc. pariter consequ.* quia licet composita includant totam differentiam formarum, at non solam, sed aliquid ultra, in quo specificè convenient; quod iterum patet exemplo lineæ metaphysicæ.

97 *Affero* 2.: Materiæ sublunares, non purè negativè, sed verè positivè, sunt ejusdem speciei, seu habent unitatem specificam positivam. Idem intellige de multiplicitate numericâ, quod scilicet sunt multiplex individuum positivè, & non negativè tantum. Huic

assertioni adversantur à Thomistis quotquot negant materiæ proprium actum metaphysicum, eoquod species positiva desumatur ab actu.

98 Caterum assertio *prob.* facile: ibi datur species positiva, ubi datur positiva differentia contrahens rationem genericam, & rem ultimò discernens ab alijs speciebus: atqui in omni materiâ sublunari datur hujusmodi differentia. *Patet*: quia in omni datur ordo positivus primi subjecti ad omnes formas sublunares: hic autem ordo, cum contrahat rationem genericam materiæ, & ultimò discernat materiam sublunarem tum ab omni formâ, tum à materia cœlesti, juxta Thomistas; nequit non esse vera differentia positiva. Ratio à priori: quia materia est ens positivum, ut nemo dubitat. Implicat autem ens positivum à parte rei productum, quod distinguatur ab alijs, sive specie, sive numero, per puram negationem, seu per nō ens; sic enim foret in specie & individuo ens non ens.

99 Accedit, quod materia, si unice habet à formâ speciem, & individuationem positivam, ut volunt Thomistæ, quoties mutat formam, mutabit etiam speciem, & individuationem positivam, eritque alia materia numero & specie diversa. Hinc autem sequitur 1., mutationes substantiales non fieri circa idem adhuc negativè subjectum; nam si materia est, apud Thomistas, eadem negativè, quia ratio-

ne sui non habet principium positiva distinctionis, eodem jure erit etiam negative distincta, quia nec habet ratione sui principium positiva unitatis. Sequitur 2., dari distinctionem realem inter gradus metaphysicos: nam gradus superior substantiæ incompletæ, primive principij materialis distinguitur realiter à formâ, à quâ formaliter & constitutive provenit gradus specificus, & individualis ejusdem materiæ.

100 Sequitur 3., materiam ex se esse quoddam universale à parte rei, cum sit entitas ex se nec una, nec multiplex in specie, nec in individuo, sed realiter indifferens ad varias species, & hæcceitates. Sequitur 4., quod non licebit sanctorum cineres, tanquam proprias eorum reliquias venerari, cum jam materia sit simpliciter alia numero, & specie. *Dices*: cur ergo materia dicitur specificari à formâ, sicut potentia quolibet à suo actu vel objecto? *Resp.*, sermonem esse de specificativo extrinseco; nam intrinsicum specificativum est ordo ipse ad actum, vel ad objectum, qui ordo cum potentiâ identificatur.

101 Quæ obijciunt Thomistæ facile solvuntur ex dictis, ubi de propriâ existentia materiæ primæ. Unum hic observa, quod materia ex se est una unitate simplicitatis essentialis, in eo consistentis, quod essentia materiæ non constituitur physicè ex actu, & potentia, sive ex partibus, quarum se-

paratione formaliter deficiat essentia: huic autem simplicitati essentiali non obstat compositio integralis, seu continuativa materiæ; nec illius divisio in plures partes; quamvis enim dividi possit, in quâvis particulâ salvatur essentia materiæ, ut cum dividitur aqua in plures guttas, aut forma lapidea in plura lapidis frusta. Sicut ergo ex eo quod aqua, vel forma lapidis ex se indifferens sit ad unitatem, vel multipliciter integram, si ve in esse continui, perperam inferes aquam, aut formam lapidis non habere ratione sui unitatem specificam, & numericam *entitativam*, de quâ loquimur, ita de materiâ censendum.

102 *Affero* 3.: possibilis est materia specie diversa à sublunari de facto existente, v. g. materia ex se limitata ad unam speciem formæ inamissibilis, vel ad quatuor, aut quinque species formarum amissibilium; hæc enim limitatio redderet sine dubio materiam specie diversam à sublunari, quæ de facto existit. *Prob.* assertio: quia in materiâ sic limitatâ salvaretur essentia metaphysica materiæ primæ, quâ explicuimus disp. 2. cap. 2. Aliunde non est, cur repugnet talis materia; nam si in potentijs activis fiat virtus ad aliquos effectus sine virtute ad diversos alios perfectione æquales, aut inferiores, ut patet in potentiâ visivâ, quæ non habet virtutem ad actus audiendi, aut odorandi; cur in potentiâ passivâ stare non poterit capacitas ad ali-

aliquas formas, sine capacitate ad omnes? Quare capacitas illimitata materiæ de facto existētis non probatur ex capacitate ad formas aliquas, sed ex variâ rerum transmutatione, quæ satis ostendit, quamlibet materiam esse cujuscvis forme capacem.

103 *Obje. 1.* : actus purus nequit specie multiplicari: ergo nec pura potentia. *Neg. conseq.*, & insto in multiplicatione numericâ, quam non admittit actus purus, admittit autem pura potentia. Itaque actus purus, nempe Deus, utpote simpliciter infinitus in omni genere perfectionis, essentialiter multiplicationi repugnat. At finitudo, & imperfectio materiæ non excludit multiplicationem, sed potius fundat. *Replie.* : materia est entitas imperfectissima, cum sit prope nihil: ergo in ea nequit dari perfectio major, & minor: ergo nec latitudo specifica, quæ perfectionis inæqualitatem requirit. *Resp.* : hoc ultimum est incertum, sed eo omisso *dist. antec.* : est entitas imperfectissima ex genere suo, *transseat* : in specie, vel individuo, *neg. ant.*, & *conseq.*. Sicut Angelus, quem Augustinus vocat *prope Deum*, est substantia creata ex genere suo perfectissima, & tamen admittit inæqualitatem perfectionis specificâ, ita materia, quam vocat *prope nihil*, licet forsan ex genere suo imperfectissima, poterit species admittere perfectione inæquales.

104 *Obje. 2.* : ergo possibilis erit materia intrinsecè limitata

ad unam tantum speciem formæ corruptibilis. *Neg. conseq.* : quia talis forma foret corruptibilis, ut supponitur, & aliunde non foret corruptibilis, quia nec posset ab aliâ formâ expelli, nec materiam deferere omni formâ nudatam. Pro statuenda specifica latitudine materiæ, de quâ in præsentī, sufficit, quod limitatio materiæ non repugnet modo in assertione præfixo.

105 *Obje. 3.* : materia limitata ad unam speciem formæ inamissibilis, v. g. solis, foret integra natura, non indigens formâ substantiali. 1. : quia foret principium, non solum passivum, sed etiâ activum, idest, primum exigitivum, primaque radix potentiarum, & operationum solis. 2. : quia forma solis, utpote determinatè debita tali materiæ, & ab eâ radicata, foret passio, & accidens illius, sicut quantitas. 3. : quia materia istiusmodi constitueret solem in esse talis, illum primò distingueret ab omni non sole, foretque id, ex quo à priori probarentur reliqua; nam & ipsa forma solis probaretur ex materiâ, [tamquam ex principio præsupposito : illa ergo materia esset tota natura, & essentia solis, ac proinde non esset materia prima.

106 *Nego assumpt.* Objectionis. *Ad 1. prob.* : talis materia exigeret quidem determinatè potentias, & operationes solis exigentiâ fundatâ in imperfectione & indigentia purâ: non vero fundata in:

in fecunditate & perfectione, qualis invenitur in formâ solis, & qualis requiritur in principio activo, primâque radice. Sic ultima dispositio corporis ad animam rationalem, hanc exigit determinatè, & tamen non est principium activû, aut prima radix animæ. Ad 2.: *neg.* sequelam; nam quantitas debetur materiæ ex fecunditate; ac forma solis solum ex indigentia deberetur. Ad 3.: illa materia constitueret solem in esse talis, non plenè, sed inchoativè, primòque distingueret solem ab omni non sole, at non ut præcipua differentia, sed ut minùs præcipua, juxta dicta disp. 2. cap. 2. n. 16.: nec forma solis a priori probareretur ex materiâ, tãquam ex principio activo, & radice secundâ, sed tamquam ex aliquo præsupposito determinatè cõnexo. Sic etiam anima rationalis poterit à priori probari ex ultimâ dispositione, quin ideo desinat esse forma pertineus ad essentiam hominis.

107 *Replie.*: potentia materiæ non potest limitari, quatenus *sustentativa*; quia non plus laborat in sustentandâ formâ perfectiore, quam imperfectiore: sic vires aptæ ad pondus ut quatuor non possunt limitari ad plumbeum potius, quàm ad ligneum. Non item quatenus *receptiva*; quia capacitas ad recipiendum fundatur in vacuitate, & carentiâ: hæc autem

necessariò convenit omni materiæ respectu omnis formæ. Ob hanc rationem repugnat quantitas unius tantum figuræ capax, locus unius tantum corporis susceptivus, & vas unius tantum liquoris.

108 *Resp.*: quamvis potentia sustentativa materiæ non plus laborata videatur in unâ, quàm in aliâ formâ sustentandâ, potest tamen limitari ex ordine transcendentali ad unam, & non ad aliam: & quamvis materiæ capacitas fundetur in vacuitate & carentiâ, at non qualicumque, sed in carentiâ, quæ sit privatio, & in vacuitate, quæ habeat ordinem ad formam; nam etiam in lapide datur vacuitas & carentia perfectioris intellectivæ, quin ideo datur capacitas. Exempla solû n probant; non posse limitari potentiam ad terminos ejusdem omnino rationis: hujusmodi enim sunt gravitas ut quatuor in plumbo & in ligno, extensio localis in quovis corpore & liquore æqualis magnitudinis; imò & omnis figura in quantitate, quia omnis est ejusdem rationis physice, licet Mathematicè diversas admittat species. At in ordine ad terminos specie diversos, cum non militet eadem ratio, potest limitari potentia, sive sustentativa, sive susceptiva, ut patet in potentijs activis.

DISPUTATIO IV.

89

De Formâ Substantiali.

CAP. I.

Probatur Forma substantialis Peripatetica.

I **F**orma substantialis, apud Peripateticos, est vera entitas absoluta, veraque substantia incompleta, quæ superadditur materiæ, quoties novum corpus generatur. Apud Cartesianos vero, Atomistas, & Gassendistas, quos Philosophos *Corpusculares* appellant, forma substantialis (si rationalem animam excipias) nihil entitatis superaddit materiæ, sed tota consistit in modis, quibus materiæ corpuscula, seu atomi minutissimæ conjunguntur, atque necuntur aliter, & aliter; sic tamen, ut hisce modis nihil importetur entitativè distinctum à materiâ. Rem explicant in artificialibus: nam corpora naturalia, & artefacta non aliâ ratione distingui putant, nisi quòd naturalia compingantur mirabiliore modo, nostrisque sensibus occultiore. De hac corpusculari Philosophiâ vide Phisicam fusiorem, tum *disp. pralim.* tum *disp. pras.* Modo satis sit indicare præcipua capita, ex quibus forma substantialis Peripatetica demonstrari solet.

2 *Demonstratur* 1. à paritate corporis humani: nam tota materia hominis, quamvis subtilius modificata, & perfectius orga-

nizata, quàm materia canis, adhuc est substantia incompleta; aliter non poterit cum animâ constituerè unum per se, sicut Angelus, quia ex se est substantia completa, nequit animæ uniri ad unum per se constituendum: ergo adhuc expectat formam substantialem realiter superadditâ, sine quâ inepta prorsus est ad operationes sentiendi, ut cernitur in morte hominis, præsertim suffocati, ubi organizatio vix læditur: ergo pariter tota materia canis, qualicumque modificatione & organizatione instructa sit, nisi accedat forma substantialis realiter superaddita, adhuc erit substantia incompleta, & inepta ad operandum. Hæc ultima *consequentia probatur*, tum ab identitate rationis; quia materia ejusdem rationis & speciei est in cane, & in homine, juxta Adversarios: tum quia in morte canis non minor mutatio cernitur, quàm in morte hominis: sicut ergo mors hominis physicè demonstrat, amissam esse partem hominis vivi, materiâ nobiliorem, ita mors canis. Quod si in cane admittitur forma substantialis Peripatetica, cur non in cæteris compositis? par enim, aut major mutatio apparet, dum lignum v.g. comburitur, quàm dum moritur canis.

3 *Demonstr.* 2. ex generatione, & corruptione rerum. Quid enim

M

enim

enim substantiale producit, dum è terrâ nascitur arbor? Aut quid substantiale perit, dum lignum cōburitur? Non certè materia prima, ut Adversarij fatentur: non item modalis atomorum combinatio; hæc enim, cum sit juxta ipsos ab entitate materiæ realiter indistincta, nequit denuò incipere, aut desinere, non pereunte, nec denuò productâ materiâ. Non denique compositum, prout est *sub tali statu, sub tali plexu, sub tali harmoniâ*, ut ipsi dicunt; nam his vocibus nulla vera entitas importatur, apud ipsos, distincta à totâ materiâ secundû se: vel ergo producit, & perit forma substantialis à materiâ distincta, prout Peripatetici contendimus: vel producit, & perit totum compositum, quin aliquid propriæ entitatis adquirat, vel amittat: quod mirabile est: vel generatur compositum ex se toto, & in se totum resolvitur: quod ridiculum est, & in Physicâ inaudicm.

4. *Demonstr. 3.* ex differentia specificâ substantiali corporum naturalium. Nam, fatentibus Adversarijs, Magnes, & aurum, mus & pomum inter se substantialiter differunt. Atqui non differunt substantialiter in atomis, seu corpusculis materiæ, quæ juxta plerisque Adversariorum sunt ejusdem naturæ substantialis, & specificæ: id quod etiam fatetur Maignanus saltem in illis mixtis, quorum alia ex alijs nutriuntur, ut lupus & ovis, eiconia, & coluber. Deinde non

differunt substantialiter in portione, figurâ, situ, & plexu corpusculorum; nam portio major, aut minor non fundat differentiam secundû speciem, sed secundû magis & minus in mole, vel quantitate: figura autem, situs, & plexus, vel nihil sunt à materiâ realiter distinctum, juxta Adversarios; vel sunt modi accidentales, qui ad differentiam substantialem minime sufficiunt: aliàs daretur substantialis differentia inter ceram rotundâ & angularem, inter manum plicatam & extensam, inter hominem sedentem, & stantem: quod nemo dixerit. Nihil ergo est, unde substantialiter differant magnes & aurum, Lupus & ovis, nisi toti materiæ cum suâ figurâ plexuque formam entitativè distinctam superaddas.

5. Si dicas cum Tescâ, figuram, situm, & nexum, quibus pleantur atomi, esse modos substantiales, quorum proinde diversitas reddit corpora substantialiter differentia. *Contra 1.*: Cur sunt modi substantiales? An quia substantiam modificant? cum ergo in tuis principijs nulla figura sit, quæ substantiam non modifcet, omnis figura erit modus substantialis: ergo & omnis figuræ varietas erit substantialis diversitas: quod falsum esse ostenditur nuperis exemplis ceræ, manus, & hominis. An quia constituunt unum per se, v. g. pomum? Sed rogo, cur magis figura corpusculorum pomi, quàm digitorum manus compressæ cōstituatur

unum per se, cum utraque sit ejusdem rationis? *Contra 2.* : atomi, juxta Toscam, sunt ab initio mundi diversimodè figuratæ: nihilominus sunt juxta ipsum ejusdem naturæ substantialiter, & specificè: ergo figuræ diversitas non tollit identitatem in specie substantiali.

Contra 3. : figura, cæterique modi, juxta Toscam, nihil veræ entitatis addunt supra materiam : ergo nihil addunt veræ substantialitatis: nam vera substantialitas sine verâ entitate implicat in terminis.

6 *Demonstr.* 4. ex peculiaribus proprietatibus, & operationibus cujusvis compositi. Nam in quovis composito assignari debet radix aliqua substantialis, quæ has proprietates, & operationes præ alijs exigit, & radiceat, amissasque recuperet; aqua enim calida, sibi relicta, calorem abiecit, & nativum frigus recuperat: metallum liquefactum, amoto igne, solidatur, & ad pristinam duritiem redit: equus, aut canis proprium corpus, morbo aut vulnere læsum, sæpè restituit fanitati; idque propriâ, & innatâ vi, sive naturâ. Nunc sic: sed prædicta radix, aut natura substantialis, non consistit in materiâ, cum hæc ejusdem rationis sit in omnibus: nec item consistit in atomorum figurâ, plexu & alijs modificationibus: tû quia modificationes illæ sunt modi accidentales, ut ostendimus: tum quia nihil important veræ entitatis, adeoque nec veræ substantialitatis: tum etiam, quia nulla modificatio localis est activa, nec

aliud minus, aut essentiam habet; quam ultimò determinare rem, ut sit in tali loco cû his, aut illis terminationibus: ergo consistit illa radix, aut natura, in formâ substantiali realiter superadditâ.

7 *Confirm.* : Licet figura sæpe conducat ad operationem, aut motum, ut cernitur in horologio rotato; at non conducit tamquam vis motiva, sed tamquam mera conditio, ut virtus alia naturalis motum causet. Quid enim juvaret figuræ rotarum, nisi adesset nativa vis ponderis, aut nativa elasticitas laminæ calyceæ, quæ motum produceret? Ergo ultra figuram & cæteras modificationes locales assignanda est altera intrinseca radix, & natura, quæ sit (prout ab Aristotele definitur) *principium motus & quietis ejus, in quo est, primò & per se, & non secundum accidens.*

8 Ex his facile discas, quam utilis & necessaria sit in Philosophia forma substantialis Peripatetica; hæc enim sublata tollitur in primis totius Philosophiæ usus; nullum quippe experimentum, nullumque naturæ phenomenon explicatur philosophicè, nisi perveniat ad primam ejus radicem, quæ est natura rerum specifica: hæc autem natura inexplicabilis est, negatâ formâ substantiali. Quid enim ultra relinquitur in corpore præter atomos materiæ sic vel aliter figuratas? Atqui Atomî, juxta Toscam, nullam ex se virtutem habent, ne ad motum quidem localem; cum

illum accipere debeant à motore spirituali, vel ab alio corpore, quod prius à Spiritu motum fuerit. Et præterea, cum ejusdem sint naturæ substantialis, juxta ipsam; quomodo poterit atomis adscribi varietas virtutum, quas experimur in rebus? Maignanus verò, qui atomos ponit heterogeneas, & intrinsecâ vi motrice præditas, totam atomorum virtutem coarctat ad motum localem; quem tamen negat ex parte rei distingui à corpore & loco: unde reipsâ dat atomis virtutem ad nihil, seu virtutem non virtutem.

9 Tollitur præterea generatio & corruptio rerum, differentiaque substantialis specifica corporum naturalium inter se, ut vidimus n. 3., & 4.. Imò sublatiis formis, nullum erit in rebus compositum substantiale; tunc enim corpus naturale nihil aliud erit, quàm moles quædam ex atomis variè figuratis, & artificiosè contextis: hæc autem moles non magis esset compositum substantiale, quam acervus lapidum, aut quodlibet artefactum ex pluribus substantijs coacervatis mechanicè coalescens; figura enim, & contextus atomorum mera sunt accidentia. Unde nec esset corpus *mixtum* nisi in sensu vulgari, quo *mixtum* dicitur massa v. g. ex farre, caseo, & saccharo concreta. Nec ullos haberet effectus naturales per solam atomorum harmoniam; nam etiâ in artificialibus constat, quòd artificialia nullum motum edere va-

lent virtute solius harmoniæ, nisi simul habeât virtutem naturalem, cujusmodi est in horologio nativa vis ponderis. Ita expressè D. Thomas in 2. *Physic. lect. 1.*

10 Dices: virtutes formarum substantialiû occultæ sunt, nec qualiter operentur, explicari potest. *Resp.*: occultæ sunt per se immediatè; manifestantur tamen per effectus sensibiles, v. g. vis & perfectio formæ ignis per calorè. Modus autem operandi est per emanationem, vel per actionem propriam causæ efficientis, de quâ traët. 2.. Dices iterum: si daretur forma radicans proprietates rerû, forma olei v. g. esset causa sui interitus; nam proprietas olei est, ignem facile concipere, quo forma olei perit. Necnon rationales animæ essent diversæ speciei, cum proprietates hominum, quas radicanant, sint valdè diversæ; alius enim est ingeniosus, alius hebes; alius natura mitis, alius asper.

11 *Resp.*: hæc objectio non minus urget Atomistas; nam etiâ, juxta ipsos, oleum, & quodvis aliud corpus naturale, ex propriâ indole specificâ exigit certas proprietates præ alijs: & rationalis anima exigit in corpore temperamentum humanum potius, quàm belluinum; ergo & oleum exiget facilitatem combustionis, quâ pereat, & ex humani temperamenti varietate infetre licebit diversitatem animarum. Dicendum itaque, quòd oleum non est sui interitus causa facilitans, nisi ut summum

quæ-

quasi permiffivè & indirectè, quatenus exigit temperamentum qualitatum parùm refiftens agenti contrario, non ex intentione facilè pereundi, fed ob alia propriæ naturæ commoda ex illis qualitatibus provenientia. Animæ verò rationales exigant ex fe temperamētum corporis uniforme: in hoc tamen per accideas dari potest varietas ex caufis extrinsecis prævalentibus contra exigentiam animarum, quæ tamen non abfcidunt, quamdiu manet temperamentum fimpliciter humanum.

CAP. II.

Atomistarum argumenta.

12 **O** Bjic. 1. : Forma, apud Aristotelem, & D. Thomam, non generatur, nec fit nifi per accidens, nec propriè habet effe: ergo non est vera entitas materiæ fuperaddita. *Resp.* : negant aliquandò Aristoteles & D. Thomas formam propriè *generari*, & *fieri*; quia *generatio* & *factio* apud veteres folum propriè dicitur de productione rei fubfiftentis, feu porentis exiftere independenter ab aliâ comparte fubfiftenti; cujufmodi est totum compositum, vel fuppositum, de quo etiam dūtaxat dicitur abfolutè & fimpliciter *effe*, feu habens *effe*: forma verò, eoquod fit pars compositi, non dicitur propriè *effe*, nec *fieri*, fed *confieri*, feu *fieri per accidens*, idest, non fieri *per fe*, quatenus fieri *per*

fe fignificat fieri per modum fubfiftentis. Cæterum hoc pacto nec materia propriè dicitur fieri, nec propriè creari, juxta D. Thomam q. 3. de pot. ar. 1. ad 12.; & tamen vera entitas est, vera fubfiftentia, vereque producta per creationem, ut nemo dubitat.

13 At nec Aristoteles, nec D. Thomas negat, formam verè produci: quin potius ita loquitur fæpe D. Thomas, v.g. q. 3. de pot. ar. 8. ad 10., *Forma tota præexiftit in potentiâ, & postmodum tota producit in actu*; & eadem q. ar. 9. corp., *forma exit in effe per generationem*; quia fcilicet producitur eadem actione, quâ compositum generatur. Ea tamen actio, quæ refpectu compositi dicitur *generatio*, illudque denominat *generatum*, feu *genitum*, refpectu formæ dicitur *eductio*, illamque denominat non *genitam*, fed *eductâ*. Quare? Quia ita fert ufus veterum. Sic apud Tofcam artefacta non dicuntur genita, nec eorum factio vocatur generatio; quamvis eadem in his militet ratio, ac in lapidibus, & metallis, quæ (inquit) *nihil funt præter artefacta quadâ naturalia*, & vere dicuntur genita. Si rationem quæras à Tofca, non aliam dabit præter Atomistarum libitum & ufum. Nihilominus juxta Aristotelem 1. de cælo text. 113., & D. Thom. ibi lect. 14. nomen *geniti*, feu *generati* potest extendi univerfùm ad omne, quod incipit effe, licet fit purè modale, ut funt tactus, motus, &c.: poterit ergo à

fortiori extendi ad formam substantialem. Atque ita fert hodiernus usus, quamvis nemo ignoret, hæc verba fieri & generari magis propriè convenire compositis.

14 *Replie.* ex alijs locis Aristot., quibus forma vocatur *ratio essentie*, seu *quidditatis*, diciturque esse *unum, ut ordo, vel musica*, & (ut habetur 2. Physic. text. 28.) est *ratio ipsius, quod quid erat esse, ut ejus, quæ est diapason duo ad unum, & omnino numerus, & partes, quæ in definitione*: At his nominibus planè significatur forma respectiva consistens in habitudine & proportionem partium, cuiusmodi est forma atomistica. Idcirco Aristoteles passim comparat formam naturalem artificiali, quæ certè mera modificatio est. *Resp.*: forma ab Aristotele dicitur *ratio*, quia ex ipsâ sumitur ratio speciei; quærenti enim, cur hoc corpus sit in specie lapidis, & non auri, forma redditur pro ratione. Quando verò appellatur *unum, ut ordo, vel musica*, comparaturque *diapason*, quæ est in consonantiâ proportio dupla, sive duorum ad unum, & in quodam numero consistit; hæc dicta sunt per quamdam analogicam similitudinem cum formâ accidentali, & artificiali. Nam Aristotelè explicasse formas naturales exemplo artificialium & accidentalium, eoquod istæ sint magis notæ quoad nos, disertè docet D. Thomas 2. de Animâ lect. 2.

15 *Objic.* 2.: forma lapidis est substantia corporea: ergo est

materia; sicut enim omnis substantia incorporea est spiritus, ita omnis corporea debet esse materia; cū non detur medium inter materiam & spiritum, sicut non datur inter substantiam & accidens. *Neg. consequ.* Omnis substantia incorporea absoluta est spiritus; quia omnis est *substantia intellectiva*: quæ est propria spiritus definitio. At non omnis substantia corporea debet esse materia; quia corporeum dicitur quicquid est quantum, vel connexum physicè cum quantitate: potest autem dari substantia sic cum quantitate connexa, quæ non sit *primum subjectum*: quæ est propria definitio materiæ. Quod vero inter materiam & spiritum non detur medium, falsum esse convincitur, tum ex eo quod gratia, charitas, & alia accidentia spiritualia non sunt materia, nec spiritus, juxta veram & catholicam doctrinam: tum ex eo quod brutorum animæ nequeunt esse materia, alioquin non perirent in eorum interitu, cū certū sit apud omnes Philosophos materiam non perire: aliunde non sunt spiritus, nisi velis, etiam esse immortales: ergo sunt materiales substantiæ, à materiâ & spiritu distinctæ.

16 *Replie.*: non est cur forma lapidea dicatur materialis. Nō, quia unitur materiæ; nam sic & anima hominis dicitur materialis, vel materia dicitur spiritualis, quia unitur animæ. Non item, quia nequit naturaliter existeri sine materia; nam sic etiam materia di-

dicere
posse
tere
imp
bus
præ
fieri
liter
den
spir
opp
nec
teri
rō m
den
quo
den
ciden
veri
Adv
dali
exi
fine
cant
riā

pidi
sub
tiali
mat
que
do e
fed
erg
teri
co
tali
erg
tus
va.
ma

diceretur formalis, eoquod non possit naturaliter sine forma existere; vel accidentalis, eoquod sit impotens existere sine accidentibus. *Resp.*: dicitur materialis, non præcisè, quia unitur, sed quia in fieri & conservari pendet naturaliter à materiâ; hæc enim dependentia discernit ens materiale à spirituali, de cuius conceptu est opposita independentia: Sic autem nec anima hominis depēdet à materiâ, nec vice versâ. Materia verò non dicitur formalis, nec accidentalis; quia *formale* significat, quod gerit munus formæ, & *accidentale*, quod accidens est, vel accidens includit: quorum neutrum verificatur de materiâ. Et dicant Adversarii, cur non dicitur *modalis*, siquidem apud ipsos nequit existere sine aliquo modo, saltem sine figurâ; cum tamen modi dicantur *materiales*, quia sine materiâ esse non possunt?

17 *Repl.* iterum: forma lapidis eo modo est materialis, quo substantialis; sed ita est substantialis, ut sit substantia: ergo ita est materialis, ut sit materia. *Retorqueo*: forma atomistica eodem modo est materialis, quo est modalis: sed ita est modalis, ut sit modus: ergo ita est materialis, ut sit materia. Insuper: intellectio, aut amor eo modo est spiritualis, quo est vitalis; sed ita est vitalis, ut sit vita: ergo ita est spiritualis, ut sit spiritus: ergo erit substantia intellectiva. *Neganda* itaque *maj.*: quia forma lapidis ita est substantialis, ut

habeat in se quidditatem substantiæ substantivè dictæ: at non ita est materialis, ut habeat in se quidditatem materiæ. Simile quid in exemplis propositis tenentur dicere Adversarii.

18 *Obje.* 3.: forma peripatetica nequit esse substantia. 1.: quia implicat substantia incompleta; nam si illi non convenit definitio substantiæ, nullo modo erit substantia: si autem convenit, nequit non esse substantia plenè, seu completè, sicut est plenè homo, cui cōvenit hominis definitio. 2.: quia forma materialis nequit existere naturaliter, nisi in subjecto, & dependenter à subjecto: ergo non est *ens per se*, quæ est definitio substantiæ, sed est *ens in alio*, quæ est definitio accidentis; neque enim aliâ ratione albedo est accidens, nisi quia suâpre naturâ inest, & inhæret subjecto, juxta illud, *Accidentis esse est inesse*. 3.: quia de ratione substantiæ est substare omnibus, & non sustentari ab alio: forma autem indiget à substante materiâ sustentari. 4.: quia si est substantia corporea, erit quanta, & impenetrabiliter extensa: ergo & erit propriè corpus, quod non potest à materiâ distingui, & non poterit cum materiâ penetrari, nisi duo corpora sint in eodem loco.

19 *Neg. assumpt.*, cujus prima probatio iñstatur in animâ rationali, quæ sine dubio substantia est, cum tamen incompleta sit; alioquin non esset forma corporis, nec posset cum eo facere unum per se.

ſe. Itaque formæ materiali non cō-
venit definitio ſubſtantiæ prædica-
mentaliter ſumptæ: quo ſenſu ſig-
nificat ſubſtantiā completā; cō-
venit tamen definitio ſubſtantiæ,
quæſi transcendentaliter acceptæ,
prout nimirum ſignificat *ens per ſe*
perſeitate oppoſitā accidenti: quo
ſenſu ratio ſubſtantiæ abſtrahit à
completâ & incompletâ, non ſecus
ac ratio entis artificialis abſtrahi
poſteſt à completo & incompleto;
verè ſiquidem paries, fenestra, vel
tectum eſt ens artificiale, quin ſit
completum. Forma igitur plenè eſt
ſubſtantiā plenitudine diſtinctio-
nis ab accidenti, non tamen ple-
nitudine phyſicâ, ſeu nullius com-
plementi ſubſtancialis indigâ. Aliud
eſt de homine, qui cum non ſigni-
ficet niſi compositum, non patitur
hâc acceptionum varietatē quoad
rationem eſſentialem hominis.

20 *Ad 2. prob.*: forma ma-
terialis nequit eſſe naturaliter, niſi
in ſubjecto, quocum unum & idem
ſuppoſitum conſtituat, non autem
in ſubjecto aliunde in eſſe ſuppoſi-
ti conſtituto. Unde eſt *ens per ſe*
perſeitate ſuppoſiti, vel inclusionis
in ſuppoſito, quam perſeitatem, &
non aliam, denotat definitio ſub-
ſtantiæ: ſimulque eſt *ens in alio* alie-
tate ſubjecti pertinentis ad idem
ſuppoſitum, non tamen alietate
propriâ accidentis; nam accidens
requirit naturaliter eſſe *in alio*,
id eſt, in ſubjecto aliunde in eſſe
ſuppoſiti conſtituto. Et ecce, quare
albedo præ forma lapidis ſit acci-
dens. Quia ſcilicet albedo ineſt,

aut inheret ſubjecto aliunde cōſti-
tuto in eſſe ſuppoſiti, lapidis v.g.:
at forma lapidis ineſt ſubjecto cū
ipſâ conſtituente lapidem in eſſe
talis ſuppoſiti. Super eſt, ut dicant
Adverſarij, cur apud ipſos modi,
quibus atomi formantur in lapi-
dem, ſint potius ſubſtanciales, quâ
accidentales, cum tamen ſubjecto
inſint, & inhæreant, non utcum-
que, ſed eſſentialiter?

21 *Ad 3.*: de ratione ſub-
ſtantiæ eſt ſubſtare, non rebus om-
nibus, ſed accidentibus, quod etiâ
verificatur de formâ lapidis, quam-
vis ipſi ſubſtet materia: nec contra
rationem ſubſtantiæ eſt ſolentari
ab alio, pertinente ad conſtitutio-
nem ejuſdem ſuppoſiti, juxta nu-
per dicta. *Ad 4.*: forma materialis
eſt quanta per quantitatem, non
ſibi ſoli propriam, ſed ſibi & mate-
riæ communem: quantitas autem
non reddit impenetrabilem ſub-
ſtantiā, niſi reſpectu alterius ſub-
ſtantiæ diſtinctâ quantitate prædi-
tæ. Unde *neg. conſeq.* quoad utram-
que partem: nam corpus propriè
& ſimpliciter dictum eſt ſubſtantiā
completa quantitatem exigens: for-
ma verò ex ſe nec eſt ſubſtantiā
completa, nec habet aliam quanti-
tatem præter quantitatem mate-
riæ: unde non eſt cur repugnet cum
materiâ penetrari: nec unde ſint
duo corpora in eodem loco; ſiqui-
dem neutra illarum ſeorsum ac-
cepta eſt absolute corpus, nec for-
mæ debetur locus niſi ratione ma-
terię, prout docet D. Thomas *in*
1. de Generat. lect. 15.

22 *Obje. 4.*: Totum Universum corporeum nihil est aliud, quam varix partes localiter ordinatæ: ergo quodlibet corpus nihil aliud erit, quam varix particulæ locali nexu copulatæ. *Neg. conseq.* nulla ratione probandam; neque enim in universo militant argumenta probantia formam substantialem in singulis corporibus. Quare argumentatio illa similis est huic: Respublica nihil est aliud, quam multi homines quodam morali ordine sociati: ergo quilibet homo nihil est aliud, quam partes moraliter conjunctæ.

23 *Obje. 5.*: Unumquodque componitur ex ijs, in quæ resolvitur, seu quæ in ejus resolutione remanent: atqui in corporum analysi, seu resolutione chymicâ nullum cernitur vestigium formæ substantialis ab elementis vulgaribus, vel chymicis distinctæ: ergo &c. Sed *retorqueo*: nam in resolutione canis, aut alterius animantis per alembicum non cernitur remanere illa portio materiæ subtilis, quam Atomistæ volunt esse animam bruti: nec remanet illa forma modalis, & respectiva, quam dicunt esse de essentiâ corporis naturalis. Dicendum igitur, unumquodque componi ex ijs, quæ in ejus analysi remanent: at non ex ijs solis, sed etiam ex aliâ parte, quæ necessariò perire debeat, pereunte composito.

24 *Obje. 6.*: si semel ponitur entitas absoluta & substantialis, quæ suapte naturâ perire de-

bet ob solam separationem à materiâ, difficilè probabitur immortalitas animæ rationalis. *Neg. assumpt.*: nam rationalis animæ non probatur immortalis ex eo præcisè, quòd sit entitas absoluta, & substantialis: alioquin & anima bruti (quam non negat Tosca esse entitatem absolutam & substantialem) immortalis erit: quod nemo hominum credet. Probatur igitur immortalis ex eo quòd sit à materiâ independens in suo esse: quæ independentia colligitur ex independentiâ in operando, sive ex nobilitate intellectus omnem materiam transvolantis: quâ de re latius in Animasticâ.

CAP. III.

Solvitur ultima objectio, & explicatur eductio formarum.

25 *Obje.* denique: postâ materiali formâ peripateticâ, eductio nō differet à creatione, nec ab annihilatione corruptione; poteruntque agentia creata verè creare, & annihilare: hoc autem est contra illa prologia, *ex nihilo nihil fit, & nihil in nihilum abit. Prob. assumpt.*: nam materialis forma, si est vera entitas materiæ superaddita, verè producitur ex nihilo sui; cum sola præexistat materia, quæ nihil est forma: aliunde quòd materia præcedat, non tollit, quominus productio formæ ex nihilo sui sit vera creatio, ut patet in animâ rationali, quæ verè creatur, sive producitur ex ni-

hilo, quamvis materia præcedat: ergo & productio siveeductio formæ materialis erit vera creatio. Similiter verè annihilabitur forma materialis in corruptione rerum; verè namque desinet in nihilum, ita ut nulla, vel minima, ipsius particula supersit.

26 Verùm objectio æquè premit Adversarios, juxta quos lapis, & quodvis aliud corpus propriè generatur, ac denudè producitur à causis secundis: ergo producitur denudè aliqua realitas, & quidè ex nihilo sui; implicat enim produci de novo id, cujus nulla realitas incipit esse, seu quod præexistit secundum totam realitatem sui. Præterea: actus vitales, quibus anima nostra intelligit, & amat, sunt veræ realitates, quæ virtute causæ creatæ incipiunt, ac desinunt esse, ita ut nihil sui præcedat, aut supersit: ergo verè creantur, & annihilantur.

27 Ut ergo respondeas, nota discrimen inter educationem & creationem: Eductio nimirum est *productio formæ pendens essentialiter à subjecto præsupposito*, sive per aliam actionem productio, & *aliquatenus incompleto*, à quo & *formam productam actualiter pendere*, & *sustentari facit*. Ex hac definitione colligitur, quod licet educatio sit productio ex nihilo sui termini immediati, illum tamen non producit ex nihilo subjecti sustentativi præsuppositi; quia scilicet ex propriâ limitatione virtutis creatæ, à quâ procedit, solum

potest producere effectus tantæ debilitatis, ut sine subjecto aliunde productio sustineri non valeant. E contra verò creatio, quamvis conveniat cum educatione, in eo quod terminum producit ex nihilo sui, in eo tamen differt, quod nec pendet essentialiter à subjecto præsupposito, nec ab illo terminum productum pendere, aut sustentari facit; est enim tantæ roboris actio creativa, ut sine fulcro vel sustentaculo aliunde productio suum terminum per se teneat in esse: & inde fit, quod creatio ad discrimen educationis postulat virtutem infinitam causæ increatæ, & dicitur absolute *productio rei ex nihilo*; quia non solum præsupponit nihilum, sive carentiam sui termini, sicut educatio; sed etiam nihilum sive carentiam subjecti sustentativi.

28 Simile discrimen notandū est inter corruptionem, & annihilationem: nam corruptio est *desitio rei permanente subjecto*: quæ explicatio, etiam strictius verificatur de corruptione compositi, eo quod pereat compositum per destructionem formæ permanente materiæ; attamen non improprie aptatur etiam destructioni formæ materialis; cum hæc etiam desinat esse permanente materiæ, sive subjecto, in quo sustentabatur. E converso annihilationis est *desitio rei in nihilum sui*, & subjecti præsuppositi: unde, licet forma materialis pereat secundum totum suum esse, quamdiū tamen remanet subjectum sive materia, nondum proprie

annihilatur; nam est forma non maneat in se, nec in aliqua parte sui; manet tamen quodammodo in potentia materiae, quae ipsi pro fundamento erat, ut expressis verbis docet D. Thomas 1. p. q. 104. ar. 4. ad 3. Adde, quod etiam si ne permanentia subjecti potest vitari annihilatio per conversionem rei pereuntis in aliam, quae in eodem munere succedat, ut passim docent Theologi cum D. Thoma. Duplici ergo titulo non annihilatur forma ligni v. g., dum combustionem perit, & quia remanet in potentia subjecti, & quia convertitur in formam ignis.

29 Ex his ad objectionem neg. aff.: ad cuius prob. forma materialis verè producitur ex nihilo sui, praexistente materia, tamquam subjecto sustentativo, & causâ materiali extrinsecâ, à qua pendet essentialiter actio productiva talis formae. Secus accidit in productione animae rationalis; nam licet praecedat materia disposita, veluti quaedam occasio exigens creationem animae, non tamen praecedit per modum causae materialis, sive subjecti, à quo & actio essentialiter pendeat, & anima ipsa sustentetur. Ratio est; quia anima rationalis, sicut à subjecto non pendet in esse, cum extra subjectum naturaliter existat post mortem hominis; ita nec pendere debet in fieri: è contra materialis forma, sicut si ne subjecto existere nequit, ita dependenter à subjecto producitur. Unde materia erga formam educ-

tam exercet munus causae materialis, non intrinsecæ & constitutivæ, sicut erga compositum, sed extrinsecæ, id est, adequate distinctæ, quavis intimè unitæ: proindeque respectu formae educæ dicitur subjectum, non solum in quo, sed ex quo, particula ex denota ne munus causae materialis extrinsecæ, sive passivam ejus causalitatem. At respectu formae creatæ non est subjectum ex quo, sed pure in quo, quia talem formam non passive materialiter causat. Ad illud de annihilatione satis constat ex n. 28.

30 Jam ergo proloquia illa, ex nihilo nihil fit, & nihil in nihilum abit, falsa omnino sunt relatu ad Potentiam Dei: at relatu ad causas creatas vera quidem sunt absolute in compositis; hæc enim fieri non possunt nisi ex aliquo sui, nempe ex materia, quæ praesupponi debet à Deo creata, nec item desinere, nisi in aliquid sui, nempe in materiam, quæ semper superest corrupto composito. In formis autem tum substantialibus, tum accidentalibus, non sunt vera de nihilo termini producti, & pereuntis, sed solum de nihilo subjecti, à quo praesupposito essentialiter pendeat actio.

31 Sed contra hanc solutionem & explicationem educationis multipliciter insurgunt Atomistæ. 1.: quia Aristoteles munus causae materialis extrinsecæ non agnovit. 2.: quia hoc munus non differt à munere causæ efficientis, quod procul abest à materia. 3.: quia increp-

dicatur educi, quod totum inducitur, seu producitur ab agente extrinseco. 4.: quia pari ratione diceretur forma educi ex semetipsâ, & ex causâ efficiente; cum etiam ab his pendeat essentialiter actio, & magis præcontineatur forma in causâ efficiente, quam in potentiâ materiæ. 5.: quia non minor, sed major virtus requiritur ad producendam formam in, & ex subjecto, quam extra subjectam; siquidem majus quid est producere formam, & simul unire, quam illam producere more creantis: ergo major virtus requiritur ad educendum, quam ad creandum.

32 *Resp. ad 1.*: Aristoteles explicuit materiam per munus in ea præcipuum, videlicet causâ intrinsecâ compositi: in hoc autem supposuit munus causâ extrinsecâ respectu formæ, vel saltem respectu unionis, utpote quod est ab illo altero inseparabile, & in exercitio quasi prævium. *Ad 2.*: munus causâ materialis extrinsecâ solum est pari, & sustentare per actionem, essentialiter pendente ab ipsâ, effectum, quem recipit à virtute activâ: munus verò causâ efficientis est producere actionem, & tribuere effectum titulo perfectionis effectui communicabilis: quæ munera sunt valde diversa. *Ad 3.*: instantia est manifesta in modificatione atomisticâ, quæ apud suos etiam dicitur educi; & tamen tota inducitur, & incipit esse virtute agentis extrinseci; nam certe illa modificatio non erat, nec latebat

in partibus materiæ, nisi in purâ potentiâ.

33 Quamvis igitur *educi* in sensu vulgari significet extractio- nem rei præexistentis, & alicubi latentis; at in sensu philosophico nō id significat, sed veram productionem rei dependenter à causâ materiali non cōsistentivâ. Sic *producere* apud Philosophos propriè significat *dare esse*; cum tamen apud vulgus aliter significet, ut cum quis dicitur producere testes, aut copias. Est ego formam educi, poni extra potentiam passivam materiæ, non ita, ut à materiâ separatur, cum potius ei intrinsecè inhæreat; sed ita, ut actualiter accipiat esse per actionem à materiâ pendente, vi cujus actionis potentia passiva materiæ reducitur ad actum, sive exercitium. Sic effectum produci idem est, ac poni extra causam efficientem, nō quod intra illam præexistat, sed quia producitur per actionem, vi cujus reducitur ad actum potentia activa causæ efficientis.

34 *Ad 4.*: *neg. aff.*: quia verbum *educi* cum particula *ex* denotat habitudinem causæ materialis, aut subjecti sustentativi præsuppositi: quo in genere non pendet actio à causâ efficiente, ut tali, nec à formâ ipsâ productâ; ab hac enim solum pendet, tanquam à termino. Neque educio prærequirit continentiam formalem aut eminentialem, nisi in potentiâ activâ, à quâ procedit, non verò in potentiâ passivâ, sive *ex quâ*; cum

in hac solùm requirat aptitudinem ad sustentandum actionem & terminum.

35 *Ad 5.:* nego pariter aff.: nam licet subjectum non efficiat, nec vires agentis augeat in genere causæ activæ, verè tamen adjuvat in genere fundamenti, sine quo nihil efficeret causa creata, sicut nihil efficeret Architectus sine fundamento, quo domum superstrueret, vel sine materiâ, in quam induceret formam domûs. Hoc autem fundamento non indiget virtus creativa, quæ utpotè infinita sine ullo fulcro, aut sustentaculo præsupposito operari valet. Nec majus quid est formâ producere, & simul unire; nam unio vel est indistincta ab educatione ipsâ, vel est quædam appendix formæ, naturaliter exigentis produci & conservari in esse partis actualis. Creatio autem formæ solius, licet non haberet pro termino unionem, aliunde excederet, tum ratione independentiæ, tum ex eo quod esset indebita, & supra meritum formæ materialis, quam redderet quodammodo incorruptibilem.

36 *Dices:* ergo poterit Angelus animam rationalem producere per educationem, sive per actionem à materiâ pendentem; non enim est, cur educatio ejusmodi repugnet substantiæ spirituali creatæ, quæ perfectionem animæ præcontinet. *Neg. conseq.:* repugnat enim naturæ ipsius animæ, eo quod substantia spiritualis sit; talis quippe non esset, si naturâ suâ pendere

posset à materiâ: cumque aliudè ad nullum subjectum spirituale ordinem dicat, naturâ suâ est independentens à subjecto, seu causâ sustentativa; proindeque impotens produci, nisi per creationem.

Quanam forma educantur?

37 **C**OLLIGITUR ex dictis, illas formas naturaliter educi, quæ subjectum præsupponunt aliâ actione productum, sine quo naturaliter esse non possunt. Ratio: quia formæ, quæ à subjecto pendent in esse, pendere quoque debent in modo productionis, quippe qui debet esse connaturaliter juxta modum essendi: pendent ergo à subjecto præsupposito ex vi actionis, quâ producantur: quod est *educi*. Unde *inferes* 1., formas substantiales omnes præter animam rationalem naturaliter educi; quia materiam præsupponunt, & experientiâ constat, ita esse materiæ immensas, ut sine illâ esse non possint, nec extra illam operari. *Inferes* 2., educi pariter accidentia absoluta materialia, ut sunt lux, calor, frigus, &c.: tum quia pariter experientiâ constat eorum naturalis, perpetuaque dependentia à subjecto; tum quia producantur à causis creatis, quæ nihil nisi educendo producant.

38 *Inferes* 3., etiam educi eâ ratione, quâ dicuntur entia producta, modos omnes, qui subjectum præsuppositum habent, ut unio, ubicatio, & educatio ipsa (non ta-

men creatio); pendent enim essentialiter à subjecto, atq̃ adeò magis, quàm formæ absolutæ, quæ solùm pendent naturaliter, & etiam producuntur hi modi à causis creatis, nihil agentibus ex nihilo. *Inferes* 4., accidentia spiritualia, tum naturalia, tum supernaturalia, ut habitus, & actus intellectûs & voluntatis, connaturaliter educi debere. De naturalibus non est dubium, cum & ab animâ producantur, & in eâ tamquam in subjecto sustententur. Nec item dubium est de supernaturalibus, si actus vitales sint; hi enim non creantur, sed producantur ab animâ, vel ab Angelo. Si verò sint Gratia, fides, charitas, & aliæ formæ à solo Deo productæ, formæ istæ verè à subjecto præsupposito dependēt in suo esse: ergo & in sui productione: quæ dependentia satis colligitur ex eo, quòd numquam producantur, nisi in subjecto præsupposito, neque extra subjectum existunt, aut operantur.

39 Nec obstat, quod hæc accidentia non cōtineantur in potentia naturali subjecti. Satis enim est, quod contineantur in potentia passivâ obedientiali: quæ idem est ac capacitas obediēdi soli Deo in sustentando actionem supernaturalem. Nec obstat item, quod formæ istæ vocentur *infusæ*. Nam hoc tantùm indicat, eas à solo Deo efficienter produci ad discrimē illorum habituum, quos anima acquirit propriâ virtute. Quare infusio hæc nō tollit dependentiam à sub-

jecto, sed consideranda est quoad hoc, sicut infusio luminis in aerem. Nec obstat demùm, quòd gratia sæpe dicatur *creata*. Nam ita dicitur; quia actio, à solo Deo effectivè proveniens, lato sensu vocari solet *creatio*, quamvis à causâ materiali pendeat.

CAP. IV.

Quid sit Forma substantialis? Et an sit tota quidditas compositi?

40 **F**ORMA substantialis est *substantia simplex & absoluta de se ordinata, ut cum materiâ constituat corpus naturale, tamquam potissima illius differentia physica*. Hæc definitio planè discriminat formam substantialem ab accidentibus, à modis, à composito, à materia, & ab Angelo: & aliunde omni formæ substantiali convenit. Est etiam ad mentem Aristotelis, cui forma dicitur *ratio quidditatis*; nam eo ipso quod forma sit differentia physica corporis naturalis, est id quod pro ratione redditur querenti, cur hoc aut illud corpus talem quidditatem specificam habeat, & sit in tali specie physica constitutum. Sicut enim differentia metaphysica est ratio uniuscujusque speciei metaphysicæ, quia genus de se vagum & commune determinat ad certam speciem, ita differentia physica, quia similiter indifferentiam materiæ determinat, est ratio specificæ quidditatis in lineâ physica considerata.

41 Solet etiam definiri forma substantialis ad mentem Aristotelis, *actus primus corporis physici*, sive corpus accipiat in complete pro materia, sive complete pro toto composito; nam utriusque forma dicitur actus, materiae quidem actus *informativus*; compositi actus *constitutivus*: sic tamen, ut munera *informandi*, & *constituendi* non sint duo, sed unum in re, cum idem sit, formam informare materiam, ac constituere compositum. Dicitur autem *actus primus*, idem primarius & principalis: vel *primus* non ordine executionis, sed ordine intentionis, & dignitatis, quo discernitur ab actu materiae metaphysico, aut entitativo, necnon ab actibus accidentalibus. Sensus tamen huius definitionis satis in nostra expressus est per illa verba *tamquam potissima differentia physica*.

42 Solet item forma substantialis defini, *prima radix proprietatum uniuscujusque speciei corporis naturalis*. Omnia quippe accidentia, quae perpetuo comitantur non unum, aut alterum dumtaxat individuum, sed totam speciem, proveniunt à formâ vel efficienter, vel finaliter: idest, vel à formâ praëxistente dimanant, vel illius gratiâ praëoccupant materiam, ut contingit in organizatione corporis humani. Verum hæc etiam formalitas *primæ radices* satis exprimitur, vel imbibitur in definitione nostrâ, dum forma dicitur *potissima differentia physica*.

ca cujusque compositi in propriâ specie.

43 Nunc, quia forma vocatur ab Aristotele *quod quid erat esse rei*, atque etiam *ratio*, idest, quidditas, & substantia rei, *quantur*, utrum forma sit tota quidditas compositi? Affirmant nonnulli veteres: idque de homine sensisse videtur Cartesius. Sed contraria sententia indubitata est in omni Scholâ. 1.: quia compositi quidditas est substantia physice completa: forma autem non nisi incompleta substantia est; alioquin non posset uniri materiae, ut complementum ejus, sicut non potest Angelus. 2.: quia compositum alioquin esset, & non esset compositum: esset, ut supponitur, & ipsum nomen praefert: non esset, quia quidditas ejus in solâ formâ consisteret. 3.: quia ex actu & potentiâ constituitur unum per se, juxta Aristotelem, & omnes: jam ergo ex materia & formâ coalescit una per se quidditas, quæ certè nullius entis est propria, nisi illius, quod *compositum* appellatur. 4.: quia essentia hominis non consistit in solâ animâ; alioquin foret homo absolute immortalis & incorporeus, nec posset patrem habere, aut matrem, nec verè diceret symbolum Athanasij, quod *anima rationalis & caro unus est homo*: ergo nec essentia ceterorum compositorum consistit in solâ formâ.

44 Aristoteles ergo, dum formam vocat rationem, seu quidditatem rei, solùm intendit, ut for-

forma sit præcipua, & nobilior pars quidditatis compositi, cum aliàs expressè doceat, materiam & formam esse principia intrinseca & constitutiva corporis naturalis. Nec obest 1. quod cõposita quidditates habeant specie diversas. Ad hoc enim sat est, quòd in præcipuâ sui parte specie differant, quamvis in aliâ convenient: prout patet in lineâ metaphysicâ, ubi convenientia in genere non tollit specificam diversitatem.

45 Nec item obest, quod aliquæ partes materiæ non ad essentiam, sed ad integritatem compositi pertineant. Nam eadem difficultas est in formâ divisibili; non enim qualibet pars formæ colubri, aut arboris, est essentialis, sed plures sunt integrales; & tamen forma apud omnes pertinet ad essentiam compositi. Illæ igitur partes, seu materiæ, seu formæ, dicuntur essentielles in quolibet vivente, sine quibus salvari nõ potest existentia talis cõpositi, saltem in primâ animatione. Nec tandem obest, quòd compositum, cum sit ens unum, constare debeat essentiâ unicâ. Nam compositum est unum unitate compositionis, quæ necessariò requirit plures essentias partiales, non quidem plures in eâ ratione, in quâ compositum est unû (nec enim Leo debet continere plures Leones) sed plures in ratione partium.

46 Dices tamen: in compositis artificialibus sola forma est tota essentia; nam materia domus

secundum se ne partialiter quidem est ens artificiale, cum nullatenus proveniat ab arte: ergo pariter in naturalibus. *Neg. antes.*: nam composita artificialia, sicut & accidentalialia, ut *album, musicum*, &c. dum *concretivè* sumuntur, & non tantum *pro formali*, nequeunt non consurgere ex subjecto, & formâ. Materia autem domus secundum se non est ens artificiale per modum formæ, vel actus; sed per modum potentia, vel subjecti: ad quod non est necesse, ut proveniat ab arte, sed sufficit, quod ex se potens sit ab arte suscipere formam. Sic concretum hoc accidentale & supernaturale: *Filius Dei adoptivus* includit per modum subjecti rationalem creaturam; quæ tamen secundum se ne partialiter quidem est ens accidentale, aut supernaturale; sed est pars illius *concreti*, quia est potentia, saltem obediencialis, ut à Deo suscipiat formam accidentalem, & supernaturalem.

47 Dices iterum: si materia pertinet ad essentiam compositi, decursu vitæ variabitur essentia hominis; siquidem materia variatur actione caloris naturalis, vel reactione qualitatum alimentorû, vi cujus paulatim deperditur materia præhabita, & nova per nutritionem acquiritur. Hinc autem sequitur 1., quod homo senex non sit idem cum ipso juvene. 2., quod in fine mundi non resurget idem homo. Fac enim eandem materiâ successu temporis fuisse duorum hominum propriam, ut contingere

potest, præsertim: apud barbaras Gentes, quæ humanis carnibus vescuntur. Quinam eorum materia ista in resurrectione reddetur? Cui cumque reddatur, alter, cui non redditur, non resurget idem, qui vixit. Sed in primis *retorquero* in formâ divisibili, v.g. in animâ colubri, quæ simul cum materiâ mutatur paulatim decursu vitæ: ergo nec erit idem coluber senex secum ipso catulo. Deinde si homo esset sola anima, nec verè moreretur homo, nec verè resurgeret; non enim resurgit, nisi quod cecidit: ut ergo sit veritas resurrectionis, opus est, ut materia pertineat ad essentiam hominis.

48 Itaque omisâ solutione, quæ Durando tribuitur, & rejecta est in *Physicâ fusiori*, Resp. 1., actione caloris naturalis solum variari materiam, quæ ad integritatem pertinet, non vero minimum naturale, sive materiam primigeniam, quæ sola est de essentia hominis; & est illa, materiæ portio, quam primò informat animâ fœtus in utero materno. Ratio: quia huiusmodi portio, dum homo nutritur, non mutat locum, nec discontinuatur, aut miscetur cum alijs; nec enim est tota massa Embryonis (de quâ loquitur D. Thomas, dum asserit oppositum, tum in 2. d. 30. q. 2. ar. 1., tum 1. p. q. 119. ar. 1.); sed est quædam particula Deo soli notæ, parum excedens quantitatem formicæ, quæ semper manet in medio cordis, aut cerebri, ac titu-

lo primæ sedis animæ tenaciùs retinet temperaturam debitam, quæ non est omnino uniformis in reliquâ materiâ. Hac ratione difficile est, quòd materia primigenia subternatur primæ alterius animationi; nam quamvis alter alterius carne vescatur, jam supponitur habere propriam materiam primigeniam. Hinc homo erit semper idem quoad essentialia, licet non quoad integralia: & cuius homini reddenda est in resurrectione sua materia primigenia; ut verificetur, unumquemque resurgere cum suo corpore essentiali.

49 Resp. 2., variari decursu vitæ materiâ hominis, sed paulatim, & imperceptibili modo, sub organizatione omnino simili, & sub eadem animâ rationali, atque ita, ut quoties additur nova materia, continuetur physicè cum majori parte præcedentis: quæ circumstantiæ faciunt, ut humano more loquendi non aliud sit corpus senis, quam juvenis. Sic domus, licet paulatim reparetur diminutione, & accessione multarum partium, censetur semper eadem. Sic ignis, cui paulatim pabulum additur, censetur semper idem numero ignis; & tamen in his major datur mutatio, quia non solum mutatur materia, sed etiam forma. Hæc autem identitas corporis humani potest vocari physica ratione physicæ continuitatis; at in rigore, si tota materia puerilis corporis amissa sit, solum est identitas moralis, quamvis in lineâ morali

frictilissima; utpote fundata tot titulis physicis.

50 Quoad resurrectionem tamen semper verum est, quod unusquisque resurget cum eodem physicè corpore: nam etsi duo homines in aliqua materiæ parte cõvenerint, ea pars in eorum altero

supplebitur ex materiâ, quâ amisit decursu vitæ. *Et si in aliquâ, inquam, partes* cum enim homo vix centesimam alimenti partem in se convertat, ut Medici asserunt, difficilimum est, quòd tota materia unius hominis, vel etiam pars major fiat alterius hominis propria.

DISPUTATIO V.

DE MULTIPLICITATE FORMARUM IN EADEM MATERIA,

CAP. I.

Dentur ne formæ substantiales subordinatæ?

Sensus quæstionis est, an dentur in eodem composito duæ, vel plures formæ, quarum una alteri subserviat, & materiâ veluti præparet ad recipiendam alteram? Hujus enim indolis sunt formæ, quæ *subordinatæ* dicuntur. Multiplex est affirmativa sententia. Prima formas elementorum collocat in mixtis, de quâ suo loco. Secunda multiplicat animas in viventibus juxta gradus vitæ, nempe vegetativæ, sensitivæ, & rationalis: de quâ in Animalicâ. Tertia formas in quovis composito multiplicat juxta numerum prædicatorum essentialium, ita ut equus v. g. ab unâ formâ sit substantia, ab aliâ corpus, ab aliâ vivens, &c. Verùm ex hac sententiâ præter alia absurda sequitur,

nec Angelum, nec animam rationalem, nec ullam alteram entitatem esse realiter simplicem in rerum naturâ; cum nulla sit, in quâ plura prædicata superiora & inferiora considerari non possint.

2 Quarta sententia est Avicennæ, statuentis quendam formam corporeitatis, materiæ covæ, & incorruptibilem, quæ deserviat adtribuendum composito gradui, seu prædicatum genericum corporis. Sed in primis talis forma ex nullo signo colligitur, nec ex operationibus, nec ex mutationibus substantialibus, quæ per solius materiæ transitum ab unâ formâ specificâ in aliam optimè intelliguntur. Deinde, ratio corporis, si sumatur pro substantiâ extensâ impenetrabili, provenit à quantitate, vel à determinatione ad illam, quæ determinatio vel in solâ materiâ consistit, vel in toto composito ex materiâ, & formâ: si verò ac-

accipiatur pro corpore physico prædicamentali, significat substantiam materialem physicè completam; proindeque salvatur in quovis composito ex materiâ, & unicâ formâ saltem materiali, v. g. lapideâ. Postremò: nulla realis forma possibilis est, quæ sit corporeitas *ut sic*, sive ratio corporis generica, ad nullam speciem pertinens.

3 Quinta sententia, & longè probabilior, est Subtil. Scoti, docentis, in viventibus præter animam reperiri quamdam formam substantialem, quam *mixtureis & corporeitatis* appellat, & cujus munus sit constituere materiam in esse corporis physici organici, quod est proprium viventium, & quod ita constitutum ordinetur, ut ultimò complebile ad animam, per quam constituitur in specie corporis viventis. Hæc forma dat esse substantiale carnis, ossis, nervi, &c.: præceditque in materiâ embryonis, quamdiu hæc disponitur ad animam, perseverat deinde cum animâ, & manet post mortem in cadavere, donec in vermes, aut cineres resolvatur. Nonnulli eam agnoscunt in solis hominibus, alij in solis sensitivis, Scotus cum suis in omnibus viventibus: sed plerique docent, illam constare partibus heterogeneis, ita ut forma ossis substantialiter differat à formâ carnis, & hæc à formâ nervi, &c. Unde forma corporeitatis Scotica à suis Patronis dicitur esse organi-

zatio substantialis, idest, substantia heterogenea, exigens, & radicans varia illa accidentia, quæ cernimus in carne, ossibus, fibris, venis, nervis, & alijs organis ad vitales functiones necessarii.

Rejicitur Forma Corporeitatis Scotica.

4 **R** *Ejicitur* 1. ut omni ex capite superflua. Nam in primis necessaria non est, ut constituat hominem v. g. in esse corporis de prædicamento substantiæ. *Prob.*: Ad hoc sufficit anima rationalis. Tum quia corpus prædicamentale nihil est aliud, quam substantia completa naturaliter connexa cum quantitate: at anima rationalis & hominem constituit substantiam completam, & illum reddit ita connexum cum quantitate, ut sine istâ nequeat homo naturaliter existere, nec constitui per animam. Tum quia anima constituit hominem in esse substantiæ, in esse viventis, in esse animalis, in esse hominis: ergo & in esse corporis. *Patet conseq.*: quia si gradus viventis & substantiæ constituuntur per aliquid, per quod non constituitur realiter gradus corporis, & dabitur distinctio realis inter gradus metaphysicos, & transibit anima veluti saltu quodam à gradu substantiæ ad gradum viventis, quin attingat gradum intermediū: quod repugnat.

5 Deinde nec est necessaria forma corporeitatis ad constituendum in viventibus corpus organi-

em. Quia corpus hujusmodi, si consideretur ut substantialiter, aut radicaliter organizatum, nihil est aliud, quam materia cum formâ radicante accidentia heterogenea ad vitæ functiones necessaria: at accidētia ista radicat anima prout unita materiæ: ergo non opus est aliâ formâ corporeitatis. *Prob. min.*: omnis forma substantialis radicat & exigit in materia dispositiones, & accidentia, quibus indiget ad operandum; nam cum omnis forma exigit operari, nequit non exigere instrumenta, sine quibus operari non potest: sed anima indiget accidentibus illis heterogeneis ad operationes vegetandi, & sentiendi: illa igitur omnia radicat & exigit in materiâ. *Confirm.*: Spiritualis anima immediate radicat & exigit, juxta Scotistas, formam corporeitatis omnino materialem: radicat item vitalem calorem, qui etiam omnino materialis est; si enim hic radicaretur à formâ corporeitatis, permaneret diutius in cadavere, sicut permanent accidentia carnis & ossis: cur ergo non poterunt alia accidentia materialia radicari immediate ab animâ, esset spiritua- lis sit?

6 Hinc nec forma corporeitatis animæ subordinata requiritur ad constituendum corpus organicum embryonis, & cadaveris. Nam si toto vitæ tempore sufficit anima ad munus radicandi accidentia organica, otiose & superflue ponitur forma corporeitatis

simul cum animâ: si ergo præcedit in embryone, per animam expellitur, & si existit in cadavere, tēpore mortis introducit. Adde quod diversitas formarum arguitur ab Scotistis ex diversitate accidentium sensibilem: sed inter embryonem & cadaver major est diversitas accidētium sensibilem, quam inter carnem & nervum: si ergo propterea non est eadem forma carnis & nervi, ut ipsi volunt, cur eadem erit embryonis & cadaveris? Præterea: non minor certitur mutatio accidentium, dum corpus vivum transit in cadaver, quam dum vinum transit in acetum: cur ergo non utrobique dabitur introductio novæ formæ?

7 Denique, nec est necessaria forma corporeitatis, ut detur in homine substantialis diversitas inter carnem & ossa. Nam substantialis compositorum diversitas, seu diversa radix substantialis, magis colligitur ex diversitate operationum, quam ex diversitate aliorum accidentium: nihilominus diversitas operationum capitis, & pedum, oculorum & aurium, non probat in homine diversam formam: liter radicem operationum vitalem, sed diversam tantum æquivalenter, aut virtualiter, unam scilicet formam, quæ virtute æquivalet multis diversis: idem ergo dicendum de diversitate carnis & ossium in homine existentium. *Min. const.*: vera namque radix, verumque principium operationum vitalium in homine non est forma

cor-

corporeitatis, ni velis hanc cum animâ confundere; sed est rationalis anima, in se formaliter una: forma verò corporeitatis, si detur; ut summum erit dispositio ad operandum, sicut organizatio accidentalis.

8 *Urgetur*: ex diversitate partium formæ corporeitatis in ossibus & carne non probatur, diversam esse in homine animam carnis ab anima ossis: ergo nec ex diversitate accidentium inter carnem & ossa probatur diversa forma corporeitatis. *Conseq.* patet; quia juxta Scotistas non minus exigit, & radicat anima formam corporeitatis, quam hæc exigit accidentia organica: ideoque pro diversitate animarum diversa est apud ipsos forma corporeitatis, v. g. in asino, & cane. Si autem quæras, undenam proveniat, quod accidentia carnis determinatè applicentur materiæ parti A, & accidentia ossis parti B, non è converso? Dicam, indidem provenire, unde per te provenit determinata distributio partium formæ corporeitatis carnes, & osse, nempe, vel à causâ primâ, vel à virtute seminali, vel ab alio quovis.

9 *Rejic.* 2. ex proprio conceptu formæ substantialis: hæc enim, prout differt ab accidentali, est juxta omnes actus primus materiæ, primus quidem in nobilitate & intentione, quatenus est actus præcipuus, & primarius, cujus gratiâ existunt in composito cæteri omnes: est item prima ra-

dix proprietatum, & operationum compositi, & præcipua compositi differentia physica, per quam discernitur unumquodque ab alijs specie diversis. Atqui forma corporeitatis neque est actus nobilitate & intentione primus, sive primarius; cum existat in gratiam alterius, & tamquam dispositio ad nobiliorem alium: neque est prima radix; cum ipsa radiceatur in aliâ, sicut non est subjectum primum, id quod in alio subjecto recipitur: neque tandem est præcipua differentia physica, aut ratio quidditatis discernens hominem v. g. ab alijs specie diversis, ut per se patet: ergo non est forma substantialis.

10 *Urgetur* 1.: ejusmodi forma non discernitur ab accidentali, eoquod sit actus materiæ physicus, & in executione primus: nam hoc magis convenit quantitati, & dispositionibus accidentalibus ad animam. Non deinde ex eo, quod sit radix plurium accidentium: nam etiam primæ qualitates in mixtis temperatæ radicanant plures qualitates secundas. Non denique ex eo quod constituat unum per se cum materiâ: nã hoc ipsum quærimus, cur constituat unum per se, & non per accidens? Siquidem non est actus primarius, cujus solius est constitucere unum per se, etiam juxta Maftrium. *Urgetur* 2.: Si forma corporeitatis est substantialis, anima erit forma accidentalis: advenit quippe materiæ, prout jam informa-

matæ & completæ per actum physicum substantialem. Nec dicas, materiam cum solâ formâ corporeitatis esse dumtaxat individuum incompletum in specie incompletâ mixti. Quis enim credat, cadaver arboris, lignum v. g. cedrinum, esse individuum minus completum, quàm papyrus, duratque naturaliter in actu incompleto per integra sæcula.

11 *Rejic. 3.* ex Aristotele 1. de Generat. text. 17., 18., & 20., ubi ait, *in substantijs semper unius generatio alterius est corruptio; & unius corruptio generatio alterius.* At admittâ formâ corporeitatis passim datur viventium generatio sine corruptione formæ præcedentis, & eorû corruptio sine generatione. *Dices*, Aristotelem loqui de generatione & corruptione integra, non de dimidiatâ, qualis accidit in conceptu & morte viventium. Sed *contra 1.*: Aristoteles numquam meminit corruptionis, aut generationis dimidiatæ; cum tamen esset notatu dignissima, si daretur. *Contra 2.* Si dimidiatam generationem, & formâ corporeitatis agnovit, cur in hoc 1. Physic. duo tantum principia statuit generatim pro corpore *in facto esse*, quin ullibi excipiat corpora viventia? *Contra 3.*: nam 2. de Generat. animal. cap. 1. inquit, *non est facies, nisi animam habeat, neque caro; sed corrupta equivocè dicitur facies, aut caro, perinde quasi lapidea aut lignea facta sit.* Atqui positâ formâ corporeitatis,

eiusdem speciei infimæ substantialis, & prorsus univocæ, est humana caro, sive animam habeat, sive non.

CAP. II.

Solvuntur argumenta.

12 **A**RG. 1.: Corpus organicum, prout est pars hominis ab animâ realiter distincta, nec est materia cum animâ, ut per se patet, nec materia sola; alioquin & lapis constaret corpore organico: deinde non est materia cum solâ organizatione accidentalis; enim homo essentialiter constitueretur ex accidentibus: ergo est materia cum organizatione substantiali, sive cum forma corporeitatis Scoticâ.

13 *Resp.*, corpus organicum interdû accipi completè, pro toto composito accidentibus organicis affecto: interdum verò incompletè, pro sola materiâ organizatione, importando scilicet materiam in recto, & organizationem in obliquo: atque in hoc secundo sensu accipitur, quoties significatur ut pars physica viventis, prout in argumento. Ad quod *nego min.*; quin inde sequatur hominem constitui ex accidentibus. Ut enim corpus organicum verè dicatur constituisse hominem, sufficit, quod constituat quoad rectum, maximè, si ad hoc requiratur obliquum, tamquam conditio necessaria. Sic verè dicitur absolute, *homo constat materiâ quantâ*, ellò quantitas non constituat essentialiter hominem:

ma:

materia disposita recipit formam, tametsi dispositio non sit receptivum adhuc parziale.

14 *Replie. 1.:* corpus organicum, ut organicum, est pars hominis. *Dist.:* si reduplicetur organizatio, ut subjectum suscipiens denominationem partis, *neg.:* si reduplicetur solum, ut conditio ex parte subjecti conducent, *conc.* Hoc sensu verè dicimus, *ignis, ut applicatus, comburit: materia, ut disposita, recipit formam.* *Replie. 2.:* Corpus, & etiam Caro, dum sumitur pro parte viventis, est nomen substantivum: ergo significat in recto sua omnia constitutiva, sicut nomen *homo*. *Neg. consequ.* quia utrumque illud non est, etsi grammaticè substantivum, physice tamen adjectivum est: significat enim materiam cum adjecta organizatione, sicut nomen *Artifex, aut Miles*, quamvis dicatur substantivum, sonat hominem cum adjecta peritiâ artis, aut professione militiæ.

15 *Replie. 3.:* Anima definitur, *Aëus primus corporis physici organici*, per ordinem ad proprium subjectum: sed hoc non sunt accidentia, ut constat, nec est sola materia prima, quia hæc non est subjectum magis proprium animæ, quàm alterius formæ: ergo definitur per ordinem ad materiam simul cum forma corporeitatis. *Resp.:* Subjectum proprium animæ importat materiam simul & accidentia organica; ita tamen, ut sola materia sit subjectum, acci-

dentia verò sint conditio necessaria, per quam materia redditur subjectum proprium animæ exactivè & in actu primo, non aliter ac per calorem in summo redditur subjectum proprium formæ ignis. Quare anima nequit definiti per ordinem ad subjectum proprium, quin definiatur per ordinem ad materiam, ut significatam in recto, & simul ad accidentia, ut significata de obliquo, seu tamquam connotatum ab ipsâ animâ exactivè: quo pacto se habet sensatio in hac definitione animalis, *Principium sentiendi*, & levitas atque calor in hac definitione flammæ, *Aëus primus materialis calidus*. Et idemque videre est in quâlibet aliâ formâ; non enim formæ determinant sibi subjectum essentialiter proprium: alioquin tot essent materiæ speciei diversæ, quot formæ. Illa igitur animæ definitio reddit hunc sensum, *aëus primus corporis physici, exigens illud esse organicum*, exigentiâ nimirum ipsius animæ, quæ est unica organizatio radicalis, sive unica radix organizationis accidentalis in materiâ.

16 *Replie. 4.:* in Eucharistiâ ponitur vi verborum Corpus Christi organicum sub specie panis: at non sola ponitur materia prima, quippe quæ sola non meretur nomen corporis humani: nec aliunde ponuntur vi verborum accidentia, ne alioquin mira illa conversio dicenda sit *transaccidentatio*, non minùs, quàm *transsubstantia-*

tiatio: nec item vi verborum ponitur anima, quippe quæ solùm ponitur per concomitantiam, juxta Tridentinum: superest ergo, ut ponatur materia cum substantiali formâ corporeitatis. Sed in primis *retorqueo* in Scotistas, apud quos actio conversiva in Eucharisticâ est actio adductiva, habens pro termino formali præsentiam Corporis Christi, quæ est modus accidentalis. Explicent ergo, quomodo illa conversio non sit *transformatio*, & *transaccidentatio*, præsertim cum in termino à quo peccat etiam præsentia substantiæ panis.

17. Deinde *resp.*, in Eucharisticâ vi verborum poni corpus organicum incompletè sumptum, ac proinde materiam primam cum organizatione accidentali; sic tamen, ut materia ponatur primaria, organizatio secundariò, prout scilicet significantur nomine *corpus*, altera in recto, altera in obliquo. Hinc tamen non fit, quod illa conversio dicenda sit *transaccidentatio*; hoc enim sonat, panem converti præcipuè in accidentia organica, vel accidentia esse terminum, & quidem præcipuum, conversionis Eucharisticæ. Quamvis autem accidentia ponantur vi verborum, non ideo sunt terminus conversionis, saltem præcipuus; quia terminus conversionis solùm est id, quod succedit alteri in eodem munere, & repugnantiam habet cum termino à quo. At sola substantia corporis Christi, non ve-

ro ejus organizatio, répugnantiâ habet cum substantiâ panis; huicque succedit in munere substantiandi speciebus. Nec ut absolute verificetur, panem converti in corpus Christi, debent esse terminus conversionis omnia quæ significantur nomine corporis; sed sufficit, terminum conversionis esse corpus quoad substantiam, quæ sola importatur in recto, accidentia verò esse conditionem, sine quâ non terminaret conversionem substantia corporis, quia non significaretur per verba consecrationis. Vide de hac re in *Physic. fus.*

18. *Arg.* 2.: Homo non habet esse corpus de prædicamento substantiæ ab animâ spirituali, & incorporeâ: ergo id habet à materiali formâ corporeitatis. *Antec. prob.* 1.: quia non minùs opponuntur corporeum & incorporeum, quam album, & nigrum: sicut ergo nigrum nequit esse effectus formalis albedinis, aut è converso, ita corporeum nequit esse effectus formalis formæ incorporeæ. 2.: quia incorporeum nequit esse effectus formalis formæ corporeæ: ergo nec è contra. 3.: quia anima rationalis nullo vero sensu est corporeitas hominis: sed à sola corporeitate habet homo esse corporeum: ergo &c.

19. *Neg. antec. ex dictis cap. præc. n. 4.*: nam licet anima rationalis in se intransitive, & ut quod spiritualis sit, & incorporea, quæ est independens à materiâ & quantitate, potensque sine ijs existere

naturaliter; est tamen corporea transitive, constitutive, & *ut quo*; quia est id quo materia, seu homo, constituitur substantia completa, exigens certam quantitatem, & alia specifica accidentia corporea.

Ad 1. probat. insto manifestè: albedo nequit esse pars nigri, nec radix, aut exigentia nigredinis in subiecto suo, nec potest informare nigrum, ut nigrum: ergo nec forma incorporea poterit esse pars corporis, nec radix & exigentia formæ corporeitatis, nec informare corpus, ut tale. Tum *dist. antec.*: non minus opponuntur quoad verificationem de eodem omnino subiecto, *conc.*: quoad munus totius & partis, causæ & effectus, *neg. ant.*, & *conseq.*.

20 Novum non est, quod forma tribuat subiecto, vel composito, denominationem, cuius ipsa est incapax, imò cuius oppositam habet. Sic gratia, quæ non est Dei amica, nec filia, has denominationes tribuit homini & Angelo: cognitio præcisiva, quæ in se singularis est, & impotens prædicari de multis, constituit obiectum universale, & prædicabile de multis: anima rationalis, in se incapax nutrirî & vegetari, constituit hominem potentem vegetari, atque nutrirî: ergo pariter, quamvis anima sit in se incorporea, utpote independens à quantitate in essendo, in hoc enim differt à formis materialibus; poterit tamen esse formaliter corporea, *ut quo*, & continue formaliter esse corpo-

reum, non sibi, sed homini, quatenus est in illo, *quo* tamquam *formali causâ* constituitur homo in esse hominis: hoc autem esse hominis, cum sit naturaliter inseparabile à quantitate, non est spirituale, sed corporeum.

21 *Ad 2. prob. neg. conseq.*: discrimen est, quod incorporeum negat undique dependentiam in suo esse à quantitate, quam dependentiam necessariò importat formalis effectus formæ corporeæ, cum formam ipsam corpoream & à quantitate dependentem in se includat. At corporeum stare potest, quin omnis incorporeitatis sit expers; homo namque simpliciter corporeus est, & tamen ex animâ incorporatâ constituitur. Vel dicant Scotistæ, cur homo non denominatur *Spiritus* ab animâ spirituali, quæ est præcipua forma, cum tamè dicatur corpus à formâ corporeitatis? Certè non alia ratione, nisi quia denominatio *Spiritus* significat independentiam à materiâ & quantitate, quæ non congruit homini; è contra verò denominatio corporis. Sit ergo veluti regula generalis pro refundendis denominationibus partem in totum. Quando attento denominationum sensu, nihil in eis invenitur naturæ & indoli compositi repugnans, tunc refunduntur ex parte in totum, secus verò è contra. Ex hac regula homo v. g. dicitur *genitus* ab unione genitâ, & non *creatus* ab animâ creatâ: *materialis* à materiâ, & *intellectivus*,

ab animâ intellectivâ; non tamen *spiritualis & immortalis* ab animâ spiritali & immortali &c.

22 *Ad 3.*: anima rationalis non est corporeitas physicè cōpleta, qualis ponitur in prædicamento; hæc enim, quamvis significetur per modum abstracti, vel differentię metaphysicę, consistit realiter in toto composito ex materiâ & formâ specificâ. Neque itē est corporeitas physica totalis; quia hæc constituitur etiam ex materiâ. Dicit tamen potest corporeitas per modum *principij formalis*, modo nuper dicto, sed addendo *cum independentiâ in essendo à quantitate*; quia scilicet anima rationalis fundat connexionem cū quantitate, in quâ stat corporeitas, non sibi, sed homini; cum ipsa non indigeat quantitate in essendo: sed eâ solum indiget in causando suum effectum formale, quod est constituere hominem in esse hominis.

23 *Arg. 3.*: forma embryonis præcedens in materiâ, ex quâ organizatur corpusculum animabile, non expellitur adveniente animâ: ergo conjungitur cum animâ ad constituendum corpus vivens, quod est munus formę corporeitatis. *Prob. antec. 1.*: quia forma embryonis est dispositio ad animam; dispositio autem non expellitur à formâ, ad quam disponit: alioquin disponderet ad sui interitum. 2.: quia adveniente animâ non percutit, sed potius perficiuntur dispositiones ad formam

embryonis: at forma substantialis non expellitur, quando nulla perit ejus dispositio. Adde quod formę substantiales non sunt contrarię, nisi ratione dispositionum accidentalium: dispositiones autem ad animam, & ad formam embryonis contrarię non sunt. 3.: quia sequeretur formam embryonis ab iisdem agentibus destrui, à quibus producitur.

24 *Nego antec. Ad 1. probat.*: forma embryonis non nisi latē & improprie dicitur dispositio ad animam, quatenus nimirum ordine naturę debet animam præcedere in materiâ, quemadmodum forma ignis necessariò præcedit formam carbonis, aut cineris, forma vini formam aceti, forma ovi formam pulli, forma alimēti formam viventis in materiâ per nutritionem adquisitâ. Sicut ergo inter has formas non datur ordo intrinsecus unius ad aliā, nec ordo conjunctionis in eodem composito (prout requiritur ad dispositionem strictē & proprie talem), sed solum ordo successioneis, & extrinsecus, consistens, non in exigentiâ ipsius formę quę ordinatur, sed in exigentiâ agentium naturalium, quę successioneis formarum postulant, ut novis effectibus suam explicent virtutem: ita similiter forma embryonis non ordinatur ex se intrinsecē ad animā, nec hujus adventum exigit, nec ideo introducit, ut animę materiā præparet: sed solum ordinatur extrinsecē ordine successioneis

exacto à virtute feminis, & ab alijs causis cooperantibus ad generationem viventis; ista enim causæ, cum limitatæ virtutis sint, non illicò producant effectum perfectissimum, sed gradatim ab imperfectioribus ad perfectiora progrediuntur, & per crebras mutationes materiæ viam parant ab unâ in alteram formam nobiliorem.

25 *Ad 2. prob.*: adveniente animâ non perficitur, sed perit dispositio ad formam embryonis: nam eo ipso, quòd perficiantur pro adventu animæ accidentia, quæ pertinent ad fabricam corporis organicam, perit per exuberantiam illa proportio, mensura, & temperamentum qualitatum, quod forma embryonis exigit in minori intensione, quàm anima. Unde & falsum est, quod utriusque formæ dispositiones non sint contrariæ; si enim altera postulet v. g. sex gradus frigoris, & duos tantum caloris, altera sex caloris, & duos tantum frigoris, contrarias utique dispositiones exposcent. *Ad 3.*: sequela absurda non est, quando dispositiones materiæ aliter se habent, & perfectiorem formam requirunt. Sic ab eadem gallina & producitur forma ovi, & expellitur postea, dum pullus excluditur. Sic etiam in opere nutritionis, eadem causæ, quæ in materiam alimenti inducunt formam chyli, hanc expellunt, ut inducant formam sanguinis, & hanc iterum, ut animam introducant.

26 *Arg. 4.*: os & caro in ho-

mine substantialiter differunt: sed non ratione materiæ, ut patet nec ratione animæ, quæ eadè est utrobique: ergo ratione formæ corporeitatis heterogeneæ. *Prob. maj.* ex diversitate accidentium sensibiliù, quæ non minor est in carne & osse, quàm in auro & argento, alijs ve compositis substantialiter diversis. *Resp.*: argumentum in primis non urget in cæteris viventibus, quorum anima divisibilis est, sed ut sumum evincet, illorum animam constare partibus heterogeneis: in quo nihil absurditatis est, quod non pariter inveniatur in forma corporeitatis, heterogeneis partibus constare, & nihilominus pertinente ad essentiâ unius equi; imò constituyente unum per se priori ad animam. Deinde neque urget in homine; instatur enim manifestè, tum in diversitate operationum, quas exercet homo in capite, & in pedibus, tum in ipsis partibus formæ corporeitatis, juxta dicta *cap. præc. n. 7. & 8.*

27 Dicendam itaque, tunc probari diversam radicem substantialem ex diversâ collectione accidentium, quando hæc cernitur in distinctis suppositis; secus verò, quando cernitur in partibus ejusdem suppositi, nisi aliundè constet eas partes informari formâ divisibili. Indivisibilis enim, qualis est anima rationalis, cum exigit exercere operationes diversas videnti, audiendi, &c., nequit non exigere in distinctis materiæ partibus diversa illa accidentia, quibus præ-

parantur organa viſus, & auditus. Unde quoad radicationem variorum accidentium eſt æquivalenter, aut eminenter heterogenea, idem nãque præſtat, quod præſtaret per plures partes heterogeneas forma diviſibilis. Certè ſi indiviſibilis anima radicat, juxta Adverſarios, diverſas partes formæ corporeitatis, cur & non diverſa organorum accidentia? Præſertim, dum conſtat, animam recedere à corpore, ſublata heterogeneitate accidentium, vel enormiter læſa; quamvis nihil pereat formæ corporeitatis.

28 *Dices*: cur ergo anima cæci non recuperat viſum, ſicut aqua recuperat amiffum frigus? *Reſp.* ob tenacitatem humoris cōtracti, vel ob ſubtilitatem organizationis ocularis, quæ ſemel amiſſa nequit reparari naturaliter. Et quæro invicem, cur non recuperat formam corporeitatis ocularis? Aut cur hæc, dum integra manet in oculis nubeculâ obſcuretis, non tunc reſtituit temperaturam debitam, cujus per te eſt radix immeditata? *Dices* iterum: ergo anima rationalis radicat gravitatem humani corporis. *Reſp.*: radicat non ſibi, ſed toti compoſito, ſicut eidem radicat, aut exigit quantitatem. Quid tum? Sequitur, inquis, animam ſæpe cauſare mortem hominis ex alto ruentis, quia cauſabit mediâtè ſaltem motum deorſum. Sed quæro abſte, quomodo gravitatem radicat forma corporeitatis, cui non minus,

quam anima, repugnat cauſare mortem hominis? Cauſa ſcilicet ergo ſuius moris, & moris, non ſolum eſt valde remota, ſed etiam per accidens, & præter intentionem animæ, quæ gravitatem retrahere conatur à tali motu præcipiti & violento.

29 *Arg.* 5.: in morte hominis aliqua forma ſubſtantialis materiam cadaveris informat: ſed non forma cadaverica deſcendit introducta: ergo forma corporeitatis, quæ jam antea fuerat in homine. *Prob. min.* 1.: quia nullum eſt indicium novæ formæ, dum homo repente moritur; manent enim eadem ſerè accidentia corporis, quæ viventi inerant. 2.: quia dum homo ſubitò jugulatur, non adest cauſa novæ formæ productiva, nec poteſt in momento fieri prævia alteratio ſucceſſiva, ad introductionem novæ formæ neceſſaria. 3.: quia formæ cadavericæ in humanis corporibus nequeunt eſſe ejusdem rationis; cum enim tot ſint cauſæ mortis, & tam variæ, quis credat ab omnibus produci formam ejusdem rationis? Deinde nequeunt eſſe diverſæ; quia quæcumque ex cauſa homo intereat, eadem ſerè accidentia radicanæ certimus. 4.: quia non eſt, unde debeatur formæ cadavericæ mira humani corporis hrectura, cum tot organa ſint præſus inutilia formæ, quæ nec videt in oculis, nec audit in auribus, &c.

30 *Conſidera* ſi corpus Chriſti D. in triduo mortis formam ca-

da-

cadavericam subijci, sequitur 1., quod verè fuit corruptum; nam corruptio propriè talis est transitus ad novam formam substantialem: hoc autem repugnat Sacræ pag. v. g. Act. 2., *Neque caro ejus vidit corruptionem*. Sequitur 2., quod forma cadaverica fuit assumpta à verbo, ne alioquin sacrum illud Corpus subsisteret per duplicem subsistentiam, alteram creatam, & alteram incretam. At ea forma dici nequit assumpta: tum quia Verbum, *quod semel assumpsit numquam dimisit*, juxta Theologicum axioma. Tum quia nullà assumpsit naturam irrationalem, quæ non sit pars humanitatis. Sequitur 3. contra SS. Patres, quod Christi corpus, utpote novâ formâ constitutum, non fuit idem mortuum, ac vivum, nec idem in sepulchro, quod in utero Virginis.

31 *Resp. neg. min.* Objectionis. *Ad 1. probat.*: in cadavere adeit indicium novæ formæ, nempe, mutatio aliqua notabilis, permanens, & ab intrinseco inducta; adsunt enim peculiariora aliqua accidentia ab intrinseco radicata, nimirum pallor, frigus, rigor, sive inflexibilitas, & quædam etiam fæditas, ac deformitas: quæ quidem ab intrinseco radicari, ex eo constat, quod cadaver, si ab agente extrinseco calc fiat, remoto agente frigens recuperat, & illud citò adquirit, si à momento mortis non habuit: quâ experienciâ probari solet, frigus in aqua ab intrinseco radicari. Atqui novum accidens,

radicatam ab intrinseco per modum proprietatis permanentis, necessariò supponere debet novam radicem, novamque formam substantialem; estò alioquin cadaver & corpus vivū conveniant in pluribus alijs accidentibus. Sic accitum cum vino præcedente convenit in quantitate, figurâ, pondere, colore, humiditate; & tamen, quia nova aliqua accidentia, v. g. saporem & odorem radicat permanentè, censetur novam habere formam substantialem.

32 *Ad 2. probat.*: instrumenta mortis non producant formam cadaveris; sed, dum homo subito jugulatur, causa formæ cadavericæ extractiva, vel etiam instrumentaliter productiva, est temporaneum corpus organis deficitum debitâ proportionem ad retinendam animam: causa verò principalis est causa prima, cui incumbit materiam dispositam complere, quando deest causa secunda proportionata, ut contingit, cum animalia generantur ex putri. Quod additur de alteratione successivâ probat animal non posse subito mori, nec flammam candelæ ex sufflatione subitâ extinguï, succedente formâ vaporis, aut favillæ. Prævia igitur alteratio non fit in momento physico, seu physice indivisibili, sed in momento morali; semper enim intervenit aliqua successio temporis, tametsi sensibiles non percepta.

33 *Ad 3. probat.*: forma cadaveris semper est ejusdem rationis in cadaveribus animalium ejusdem

dem speciei, quin obliet varietas causarum mortis; quia hæ non producant formam cadaveris, sed tantum sunt causæ occasionales, seu removens prohibens: remonent enim debitam dispositionem ad animam, quâ remotâ nihil prohibet introductionem formæ cadaveris à propriâ ipsius causâ peragendam. Sic forma carbonis eadem omnino est, quocumque liquore, aut instrumêto extinguitur ignis. Sunt nimirum aliquæ formæ à naturâ institutæ, ut alijs succedant, v. g. formæ carbonis, cineris, acetî, cadaveris: & hæ non aliam ultimam dispositionem requirunt, quàm defectum debiti temperamentî, aut proportionis ad formas præcedentes. Quare undecumque pereat ista proportio, statim introducuntur. Cum ergo ultima dispositio ad formam cadaveris consistat præcisè in accidentibus organicis, prout destitutis debitâ proportionem ad retinendam animam, undecumque proveniat ista destitutio, & defectus proportionis, statim introducitur forma cadaveris.

34 *Ad 4. probat.*: nec forma corporeitatis videt in oculis, nec audit in auribus; & tamen etiâ post mortem radicat, juxta Adversarios, organicam structuram corporis humani, & tunc certè non illam radicat in ordine ad animâ, quæ jam naturaliter redire non potest. Ab omnibus ergo fatendum, quod organizatio corporis humani, quamvis debeatur soli animæ, in statu perfectò, ac primario, in

quo est proximè habilis ad functiones vitæ, nihilominus deberi potest formæ non vitali, in statu imperfectò, & secundario, in quo jam amisit debitam proportionem ad operationes vitales, & jam animæ subservire non potest.

35 *Ad conf.*: Scriptura Sacra negat in Corpore Christi D. corruptionem putrefactionis, non tamen corruptionem philosophicam; nam Christi Corpus, siue subierit formam cadaveris, siue secus, verè fuit mortuum, & verè separatum ab animâ rationali. In hac autem separatione, & in defitione compositi præcedentis, non in acquisitione novæ formæ cõsistit corruptio philosophica. Sic verissimè corrumpetur lapis, si periret forma lapidea, quamvis nulla alia forma succederet; & è conversò, quamvis nova forma subintraret, si non expelleretur præhabita, lapis maneret incorruptus. Unde patet *ad 1. sequelam*. *Ad 2.* communiter asseritur, assumptam fuisse à Verbo formam cadaveris, & in resurrectione dimissam. Illud vero axioma intelligitur de partibus humanitatis, vel de ijs, quæ Verbum assumpsit ex primariâ intentione, non de ijs, quæ assumpsit veluti secundario & transeunter, ad servandum ordinem rebus consentaneum tempore mortis. Quod etiam dictum esto de assumptione naturæ irrationalis. *Ad 3.*: Christi corpus completè sumptum nõ fuit in sepulchro idem quoad formam; fuit tamen idem, sumptum (prout

su-

fumitur à Patribus) pro parte physica hominis: quo sensu solum importat materiam, & organizationem.

36 *Arg. 6.*: non repugnat forma substantialis alteri subordinata: ergo de facto admittenda est in viventibus. *Prob. antec. 1.*: quia quælibet forma substantialis constituit essentialiter naturam, respiciam subordinatur subsistentiæ, tantquam ultimæ formæ, etiam substantiali, quæ supervenit naturæ essentialiter constitutæ. 2.: quia in lineâ metaphysicâ dantur differentia subalternæ, v. g. *corporei, animati, sensibilis*, quæ sunt formæ respectu generis superioris, & ultimo complementur per differentiam ultimam *rationalis*: ergo pariter in lineâ physicâ. 3. paritate formarum accidentalium, quarum aliæ comparantur ad alias, ut subjecta perfectibilia, v. g. quantitas respectu qualitatum, & potentia animæ respectu actuum vitalium.

37 *Resp. neg. antec.*: quia de conceptu formæ substantialis est ratio *actus primi*, & *primæ radicis*, quæ ratio immediate tollitur per subordinationem. *Ad 1. probat.*: Subsistentiæ non tribuitur munus radicis, quod est proprium formæ: deinde si in positivo statuatur (quod negant Scotistæ) non est substantia absoluta, sed modalis: atque adeo non est propriè & simpliciter forma, sed est appendix & modificatio formæ: nec aliter de illâ philosophandum, quam de modo substantiali unionis, qui

quodammodo informat utrumque extremum, quin augeat numerum formarum.

38 *Ad 2.*: siquid valet exemplum, omnis forma subordinata erit indifferens ad varias species ultimæ formæ, sicut omnis differentia subalterna indifferens est ad ultimas differentias. Disparitas igitur in eo est, quod forma metaphysica, sive differentia, definitur per munus contrahendi: & hoc munus præscindit ab eo, quod contractio sit ultima, vel non ultima: at forma physica definitur per conceptum *primæ radicis*, vel *actus primi*, vel *præcipue differentie physice*: qui conceptus non coheret cum subordinatione præcensâ. *Ad 3.* eadem est disparitas; nullo enim ex capite pugnat subordinationis cum conceptu formæ accidentalis.

39 *Ad extremum notabis* 1. nomine *carnis* sæpe intelligi totum corpus organicum completum, habens radicalem organizationem substantialem, vel formaliter heterogeneam, si scilicet forma, cui debentur accidentia organica, consistat partibus heterogeneis; vel heterogeneam virtualiter, aut eminenter, si forma sit indivisibilis, ut anima rationalis. Hoc autem sensu *caro* sive *corpus* æquivoce dicitur de vivo & mortuo, juxta Aristot. *præced. cap.* citatum; quia scilicet mutat speciem substantialem. Quandoque vero *caro*, vel *corpus organicum* accipitur incompletè pro parte physica

compositi, in quâ nulla est substantialis organizatio, seu heterogeneitas radicalis: & tunc univocè dicitur de corpore vivo & mortuo, quandiù manet eadem materia cum eadem organizatione accidentali.

40 Hinc caro agni recens occisi non est substantialiter caro agni completè sumpta, id est, cum eadem formâ, & determinatione substantiali, ut sit agni potius quàm alterius rei; est tamen substantialiter caro agni incompletè sumpta pro substantiâ materiæ ipsiæ accidentibus affectâ. Hoc autem sufficit, ne possit edi die veneris: nam abstinentiæ præceptum non præscindit ab accidentibus, sed ea sine dubio respicit, cum ab eis proveniat sapor, & facilitas nutritionis: nec nomine agniæ carnis prohibita significatur substantia, quæ tota fuerit agni, sed substantia, quæ immediatè succedit animæ agni, sustinendo eadem accidentia, quæcumque formam substantialem importet.

41 Notabis 2., aliam à mente Scotistarum esse sententiam P. Joannis Ulloa, qui *disp. 1. Physic. Speculat.* à n. 149. ad 161. non solum formam corporeitatis, verùm & plures alias substantiales, uni principali subordinatas agnoscit in plerisque mixtis, & prætertim in viventibus: ac non ita ut gerant munus subiecti respectu principalis; sed ita ut sint veluti conditio & præparatio prævia, ut forma principalis eandem mate-

riam connaturaliter informer, & in ea operetur: nec ita ut forma subordinatæ constituent essentialiter illud compositum, quod à principali constituitur; sed ita, ut sint tantum partes integrales illius. Unde hac sententia vitat potissimam difficultatem formæ corporeitatis Scoticæ, desumptam ex proprio conceptu formæ substantialis: nam formam subordinatam sic admittit, ut constituat compositum essentialiter aliud à viventi. Hujus sententiæ fundamenta expendimus in *Physica fusiori disp. præf. cap. 3.*, ubi videri poterunt.

CAP. III.

Utrum plures formæ non subordinatæ conjungi possint in eadem materiâ?

42 **F**ormæ non subordinatæ, seu etiam *inconnexæ*, aut *disparatæ* dicuntur illæ, quarum unaquæque suum compositum constituit in solidam, quin exigit alterius consortium in eodem subiecto: ejusmodi sunt formæ lapidis, auri, ferri, ligni. De his quaeritur, an mutuum consortium liceat non exigant, tamen patienter ferant, aut ferre possint in eadem parte materiæ? Nam in diversis partibus unius materiæ continuæ dari posse plures istiusmodi formas, experientiâ compertum est; ut cum videmus ex eodem trunca unam partem ignitam, aliam adhuc ligneam. Non tamen tunc datur continuïtas nisi inter partes
ma-

materia: inter formas autem solae
conspicuitas.

Non possunt naturaliter.

43 **I**ta communis, & ferè om-
nium sententia: *Prob.*: Ex-
perientiâ constat ex ejusmodi for-
mis numquam unam introduci,
quin expellatur alia: ergo sunt na-
turaliter inconjunctibiles in eodẽ
subjecto, sicut è simili experienciâ
colligitur duas quantitates esse na-
turaliter inconjunctibiles in eodem
loco. Et alioquin agẽtia naturalia,
dum introducendo novam formã,
expellunt antiquam, tenderent in
purum malum formæ antiquæ, non
ut conducens ad bonum novæ, sed
propter malum ipsum: hoc autem
est contra illud axioma, *Nullum
agens intendens in malũ operatur.*

44 Sed nota, quod forma-
rum infociabilitas tribuenda est
ipsarum naturæ, non autem inca-
pacitati materiæ. Nam hujus inca-
pacitas non est, unde probetur, si
formæ ipsæ inter se non pugnent.
Nec semper tribui potest contra-
rietati dispositionum; quia plures
formæ, præsertim unius speciei,
non exigunt dispositiones contra-
rias. Dices, ideo non conjungi for-
mas ejusdem speciei; quia *simile
non agit in simile*. Sed vero id fie-
ri posset, quin simile ageret in simi-
le, si nimirum duplex forma ignis
v. g. simul introduceretur in ma-
teriam ligni à duobus agentibus
simul applicatis.

45 *Objic.* 1.: formæ acciden-
tales, licet inconnexæ, ut albedo

& dulcedo, coherent in eodem sub-
jecto. 2.: formæ substantiales in-
ter se contrariæ non sunt; quia
substantia non habet contrarium,
juxta Aristotelem. 3.: in ferro can-
dente sociantur formæ ignis & fer-
ri. 4.: in pruna, seu carbone igni-
to, præter formam ignis datur alia
gravitatem exigens. 5. non semel
visa sunt humana monstra duobus
capitibus, & unico stomacho: in
eis autem erat duplex anima ratio-
nalis, eandem stomachi materiam
informans.

46 *Resp. ad 1.*: in formis
substantialibus non militat eadem
experientia, sed potius opposita.
Ad 2.: inter formas substantiales
non datur contrarietas stricta, quæ
apud Aristotelem sumitur pro solâ
inimicitia qualitatum, sese paula-
tim debellantium, v. g. frigoris &
caloris: datur tamen contrarietas
sumpta pro inconjunctibilitate na-
turali: qualem etiam habent duo
lapides in ordine ad locum, licet
non sint propriè contrarij. *Ad 3.*:
si forma ignis cohæret cum ferreâ,
cur ferrum consumitur ab igne?
aut cur ignis tam brevi extingui-
tur extra fornacem? Non ergo jun-
guntur formæ ignis & ferri in eâ-
dem parte materiæ: sed intra ferri
poros, calore laxatos, introducun-
tur plures igneæ particulae, novæ
que etiam ignis producit in ex-
timâ ferri superficie, ex quâ fer-
ream formam expellit, ut satis in-
dicat scoria superstes: & hinc pro-
venit totus ille calor, & fulgor.

47 *Ad 4.*: gravitas prunæ est
Q
qua:

qualitas è ligno residua , quæ non statim expelli potest à formâ ignis. *Ad 5.*: in ejusmodi monstris, si duæ sunt animæ (quod aliqui ex duplici capite, alij ex duplici corde, alij ex discordia in operando colligendum putant) unicuique distincta pars stomachi responderet: ipseque stomachus, licet videatur unicus, reverâ continet materiam duplici stomacho, saltem imperfecto, respondentem. Neque aliter nutrirî posset duplex illud, aut semiduplex compositum, sine perpetuâ rixâ inter facultates utriusque nutritivas, quarum unaquæque sibi raperet alimentum.

Possunt Divinitus.

48 **I**TA communiter Authores nostri, & plures Scotistæ contra Thomistas ferè omnes. *Probat*ur assertio, evertendo præcipua capita repugnantix essentialis quæ Adversarios movent. *Primum* est, quòd introductio unius formæ est formalis expulsio alterius, vel saltem formalis & immediata causalitas expulsionis: at hoc est falsum. *Prob.*: quia forma non expellitur formaliter, nisi per sui privationem, sicut è converso privatio non excluditur, nisi per esse formæ in materiâ. Item immediata & formalis causalitas istius privationis est subtractio, vel cessatio divini concursus, quo forma in materiâ conservabatur, sicut è converso immediata causalitas existentix formæ in materiâ est actio, quâ forma in materiâ producit. Atqui

novæ formæ introductio, nec est formalis privatio præcedentis, nec est formalis cessatio divini concursus, ut est evidens: ergo nec est formalis expulsio, nec formalis causalitas, aut executio expulsionis.

49 *Confirm.*: Juxta Thomistaspoteest effectus non resultare, stante ultimâ illius causalitate: v. g. stante productione substantiæ, quæ simul est, apud ipsos, ultima causalitas proprietatum accidentalium, possunt hæ divinitus deficere, vel interdum etiam non resultare per violentiam agentis naturalis, ut cum aqua privatur frigore: & perseverante hodie eadem creatione materiæ, quæ simul fuit, juxta ipsos, ultima causalitas formæ elementaris initio mundi; hodie tamen non resultat elementaris forma ex plurimis partibus materiæ: ergo quamvis introductio unius formæ foret ultima causalitas expulsionis alterius (quod tamen non concedimus), adhuc, eâ stante, posset expulsio Divinitus impediri.

50 *Secundum* est, quod nova forma introducta exigit essentialiter expulsionem præcedentis titulo causæ formalis. At hoc etiam est falsum. *Prob.*: ideo hæc exigentia dicitur essentialis, quia expulsio formæ præcedentis est effectus formalis secundarius novæ formæ: sed hæc ratio non probat exigentiam essentialem, seu divinitus infrustrabilem: ergo &c.. *Prob. min.*: Tum quia frigus & calor in summo di-

divinitus cohærere possunt in eodem subiecto, ut concedunt plures ex Adversarijs; & tamen expulsio frigoris est effectus formalis secundarius caloris, & è converso. Tum etiam, quia impenetrabilitas est effectus formalis quantitatis, ex quo sequitur, tamquam effectus secundarius, impenetratio actualis, sive actualis exclusio alterius corporis ab eodem loco; & nihilominus duo corpora divinitus penetrari valent. Similiter extensio est effectus formalis quantitatis: quia tamè est effectus secundarius, potest divinitus impediri.

51 *Dices*, posse quidem impediri formalem effectum secundarium positivum; quia indiget novo concursu, quem Deus suspendere valet: secus verò formalem effectum negativum, qualis est expulsio formæ præhabita. Sed *contra* 1.: positâ productione aquæ, non opus est novo concursu, ut resultet frigus, juxta Thomistas: & tamen potest non resultare, vel deficere, eoquod sit effectus secundarius illius productionis. *Contra* 2.: expulsio frigoris per calorem summum est effectus formalis negativus, sicut etiam expulsio corporis à loco per aliud occupato: & tamen potest à Deo uterque effectus impediri. *Contra* 3.: Deus æquè est Dominus sui concursus quoad suspensionem, ac quoad positionem: cum ergo expulsio formæ à materiâ sit effectus indigeus suspensione concursus con-

servativi, poterit hunc Deus non suspendere, si velit.

Non obstant argumenta contraria.

52 *O* *Bjic.* 1.: positâ formâ in subiecto capaci, nequit Deus impedire illius effectum formalem. *Resp.*: nequit impedire effectum formalem primum & positivum, quippe qui intrinsecè constituitur per formam, consistitque in ipsâ formâ, ut communicatâ subiecto capaci: benè tamen effectum secundarium & negativum, qualis est expulsio alterius formæ; hic enim effectus adæquatè distinguitur à formâ positivâ, utpote consistens in eo, quod subiectum sit *privatum* formâ ligni, v.g.: quæ denominatio, cum mere negativâ sit, à formâ positivâ constitui non potest; dicitur tamen provenire secundario à formâ positivâ hominis v.g.; quia hæc exigit non coniungi cum aliâ formâ, & exigentiâ suâ movere naturæ Authorem, ut suspendat actionem illius conservativam. Dicitur etiam *effectus formalis*; quia una forma non opponitur alteri, nisi quatenus idem subiectum informat, & informando exigit alteram expelli, exigentiâ tamen naturali, & à Deo frustrabili pro suo absoluto dominio.

53 Effectus ergo secundarius & negativus, qualis est expulsio formæ præhabita, ultra informationem actualem formæ introductæ, indiget ulteriore causalitate, nempe cessatione concursus

Dei, qui potest eam existentiam nolle: unde informatio actualis formæ introductæ solam est ultima causalitas, & ultimum exercitium causæ formalis, ut talis, in ordine ad effectum primum: at in ordine ad secundarium non est ultimum exercitium, nec ultima causalitas in lineâ executivâ, sed in lineâ purè exactivâ. Et hoc sensu dicitur ab Aristotele, quod *introductio unius est expulsio alterius*, nempe, purè exactivè: sicut verè dicitur eodem sensu, quod *introductio unius corporis est expulsio alterius ab eodem loco*, & quod *accidentis esse est inesse*; quamvis accidens possit esse divinitus sine *inesse*, ut in Eucharistiâ.

54 *Repl. 1.*: Ideo Deus impedire non potest effectum formalem primum, quia illum se solo supplere nequit sine formâ: sed nec se solo supplere valet effectum secundarium absque formâ: ergo &c. *Dist. min.*: absque forma negativâ, nimirum absque privatione formæ in materiâ, *conc.*: absque formâ positivâ, *neg. min.*, & *conseq.*. Potest enim Deus nullâ formâ denud introductâ, se solo expellere à materiâ formam præhabitam, cessando scilicet à conservatione illius, sicut potest à subiecto expellere frigus, nullo calore subrogato, ut nemo negat.

55 *Repl. 2.*: nequit Deus efficere, ut una differentia metaphysica non excludat aliam, v. g. rationalitas a finitatem: ergo nec potest efficere, ut una differentia

physica, quæ sit forma substantialis, aliam non excludat; nam, ut docet D. Thomas in 11. metaph. lect. 12., *una forma habet sibi intellectam privationem alterius.*

Dist. antec.: non excludat aliam ab identitate secum ipsâ, *conc.*; quia numquam fieri potest, ut una sit alia: à subiecto physico, in quo est, *neg. ant.*, & sub eadem distinctione *conseq.*, loquendo de exclusionem essentiali. Possunt enim divinitus conjungi in eadem materiâ anima rationalis, & asinina: quo in eventu darentur in eadem, vel ex eadem materiâ rationalitas, & asinitas. Divus Thomas autem loquitur vel de negatione identitatis, quæ lato sensu dicitur privatio, vel de exclusionem alterius formæ ab eodem subiecto, attentâ exigentiâ naturali, cum nusquam moverit præsentem quæestionem in ordine ad potentiam Dei absolutam, ut notat Mag. Joannes à S. Thom. 1. *Physic. q. 10.*

56 *Objic. 2.*: si duæ formæ substantiales essent in eadem materiâ, neutra foret actus primus, cum neutra sibi subordinaret alteram, nec esset radix illius. *Cõfirm.*: forma, quæ post aliam adveniret, jam adveniret enti in actu, sive substantialiter completo: ergo non foret substantialis. *Resp.*: quælibet forma a tunc esset actus dignitate primus respectu sui cõpositi; quia duplicatâ formâ, quæ est præcipuum compositi distinctivum, resisterent composita absolute duo, quin obstarat identitas materiæ.

Sic

Sic
dici
à lig
guar
go d
ratio
den
prim
tine
catq
fita

5
terio
prou
com
nere
com
jecto
veni
com
vâ, f
com
com
adve
fump
de m
mâ,
præ
mâ p
tion
veni
com
tem
priv
man
ficat
seine
Simi
eam
tate
tas

Sic ignis, qui fit ex materiâ ligni, dicitur compositum absolute aliud à ligno, quamvis ab eo non distinguatur penes materiam. Tunc ergo darentur proprietates, & operationes duplici composito respondentes, & unaquæque forma esset primaria radix proprietatum pertinentium ad suum compositum, easque sibi subordinaret: in quo sita est ratio actus primi.

57 *Ad Confirm.*: forma posterior non adveniret enti in actu, prout in actu, nec reduplicativè ut completo; non enim per se supponeret formam priorem, nec totum compositum præcedens pro subiecto informaret: solum ergo adveniret materiæ incompletæ, in completionem tamen, non negativâ, seu dicente negationem omnis complementi substantialis, sed in completionem præcisivâ, quatenus adveniret materiæ specificativè sumptæ, quam solam sibi uniret, de materiali se habente aliâ formâ, quæ per accidens in materia præcederet, attentâ exigentiâ formæ posterioris. Sic in transmutatione naturali nova forma non advenit materiæ, reduplicativè ut completæ per formam præcedentem, nec item ut eâ privatæ, nam privatio subsequitur novam formam: sed advenit materiæ specificativè sumptæ, quo sensu præscindit à formâ, & ejus privatione. Similiter, si Tres divinæ Personæ eandem simul assumerent humanitatem, ut possunt juxta Thomistas, unaquæque foret ultimus na-

turæ terminus, quamvis una post aliam adveniret. Nec dicas, materiam semel completam non posse magis compleri; nam licet non possit magis, potest tamen pluries, id est, iterum atque iterum: sicut locus semel occupatus non potest magis occupari, potest tamen pluries, sive iterum atque iterum per alia corpora divinitus penetrata.

58 *Obje. 3.*, quod ex nostra hypothese multa sequeretur absurda. Sed ea facile effugies, si *ob-servaveris* 1., quod positis in eadem materiâ formis Hirco & Cervi v. g., non ideo resisteret Hirco-cervus adduci solitus in exemplum chymera; hic enim significat unum compositum duas essentias realiter distinctas in unum confundens, & identificans: sed resisteret duplex absolute compositum & numero, & specie, alterum Hircus, & alterum Cervus cum essentijs realiter absolute diversis, quia prævalerent formæ, utpote præcipua distinctiva. Posset tamen dici unum non absolute, sed secundum quid, sive cum addito, *quoad materiam*: in quo non majus est absurdum, quàm in eo quod eadem materia, quæ nunc est Hirco, postea sit Cervi. Nec refert, quod, juxta Aristotelem 5. metaph. text. 12., *ea sunt unum numero, quorum materia est una*; nam Aristoteles loquitur secundum ordinem naturalem, & quoad Nos: vel nomine materiæ intelligit *baccheitatē*, quæ dicitur quid materiale respectu essentia specificæ.

59 2.: In illo eventu foret falsa hæc propositio *Hircus est Cervus*; nam, cum substantialia composita importent in recto materiã & formam, redderet hunc sensum proculdubio falsum, *materia & forma Hirci sunt materia & forma Cervi*. Unde nulla est paritas ducta ab hac alia propositione verã de subiecto habente albedinem simul, & dulcedinem, *album est dulce*; quia concreta accidentalia, cum solum subiectum in recto importent, possunt mutuo prædicari, perinde enim est ac si diceret, *quod habet albedinem est quod habet dulcedinem*. 3.: si conjungeretur anima cum formã cadaveris, foret idem corpus *vivum*, seu *animatũ*, & simul *Cadaver*, seu *cadavericum* positivè: quia inter has denominationes positivæ non datur oppositio essentialis, sed solum naturalis. Non tamen foret *mortuum*; quia denominatio ista constituitur per privationem animæ, quæ privatio, cum sit effectus negativus & secundarius formæ cadaveris, posset à Deo impediri.

60 4.: si duæ animæ rationales unirentur eidem corpori, in primis distinguerebantur inter se numero per suas hæceitates; falsũ enim est, quod animarum distinctio sumatur ex materiã, nisi quoad nos: alias non posset eadem numero materia successivè suscipere plures animas, etiam divinitus. Deinde posset altera alteram impedire quoad operationes organicas, v. g. si altera vellet ambulare, altera

nollet: ex quo nihil sequitur præter violentiam quamdam naturalem. Quælibet tamen earum esset libera quoad operationes spirituales, quidquid sit, an posset eidem corpori altera mereri cælum, & altera infernum. Nam estò repugnet hypothesis nostra in præsentī providentiã, nostræ sententiæ sufficit; quod sit possibilis in alio rerum ordine, in quo non decerneret Deus resurrectionem corporis, nec illud ad cælum, aut infernum destinaret.

61 5.: quoties formæ unitæ eidem corpori sese mutuo impedirent in operando, ut formæ lupi & ovis, mutua illa impeditio probat quidem, tales formas esse inconjugibiles ex natura rei, sed non in ordine ad potentiam Dei absolutam; potest enim Deus proculdubio facere, ut quælibet forma, etiã sine consortio alterius unita corpori, sit impedita ad operandum, v. g. subtrahendo concursum simultaneum, vel accidentia organica lædendo, aut etiam penitus auferendo. Quin & fortassis organizationes diversorum animalium sunt essentialiter inconjugibiles in eadem materiã ratione figuræ. 6.: Materia sub duplici formã esset *identice* in unicã specie incompletã primi subiecti, & simul esset *constitutivè* in duplici specie completã corporis physici sine absurdo, sicut potest esse in multiplici *successivè*. Tunc autem à nullã formã determinatã dependeret dependentiã *indigentia*, sed ab ali-

quã

quã v
matu
digen
utraq
unius
tisfac
surde
plici
nitat
termi
6
teria
digen
get si
haber
Confi
get
pletè
stanti
ergo
erunt
va na
effect
rens,
tus: e
va na
form
tur n
maxi
quali
fectus
mate
vim
teria
form
bet p
form
jungi
poter
per
erit i

quâ vagè. Quod si dependentia sumatur pro actuali satisfactione indigentia, penderet quidem ab utraque simul, non per modum unius, sed per modum duplicis satisfactionis actualis, idque sine absurdo, ut patet exemplis loci duplici corpore occupati, & humanitatis per triplicem subsistentiam terminata.

62 *Objic. 4.* : Potentia materia non extenditur ultra ejus indigentiam : sed materia non indiget simul duplici formâ : ergo non habet potentiam ad duas simul. *Confirm. 1.* : forma, quâ non indiget materia ad existendum complete & simpliciter in genere substantia, non est substantialis : cum ergo non indigeat nisi unâ, cetera erunt accidentales. 2. : virtus activa naturaliter impotens ad aliquem effectum, nequit divinitus fieri potens, nisi ei superaddatur nova virtus : ergo pariter potentia receptiva naturaliter impotens ad plures formas, non fiet potens, nisi addatur nova potentia receptiva : & maxime si formæ sint eductæ : nam quolibet forma educta, cum sit effectus adequatus materiae ut causæ materialis, debet exhaurire totam vim sustentativam illius. 3. : si materia potest recipere simul plures formas, poterit infinitas : ergo habet potentiam infinitam. 4. : una forma est naturaliter impotens conjungi cum aliâ : cum ergo hanc impotentiam secum identificet, semper & in quâcumque hypothefi erit impotens.

63 *Ad object. neg. maj.* : nam materia non indiget formâ determinatæ speciei, v. g. animâ equi, ad quam tamen extenditur ejus potentia : nec item, dum est sub formâ aquæ, indiget calore ; quem tamen recipit. Itaque indigentia materiae solum est mensura appetitus innati efficacis : hic verò appetitus non est mensura potentia receptivæ, præsertim obedientialis, ut patet in animâ recipiente dona supernaturalia citra naturalem indigentiam, vel appetitum innatum.

64 *Ad 1. confirm. neg. antec.* : nam alioquin anima rationalis secundum gradum specificum aut individualem non foret substantialis. Forma igitur erit substantialis, dummodo ex se apta sit satisfacere indigentia, & incompletioni materiae in genere substantia, etiam si sola reciperetur. *Ad 2. neg. consequ.* : nam si tenet paritas, sicut anima nostra indiget additione virtutis ad producendos actus supernaturales, ita indigeret additione potentia passivæ ad eos recipiendos, & ad recipiendam gratiam & habitus infusos. Virtus ergo activa, cum debeat effectum præcontinere, illumque perfectione equare, vel excedere, nequit fieri potens ultra vires naturales absque additione virtutis. Hæc autem ratio non militat in potentia receptivâ, nec in causâ materiali, quæ certe non fatigatur, nec exhauritur per causalitatem sustentativam ; alioquin nec materia posset adequate in suo genere mater-

terialiter causare effectum se ipsâ perfectionem; v. g. animam equi. Unde quælibet forma educta est effectus adequatus materiæ, ut causæ materialis, non adæquatione exhaustionis, sed adæquatione sufficientiæ.

65 *Ad 3. conc. antec.*, ex quo non sequitur, materiam habere potentiam infinitam perfectione, sed infinitam vacuitate formarum, quia scilicet privata est infinitis formis, & ex se non resistit unioni cū ipsis, etiam simul sumptis. Hæc autem vacuitas, quamvis fundetur in aliquâ perfectione, eo quod privativa sit, & propria subiecti positivi; non ideo, dicit perfectionem subiecti infinitam, & cum ipsâ commensurabilem; nulla quippe creatura est infinite perfecta; & tamen D. Thomas q. 29. de Ver. ar. 3. ad 3. infinitam esse docet creaturæ potentiam receptivâ obedientialem, dum ait, quod *talis capacitas non potest impleri; quia quidquid Deus de creatura faciat, adhuc remanet in potentiâ recipiendi à Deo*. Nec non juxta Thomistas materia celestis limitata est ad unam formæ speciem; & tamen perfectione superat materiam sublimarem, quæ extenditur ad infinitas, saltem successivè: ergo major potentia receptiva non arguit ex terrenis majorē perfectionem.

66 *Ad 4. dist. consequ.*: in omni hypothesi erit impotens naturaliter, *conc.*: obedientialiter, *neg. consequ.* Sic accidens pro omni hypothese est impotens naturali-

ter existeret sine subiecto, & tamen divinitus existit in Eucharistiâ. Notandum tamen, quod potentia naturalis, & obedientialis materiæ non distinguuntur subjective & intrinsecè, cum quælibet sit tota entitas materiæ: solum ergo distinguuntur extrinsecè & terminativè, quatenus eadem potētia relatu ad formas ut producibiles ab agente naturali, dicitur naturalis, obedientialis verò relatu ad formas, ut ab agente supernaturali producibiles. Hinc in hypothese quæstionis utraque forma reciperetur in potentiâ materiæ naturali naturalitate intrinsecâ, & entitativâ; sed quia deesset naturalitas extrinsecæ (eo quod neutra forma, prout in consortio alterius, esset producibilis ab agente naturali), ideo potentia materiæ in ijs circumstantijs absolute diceretur obedientialis.

67 *Obje.* tandem: nequit una forma divinitus informare simul plures materias naturaliter adæquatas: ergo nec potest una materia recipere simul divinitus plures formas. *Prob. antec.*: nam si posset plures, posset infinitas, essetque proinde infinite perfecta: tum quia suppleret vicem infinitarum formarum in complendo infinitas materias: tum quia virtus informativa, quod plus extenditur, eò perfectior est; ideoque anima rationalis censetur alijs formis perfectior, quia potest eadem informare simul plures corporis partes. *Confirm.*: nova informatio est nova causalitas, novumque exer-

cicic
form
tute
nulla
pare
unia
aut
duct
res a
vis)
nam
res c
sequ
sis a
auter
infor
quib
tur,
non f
sta. l
valer
do m
gener
lis, i
ficâ;
infini
ta for
dican
nes c
valer
perfe
posse
dicion
tidem
prop
quot
sic eni
les; s
activ
Deus

citium virtutis in genere causæ formalis: ergo requirit novam virtutem informativam.

68 *Resp. neg. antec.*: quia nulla repugnantia essentialis apparet in eo, quod unica forma uniat simul pluribus materijs, aut per uniones à solo Deo productas, in quibus ipsa nullas vires activas impenderet, aut (si majoris) per educationem ex omnibus; nam ex eo quod haberet simul plures causas passivas totales, nulla sequeretur contradictio, ut in causis activis ostendemus *tract. 2.* Sic autem unita forma plures materias informaret, possetque infinitas, quibus uniretur, quin inde sequatur, fore infinite perfectam, quod non satis evincant rationes oppositæ. Non prima; nam licet æquivaleret infinitis formis in completendo materias infinitas perfectione genericâ complementi substantialis, non tamen perfectione specificâ; quia certè non æquivaleret infinitis in constituendo composita formaliter distincta, nec in radicando proprietates, & operationes eorum: ac proinde non æquivaleret infinitis in fecunditate & perfectione. Imò talis forma non posset etiam divinitus absque additione virtutis activæ causare totidem collectiones operationum & proprietatum sibi connaturalium, quot materias simul informaret; sic enim ageret ultra vires naturales; sed solum explicaret virtutem activam in unâ materiâ, quam Deus designaret.

69 Non item secunda; quod enim vis informativa, quod plus extenditur, eò perfectior sit, solum tenet, quando plus extenditur ex debito & exigentiâ naturali propter diversitatem operationum exercendam (idque probat exemplum animæ rationalis): non verò quando plus extenditur contra, aut ultra debitum, obediendo potentie Dei absolutæ; quia hoc modo quælibet altera forma, æqualiter extendi posset. Præterea utraque ratio instatur in corpore divinitus existente in locis infinitis; nam in primis suppleret vicem infinitorum corporum: deinde etiam vis existendi in loco dicit perfectionem, & quod plus extenditur, eò perfectior est: ideoque amplior locus respondet Angelo, quam animæ rationali, & huic, quam animæ muris: si ergo tenet argumentum, etiam corpus illud erit infinite perfectum.

70 *Ad confirm.*: redit instantia in corpore multilocato, cuius nova præsentia est novum exercitium virtutis occupandi locum. Deinde *neg. conseq.*: nam causalitas causæ formalis non est activa, cum consistat in unione, quæ active provenit à generante, & in nostrâ hypothesi provenire posset à solo Deo; sed solum est communicativa entitatis formæ tum ad materiam, tum ad compositum: quod genus causalitatis non impendit vires formæ, ideoque potest multiplicari sine additione virtutis. *Dices*: forma dat perfec-

tionem materiæ: ergo ut de pluribus; debet plus perfectionis habere. *Neg. conseq.*: quia forma eatenus dat perfectionem, quatenus dat seipsam: potest autem seipsam dare pluribus cum solâ multiplicatione unionis.

71 *Dices* iterum: forma ad unam materiam comparata perfectionem dicit: ergo comparata ad plures dicit maiorem perfectionem, juxta illud, *sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. Resp. neg. conseq.*: adagium illud verum est in causâ efficiente, & in causâ formalis effectus intensioris, aut realiter multiplicis prout à formâ constituti: in cæteris sæpe fallit, ut patet in humanitate, quæ ut terminabilis

per substantiam finitam dicit perfectionem, & tamen non dicit perfectionem infinitam, prout terminabilis est per infinitam substantiam. Effectus autem unius forme in pluribus materijs non esset compositum realiter multiplex, sed esset unum absolute, & multiplex secundum quid, sive cum addito, quoad materiam & unionem. Si inferas: ergo poterit idem homo iterum generari, si nimirum ejus anima Divinitus uniatur alteri materiæ. *Dist. conseq.*: iterum generari simpliciter, aut quâ parte est idem, *neg.*: secundum quid, aut quâ parte distinguitur à se ut præexistente, *cont. conseq.*: hoc enim sensu etiam producit iterum idem homo, quando nutritur.

DISPUTATIO VI.

DE UNIONE MATERIÆ ET FORMÆ IN COMPOSITO substantiali.

VOcatur generatim *Unio* quicumque nexus, aut vinculum extremorum. Quodsi unio immediata sit, nec aliam expectans determinationem, definiri potest in genere, *formalis & ultima determinatio adæquatè distinctorum ad constituendum unum*. At unio *essentialis physica*, quo nomine præcipuè intelligitur, quæ necit materiam & formam in substantiali composito, & præsentis est instituti, specialiter definiri potest, *formalis & ultima determinatio ætælis, & potentie substantialium, ut physicè constituent unam essentiam corporis naturalis*. De hac quaeritur, utrum realiter distinguatur à materiâ & formâ? Et in quo consistat?

CAP. I.

Unio realiter distinguitur à materiâ & formâ, & consistit in modo realiter superaddito.

ITa cum Exim. Doctore ferè omnes Nostri, & Scotistæ communiter contra Nominales, & p̄terosque Thomistas. *Probat*ur 1. *assertionis pars*: Materia & forma realiter separari possunt ab unione; sed separabilitas, etiam non mutua, signum est evidens distinctionis realis: ergo materia & forma realiter distinguuntur ab unione. *Consequentia* legitima est: & *Major* manifestè patet in materiâ & formâ cujusvis hominis viri defuncti, quæ de facto existunt sine unione inter se. *Minor* verò videtur inconcussa; fac enim *A* existere posse sine *B*, licet non è converso (quæ est separabilitas non mutua): tunc si *A* & *B* non distinguuntur, sequitur, quod *A*, potens existere sine *B*, potest existere sine semetipso, atque adeò potest simul existere & non existere contra principium evidentissimū, *impossibile est idem simul esse, & non esse.*

2 *Urgetur* 1.: quidquid est realiter indistinctum à materiâ & formâ D. Petri, nunc existit: at earum unio non existit nunc, sed deficit: ergo talis unio non est ab eis realiter indistincta; alioquin deficeret id, cujus nihil deficit, vel cujus tota entitas existit. 2.:

anima rationalis & materia unitæ sunt homo, & ipsæ non unitæ sunt non homo: atqui homo differt à non homine in aliquâ realitate, & entitate, ut est per se notum: ergo anima rationalis & materia unitæ differunt à se ipsis non unitis in aliquâ realitate & entitate. Sed solum differunt in unione, cum certè non differant in suis entitatibus: ergo unio est alia entitas præter entitates animæ & materiæ. 3.: in morte hominis datur carentia entis positivi, siquidem datur carentia hominis, quod ens positivum est: ergo deficit aliquid entitatis positivæ hominis; aliàs darentur simul duo contradictoria, nempe entitas, & carentia ipsius. At non deficiunt entitates materiæ & formæ, sed solum deficit earum unio: hæc ergo est entitas ab entitatibus materiæ & formæ distincta.

3 Respondent Adversarij, in morte hominis deficere unionem, non quoad entitatem, sed quoad denominationem; materiamque & formam separari ab unione sumptâ denominativè, non verò sumptâ entitativè. Alijs terminis, deficere unionem, non materialiter, quoad implicitum, quoad rectum; sed solum quoad formalitatem, quoad exercitium, quoad explicationem, quoad connotationem, quoad obliquum. Nam unio (inquiunt) entitativè sumpta omnino identificatur cum materiâ & formâ: sumpta verò denominativè, seu prout denominat materiam

& formā *unitas*, importat aliquid aliud, nempe connotatum extrinsecum, quo deficiente deficit talis denominatio. Hoc autem connotatum alij dicunt esse intimam præsentiam materiæ & formæ, alij dispositiones materiæ ad formam, alij Divinum decretum de existentia compositi, alij actionem generativam.

4 Verum hæc responsio, cum sit ipsissima doctrina connotatorum, ipsidem ac illa impugnationibus subjacet. Modo *rejecitur* 1.: unio quoad denominationem, formaliter &c., vel est omnino realiter indistincta ab entitatibus materiæ & formæ, vel ab his realiter distinguitur, saltem inadæquatè. Si primum, redit eodem impetu argumentum, dummodo voci *unio* addas *quoad denominationem*. Si secundum, habemus quod sufficit primæ nostræ assertionis parti; non enim agitur nunc de unione, nisi prout est ultima determinatio, & actuale exercitium uniendi, seu prout denominat, ac reddit actu *unitas* materiam & formam: nec item quaritur, nisi vera distinctio realis, sive adæquata sit, sive inadæquata.

5 *Rejecitur* 2.: unio quoad denominationem non est purum nihil, sed est proculdubio denominatio positiva, physica, à parte rei existens, & essentialiter imbibita in composito, v.g. in homine; non enim essentia hominis includit physicè materiam & formā utcumque, sed actualiter unitas:

ergo unionem deficere quoad denominationem est deficere aliquid positivum, physicum, à parte rei existens, & inclusum in essentia hominis, ac proinde non merum connotatum extrinsecum. At non est deficere entitates materiæ, & formæ: ergo est deficere aliquid ab his distinctum, quod non est purum connotatum.

6 *Rejecitur* 3.: Unio quoad denominationem vel deficit *formaliter* per defectum connotati, vel tantum *illativè*. Si tantum *illativè*: ergo defectus connotati infert defectum alterius realitatis à connotato distinctæ. Dic ergo quænam sit illa realitas, cum certè non desint entitates materiæ & formæ? Si deficit *formaliter*: ergo connotatum est intrinsicum constitutivum, scilicet de obliquo; unionis prout denominantis, vel est tota realitas ejus; nulla quippe res deficit *formaliter*, nisi per defectum totius realitatis, vel alicujus intrinseci constitutivi, ut notum est. Quod si concedas, connotatum constituere saltem de obliquo unionem prout denominantem, infero: ergo realiter identificatur cum illâ, saltem inadæquatè; nam constitutivum de obliquo verè constituere, verèque realiter identificari inadæquatè cum re constitutâ, patet in hac denominatione *Filius Dei adoptivus*, quæ verè constituitur de obliquo ex gratiâ, & cum eâ identificatur inadæquatè: ergo unio prout denominans realiter distinguitur saltem

tē in
7
li rec
cum
di on
fenti
ferti
ticus
tion
nora
runc
tiva
fica.
cum
lem,
taten
riam
cici e
comb
quid
Sed d
sic f
8
tionis
in pri
titati
batur
aliqu
censit
tas pr
munu
sistat
to. M
tur ab
brevis
in pri
netra
mater
Tum
accid
sticue

tē inadæquatè à materiâ & formâ.

7 *Rejic.* tandem: quia simili recurſu ad connotatum extrinſecum pariter eliminari poſſunt modi omnes à rerum naturâ, v.g. præſentia localis, actio, paſſio, & præſertim modus relationis Thomiſticus, identificando ſcilicet relationem cum ſolo fundamento connotante terminum. Inò & poterunt eliminari plura alia conſtitutiva rerum, quantumvis jure poſita. Quid enim prohibet negare cum Atomiſtis formam ſubſtantialem, & totam compoſitorum varietatem conſtituere per ſolam materiam, ſive per atomos ejusdem ſpeciei entitativæ cum ſolâ varietate combinationis, quin combinatio quidquam entitativū ſuperaddat? Sed de hæc re vide, ſi lubet, in *Phyſicâ ſuſiori*.

8 Jam verò *ſecunda aſſertionis pars ſuadetur* 1. : quia unio in primis non conſiſtit in ſolis entitatibus materiæ & formæ, ut probatum eſt: deinde non conſiſtit in aliquo ex connotatis *num.* 3. recensitis: cum ergo nulla alia entitas probabiliter advocari poſſit ad munus uniendi, ſuper eſt, ut unio cōſiſtat in modo realiter ſuperaddito. *Minor* communiter ſupponitur ab Adverſarijs, & probatur breviter, percurrendo ſingularem in primis unio non conſiſtit in penetratione locali, quâ forma ſit materiæ præſens in eodem loco. Tum quia præſentia iſta, cum ſit accidens, nequit intrinſecè conſtituere hominem: unio autem in-

trinſecè conſtituit. Tum quia ſtare poteſt ea præſentia, quin detur unio; alioquin anima Chriſti, naſcentis, reſurgentis, & ingredientis canaliculum januis clauſis, unita fuiſſet cum materiâ clauſtri virginalis, lapidis ſepulchri, & januæ cœnaculi.

9 Deinde non conſiſtit unio in diſpoſitionibus materiæ ad formam. Tum quia nec iſtæ poſſunt intrinſecè conſtituere hominem, cū ſint accidentia. Tum quia etiam ſtare poſſunt, quin ſit unio. Sic humanitas Chriſti ſoli Verbo unitur, cum æquè diſpoſita ſit ad alias Divinas Perſonas, æquè ſibi præſentes. Neque eſt, cur non poſſit Deus animam à corpore ſuperare nullâ diſpoſitione ſublata. Præterea neque unio conſiſtit in Divino decreto de exiſtentia compoſiti. Tum quia alioquin Petros, aut equus conſtitueretur intrinſecè ex aliquo Divino. Tum quia eodem jure ſtatui poſſent in decreto Dei actio creaturæ, paſſio, ubicatio, motus, &c.. Tum quia decretum illud reſpicit unionem pro objecto, ſeu termino: ergo non eſt unio ipſa.

10 Denique, quod attinet ad actionem generativam compoſiti, ſi unio in ea conſiſtit, jam conſiſtit in modo. Nihilominus illa actio apud Thomiſtas eſt modus accidentalis: ergo non poteſt ingredi cōſtitutionem hominis, ſicut ingreditur unio. Deinde apud eosdem illa actio non tām eſt unio, quàm unio, ſive effectio unionis formalis: ergo unionem reſpicit,

ut terminum à se distinctum. Atqui non respicit ut terminum materiam & formam hominis, nec est illarum effectio; quia neutra producitur generatione, sed creatione: ergo est effectio modi ab eis realiter distincti. Atque hinc probatur utraque assertionis pars contra Thomistas. Nam generatio hominis est vera productio hominis, eum transire faciens de non esse ad esse: sed hic transitus fieri non potest sine nova entitate: ergo aliquid entitatis producit in homine. Non materiam & formam: quid ergo, nisi modum unionis realiter distinctum?

II Dices 1.: producit totum hominem in esse hominis. Sed rogo, an homo in esse hominis importet aliquid distinctum à materiâ & formâ? si affirmes, quid est illud aliquid, nisi modus unionis? si neges; cum ergo materiam & formam non producat generatio, non producit hominem in esse hominis. **Dices 2.:** generatio hominis est actio solum unitiva, seu communicativa formæ ad materiam. **Contra:** quia per te non est unitiva *formaliter*, alioquin esset ipsa formalis unio, & quidem distincta ab extremis; sed est unitiva *efficienter*: ergo est effectio unionis, sive communicationis formalis. **Dices 3.:** est effectio formæ prout in materiâ, sive effectio materiæ & formæ *quoad simultatem*; quia facit utramque *esse simul*. At verò illa *simultas*, illud *esse simul*, illud *propterea in materia* nō significat me-

ram simultatem temporis & loci; quia cum hac simultate stare potest, quod materia & forma non fiat unita, ut supra ostendimus. Quid ergo significat præter materiam & formam secundum se? si enim nihil aliud, effectio illa nihil efficit.

12 Suadetur 2.: tunc modus censetur necessarius, cum res absolutæ indifferentes sunt ad minus aliquod, possuntque existere, quin illud obeant, & aliunde nihil ipsis deest præter ultimam determinationem, & exercitium actuale. Sic quia causa & effectus possunt existere, quin effectus oriatur à tali causâ, necessarius est modus actionis. Sic quia possunt existere res & locus *A*, quin res existat in loco *A*, necessarius est modus ubicationis seu præsentia. Atqui materia & forma possunt existere, quin uniantur, & constituent compositum, nihilque ipsis deest præter ultimam determinationem, & actuale exercitium: ergo necessarius est modus unionis.

CAP. II.

Solvuntur Objectiones.

13 O Bje. 1.: forma immediate unitur materiæ: ergo non mediâ unione distincta. **Prob. antec. 1.:** quia ita expressè Aristoteles, & D. Thomas. **2.:** quia forma immediate informat, sive actualat materiam, cum per se immediate sit actus illius: sed informare materiam est illi uniri: ergo.

3.: quia forma & materia se ipsis proportionantur, ut actus & potentia, appetuntque invicem uniri naturali pondere.

14 *Resp.*: forma unitur materiæ immediatè *ut quod*, quia est id, quod denominatur, ac redditur immediatè unitum à formali & actuali exercitio uniendi: non tamen unitur immediate *ut quo*, sive immediatione actualis exercitii; quia non identificat secum exercitium istud. Nec unio, quam adstruimus, propriè mediat. Quia id solum propriè mediare dicitur, quod non finit extrema sese immediatè contingere, sed ea tantum sibi met ipsi jungit hinc & inde, ut cum calx mediat inter lapides; vel etiam quod non finit extrema sese immediatè afficere, nec est utriusque unio formalis, sed tantum singulorum in se terminat unionem: quo modo albedo unitur materiæ mediâ quantitate. At nihil horum convenit unioni, quæ sit purum exercitium uniendi; hæc enim potius est immediatus, & intimus contactus extremorum inter se, immediata affectio, & unio formalis eorundem. Impropriè tamen, & abusivè dicitur mediare, quia loquimur, ut apprehendimus, & non apprehendimus unionem per species proprias, sed instar calcis aut bituminis medianis, sicut Angelum instar juvenis aligeri. Eadem ratione partes unitæ vocantur *extrema*.

15 Hinc *ad 1. probat. antec.* concedimus cum Aristotele & D.

Thoma immediationem propriè talem, quam minimè tollit unio superaddita ut formale exercitium uniendi, sicut actio superaddita, ut formale exercitium producendi, non tollit, quod causa immediatè producat effectum, nec ubicatio tollit immediationem inter corpus & locum, nec modus relationis Thomisticus tollit, quod fundamentum immediatè referatur ad terminum. Ad 2.: forma informat, & actuat materiam immediatè *ut quod*, & per modum actus informativi; non verò immediatè *ut quo*, seu per modum informationis & actuationis formalis. Ad 3.: tota illa proportio & appetitus non reddit materiam & formam ultimò & formaliter determinatas, ut uniantur, cum possint sine unione existere: non ergo tollit necessitatè unionis distinctæ: sicut proportio & appetitus causæ ad producendum non tollit necessitatem actionis.

16 Sed ut locutiones quasdam explices, aut rejicias, observa sequentia. 1.: unio ipsa, cum essentialiter affigatur extremis, est etiam *id quod* unitur: non tamen dicitur simpliciter uniri *ut quod*; quia locutio ista significat id, quod unitur per modum entitatis absolutæ, vel certè id, quod non ideo unitur, ut uniat extrema à se distincta, sed unitur velet in gratiam sui. Sic ubicatio est etiam *id quod* est in loco, & tamen solum dicitur locari *ut quo*. 2.: unio etiam pro tenuitate suâ materiam actuat,

& informat; non tamen dicitur actus, sed actuatio, non forma, sed informatio, aut non aliter forma, quam per modum informationis & actuationis alterius formæ: sicut actio non dicitur causa, sed causalitas, licet ipsa quoque pro modulo suo faciat effectum existere. Nec unio materiam actuatur prius & immediatius, quam forma, cujus est unio: sicut actio non dat esse effectui prius & immediatius, quam causa. 3.: unio dicitur *ratio formalis*, quâ forma informat, sumptâ ratione formalis pro ultima determinatione formæ ad informandum, non verò pro virtute, seu potentia informativâ formæ; sic enim ratio formalis non distinguitur à formâ ipsâ.

17 *Objic.* 2.: si daretur unio distincta, per eam esset homo formaliter unus; siquidem ratione illius extrema essent indivisa, & unitas est indivisio. At sequela est falsa; quia homo per id est formaliter unus, per quod est formaliter ens, cum unicas sit passio entis: homo autem est formaliter ens per materiam & formam, non per unionem modalem, alioquin foret ens modale, & ens predicamentaliter relativum, cum modalis unio sit relatio predicamentalis, sicut juxta nos diceretur ens accidentale, si unio foret accidentalis.

18 *Resp.*: homo per unionem est formaliter unus unitate compositionis, consistente in conjunctione partium, neganteque di-

visionem unius partis ab aliâ: at non redditur à solâ unionem formaliter unus unitate transcendentali, quæ est indivisio entis in plura talia, v. g. hominis in plures homines; hanc enim unitatem habet homo formaliter à totâ suâ entitate, scilicet à materiâ, formâ, & unionem, & insuper ab eâ indivisione, quæ non solum divisionem animæ à materiâ excludat, sed etiam divisionem tum animæ, tum materiæ in semetipsis. Hæc autem indivisio non solum provenit ab unionem modali, sed etiam à simplicitate animæ, & unitate materiæ.

19 Cur autem homo non denominetur *ens modale* à modo unionis, quem includit, ratio petenda est ex regula datâ *disp.* præced. c. 2. n. 21. Nimirum denominatio illa significat entitatē essentialiter affixam alteri, vel saltem concretum, cujus præcipua forma est modus: & utraque significatio repugnat homini. Simili ratione, quamvis unio sit prædicamentalis relatio extremorum inter se, non refunditur in totum hominem denominationis entis prædicamentali-ter relativi. E contra verò diceretur homo *ens accidentale*, si unio foret accidentalis: quia scilicet *accidentale* dicitur quidquid non est adæquatē intentum per se & propter se, sed continet aliquid adæquatē distinctum à supposito: id autem verificaretur de homine, si constaret unionem accidentali.

20 *Dices*: præcipua, vel uni-

unica forma hujus denominationis *compositum* est compositio: hæc autem est unio partium: ergo si unio est modus, substantiale compositum erit concretum, cujus præcipua forma est modus. *Resp.*: si *compositum* idem sonet, ac *simul positum*, est denominatio præstita ab unione, tamquam à propriâ formâ: ceterum hoc sensu non dicitur de toto substantiali, sed de partibus ejus, sicut denominatio *uniti*. Dum ergo dicitur de toto, significat idem, ac *quod constat partibus unitis*: quo sensu non est denominatio proveniens magis ab unione, quam à materiâ & formâ. Idem dictum esto de nomine *constitutum*.

21 *Objic. 3.*: in hac definitione hominis, *compositum constans ex corpore, & animâ rationali*, necnon in Symbolo Athanasij, ubi distinctè explicantur constitutiva hominis & Christi per illa verba, *sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus*, nulla fit mentio de unione: nec illius meminit Aristoteles, dum substantiâ adequatè dividit in materiam, formam, & compositum. *Urgetur* hoc syllogismo: Quod est unus homo, secum identificat unionem: sed *anima rationalis & caro unus est homo*: ergo secum identificant unionem. Accedit ex D. Dionysio, quod *mors non est in homine substantiæ corruptio, sed unitorum separatio*: atsi perit unio quoad entitatem, erit utique substantiæ corruptio.

22 *Resp.*: in definitione ho-

minis, & in Aristotelicâ divisione substantiæ significatur unio implicitè per nomen *compositum*, quod idem sonat ac *constans partibus unitis*: ideo autem non nominatur explicitè, quia non tam est pars, quam nexus partium, non tam constitutivum, quam purum exercitium constituendi: & aliundè perfectio & indoles specifica compositi satis dignoscitur explicatis materiâ & formâ. Idem dic in Symbolo; nam si anima & caro non sumuntur prout unitæ quoad exercitium & denominationem, non stat veritas illius articuli, ut patet in morte hominis: idemque pateret quoad Deum & hominem, si deficeret quoad exercitium unio hypostatica. Quare ad syllogismum *conc. maj. de identitate inadæquata: & dist. min.*: in sensu quo anima & caro sumuntur in Symbolo, *conc.*: aliter, *neg. min.*: & similiter *dist. consequ.* Ad D. Dionysium: si nulla omnino substantia perit, nec homo differt substantialiter à non homine, nec mors hominis est corruptio substantialis: quod nemo dixerit. Mors igitur hominis non est corruptio substantiæ absolutæ; est tamè necessariò corruptio substantiæ saltem modalis, quæ sicut non dicitur absolutè res, ita nec absolutè substantiâ.

23 *Objic. 4.*: materia & forma seipsis proportionantur in actu secundo: hæc enim proportio consistit in *ratione* primi subiecti, & primi actûs. *Dist.*: si proportio in actu secundo significet plenam

aptitudinem recipiendi & informandi, *conc.* : si significet exercitium illius aptitudinis, *neg.* *Dices*: unio, cum sit via ad effectum formalem, minùs distat à formâ, quàm ipse formalis effectus; sed hic non distinguitur realiter à formâ: ergo à fortiori nec unio. *Neg. maj.* de distantia temporis & loci; nec enim unio est via ad effectum formalem, nisi metaphoricè & abusivè, cum potius sit intrinsecum ejus constitutivum. Si autem distantia sumatur pro distinctione, æquè distat à formâ unio, sive causalitas, ac effectus formalis, quatenus hic includit alia constitutiva præter formam: formalis enim effectus est totum compositum, in quo præter formam includuntur materia & unio sive causalitas.

24 *Objic. 5.*: positâ animâ rationali intimè præsentē toti corpori, positisque in corpore organibus ultimò dispositis ad actiones vitales, & insuper posito decreto Dei de concurrento cum animâ ad usum ejusmodi organorum, tamen si non adderetur alius modus unionis, posset anima uti oculis ad videndum, auribus ad audiendum &c.: consequenterque plenè daretur homo. *Neg. assumpt.*: quia tunc anima non esset forma informans, sed forma assisistens, sicut dæmon in corpore arreptitij. Posset ergo tunc anima uti organibus corporis præcisè ad motum localem; minùs è verò ad vitales actiones videndi, audiendi, &c., hæc quippe debent esse à principio in-

trinfeco: tunc autem anima non posset agere in corpore, nisi ut causa extrinseca, sicut dæmon agit.

25 *Objic. 6.*: apud nostros Authores, nec conservatio distinguitur à productione, nec duratio à re durante, nec relatio à fundamento; & tamen potest dari productio, quin denominetur conservatio, res existens, quin denominetur durans in instanti *A.*, & fundamentum relationis, quin denominetur relatum. Quòd ergo materia & forma possint existere, quin denominentur unita, non probat unionem ab illis esse distinctam. *Nego suppositum antecedentis*, si loquatur de distinctione adæquatâ. Nam Authores nostri non identificant adæquatè conservationem cum productione, nec durationem cum solâ re durante, nec relationem cum solo fundamento: sed apud illos conservatio in esse talis constituitur etiam de obliquo per durationem rei in instanti antecedenti, ut etiam duratio per instans, aut tempus, & relatio per terminum. Unde cum actualiter non denominant, deficit ipsis aliquod constitutivum denominationis, & non merum connotatum extrinsecum, quod scilicet à totâ realitate denominationis distinguatur.

CAP. III.

*Utrumeductio formæ materialis
identificetur cum ejus unione
ad materiam?*

26 **U**T quæstio præfixa locum habeat, supponendum est,

est, quodeductio non solum est actio, quâ forma materialis producit ab agente, sed etiam est passio, quâ eadem forma materialiter causatur, sustentatur, & recipitur à materiâ. Nam sieductio sit actio realiter à passione distincta, cum non recipiatur in materiâ, sed in agente, non est, unde probetur identificata cum unione. Sensus igitur questionis est, utrum talis passio, quæeductio dicitur, & vocatur etiam *sustentatio*, *inherentia*, *dependentia formæ à materiâ*, atque *receptio*, sit realiter ipse modus unionis, ultimò determinans eandem formam, ut cum materiâ constituat unum per se, quin opus sit unionem aliam superaddere? Affirmativam sententiam amplectimur cum Doct. Eximio.

27 *Probatur*: Eductio, sive passio, seipsâ constituit formam actualiter in materiâ receptam: ergo seipsâ constituit formam actualiter materiæ unitam, ac proinde se ipsâ est unio. *Prob. consequ.*: nequit forma intelligi recepta in materia, quin ipsi tribuat suum effectum formalem: sed hunc effectum non tribuit, nisi ut actualiter unita materiæ: ergo sieductio seipsâ reddit formam actualiter in materiâ receptam, reddit & actualiter unitam. *Maj. prob.* 1.: quia nequit forma intelligi recepta, quin intelligatur communicata materiæ: forma autem communicata subjecto capaci, eo ipso tribuit suum effectum formalem, 2.: quia nequit intelligi recepta, quin excludat à

materiâ privationem sui; alioquin essent simul in materiâ duo contradictoria: at forma, nō nisi informando, suumque effectum formalem tribuendo, excludit à subjecto privationem sui. 3.: quia nequit intelligi recepta, quin eo ipso intelligatur, quod sufficit ad expellendam formam præcedentem; aliàs possent simul in materiâ recipi duæ formæ substantiales non subordinatæ. At expulsio formæ præcedentis, cum sit effectus secundarius formæ novæ, supponit juxta omnes effectum formalem primum, & exercitium causæ formalis, quod est unio.

28 *Urgetur* in formâ accidentali, cujus receptionem & inherentiam similiter distinguunt Adversarij ab ejus unione formali. Si recipi & inherere non est idem ac uniri: ergo poterit gratia intelligi recepta, & inherens, & tamen non unita, proindeque non justificans. At hoc planè repugnat Tridentino, tom sess. 6. cap. 7. dicenti, *verè justī nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes*, ubi nihil aliud requirit, ut *justi* nominemur & simus, nisi quod justitiā, sive gratiam in nobis recipiamus: tum can. 11. ejusd. sess. definienti, homines eatenus justificari, quatenus gratia diffunditur in cordibus nostris, & *ipsis inhaeret*: idem ergo est gratiam inherere, ac justificare.

29 Poterit item gratia intelligi recepta, & tamen non expellens peccatum, nec privationem

sui : nam utraque expulsio provenit à gratiâ in genere causæ formalis, atque adeo non ut à formâ assistente, sed ut à formâ unitâ & informante. Hinc autem absurdè sequitur, quod homo prout recipiens gratiam, & illam sibi inhaerentem habens, potest intelligi nondum esse in gratiâ, nec amicus Dei, sed inimicus. Eadem ponderatio fit in alijs accidentibus. Poterit enim lux v. g. intelligi recepta in aëre, & illū non illuminans: atque adeo poterit aër intelligi recipiens lucem, & simul tenebrosus, nec solum intelligi, sed reipsa esse, si nimirum impediatur Dens unionem positâ receptione; hoc enim possibile esse Deo, concedunt plerique Adversarii totum agnoscetes solam connexionem naturalem inter receptionem & unionem.

30 Respondent Adversarii, per educationem constitui formam intrinsicam materiæ, ut exercenti munus subjecti sustentationis, non vero ut exercenti munus subjecti informationis, sive informabilis: hæc enim munera & eorum exercitia separari posse, inde constat, quod materia respectu animæ rationalis secundum exerceat sine primo. Unde inferunt, educationem non esse exercitium subjecti informationis, ac proinde non esse unionem formalem, sed tantum radicalem, aut illativam, quatenus naturaliter connectitur cum unionem, & illam infert. Caterum hæc responsio præoccupata manet ex dictis; ostendimus enim, quod passio,

sive receptio, quâvis aliâ unionem præcisâ, se ipsâ ultimò determinat formam ad præstandum suum effectum formalem, qui certè non præstatur, nisi subiecto informationis, ut tali.

31 Deinde *reijcitur* sic: quâvis non omnis informatio sit sustentatio, omnis tamen sustentatio vera informatio est: ergo quamvis munus subjecti informationis exerceri possit sine munere subjecti sustentationis, non tamen è converso. *Prob. antec.* 1.: quia subjecto sustentationis ut tali correspondet aliquod exercitium, quod sit vera actuationis: implicat enim, quod ut tale sit verè & propriè subjectum (ut nemo negat), & quod non sit aliquo exercitio actuabile per actum propriè talem; siquidem subjectū & actus correlativa sunt. Atqui exercitium correspondens subjecto sustentationis, ut tali, est *sustentatio*: hæc igitur vera actuationis est. *Actuatio* autem, & *informatio*, *actuabile* & *informabile*; *actus* & *forma* solum differunt, sicut *gladius* & *ensis*. 2. quia omnis sustentatio est formaliter unio sui cum materiâ; ergo etiam formæ, adeoque vera informatio. *Patet consequ.*: non enim est formaliter unio sui, præcisè quia modus est; cum etiam sit modus agentis, cui tamen non unitur, sed est formaliter unio sui, quia est sustentatio, receptio, & dependentia sui à materiâ, ut à causâ materiali: at idem omnino habet respectu formæ: ergo &c.

32 3., & quasi à priori; quia modalis nexus physicè & intrinsecè alligans materiam & formam, prout sunt extrema invicem ordinata & unibilia, nequit non esse formalis eorum unio: quid enim ultra desideratur ad formale unionem? At huiusmodi est passio, sive sustentatio formæ in materia. *Prob.*: quia passio, cum sit causalitas causa materialis, non causantis effectum, nisi in se, & intra se, nequit non esse modus intrinsecè affixus materię, ut subiecto sustentativo, & formæ aut termino, vel actui educibili, quem reddit intimè præsentem & inseparabilem à materiâ, dum passio ipsa existit: ergo est modus physicè & intrinsecè alligans materiam & formam, prout sunt subiectum sustentationis, & actus educibilis. Atqui actus, prout educibilis, ordinem dicit completionis & unibilitatis respectu subiecti, ex quo educitur: similiterque subiectum, prout sustentativum, dicit eundem ordinem respectu termini educibilis, ut passim omnes supponunt: ergo passio est modalis nexus physicè, & intrinsecè alligans extrema, prout invicem sunt ordinata & unibilia.

33 Hinc redditur discrimen ad alios modos, quos nobis importonè obijciunt Adversarij, v.g. ad unicam indivisibilem subsistentiam, quæ materiam & formam simul terminaret, ad unicam ubicationem, vel actionem creativam utrique communem, ad sensationem in utrâque receptam. Hi nam-

que modi, quamvis materiam & formam quodammodo alligent, & inseparabiles reddant, ideo non sunt earum uniones, quia illas non respiciunt, prout formaliter sunt extrema invicem ordinata & unibilia, nec sub ratione potentiæ & actûs, aut subiecti & formæ: sed subsistentia utramque respicit sub ratione terminabilis, ubicatione sub ratione locabilis, creatio sub ratione producibilis, & sensatio sub ratione subiecti sustentativi sensationis ipsius. Præterea sensatio, & subsistentia illa indivisibilis præsupponunt materiâ & formam jam actualiter unitas. Quod si contendant, passionem esse modum accidentalem, id negandum nobis est; quòd enim passio sit, vel non sit, substantialis modus, ex eo pender, quòd sit, vel non sit formalis unio materiæ & formæ substantialium.

Occurritur argumentis.

34 **O** Bjic. 1.: Eductio & unio habent predicata & munerata diversa: nam unio est purus nexus extremorum, & ultima determinatio, ut constituant unum: eductio autem est productio formæ, & dependentia ejusdem à causâ efficiente, & materiali: sunt ergo modi realiter distincti; non enim aliâ ex causâ distinguimus inter se actionem, durationem, & ubicationem. Nec refert, quòd eductio connectatur cum eo, quòd extrema uniantur: nam etiam connectitur cum eo, quòd forma du-

ret,

ret, & ubicetur; & tamen non est ejus duratio, aut ubicatio formæ, sed tantum radicalis. *Confirm.*:eductio est prior formâ, cum sit via ad formam: unio autem est formâ posterior, cum sit ultima determinatio formæ jam existentis ad constituendum unum cum materiâ, sitque etiam exercitium & causalitas, quâ forma causat compositum. At idem modus nequit esse prior & posterior respectu formæ: ergo &c.

35 *Resp.*: quando munera diversa non sunt opposita, & aliunde fundamentum adest, ut de facto convenient eidem entitati, non sunt in distinctis collocanda; hæc enim ratione eadem eductio gerit munera actionis & passionis, unio hypostatica, juxta plures Theologos, simul est unio, & forma sanctificans humanitatem, & quævis unio simul est materializatio, & informatio, sive causalitas subiecti, & causalitas formæ in compositum. Quod autem munera educationis & unionis non sint opposita, ex eo constat, quod de facto identificantur in educatione respectu sui ipsius: est enim eductio sui, & unio sui. Aliud verò est de actione, ubicatione, & duratione; has quippe inter se ideò distinguimus, quia separabiles esse experimur; potest enim res à tali causâ produci, quin hanc determinatam ubicationem & durationem habeat, potestque permanere in loco A, quin permaneat eadem duratio. Unde aliter connectitur

eductio cum unione, quam cum ubicatione & duratione formæ; nam cum illâ ita connectitur, ut nullam relinquat indifferentiam ad unionem: cum his verò ita, ut formam indifferentem relinquat ad existendum in variis instantibus & locis: quare opus est novâ determinatione, ut forma hic & nunc ubicetur, & duret.

36 *Ad confirm.*: eductio non est prior formâ prioritatem propriam tali, quam vocant *in quo*, sed solum prioritatem impropriam & *purè à quo*, quæ non prohibet utramque existere & intelligi in eodè signo, ut explicabimus tract. 2., ubi de prioritatem naturæ. Hæc autem prioritas non tollit, quod ipsa eductio titulo unionis, sive causalitatis, aut exercitii causæ formalis, sit formâ posterior solum *logicè*, & in subsistendi consequentiâ, quatenus nimirum potest forma existere sine unione, sed non è converso: quo sensu etiam eductio determinata est *logicè* posterior formâ. Negandum tamen, quod sit posterior *physicè*; nam causalitas aut exercitium causæ formalis non oritur *physicè* à formâ, sed producitur à generante, vel à solo Deo: unde stat discrimen ad causalitatem causæ efficientis, quæ ideo est *physicè* posterior ipsâ, quia ab eâ *physicè* oritur. *Dices*: ergo forma causat compositum per eamdem causalitatem, per quam ipsa causatur à generante. *Conc. consequ.*, in quâ nihil est absurdi, dum loquimur de diverso genere causæ, &

& de causalitate, quæ non oritur à formâ.

37 *Objic. 2.:* sieductio imbibit unionem in suo conceptu formali, omniseductio erit unio: ergo etiameductio unionis humanæ erit unio sui termini cum materiâ. At hoc est falsum; quia unio humana unitur materiæ per seipsam, non per unionem aliam; cum non minus repugnet unio unionis, quam actio actionis. *Resp.:* quamviseductio sub conceptu actionis, aut egressionis ab agente, possit ab unionem præscindi, secus tamen sub conceptu passionis, aut receptionis, sub quo est species quædam unionis, sicut est species productionis: sicut enim potest vera productio dari, quæ non siteductio, non tamen è contrario, ita potest dari unio, quæ non siteductio, non tamen è converso. Unde etiameductio unionis humanæ est unio sui termini. Nam unio humana duplici titulo unitur materiæ, & quia est modus materiæ essentialiter affixus (quo titulo unitur per se): & quia educitur de potentiâ passivâ materiæ, in ipsâque recipitur ut in subjecto sustentationis. Hoc autem titulo non unitur per se, cum ipsa non siteductio, nec passio sui, sed potius indifferens est, ut uniatur, vel non uniatur materiæ sub munere subjecti sustentationis; posset quippe divinicus per creationem produci, si nimirum Deus unicâ actione totum hominem crearet: quo in eventu unio humana præcise

uniretur materiæ, tamquam subiecto informationis.

38 Quamvis ergo repugnet unio unionis quasi homogenea, quæ scilicet sit pura unio, sive unicè instituta ad officium uniendi; non tamen repugnat unio unionis heterogenea, sive ex diverso titulo, quæ aliud insuper officium habeat, ad quod supponat indifferenciam. Similiter possibilis esset actio actionis, si aliqua actio probaretur ullo ex capite indifferens, ut egrederetur ab agente: sed quia efficienter egredi ab agente habet quælibet actio per se ipsam, nec ab illo potest alio titulo pendere, ideo actio actionis admittenda non est. At verò, quod diximus de unionem humana, dicendum pariter de ubicatione, subsistentiâ, & quavis aliâ entitate modalis productâ per educationem à se distinctam, eam scilicet subiecto uniri, tam per se, quia est modus essentialiter affixus determinato subiecto, tum per sui educationem. Aliud autem est de formâ materiali absolutâ, ignis v.g., in hac enim nullâ necessitate adstruitur unio distincta ab educatione, quâ sustentatur, & recipitur in materiâ.

39 *Objic. 3.:* Eductio formæ, ut sit generatio compositi, debet ad unionem terminari: hac enim de causâ creatio animæ rationalis non est creatio compositi, quia non terminatur ad unionem, quæ est ultimum determinativum, ut compositum existat. Sed educatio terminata ad unionem non est unio:

unio: ergo. *Nego maj.*: nam, ut educatio formæ sit generatio compositi, sufficit quod producat formam, illam ultimo determinando ad constituendum compositum, ut reipsâ determinat; hoc enim ipso verè facit existere compositum, & hoc, quatenus totum est, verè dicitur illius actionis terminus, non formalis, sed denominativus, qui non debet ab eâ distingui, nisi inadæquatè.

40 *Objic. 4.*: si educatio est unio, toties variabitur intrinsecè compositum, quoties variatur educatio formæ. Hinc autem sequitur, Deum non posse se solo conservare ignem ab alio igne productum; ignis enim, à solo Deo conservatus, non solum numero, sed etiam specie erit alius, utpote constitutus ex educatione, aut unione ortâ à solo Deo, quæ specie distinguitur ab actione ignis; cum actiones specificentur a causis. Imo non tam erit conservatus, quàm primò productus; siquidem Deus primò producit unionem, quæ est ultimum determinativum, ut ignis existat.

41 *Resp.*, solâ unione variatâ ex capite educationis non variari compositum absolute & simpliciter, sed solum secundum quid; manent enim invariata præcipua constitutiva, ex quibus absolute sumitur compositi perfectio, insoles, & identitas, tum specifica, tum numerica, ac proinde identitas definitionis, tum physice, tum metaphysicæ; non enim aliter definiretur Petrus v. g., si retinens idem

corpus, eamdemque animam, nunc haberet unionem A, nunc unionem B. Sic ut verè & simpliciter dicatur resurgere idem homo, non requiritur, quòd simul cum eodem corpore, & eadem animâ redeat eadem numero unio. Sic etiam aqua non evadit simpliciter alia, licet mutet uniones continuativas, ut si dividatur, & iterum continuetur.

42 Deus igitur potest se solo conservare ignem eundem simpliciter, & quatenus est effectus absolutus, non tamen eundem secundum quid, & quatenus includit modum unionis essentialiter ortum ab alio igne; quòd enim Deus non possit se solo producere effectus modales, essentialiter à causâ creatâ dependentes, concedunt omnes; quia ad omnipotentiam Dei non pertinet evertere rerum essentias. Actio verò Dei conservativa non est prima productio, quia nequit esse talis respectus illius termini, qui jam existeret simpliciter idem in instanti antecedenti: nec unio tunc adveniens est ultimum determinativum, ut ille ignis simpliciter incipiat existere, sed solum, ut existere pergat. Sic productio novæ unionis inter corpus & animam hominis mortui non dicitur prima hominis productio, sed reproductio, aut resurrectio.

43 *Replie.*: Compositum dicitur simpliciter genitum & corruptum per solam unionis generationem, & corruptionem, ut patet in homine: ergo & simpliciter variatum per solam variationem unionem

unionis. *Neg. conseq.* : quia esse genitum & corruptum significat esse id, quod incipit ex præsupposito subiecto, & quod desinit permanente subiecto: qui sensus congruit composito simpliciter, si unio generatur, & corrumpitur. At esse variatum in essentiâ significat esse aliud secundum essentiam: hoc autem non verificatur simpliciter de composito, solâ variatâ unione, ut constat ex nuper dictis. An verò dicendum esset compositum *supernaturale*, si unio foret supernaturalis? Vide *Phys. fusior*.

44 *Objic. 5.* : educatio est modus accidentalis, tum quia omnis actio pertinet ad prædicamentum accidentis, tum quia non existit propter se, sed propter terminum: ergo non est unio constituens totum substantiale. *Nego antec.* de educatione formæ substantialis: ea quippe dum probatur esse unio ejusdem formæ cum materiâ, eo ipso probatur esse modus substantialis. Ut autem pertineat ad prædicamentum accidentis, sufficit, quod contingat prædicetur de aliquo subiecto, de causa efficiente v. g.. Sic specifica similitudo inter duas substantias, licet ab eis indistincta, pertinet ad prædicamentum relationis: similiterque substantialis unio, quatenus est prædicamentalis relatio extremorum inter se. Nec refert, quod actio sit propter terminum; nam etiâ forma est propter compositum, & tamen est substantialis. Si dicas, formam non esse propter aliud à se

adæquatè distinctum, idem dicam de educatione, quæ est etiam principaliter propter compositum, in quo & ipsa includitur.

45 *Objic. 6.* unio, quam anima bruti per nutritionem acquirit cum materiâ alimenti, non est educatio ejusdem animæ; cum hæc sit causa illius unionis, & nequeat esse causa educationis sui: at ea unio ejusdem rationis est cum illâ, quam habet per generationem anima bruti: ergo nec illa est educatio istius animæ. *Resp.* : si anima bruti sit divisibilis, unio acquisita per nutritionem est educatio novæ partis animæ, provenitque à partibus animæ præexistentibus. Si verò sit indivisibilis; tunc sola educitur nova unio, de quâ dicendum erit, quod supra de unione humanâ dictum est. Talis autem unio erit ejusdem rationis cum eâ, quæ per generationem habita fuit, solum quoad vim & effectum formalem uniendo, non tamen quoad vim producendi formam: quâ in re nullum est incommodum.

CAP. IV.

*Quotuplex sit unio in composito?
Et quodnam sit unionis
subiectum?*

46 **Q**Uoad 1. *quest.* certum est, unionem constare pluribus partibus integrantibus, totidè scilicet, quot sunt materiæ partes in composito. Solum ergo queritur, utrum unio sit simplex essentialiter? idest, utrum

T unio,

unio, per quam forma unitur materiæ, sit eadem, per quam materia unitur formæ? An verò admit- tenda sit unio duplex, altera ex parte formæ, quæ sit *informatio*, altera ex parte materiæ, quæ sit *materializatio*, ex quibus coalescat unio totalis? Hoc ultimum tenet nonnulli ex nostris, & ex aliis, præsertim ex Scotistis. Sed communissima sententia, quam amplectimur, duplicem unionem rejicit, ut omnino superfluum.

47 *Probat*ur: per illam unicam unionem, quæ per te est actualis informatio, forma redditur actu informans materiam, & materia actu informata per formam; siquidem denominationes *informantis*, & *informata* præstantur ab informatione actuali: sed nequit forma esse actualiter informans, & materia actualiter informata, quin resultet compositum: ergo ut hoc resultet, sufficit unica illa unio. *Prob. min.*: quia si forma informat, & materia informatur, jam forma communicatur sub- jecto capaci: ergo illi præstat suum effectum formalem, hic enim necessario resultat, imo indistinctus est à forma communicatâ sub- jecto capaci. At formalis effectus formæ substantialis est compositum: ergo &c.

48 *Confirm.*: quoties neutrum extremum secum identificat suam ultimam determinationem, ut denominetur, unica determinatio sufficit ad præstandam utri- que denominationem reciprocam

& relativam, saltem si ex concep- tu suo sit determinatio utriusque extremi. Idcirco unica actio suffi- cit, ut causa sit produciens, & ef- fectus productus: unica cognitio, ut potentia sit cognoscens, & ob- jectum cognitum. Et è contra in D. Trinitate ideo datur generatio activa, & generatio passiva, quia Pater secum identificat suam ulti- mam determinationem, ut sit ge- nerans, & Filius suam, ut sit ge- nitus: ob eandemque rationem distinctio inter Petrum & Paulum est duplex, altera cum Petro, & altera cum Paulo identificata. At- qui nec materia nec forma secum identificat suam ultimam deter- minationem, ut sit unita: & aliun- de unio ex conceptu suo est deter- minatio utriusque extremi, cum definiatur passim *ultima determi- natio distinctorum*, ut *constituant unum*: ergo unica unio sufficit, ad præstandum utrique denominatio- nem *uniti*.

49 *Objic.* 1.: nequit unica unio esse materializatio simul & informatio; sic enim materia exer- cebitur per informationem, deno- minabiturque informans, & for- ma exercebitur per materializatio- nem, denominabiturque materia- lizans. *Inso.*: ergo nec poterit idem modus esse realiter actio & passio, ne videlicet agens exerceatur per passionem, & denominetur pa- tiens: materia verò exerceatur per actionem, & denominetur agens. Dicendum itaque, quòd materia non denominatur informans, quia non

non exercetur per informationem sui erga formam, sed formæ erga materiam: nec forma denominatur materializans, quia non exercetur per materializationem sui erga materiam, sed materiæ erga formam. Quod enim idem modus contineat diversas denominationes, nō nisi diversis terminis præstandas, patet in actione identificatâ cum passione, & in productione quâlibet, quæ aliter denominatur causam, aliter effectum.

50 *Obje. 2.*: non sufficit unicus modus relationis, ut fundamentum & terminus invicem referantur: ergo nec sufficit unica unio &c.. *Resp.*: dum ratio fundandi consistit in modo, prout accidit in relationibus secundæ generis, unicus modus sufficit: sic eadem productio refert causam ad effectum, & è converso. In relationibus autem primæ generis, v. g. in similitudine duplicis albi, ideo requiritur duplex albedo, quia neutra seorsum est ex conceptu suo determinatio utriusque extremi, imo nec unius, ut denominetur *simile*: unde sumitur disparitas ad unionem. Quæ disparitas etiam tenet in modo relationis Thomistico, utpote qui juxta suos Auctores non est determinatio duorum, sed solum illius extremi, cui inest.

51 *Obje. 3.*: unica unio continuativa nequitnectere duas continui partes; deberet enim in utraq. recipi, ac proinde naturaliter bilocari, cum illæ partes

non sint in eodem loco: ergo pariter non sufficit unica unio essentialis. *Resp.*: in unione essentiali non militat illud inconveniens bilocationis naturalis. Nihilominus *neg. antec.*: quia sufficit unica unio continuativa, quæ recipiatur in alterâ tantum parte, simulque exigat essentialiter præsentiam alterius partis in loco immediato, in quo tamen uno ipsa non sit.

52 *Ad 2. quæst.* dico, tam materiam, quam formam esse subiectum denominationis; quia utraque per unicam prædictam unionem denominatur unica. Subiectum verò sustentationis, ex quo educatur unio (de quo præcipue instituitur quæstio) est sola materia. *Probat*ur in primis de unione formæ materialis; hæc enim unio est realiter eductio formæ: sed subiectum sustentativum, & vera causa materialis educationis formæ, non est forma, sed sola materia, nī velis formam præsupponi ad educationem sui, quod repugnat: ergo &c.. Deinde qui unionem ab educatione distinguunt, plerumque dicunt, unionem produci per eandem educationem, quâ forma producit: cum ergo forma non præcedat educationem sui, nec præcedat educationem unionis: ergo non est unionis causa materialis, de cujus conceptu est præsupponi ad educationem sui effectus.

53 *Probat*ur insuper de unione humanâ, ac proinde de aliâ quâlibet. Illud est subiectum sustentativum unionis humanæ, à

quo præsupposito pendet illius unioniseductio: sed hæc à solâ materiâ sic pendet. *Prob.*: tum quia in homineeductio unionis est generatio totius: sola autem materia, juxta Arist. & omnes, est subiectum generationis totius, si- ve compositi, sicut sola est subjec- tum mutationis substantialis. Tum etiam, quia generans ab eo sub- jecto præsupposito pendet in ge- nerando, si- ve in educendo, quod præviè disponit, ac præparat ad formam & unionem: atqui non præparat, nec præviam aliquam dispositionem inducit in animam rationalem, sed in solam materiam.

54 Hinc inferes 1., unio- nem humanam esse materialem entitativè, quia suapte naturâ causatur, & pendet à materiâ. Qua- re solum est spiritualis connexivè, ac determinativè; quia connecti- tur cum animâ spirituali, & illam ultimò determinat ad constituen- dum hominem. Inferes 2., modum non necessariò pendere, tamquam à subiecto sustentationis, ab omni re, cujus est modus. Siceductio modus est agentis, in quo tamen non sustentatur: & unio humana divinitus creata modus esset ma- teriæ & formæ, quin in neutrà sus- tēteretur. Unde *sustentari ab alio*, prout nunc accipitur, non est idem ac essentialiter pendere ab alio, & sine illo existere non posse; nam sic etiam unio hypostatica sustentatur à Verbo, & omnis creatura à cau- sâ primâ: est ergo idem, ac ex alio educi, si- ve in genere causæ mate- rialis ab alio causari.

55 Inferes 3., formam non habere prioritatem physicam res- pectu unionis, quia nec illam tem- pore præcedit, neque est illius cau- sa physica. Excipe tamè unionem, quam homo per nutritionem ad- quirat cum materiâ alimenti; ea quippe præsupponit animam non ut causam materialem, sed ut cau- sam efficientem. Nec huic illatio- ni obstat, quod unio sit exerci- tium & causalitas formæ in com- positum, propter dicta *cap. præced.* n. 36. Nec item obstat, quod prius sit rem esse, quàm tali modo esse; nam id unicè verum est de priori- tate logicâ, nisi aliundè probetur, modum ab ipsâ re causari. Nec obstat denique, quod anima ra- tionalis sit indifferens ad unio- nem; nam indifferentia non probat prioritatem plusquàm logicam: nihil enim prohibet, rem indiffe- rentem determinari à modo con- comitanter producto per aliam causam. Quæ omnia admittenda sunt ab Adversarijs pro casu, quo unio simul cum anima rationali crearetur.

56 Sed adhuc *objic.*: si for- ma respectu unionis non est sub- jectum sustentationis, neque erit subiectum informationis; hoc enim requirit etiam prioritatem phy- sicam, saltem per modum occasio- nis, aut conditionis prævia, quo pacto materia disposita physicè prior est animâ rationali: ergo forma in nul'o vero sensu erit sub- jectum unionis: ergo non poterit ab unione intrinsicè affici, nec per-

perfi-
tur,
polla-
jectu
mari

5
form
esse
nom
mod
sibi
men
ve p
aliud
fecer
eo ip
conje
quicu
tum
form
sine i
perfi
priè
mani
Verb
tum
jecto
subje
non
ab un
est su
perfe

Da

D
cept

perfici : sicut Verbum non afficitur , nec perficitur ab unione hypostatica , quia non est illius subiectum sustentationis , nec informationis.

57 Responsio communis est , formam respectu unionis solum esse *terminum intrinsecum* : quo nomine significatur res , quam modis aliquis essentialiter exigit sibi scilicet coniunctam , & in eâ tamen non recipitur. Siceductio , siue passio , respicit formam. Nec aliud requiritur , ut forma intrinsecè perficiatur ab unione ; nam eo ipso per unionem intrinsecè coniungitur subiecto suo , & assequitur suum naturale complementum : ac proinde melius se habet forma intrinsecè cû unione , quàm sine illâ. Et sanè , quòd possit res perfici ab eo , cuius non est propriè subiectum , patet tum in humanitate Christi , quæ perficitur à Verbo , cuius non est subiectum , tum in quâvis formâ , quæ à subiecto perficitur , cuius tamen ipsa subiectum non est. Verbum igitur non ideo præcisè non perficitur ab unione hypostaticâ , quia non est subiectum eius : sed quia ob sui perfectionem in omni genere in-

foitam nequit se habere melius cum unione , quam cum ejus carentiâ.

58 Sed , ut verum fatear , nihil prohibet , formam respectu unionis esse subiectum *informationis* parziale ; siquidem unio considerari potest , non solum prout est causalitas formæ in compositum , sed etiam prout est forma quædam ipsius formæ , quâ cum constituit quoddam totum , nempe denominationem *actualiter informantis materiam* , cujus denominationis ipsa unio est præcipua differètia physica distinctiva. Quod autem subiectum informationis requirat ex conceptu suo prioritatem physicam , falsum esse ostenditur in eventu possibili , quo Deus crearet simul materiam , animam , & unionem hominis ; tunc enim materia absque ullâ prioritare physicâ esset verè subiectum informationis respectu animæ & unionis. Prioritas ergo physica , quam nunc habet materia ad animam rationalem , non inde provenit , quòd obeat munus subiecti informationis respectu animæ , sed ex eo quòd simul obit munus subiecti sustentationis respectu unioniseductæ.

DISPUTATIO VII.

De Distinctione totius substantialis à partibus suis. Ubi etiam de supposito nonnihil.

DUM quærimus distinctionem totius substantialis à partibus suis , loquimur de cunctis partibus simul sumptis , seu collectivè acceptis : si enim accipiantur singulatim , inconvènter admittenda est dif-

distinctio realis inadæquata uniuscujusque partis à toto, & è convertito; quia totum includit quamlibet partem, & insuper aliam: In quosita est distinctio inadæquata, quam vocant *includentis*, & *inclusi*. Loquimur item de toto substantiali, non prout est suppositum; sic enim materiæ, formæ, & unioni addit subsistentiam, sed præcisè prout est ens naturale, seu substantia completa in esse naturæ, quæ in homine v. g. significatur nomine *humanitas*, vel *natura humana*, vel *homo essentialiter sumptus*.

CAP. I.

Totum substantiale realiter indistinctum est à partibus & unione copulativè sumptis.

I Contra sentiunt Scotistæ, qui totum substantiale, sive compositum, dicunt consistere in tertiâ entitate absolutâ, materiæ & formæ unitis superadditâ; materiam verò, formam, & unionem simul sumptas, facere unam causam totalem, ad quam sequitur compositum, tamquam effectus realiter adæquatè distinctus. *Adæquatè*, inquam; nam licet abstineant à nomine *distinctionis adæquatæ*, eam tamen plane intendunt, dum ajunt, totum distinguere se toto à partibus unitis: scilicet *se toto cathegorematicè sumpto*, quo sensu supponit pro tertiâ entitate superaddita, non tamen se toto sumpto syncathegorematicè; sic enim supponit pro omni, & qualibet parte. Vel etiam, dum ajunt, tertiâ entitatem additam supra partes, seu (quod idem est) essentiam & quidditatem totius, *directè & in recto* sumptam, non esse aliquid compositi, sed *totam ejus entitatem*; non enim additur

per modum partis, sed per modum totius, nec est entitas partialis, sed totalis.

2 Hinc Scotistæ nullam agnoscunt identitatem realem inter partes, & totum; quamvis fateantur, *partes intrinsecè constituere totum, esse de essentiâ totius, esse aliquid ejus, includi essentialiter in toto, & totum à partibus non distinguere, nisi ut includens ab incluso*. Nam locutiones istæ, quæ apud ceteros Scholasticos, (& loquendo de toto accidentali, apud omnes) significant identitatem saltem inadæquatam, apud ipsos tamen non reddunt sensum *formalem, & identicum*, sed tantum *causalem, & vitalem*. Quare dum ajunt, corpus & animam v. g. *spectare ad essentiam hominis causaliter, constitutivè, aut etiam indirectè & in obliquo*, solum intelligunt, *spectare vitaliter, seu causaliter, & in viâ*.

3 Sic præintellecto Scotistarum idiomate, *probatum Afferio nostra*. In primis totum substantiale cathegorematicè, vel substantivè, directè & in recto, sive formaliter sumptum, non distinguitur realiter adæquatè à cunctis
pars

parti
inad
ne re
da su
stant
& pr
tinct
liter
plex.
parti
quæst
parti
ibim
ergo
omni
Cur e
riâ fo
tis?

4
realit
homo
est qu
& sim
plex &
lus: qu
minis
entita
homin
non ef
Non f
pende
quanti
foret i
li: & i
perfect

5
positâ
à part
quid e
quiden
æquatè

partibus unitis: deinde nec realiter inadaquatè: ergo nullâ distinctione reali. Præmissa seorsum probanda sunt. *Prob. maj.*: totum substantiale prædicto modo sumptû, & prout à partibus adæquatè distinctum, vel est in entitate suâ realiter compositum, vel realiter simplex. Si compositum: ergo constat partibus alijs, de quibus eadem quæstio fiet, an scilicet ab illis alijs partibus distinguatur? Si asseras, ibimus in infinitum. Si neges, jam ergo totum non distinguitur ab omnibus partibus, quibus constat. Cur ergo distinguendum à materiâ formâ & unione simul acceptis?

4 Si propterea dicas, esse realiter simplex. Infero 1.: ergo homo substantivè & in recto, &c. est quid compositum ex partibus, & simul est entitas non minùs simplex & incomposita, quam Angelus: quod manifestè implicat in terminis. Infero 2.: ergo illa simplex entitas, in quâ stat tota quidditas hominis *directè & in recto* sumpta, non est spiritalis, nec materialis. Non spiritalis; quia essentialiter pendet à materiâ, & naturaliter à quantitate. Non materialis; quia foret imperfectior animâ rationali: & implicat, quod totum non sit perfectius parte.

5 *Probatur 2. eadem maj.*: posita distinctione adæquatâ totius à partibus, partes non sunt aliquid compositi per identitatem, siquidem ab eo distinguuntur adæquatè: deinde non sunt aliquid

ejus per unionem physicam, siquidem non uniuntur toti, juxta Scottistas: vel ergo non sunt aliquid compositi, quod ipsi negant: vel ut summum erunt aliquid ejus per possessionem, aut dominium, quomodo pallium Petri est aliquid Petri. Hinc autem sequitur 1., hominem in esse totius substantivè, directè, & in recto, sive formaliter, non esse per identitatem animal rationale, quia nec secum identificat, nec sibi unitam habet radicem discurrendi, sentiendi, & vegetandi, quæ est anima. Sequitur 2., humanitatem non verè intelligere; implicat enim intelligere per intellectionem, quam nullatenùs recipit: illam autem non recipit immediate, ut conceditis: non item mediatè, quia non recipit receptivum intellectionis, cèpe animam, siquidem animæ non unitur, ut vultis.

6 Sequitur 3., nec vivere per sensationem, etsi illam in se recipiat. *Prob.*: idèò, juxta Scottistas, anima non viveret per amorem supernaturalem, si habitus esset tota ratio agendi, quia tunc anima non esset principium elicitive amoris: atqui nec humanitas adæquatè distincta ab unico principio elicitive sensationis, quod est anima, sensationem elicit: idque à fortiori, nam saltem habitus unitur animæ; ac anima non unitur humanitati, juxta Scottistas: ergo &c. Sequitur 4., quidditatem compositi non generari, sed verè & propriè creari. Quid enim

enim est creati, nisi produci ex nihilo sui, & ex nihilo subjecti sustentativi? Atqui illa entitas, in quâ fiat per vos tota quidditas compositi, verè producitur tum ex nihilo sui, quia nihil ejus præcedit, siquidem materia forma & unio nihil sunt illis entitatis, à quâ realiter adæquatè distinguuntur: tum ex nihilo subjecti sustentationis, siue educationis; nam entitas illa non habet pro subjecto sui materiam, nec formam, cum non recipiatur in ipsis, nec ipsis uniatur, juxta Scotistas. Simili modo concluditur entitatē illam verè annihilari, quia verè & propriè desinit in nihilum sui, & subjecti.

7 *Dices*, partes esse aliquid compositi *causaliter*, & *in viâ*, vel etiam, *constitutive*, *indirectè*, & *in obliquo*. Sed *contra* 1. Omnes hi termini per te nullam significant identitatem, aut unionem partium cum toto: ergo nullatenus præcavent absurda ex defectu identitatis & unionis hactenus illata. *Contra* 2.: ergo sicut anima rationalis & caro est per te unus homo, non *formaliter* & *identice*, sed solum *causaliter* & *in viâ*: ita Deus & homo unus erit Christus purè *causaliter* & *in viâ*, non *formaliter* & *identice*, alioquin nulla est paritas adstructa in Symbolo Athanasij. Ergo etiam Christus erit adæquatè distinctus à Deo & homine, ac proinde non erit Deus: quod est contra fidem. *Contra* 3.: ergo etiam actio causæ efficientis, & Omnipotentia, prout libere appli-

cata, erunt *aliquid* cōpositi creati, & spectabunt *ad essentiam ejus*, non aliter ac ejus partes, nempe *causaliter*, & *in viâ*.

8 *Confirm.*: positâ distinctione adæquatâ totius à partibus, causæ intrinsecæ & constitutivæ non differunt à causis extrinsecis & efficientibus. *Prob. absurdum*: per te partes simul sumptæ faciunt unam causam totalem, ad quam sequitur compositum, tamquam effectus realiter adæquatè distinctus. Hæc autem causa totalis in quo, aut cur differat ab efficiente? An, quia effectus causatur per resultantiam? At etiam frigus ex aquâ resultat, & tamen causatur efficienter. An, quia connectitur essentialiter & inseparabiliter cum effectu? Sed in primis hæc cōnexio gratis fingitur inter res omninò absolutas, quarum nulla est modus, nec formalitas alterius. Deinde etiam connectitur sic cum effectu causa efficiens necessaria, positâ applicatione causæ primæ, imò & ipsa causa primâ prout libere applicata. An denique, quia causat intrinsecè constituendo & componendo? At, cum *intrinsecè constituere* & *componere* non sit per te identificari realiter, etiam inadæquatè, cum effectu, imò nec ipsi uniri; quid aliud significat, quod non possit convenire causæ efficienci?

9 *Dices*, significare, quod causæ intrinsecæ includuntur in effectu, & intra ipsum manent, quia sunt de essentiâ ejus, & spectant

tant
abs
intr
loca
co?
netr
& C
fens
cau
toti
ejus
ne, r
tenu
cum
xio c
tem,
nipo
crea
abus
crea
ejus.
versa
realit
enim
quid
effici
toti
hoc i
seque
tuere
I
gism
inada
tum c
bus si
tificat
tate,
go to
à coll
cater
ergo

tant ad essentiam ejus. Sed rogo abs te, quid est *includi & manere intra effectum*? Estne penetrari localiter, & manere in eodem loco? At etiam causa efficiens penetratur cum effecta imminente, & Omnipotentia est intimè præsens omni creaturæ. Quod autem cause intrinsecæ sint de essentiâ totius, & spectent ad essentiam ejus, secusâ identitate & unione, non potest aliter esse, nisi quatenus connectantur essentialiter cum effecto. Cæterùm hæc connectio cadit etiam in causam efficientem, ut ostendimus. Quare & Omnipotentia prout applicata ad creandam, eodem terminorum abusu dici poterit esse de essentiâ creaturæ, & spectare ad essentiam ejus. Simili abusu dicitur ab Adversariis, partes à toto *distingui realiter, sed non essentialiter*. Ut enim distinguantur *essentialiter*, quid ultra requiritur, nisi quod essentia partium non sit essentia totius, nec inadæquatè quidem? At hoc ipsi fatentur, tametsi inconsequenter asserant, partes constitutere essentiam totius.

10 Jam *Minor* primi syllogismi, negans distinctionem etiam inadæquatam, *probat*ur facile: Totum distingui inadæquatè à partibus significat, totum cum iis identificari, & insuper cum aliâ entitate, quæ sit alia pars ejus: vel ergo totum distinguitur inadæquatè à collectione istius novæ partis & cæterarum, vel non? Si neges: jam ergo non distinguitur inadæquatè

ab omnibus suis partibus collectivè sumptis. Si asseras: ergo ultra collectionem modo dictam addit insuper novam aliam partem, de quâ prout collectâ cum præcedentibus eadem questio redibit, & sic in infinitum. Si verò dicas, entitatem, quæ superadditur, esse totalitatem ipsam, seu formam totius: rogo, an hæc totalitas sit tota quidditas totius? Si est: jam tota quidditas totius, non inadæquatè, sed adæquatè distinguitur à partibus. Si non est: ergo est pars quidditatis: nam prorsus implicat esse quid totius, & nō esse totam quidditatem, nec partem quidditatis. Præterea illa forma totius vel unitur partibus, vel non. Si unitur, quid illi deest, ut sit pars? Si non unitur: ergo totum identificatur cum entitatibus non unitis, ac proinde non est unum.

II *Dices*, totum nullatenus distingui ab omnibus omninò partibus, distingui tamen inadæquatè à materiâ formâ & unione collectis, quia insuper addit novam aliam partem absolutam. Sed *contra* 1.: argumenta contrariâ vel probant de omnibus omninò partibus, vel nihil probant. *Contra* 2.: positis v. g. corpore organico, anima rationali, & unione, ponitur quidquid sufficit, ut existat homo: ergo nova illa pars est omninò superflua, & inutilis. *Prob. antec.*: complexum ex illis tribus, præciso quovis alio, est in primis unum per se, cum constet ex actu & potentiâ de genere substantiæ

substantialiter unitis : vel cedo, cur additâ aliâ parte sit unum per se? Deinde est potens elicere operationes omnes hominis proprias; quia continet principium activum & passivum earum, nempe animam & corpus cum organis & instrumentis ad operandum necessariis: illud ergo complexum est unum per se, potens sentire & discurre, ac proinde est animal rationale: ergo verè est homo.

12 Denique sententia nostra roboratur exemplo totius integralis, accidentalis, & per aggregationem, in quibus Scotistarum argumenta planissimè instantur. Nam in primis totum integrale, v. g. mare, non distinguitur ab omnibus suis partibus, nisi velis realiter distingui ab omni divisibilitate, quæ tota spectat ad partes, ac proinde esse quid indivisibile, cum tamen sit per totum orbem diffusum. Deinde totum accidentale non distinguitur à subjecto & accidenti unitis; nam prout sic distinctum deberet esse accidens, cum substantia non causetur ex accidenti: ergo deberet recipi in subjecto, quocum constitueret aliud totum accidentale. De hoc autem alio toto eadem quæstio fieret, & ita sine fine. Demum totum per aggregationem, v. g. acervum tritici, vel rustici norunt, nihil esse aliud, quam multa grana tritici coacervata. Similiter nemo dubitat de toto numerali, v. g. de numero ternario, nec de toto metaphysico constituto ex genere & differentia.

13 Ex dictis contra Scotistas rejecta manet cogitatio Patris Vazquez, superaddentis materiæ, formæ, & unioni quoddam esse substantiale à formâ derivatum in materiam, ratione cujus materia per se activè concurrat ad operationes compositi. Nam si in illo esse derivato collocet Author totalitatem compositi, rogabitur, an illud esse sit simplex? Et tunc quomodo compositum? Et quomodo materiale? &c. An vero sit compositum? Et tunc ex quibus partibus constitutum? Et an ab iis realiter distinctum? Præterea: illud esse verè est in materiâ ut in subjecto: ergo est quædam forma, & actus substantialis materiæ pertineus ad constitutionem unius per se. Hinc autem sequitur, & dari in composito duplicem formam substantialem, quod aliàs improbat P. Vazquez, & non posse in illo esse consistere totalitatem compositi. Denique illud esse inutile est, ut ratione illius materiæ activè concurrat: si enim materia dicitur activè concurrens, quia recipit in se illud esse activum ab eâ distinctum, cur non etiam secluso tali esse, dicetur activè concurrere, quia recipit ipsum esse formæ, quod utique activum est?

14 Rejecta quoque manet singularis Opinio Patris Lince, totum substantiale collocantis in solâ substantiâ, quam existimat esse quid completum, adæquatè distinctum à collectione partium, & quod verè sit totus homo, v. g.; quia Verbum (ait) assumpsit collectionem

tionem animæ, corporis, & unionis, & tamen non assumpsit hominem. *Rejeda*, inquam, *manet*: quia homo in solâ subsistentiâ consistens, non est, unde sic constitutivè, formaliter, & intrinsecè compositus. Ad hoc enim non sufficit, quod connotet essentialiter partes, ex quibus resultat: alias & accidens, sæpe resultans ex materiâ & formâ unitis, dicitur absolute compositum, & creatura dicitur infinita, quia connotat Creatorem essentialiter infinitum. Deinde natura humana, quam Verbum in regram assumpsit, non distinguitur à collectione partium, juxta P. Lince: ergo nobiscum sentit: non enim disputatur nunc de supposito, ut in limine monuimus. Quod autem Verbum non assumpserit hominem personaliter sumptum, probat quidem, quod subsistentia est de conceptu suppositi, vel Personæ, minimè tamen, quod est totum suppositum, vel totus homo. Sed has & alias peculiare sententias, totum à partibus distinguentes, accuratius refutatas habes in *Physica fus. disp. pref. cap. 3.*

15 Quæres tamen, an saltem per rationem distinguatur totum à partibus collectivè sumptis? *Resp.*, distinguere distinctione rationis minus propriâ, quam vocant *penes implicitum & explicitum*, sicut definitio distinguitur à definito; hic enim conceptus *materia forma & utriusque unio* expressius ac distinctius proponit totam essentiam physicam totius, quam no-

men compositum, vel totum substantiale. Nec obest, quod totum dicatur resultare ex partibus: hæc enim resultancia non est in re verus aliquis effluxus, sed tantum ex nostro modo concipiendi, ut cum dicimus, speciem resultare ex genere & differentiâ, calidum ex calore & subjecto.

CAP. II.

Diluuntur argumenta contraria.

16 **O** *Bjic.* 1.: Omnis causa distinguitur realiter à suo effectu: sed omnes partes, etiâ collectivè sumptæ, sunt causa totius: ergo sic etiam ab eo distinguuntur. *Prob. min.*: omnes partes singulariter & distributivè sumptæ sunt causæ intrinsecè parciales, sive inadæquatæ totius: ergo omnes collectivè, sive collectio omnium est ejusdem causæ intrinsecæ totalis, non aliter ac collectio omnium partialium causarum efficiētium est causa efficiens totalis & adæquata. *Confirm.* 1.: partes non causant intrinsecè compositum, nisi ut unitæ: sed prout unitæ sunt partes collectivè aut copulativè sumptæ: ergo &c.. *Confirm.* 2.: Compositum est adæquatè causatum in lineâ intrinsecâ: ergo in eadem lineâ correspondet ipsi causæ adæquata, cū ex terminis repugnet adæquatè causatum sine adæquatâ causâ. Atqui nulla ex partibus singulariter sumpta est causa adæquata totius: hæc ergo consistit in collectione omnium.

17 *Resp.: concessa maj. de distinctione vel adæquatâ, vel inadæquatâ, nego min..* Ad cujus *probat. concessio anteced. neg. consequ.*, vel potius *suppositum consequentis*, quâ supponit, possibilem esse causam intrinsecam totalem, & adæquatam. Nam *causa intrinseca* idem sonat, ac *pars componens*: ideoque sicut implicat in terminis *pars totalis*, seu *pars adæquata*, cum conceptus *partis* sit impræscindibilis à partialitate & inadæquatione, ita in terminis implicat *causa intrinseca totalis*, sive adæquata ob eandem rationem. Itaque argumentatio illa à singulis partibus ad collectionem omnium æquè inepta est, ac ista: singulæ partes sunt simplices, sunt incompletæ, sunt partes collectionis ipsarum: ergo collectio ipsa est simplex, est incompleta, est pars totalis sui ipsius. Item, singulæ partes numeri binarii sunt unitates: ergo collectio, seu numerus ipse est unitas. Stat igitur, quod minus, vel prædicatum aliquod conveniat singulis partibus, nullâ exceptâ; & tamen non conveniat toti, seu collectioni omnium; nam distinctio realis inadæquata, quæ datur inter collectionem, & partes singulatim acceptas, sufficit ad prædicationes diversas & oppositas.

18 Ad exemplum causarum efficientium magnum est discriminē; quia causa efficiens & extrinseca causat, dando esse effectui adæquatè distinctum ab ipsâ: intrinseca verò causat, conferendo in totius

compositionē suammet esse, quod quidem non adæquatur toti; alias totum esset unica pars. Ex hac diversâ ratione causandi fit, quod causa intrinseca dicit ex conceptu suo inadæquationem, & relationē ad alias concausas similiter intrinsecas: ideoque nomen causæ intrinsecae nequit aptari nisi parti, quæ dicat relationem ad compartes alias. At verò causa efficiens non dicit ex conceptu suo inadæquationem, nec relationem ad alias concausas: unde non est cur nomen ejus verificetur potius de singulis causis partialibus, quàm de collectione omnium, cum ista collectio distinguatur etiâ realiter ab effectu, & extra illum maneat.

19 *Ad 1. confirmat., dist. maj.:* non causant nisi prout unitæ, unione reduplicatâ in obliquo tamquàm conditione & circumstantiâ necessariâ ad causandum, *conc.:* reduplicatâ in recto, tamquàm parte cum ceteris constituyente unum subjectum copulatum, *neg. maj.:* & e converso *distinctâ minori neg. consequ.* Si reduplicatio sumat unionem in obliquo, Major illa significat, partes non causare, nisi in statu unionis, vel per unionem, aut quando sunt unitæ: qui sensus non collectivus, sed distributivus est, & omninò verus; cum prædicatum verificetur de partibus aboletis, inadæquatè distinctis à toto, utpote includente insuper unionem. At si reduplicatio sumat unionem in recto tamquàm constituentem unum sub-

jcc-

jectu
tibus
causa
causa
plexi
lectiv
comp
non e
terit
recto
omin
vo &
fition
tum a
union
singul
nulla
At tu
stitue
tum c
& alii
in Ph
20
antece
causau
nificat
partib
fit: ac
corres
constit
gula p
ter qu
autem
sa intr
adaqu
aquatâ
fatio in
lineâ i
causa
ritur
constit

jectum copulatum cū ceteris partibus, tunc idem est, partes non causare, nisi prout unitas, ac non causare nisi per modum unius complexi ex omnibus: qui sensus collectivus est, & omnino falsus; nam complexam ex omnibus partibus non est causa, sed causatum. Poterit tamen unio reduplicari in recto ex mente loquentis, & nihilominus accipi in sensu distributivo & vero subjectum illius propositionis, ita nimirum ut predicatum affirmetur in solidum tam de unione, quam de ceteris partibus singulatim; quia verum est, quod nulla earum causat, nisi ut unita. At tunc non sumitur unio, ut constituens cum ceteris unum subjectum copulatum. Vide, quæ de his & aliis locutionibus prænotata sūt in *Phys. fus. à n. 1. ad 7.*

20 *Ad 2. confirmat., concess. anteced. neg. consequ.*: nam esse causatum intrinsicè adæquatè, significat, esse constitutum ex multis partibus, ita ut nulla necessaria desit: at huiusmodi constituto non correspondet una pars adæquatè constituens, sed multæ, quarum singulæ partialiter constituent, & præter quas nulla alia desideretur: idè autem est *pars constituens*, & *causa intrinseca*. Quod verò repugnet adæquatè causatum sine causâ adæquatâ, verū est de adæquatè causato in lineâ extrinsecâ, sed non in lineâ intrinsecâ, in quâ repugnat causa adæquata, solum que requiritur sufficiens numerus partium constituentium. Hoc tamen non

impedit, ut unaquæque pars sit causa adæquata in suo genere, videlicet materia in genere subjecti, & forma in genere causæ formalis; quod pariter locum habet in munere partis. At esse adæquatam in suo genere non est esse simpliciter adæquatam adæquatione causæ, quasi ipsa sola sufficeret; estò vocari possit adæquata adæquatione effectus, quia scilicet unaquæque causat totum in esse totius, cum totum non includat formam v. g., ut partem sui, nisi prout totum est.

21 *Obje. 2.*: forma v. g. non causat se, nec materiam, nec unionem: ergo dum causat totum substantiale, causat aliquid ab his tribus realiter distinctum. Vel aliter: forma non causat compositum, quatenus hoc importat formam ipsam: sed neque illud causat, quatenus importat materiam, & unionem: ergo nullatenus causat compositum, si hoc sit a materiâ, formâ, & unione realiter in distinctum. *Dist. antec.*: forma non causat se, nec materiam, nec unionem singulatim sumptas, *concl.*: sumptas copulatim, *neg. antec.*: quia sic sumptæ sunt tota collectio ipsarum, cujus collectionis forma est una pars, ac proinde causa intrinseca. Similiter: forma causat compositum, quatenus hoc importat formam ipsam, prout collectam cum materiâ & unione, & quatenus importat materiam & unionem prout collectas cum formâ: nam denominatio *intrinsicè causati à formâ*, cum idem sonet, ac

denominatio *habentis formam*, ut *partem sui*, nequit convenire, nisi collectioni omnium ut tali. Exemplum, & instantiam habes in partibus totius accidentalibus, & numeri binarij.

22 *Replie.* : materia forma & unio singulati sumptæ non sunt intrinsecè causabiles a formâ : ergo nec ipsarum collectio. Sed redit instantia in concreto *causatum*, cujus subjectum, calor, & unio, singulati accepta, non sunt intrinsecè causabilia, vel constitutibilia ex calore, tanquam ex parte sui. Tum *nego consequ.* : quia de conceptu collectionis est constitui ex partibus : at de conceptu partium non est constitui ex semetipsis : idem autem est constitui, ac intrinsecè causari. Vel dic, materiam, formam, & unionem, singulati sumptas, esse intrinsecè causabiles à formâ per causalitatem, non afficientem singulas seorsum, sed denominantem omnes copulati, quia nimirum singulæ sunt capaces ut includantur in collectione, quæ à forma intrinsece causatur.

23 *Obje.* 3. : homo per generationem accipit aliquid esse simpliciter tale, & per corruptionem illud amittit ; sed hoc esse non est esse materiæ & animæ rationalis, quippe quæ non generantur, nec corrumpuntur : nec item est esse unionis, quia hoc non est esse simpliciter, nec *ut quod*, sed *purè ut quod* : ergo est aliquid aliud ab his distinctum. *Confirm.* 1. : quia si in morte hominis perit sola unio, per-

manebit homo secundum totum suum esse absolutum, cum non pereat, nisi purus respectus. 2. : dum Aristoteles substantiam dividit in materiam, formam, & compositum, nomine *compositi* non intelligit materiam & formam ; quia sic divisio foret nugatoria : non item unionem ; sic enim intelligeret aliquid imperfectius materiæ & formâ : intelligit ergo aliquid aliud. Huc etiam spectat, quod Aristoteles 5. *Metaph. text.* 19. ait sex non esse bis tria : & 7. *t. ult.* syllabam *Ba* non esse *B.* & *A.* & 8. *tit.* 15. totum, quod non est mere coacervatum, esse aliquid aliud præter partes.

24 *Resp.* : illud esse simpliciter, quod homo generatione accipit, & corruptione amittit, consistit in esse materiæ, animæ, & unionis, non distributivè, sed collectivè sumptarum ; quia est ipsum esse compositi, seu esse hominis. Quamvis enim sola unio sit generationis terminus formalis, homo tamen in esse totius est verè terminus denominationis ; quia per generationem unionis ultimò efficienter determinatur ad existendum simpliciter, cum determinetur ad habendum suas omnes partes, quas quidem non habet ut partes sui, donec existat unio, quæ & se ip-sâ componit hominem, & reddit materiam & animam actualiter componentes. Et hæc est ratio, cur homo potius dicatur genitus à generatione unionis, quam *creatus a creatione animæ*. Simili-

ter

ter p
termi
esse s
tur a
parte
ria n
nis :
homo
corru
mater
butiv
termi
ta col
dum

2
in m
unio,
esse ab
esse, c
mater
jam n
est pur
lis, cu
tialis
ficiens
secè ac
nomen
signifi
formâ
memb
distinc
divisio

26
senario
pariter
pe fun
Quare
tria, c
singula
unione
tatum

ter per corruptionem unionis determinatur homo ad amittendum esse simpliciter ; quia determinatur ad non habendum ullam sui partem ; jam enim anima & materia non sunt partes actuales hominis : & idcirco verè denominatur homo *physicè corruptus*. Non ergo corrumpuntur , nec generantur , materia & anima rationalis distributivè sumptæ , nec per modum termini formalis , benè tamen sumpta collectivè cum unionem per modum termini denominationis.

25 Hinc ad 1. *confirmat.* : in morte hominis non perit sola unio , sed etiam homo , qui nullum esse absolutum retinet : nam illud esse , quod permanet in animâ & materiâ , fuit quidem hominis , sed jam non est hominis . Neque unio est purus respectus prædicamentalis , cum sit insuper modus substantialis extrema determinans & perficiens , simulque pertinens intrinsicè ad essentiam hominis . Ad 2. : nomen *compositi* in ea divisione significat collectionem ex materiâ formâ & unionem , quæ collectio membrum est à cæteris inadæquate distinctum . Id autem sufficit , ne divisio nugatoria sit , aut vitiosa .

26 Quod Aristoteles ait de senario & syllabâ , solvendum est pariter ab Adversarijs ; illa quippe sunt composita accidentalia . Quare dicendum sex non esse bis tria , duosve ternarios , sumptos singulatim & absque continuatâ unionem & coordinationem sex unitatum , quam senarius importat .

Verumtamen coordinatio hæc unitatum non addit unitatem , alioquin senarius esset septenarius . Idem esto de syllaba *ba* , quæ certe non sunt litteræ *b* & *a* absque conjunctione & ordine prolata , vel scripta ; unde distinguitur inadæquate à litteris singulatim sumptis . Denique totum , non merè coacervatum , est aliquid aliud præter partes juxta positas , & merè localiter conjunctas ; nam insuper addit unionem physicam & naturalem , quam non addit merus acervus . Neque enim collectio partium , in quâ statuimus compositum naturale , est veluti coacervatio lapidum , cum coacervatio non importet unionem physicam & naturalem , quam importat collectio , de quâ loquimur .

27 *Objic. 4.* : si totum substantiale non distinguitur à collectione partium , non erit unum per se , sed unū per accidens : erit enim plura simpliciter , & unum secundum quid , nempe secundum unionem . *Nego sequelam* : quia unum per se dicitur , quod constituitur ex actu & potentiâ ejusdem generis physicè unitis , ut sæpe diximus . Nec constitutum istud est unum dumtaxat secundum quid , aut secundum unionem , sed est unum à totâ suâ entitate , ut explicavimus *disp. præc. cap. 2. num. 18.* . Nec ejus unitati opponitur pluralitas partium sumpta pro illarum distinctione ; alioquin totum substantiale non foret unum unitate compositionis , sed simplicitatis ,

non

non unum compositum, sed unum simplex, sicut Angelus.

28 *Obje. 5.*: multa verificantur de composito, quæ non verificantur de partibus, etiam collectivè sumptis: nam compositum est unum, & non unitum, est continens, includens, & constitutum, agit, & accidentia recipit, *ut quod*: partes vero è contra sunt plures & unitæ: sunt inclusæ, contentæ, & constituentes: non agunt, nec recipiunt, *ut quod. Resp.*: tota hæc prædicatorum varietas referenda est ad partes distributivè sumptas: si enim collectivè sumantur, suscipiunt prædicata omnia, quæ de composito verificantur, nominatim ea, quæ enumerat objectio.

CAP. III.

De supposito nonnihil.

29 *S*uppositum vocatur id, quod significamus nominibus concretis rerum per se stantium, ut *equus, homo*, & similibus absolutè dictis. Quod verò significamus nominibus abstractis, quæ concretis hisce respondent, ut *equinitas, humanitas*, vocatur *natura*, vel etiã *essentia & substantia* suppositi. Distinctio realis inter suppositum & naturam, Philosophis Ethnicis incognita, Christianis innoteuit ex Mytherio incarnationis. Nam Verbum Divinum assumpsit naturam humanam, & tamen non assumpsit hominem, id est, suppositum creatum, seu Personam humanam. Unde planè col-

ligitur, suppositum non esse solam naturam, sed aliquid alterius addere, quo deficiente deficit suppositum, etiam natura non deficiat; alioqui ubicumque esset humana natura, esset etiam creatum suppositum: quod in Christo constat esse falsum.

30 Illud autem, quod addit suppositum supra naturam, vocatur *subsistentia*; quamvis eam hoc nomen interdum in concreto sumatur pro toto supposito, frequentius tamen accipitur in abstracto pro addito huiusmodi. Quod si natura sit rationalis, vel intellectualis, ut in homine, & Angelo, suppositum vocatur *Persona*, etiamque subsistentia *personalitas* (græcè dicitur *hypostasis*, quod latine *persona*, vel *suppositum*: unde unio humanitatis ad verbum dicitur *hypostatica*, id est, personalis): at vero quando natura irrationalis est, ut in equo & lapide, suppositum ejus *Persona* non dicitur, nec ejus subsistentia *personalitas*, sed *suppositalitas*, aut purè *subsistentia*. Quare suppositum latius patet, quam persona; quia omnis persona suppositum est, sed non è converso.

31 *Quæres*, quid sit subsistentia? Vel quid addat supra naturam? Respondent Scotistæ, subsistentiam creatam nihil addere positivum, sed tantummodò negationem dependentiæ, sive unionis, tum actualis, tum apertudinalis ad aliud suppositum; ita scilicet, ut natura neque naturaliter apta sit

fit un
alij s
huma
sona
cit s
unio
pern.
Divi
mitt
colp
posit
3
com
subsi
aliqu
Myth
na P
tit. T
lia d
fisse
nam,
bum
unio
ipsur
erat
poter
huma
aliqu
non
tam
impe
deret
cum
tum,
esse
niter
mod
ra in
sed p
2
tent

sit uniri, neque de facto sit unita alij supposito. Unde inferunt, idè humanitatem Christi non esse Personam, vel suppositum, quia deficit saltem negatio, vel carentia unionis actualis, cum de facto supernaturaliter unita sit supposito Divino. Si tamen humanitas dimitteretur à Verbo, statim foret eoispo Persona absque ullo addito positivo.

32 Thomistæ vero & Nostri communissimè sentiunt, creatam substantiam superaddere naturæ aliquid positivum. Tum quia in Mysterio Trinitatis triplex Divina Personalitas in positivo consistit. Tum etiam, quia dum Concilia definiunt, Verbum nõ assumpsisse Personam, sed naturam humanam, non definiunt præcisè, Verbum non assumpsisse carentiam unionis humanæ naturæ ad Verbum ipsum; hoc enim per se clarum erat, nec ab ullo Hæretico negari poterat: supponunt ergo Personam humanam ultra naturam addere aliquid positivum, quod à Verbo non fuit assumptum, sed *consumptum*, ut loquuntur Patres, idè, impeditum, ne tali humanitati adderetur. Hoc autem positivum, cum intrinsecè constituat suppositum, quod est unum per se, debet esse quid substantiale: & communiter censetur non esse res, sed modus, seu forma quædam, naturæ intimè adhærens, non absoluta, sed purè modalis.

33 Jam verò munus substantiæ est reddere naturam ultimo

terminatam in ordine substantiæ, seu in ratione existentis per se, ita ut natura, prout sic terminata, sit incommunicabilis alteri supposito, vel substantiæ per unionem physicam. Juxta hoc munus poterit substantia definiri, *ultimus naturæ terminus in ordine substantiæ, live in ratione existentis per se*: idè, substantialis entitas, quæ cum naturâ ultimò constituit concretam incommunicabile alteri de linea simili, & ipsam naturam reddit incommunicabilem ad terminum extraneum, seu habentem simile munus in aliâ integrâ naturâ. Consequenter formalis effectus substantiæ est *reddere*, seu *constituere naturam ultimò terminatam in ratione existentis per se*. Vel aliter: formalis effectus substantiæ est *suppositum*: suppositum autem est *natura integra*, prout *ultimò terminata* &c.

34 Quod si adhuc quæras, quid sit *naturam ultimo terminari*? Resp., tunc intelligi naturam *ultimò terminatam*, ac proinde *subsistentem*, cum ita se ipsam possidet, atque ita sui juris est in lineâ physicâ, ut ipsa primariò ac principaliter denominari debeat ab operationibus suis, habendo simul impedimentum positivum existendi in alio, à quo possideatur, seu physicè habeatur, & cui operationes ejus attribuuntur. Unde in effectu formali substantiæ involvitur duplex conceptus, alter positivus, nempe *naturam ita esse sui juris in lineâ physicâ, ut*
X *sim-*

simpliciter sit principium quod suarum operationum: alter quasi negativus, nempe *naturam esse impeditam ad existendum in alio*: hoc est, esse incommunicabilem alteri supposito, vel subsistentiæ incommunicabilitate fundatâ in entitate positivâ.

35 Uterque conceptus requiritur ad subsistentiam ut ultimò terminantem, & ad rationem suppositi. Et sanè de incommunicabilitate constat, tùm ex illa definitione Boetij, *Persona est rationalis natura individua substantia*: ubi idem sonat *individua*, quod *incommunicabilis*, ut omnes exponunt. Tom etiam ex Patribus, dum contra Nestorium inferunt, non esse in Christo suppositum creatû, ex eo quòd humanitas unita fuerit Personæ Verbi; hæc enim illatio recta non esset, si creatum suppositum non adderet aliquid supra naturam, quod esset impedimentum unionis, & communicationis naturæ humanæ ad suppositum extraneum: hoc autem, quod addit supra naturam, est subsistentia.

36 Sed hic aliqua observanda sunt. 1.: quamvis incommunicabilitas sono tenus sit negatio, re tamen ipsâ est quid positivum, quemadmodum incorruptibilitas, & immaterialitas. 2.: incommunicabilitas à subsistentiâ proveniens hujus indolis est, ut totum suppositum reddat incommunicabile ad aliud suppositum, aliam ve subsistentiam, sive ejusdem naturæ, sive alterius: naturam verò in esse

talis, quamvis reddat omnino incommunicabilem ad suppositum extraneum, sive ad subsistentiam alterius naturæ integræ, non tamen ad alias subsistentias sibi proprias. Hinc natura humana in esse naturæ potest in sensu composito propriæ subsistentiæ divinius terminari simul per plures proprias, nullatenus tamen per extraneas: at in esse suppositi nec per alias proprias, nec per extraneas, adhuc divinius terminari potest. Hinc etiam natura Divina per subsistentiam Patris v. g. redditur incommunicabilis in esse suppositi ad quamlibet aliam subsistentiam: at in esse naturæ communicabilis manet alijs subsistentiis sibi proprijs, videlicet Filij, & Spiritûs Sancti. Imò si natura in sensu diviso à propriâ subsistentiâ terminetur divinitus per alienam, poterit etiam terminari in esse naturæ per ceteras subsistentias proprias illius naturæ, cujus est subsistentia, non tamen per alias. Sic humanitas Christi terminabilis est in esse naturæ per subsistentias Patris & Spiritûs Sancti, utpote proprias naturæ Divinæ, cujus est subsistentia Verbi, quâ de facto terminatur.

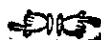
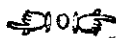
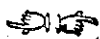
37 3.: si *subsistere* idem sit ac *in se sistere*, solum subsistit natura, quando propriam habet subsistentiam; si enim alienam habeat, non sistit *in se*, sed *in alio*. Unde rejiciunt plures locutionem illam, *humanitas subsistit in Verbo*, quia solum Verbum subsistit, humani-

tas verò inexistit. Vera tamen est ea locutio, si *subsistere* sonet *ibi sistere*, vel etiam *sub alio sistere*. 4. si dètur in Deo subsistentia absoluta præter relativas, illa non est suppositalitas nec ultimus terminus naturæ, solumque convenit cū subsistentiâ, de quâ loquimur, in constituendo naturam plenè existentem per se independentem ab ullo termino intrinseco substantiali, non tamen in constituendo incommunicabilem cuilibet alteri subsistentiæ.

38 5.: si completa subsistentia totius, hominis v. g., composita sit ex duabus partialibus & incomplectis, alterâ formæ, & alterâ materiæ, definitio tradita non convenit subsistentiis istis divisim, aut singulatim sumptis, sed solum sumptis copulatione cum unione utriusque. Nam subsistentia incompleta cujusque partis non est suppositalitas, nec ultimum constitutum suppositi, prout nunc accipitur *subsistentia*. Habet tamen aliquod munus subsistentiæ propriam, videlicet animam reddere positivè incommunicabilem ad suppositum æquatè distinctum, sive ad subsistentiam alterius integræ naturæ: & in hoc sensu animam separatam reddit seu denominat *subsistentem*.

39 6.: Denique illud axioma *actiones sunt suppositorum cō-*

muniter sic accipitur, ut quoties operationes à naturâ suppositâ proveniunt, verè tribuantur supposito, verèque ipsam denominent *operans ut quod*; quia scilicet subsistentia, quamvis non sit ratio agendi, seu virtus activa, non tamen se habet per accidens ad operationes, sed per se ad illas præsupponitur ex parte naturæ, ut conditio regularis ex parte principij activi; plus enim est, naturam plenè & ultimè constitui in suo esse substantiali, quam in operationes erumpere. Est ergo suppositum in creatis principale principium, sive *operans ut quod*: natura verò specificativè sumpta magis dicitur principium *in quo*, sive *ratio agendi*; quia suppositum creatum comparatur ad naturam specificativè sumptam, ut totum ad partem: pars autem, sicut in essendo, ita & in operando, magis est totius, quam sui. Si verò suppositum, habens naturam creatam, sit increatum, ut est in Christo D., tunc natura creata, nempe humanitas, sicut in essendo non est sui juris, sed est natura propria Verbi, tamquam suppositi illam possidentis cum prædominio, & excellentiâ dignitatis; ita & operationes ejus principaliter Verbo attribuantur, quam ipsi humanitati. Et hinc oritur communicatio Idiomatum, de quâ Theologi.

TRACTATUS II.

DE CAUSIS , SEU PRINCIPIIS EXTRINSECIS RERUM
naturalium.

DISPUT. I.

DE NATURA , ET ARTE.

CAP. I.

Quid sit Natura?

NATURA multipliciter accipitur : 1. pro Deo, qui *natura creatrix, & universalis* nuncupatur, & interdum *natura naturans*, cum ex adverso creaturæ vocentur *natura naturata*. 2. pro universitate rerum omnium de facto existentium : quo sensu dicimus, hoc aut illud esse in rerum naturâ. 3., & frequentissimè pro universitate rerum (inclusis etiam Angelis) spectantium ad integritatem debitam machinæ hujus mundi, quatenus à Deo, ut Authore naturæ condita dicitur; necnon earum omnium, quæ cum istarum viribus, aut exigentijs proportionem habent, aut ejusdem sunt ordinis, etiam si de facto non existant: & secundum hanc naturæ notionem entia naturalia à supernaturalibus discernuntur, & supernaturalia dicuntur esse supra na-

turam, seu excedere vires activas, & exactivas totius naturæ.

2. 4. pro innatâ existentia, & inclinatione rerum quarumlibet, etiam entitative supernaturalium : quo sensu res quæque dicitur hoc aut illud agere, vel exigere naturâ suâ. 5. pro temperamento humorum in viventibus: quâ ratione dicitur quis esse mitis, aut iracundus suapte naturâ. 6. pro nativitate viventium, sumptum pro *natura* nomine à nascendo: sic enim dicitur hic homo cæcus, aut claudus à naturâ. 7. pro essentiâ, seu quidditate cujusque rei : nam eadem rei entitas vocatur *essentia* per ordinem ad esse, *quidditas* per ordinem ad definitionem explicatam *quid est*, & *natura* per ordinem ad operationem.

3. Nulla ex his acceptionibus ad præsens attinet, sed illa tantum, quâ *natura* sumitur pro interno principio, unde unaquæque res habet motum sibi proprium. Sub quâ notione definitur ab Aristotele hic cap. 1. *Principium & causa motus & quietis ejus, in quo est primò & per se, &*
non

non secundum accidens. Dicitur *principium & causa*, idest, principium vi causandi præditum, *motus & quietis*, idest, actionis in subiecto receptæ, & conservationis termini producti; non enim hic accipitur *motus* pro solo motu locali, sed generatim pro actione eductivâ, quæ sit prima productio: nec *quies* hic significat otium, aut cessionem ab omni actione, sed conservationem termini per motum quæsitum, in quo quiescit innatus appetitus causæ: *ejus in quo est*, idest, ejus compositi, vel totius, in quo tale principium, seu natura ipsa includitur, non ut accidens in subiecto, sed ut quid pertinens ad primariam, & substantialem constitutionem illius, prout exigunt ultima illa verba, *primò & per se, & non secundum accidens.*

4 Ubi observa, motum, per ordinem ad quem definitur natura, non esse motum ab extrinseco impressum, nec item motum, quem res activè imprimi passio extraneo, sed esse motum omninò proprium alicujus compositi, quo scilicet compositum seipsam movet, quia habet intra se principium activum, & passivum, à quo provenit ille motus, vel ita ut ab alterâ parte activè, ab alterâ passivè pendeat (quod accidit in motibus materialibus), vel ita ut oriatur, & recipiatur ab unicâ parte, sed prout supponente statum unionis cum alterâ; qualiter se habet motus intellectus in homine. Sic

motus omninò proprius est in animantibus omnis actus vitalis, & in quovis corpore motus localis in centrum, & acquisitio, vel recuperatio accidentium ad statum connaturalem compositi spectantium. Jam ergo sub definitione Aristotelis comprehenditur omnis pars intrinsecè constituens totum substantiale, quæ potest causare motum omninò proprium ejusdem totius, & terminem tali motu productum conservare. Unde---

5 Colliges 1., & materiam, & formam esse naturam, non verò compositum: materiam, quia est principium passivum, seu materialis causa motus: formam, quia est principium activum, & in viventibus etiam passivum motuum vitalium: definitio autem naturæ abstrahit à principio activo, & passivo. At composito non convenit naturæ definitio ex mente Aristotelis; quia compositum, cum non sit pars, sed totum, dici non potest principium motus *ejus, in quo est*: quare non est natura, sed naturâ constans. Dixi *ex mente Aristotelis*, qui non agnovit distinctionem inter compositum & suppositum; nam si compositum consideretur ut pars suppositi, potest, ac debet dici *natura integra*, etiâ juxta definitionem Aristotelicam: atque in hoc sensu Angelus quodque personaliter sumptus naturam habet.

6 Colliges 2., omne compositum substantiale constare naturâ, materiâ scilicet & formâ po-

tentibus cauſare motum illius proprium, & quietem motui reſpondentem. Nam ſaltem quodvis compoſitum, ſi à proprio centro extrahatur, poterit illuc ſe movere localiter, & illic iterum acquieſcere; & ſi aliquâ vi privetur accidentibus ſibi propriis, illa iterum ab intrinſeco acquirere poterit, & conſervare, ut in aquâ calidâ iterum frigefcente cernitur. Unde falſò dicunt aliqui, non omne còpoſitum habere in ſe principium motus & quietis, ſed vel motus, vel quietis; quia Cælum perpetuò movetur, & terra perpetuò quieſcit. Falſò, inquam; nam etiam Cælum accidentia ſibi propria conſervat, & terra ſuas paſſim recuperat proprietates amiſſas. Item, Cælum etiam localiter quieſceret, niſi ab Intelligentiâ motrice rotaretur, & terra, ſi à centro extraheretur, illuc innato pòdere rediret.

7 Colliges 3., nullum accidens eſſe naturam, prout hic definitam; quia, licet ſæpe ſit principium motus & quietis ejus, in quo eſt, numquàm tamen verificat ultima verba definitionis, *primo & per ſe &c.* Dices: cur ergo motus lapidis deorſum dicitur provenire à naturâ lapidis, cum proveniat à gravitate, quæ eſt accidens? *Reſp.*: quia provenit mediatè ſaltem à formâ lapidis, quæ ab intrinſeco radicat gravitatem. Nec deſinitio Naturæ petere videtur, ut principium motus ſemper ſit immediatum: ideoque materia dicitur natura per modum principii paſſivi

reſpectu motus, quo acquiruntur qualitates compoſito connaturalles; quæ tamen, juxta communem ſententiam, non recipiuntur immediatè in materiâ, ſed in quantitate.

8 Colliges 4., per illa verba *ejus, in quo eſt*, requiri ad conceptum naturæ minus partis actualis, & actualem unionem, quæ in compoſito ſubſtanciali dici poſteſt natura *ut quo*: unde ex mente Ariſtotelis anima rationalis in ſtatu ſeparationis non eſt natura, niſi cum addito *aptitudinaliter*; quia motus, quos anima cauſat in eo ſtatu, non ſunt proprii alicujus compoſiti, in quo anima ſit. Si tamen conſideretur anima, prout habens in eo ſtatu ſubſiſtentiam realiter ſuperadditam (quam non agnovit Ariſtoteles), cum eâque conſtituens hoc concretum *ſubſiſtens*, poterit etiam in eo ſtatu *natura* vocari. Si autem divinitus privaretur omni ſubſiſtentiâ, nec eſſet unita corpori, non foret natura, niſi in aptitudine. Quod pariter dicendum de humanitate, ſi divinitus conſervaretur abſque ſubſiſtentiâ propriâ, & alienâ.

9 Colliges denum in artefactis, ut talibus, non dari naturam; quia nullum habent motum ſibi proprium, qui ſcilicet ab eis activè, & paſſivè pendeat: forma enim artificialis activa non eſt: materia verò, dum paſſivè cauſat motum artificialem, quo nimirum artefacta fiunt, non cauſat motum omnino proprium ejus compoſiti, in

in quo materia est: nam motus ille non provenit ab aliquo principio activo artefactis intrinseco, sed ab artifice extrinsecus operante.

CAP. II.

De Motu naturali, & violento.

10 **M**OTUS, generatim acceptus pro actione educivâ, dicitur *naturalis* multipliciter: 1., prout discernitur à supernaturali: quo sensu naturalis est quicumque motus non superat vires activas, & exactivas totius naturæ explicatæ n. 1. in 3. acceptione. 2., prout contraponitur libero: quo etiam sensu causas sine libertate operantes dicimus *naturales*. 3., prout distinguitur ab artificiali, qui scilicet à studio, & arte proficiscitur. 4., prout sequitur regularem ordinem & seriem causarum: quâ ratione naturalis est pluvia in hyeme, & calor in aestate. 5., & satis propriè, quando & quatenus est juxta exigentiam innatam vel operantis, vel recipientis motum. 6., & strictissimè, quando motus respondet naturæ, prout ab Aristotele definitur, nempe, quando motus principium activum & passivum habet intra compositum substantiale.

11 Motui naturali secundum 5. & 6. acceptionem opponitur motus *violentus*, qui ab Aristotele 3. *Ethic. cap. 1.* definitur, *cujus principium est foris, nihil prorsus eo conferente, cui vis est illata*; vel ab aliis communiter,

qui est à principio extrinseco, passivo non conferente vim. Unde ad motum violentum tria requiruntur: primum, quod ejus principium activum sit foris, idest, extrinsecum, vel adæquatè distinctum à subjecto, cui vis infertur: secundum, quod ad talem motum nihil conferat activè, nec exactivè subjectum, sed illum purè patiat: tertium, quod subjectum resistat motui per exigentiam illi contrariam: quam resistantiam indicat Aristoteles per illa verba, *cui vis est illata*; non enim infertur vis, nisi resistanti. Propter hæc tria motus violenti sunt aquæ calefactio ab igne, & lapidis projectio fursùm.

12 Sed notandum 1., respectu materiæ primæ secundum se nullum motum esse violentum, quia materia ex se nulli motui resistit, sed indifferens est ad omnes. Si tamen spectetur materia prout unita formæ, v. g. aquæ, jam motus calefactionis est illi violentus; vel certè violentus est toti composito aqueo, quod renuit illum motum admittere in materiâ, quam possidet. Not. 2., motum subjecto violentum dici posse naturalem respectu agentis, ut respectu ignis calefactio aquæ, juxta 5. acceptionem n. 10. Not. 3., motus quosdam videri violentos respectu alicujus partis, qui tamen absolute naturales sunt, quia sunt juxta exigentiam totius. Sic absolute naturalis est motus, quo quis brachium atcollit, quamvis sit

fit contra pondus & gravitatem brachii; potest tamen dici violentus secundum quid, scilicet attentâ peculiari dispositione partibus, quæ motum patitur, ut notavit D. Thomas 1.2.q.6. ar.5. ad 3.

13 Not. 4., præter motum naturalem & violentum admitti passim motum *præternaturalem*, aut *neutrum*, qui scilicet nec naturalis, nec violentus sit, quia nec innatè exigitur à subjecto, nec in eo resistentiâ invenit. Adducitur in exemplum tum productio lucis in aëre, tum Cæli motus circularis. Cæterum si ad motum naturalem sufficiat conformitas cum appetitu innato inefficaci (quem in rebus agnovimus tr. 1. d. 3. c. 1.), ægrè invenietur motus non violentus, qui non sit naturalis: si enim motus subjecto non nocet, nec illud inficit, sed positivè perficit, cur subjectum non censeatur innatè paratum ad motum quasi libenter suscipiendum, licet illum non efficaciter exigit, quia illo non indiget? Atque ita sentire videtur Aristoteles 4. Physic. t. 69., dum ait, quod *motus omnis aut vi, aut naturâ fit.*

14 Not. 5., duplicem distinguere violentiam, alteram positivam, quæ consistit in ipso motu violento explicato n. 11., alteram negativam, quæ consistit in subtractione, vel denegatione boni naturaliter exacti. Utramque patitur lapis sursum projectus, positivam in impressione impulsus, & motus sursum, negativam in ne-

gatione motus deorsum, vel quietis in centro. Potest tamen altera sine alterâ inveniri; potest enim Deus aquam privare frigore sine calore, quæ esset violentia purè negativa: potest item facere, ut aqua calorem recipiat, non amittendo frigus, quæ foret violentia purè positiva.

15 Et sanè quòd violentiam attinet negativam, potest Deus illam inferre quibuscumque rebus, v. g. substantiis, negando accidentia; accidentibus, negando inherentiam in subjecto; & cuilibet creaturæ existenti, negando conservationem, quam pro hoc instanti exigebat in antecedenti. Eandem inferre potest principiis, activo, passivo, & formali: activo, denegando concursus ad agendum in circumstantiis, in quibus naturaliter debetur, ut accidit igni Babilonico: passivo, seu receptivo, conservando materiam sine formâ: formali, vel negando effectum secundarium, posito primario; vel negando etiam primum per negationem unionis formæ ad subjectum. Sunt, qui hujusmodi casus admittunt divinitus possibiles; negant tamen in iis violentiam à Deo inferendam. Quare discutiendum superest, —

Possit nè Deus violentiam inferre creaturis?

17 **P**Lerique Thomistarum, licet admittant violentiam secundum quid, idest, oppo-

sicam inclinationi minus præcipue creaturarum ad peculiaria bona; negant tamen violentiam simpliciter & absolute dictam, id est, oppositam præcipue, & prævalenti inclinationi, quam habet omnis creatura, ad obediendum Divinæ voluntati. Moventur 1. ex S. Augustino lib. 26. cont. Faustum c. 3. agente, *Deus Creator, & Conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit: id enim erit cuique rei naturale, quod ille fecerit*: & ex Sap. 8., ubi dicitur de Divinâ Sapientiâ, quod *disponit omnia suaviter*: nam si omnia suaviter, nihil violenter.

17 Moventur 2.: quia innegabilis est in omni creaturâ inclinatio ad obediendum Deo, quæ sit principalior, ac prævalens, si bique subordinans quamcumque alteram inclinationem innatam ad peculiaria bona. Prob.: quia obedire Deo comparatur ad cetera commoda, sicut universale bonum ad particularia: unaquæque autem res magis inclinatur ad bonum universale, quam ad particulare. Sic aqua sine violentiâ sursùm ascendit ad vitandum vacuum, quia magis appetit bonum universi, quam suum. Item Creatura quilibet magis est Dei, quam pars est totius: pars autem innatè præfert bonum totius propriæ utilitati: unde manus indeliberatè exponitur iætui ob cōservationem totius corporis, & corpus ipsum contra propriam gravitatem graditur, & saltat, quia sic interest hominis.

18 Accedit, quòd Deus est causa suprema, & universalissima: causæ autem superiori & universali circa violentiam subicitur creatura; hæc enim ratione fluxus & refluxus maris non est aquæ violentus, quia provenit ab influxu Cœli, quod est causa superior, & universalis. Moventur 3. quia violentia non fit nisi resistenti. At creaturam non resistere Deo, constat: tum ex Sacr. pag., ubi dicitur, nihil resistere Divinæ voluntati: imò Sap. 16. ignis dicitur *sua virtutis oblitus*, ut obediret Deo. Tum, quia nulla creatura innatè resistit perfectioni suæ: sicut autem obedire Deo est in creaturis liberis perfectio moralis, ita in reliquis est perfectio physica. Tum, quia in creaturâ respectu Dei ponenda est subiectio, quâ major excogitari non possit: major autem est subiectio, quæ omnem resistentiam excludit.

19 Verùm hæc Thomistarum fundamenta nimium probant, atque adeò nihil. Probant enim, nihil à Deo fieri supernaturale: nam *si cuique rei erit naturale, quod ille fecerit*: ergo & gratia erit naturalis homini iusto, & unio hypostatica humanitati Christi. Præterea, si omnis Dei operatio est juxta præcipuam inclinationem creaturæ, nulla erit supra vires activas simul & exactivas naturæ totius: qui est character entis supernaturalis. Imò respectu rationalis animæ v. g. naturalior erit receptio gratiæ, quam receptio potentiarum;

siquidem hæc est juxta minus præcipuam, illa vero juxta prævalentem exigentiam animæ. Nec obstat, quòd gratia proveniat activè à solo Deo. Nam etiam creatio animæ rationalis à solo Deo provenit; & tamen naturalis est, quia est juxta exigentiam materiæ organizatæ.

20 Si dicas, inclinationem creaturæ, ad obediendum Deo ut Authori supernaturali, non esse naturalem, sed obedientialem. Infero: ergo nulla est inclinatio naturalis, nisi ad peculiaria bona unicuique naturæ commoda: ergo Deus, dum hæc bona tollit, aut impedit, agit contra omnem inclinationem naturalem rei: quod proculdubio est violentiam inferre. Si dicas iterum, exigentiam illam obediendi solum esse conditionatam, sub conditione scilicet, quòd Deus velit. Infero 1.: ergo volente Deo producere gratiam, hæc habebit characterem entis naturalis, utpote jam producta juxta innatam & principalem exigentiã animæ. Infero 2.: ergo exigentia ignis ad calorem est prævalens, & major, quàm exigentia ejusdem ignis ad privationem caloris; siquidem hæc est purè conditionata, nempe si Deus calorem negare velit: illa verò est absoluta, quia ignis non solum petit calorem, si Deus dare velit, sed etiam petit, ut Deus velit. Dum ergo Deus negat calorem, agit contra exigentiam prævalentem: adeoque violentiam infert.

21 Deinde illa fundamenta probant, nihil esse violentum in rebus, etiam dum agentia particularia sese invicem oppugnant. Nam, dum aqua v.g. ab igne calefit, motus iste verè fit à Deo cooperante, principaliter agente, ac sic citra dubium disponente: ergo fit *suaviter*: ergo non violenter. Item calefactio aquæ, quatenus est ab igne, est etiam sub hac reduplicatione à Deo volita: ergo nec, quatenus est ab igne, poterit esse violenta; hic enim urgent rationes & exempla Adversariorum: nam etiã ad bonum universi pertinet, quòd ignis calefaciat aquam: &, cum ignis & aqua sint partes universi, motus unius partis ab aliâ ejusdem corporis non debet dici violentus: nec fluxus, & refluxus maris violentus dicitur, quamvis non proveniat immediatè à solo celo, sed medijs impressionibus ætheris. Tandem, quomodolibet operetur Deus, sive se solo, sive cum agente creato, aquam resistere calefactioni erit resistere voluntati Dei: eritque proinde imperfectio physica, sicut imperfectio moralis est non obedire Deo præcipienti per inferiorem Prælatum: eritque minor subjectio, &c.. Præjacta ergo fundamenta sunt ab omnibus necessariò solvenda, vel explicanda. Quare...

22 *Resp.* ad 1.: S. Augustinus sumit naturam pro Deo ipso, ejusque voluntate, à quâ, tamquam à *naturâ naturante*, denominatur *natura naturata* quidquid

quid in creaturis producitur, juxta 1. acceptionem *naturæ n. 1.* Hoc tamen non tollit, quòd Deus aliquid faciat verè & propriè, sicut supra, ita & contra naturam, ut modò sumitur pro interno principio motus, vel pro innatâ rerum exigentiâ. Nam Augustinus ipse loc. cit. cont. Faustum ait: *sed contra naturam non incongruè dicimus aliquid Deum facere, quòd facit contra id, quòd novimus in naturâ. Hanc enim etiam appellamus naturam, cognitum nobis carsum, solumque naturæ*, eò scilicet, quòd sit juxta innatas rerum exigentias. Ad textum *lib. Sap. dic.* Deum disponere omnia *suaviter*, tum quia ut naturæ Author sese attemperat rerum exigentiis, tum quia ut Author supernaturalis omnia summo ordine, summq; facilitate disponit.

23 Ad 2. : in creaturis non est naturalis inclinatio, sumpta pro appetitu innato, ad obediendum Deo supernaturaliter operanti. Nam appetitus innatus solum fertur ad bona connaturalia. Quis autem dicat, igni Babilonico v.g. connaturale fuisse non combureretres Pueros ipsi applicatos? Solum ergo inest creaturis inclinatio naturalis, sumpta pro necessitate, vel determinatione intrinsecâ & essentiali, ut Deo, etiam supernaturaliter operanti, interserviant, seque illi subiciant. Ceterum hæc necessitas, & determinatio non recurrit cum appetitu innato, de quo loquimur: nam aqua v. g.

essentialiter determinata est, ut habeat, vel non habeat frigus; & tamen non appetit vagè frigus, vel ejus carentiam. Deus etiam essentialiter determinatus est, ut coexistat peccato, vel carentiæ peccati; nec ideo appetit vagè utrumvis extremum. De hac autè necessitate & determinatione essentiali loquitur D. Thomas, dum varijs in locis tribuit creaturis illam majorem inclinationem ad obediendum Deo, de quâ in argumento: nam inclinatio, pro hac determinatione sumpta, præcipua quidem est, & prævalens inclinationi ad peculiare bonum; cum hæc sit purè naturalis, illa essentialis. De cætero S. Doctor expressè agnovit, à Deo plura fieri, quæ sunt supra, præter, & contra naturam, ut videre est in 2. d. 18. q. 1. art. 3, & q. 6. de pot. art. 1. ad 1., ubi de his, quæ sunt contra naturam, producit exempla, tum ignis Babilonici, tum partus Virginis, tum motus corporis gravis sursum.

24 Jam ad probat.: omnia, quæ ibi asseruntur, negari possunt. Nam aqua non ascendit sine violentiâ, nec ex inclinatione propriâ, sed expressione, vel attractione aliorum corporum, quibus hæc vis attractiva inest ad impediendū vacuum. Similiter manus, dum vulneratur ob defensionem corporis, patitur violentiam, nec se opponit ictui ex inclinatione innatâ, sed ex imperio voluntatis advertingentiam aliquam supponente. Dum

autem corpus humanum graditur, & ſaltat, motus ille non eſt violentus corpori ſubſtancialiter ſumpto; ſic enim intra hominem habet principium activum & paſſivum: eſt tamen violentus gravitati corporis accidentali, quia reſpectu illius eſt motus ab extrinſeco, & ipſa gravitas tali motui reſiſtit innatè; alioquin non fatigaretur homo ſaltando, vel ambulando. Pariter aqua maris per fluxum ad littus aſcendit cum reſiſtentiâ propriæ gravitatis, adeòque violentè. In ſummâ omnes motus illiusmodi vocantur naturales per ordinem ad exigentiâ naturæ univerſalis, vel naturæ totius: violenti tamen ſunt, attentâ naturâ rei particularis, cui imprimuntur. Quare ſimiliter motus à Deo proveniens poterit eſſe contra naturam particularem rei creatæ, cui imprimitur, licet vocetur naturalis relatè ad voluntatem Dei, quæ dicitur natura univerſaliſſima. Ita expreſſè D. Thomas q. 13. de verit. ar. 1. ad 2.

25 Ad 3.: creatura numquam Deo reſiſtit reſiſtentiâ impediènte, aut retardante effectum voluntatis Dei efficacis; reſiſtit tamen reſiſtentiâ ſumptâ pro naturali appetitu, aut exigentiâ in contrarium. Unde & ignis dicitur ſuæ virtutis oblitus, quia periinde ſe geſſit, ac ſi oblitus eſſet, quoad effectum comburendi Pueros, non tamen, quoad appetitum innatum comburendi, quem utique recipit, etiam in ſenſu composito ne-

gationis concurſus Dei. Quamvis enim naturale, imò & eſſentiale ſit igni, non comburere ſine concurſu Dei combuſtione conjungendâ cum negatione concurſus, non tamen combuſtione diviſâ à tali negatione. Sic naturale eſt homini non vivere ſine capite, & tamen homo moritur violentè, dum caput ipſi abſcinditur; quia licet naturale ſit homini non vivere ſine capite, vitâ nimirum conjungendâ cum capitis abſciſſione, non tamen vitâ à tali abſciſſione diviſâ. Ratio utrobique eſt eadem; quia ſicut homo exigit ſimul invariabiliter non abſciſſionem capitis & vitam; ita ignis ſimul invariabiliter exigit concurſum Dei & combuſtionem.

26 Ad illud de perfectione phyſicâ *reſp.* creaturas perfici quidem phyſicè, dum obediunt Deo in recipiendo poſitivum aliquid non impediens bona connaturalia, v. g. in recipiendo gratiam, & alia dona, quæ non ſunt contra, ſed ſupra naturam: non tamen, dum obediunt Deo purè deneganti bona connaturalia, vel contrarium motum imprimenti. Quis enim dicat, ignem phyſicè perfici per negationem concurſus ad comburendum? Aliud eſt in morali- bus: nam liberè obedire Deo ſemper eſt perfectio moralis; quia nunquam impedit voluntati bonum aliud melius in linea moris. Illud autem de ſubjectione ſumma probat contra Adverſarios, nec violentiam ſecundû quid inferri poſſe

se à D^{eo} : major enim subjectio & obedientia est, quæ sine ullâ violentiâ exercetur. Datur igitur in creaturis subjectio summa, recurrens cum essentiali impotentiâ frustrandi, vel retardandi voluntatem Dei : subjectio autem, excludens innatam exigentiam boni connaturalis à Deo denegati, impossibilis est in creaturis; cum talis exigentia consistat in illarum entitate & proportionem cum bono appetito: quæ proportio variari non potest, nisi varientur essentialia rerum.

27 Ex dictis probatur sic conclusio affirmativa : Ad violentiam, seu positivam, seu negativam, nihil aliud requiritur, juxta omnes, nisi quod aliquid accadat ab agente extrinseco contra positivam exigentiam subjecti : sed potest aliquid hujusmodi à Deo accidere creaturis, v. g. si Deus imprimeret calorem aquæ sine interventu ignis, aut alterius causæ secundæ: ergo potest à Deo violentiâ inferri creaturis. *Prob. min.* : quia calor aquæ impressus à solo Deo, in primis accideret ab agente extrinseco, ut patet; deinde non minus foret contra exigentiam subjecti, quam si procederet ab igne; foret enim ejusdem speciei, nec utilior, commodior, aut connaturalior aquæ, cum æquè destrueret statum aquæ connaturalem : recursus autem ad exigentiam obediendi Deo satis præclusus manet ex dictis. Sed notandum, quod violentia hic non sumitur pro injuriâ, nec vio-

lendum pro injurioso: certum enim est, quod nulla creatura contra Deum jus habet. Sumitur ergo violentum pro eo, quod accedit contra exigentiam rei innatam, quæ, sicut & elicitæ, stare potest sine jure: nec enim aqua propriè jus habet in conspectu ignis validioris, ne ab eo calefiat.

28 Notandum insuper, quod ad vitandam violentiam sufficit, quod operatio Dei sit æquivalenter aut eminenter, quamvis non formaliter, juxta exigentiam creaturæ. Hinc Personalitas Verbi non est violenta humanitari Christi, quia eminenter continet subsistentiam creatam, & multò melius, quam subsistentia creata, perficit humanitatem in eodem genere. Nec obstat, quod humanitas determinatè exigat subsistentiam propriam, & nullatenus Divinam: Nam indè non sequitur, quod si Divina gratuito donetur, careat humanitas subsistentiâ propriâ tam formaliter, quam eminenter, prout opus est ad violandam exigentiam ejus: supplet enim Divina eminentiori modo, quidquid humanitas expectare poterat à subsistentiâ propriâ. Sic Creditor determinatè exigens nummum arceum, & nullatenus cogitans de aureo, utpote supra merita ipsius, non patitur injuriam, aut violentiam, si illi loco arcei gratuito des aureum.

CAP. III.

Definitur Ars, & cum Naturâ confertur.

29. **A**RS juxta Aristot. est *habitus cum ratione factivus*: id est, *medio judicio vero dirigens agens liberum, in quo est, ad opus non pertinens ad bonos mores*. Convenit cum naturâ 1.: quia certo ordine & ratis legibus in operando procedit. 2.: quia, sicut agens naturale plerùmque formâ producit suæ naturali formæ similem, ita Artifex intendit in materiam inducere formâ instar illius, quam in mente præconceptam habet. 3.: quia ars, sicut & natura, non nisi ex præsuppositâ materiâ quidquam facit. 4.: quia ab imperfectioribus incipit, & paulatim ad perfectiora pervenit. 5.: quia Ars naturam imitatur: unde dicitur naturæ *amula*, & *simia*, vel melius *Discipula*; didicit enim à naturâ suorum operum modum, normamque. Sic ex umbra naturali picturam, ex antris domos, ex avium expansis alis vela, ex piscium caudâ navis gubernaculum effinxit. Ars etiam invicem naturam quodammodo perficit, quatenus regulis suis naturam sæpe juvat, ut ipsa se perficiat. Sic ars Musica naturam perficere dicitur quantum ad voces, & ars logica quantum ad discursus mentis; quæ tamen opera simpliciter à naturâ suam esse habent, ab arte verò facilitatem.

30. Dissidet Ars à Naturâ 1.: quia natura operatur ex nudâ materiâ primâ: ars vero ex materiâ secundâ, id est, ex corpore substantiali completo, ut ex auro, lapide, ligno. 2.: quia natura est immediate effectiva suorum operum: ars autem non nisi dirigendo concurrat. 3.: quia natura res verè tales, ars autem umbratiles effingit, ut hominem pictum. 4.: quia ars in externâ superficie sistit: natura in abditioribus occupatur. 5.: quia formæ, à naturâ inductæ, vivide sunt, & actuosæ: sicque ignis à naturâ productus alterius ignis productivus est; formæ verò, ab arte introductæ, ignavæ sunt, steriles, & emortuæ. Idcirco artefactum, quæ tale, non habet in se principium motûs & quietis, juxta Aristotel., qui in hoc statuit potissimum discrimen inter naturam & artem.

31. Hinc ars non potest efficere per se opera naturæ. Nam in primis ars ipsa, quatenus est habitus in mente residens, nihil efficit, nisi regulas, aut præcepta purè dirigentia facultates alias ad operandum, efficiendo scilicet actus similes illis, à quibus habitus ipse est genitus. Deinde forma artificialis, quæ in materiam externam inducitur, consistit in figurâ, seu coordinatione partium. Figura autem nihil de positivo importat præter modum quemdam quantitatis, qui non est principium agendi, sicut nec ipsa quantitas. Hinc merito rejiciuntur homines,

aut

ant
tis
attri
enim
activ
nata
debe
pact
cure
3
aut
tio
lis
ca
rali
tiva
jung
rales
dictio
virtu
suos,
nisi
plica
dicat
turâ
natur
men
tamq
tione
ad ill
niture
venit
illius
brati
minæ
vis au
natur
laruit
chytæ
chime
3
sibat

aut rudes, aut malefici, qui certis characteribus aut figuris varios attribuunt effectus naturales. Cum enim figuris nulla insit naturalis activitas, si alia causa proportionata non adsit, effectus illi tribui debent industria Dæmonum ex pacto implicito, vel explicito accurentium.

32 Potest nihilominus ars, aut forma artificialis, esse conditio vel occasio, atque adeo moralis causa plurium effectuum naturalium: scilicet, vel *applicando activa passivis*, ut ajuat, idest, conjungendo & aptando causas naturales activas cum passivis: vel conditionem aliquam apponendo, ut virtus naturalis producat effectus suos, quos non ederet hic & nunc, nisi tali modo, & proportionem applicaretur. Sic sanitas ab arte Medicâ, fructus naturales ab Agriculturâ, & effectus mirabiles à Magiâ naturali causari dicuntur; cum tamen non proveniant ab arte, nisi tamquam à conditione, applicatione, vel occasione: nam virtus ad illos tota in naturâ præsupponitur. Neque aliter ab arte provenit motus horologii: vera enim illius activa causa est gravitas librati ponderis, & vis elastica laminæ chalibæ. Similiter in quovis automato semper latet aliqua naturalis causa motuum; ut reipsa latuit in Dædali statuis, in Archytæ columbâ, & in spherâ Archimedis.

33 Sed *quæres*, in quo consistat forma artificialis? *Resp.*: cer-

tum est, non consistere in aliquo accidenti absoluto; quia sine tali accidenti plenè intelligi potest fabrica templi v. g., dummodò intelligatur ejus materia certo modo & ordine disposita. In materiâ ergo permanenti & externâ (de qua maximè sermo est) nihil de positivo continet forma artificialis præter modificationes quasdam partium materiæ. Sed quia artefacta sunt nimis varia, & admodum diversa, nequit pro omnibus designari aliquid commune cunctis, in quo omnium artificialis forma consistat. Quare —

34 Dico 1.: aliqua sunt artefacta, quæ non exigunt unionem partium, sed meram juxtapositionem, aut certam distantiam, certam vè propinquitatem localem, v. g. exercitus ex præscripto artis militaris instructus: & in his artificialis forma consistit in certis præsentis, & determinatis ubicationibus partium cum negationibus aliarum; quia nihil aliud excogitari potest, in quo consistat. Itaque, dum movetur acies instructa, servato eodem ordine quoad speciem, mutatur ejus forma quoad individuum, non moraliter, sed physice: quod facile creditur est. Nec determinatio militum, ut moveantur ordine præscripto, est quid artificiale, cum in eorum voluntate consistat.

35 Dico 2.: alia sunt artefacta, quæ requirunt partes certo ordine unitas, aut colligatas, v. g. statua, pictura, vestis: & in his arti-

tificialis forma, saltem primaria, est figura partium in ordine ad se, vel ad totum, quæ dici potest figura intrinseca, & quasi organica. Sicut enim in manu hominis v. g. duplex est figura naturalis, altera intrinseca & organica, consistens in ordine unionis & continuationis cum carentiâ redundantia, quem servant partes manus inter se: altera extrinseca, localis, & situationalis consistens in earumdẽ partium dispositione secundum locum indistinctâ ab ipsarum ubicatione, vel extensione connaturali cû negatione redundantia: ita similiter in prædictis artefactis invenitur duplex figura, altera instar naturalis intrinsecæ, quæ consistit in talibus unionibus partium cum carentiâ aliarum; & hæc est eorum forma artificialis: altera instar naturalis extrinsecæ; & hæc non est forma artificialis, saltem primaria, sed est signum, & effectus ejus. Hinc optime intelligitur, vestem sive plicatam, sive extensam eandem retinere formam, sive figuram artificialẽ quasi intrinsecam; non aliter ac manus hominis eandem retinet figuram intrinsecam naturalem, sive plicata, sive extensa sit.

36 Cur autem magis prior, quàm posterior figura debeat esse forma artificialis, ratio petenda est, tum ex paritate figuræ naturalis, quàm imitatur artificialis: nam in homine figura organica est, quæ præcipue venit nomine figuræ naturalis. Tum maxime ex eo, quòd

si forma artificialis consisteret in figurâ situationali, seu in ordine ad locum, sequeretur, quòd dum vestis plicatur, aut pictura convolvitur, amitteret artificium vestis, aut imaginis: & quòd statua, dum de loco in locum transfertur, mutaret formam artificialem. Id autem in primis sat est incredibile. Deinde patet esse falsum; quia statua ex præcedenti operatione artis determinata manet ad acquirendas præsentias ejusdem rationis, dum loco movetur. Atqui hujusmodi determinatio nequit aliter explicari, quàm per priorem figuram, ab Artifice inductam, consistentem in talibus unionibus partium cum carentiâ aliarum: quæ figura perseverat eadem, quamvis ubicationes ac distantia variata sint. Notandum tamen, quòd ars plerumque non addit, nisi negativum, nempe detractionem materiæ redundantis; nam totum positivum formæ statuæ, quòd est unio partium, sæpe naturaliter præcedit in ligno: at ut figura intrinseca dicatur artificialis, sufficit, quòd ejus constitutiva consummentur ab arte, dum negativum addit.

37 Dico 3.: alia sunt artefacta, quorum forma non consistit in figurâ intrinsecâ, nec extrinsecâ, sed solum in commixtione variarum materiæ portionum. Exemplum est in pharmaco secundum artem Medicam composito ex varijs liquoribus. Dico 4.: alia sunt opera Liberalium artium, quorum artificium, vel forma artificia-

lis

lis
tis
bus
dan
cæ
nec
run

Def
p

I

d. 12
infl
piun
ut in
cipi
Add
cern
præ
bam
in eo
sæ ef
nera
vel
ditu
min
sive
ve m
bere
tin
quæ

lis identificatur cum materiâ, additis ut summam certis durationibus partium cum carentiâ redundantia. Talia sunt artefacta Logica, Musica, Rhetorica, Poetica, necnon artium saltandi ad numerum, & citharizandi. In his enim

ars nihil aliud præstat; quam naturam dirigere, ut seligat materiam ex se rectam, & idoneam, omittendo inutilem: & interdum ut rectam illam eliciat, vel continuo, vel cum certis morulis.

DISPUTATIO II.

CAUSA QUID? ET QUOTUPLEX?

CAP. I.

Definitur Causa, discernitur à purâ conditione, & multifariam dividitur.

Causa propriè sumpta definitur ab Ex. Doctore d. 12. Met. S. 2. *Principium per se influens esse in aliud.* Ubi *Principium* ponitur loco generis; quia, ut in limine tr. 1. dictum est, principium latius patet, quam causa. Additur *per se influens esse*, ut discernatur causa à purâ conditione prærequisitâ ad causandum. Verbum autem *influere* non sumitur in eo stricto sensu, quo solius causæ efficientis proprium est, sed generalius, prout idem sonat ac *dare* vel *communicare* esse. Denique additur *in aliud*, ut significetur, terminum, cuiuscumque indolis sit, sive absolutum, sive relativum, sive modalem, sive accidentalem debere esse à principio influente distinctum secundum illam essentiâ, quæ dicitur absolute & sine addi-

to quidditas, & essentia talis referri; hanc enim vim habet nomen *aliud* substantive dictum.

2 Hinc in Trinitate Pater ita est Principium Filii, ut tamen non sit ejus causa; quamvis enim Pater influat esse in *aliud*, nempe Filium, quia scilicet *alius* sumitur specialiter pro Personâ distinctâ; non tamen influat esse in *aliud* substantive dictum, eo quod essentia, quam Filius Divinus accipit à Patre, absolute dicta, non est alia ab essentiâ Patris: nefas enim est absolute asserere in Trinitate tres essentias. Undè, juxta Theologos, in Trinitate non est *aliud*, & *aliud*, sed *alius*, & *alius*. Nec refert, quod Filius sit *aliud* adjective sumptum à Patre, quatenus est aliud suppositum. Hoc enim solum denotat, quidditatem relativam Filii esse distinctam à quidditate relativâ Patris: hæc autem quidditas non est essentia absolute dicta, sed cum addito *relativa*. Contrà verò, quia

abſolutè & ſine addito dici poteſt, *eſſentia ſubſiſtencia creata non eſt eſſentia natura humana* (idem puta de eſſentiâ ubicationis, & accidentis), ideò ſubſiſtencia creata dicitur aliud ab humanitate, quantum ſat eſt, ut ab eâ cauſetur.

3 Definitioni cauſæ traditæ ab Ex. Doctore, conſonat hæc, alia minus obnoxia cavillis, *Principium tribuens eſſe termino limitata perfectionis*. Ex quâ definitione ſtatim patet, cur in Trinitate Principium ad intra produciens non ſit cauſa: cur item ſubſiſtencia Divini Verbi non ſit cauſa intrinſeca huius Divini compoſiti *Chriſtus*: & cur denique, ſi poſſibile ſit infinitum categorematicum in aliquâ tantum lineâ (nam in omni repugnat extra Deum), Deus eſſet verè cauſa illius, quia ſcilicet adhuc perfectionem haberet ſimpliciter limitatam, cum careret infinitis aliis perfectionibus de genere entis.

4 Diximus cauſam diſſerre à purâ conditione ad cauſandum in eo quòd cauſa inſluit, conditio non inſluit. Ex quo ſequitur aliud diſcrimen; nempe, quòd variata cauſâ neceſſariò variatur actio, ſive cauſalitas, utpotè eſſentialiter alligata huic individuo principio influenti: non ita verò, conditione variatâ: poteſt enim eadem numero cauſalitas permanere, quamvis determinata conditio deſit, dummodò alia æquivalens ſubrogetur, vel aliter à Deo provideatur, ſi tantum naturaliter neceſſaria ſit. An

verò prærequiſitum influat nec ne; adeoque an ſit vel non ſit pura conditio? Regulariter colligitur ex eo, quòd experiamur, aliquid hic & nunc præquiri ad cauſandum, & aliunde nulla in illo appareat proportio ad influendum, neque perfectio aliqua in effectu releceat, quæ tali prærequiſito tribui debeat. Nihilominus purum prærequiſitum, aut pura conditio improprie & reductivè dici ſolet cauſa ejuſdem generis, in quo virtutem cauſæ aliquemodo præparat ad influendum. Sic applicatio ignis ad paſſum, ut comburat, reduci ſolet ad genus cauſæ efficientis, & accidentalis diſpoſitio materiæ, ut recipiat, ad genus cauſæ materialis.

5 Cauſa in comuni *dividitur* 1. in primam & ſecundam. Prima, quæ Deus eſt, à nulla alia productam habet ſuam virtutem operatricem, & cæteris omnibus tribuit virtutem & potentiam ad proprios earum effectus: imò nulla alia ſine concuſſu cauſæ primæ operari poteſt. Secunda eſt, quæ primam eſſentialiter ſupponit, & ab eâ virtutem, aut potentiam productam habet, ſcilicet omnis cauſa creata. *Dividitur* 2. in intrinſecam & extrinſecam. Illa cauſat, intrinſecè conſtituendo effectum: hæc extra totam effectus conſtitutionem manet. Unde intrinſeca in omni eventu identificatur inadæquatè cū effectu: extrinſeca verò adæquatè diſtinguitur à ſuo termino immediato & formali; quamquam

quam interdum respectu sui termini denominativi, scilicet compositi, quod ex ejus termino formali resultat, est simul causa intrinseca, & inadæquatè distincta. Sic anima rationalis est causa extrinseca intellectiōis, & simul est causa intrinseca hujus concreti *intellegens*, quod ex intellectu & animâ resultat, quodque denominatur efficienter ab animâ productum.

6 *Dividitur* 3. in adæquatam sive totalem, quæ se sola sufficit, ut existat effectus: & in partialem sive inadæquatam, quæ alterius causæ auxilio indiget, ut effectum existere faciat. Ubi notandum, quod solus Deus est absolute causa totalis, quia solus potest se solo producere omnes effectus distinctos ab actione causæ secundæ. At causa creata nequit esse totalis absolute, cum semper indigeat concursu causæ primæ, sed tantum cum addito expresso, vel subintellecto, *in genere causæ secundæ*. In hoc autem genere potest causa esse adæquata quoad virtutem, & inadæquata quoad influxum actualem; eo quod scilicet conatum hic & nunc temperet, ac minuat, non ex indigentia, sed ne impediatur cooperationem alterius causæ idoneæ, quæ simul adest.

7 *Dividitur* 4. in causam per se, & causam per accidens. Causa per se alia dicitur *per se* perfectitate necessitatis, quia necessario essentialiter, vel saltem naturaliter prærequiritur ad effectum;

est contra, quæ non necessario, sed contingenter influit attentâ exigentiâ effectus, vocari solet causa per accidens. Exempla in decursu dabimus. Alia dicitur causa *per se* perfectitate determinationis & connexionis; de quâ infra. In præsentibus non ita sumimus illud *per se*, sed tantum prout significat perfectitatem causalitatis, & proprietatis in causando, sive effectus necessario indigeat tali causâ, sive non. Hoc sensu accepta causa per se poterit, descriptione communi causis per se rationalibus, & purè physicis, explicari sic: *quæ influit in effectum cum inclinatione aliquâ, innatâ, vel elicitâ, saltem interpretatâ, virtuali, aut indirectâ*: Causa verò per accidens, prout illi contrapositione, sic: *Quæ vel non influit in effectum, vel influit sine ullâ prorsus inclinatione*.

8. Hinc agens rationale non censetur propriè ac per se agere, nisi aliquomodo velit, quod agit: & productio monstrorum dicitur esse per accidens respectu causæ physice aberrantis ab innatâ inclinatione producendi prolem perfectam secundum dispositionem propriæ speciei. Causæ verò *per se* instrumentales elevatæ ad producendum physicè effectum supernaturalem, sicut non habent proportionem cum effectui, nisi ut elevatæ; ita non nisi ut elevatæ inclinationem habere debent in effectum: tunc autem inclinationem habent, non in se formaliter, sed solum denominativè à principio elevante,

dummodò instrumenta ipsa tali denominationi non repugnent per inclinationem contrariam. Sic intellectus Angeli lumine gloriæ illustratus, elevatus, & proportionatus ad visionem beatam, recte dicitur exigere visionem. At verò si aqua divinitus elevaretur ad producendum calorem in semetipsâ, non foret causa per se caloris: quia resistente inclinatione propriâ, nec formaliter, nec denominativè inclinata influeret, sed potius coacta, seu cum violentiâ positiva.

9 Inter causas per se numeratur *fatum*: quo nomine apud Ethnicos venit generalis quædam absoluta, & inevitabilis necessitas, cujus vim ne ipsa quidem libertas hominum declinare possit. Verùm hic est error hæreticus & gentilius. Aliter poterit nomen *fati* ad sanum ac verum sensum reduci, si nimirum accipiatur pro dispositione vel ordine causarum secundarum, quatenus Divinæ providentiæ subsunt, & juxta illius præordinationem, vel permissionem, ac præscientiam infallibiliter operantur: quo sensu fatum respectu plurium effectuum est causa per se. Inter causas per accidens recenseri solent *casus* & *fortuna*. Casus potest accipi pro effectu, & pro causâ. Cum pro effectu accipitur, est effectus, qui per accidens, & præter opinionem, ac intentionem conjungitur operationi per se alicujus causæ. Sic quod fodiens terram intentione

ferendi, Thesaurum inopinatò inveniat, est effectus casualis.

10 Dum verò casus sumitur pro causâ, potest esse qualibet causa efficiens, quatenus ejus operationi conjungitur inopinatò & per accidens effectus casualis, ut fossioni conjungitur inventio Thesauri, respectu cujus fodiens terrâ est causa per accidens. Vbi nota, quod effectus casualis, cum non sit unum ens, sed concurrentia plurium inconnexorum, non requirit in ratione totius causam per se, sed sat est, quod ejus partes per se causentur singillatim: at earum concurrentia a nullâ causâ creatâ per se intenditur, & causatur. *Fortuna* in sensu vero ac philosophico sumitur pro effectu fortuito, vel etiam pro illius causâ: quo sensu non differt à casu, nisi quia casus latius patet quam fortuna, quippe quæ non nisi in rebus humanis propriè reperitur. At verò respectu Dei nihil est casuale, nec fortuitum, cum nihil præter ejus prævisionem eveniat.

11 Dividitur 5. in causam immediatam & mediatam, sive in proximam & remotam. Immediata est, quæ ita in fluit, ut non detur alia causa propinquior effectui. Mediata est, quæ in fluit in causam propinquiorem effectui, de quo est sermo: sic Avus est mediata causa Nepotis. Poterit autem causa mediata esse magis aut minus ab effectu remota, prout fuerint plures vel pauciores causæ mediantes. Quodsi causa influat in,

causam proximam, & rursus cum istâ simul immediatè in effectum, tunc non est causa purè mediata, sed simul etiam immediata: atque ita se habet Deus respectu effectuum à causis secundis provenientium.

12 *Quæritur hic, an causa purè mediata sit propriè causa effectus remoti? Resp.:* non est; quia non propriè causat, nisi quod propriè influit, & dat esse effectui: at causa purè mediata, cum totus ejus influxus sistat in causâ proximâ, non propriè influit in effectum remotum: alioquin jam esset simul respectu hujus causa immediata, & non purè mediata, ut supponitur: & produceret simul duos effectus adæquatos, nempe causam proximam, & hujus effectum; vel saltem produceret aliquid aliud ultra suum effectum adæquatum: quod implicat. Præterea: adæquata productio effectus remoti stare potest eadem, etiâ si deficiat causa purè mediata, si nimirum causa proxima, à quâ adæquatè producitur talis effectus, cōservetur ab aliâ causâ, vel à solo Deo: nec enim ad causam proximam cōservandam requiritur determinatè illa causa, à quâ primò oritur, sed vagè illa vel alia. At si causa purè mediata esset propriè causa, non posset non ex ejus variatione variari productio effectus remoti.

13 Nec obstat 1., quòd deficiente causâ remotâ cōservante proximam, & aliâ non subrogatâ,

necessariò deficeret effectus remotus. Hoc enim probat, causam remotam esse causam per se perfectitate necessitatis vagâ & indeterminatâ; non tamen perfectitate influxus & causalitatis, de quâ nunc loquimur. Probat item, effectum remotum pendere vagè dependentiâ indigentia à causâ remotâ; non tamen dependentiâ causalitatis: has enim dependentias separabiles esse patet, tùm in dependentiâ effectus à purâ conditione, sine quâ non: tùm in actione, quæ omnino indiget termino, à quo non causatur.

14 Nec obstat 2. adagium illud *Causa causa est causa causati*. Intelligitur enim, tùm de causa latè & in propriè sumptâ: quo pacto Adamus dicitur principium & Pater omnium hominum, quin sit propriè Pater aut causa hominis hodiè geniti. Tum, & magis propriè, de causâ morali, quæ non immediatè physicè, sed immediatè moraliter efficit effectum, ut qui mandato vel consilio movet Petrum, ut te vulneret. Tum denique de causâ per se physicâ perfectitate tantùm connexionis, & determinationis; quando scilicet causa mediata ultro ponit influxum, ex quo per quandam connexionem physicam sequitur alias causas determinari ad effectum. Sic Scelopeti explosor dicitur physicè occidisse hominem, & propriè quidem; nam per motum filicis in chalybem, quem solum immediatè causavit, filicem determinavit

ad eliciendum ignem, & hunc ad incendendum pulverem, hunc ad impellendam ferream glandem, &c.. Hæc autem proprietas connexionis & determinationis non est proprietas influxûs & causalitatis, ut patet in applicante ignem ad passum dispositum.

15 Superest celebris divisio quadrimembris, ab Aristotele tradita, in causam materiale, formalem, finale, & efficientem. Quæ divisio communiter censetur esse adequata: tum quia per illam satisfit omnibus interrogationibus, quæ circa facturam rei excitari solent, videlicet *à quo, ex quo, per quid, & propter quid* res fiat? Ad 1. quippe respondetur per causam efficientem: ad 2. per materiale: ad 3. per formalem: ad 4. per finale. Tum etiam, quia nulla superest causa, quæ ad aliquod ex his generibus non reducat. Nam exemplaris reducit, vel ad efficientem vel ad formalem extrinsecam. Objectiva, id est, obiectum, à quo specificatur cognitio, reduci potest, vel ad formalem extrinsecam, vel ad finale, vel ad efficientem morale, aut etiam physicam. Dispositiva, v. g. calor disponens materiam ad formam ignis, reduci solet ad genus causæ materialis.

16 Nihilominus hæc Aristotelica divisio non est immediata: quia causa in communi dividitur immediatius in intrinsecam, & extrinsecam: ac deinde intrinseca subdividitur in materiale & for-

malem: extrinseca in efficientem & finale. Nec item est divisio atomata: quia singula membra subdividuntur in alia, ut mox patebit. Si autem quæras, an quatuor illa membra debeant realiter inter se distingui? *Resp.*: non omnia semper debent respectu diversorum effectuum. Nam eadem anima rationalis v. g. causat formaliter hominem, materialiter gratiam, efficienter suos omnes actus, finaliter eorum aliquos. Non item respectu ejusdem effectûs. Nam respectu actuum imaginantium eadē est causa efficiens, & materialis, & sæpe etiam finalis. Attamen inter causam materiale & formalem de genere physico necessaria semper est realis distinctio. An verò ratio causæ propriè conveniat singulis quatuor membris? Dicemus, inter explicandum propria cujusque munera.

CAP. II.

De Causis materiali, & formali.

17 **C**Ausa materialis in communi latius patet, quàm materia prima, definiturque ab Aristotele hic cap. 3., *ex quâ, cum insit, aliquid fit*: id est, ex quâ, ut ex subiecto intrinsece manente in composito, sit compositum, sive substantiale, sive accidentale: nam particula *ex* sumitur nunc, pro ut particulariter denotat munus subiecti. Clarius, & generalius ad mentem Philosophi defini potest causa materialis, *Quæ causat ut sub-*

sub
ter
ter
res
dal
est
por
edu
con
situ
seca
est,
tuen
ject
par
per
tion
per
quia
mod
non
hil
subj
requ
qua
jectu
tur
cè re
non
tuit
jecti
nus
ad
form
subje
subje
mus
1
causa
seco

subiectum. Dividitur 1. in causam termini substantialis, & causam termini accidentalis. Prior, saltem respectu substantiæ non purè modalis, est materia prima. Posterior est subiectum quodlibet, sive corporeum, sive spirituale, ex quo educitur forma accidentalis, vel constituitur accidentale compositum.

18 Dividitur 2. in intrinsecam & extrinsecam. Intrinseca est, *quæ causat intrinsecè constituendo compositum, tamquam subiectum informationis alterius partis*. Dicitur *intrinseca*, quia pertinet ad intrinsecam constitutionem sui effectus: definiturque per munus subiecti informationis, quia ad causandum intrinsecè per modum partis materialis (idest, non specificantis compositum) nihil aliud requiritur, nisi quòd sit subiectum verè unitum formæ, verèque informatum. Extrinseca est, *quæ formam causat, tamquam subiectum sustentationis illius*. Dicitur *extrinseca*, quia licet intrinsecè recipiat formam, quam causat; non tamen illam intrinsecè constituit: definiturque per modum subiecti sustentationis, quia hoc munus est, quod de formali se habet ad conceptum causæ materialis formæ vel unionis. Quid autem sit subiectum informationis, & quid subiectum sustentationis, explicuimus *tr. 1. d. 2. c. 2. & d. 4. c. 4.*

19 Causalitas materiæ, sive causæ materialis in genere intrinseco, seu respectu compositi, est

unio præcisè, quia unio est, non quia passio aut sustentatio formæ, vel unionis, licet realitèr indistincta sit à sustentatione istà. Nam, etiamsi materia non sustentaret formam, nec unionem, sed uniretur unionem per creationem productà, non minus esset causa materialis intrinseca compositi, quam modò est. Causalitas autem materiæ in genere extrinseco, seu respectu formæ, est formæ ipsiuseductio, quatenus passio & sustentatio est, quia sub hoc conceptu est ultima formalis determinatio materiæ ad sustentandam formam. *Dices*: materia, ut unita formæ, est formalis pars, & formale constitutivum compositi: ergo non est causa materialis intrinseca illius. *Neg. consequ.*: dicitur enim pars *formalis*, sive *formaliter* constituens, quia non se habet ad essentiam compositi *impertinenter*, aut *per accidens*; hoc enim sæpè sonat *materialiter*, aut *de materiali*. At hoc non tollit, quòd constituat ut *subiectum*, sive ut causa materialis intrinseca, quia non constituit ut pars specificativa, sive ut præcipua ratio: quod est proprium formæ.

20 *Quæritur*, utrum causa materialis extrinseca, seu respectu formæ, sit propriè causa? Affirmat communis sententia. Quia materia prima v. g. per se immediatè præsupponitur ad formas, quæ educuntur: sed non ut mera conditio: ergo ut propria causa. *Prob. min.*: tum quiaeductio formæ est causalitas essentialitèr alligata iudi-

dividua materiæ præsuppositæ, variareturque necessario, variatâ materiâ: quod non convenit puræ conditioni. Tum etiam, quia aliter præsupponitur materia ad educationem formæ materialis, & aliter ad primam creationem animæ rationalis: sed ad hanc præsupponitur ut mera conditio: ergo ad illam ut propria causa.

21 *Obje.* materia non proprie influit, nec tribuit esse formæ. 1.: quia alioquin daret, quod non habet, cum non præhabeat esse formæ, nec formaliter, nec æquivalenter. 2.: quia materia nihil omnino agit, sed purè recipit: est autem præpositio quædam inter *dare & purè recipere*. 3.: quia causa efficiens præcontinet totam perfectionem formæ producendæ: ergo ipsi soli incumbit tribuere esse formæ. Unde S. Augustinus lib. 83. qq. in 28. inquit: *omnis causa efficiens est*.

22 *Resp.* materia, sive causa materialis, non influit, nec tribuit esse formæ eâ proprietate, quâ causa efficiens: id quod rectè probant rationes adjunctæ; influit tamen, & tribuit esse *in genere subiecti sustentativi*: quo in genere positivè conducit ad existentiam formæ, ita ut illius productio à tali subiecto præsupposito determinatè & essentialiter dependeat: sic autem influere, seu conducere in genere subiecti sustentativi, non est omnino improprie dare esse eâ improprietate, quâ id convenit puræ conditioni: quia non sine ali-

quâ proprietate dicitur *dare esse id*, cui verè debet effectus esse suum. Atqui effectus verè suus esse debet omni principio, à quo determinatè præsupposito essentialiter pendet illius productio hic & nunc. Nec ex præcontinentiâ totius perfectionis formæ in causâ efficiendi sequitur, quòd hæc possit se solâ supplere omnem dependentiæ modum, quo indiget forma: sicut enim supplere non potest concursus causæ primæ, quem requirit ex cōditione propriâ causæ secundæ, ita nec juvamen subiecti sustentativi præsuppositi, quod requirit ex conditione agentis finiti. D. Augustinus loquitur de causâ antonomastice dictâ: quia nomen *cause* interdum per antonomasiam, vel ratione primæ impositionis pro causâ efficiendi sumi solet.

23 Jam ad causam formalem deveniamus. Ea definitur, *quæ causat intrinsecè constituyendo compositum, tamquam pars specificativa, saltem principaliter, quidditatis illius*. Quæ definitio aptari potest causæ formali cujuslibet cōpositi, sive substantialis, sive accidentalis, sive physici, sive metaphysici, sive resultantis ex unionem intrinsecâ formæ ad subiectum, sive ex unionem extrinsecâ, v.g. hujus concreti *visum*, quod ex visione & objecto constituitur; quamvis enim visio sit extrinseca objecto, tamen intrinsecè constituit & specificat concretum illud. Et hinc dividi potest causa formalis 1. in sub-

sub
in
in
sub
ph
sic
pro
nis

res
for
sum
ut
act
est
qui
tam
sece
form
ma
form
caus
pure
tum
ma
non
tu
tis
stitu

plice
ma,
rum
& in
posi
nati
subj
rit
præ
tunc
effe

substantialem, & accidentalem : 2. in physicam & metaphysicam : 3. in intrinsecam, & extrinsecam subiecto ; sic tamen, ut nec metaphysica, nec obiecto extrinseca, sit propriè causa, quia non est propriè pars ex defectu distinctionis, vel unionis.

24 Ex hac definitione inferes 1., formam non esse causam formalem materiæ specificativè sumptæ, sed tantum reduplicativè ut completæ, sive ut existentis in actu physico : quo sensu materia est totum compositum. Ratio est ; quia materiam specificativè sumptam forma non constituit intrinsece, nec specificat, sed purè informat : illius autem, cujus est forma purè informans, non est causa formalis ; sicuti materia non est causa materialis illius formæ, quam purè recipit, vel cujus est subiectum pure receptivum, v. g. animæ rationalis. Inferes 2., formam non esse causam formalem respectu effectus ab eâ adæquatè distincti ; hunc enim non intrinsece constituit.

25 Ubi notandum est, duplicem esse effectum formalem formæ, alterum primum, & alterum secundarium. Primum, qui & *intrinsecus* dici potest, est compositum, concretum, vel denominatio resultans ex formâ unitâ subiecto. Quod si subiectum fuerit capax denominationis, ad quâ præstandam ex se ordinatur forma, tunc concretum resultans dicitur effectus formæ proprius, & quasi

per se : v. g. concretum resultans ex gratiâ homini unitâ est denominatio *sancti*, quæ est effectus primarius proprius & quasi per se gratiæ habitualis. Si verò subiectum fuerit incapax, tunc concretum resultans dicitur effectus improprius & quasi per accidens. Unde, si gratia divinitus uniretur lapidi, non tribueret suum effectum formalem proprium & per se, scilicet denominationem *sancti*, defectu subiecti capacis ; tribueret tamen effectum impropriū & quasi per accidens ; quia saltem lapis denominaretur *habens gratiam*, vel *gratiâ informatus* : quæ denominatio, utpotè resultans contra propriam gratiæ naturam, esset effectus gratiæ quasi per accidens, & improprius.

26 Effectus formalis secundarius, qui & *extrinsecus* vocari poterit, est quicumque effectus, sive positivus, sive negativus, qui ex unione formæ ad subiectum ita resultat, ut adæquatè distinguatur à formâ : v. g. expulsio frigoris resultans ex unione caloris. Jam ergo respectu effectus formalis primarii forma est causa formalis, quia illum intrinsece constituit ; eaque causalitas est unio, quatenus informatio, quia est ultima determinatio, & exercitium, quo forma ut pars specificativa constituit compositum. At verò relatè ad effectus secundarios non est propriè causa formalis, quia illos non causat, intrinsece constituendo, sed potius inducit in genere causæ

efficientis moralis, juxta dicta *tr. 1. d. 5. cap. 3.*, ubi etiam de causalitate ultimâ & executivâ effectûs secundarii.

27 *Quaritur* tamen, an causa formalis respectu effectûs primarii, sive compositi, quod intrinsecè constituit, sit verè & propriè causa? Negant plures tam de causâ formali, quàm de materiali intrinsecâ. 1.: quia causa propriè talis debet influere per actionem ab ejus virtute egredientem: at causa formalis non influit in compositum, nisi per unionem, quæ non est actio formæ, nec ab ejus virtute egreditur. 2.: quia omnis vera causa debet communicare esse termino simpliciter distincto ab ipsâ: compositum autem non est terminus simpliciter distinctus à formâ; siquidem cum eâ inadæquatè identificatur. Quæ argumenta pariter urgent in materiâ respectu compositi.

28 Sed contrâ affirmat sententia communissima: quia causa formalis (idem est de materiali) verè dat esse composito, cum exhibeat se ipsam, detque totum sui ipsius esse, ut ex eo compositum consurgat. *Dices: exhibere, ac dare se præferunt actionem propriam, quam materia & forma non habent in composito: non ergo se exhibent, aut dant activè, sed tantum quasi passivè dantur, & exhibentur composito a causâ efficiente. Sed contra: ergo nec propriè component, & constituunt compositum; nam etiam constitue-*

re & componere, cum sint verba activa, præferunt actionem propriam. Si dicas, hanc esse actionem grammaticalem, non physicam; idem tibi dictum putas; quia non solum propriè se dat res, quæ actione propriâ se confert, sed etiam quæ se quasi sponte offert, ut ab alio habeatur, sive ut ex suo esse constituatur aliud: qualiter dant se cõposito materia & forma.

29 Nec obstant argumenta contraria. Non *primum*: quia solius causæ extrinsecæ, præsertim efficientis, proprium est influere per actionem ab ejus virtute egredientem: generationem verò ad conceptum veræ causæ sufficit influere per causalitatem, quâ ultimò determinetur adtribuendum esse effectui. Cum ergo unio, licet non egredietur à causâ formali, sit nihilominus ultima determinatio illius, ut det esse composito, consequenter sufficit, ut exerceat munus veræ causæ. Non *secundum*: quia distinctio realis inadæquata, quæ datur inter totum & partem, simpliciter distinctio est, cum ex vi illius totum & pars non sint idem simpliciter, alioquin verè diceretur *Anima simpliciter est homo.*

30 *Dices: causa verè talis debet tribuere esse distinctum ab esse causæ ipsius: forma autem non tribuit nisi suum esse. Resp. 1.* forma, tribuendo suum esse, causat totum esse compositi totalitate effectûs: totum autem esse compositi distinctum est ab esse formæ, ut modo vidimus: jam ergo tribuit esse

esse distinctum à suo. *Resp. 2.*: licet forma non dicatur tribuere nisi suum esse, nihilominus illi convenit definitio causæ, quippe quæ solùm exigit, ut illud, quod accipit esse, sit aliud à causa, vel ut sit terminus limitatæ perfectionis: compositum autem, quod accipit esse formæ, & est aliud à formâ ipsâ, & perfectionem habet limitatam.

31 Ad extremam notabis, dari causam formalem intrinsecam, quæ non sit forma informans, ac proinde non dicat respectum ad causam materialem. Huiusmodi sunt partes totius integralis, quæ solâ unione continuativâ componunt: nam quælibet earum est pars intrinseca & specificativa totius, & nulla alterius subjectum est. Huiusmodi etiam esse videtur natura integra respectu suppositi creati; quamvis enim natura humana sit causa materialis intrinseca denominationis *subsistentis*, adjectivè significatæ, nihilominus respectu suppositi substantivè dicti nomine *homo*, vel *hic homo*, potius habet munus causæ formalis, cum sit pars intrinseca specificans quidditatem totius. Notabis etiam, quòd, quia causæ formalis proprium est *specificare*, non rarò vocatur *causa formalis extrinseca* id, quod extrinsecè refundit speciem in effectum. Sic objectum formale dici solet causa formalis extrinseca actus intellectus. Verùm hæc causa magis pertinere videtur ad genus causæ, vel finalis, vel moraliter efficien-

CAP. III.

De Causâ finali.

32 Causa finalis, sive finis, prout in præsent i sumitur, est id, *cujus gratiâ*, seu *propter quod aliquid fit*: illud vero, quod fit, vel ponitur, ut conducens ad assequendum finem, vocatur *medium*. Unde proprium medii est amari *propter aliud*, id est, præcisè quia conducens & utile ad aliud assequendum: finis verò proprium est amari *propter se*, id est, ob meritum propriæ bonitatis, quia scilicet est, aut apprehenditur esse quid honestum, vel ratione sui desiderabile, aut commodum, vel conveniens alicui subjecto. Id quod etiam accidit, dum præcisè intendimus vitare malum aliquod: tunc enim quod habet rationem finis, est vitatio mali, quæ apprehenditur, & amatur ut bona.

33 Finis ita explicatus dividitur 1. in finem *qui*, & finem *cui*. Finis *qui* dicitur ille, quem agens intendit assequi, v. g. salus. Finis *cui* dicitur persona, vel subjectum, cui procuratur finis *qui*, v. g. æger. Utrique convenit vera ratio finis: nam dum æger adhibet sibi medicamenta, verè operatur in gratiam utriusque, videlicet propter se, & propter salutem: & ita quidem, ut nec propter se solum talia media poneret, nisi esset obtinenda salus, nec propter salutem, nisi hæc ægro ipsi bona esset.

Unde etiam finis *cui* intenditur obtineri per media, non secundum se, vel seorsum à fine *qui*, sed ut inclusus in cōcreto *sanum*, vel *homo sanus*, cujus concreti existentia procuratur.

34 *Dices*: finis *qui* appetitur propter finem *cui*: ergo potius est medium, quam finis. *Resp.*: appetitur propter finem *cui*, tamquā propter subiectum formaliter perficiendum, sed non tamquam propter bonum medio ipso fine *qui* obtinendum: quo sensu medium ut tale intenditur propter aliud. Imò solus finis *qui* est bonum procuratum formaliter & ratione sui: unde & vocatur finis *cujus*, idest, cujus assequendi gratiā adhibentur media, & absolute venire solet nomine *finis*, & *causa finalis*, nisi aliud explicetur: ideoque à pluribus definitur. Finis absolute, *Quod movet ad sui consecutionem per media.*

35 *Dividitur* 2. finis in formalem & objectivum. Formalis, qui solet etiam vocari finis *quo*, est actualis consecutio, & possessio boni, quod obtinere intendimus. Objectivus, quem etiam specialiter vocamus finem *qui*, est bonum illud, quod assequi volumus. Sic, dum beatitudinem per bona opera quærimus, Deus est finis objectivus, & visio beata est finis *quo*, five formalis. At hi non tam sunt duo fines, quā unus, quia per modum unius intenduntur, & procurantur. Unde dici possunt veluti duæ partes finis *qui*, de quo

in primâ divisione. *Dividitur* 3. in eum, qui fit, & cum, qui pure obtinetur. Prior non supponitur existere, sed efficaciam mediorum in rerum naturâ ponitur, ut sanitas ægroti. Posterior jam existere aliunde supponitur, & solum intenditur possideri, ut Deus respectu quærentis beatitudinem.

36 *Dividitur* 4. in finem operis, ad quem scilicet actio, vel opus, per se ordinatur, ut sublevatio pauperis respectu eleemosynæ: & finem operantis, quem videlicet agens intendit præter genium & naturam actionis, aut operis, ut si eleemosynam eroges ex fine vanæ gloriæ. Huic divisioni affinis est illa, quā *dividitur* 5. in finem intrinsecum & extrinsecum. Intrinsecus est, quem actio, præsertim intentionalis, respicit intrinsecè, tamquā specificativum sui. Extrinsecus verò, quem actio non ita respicit, sed tamen, quia ad ejus assecutionem utilis, ordinatur ad illum assequendum per alium actum. Sic dum ex præviâ intentione vitandi gehennam elicit quis actum amoris Dei super omnia, hujus amoris finis intrinsecus est solus Deus, ut in se summe bonus: extrinsecus est vitatio gehennæ. Semper tamen finis extrinsecus unius actus intrinsecus est respectu alterius præordinantis, ut in casu proposito vitatio gehennæ respectu præviæ intentionis.

37 *Dividitur* 6. in finem ultimum & non ultimum, five in

remotum & proximum. Finis proximus, sive non ultimus, est propter quem ponitur medium aliquod; sic tamen, ut in eo non sistat intentio agentis, sed ad ulteriorem finem progrediatur. Finis ultimus, aut remotus, est, in quo tandem intentio sistit operantis. Ex. gr., si Theologiæ studeas, quia Theologiam scire bonum est, & simul quia utile ad cathedram obtinendam, Theologia verè finis erit, quatenus propter se amatur, & non erit finis ultimus, quatenus ordinatur ad cathedram. Nihilominus in sensu formali & præcisivo, etiam Theologia dici poterit finis ultimus, eâ ratione, quâ propter se amatur, nempe sub ratione boni honesti, aut delectabilis, quæ aliquatenus distinguitur formaliter à ratione boni utilis, sub quâ uicè ordinatur ad cathedram. Quare in hoc sensu nullus erit finis, qui non sit ultimus.

38 Sed nota, quòd, si in ordine ad unum finem plura media eligas, alia alijs subordinata; quorum nullum ametur propter se, nullum eorum erit propriè finis, nec proximus, nec remotus, saltem respectu operantis. V. g. effusio sanguinis, quia solum amatur ut utilis ad salutem, non est propriè finis scissuræ venæ præcedentis, saltem ex intentione operantis; quamquam respectivè ad scissionem ipsam vocari solet finis, quatenus est terminus & finis intrinsecus scissionis. Atque hoc sensu dixit D. Thomas 3. cont.

Gent. c. 2. *Omnia intermedia inter agens & ultimum finem sunt fines respectu priorum.*

Nonnullæ Quæstiones.

39 **Q**uæst. 1.: utrum finis moveat ad amorem sui, & positionem me-

diorum secundum esse reale? an verò secundum esse intentionale? Alijs terminis: utrum finalizatio in actu primo, seu ratio finalizandi, atque movendi, sit bonitas objectiva finis? an cognitio istius bonitatis? Resp.: est bonitas objectiva secundum esse reale, cognitione tantum se habente ut conditione sine quâ non, sive ut purâ applicatione virtutis motivæ.

Prob. 1.: ratio movendi propria finis est illa bonitas & convenientia, quam quis appetit obtinere, cujus obtinendæ gratia seligit media ad assecutionem utilia, & quæ tandem obtenta quietat, ac satiat appetitum. At nihil istorum convenit præviæ cognitioni finis; quippe quæ jam obtenta, præsens, & notificata supponitur, prius quàm finis incipiat appeti: ergo &c. 2.: ratio finalizandi nihil est aliud, quàm motivum proprium & specificativum amoris & intentionis assequendi finem: hoc autem motivum non esse cognitionem præviā, sed objectum ejus, patet ex doctrinâ receptissimâ circa motiva specificantia virtutum & vitiorum, v. g. actuum timoris & spei, vel actuum invidiæ, avaritiæ, &c..

Dum

40. Dum ergo dicitur, *intendo hoc, quia cognosco mihi bonum esse*, non assignatur cognitio pro ratione volendi *ut quod*, id est, per modum virtutis motivæ, seu bonitatis ad se allicientis, sed tantum pro ratione volendi *ut quo*, id est, per modum conditionis & applicationis. Sic etiam dicimus, *lignum comburitur, quia igni applicatur*, aut *timeo taurum, quia video esse ferocem*: & tamen in his non vis motiva, sed mera conditio pro ratione redditur. Nec obstat 1., quod causa finalis requirit existentiam intentionalem, sicut efficiens requirit existentiam physicam. Requirit enim æquali necessitate, sed non æquali identitate; nam existentia physica causæ efficientis, cum non distinguitur ab ejus essentiâ, est virtus ipsa: at existentia intentionalis, id est, cognitio objecti, quod est finis, utique ab objecto suo realiter distinguitur. Quod si existentiam physicam realiter distinguas ab essentiâ, etiam illa erit pura conditio ad efficiendum.

41. Nec obstat 2. quod minus causæ congruentius tribuitur rei physice præsentis, quàm absentis; & sæpe non existentis, aut interdum etiam impossibili; cujusmodi esse solet bonitas finis secundum esse reale. Nam id verum est de munere causæ efficientis, dirigentis, & illustrantis; falsum tamen de munere causæ finalis, cujus est movere ad agendum gratiâ suæ bonitatis, non ut obtineat, sed

ut obtineat, & non quia est, sed ut sit, saltem in possessione. Quoties autem voluntas appetit bonum impossibile, semper movetur à bonitate verâ, falso tamen, & per errorem intellectus applicatâ ad objectum particulare, quod proinde solum est apparenter bonum: & hoc sensu dici solet, voluntatem moveri posse à bono apparenti.

42. Nec obstat 3., quod visio Dei, & contemplatio veritatis movent ad assecutionem sui. Nam istæ, & aliæ cognitiones eatenus movent, quatenus sunt veri fines, aliâ cognitione præcogniti: tunc autem ratio movendi non est esse intentionale, quod habent ut præcognitæ, sed est ipsarum esse reale. Nec obstat demum, quod variatâ cognitione variatur sæpe appetitio finis. Si enim cognitio purè numericè varietur circa objectum omnino idem, tunc eadem stare potest individua motio & appetitio. Si verò cognitio varietur specificè, vel quia repræsentat bonitatem objectivam aliquatenus diversam, vel saltem, quia bonitatem eandem intentionaliter applicat diversimodè, nunc clariùs, nunc obscurius; tunc variatur quidem appetitio finis, quia pro diversitate applicationis bonitas objecti diversimodè movet: non aliter, ac vis activa ignis pro diversitate applicationis, quâ redditur nunc magis, nunc minus propinqua pallo, diversimodè influit.

43. *Quest. 2.: Quinam sint*
et

effectus causæ finalis? *Resp.*: multi regulariter sunt interni, & externi, qui elici solent hoc ordine. 1. excitatur in voluntate simplex amor, seu complacentia in bonitate finis ab intellectu propositâ. 2. intentio seu desiderium assequendi finem, quod, si ad inquisitionem, & electionem mediorum determinet, dicitur intentio efficax, si non determinet, inefficax. 3. sequitur deliberatio & consultatio rationis circa media opportuna. 4. electio mediorum. 5. eorundem executio. 6. realis positio, vel affectio finis per media. 7. gaudium de fine obtento. Hanc seriem actionum reipsâ dari, dum æger v. g. salutem amat, procurat, & obtinet, facile patebit consideranti.

44 *Quest.* 3.: in quo stet causalitas causæ finalis, sive finalizatio in actu secundo? Dico 1.: respectu actuum voluntatis, qui finem intrinsicè respiciant pro objecto formali, causalitas finis est actio physica, quâ tales actus à voluntate producuntur. *Prob.*: quia tali actione positâ, finis intelligitur actualiter causans, & effectus actualiter causatus, seu positus propter finem, prout requirit conceptus causalitatis; & tali actione sublata, vel præcisâ, voluntatis actus nequit intelligi actualiter à fine pendens. Nam sola finis cognitio, quantumcumque vivida, non est actualis causalitas, cum possit à voluntate separari; alioquin tentatio vehemens, quamvis ei resistat voluntas, causabit actua-

liter consensum: quod nemo dixerit. Aliunde nihil aliud excogitari potest, in quo stet causalitas finis, ut ostendit P. Suar. d. 23. *Metaph.* s. 4.

45 *Confirmatur* ex D. Thoma q. 22. de verit. art. 2. agente: *sicut influere causa efficientis est agere, ita influere causa finalis est appeti seu desiderari*, scilicet sumpto appeti in fieri pro efficientiâ appetitûs, si hic ab actione sui distinguatur. Ex his inferitur, quòd eadem actio est causalitas causæ efficientis, quatenus oritur à voluntate, & simul est causalitas causæ finalis, quatenus respectum habet ad finem præcognitum. At prout est causalitas finis, non est motio propria, sed metaphorica; finis enim non movet voluntatem per impulsum vel influxum physicum, sed solum voluntatem invitat per illecebram suæ bonitatis cognitione propositam: & voluntas ita invitata amorem elicit ex vi cuiusdam sympathiæ cum bono apprehenso, quasi à tali bono impelleretur, & attraheretur suavi funiculo. Hinc eadem productio amoris, prout à voluntate physicè oritur, est motio propria; & prout à fine pendet, est motio metaphysica; sicut eadem educatio sub diversis respectibus est actio & passio, & eadem cognitio est propria & physica existentia sui, & non nisi intentionalis ac metaphorica existentia objecti.

46 Dico 2.: respectu actuum externorum (vel etiam inter-

eternorum, quando imperantur ex intentione finis, quem tamen non intrinsecè respiciunt) causalitas finis est physica productio ipsorum, non sola, aut specificative sumpta, sed prout hic & nunc imperata per actum voluntatis intrinsecè respicientis finem. *Prob.*: quia in primis sola actio externa (idem puta de internâ imperatâ modo dicto) non satis determinat effectum, ut fiat propter finem, cum possit existere eadem actio, v. g. deambulandi, quin à tali fine procedat, sed ab alio, vel etiam à nullo. Deinde nec solus actus internus imperans ultimò determinat effectum externum, ut à fine causetur; quia tali actu posito, potest effectus impediri, saltem divinitus. Restat ergo, ut externa actio, prout ab actu interno imperata, sit causalitas finis in effectus externos.

47 *Quaest. 4.*: utrum causa purè finalis sit vera, realis, & propria causa? *Resp.* affirmative: non enim est mera conditio; nam actus voluntatis, qui immediatè & formaliter à fine causantur, verè sapiunt indolem & naturam finis, quatenus inde trahunt speciem suam, evaduntque magis aut minus nobiles, aut etiam boni, vel mali. Præterea, variato fine, necessario variatur productio actus voluntatis, & actus ipse, ut est certum: unde si diversum objectum, licet æquè bonum, ab intellectu proponatur, designatque proponi bonitas individua, quæ

anteà apparebat, necessariò perit actus voluntatis. Hæc autem omnia prorsus aliena sunt à mera conditione, ut patet in applicatione ignis, & aliis.

48 Observa tamen, finem non dici causam *realem*, eo quod semper sit realiter existens; cum potius illi sufficiat intentionalis existentia ad invitandam voluntatem, ut experimur: sed ideo dici *realem*; quia ratione bonitatis non purè fictitiæ realem effectum causat. Unde licet motio finis sit metaphorica in esse motionis, est tamen propria in esse causalitatis, quia facit effectum verè & propriè accipere suum esse dependenter à fine, ut à priori, cujus genium participat. Observa rursus, finem productum virtute mediorum, esse sui ipsius causam & effectum pernes diversas existentias; est enim causa, prout existens intentionaliter, & est effectus, prout realiter existens. Hinc sine absurdo est prior & posterior mediis, & aliquatenus etiam semetipso, secundum aliam, & aliam existentiam, juxta illud, *Quod est primum in intentione, est postremum in executione.*

49 *Quaest. 5.*: quænam agentia operentur propter finem? *Resp.*, operari sine dubio propter finem creaturas rationales: & etiam Deum operari ad extra propter semetipsum ut finem, juxta illud Prov. 6. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* At agentia intentibilia, & cognitionis ex-

per-

peritia non habent propriè in suis actionibus causam finalem; hæc enim non causat, nisi ut ab agente præcognita. Dicuntur tamen passim in finem tendere, & propter finem operari, sine scilicet latè sumpto pro termino fixo, ac destinato, in quem tendit actio juxta inclinationem agentis. Quod si spectentur agentia insensibilia, prout substant directioni primæ causæ, & quatenus illorum actiones procedunt simul ab Authore naturæ, sic propriè dicuntur agere propter finem, non solum remotum & ultimum, qui est Deus, sed etiam proximum & intrinsecum actionis, qui ab Authore naturæ prænosceitur, & intenditur per talem actionem.

50 In brutis verò animantibus invenitur analogia quædam, seu participatio motionis, quam finis exercet in actus humanos; quatenus bruta & cognoscunt objectum sibi commodum, & sæpè ad illud obtinendum mirâ sagacitate adhibent opportuna media. Nihilominus nec bruta agunt propriè propter finem, nisi eo ferè modo, quo agentia insensibilia. Nam proprietas illius particulæ *propter* postulat cognitionem comparativam, & subtiliorem, quam quæ cadit in brutum, videlicet cognitionem, vi cujus possit agens reddere rationem, cur hoc aut illud appetat, ac proinde cognitionem, quâ discernat inter bonum appetibile propter se, & propter aliud, & quâ percipiat proportionem ac

utilitatem mediorum ut talem. At qui brutum non movetur, nec adhibet media ex hujusmodi cognitione, sed ex mero instinctu naturali, stante in actu quodam phantasiæ, quo quasi practicè judicat, hoc esse sibi vitandum, vel proseguendum, quamvis non valeat rationem convenientiæ, aut disconvenientiæ discernere. Quare non movetur à fine, nisi materialiter, imperfectè, & impropriè.

CAP. IV.

De Causa Exemplari.

51 **E**xemplar idem sonat ac idea rei faciendæ, definiturque passim ex D. Thoma q. 3. de Verit. ar. 1. *Forma, quam aliquid imitatur ex intentione agentis, qui determinat sibi finem:* idest, similitudo, species, aut imago quædam mente præconceptra, cujus instar sit aliquod opus, non casu, sed ex intentione operantis, qui sibi proponit ut finem illam opere imitari. Hinc sola agentia intellectiva, nempe Deus, Angelus, homo, propriè utuntur exemplari, sive idea: quia sola possunt propriè finem intendere, similitudinem rei faciendæ distinctè præconcipere, & opus cum exemplari comparare. Impropiè tamen etiam exemplari utuntur Simiæ, dum actiones humanas imitantur.

52 Dividitur exemplar in externum, & internum. Externum est res oculis objecta, quæ imitanda proponitur, v. g. Petrus, vel

ejus imago, cujus instar aliam imaginem efformas. Hoc autem exemplar non est per se requisitum ad opus, cum sine illo passim periti Artifices ideas artefactorum sibi forment, & Deus supremus Artifex nullo utitur exemplari externo. Nec istud dirigit ad opus, nisi remotè, excitando scilicet mentem Artificis, eiquè occasionem præbendo ad exemplar internum, cujus est immediatè, ac per se dirigere. Quapropter exemplar externum non est propriè & per se causa exemplaris. Internum verò, quod propriè dicitur idea, est operis faciendi similitudo, quam mente formas: & subdividitur in conceptum formalem, & objectivum: formalis est cognitio ipsa distinctè representans naturam, contextum, & modum rei faciendæ: objectivus est istius cognitionis objectum.

53 Ex his solus conceptus formalis est propriè exemplar, sive causa exemplaris: tum quia idea creata est quædam imitatio Divinæ: hæc autem in scientiâ & cognitione consistit. Tum quia munus causæ exemplaris est dirigere Artificem ad opus, illumque illustrare, ne cæco modo procedat: sola autem cognitio, utpotè lux mentis, dirigit & illustrat. Tum denique; quia exemplar propriè est ille conceptus, quem opus imitatur, & cujus instar fit: opus autem non imitatur conceptum objectivum; alioquin semetipsam imitaretur, & fieret instar sui; sed solum imitatur conceptum forma-

lem, sive cognitionem, quâ Artifex domum v. g. mente delineat.

54 *Dices*: domus non evadit similis cognitioni. *Dist.*: similitudine physicâ, sive in esse entis, *conc.*: similitudine intentionali, *neg.*: nam domus ita fit, sicut à cognitione præscribitur, & ita se habet in essendo, sicut cognitio in representando. Hoc sensu passim dicimus, cognitionem esse similitudinem objecti, & ipsam cognitionem domus idealem vocamus domum archetypam. *Dices* iterum: Exemplar est id, ad quod inspiciens Artifex operatur: Artifex autem non ad cognitionem, sed ad objectum inspicit. *Resp.*: Artifex inspicit ad exemplar externum, dum adest; ad internum verò inspicit, tum reflexione exercitâ, quatenus cognitio ipsa directâ rei faciendæ, utpote lux intellectualis, exercitè manifestat seipsam, estque proinde inspectio sui, vel ad semetipsam: tum etiam reflexione signatâ: quia plerumque reflectitur Artifex in proprias cognitiones, & ideas, licet se reflecti non semper advertat.

55 *Dices* demum: Causa finalis non propriè consistit in cognitione, sed in objecto: ergo pariter causa exemplaris. *Neg. consequ.* Disparitas est 1. quia causa finalis proprium est ad se allicere, & attrahere voluntatem, quod soli convenit objecto cognitionis: exemplaris autem proprium est dirigere ad opus, & esse normam ejus, quod

quod solius cognitionis est munus. 2. : quia causa finalis est res facienda, vel obtinenda, proindeque non est cognitio jam præsens, & obtenta: exemplar autem est res, non facienda, sed imitanda, tamquam regula, quod de solâ cognitione verificatur. 3.: quia finis causat sub ratione boni: exemplar autem sub ratione similitudinis ostendentis, qualiter sit construendum opus.

56 *Quæres* 1., in quo consistat causalitas exemplaris? *Resp.*: consistit in externâ operis productione, prout ortâ, seu determinatâ ab interno actu voluntatis, qui sit intentio ideam imitandi. *Prob.*: quia his positis nihil desideratur, ut opus hic & nunc ab ideâ procedat: & aliunde uterque actus, internus, & externus, omnino requiritur; nam si desit externa actio, non existeret effectus, adeoque non dabitur causalitas, nec causa influens in actu secundo, ut est evidens: si vero desit voluntatis intentio, etsi in re ponatur effectus, non ponetur ex vi causæ exemplaris, sed casu, vel fortuito, ut accidit in illâ celebri spumâ, quam pictor expressit, projecto in tabulam penicillo.

57 *Quæres* 2., ad quod genus causæ pertineat exemplar, & an sit vera & propria causa? *Resp.*: reducitur ad genus causæ efficientis; quia ad hoc genus pertinet, quidquid est necessarium, ut agens sit simpliciter potens per se causare: sic autem necessarium est exem-

plar, sive idea; si enim Artifex sine ideâ causet aliquod opus, non erit illius author & causa per se, sed fortuito & per accidens. Accedit, quod ars medio exemplari concurret ad opera externa: atqui concursus artis est de genere effectivo: tum quia ars est practica, & *practicum* idem sonat ac *operativum*: tum quia ars concurret dirigendo, & concursus per directionem reducant omnes ad genus efficientis. Nec refert, quod exemplar frequenter dicitur causa formalis, aut forma rei faciendæ. Non enim est causa formalis intrinseca, cum non constituat intrinsecè suum effectum, sed extrinseca, quæ sæpe ad genus efficientis revocatur: diciturque forma rei faciendæ, prout *forma* idem valet ac *similitudo*, *norma*, *regula*, vel *modulus*, hispanicè *modelo*.

58 Hinc facile colligitur, quod exemplar est vera & propria causa. 1. : quia ars non per accidens, nec ad instar meræ conditionis, sed propriè & per se concurret ad opera artificialia: ad hæc autem non concurret nisi per exemplar, vel ideam, cujus perfectionem imitatur. 2.: quia sicut in agente naturali forma illa, in quâ stat similitudo physica cum effectu, veram habet rationem causæ, ita in agente intellectuâli, non casu & præter intentionem operante, forma illa, quæ est similitudo idealis, munus veræ causæ participare debet. Notandum tamen, quod exemplar non est causa physica,

sed moralis; quia mentalis idea nec efficit physicè opus externum, ut per se patet; nec physicè influit in actum voluntatis, juxta communem sententiam negantem actibus intellectûs influxum istiusmodi. Solùm ergo concurrat dictando, dirigendo, & quasi consilium præbendo: qui modus concurrendi pertinet ad causam moraliter efficientem. Dum autem dicitur exemplar determinare actionem artificis, sermo est de determinatione quoad speciem, quatenus Artifex nequit per se agere, nisi juxta ideam, quam præhabet: nam quoad exercitium sola determinat voluntas.

CAP. V.

De Causâ efficiente.

159 **C**ausa efficiens est, à quâ propriè oritur actio, sive effectio. Nam actio, qua talis, non oritur à causa formali, nec à materiali, quæ per unionem & passionem causant, non per actionem, ut actio est: nec item propriè oritur à causâ finali, cum hæc non sit activa, nec nisi per metaphoricam motionem causet, ut vidimus cap. 3. Dum autem definitur causa efficiens per ordinem ad actionem, satis exprimitur ordo ad effectum; cum perinde sit actionem à causâ oriri, ac effectum oriri à causâ per actionem: fit tamen actionis mentio, potius quàm effectûs; quia hic ordinem dicit ad omnia causarum genera: actio verò, quâ talis, ad

solam causam efficientem. Néc actio est quid ignotius causâ efficien- te, quæ per eam definitur: nam raris aliqua notio actionis, aut effectio- nis, satis vulgaris est & communis: & ad similitudinem effectio- nis operum artificialium facile est naturalium etiam causarum actio- nem concipere.

60 Dividitur 1. causa efficiens in primam & secundam. Causa prima, sive increata & creatrix, solus est Deus: causa secunda, sive creata &eductrix, est creatura. Causas secundas esse verè & proprie causas, & aliquid verè producere virtute propriâ, & ipsis insitâ, est omninò certum juxta catholicam doctrinam: alioquin liberum hominis arbitrium *nihil omnino ageret*; quod damnat Tridentina Synodus: nec staret dogma à Concilij definitum de duabus operationibus, duobusque operandi principiis in Christo D. Item solus Deus esset author, & unica vera causa cujuscumque operis pravi, quod nefas est dictu: necesseque foret, tot sacræ paginæ testimonia, quæ rebus naturalibus tribuunt vim productivam, in sensum improprium detorquere contra consensum Patrum, & experientiam, nullâque urgente ratione. Quare explodendi sunt veteres quidam, & moderni Corpusculares, apud quos causæ secundæ solum apparenter efficiunt, quatenus ad præsentiam ipsarum producantur effectus à solo Deo; hinc enim præter nupera absurda sequitur etiâ, quod

quod homo generans prolem tam verè creat animam rationalem, quàm ignis producit calorem, cum etiam ad præsentiam generantis, ut causæ occasionalis, Deus animam creet. Sed de hac re consule *Physicam fus.*

61 Dividitur 2. causa efficiens in physicam & moralem. Physica virtute propriâ realiter & independenter ab æstimatione hominum exequitur effectum, ut Sol lucem. Moralis aliquando sumitur pro causâ liberâ, quæ mores habere potest bonos aut prave. Nunc verò accipitur pro causâ, quæ non exequitur effectum virtute propriâ, sed tamen aliam causam, aut aliam potentiam ejusdem suppositi, aliquomodo inducit, ut illum exequatur: quo fit, ut moraliter, id est, in æstimatione prudentium, tali causæ inducenti tribuatur effectus perinde, ac si propriâ virtute illum exequeretur. Sic imperiû, consilium, preces sunt causa moralis operis, ad cujus executionem inducunt. Sic etiam merita sunt causa moralis præmij, & delicta supplicij. Quin & plura, quæ in alio genere sunt meræ conditiones, in genere morali dicuntur causæ, ut cognitio finis; quatenus exercitè inclinat voluntatem ad amorem, & applicatio ignis ad comburendum, quatenus Authorem naturæ determinat, ut cum igne concurrat. Cum morali causâ convenit finalis in eo, quod non physicè producat effectum, sed moveat & inducat aliam causam effectricem;

communiter tamen ab illâ discernitur, in eo quod finis movet, ut sit, moralis autem movet, quia est, ut in exemplis imperij & precum videre licet.

62 Dividitur 3. in univocam & æquivocam. Univoca est, quæ producit effectum ejusdem secum speciei infimæ, ut ignis ignem: & hæc dicitur effectum continere *formaliter*, non quod individuum illius entitatem intra se prehabeat; sed quia effectus, quem virtualiter continet, pertinet ad eundem cum ipsâ formalem conceptum specificum. Æquivoca est, quæ producit effectum diversæ speciei: & hæc effectum continet *eminenter*, quando illum perfectione superat, ut Deus creaturas omnes: continet *æquivalenter*, si sit causa diversæ perfectionis, æqualis tamen effectui: continet *purè virtualiter*, quando causa perfectione exceditur ab effectu, ut sæpe causa instrumentalis. Sed notandum, quod non sufficit æqualitas aut excessus perfectionis, ut res aliqua censeatur causa efficiens, sive univoca, sive æquivoca alterius rei, nisi per experientiam, aut aliter probeatur faciilitas in ordine ad talem rem. Idcirco nec sol solem, nec adamas ferrum, nec equus murem producit.

63 Dividitur 4. in universalem & particularem. Causa universalis per antonomasiam est causa prima, eo quod ad omnes Universi concurrat effectus. Sed respectu mundi elementaris coelestia

corpora dicuntur etiam causæ universales, quia influxu suo cooperari censentur ad omnes corporeos effectus sublunares. Causa particularis est, quæ ad aliquam, vel aliquas tantum species effectuum concurrunt. *Dividitur 5. in liberam & necessariam.* Causa libera est, quæ positis omnibus prærequisitis ad operandum potest operari & non operari. Causa necessaria est, quæ positis omnibus ad operandum prærequisitis, in operationem determinatam erumpit necessario.

64 Dividitur 6. in operantem immanenter, & operantem transeunter. Operatur transeunter, quæ aliquid efficit in subiecto extraneo, ut cum ignis calefacit aquam. Operatur immanenter, quæ aliquid intra se efficit, ita ut ipsa sit agens & subiectum operationis. Quod si operatio immanens supponat statum rei connaturalem, ut intellectio, sensatio, & nutritio, causa est vivens: non est autem vivens, vel non agit ut talis, si operatio sit alius generis, ut cum aqua producit in se frigus. *Dividitur 7. in naturalem & supernaturalem.* Naturalis sæpe alias sumitur pro causâ necessariâ: nunc verò accipitur pro causâ operationis, non excedentis vires activas & exactivas totius naturæ. Supernaturalis dicitur, quæ operationem elicit supernaturalem, seu d. ctas naturæ vires excedentem. Quod si res nutritivè naturalis eleveatur ad operationem supernaturalem, ut intel-

lectus humanus ad visionem Dei, dicitur causa obedientialis supernaturalizata.

65 Dividitur 8. in principalem & instrumentalem: quæ divisio commodius explicabitur *disp. 5.* Denique alia est causa efficiens in actu primo, alia in actu secundo. Causa in actu primo dicitur, quæ nondum efficit, sed est apta efficere. Causa in actu secundo, quæ jam actualiter efficit, seu quæ jam habet causalitatem & actionem actualem, quæ est essentialiter inseparabilis ab effectu. Causa dicitur in actu primo proximo, dum conjuncta est cum omnibus prærequisitis ad operandum: si verò conditio aliqua prærequisita desit, dicitur in actu primo remoto; qui actus erit magis aut minus remotus, prout fuerint plures vel pauciores conditiones desideratæ. Imò ipse quoque actus primus proximus potest esse vel omnino absolute completus, quando scilicet adest decretum Divinum concurrendi cum virtute creatâ: quo in eventu actus primus causæ necessariæ metaphysicè connectitur cum secundo, seu cum operatione actuali; vel solum completus in genere causa secundæ, quando scilicet nulla alia conditio deest præter Dei voluntatem de concurrando, ut accidit in igne babilonico: & tunc actus primus causæ necessariæ cum secundo connectitur physice seu naturaliter. Divisio ista potest etiam alijs causis aptari, præsertim materiali & formali.

Cau-

ciens
tio
di
qua
est,
tū
tām
in S
tato
ri p
do
Tan
ven
tent
non
enim
tion
bile
fice
dign
titat
egred
fer et
tion
egred
lo D
67
posse

PR
ita ta

66 Causalitas causæ efficientis creatæ est actio, sive effectio, quam esse modum à parte rei distinctum à causâ & effectu, saltem quando effectus ex se indifferens est, ut vel naturaliter, vel divinitus procedat à varijs causis, non tam disputatur, quam supponitur in Scholis. Soli repugnant Connotatores aliqui, qui faciliè impugnari poterunt ex dictis *tr. I. de modo unionis* ab extremis distincto. Tantum hic moneo *I.*, non provenire ex imperfectione Omnipotentia, quod actio causæ creatæ non possit fieri à solo Deo: potius enim provenit ex summâ perfectione, cuius est reddere impossibile, quidquid non est Deo Artifice dignum. Atqui Deo Artifice dignum non est efficere se solo entitatem, cuius essentia consistit in *egredi à causâ creatâ*; hoc enim esset efficere chimeram & cōtradictionem manifestam, nempe, quod *egredi* ab igne v.g. sit *egredi* à solo Deo.

67 Dum ergo dicitur, Deum posse facere se solo quidquid facit

per causas secundas, id verum est de omni effectu absoluto, distincto ab actione creaturæ, quatenus potest se solo actionem ponere, quâ eminenter suppleat actionem causæ secundæ in ordine ad effectus, quos illa respicit. Moneo 2., per decretum, applicans Omnipotentiam ad concurrendum cum igne *A.* v.g. ad ignem *B.*, non tolli formaliter indifferentiam actus primi ad secundum, sed tantum radicaliter, quatenus tale decretum connectitur cum modo actionis, quam respicit pro objecto, & per quam ultimò formaliter tollitur indifferentia illa. Ratio est: quia tale decretum vult, ut hic ignis ab illo fiat: sed hunc ab illo fieri non consistit præcisè in eo quod uterque existat, cum possit existere uterque, quin *B* fiat ab *A.*: consistit ergo in effectione ab utroque distinctâ, & indifferentiam ultimò formaliter determinante. Hæc igitur effectionem vult, & respicit pro objecto decretum illud Omnipotentia applicativum.

DISPUT. III.

DE PRÆREQUISITIS SEU CONDITIONIBUS AD
causandum.

PRÆREQUISITUM, sive conditio ad causandum necessaria, dicitur omne illud, quod, cum non sit virtus propriè physice influens, ita tamen requiritur ex parte causæ, ut sine illo nequeat intelligi virtus

tus activa proximè expedita, sive in actu primo proximo ad agendum, vel certe non satis completa in suo esse, quod præexigit. Alia vero, sine quibus effectus esse non potest, quæ tamen intelligi non debent ex parte causæ, ut Divina scientia visionis v. g., non dicuntur prærequisita, sed mera requisita. Ex prærequisitis alia sunt positiva, seu in positivo consistentia: alia negativa, consistentia in carentiâ alicujus impedimenti positivi, ut carentia compedum ad currendum: alia item sunt necessaria metaphysicè, seu essentialiter: alia purè physicè seu naturaliter: alia moraliter duntaxat. Nunc tantùm de prærequisitis quibusdam generalibus agemus.

CAP. I.

Existentia, ubicatio, duratio, & subsistentia causæ, quatenus requirantur ad causandum?

I *A* ssero 1. virtus causæ immediate influens debet necessario existere in instanti, in quo causat, ita ut oppositum repugnet etiam divinitus. Ita Authores Nostri & Scotistæ contra plures Thomistas. *Prob.*: quia res in instanti, quo non existit, est nihil: ergo nihil efficere tunc potest; nihil enim evidentius, quàm quod *ens à nō ente fieri nequit*, seu quod *ex nihilo nihil fit*: iacoque Philosophi omnes ex creaturarum existentia demonstrant existentia causæ primæ. Certe quod nihil est, nec existentiam nec perfectionem aliquam actualiter continet: sed *nemo dat, quod non habet*: ergo causa non habens existentiam, nequit illam effectui communicare. Hinc D. Thomas 3. p. q. 77. ar. 3. sic ait: *Quia unumquodque agit, in quantum est ens actu, consequens est, quod unumquodque, sicut se*

habet ad esse, ita se habeat ad agere.

2 *Confirm.* 1.: Causa, priusquàm existat, licet immediate post exitura sit, nihil agere potest, ut Thomistæ fatentur: ergo idem dicendum de causâ, quæ jam non est, licet antea fuerit. Patet *conseq.*: quia tam verè non est *actu*, & tam verè nihil est, quod esse desit, quàm quod nondum esse capiat. *Confirm.* 2.: nihil actu causatur, nisi actione existente: sed actio est modus essentialiter inseparabilis in existendo à causâ efficiente: ergo nihil causatur, nisi existente causâ. *Confirm.* 3.: si causa non existens potest aliquid primò producere, poterit & diù conservare; plus enim, vel certè non minus requiritur ad producendum, quàm ad conservandum. Sequela autem omnibus est absurda. *Confirm.* 4.: si actiones aliquæ, saltem transientes, crui valent a causâ non existente, poterunt etiam actiones immanentes, v. g. sentire & cognoscere, quia obliet earum inharrentia in sua causâ, ut in subiecto: nam cur magis repugnet inharrentia sine subiecto, quàm efficientia sine agente?

3 *Objic. 1.*: Verba Sacramentorum causant gratiam, postquam prolata sunt, sive in primo instanti sui non esse, quod dici solet ultimum instans extrinsecum existentia. *Resp.*: Sacramenta, si causant physicè gratiam, non exercent causalitatem physicam, nisi per ultimam particulam, aut terminum, quo sacramentum intrinsecè completur, aut consummatur: qui terminus tunc, cum actu existit, physicè gratiam efficit, præsupponendo tamen ut conditionem omninò necessariam, quòd reliqua verba præcesserint debito ordine & continuatione prolata. Si causant moraliter tantum, sufficit moralis verborum existentia, fundata in aliquo physicè permanente: sic enim merita causant præmium, & peccata supplicium, dum jam physicè non existunt. At hinc non licet arguere ad agens physicum: alioquin sicut merita causant moraliter præmium totà æternitate, ita & Trojanus ignis posset physicè comburere usque in sæculum.

4 *Objic. 2.*: alteratio prævia subjecti causat generationem, sive introductionem formæ substantialis: & tamen in instanti generationis cessat alteratio, utpotè motus successivus, qui adveniente ultimo termino, finitæque successione cessare debet. Idem fit argumentum in motu intensiōis, argumentationis, & quovis alio successivo. *Resp.*: si alteratio sumitur pro qualitate præparante subjec-

tum, hæc utique permanet in instanti generationis formæ. Si verò sumitur pro actione productivâ qualitatis, cessat quidem alteratio in ratione motus successivi, paulatim debellantis qualitatem contrariam; sub quâ ratione non est causa generationis, sed mera conditio remota. Non tamen cessat in ratione actionis qualitatem productam conservantis. Quare sub hac ratione, si aliud non obstat, poterit esse causa generationis formæ, vel ultimi termini motus successivi. Quod pariter dic de motu intensiōis, &c..

5 *Objic. 3.*: Causa potest agere in loco propinquo, vel contiguo, in quo ipsa non est: ergo etiam in tempore, vel instanti immediato, in quo ipsa non existit. *Nego consequ.*: quia in loco propinquo est revera aliquid, & perfectionem effectus actualiter continet: at in instanti, in quo non existit, est merum nihil. *Dices*: existentia est pura conditio ad causandum: conditiones autem saltem divinitus suppleri possunt. Sed infero contra Thomistas: ergo & poterit divinitus suppleri prima existentia causæ, ut scilicet agat in instanti præcedente primam existentiam sui. Dicendum itaque, quòd existentia virtutis in nostris principiis est virtus ipsa: in principiis verò distinguendum essentiam ab existentia debet esse pura conditio essentialiter necessaria, sicut cognitio, juxta communem sententiam, ita necessaria est ad aman-

dum, ut nec à Deo suppleri valeat.

6 *Obje. 4.* : Vivens, dum moritur, verè mutatur, & tamen in mortis instanti jam non est: potest ergo res non existens veram subire mutationem: ergo & causare. *Resp.* : in morte viventis sola materia tunc actu existens est, quæ propriè & physicè mutatur: vivens autem non mutatur nisi logicè, quatenus erat, & jam non est; ex quâ mutatione ineptè ducitur paritas ad causalitatem. Quis enim non rideat sic arguentem: vivens, dum moritur, verè non est: ergo res non existens potest causare? *Obje. ult.* : Causa finalis, dum non existit, causare potest: ergo & efficiens. *Neg. ant.*, si excludat existentiam etiam intentionalem, quam unicè requirit causa finalis ex peculiari modo influendi. Unde retorqueo 1.: Causa finalis causare nequit, nisi actu intentionaliter existat: ergo nec causa physicè influens, nisi actu existat physicè. 2.: finalis causare potest, etsi nunquam extiterit physicè: ergo similiter efficiens: quod negant Adversarij.

7 Ad extremum adverte, consultò nos loqui de virtute immediate influente, non vero de causis, quæ per virtutem à se relictam, & à se adequatè distinctam saepe causant, quando non sunt, v.g. qui telum conjicit in Petrum, & subito moritur, priusquam Petrus vulneretur, dicitur nihilominus Petrum occidere: nam hujus-

modi causas remotas non esse propriè causas per se perfectate influxûs, diximus d. 2. n. 14.. Nec de his loquuntur Thomistæ, dum asserunt in presenti, causam virtutis saltem existere, semper ac producit effectum: non enim nomine virtutis intelligunt virtutem aliquam à causâ præteritâ relictam, sed intelligunt effectum ipsum, aut causalitatem, in quâ resplendet virtus causæ. Quare, juxta ipsos, causam existere non in se, sed in virtute, nihil est aliud, quàm existere causalitatem & effectum, quamvis non existat causa, nec ejus virtus influxiva: & hoc est, quod hactenus impugnavimus.

8 *Affero 2.*: Ubicatio agentis est conditio ad actiones transcurrentes in passum extraneum præsupposita. *Prob.* : quia res quæque regulariter prius exigit perficere se, quàm subjectum extraneum; prius enim debet sibi consulere, quàm alijs. Sic substantia prius producit proprietates suas, quàm transeunter operetur. Cum ergo ubicatio agentis sit quædam ejus perfectio intrinseca, produci debet pro priori ad actiones transcurrentes. Eadem doctrina applicanda est durationi, si hæc consistat in modo à te durante distincto. Quod si ubicatio & duratio inter se comparentur, neutra videtur alteram præcedere, sed concomitantè produci, aut resultare.

9 Dixi, ad actiones transcurrentes in passum extraneum. Nam, ut res producat suam ubicationem, non

non requiritur ubicatio ex parte actus primi. Non illa, quæ producit, cum nequeat præcedere semetipsam: non alia distincta; alioquin res in eodem instanti duas ubicationes naturaliter haberet, cum certum sit totum actum primum existere in eodem instanti cum effectu. Nec item prærequiritur ubicatio, ut res in se producat subsistentiam, aut proprietates suas, aut alios actus immanentes: non certe titulo indistinctiæ inter agens & passum; hanc enim indistinctam respectu sui habet res ab identitate, non ab ubicatione: non deinde titulo virtutis pro priori existentis; quasi nequeat intelligi pro priori existens, nisi alicubi hoc enim probat, quod pro priori ad primam ubicationem debet intelligi ubicatio, quod est absurdum. Quævis ergo nequeat existere res in instanti reali sine ubicatione, bene tamen ex parte actus primi, seu pro priori; nam præciscendo ab ubicatione concipitur virtus expedita ad effectus immanentes, & aliunde non apparet, cur deb. at ubicatio prius exigat, quam aliæ perfectiones intrinsecæ, ac nobiliores.

IO *Affero* 3. subsistentia est conditio per se prærequisita ex parte naturæ ad operationis omnes, siue immanentes, siue transeuntes, præter ipsius subsistentiæ productionem. Quoad transeuntes probatur ex nuper dictis; quia natura prius exigit perficere se, quam aliud. Quoad immanentes, etiam si

tendant ad proprietates connaturalis, probari potest: quia sola subsistentia est proprietas substantialis, naturam in suo genere substantiali perficiens, plenèque constituens, cum proprietates ceteræ sint accidentales. Prius ergo natura exigit, etiam executionis ordine, subsistentiam, quam alias proprietates; quia prius debet exigere perfectionem magis sibi cognatam & proprii generis, quam adventitiam, prius esse per se, quàm esse per accidens; saltem nisi hoc probetur esse dispositio præparans ad illud: quod in præsentia nullatenus probatur. Hæc spectant axiomata illa, *prius est esse quàm operari, & operari sequitur ad esse.*

II Notandum tamen, quod bifariam potest aliquid esse conditio per se præsupposita pro priori ad effectum: 1. immediate & directe: 2. mediatè & indirectè. Præsupponitur immediatè & directe id, quo sublato, vel mente præciso, nequit intelligi proxima & expedita potentia causæ ad agendū, saltem absque novo miraculo: qualiter prærequisita est cognitio ad amandum: & hoc genus conditionis dicitur constitucere actum primum proximam virtutis activæ. Præsupponitur indirectè & mediatè id, quod præexigit causa non in gratiam effectus, sed in gratiam sui, non ut expeditè operetur, sed ut commode sit, non immediatè titulo agentis, sed titulo rei existentis; ac proinde eo præciso, vel sublato divinitus, potest adhuc in-

telligi proxima virtus agendi absque novo miraculo: adcoque istud conditionis genus non constituit actum primum proximum immediate & formaliter. Jam ergo subsistentia, ubicatio, & duratio, ad hoc secundum genus spectare videntur; nam si natura divinitus privaretur omni subsistentiâ, possetque divinitus absolvi ab omni loco & tempore, adhuc posset absque novo miraculo producere effectus, quos virtute præcontinet, quia nihil illi deesset immediate & formaliter pertinens ad potentiam proximam operandi.

CAP. II.

De approximatione Agentis ad passum, & alijs prærequisitis.

12 **Q**Uodlibet agens creatum determinatam activitatis sphaeram sibi vendicat, ultra quam physice operari nequit. Sphæra hæc dicitur spatium illud, intra quod agēs suam potest diffundere virtutem: quod spatium majus aut minus est pro mensurâ virtutis & perfectionis causæ. Intra hujusmodi sphaeram dicitur causa *uniformiter difformiter* operari: *uniformiter*, quia producit effectus ejusdem rationis per totam sphaeram, ut Sol calorem & lucem per totam regionem aeris: *difformiter*, quia languescit virtus & operatio, quò magis ab agente recedit; ideoque intensius agit in sphaeræ partem

propinquiorem, & remissiùs in remotiorem. Excipe tamen, quando passum remotius invenitur magis, aut aliter dispositum, quàm propinquum; tunc enim in remotiori producit effectus intensiores, aut diversæ rationis. Sic Sol intensius illuminat crystallum, quàm aerem viciniorem, sed minus dispositum, & producit aurum in terrâ, non in aere sibi viciniore, sed aliter disposito.

13 Quamvis autem nulla causa agere possit nisi in passum intra illius sphaeram constitutum, ut omnes supponunt, *quæritur* tamen 1., utrum divinitus possit agere ultra sphaeram? 2., & præcipue, utrum vel naturaliter, vel divinitus agere possit in passum distans, licet intra latitudinem sphaeræ situm? An vero debeat agens esse contiguum passo, illudve tangere immediate? Contactus hic dicitur, vel immediatus immediate virtutis, ut cum ignis v. g. attingit passum, non per entitatem suam, sed per calorem in medio diffusum, qui est virtus ignis: vel immediatus immediate ne suppositi, ut cum ignis entitas est contigua entitati passi. Quæstio instituitur de causâ efficiente: nam finalis nullam requirit propinquitatem physicam: materialis verò & formalis non propinquitatem sed penetrationem postulant in eodem loco: quam penetrationem per se non exigit causa efficiens, ut experientia docet.

Aſſertio prima.

14 **N**ulla cauſa naturaliter agere valet in paſſum diſtans, niſi illud immediate attingat, ſaltem per aliquam concauſam, aut virtutem, aut qualitatem propriam, aut ſeriem actionum ſine interruptione diffuſam in medio. Eodem ſenſum intendunt hi termini frequentiores: *Nulla cauſa operatur in diſtans, quin operetur per medium*, niſi contingat, ut effectus, à ſe producendos in medio, inueniat jam ab aliâ cauſâ productos. Ita communiter Thomiſtæ & Noſtri contra Scotiſtas. *Prob. aſſertio*: Interjecto vacuo, aut corpore impediēte, agēs non operatur in diſtans: ſic fenestra clauſâ deſinit Sol illuminare conclauem: interpoſitâ manu inter oculos & obiectum deſinit ſpecies ab obiecto produci in potentia viſiua: interjectâ laminâ ferreâ inter ignem & ſtuppam, non comburitur ſtuppa, donec ignis laminam paulatim penetret: & tandem, ſi vacuum daretur inter agens & paſſum, agens ab influendo ceſſaret; hæc enim ratione juxta Philoſophos natura tantopere vacuum abhorret, ac vitare curat, ne ſcilicet interrumpatur influxus agentium, præſertim cæleſtium in corpora inferiora.

15 Porro hæc, & ſimilia plurima non aliunde proueniunt, niſi quia interrumpitur diffuſio virtutis, aut operationis per medium ab agente uſque ad paſſum, cum

cætera omnia inuariata perſiſtant: eadem enim eſt virtus agentium, eadem intrinſeca capacitas paſſi, eademque diſtantiâ intra ſphæram virtutis activæ: ergo agens non operatur in diſtans, quin operationem aut virtutem diffundat per medium. Accedit quod omnis cauſa finita limitatam ſpatij ſphæram ſibi determinat: hujus autem limitationis non eſt alia ratio, niſi quia quò major eſt diſtantiâ, plus virium impendit in operando per medium, ſicque progreſſu ipſo fatigatur, ut tandem ſiſtat, impotens ultra progredi; ſi enim in medio non inſumit vires, non eſt cur non agat æqualiter in quâlibet diſtantiâ.

16 Objiçunt tamen multa experimenta, in quibus nulla apparet operatio per medium; v. g. dum ſcabinantes obtutu nocent: baſiliſcus hominem aſpectu perimit: ſtruthio camelus ſolo aſpectu pullos excludit ex ovis: torpido, piſcis, hamo inhærens, brachium piſcatoris torpere facit: aproxis herba ignem concipit è longinquo: unguentum armarium, & pulvis ſympathicus vulnera diſtantiâ ſanant: magnes ferrum diſitum trahit, nihil interim patiente argento interpoſito, ut reſtat S. Auguſtinus 21. *de Civit. c. 4.* Sed in primis, ſi in his omnibus nulla eſt operatio per medium, cur nulla ex his cauſis operatur, niſi in diſtantiâ determinatâ? Cur in plerisque ſaltem, ut in ſcabinantibus, Baſiliſco, &c., interrumpitur actio

actio per aliquid interjectum? Cur solum piscatorem, qui arundinem manu tenet, & non alios proximè adstantes, inficit torpedo?

17 *Resp.* itaque: fascinantes, si non ope dæmonis nocent, diffundunt per medium venenatos halitus, qui ex oculis prodeunt excitati ab imaginatione & attentione intuentis. Idem de basilisco dicatur; necnon de lupo raucedinem pastori, quem prior viderit, indecente. Idem de struthio-camelio ova fovente per spiritus igneos ex oculis emissos. Torpedo piscis qualitates per arundinem diffundit noxias: ideoque soli piscatori nocet arundinem tenenti. Aproxis non concipit ignem, donec spatium medium incalcescat. Pulvis sympathicus, & unguentum armarium, si operantur in distantia qualibet, virtute dæmonis agunt: si non ultra certos terminos & virtute propriâ, non agunt sine aliqua operatione per medium, licet occultâ sensibus; alioquin certa distantia nihil conduceret.

18 Magaes (idem est de succino & aliis vim electricam habentibus) sive attrahat per meras qualitates, sive per effluvia corpusculorum, aliquid in medio diffundit: cujus signum est, quod magaes non attrahit ferrum è quacunque distantia: & quamvis distantia proportionata sit, interposito adamante, hirciao sanguine, aut alio succo, impeditur attractio. Nec S. Augustinus negat argentum medium pati quamlibet

qualitatem, sed solum negat passionem sensibilem per motum localem.

19 Ut aliis objectionibus occurras, scias 1.: quod imaginatio in capite existens movet appetitum in corde residentem, & appetitus potentiam loco motivam, quæ in pedibus est, non physice agendo, sed per modum conditionis inclinando, seu determinando: ea namque est sympathia, mutuaque consensus inter potentias in animâ radicanas, & ad idem dispositum pertinentes, ut posito unius actû determinetur altera ad operandum. 2.: Imaginativa percipit objectum manu tactum, speciebus objecti citissime transmissis per nervos à sensu externo usque ad cerebrum: addeque non sine operatione per medium. 3.: Angelus non movet corpora absque approximatione localinam quamvis non habeat situm, habet tamen præsentiam localem, quæ debet esse contigua corpori movendo saltem penes aliquam hujus partem. Nec refert, quod Angelus operetur per intellectum & voluntatem. Id enim dicitur, non quia omnis operatio angelica sit intellectio, & volitio, sed quia in Angelo potentia loco motiva, & quævis alia, perfectè subordinatur intellectui, & voluntati.

20 4.: Locutio Angelorum inter se, juxta communem Theologorum sententiam, in eo consistit, quod posita volitione unius Angeli mentem suam alteri aperien-

tiendi, tamquam conditione naturaliter necessariâ, statim alter elicit actum perceptivum, vel infundente Deo novam speciem, vel excitante quam Angelus ipse quasi sopitam habebat: ac proinde non virtus activa percipiendi, sed sola conditio est, quæ distat ab effectu. 5.. Virtus diffusa per medium non debet esse causa adæquata effectûs perfectioris in passo distanti producti: sufficit, quod inadæquatè & instrumentaliter concurrat cum agente distante ad productionem effectûs, juxta dicenda in tertia assertionione. Quare nunquam sequitur, effectum in distanti productum esse perfectiorem suâ causâ adæquatâ.

21 6.: Fondum lebetis aquâ fervente pleni tepidius & temperatius est, quàm aqua superior, & à subjecto igne remotior, non quidem dum aqua tandiù fervet, ut omnes ejus partes æqualiter calefiant; nec etiam statim à principio calefactionis, sed paulo post principium. Tunc autem ideo tepidius est, quia inferiores aquæ partes incalcescentes, & leviores factæ, superius ascendunt, descendibus interim partibus aliis frigidioribus, & ideo gravioribus, quæ fundum lebetis temperant: id quod satis ostendit ebullientis aquæ revolutio. Simile quid accidit in papyro, in quâ illasâ ab igne fervere solet oleum superinfusum; hujus enim crassiores & humidiores particule descendentes, & papyrum temperantes, combustio-

nem ejus impediunt. 7.: qui lapidem projicit, non producit impulsu in lapide jam aliquatenus distante; quia manûs projicientis non separatur à lapide in ipso primo instanti, quo imprimitur impulsus, & quo incipit motus lapidis: sed ipsa quoque manus locum mutat, & contiguitate retentâ lapidē comitatur imperceptibili tractu temporis, in quo immediate conservat impulsu. Dum autem lapidem abire sinit, jam impulsus lapidis non amplius immediate pendet à manu.

Assertio secunda.

22 **C**Ausa potest divinitus agere in distans, sive intra, sive ultra naturalem sphaeram, et si non operetur in medio, nec passo contigua sit etiam per virtutem in medio diffusam, imò et si per vacuum separatur à passo, vel à loco, ubi producit effectus. Ita communis in omni scholâ sententia. Ratio est: quia nulla in hoc apparet contradictio: nec est, unde approximat agentis ad passum probetur conditio essentialiter necessaria, & divinitus insupplebilis, ut ostendet objectionum solutio.

23 **O**bjic. 1.: nulla causa operari potest, etiam divinitus, extra suam sphaeram. *Dist.*: extra sphaeram intrinsecam, econtra extrinsecam, sive localem, neg.. Sphæra intrinseca est ratio formalis sub quâ operatur virtus, sive physica, sive intentionalis: vel est capaci-

tas effectus ad terminandam actionem talis causæ: & sphaeram huiusmodi nulla virtus transgredi potest. Sic potentia visiva nequit percipere, nisi lucidum coloratum; nec auditiva, nisi sonum. Sphæra extrinseca est spatium illud, vel loci ambitus, intra cuius terminos cohibetur naturaliter activitas causæ: & ultra sphaeram istam, non est, cui nequeat divinitus causa operari.

24 *Replie. 1.*: ergo poterit causa divinitus operari ultra suam sphaeram etiam in distantia infinita. Admitto *sequelam* de infinitudine sine categorematicâ, ita scilicet, ut nulla distantia sit assignabilis, ultra quam non possit causa divinitus agere: nam cum in hac hypothese vires non impenderet in agendo per medium, illa major & major distantia non argueret majoritatem virtutis. Nego tamen de infinitudine categorematicâ: deberent enim causa & effectus existere in certis locis, & implicat in terminis distantia infinita certis utrimque locis terminata. *Replie. 2.*: Causa non potest agere, quando non est; ergo nec, ubi non est. Caterum hoc probat, requiri penetrationem localem agentis cum effectû, sicut requiritur penetratio temporis, seu coexistentia in eodem instanti. Quare *neg. conseq.*: quamvis enim causa non sit in hoc loco, modò sit in alio, simpliciter existit, ac proinde continet virtualiter effectum; at si non existit in hoc instanti, simpliciter non existit, & nihil con-

25 *Objic. 2.*: actio sive causæ salitas, nequit separari localiter ab effectû, cuius est modus: ergo nec à causa, cum pariter sit modus illius. *Neg. conseq.*. Disparitas est, quia actio est modus intrinsecus effectui ex proprio munere: si enim esteductio, est intrinseca unio, vel receptio sui termini intra subiectum: si creatio, non habet, cui adhæreat intimè, nisi soli termino. At respectu causæ actio transiens est modus extrinsecus ex munere suo: non enim habet constituere causam intra effectum, aut viceversâ; sed potius constituere seipsam & effectum extra locum causæ. Verè tamen dicitur causæ modus physicus, quia est ab eâ essentialiter inseparabilis, tum *egressivè*, seu *in egrediendo*, quatenus essentialiter habet egredi à tali causâ: tum *in existendo*, quatenus essentialiter impotens est actu existere in rebus, quin talis causa in rebus existat.

26 *Objic. 3.*: finis etiam divinitus movere nequit absque approximatione intentionali: ergo nec causa physica sine approximatione locali. *Neg. conseq.*: nam antecedens communiter censetur verum: tum quia cognitio non solum est approximatîo, sed etiam intentionalis existètia objecti, quæ ita se habet ad genus causæ finalis, sicut ad genus efficientis existentia physica: tum etiam, quia voluntas, ut potentia cæca, ferri non potest in incognitum, quod eo ipso est extra sphaeram intrinsecam voluntatis.

untatis. At nulla ratio similis militat in approximatione locali, quæ proinde non est conditio, plusquam naturaliter necessaria. *Dices:* etiam à conditionibus prævijs pendet essentialiter actio physica, cum sit etiam earum exercitium saltem in genere causæ moralis. *Resp.:* est earum exercitium, non secundum se præcisè, sed prout à Deo volita intuitu conditionum præsentium: his autem variatis variatur utique volitio Dei; sed non ideo actio physica debet evadere intrinsicè diversa. Cæterum permissio, quod actio in distans evaderet diversa ab actione in propinquum, non inde fieret, quod non esset eadem causa, & idem effectus.

27 *Objic. 4.:* Deus nullo modo potest operari in loco à se distante: ergo multò minùs causa creata. *Nego consequens.* Nam si tenet illatio, deberet etiam omnis causa creata esse intimè præsens, & penetrata cum effectu, nec posset agere in uno loco, quin esset in omnibus. Deus igitur nequit agere, nisi præsentissimus ubique, non formaliter, quia est agens, sed quia est immensus. *Replic.:* immensitas Dei, quæ est ubique præsens, probari solet ex eo quod Deus operatur ubique: unde Apostolus Act. 17. ait, Deum non longè esse ab unoquoque nostrum, quia in ipso vivimus, movemur, & sumus. Operatio igitur infert essentialiter indistantiam agentis.

28 *Resp.:* probatur quidem

immensitas Dei ex eo quod Deus operetur ubique, non argumentatione immediatâ, sed mediatâ, quæ non tenet in agente quovis, sed in Deo solo: nimirum, si Deus ubique operatur, potest ubique esse, nam omne agens, licet non debeat, potest tamen esse, ubi operatur. Si autem Deus potest ubique esse, jam ubique est ab æterno, quia, cum sit immutabilis, nequit moveri localiter, aut novam præsentiam adquirere. Probatur item illatione fundatâ in proportionem vel paritatem rationis: nam si Deus in omnibus operatur, ergo & in omnibus est, cum non sit minus infinitus in existendo, quàm in operando. At non probatur argumentatione fundatâ in eo, quod operatio inferat essentialiter indistantiam agentis. Alias expositiones Apostoli vide in *Physicis. fusiore hic c. 4. n. 17.*

Affertio tertia.

29 **C**ausa potest naturaliter agere immediatè in distans, dummodo virtutem, aut operationem aliquam eousque diffundat, vel saltem cum alijs causis eousque protensis continuetur. Explicatur, & probatur simul assertio, quæ receptissima est inter Scotistas & nostros contra Thomistas. Ut Sol aurum sub terrâ producat, debet quidem per medium eousque protendere calorem & alias qualitates; ipsa tamen auri productio pendet etiam à sub-

Deo statu

stantiâ Solis distante, ut à causâ immediatâ, immedatione, non loci, sed causalitatis. *Patet* : quia aurum, cum sit effectus substantialis, est effectus perfectior virtute Solis accidentali in medio diffusâ, & passo contiguâ, ejusque activitatem superat : ergo nequit ab hac solâ virtute accidentali adæquatè produci, sed immèdiatè pèndere debet à substantiâ solis distante.

30 Item : dum conflagrat mons ingens, lucem & calorem extra se producit longiùs & intensiùs, quàm si solâ extrema superficies montis arderet : non ergo à solâ externâ superficie, sed ab interioribus etiam incèdij partibus, quæ ab externo aère distant, immèdiatè provenit productio lucis & caloris. Atque hinc ratio redditur, cur pars cubiculi, quæ lineâ rectâ solares excipit radios, magis illuminatur, quàm partes aliæ collaterales æquæ, vel minùs à sole distantes : quia scilicet pars illa directè opposita Soli, non à solo lumine contiguo, sed etiam à sole distante illuminatur : quod non accidit partibus è latere positis propter obaculum parietum. Simili ratione, interpositâ manu non recipit visus speciem objecti distantis : quia nimirum species in oculis produci debent, non à solis speciebus in aère proximo collaterali diffusis, sed ab objecto ipso, cujus lineam rectam interrumpit objecta manus.

31 *Objic.* : causa loco dissita, ut Sol à terrâ, æquè distat à

passo, five operetur per medium, five non : ergo neutro in casu potest immèdiatè agere in passum distans. *Prob. conseq.* 1. : quia causa immèdiatè agens debet immèdiatè attingere passum ; aliàs non erit applicata. 2. : quia juxta Aristotelē movens, & mobile, idest, agens & passum debent esse simul, & juxta D. Thomam in 1. d. 37. q. 1. ar. 1. ad 2., *Illud, quod agit per suam absentiam, non est causa proxima ejus, quod fit, sed remota : virtus enim solis proxime imprimitur in corpore sibi conjuncto, & sic deinceps usque ad ultimum.* 3. : quia agens comparatur ad passum, ut actus ad potentiam : actus autem & potentia localiter conjungi debent. 4. : quia manus intra mare non magis frigescit, quàm intra puteum ; aliter tamen contingeret, si etiam partes aquæ marinæ distantes concurrerent ad frigefaciendum : quo experimento enervatur illud aliud de monte conflagrate.

32 *Resp.* : licet causa secunde dum suam entitatem æquè distet à passo in utroque eventu, aliter tamen distat, dum agit in medio, vel cum medio : quia tunc ejus distantia non excludit approximationem mediatam & virtuales, quam ratio & experientia docet esse conditionem naturaliter necessariam, & quâ positâ, nihil obstat distantia suppositi, ut operetur in passo intra spheram constituto. Hinc *neg. cōseq.* Ad 1. *prob.* : causa immèdiatè agens debet immèdiatè attingere

re passum, non immediate quā-
titatis aut loci; sufficit enim attingentia in hoc genere mediata per virtutem aut actionem in medio diffusam, ut causa censeatur applicata passo; sed immediate causalitatis, quatenus causalitas in passo exercita, per se & ratione sui, & non præcisè per virtutem intermediam, pendet & oritur à tali causâ.

33 Ad 2.: Movens & mobile debent esse simul, tum simultate temporis, tum simultate locali mediata saltem, quæ scilicet excludat interruptionem virtutis in spatio intermedio. Illud autem, quod agit per suam absentiam, dicitur à D. Thomâ causa remota, seu remotè potens, donec per operationem intermediam fiat proxima seu proximè potens. Sic materia secundum se dicitur *potentia remota* ad formam ignis v. g.: nec sic proxima, nisi per dispositiones accidentales; & tamen materia per se immediate recipit formam ignis. Ad 3.: actus informativus & potentia informabilis debet localiter conjungi, imò & penetrari; quia ununtur inter se, ut constituent unum: quæ ratio non militat in actu effectivo, & potentiâ passivâ, ex quâ educuntur effectus. Ad 4.: distantes partes aquæ marinæ ideo non agunt cum vicinioribus in manum, quia earum actio retardatur, aut impeditur à variis causis cælestibus, & subterraneis, quæ inducto calore temperant marinam aquam, & mag-

na ex parte nativo frigore privant. Non sic impeditur actio ignis in monte conflagrante, quia non ita facile privatur ignis calore intenso.

Affertio quarta.

34 **A** Gens naturaliter operari potest in distans, quamvis non operetur in medio, dummodò continuetur usque ad passum cum aliis agentibus, ac virtutibus partialiter concurrentibus ad effectum. Probatur experimento montis conflagrantis nuper adducto: nam partes incendii remotiores immediate concurrunt cum propinquis ad producendum calorem exterioris aeris; cum tamen non agant in partes ignis aeris viciniores, quia *simile non agit in simile*, juxta commune proloquiū. Nec dicas, interiores incendii partes agere per medium, saltem conservando partes exteriores ignis. Fac enim, incendium incepisse ab exterioribus; tunc istæ non conservarentur ab interioribus, cum potius essent earum causæ: & tamen non minor ad extra calor emicaret. Deinde incendium illud non minus ageret penes omnes partes, etsi totum conservaretur à solo Deo: quod enim causa æquè operetur cū virtute partiali, quâ indiget, sive hæc à causâ ipsâ, sive à solo Deo producat, patet in specie & habitu, quibus intellectus & voluntas juvantur ad operandum.

35 *Obje.*: actio egreditur ab agente, & transit usque ad passum

Dda sum

sum: unde & appellatur *actio transiens*: debet ergo transire per medium, sicut corpus non nisi per medium transit de loco in locum distantem. *Resp.*: actio non egreditur ab agente, sicut sagitta egreditur ab arcu, & pervenit ad scopum; quasi prius in agente existat, & inde saltet, aut volet ad passum: hæc enim rudis intelligentia est, cujus absurditas in actionibus Dei ad extra manifestè patet. Actio igitur incipit primò existere intra passum, ex quo educitur, & in quo recipitur: sed quia inibi existit virtute & activitate agentis, idcirco ab agente *egredi* dicitur: vocaturque *transiens*, ut discernatur ab actione immanente, quæ non in passo extraneo, sed in ipso agente recipitur. Ita loquimur ex penuriâ vocum, sed notionem vulgarem mente corrigimus. Et hæc de approximatione agentis ad passum, cujus doctrinæ summam vide in *Physicâ fusior. sap. 3. à n. 14.*

Cætera prærequisita generalia.

36 **P**Ræter hætenus explicata, prærequiritur ex Aristotele 1. distinctio agentis à passo, juxta illud, *omne quod movetur, ab alio movetur*. Nam cum passum moveatur ab agente, debet ab eo distingui; non tamen semper distinctione suppositorum, idem quippe suppositum, v. g. homo, se ipsum movet, sed distinctione saltem partis à parte, vel

facultatis à facultate intra idem suppositum, ita ut alia pars agat, alia patiatur motum, vel alia sit facultas aut potentia proximè activa, alia proximè receptiva alienate seu distinctione saltem inadæquatâ penes aliquod principium, seu virtutem partialem. Generationem requiritur hæc distinctio in omni agente, si consideretur, prout adjunctam habens virtutem primæ causæ cooperantis: sic enim adæquata potentia activa semper distinguitur saltem inadæquatè à passivâ, nempe, quâ parte includit virtutem primæ causæ. Si tamen de virtute purè creatâ æquâ vocè operante sermo sit, non semper requiritur talis distinctio: nam saltem actus voluntatis ab eadem potentiâ fiunt, aut fieri possunt, in quâ recipiuntur cum solâ distinctione rationis imperfectâ.

37 Prærequiritur 2. dissimilitudo inter agens & passum, juxta illud, *simile non agit in simile*: quod maximè locum habet in actione alterativâ, seu corruptivâ formæ similis in passo existentis; non enim aqua per se destruit aquam, nec ignis ignem. Unde proloquium illud sic intelligendum est, ut simile non agat in simile actione præsupponente similitudinem; benè tamen actione similitudinem efficiente, aut conservante; siquidem *omne agens intendit assimilare sibi passum*, vel similitudine specificâ, dum agens est univocum, vel similitudine genericâ, sive analogicâ, dum agens est

est
sic,
si
ma
licu
frig
alta
lite
lira
age

por
bus
por
ma
refi
4.
cau
age
tum
quæ
agē
ign
no
cer
teri
tes
gen
imp
ide
fect
tis
age
aut
nen
dic
qui
scq

tu
me

est æquivocum. Intelligendum itē sic, ut solum obstat similitudo passi cum agente secundum proximam virtutem agendi: unde similitudo substantialis inter aquam frigidam & calidam non obstat, ut altera agat in alteram accidentaliter, quia sunt dissimiles in qualitate, quæ est proxima virtus agendi.

38 Prærequiritur 3. *portio majoris inæqualitatis*: quibus terminis denotatur ea portio inter agens & passum, ut major sit virtus in agente, quam resistentia in passo. Prærequiritur 4. ad actionem substantialem in causis secundis, tum ex parte agentis, tum ex parte passi, certum temperamentum qualitatum, quod varium est pro varietate agētis & formæ producendæ. Hinc ignis, quantumvis applicatus ligno, non est proximè potens inducere formam igneam, donec materia ligni præparetur per qualitates igni debitas. Prærequiritur 5. generaliter ad agendum carentia impedimentorum inauferibilium, id est, quorum ablatio non sit effectus actionis ab agente prodeūtis, nec sit in arbitrio, aut in jure agentis. Quod si impedimenta sint auferibilia per ipsam productionem effectūs, istorum carentia non dicitur præquiri, sed requiri, quia non debet præcedere, sed subsequi effectūs productionem.

39 Ubi notandum, respectu agentis liberi ea dici impedimenta auferibilia, quæ pro libitu

agentis auferri possunt, eo ipso quod agere velit. Sic odium liberum impedit amorem, & voluntaria selsio deambulationem. Ea verò dicuntur inauferibilia, quæ nequit agens auferre pro libitu, v. g. ferrea vincula, quibus homo tenetur invitus, ne discedat. At verò respectu agentis necessarij illud est impedimentum auferibile, quod ipsâ productione effectūs auferri potest, & aliundè non habet jus ad existendum, naturaliter prævalens juri agentis ad operandum. Sic frigus aquæ impedimentum est caloris, auferibile tamen ab igne validiore per ipsam caloris productionem. Illud autem est impedimentum inauferibile, ad quod auferendum per ipsam productionem effectūs non habet agens exigentiam prævalentem cuiusvis exigentiæ contrariæ. Sic illuminatio nem impedit interpositio corporis opaci.

40 Prærequiritur 6. existentiæ causæ remotæ, conservantis proximam, non hujus, aut illius determinatæ, sed alicujus vagæ, quando à pluribus divisivè conservari potest causa proxima. Verumtamen causa remota recensenda non est inter prærequisita immediata & directæ, sed tantum inter indirectæ, ac mediata, de quibus supra n. 11. Prærequiritur 7. ad causandum possibilitas extrinseca effectūs, quæ consistit in ipsâ virtute causæ, ac proinde se tenet ex parte actūs primi, non ut mera conditio, sed ut propria ratio agen-

agendi. Possibilitas autem intrinseca, quæ consistit in ipsâ coherentiâ, seu non repugnantia prædicatorum effectus, licet cum eâ cōnectatur essentialiter virtus causæ, non tamen constituit actum primum, nec causam in esse proximè potentis agere: tum quia si-

ne illâ ut constituyente concipi valet plenus actus primus: tum quia talis possibilitas intrinseca est terminus, ad quem transcendentaliter refertur tota potētia proxima causæ, à quâ proinde adæquatè distinguī debet. Idem de possibilitate actionis dictum esto.

DISPUT. IV.

DE PRIORITATE NATURÆ.

CAP. I.

Explicatur Natura Prioritas.

PRioritas Naturæ est *Independentia non mutua unius ab alio, tamquam à causâ: ex adverso posterioritas est Dependētia non mutua &c.* Unde naturæ prioritas solum convenit causæ respectu sui effectus, quia & illum à se pendere facit, tamquam à dante esse, & non invicem pendet ab effectu suo, quâ tali, saltem tamquam à causâ ejusdem generis. Independentia illa non mutua fundata in munere causæ meritò vocatur *prioritas*: tum quia est quædam prioritas dignitatis; importat enim quamdam muneris præcellentiam, juxta illud Act. c. 20., *Beatius est magis dare, quàm accipere*: tum quia existētia effectus revera subsequitur existētiā causæ, ex illâ oritur, & pullulat, illi additur, illi supervenit, ita ut linea essendi

progrediatur à causâ ad effectum: quæ omnia manifestè postulant, causam præmitti, præsupponi, præexistere. Cur autem prioritas hæc vocetur *naturæ*, ratio esse videtur, quòd *natura* dicitur à *nascendo*, & prioritas ista fundatur in ordine, quo unum ab alio nascitur, si ve oritur.

2 Ex hac explicatione inferres sequentia. 1.: prioritas naturæ non invenitur nisi inter causam & effectum. Unde in Divinis processionibus, licet detur prioritas originis, non tamen naturæ: quia non datur ibi causalitas, nec dependentia propriè talis, quæ requirit distinctionem naturarum. 2.: ad prioritatem naturæ de materiali se habet dependentia ex aliis capitibus, quàm causalitatis. 3.: pariter de materiali se habet prioritas temporis, licet sæpè detur ex peculiari conditione plurium causarum. Nihil enim prohibet

bet ex terminis; causam in primo instanti, in quo ipsa existit, esse verè causam, & non mutuo independentem ab effectu. Sic Sol in primo instanti suæ existentiae lucem produxit cum prioritate naturæ, ut etiam Angelus intellectum, & amorem.

3 4.: Omnis prioritas naturæ est prioritas à quo (licet hæc latius pateat, cum juxta plures dicatur etiam de prioritate originis in Trinitate): nam eatenus causa est naturæ prior, quatenus est id, à quo effectus accipit esse. Prioritas autem in quo frequentius accipitur pro sola prioritate temporis; interdum tamen, & satis frequenter, pro prioritate naturæ, non cujuscumque causæ, sed inconnexæ, essentialiter saltem, cum effectu, ac proinde indifferens, ut sine illo existat. Unde potentia liberæ, quia magis inconnexa & indifferens est, maxime convenit hujusmodi prioritas in quo, quæ etiam vocatur *perfecta præcisionis*. Dum verò causa est omnino cōnexa cum effectu, tunc meram habet prioritatem à quo.

4 5.: signum prius est actus primus causæ, seu causa in actu primo: potestque esse remotum vel proximum iisdem gradibus, quibus actus primus, juxta dicta disp. 2. n. 65.. Signum posterius est effectus, prout à causâ dependens. Unde signa ista, etsi apprehendantur à nobis in partium, aut cellularum ejusdem instantis, indeque appellantur *instantia natu-*

ra, & *instantia rationis*, revera tamen non sunt opus rationis, sed quid omnino reale: nec sunt instantia temporis, nec partes alicujus instantis: sed signum prius (de proximo loquor) adæquatè identificatur cum complexo ex virtute causæ, & prærequisitis ad causandum: signum autem posterius cum causalitate & effectu. Neque aliud est intelligi, vel existere aliud in signo priori, quam esse virtutem causæ, vel prærequisitum ad causandum, ut non est aliud existere in signo posteriori, quam existere per modum effectus.

5 Ex quo patet, quàm facile verificentur in sensu reali hujusmodi propositiones, *effectus existit in toto instanti*, & tamen *non existit in signo priori*: item, *in signo priori non intelligitur, nec realiter datur effectus, nec ejus carentia*: item, *pro signo priori datur indifferentia*, & *pro posteriori datur determinatio*. Nam prima significat, effectum existere quidem in toto instanti, sed non idèò esse causam sui, nec prærequisitum ad causandum se. Secunda, nec per effectum, nec per ejus carentiā cōstitui causam in esse proxime potentis causare. Tertia, causâ in esse proxime potentis, quàmvis habeat prioritatem in quo, non constitui per aliquid necessariò connexion magis cum effectu, quàm cum ejus carentiâ; effectum verò ipsum & productionem ejus omnino excludere carentiam sui pro hoc instanti. Dum autem dicimus, causam

in signo priori *præscindi* ab effectu, terminus est de præcisione reali, quæ duplex esse potest, altera *inconnexions*, sive *indifferentiæ*, quæ solum convenit causis prioribus *in quo*: altera *non inclusionis*, quæ convenit etiam causis prioribus *à quo*: hæc quippe, licet concipi nequeant sine effectu, tamquam terminus connexionis, non tamen illum constitutivè includunt in suo actu primo.

6 Sed duo hic observanda. *Primum*, dari posse in eodem instanti non duo tantum, sed tria, vel plura signa naturæ, si nimirum detur series plurium causarum & effectuum: v. g. in eodem instanti datur 1. signum, in quo Deus est naturâ prior Angelo, quem creat: 2. signum, quo Angelus est prior suâ potentiâ intellectivâ: 3. signum, quo intellectus Angeli prior est intellectione: 4. signum, quo intellectio est prior amore, &c.. *Secundum*, signa prius & posterius inveniri, non solum in primo instanti productionis effectus, sed etiam in quocumque instanti conservationis ejusdem ab eadem causâ, cum in quolibet habeat causa suum actum primum & secundum.

7 6.: naturæ simultas, quæ naturæ prioritati contraponitur, explicanda est per consortium causalitatis. Quare illa dicuntur esse simul naturâ inter se, quæ per eandem actionem producuntur, ut juxta plures materia & forma cæli: nec tunc efficiunt duo signa, sed unicum, quia producuntur per

modum unius effectus. Quod si duo effectus in eodem instanti producantur ab eadem causâ per distinctas actiones, non propriè erunt simul naturâ, nec existent in eodem signo, sed in signis concomitantibus: vel erunt simul naturâ negativè, quatenus neuter est naturâ prior, nec posterior altero: quo etiam sensu negativo dulcedo & albedo in saccharo dicuntur esse simul naturâ. Illa verò sunt simul naturâ respectu tertij, quæ integrant, & quatenus integrant unam causam adæquatam respectu ejusdem effectus. Unde contingere potest, unum esse naturâ prius alio; & tamen ambo esse simul naturâ respectu tertij, v. g. si ignis *A* producat ignem *B*, ac deinde cum eo, jam producto, per modum unius causæ concurrat ad ignem *C*. Intellege dicta de simultate *à quo*: nam simultate *in quo*, seu mutæ connexionis, sæpe dicuntur esse simul naturâ, quæcumque ita coexistunt, ut unum concipi nequeat existens sine alio, sive sit, sive non sit illius causa, vel effectus: atque hoc sensu relativa dicuntur esse simul naturâ.

8 7.: naturæ prioritas convenit omnibus causis. Nam in primis causa efficiens strictissimam habet prioritatem *à quo*: & si non sit necessariò connexa cum effectu, habebit etiam prioritatem *in quo*. Deinde causa materialis, & causa finalis, ut intentionaliter existens, eodem ferè modo ac rigore præcedunt, quo causa efficiens. Demum

cau:

Causa formalis, si per creationem producta sit, ut anima hominis, præcedit compositum prioritate à quo., & in quo. Si vero sit formaeducta, præcedit compositum prioritate à quo, cum verè sit causa illius; non tamen prioritate in quo: quia cumeductio sit realiter unio, & ultima determinatio, ut existat compositum, nequit forma intelligi existens vi educationis, quin intelligatur omninò connexa cum existentia compositi. Atque hoc tantum volunt, qui negant, materialem formam intelligi posse in ullo signo priori ad compositum: loquuntur enim de signo priori in quo, seu dicente inconnexione, aut indifferentiam aliquam.

9 8.: prioritas naturæ respectu effectus convenit etiam conditionibus prævijs, seu prærequisitis ex parte causæ. Tum quia effectus non subsequitur causam, nisi prout illis conditionibus constituitur: nec supponit causam utcumque, sed ut proximè potentem causare, ac proinde ut conjunctam cum ijs conditionibus, per quas constituitur proximè potens. Tum etiam, quia puræ conditiones, licet non influant physicè, influant tamen quodammodo moraliter, quatenus exigentiâ suâ movent, vel saltem determinât exigentiam causæ, ut moveat Deum ad concurrendum. Atque ita nemo est, qui conditiones istiusmodi non collocet in signo priori.

An etiam actio sit naturâ prior effectui?

10 **R** Esp.: Actio est effectus prior ut quo, sicut est causa ut quo, seu per modum exercitij: at hæc prioritas non sufficit, ut actio propriè dicatur naturâ prior effectui. Prob. 1.: quia eatenus aliquid est naturâ prius, quatenus est causa vel prærequisitum ex parte causæ: sed actio, licet causet ut quo, non est propriè causa, nec prærequisita ex parte causæ, ut fatentur omnes: ergo nec est propriè prior, licet præcedat ut quo. 2.: quia actio spectat ad actum secundum, cum certè non spectet ad primum: sed effectus spectat etiam ad actum secundum, juxta omnes: ergo actio & effectus sunt simul naturâ; alioquin actio suum seorsim constitueret signum medium inter signa causæ & effectus: ac proinde spectaret effectus, non ad actum secundum, sed ad tertium, siquidem adveniret post actum actionis, qui est secundus.

11 3.: quia actio & effectus producuntur eadem actione, cum actio sit etiam productio sui: ergo convenit iplis naturæ simultas ex n. 7.. Denique actio ipsa est etiam ut quo causa sui, & prior se, cum sit exercitium, quo causa redditur in actu secundo causans, & prior actione ipsâ. Nihilominus actio non est propriè prior se ipsâ: stat ergo, quod actio sit prior ut quo

Et

et

effectu ; & tamen non proprie sit prior. Sic visio ocularis non proprie videtur , & tamen est visa *ut quo* , quia est id , quo color constituitur visus : & receptio formæ in subjecto non proprie recipit , cum tamen sit recipiens *ut quo*. Hinc actio non nisi improprie & abusive dicitur *via* ad terminum , & *medians* inter causam & effectum ; cum enim non cognoscatur per speciem propriam , apprehenditur instar viæ mediantis & tendentis in effectum : revera tamen est ipsa effectûs executio , totaque illius essentia est reddere effectum actu positum in rerum naturâ.

Quanam sit forma denominans causam naturâ priorem?

12 **R**esp. : forma , aut quasi forma , denominans causam priorem in actu primo remoto , est virtus , aut potentia ejus nondum expedita : denominans vero priorem in actu primo proximo est virtus aut potentia ipsius , ut conjuncta cum omnibus prærequiſitis ad causandû : at forma , quâ constituitur causa prior in actu secundo , est actio , seu causalitas actualis. Ratio omnium est ; quia per hujusmodi formas , aut quasi formas , constituitur causa in esse causæ juxta illum triplicem actum : ergo per easdem constituitur in esse prioris ; cum eatenus sit naturâ prior , quatenus habet rationem causæ. Notandum tamen ,

quod causa in actu primo , sicut non est actualiter causans , sed potens causare , ita non est actualiter prior effectû , sed potens esse prior. Cum enim prioritas naturæ sit independentia non mutua causæ ab effectû , non solum importat independentiam causæ , sed etiam dependentiam effectûs , quæ in actu primo nondum est. Quare prioritas in actu primo solum est prioritas potestativa , quatenus est potestas , ut à se pendere faciat effectum.

13 Notandum item , quod prioritas actualis , sive in actu secundo , non est sola actio , sive causalitas : quia non consistit in solâ dependentiâ effectûs à causâ , quæ est actio , sed etiam in independentiâ causæ ab effectû ; quæ independentia in eo fiat , quod causa suum esse , suamque potentiam proximam habeat independentem ab influxu effectûs. Hæc ergo prioritas præter actionem causæ in effectum importat etiam ex parte causæ sufficientiam , vel titulum essendi , non indigentem influxu effectûs à se causandis ; sive ille titulus sit aſſertus , ut in causâ primâ , sive sit influxus alterius causæ , ut in causâ creatâ : idemque titulus pertinet etiam ad prioritatem in actu primo proximo , tamquam una ex conditionibus prævijs. Notandum denique , quod hæc eadem forma , quasi coalita ex dependentiâ , & independentiâ , est posterioritas naturæ , seu forma denominans effectum posteriorem. Passim quippe acc-

accidit, ut eadem forma respectu diverſorum contineat denominationes diverſas & oppoſitas, v. g. *producentis & producti, recipientis & recepti.*

14 *Dices:* cauſa non conſtituitur per actionem prior in actu ſecundo. 1.: quia actio eſt forma, quâ cauſa & effectus, utpote correlativa, ſunt ſimul naturâ. 2.: quia actio non eſt prior effectui: ergo nequit conſtituere cauſam in eſſe prioris. 3.: quia cauſa per eandem formam eſt prior effectui, & actione: nequit autem per actionem eſſe prior actione, niſi actio præcedat ſemetipſam: nam cauſa ut prior actione præcedit actionem: ſi ergo ut prior actione involvit actionem, hæc etiam ſe ipſam præcedet. *Reſp. ad 1.*: actio eſt forma, quâ cauſa & effectus ſunt ſimul naturâ ſimultate *in quo*, correlativorum propriâ, de quâ n. 7.: quia ſtante actione nullatenus poteſt cauſa exiſtere ſine effectui, & viceverſâ: at ſimul eſt forma prioritatis *à quo*; quia per actionem cauſa eſt in actu ſecundo id, *à quo* effectus oritur, ac pender. Prioritas autem iſta, maximè in actu ſecundo, non pugnat cum ſimultate *in quo*.

15 *Ad 2.*: ut actio conſtituat cauſam in eſſe prioris, vel (quod idem eſt) ut ſit prior *ut quo*, non requiritur, quod ſit prior propriè, & *ut quod*, juxta dicta n. 11. Nec denominatio *prioris in actu ſecundo* intelligitur in ſigno prioris ſecundum omnia ſui conſtitutiva:

nam ſignum prius eſt ipſe actus primus cauſæ, in quo non datur quidquid requirit prioritas actualis ex n. 12.. *Ad 3.*: ſicut cauſa per eandem actionem conſtituitur cauſans in actu ſecundo & effectum, & actionem; ita per eandem eſt prior in actu ſecundo reſpectu utriuſque: unde, ſicut ex eo, quod cauſa ut cauſans involvat actionem, ſine abſurdo conceditur, actionem eſſe cauſam ſui purè *ut quo*, ſeu per modum exercitij virtutis diſtinctæ; ita cenſendum de nomine *prioris*, quod idem valet.

CAP. II.

An ſit poſſibilis mutua Natura prioritas?

16 **S**ensus eſt, an poſſint duæ res ſe invicem cauſare quoad primum ſuum eſſe, & quoad primam ſui productionem, in eodem instanti? In eodem, inquam; nam in diverſis non eſt cur non poſſit ignis *B* nunc produci ab igne *A*, & poſteâ à ſolo Deo conſervatus eundem ignem *A* conſervare, vel deſtructum reproducere. De cauſis finali & efficiente nullum eſt diſſidium; cum enim cauſa finalis ſolum prærequirat exiſtentiam intentionalem, poteſt utique, antequàm phyſicè exiſtat, cauſare finaliter id, à quo poſteâ cauſatur efficienter ſecundum phyſicam exiſtentiam. Atque ita ſe habet ægroti ſanitas reſpectu medicaminis. Nullum item de cauſis moralibus, ut patet in rebus mor-

tuo connexis, v. g. in formâ, & ejus ultimâ dispositione. Nam utraque exigit à Deo conservati-
onem vel pro instanti sequenti, & consequenter utraque exigit con-
servatiorem alterius, cum nequeat altera sine alterâ conservari: ergo utraque moraliter causat, seu con-
servat alteram pro instanti sequen-
ti. Quæstio ergo ad causas phyli-
cas devolvitur, quam duplici asser-
tione decidemus.

*Repugnat mutua prioritas in
eodem genere causæ.*

17 **H**Æc assertio, scilicet ab om-
nibus admittitur, proba-
tur breviter: Si duo sese invicem
efficerent, atque ita unumquod-
que simul esset naturâ prius & pos-
terius altero, unumquodque pen-
deret simul & non penderet ab in-
fluxu alterius: penderet quidem,
ut supponitur; & simul non pende-
ret, quia naturâ prioritas impor-
tat independentiam causæ ab ef-
fectu, juxta dicta *cap. preced.* At-
que huc reducenda est, ut vim ha-
beat, communis illa probatio: si
aliquid efficeret suam causam effi-
cientem, existeret pro priori ad
causam, à quâ primò producitur:
ergo existeret, priusquam produ-
ceretur, & antequam existeret. Re-
ducenda, inquam est; nam existe-
re pro priori nature, cum non re-
quirat præcedentiam temporis, ni-
hil est aliud, quàm existere inde-
pendenter ab influxu effectus. *Con-
firm.*: si res potest primò produ-

ci ab effectu suo, poterit & à se im-
mediatè; non enim difficilius ap-
parer, aliquid esse prius se ipso,
quàm esse prius suo priori: nec si-
bi dare esse, aut esse rationem, cur
sit, quàm sibi fabricare causam ef-
fendi, aut rationem à priori, unde
sit.

18 *Objic.* 1. à ratione: Ig-
nes A, & B sese invicem continent
in genere causæ efficientis: ergo
jam habent mutuam prioritatem,
saltem in actu primo remoto: er-
go & poterant illam habere in ac-
tu primo proximo, & in actu se-
cundo. *Resp.*: non se invicem con-
tingent, ut producendos in circums-
tantiis chymericis, in quibus unus-
quisque existat, priusquam produ-
catur. Quare neuter alterum con-
tinet ut producendum in sensu cõ-
posito mutua sui productionis ab
altero, quemadmodum nec in sen-
su composito divini decreti de nō
existentiâ talis ignis. Illa ergo prio-
ritas mutua in actu primo remoto
non dicit ordinem ad idem instans
temporis, sed ad diversa: non enim
aliter potest fieri proxima, vel ac-
tualis.

19 *Objic.* 2. ab exemplis:
partes minimi naturalis sese invi-
cem conservant: duo ignes sese
mutuò foveant, & ignis, qui aërem
calefacit, ab aëre calefacto fove-
tur: lapides formicis, & pondera
in statem sese mutuo suspendunt;
equi trahentes currum, & rotæ ip-
sæ coadjuvant sese: vinum cale-
facit stomachum, & ab eo calefit:
quod etiam in manibus contrica-
tis

tis accidit : ingressus aëris causat apertionem fenestraz, & ab eâ causatur : actus efficit habitum, & efficitur ab habitu: duo non in se se invicem perimunt : denique existentia Petri determinat existentiam Pauli, & ab eâ determinatur in eodem genere causæ formalis ad constituendam relationem coexistentiæ, vel denominationem *co-existentis*.

20 *Resp.* : hæc non probant mutuam prioritatem, nec dependentiam unius ab alio, tamquam à causâ, sed ut formam mutuam connexionem aut indigentiam reciprocam duorum. Sic partes minimi naturalis, quia neutra potest existere sine unione cum alterâ, se invicem conservant inditè, resistendo contrariis. Similiter duo ignes conjuncti fortius resistunt, quia *virtus unita fortior*; quin opus sit actione mutuâ unius ignis in alterum. Hoc etiam modo ac calefactus ignem fovet. Lapidis formicis (idem est de ponderibus stateræ) non se invicem causant, sed solum habent inter se secundum præsentias radicales mutuam connexionem, & naturæ simultatem, vel concomitantiam, ad causandum præsentias formales, quæ pariter intelliguntur simul, aut concomitanter in ratione effectus. Præsentia autem radicalis cujuscumque lapidis cõsistit in eo, quod sit indistans ab hoc loco, id est, habens carentiam ubicationis in aliis locis: & hæc est conditio prævia ut unusquisque causet & conser-

vet suam præsentiam formalem:

21 Equi & rotæ se se invicem juvant ad producendum unum, aut duos effectus inter se connexos, quin neutra causa sit prior alterâ, sed utraque simul. Vinum producit calorem in stomacho, & stomachus calorem alium in vino, quin alter calor in alterum influat, saltem mutuo. Idem accidit in manibus confricatis, quarum altera in alterâ calore excitat medio motu & impulsu, proveniente à virtute motivâ utriusque manus cum simultate naturæ in causando. Ingressus aëris non causat, sed subsequitur apertionem fenestraz: apertio autem causatur ab impulsu, quem imprimit aër, qui apertâ fenestrâ causat ingressum sui.

22 Habitus non efficit eundem numero actum, à quo efficitur, sed alium similem. Cum autem duo homines se invicem confodiunt, unius mors non est causa mortis alterius, sed utraque est effectus mutui vulneris, & mutuum vulnus est effectus utriusque hominis, quorum alter non est effectus alterius. Denique neutra existentia est causa formalis alterius, sed utraque est quodammodo causa formalis hujus concreti *co-existentis*, quia illud utraque constituit, determinando alteram ad constituendum, non ita ut causet alteram specificativè sumptam, sed ita ut causet in alterâ denominationem *co-existentis*. Et hoc sensu altera alteram determinare dicitur in genere causæ formalis; sed in mu-

nere determinandi concomitanter se habent.

Repugnat etiam mutua prioritas in diverso genere causæ physicae.

23 **I**Ta communiter Scotistæ & Nostri contra Thomistas, qui putant, materiam causare formam in genere causæ materialis, & à formâ causari in genere causæ formalis: Item, ultimam dispositionem ad formam causari à formâ in genere causæ efficientis, & esse causam formæ, illamque precedere in genere causæ materialis, seu dispositivæ, quatenus materiam disponit ad formam recipiendam. Mutua prioritas inter materiam & formam, cum in eo fundetur à Thomistis, quòd materia existat per existentiam formæ, satis impugnata manet tr. 1.. Sed quamvis modò admittatur, non est ad rem: quia non est secundum idem esse materiæ, sed secundum duo realiter distincta; etenim materia solum secundum esse viale & inchoatum, juxta Thomistas, causat formam; à formâ verò causatur secundum esse formale & actuale à viali realiter distinctum. In hoc autem nulla est difficultas ex capite mutux prioritatis, sicut nulla est in eo, quòd finis secundum esse intentionale causet medium, & à medio causetur secundum esse physicum.

24 Jam verò mutua prioritas inter causas efficientem & materialem rejicitur sic: causa effi-

ciens debet simpliciter præexistere ad primam productionem efficientis: sed repugnat, quòd forma ignis v. g. intelligatur simpliciter præexistens ad primam productionem caloris, à quo ipsa causatur in genere causæ materialis: ergo repugnat, quòd forma ignis primò efficiat calorem, à quo materialiter causatur: quæ est mutua prioritas à Thomistis asserta. *Prob. min.*: si forma intelligitur simpliciter præexistens, intelligitur posita extra omnes suas causas, ut Thomistæ docent, ubi de existentia materiæ primæ: ergo præsupponit eas in rerum naturâ positas. Atqui pro priori ad primam productionem caloris, repugnat, quòd forma præsupponat calorem in rerum naturâ positum, ut est evidens: ergo repugnat, quòd intelligatur simpliciter existens pro priori. Còsultò dixi, *pro priori ad primam productionem* caloris. Nam causa materialis, quidquid sit an prærequirat existentiam, necne, requirit saltem primam sui productionem, quâ ponatur in rebus pro priori ad effectum. Unde materia prima, nondum terminans actionem creativam, nec juxta Thomistas potest esse causa materialis.

25 *Urgetur* 1.: Calor eatenus reducitur ad causam materialem, quatenus pro priori ad formam intelligitur disponens actualiter materiam: ergo pro priori ad formam materia calorem recipit, & patitur: adeòque datur pro illo priori in materiâ passio caloris:

ergo & illiuseductio, quæ apud Thomistas cum passione identificatur. Atquieductio caloris nequit intelligi pro priori ad ejus causam efficientem: si ergo intelligitur pro priori ad formam, hæc non est tunc efficiens causa caloris. Et hinc *urgetur* 2.: calor nequit existere pro priori ad suam causam efficientem: sed existit pro priori ad formam: hæc ergo non est illius causa efficiens. *Min. prob.*: tum quia calor pro priori ad formam intelligitur extra omnes suas causas, videlicet extra materialem & efficientem (formalem non habet); terminat enim earum causalitates, nimirum passionem & educationem. Tum, quia calor pro illo priori communicat materiæ formalem effectum *calida*, & *disposita* ad formam: effectus autem formalis à formâ non existente communicari nequit.

26 Hinc immeritò dicunt Thomistæ, nos confundere signa naturæ. Non enim volumus in signo causæ materialis intelligi signum causæ efficientis, & è conversò: sed potius contendimus, signum causæ efficientis calorem antecire signum, in quo calor materiam actu disponit; nam calor ut disponens, cum jam sit eductus, debet præsupponere sui causam efficientem, quemadmodum & reatura, utpote ens ab alio, præsupponit Creatorem. Unde deducimus, formam, quæ calorem ut disponentem non præcedit, sed subsequitur, non esse causam illius efficien-

tem. Id quod aliter *urgetur* sic: vel calor existit pro priori ad formam ignis in signo causæ materialis, vel non? Si afferas: ergo existit pro priori ad suam causam efficientem, quod planè repugnat. Si neges: ergo formam non causat secundum illud esse, quod à formâ accipit, nempe secundum existentiam, sed secundum aliud esse viale realiter distinctum; hæc autem non est mutua causalitas secundum idem esse, ac proinde extra rem est.

27 Tandem ratio generalis contra istam & quamlibet aliam mutuam prioritatem inter causas physicas, siue ejusdem, siue diversi generis, est: quia omnis causa physica, cum debeat intelligi producta, ut sit proximè potens physicè producere, nequit non intelligi existens pro priori naturæ ad suum effectum: ac proinde debet intelligi extra omnes suas causas. Nequit autem intelligi pro priori naturæ ad effectum suum extra omnes suas causas, & simul pendere à causalitate sui effectus in ullo genere causæ physicæ: sic enim esset extra omnes suas causas, priusquam cauteretur ab una earum: quod est esse causatum, priusquam causetur, & existere priusquam sit.

28 *Objic.* 1.: non repugnat mutui excessus, mutuvè prioritas duorum hominum ex diverso titulo, v. g. si alter sit major ætate, alter sapientiâ: alter sit prior dignitate, alter ætate: ergo, licet repugnet mutua causalitas in eodem genere, non ita in diverso.

Neg.

Neg. conseq. : quia idem absurdum sequitur ex mutuâ causalitate in diverso genere, ac in eodem, scilicet, quod res præsupponatur existens ante causam, à quâ accipit primum esse; atque adeo quod causata sit, priusquam primò causetur &c.. Nihil simile sequitur ex mutuâ majoritate, vel prioritate in exemplis objectis.

29 *Objic. 2.* : introductio unius formæ præcedit in genere causæ formalis expulsionem alterius: aliunde expulsio in genere dispositionis est prior introductione: nam expulsio formæ veteris non intenditur propter se ab agente, alioquin agens intenderet ultimè malum, sed intenditur ut dispositio & medium ad introductionem formæ novæ. *Resp.* : agens nec expulsionem intendit ut medium ad introductionem, nec è converso: sed utramque intendit ut finē, introductionem videlicet, ut finem primum, ac directum, expulsionem verò, ut finem secundarium, ac indirectum: quidquid enim necessariò sequitur finē directè quaesitum, est etiam aliquomodo intentum, juxta illud, *qui vult antecedens, vult consequens*, nimirum virtualiter, & indirectè: quâ ratione non est inconveniens, quòd agens tendat in malum formæ veteris, seu in carentiam ejus.

30 *Dices* : ultima dispositio ad novam formam est impossibilis cum formâ veteri: cum ergo ultima dispositio ad novam formam hujus introductionem præ-

cedat, eandem quoque præcedere debet expulsio formæ veteris. *Resp.* : ultima dispositio accidentalis non est immediatè impossibilis cum veteri formâ substantiali, sed mediatè dumtaxat, quatenus novam formam substantialem exigit impossibilem cum veteri, simulque destruit dispositionem accidentalem, quâ vetus forma indigebat. Itaque in primo instanti generationis compositi solet hujusmodi signorum ordo in materia notari. In primo signo existit ultima dispositio ad novam formam: in secundo, vel in duobus concomitantibus, novæ formæ introductio, & expulsio dispositionis contrariæ; quia utraque ponitur ad exigentiam dispositionis primi signi: in tertio expulsio formæ veteris ad exigentiam novæ.

31 *Objic. 3.* : Calor, utpote dispositio ad formam ignis, illâ præcedit in instanti generationis: aliunde, cum sit proprietas ejusdem formæ, ab illâ emanat & resultat, illamque subsequitur in eodem instanti. *Resp.* : Calor (idem est de aliis accidentibus) non emanat, aut resultat à formâ in instanti generationis, in quo est dispositio preparans: quia tunc supponitur ab agente extrinseco immediatè producta pro priori ad formam; aliter quomodo materiam præviè diserneret? Solum ergo emanat, aut efficitur à formâ per modum conservationis in sequentibus instantibus, in quibus est dispositio, non preparans, sed

or:

ornans & perficiens. Poterit tamen, etiam in instanti generationis vocari *proprietas* formæ, non quidem pro signo priori, in quo materiam præparat, sed pro signo posteriori, in quo formæ existit: quia ad nomen *proprietas* non requiritur, quod emanet actualiter à formâ, sed sufficit, quod sit accidens ex exigentiâ formæ naturaliter & specialiter debitum composito, ut debetur calor ex exigentiâ formæ ignis in signo posteriori.

32 *Obje.* 4. auctoritas Aristotelis & D. Thomæ. Sed Aristoteles in exemplum mutue causalitatis solum adducit causas efficientem & finalem. D. Thomas autem mutuam causalitatem admittit inter materiam & formam, sed non secundum idem esse reale materiæ; vult enim, ut materia secundum esse incompletum sit causa materialis formæ, simulque à formâ causetur secundum esse in actu physice completo, quod est ipsum esse compositi. Admittit item ex parte formæ quamdam prioritatem in genere causæ formalis respectu dispositionum; non prout illæ specificativè sumuntur, sed quatenus perficiuntur, & melius se habent ex consortio formæ. Mutua vero prioritas, quam admittit inter creationem & creaturam, non est nisi impropria, & ex modo nostro concipiendi, quatenus creationem concipimus instar viæ ad terminum, & terminum instar subjecti receptivi; cum ta-

men nec creatio sit proprie viæ, nec terminus sit subjectum, nisi puræ adhesionis, quod prioritatem non requirit. Neque minus impropria est mutua illa prioritas, quam 1. 2. q. 113. ar. 8. ad 1. agnoscit inter lucem & tenebras, seu inter *illuminare* & *tenebras remove*; quatenus scilicet tenebras apprehendimus instar impedimenti positivi, & lucem instar removens impedimentum. Nam respiciâ, cum lux & tenebræ sint contradictoria immediata & formalia, idem formalissimè est, aërem purgari à tenebris, ac illuminari, & idem solem illuminare, ac tenebras remove.

CAP. III.

De mutuâ prioritate quoad secundum esse.

33 **S**UPPOSITA possibilitate duplicis actionis totalis, divinitus terminatæ ad eundem effectum, *queritur*, an sit possibilis mutua causalitas, sive prioritas quoad secundum esse, idest, quoad novas actiones; postquam utraque causa simpliciter existere supponitur per alias actiones totales? V. g. si ignes *A* & *B* à solo Deo producantur, singuli suâ actione totali, utrum possint divinitus in eodem instanti novis actionibus sese invicem producere? Affirmat communis sententia Nostrorum. Quia ex huiusmodi prioritate mutuâ non sequitur, quod res existat, antequam simpliciter existat, vel ante causam, à quâ

primò causatur: sed tantum, quòd existat ut primò producta, priusquam secundo producat, & ante illam causam, à quâ secundo producit: quâ in re nulla contradictio apparet.

34. Foret quidem in nostrâ hypothesi ignis *A* causa & effectus ignis *B*, ac proinde naturâ prior, & posterior illo, at non secundum eandem actionem, sed secundum diversas; quia ignis *A* solum ut productus actione Dei esset naturâ prior igne *B*, & esset illo posterior, ut secundo productus actione ipsius *B*. In hoc autem nulla est contradictio: quamvis enim denominatio *prioris* & *posterioris* conveniat eidem respectu ejusdem, non tamen secundum idem. Sic licet idem corpus nequeat esse localiter superius & inferius calo secundum eandem ubicationem, potest tamen secundum duas.

35. Nec ignis *A* esset in eodem signo prior & posterior igne *B*; quia solum esset prior, prout terminans actionem Dei, quâ præcisè indiget, ut sit simpliciter existens, & proximè potens operari; esset verò posterior, prout terminans actionem ignis *B*, qui esset causa superabundans, producent. que secundo titulo minime necessario, ut ignis *A* verè sit existens, & potens operari. Quod si inferas, ignem *A* fore causam mediatam sui ipsius, negabo sequelam absolute: quia causa mediata non dicitur nisi illa, à cujus actione habet causa immediata vim & po-

tentiam proximam causandi. Ac in casu nostro causa immediata, nempe ignis *B*, non haberet potentiam proximam causandi ignem *A* quoad secundum esse ab actione ipsius ignis *A*, sed tantum ab actione Dei.

36. Dices: ergo etiâ poterit ignis *B* primò productus ab igne *A* producto à solo Deo, in eodè instanti suam istâ causam producere quoad secundum esse. *Conc. sequel.*, in quâ nihil est absurdum: nam inde solum fieret, quòd ignis *B* esset posterior suâ causâ sumptâ quoad primum esse, non tamen sumptâ quoad secundum: & esset prior ipsâ sumptâ quoad secundum esse, non tamen quoad primum; licet enim ignis *B* haberet essendi sufficientiam dependentem ab igne *A*, ut primò producto, non tamen dependentem ab illo ut secundo producto, vel producendo. Unde verificaretur, habere sufficientiam essendi & producendi independentem à suo effectu, quâ tali: quod sufficere videtur ad prioritatem naturæ. Notandum tamen hic, quòd secundæ actiones in his casibus vagè supponunt aliquam ex primis, & non sunt per accidens secundæ, ita ut possint sine primis existere. Nam si ita existant sine primis, dabitur in eodem genere mutua prioritas quoad primum esse, seu quoad unicum, ut patebit consideranti.

*Utrum possit aliquid producere
seipsum quoad secundum
esse?*

37 **R** *Esp.* ; non potest actio-
ne naturali : nec item
actione supernaturali , ut princi-
pium adæquatum , vel principale ;
bene tamen , ut instrumentum obe-
dientiale divinitus elevatum. Ita
Exim. Doctor tom. 3. in 3. p. d.
49. c. 1. & d. 50. c. 4. *Probat* ex
solutione argumentorū. Non enim
obstat 1. inconcussa veritas illius
principii , *ubi datur productio rea-
lis , necessariò dantur duo realiter
distincta*. Ad istius enim veritatem
sufficit , quòd realis productio , que-
cumque sit , semper supponat prin-
cipium , saltem principale , rea-
liter distinctum à termino. Et qui-
dem productio quoad primum es-
se signum est evidens distinctionis
realis : productio verò quoad se-
cundum esse semper importat dis-
tinctionem realem termini à suo
principio adæquato , vel principa-
li ; at non semper à principio in-
strumentali , & inadæquato.

38 Non obstat 2. , quòd pro-
ducens refertur relatione reali ad
productum. Nam relatio realis lo-
cum habet inter productionem , &
primò producens , vel producens
adæquate , aut principaliter ; secus
vero si omnes istæ conditiones in
producente deficient. Non obstat
3. , quòd SS. Patres distinctionem
realem inter Divinas Personas pro-
bant ex reali processione , sive pro-
ductione unius ab alia. Nam SS.

Patres loquuntur de productione
quoad primum , vel unicum esse ,
item de productione naturali , ac
necessariâ ; non verò de productio-
ne superabundante & quoad se-
cundum esse , maximè prout ortâ
à virtute instrumentali. De hac
enim passim docent , Christum D. ,
quateus includit corpus & ani-
mam , quotidie corpus suum crea-
re in Eucharistiâ , ut ostendit P.
Suar. loc. cit.

39 Non obstat 4. , quòd
principium producens in creatis
est vera causa : hæc autem definitur
ab Eximio , *principium influens
esse in aliud*. Nam in primis ne-
gari potest , quòd etiam in creatis
omne principium activum semper
& in omni eventu sit vera causa.
Deinde illa definitio intelligi po-
terit de aietate termini respectu
principii , quòd sit adæquatum ; hoc
enim semper influit in *aliud* aie-
tate saltem inadæquatâ. Non ob-
stat denique , quòd homo se pro-
ducens quoad secundum esse foret
prior & posterior se , dependens
& independens à se. Hæc enim de-
pendentia & independentia , sive
prioritas & posterioritas , non est
cur censeatur implicatoria , cum
proveniat à diversis actionibus , &
aliunde non inferat , hominem exis-
tere pro priori ad primam sui pro-
ductionem : siquidem homo in illo
eventu , ut simpliciter existens per
primam actionem , esset independens
à se ipso , ut à causâ : dependens ve-
rò , ut existens secundum titulo , seu
per secundam actionem.

40 Nec dicas, formam denominationum *prioris* & *posterio-
ris* esse omnino eandem, utpote
quæ consistit in complexo dupli-
cis actionis, primæ & secundæ. Nam
prioritas in abstracto (quæ tribuit
denominationem *prioris*) non est
complexum duplicis actionis ut-
cumque, sed est prima actio in rec-
to, dicens secundam in obliquo:
& è converso posterioritas (quæ
tribuit denominationem *posterio-
ris*) est secunda actio in recto, di-
cens in obliquo primam. Unde in
casu nostro formæ denominantes
distinguantur quoad rectam, dis-
tinctione utique reali, & sufficienti
ad coherentiam utriusque deno-
minationis in eodem subiecto. Si-
mili formarum distinctione quoad
rectum Petrus ut existens hodie,
& exiturus cras, denominatur or-
dine temporis se ipso prior & pos-
terior à complexo duplicis dura-
tionis: & bilocatus in locis *A* &
B, poterit esse localiter prior, &
posterior se à complexo duplicis
ubicationis: necnon in casu mu-
tue prioritatis quoad secundum
esse idem effectus denominatur
suâ causâ prior & posterior à com-
plexo duplicis actionis.

41 Sed *insurgens* 1.: actio
secunda in casu nostro foret pos-
terior termino, quod est contra
conceptum actionis: & effectus ip-
se intelligeretur in signo causæ,
quod planè repugnat. *Resp.*: ac-
tio secunda non foret posterior
termino, ut existente dependenter
ab ipsâ, sed ut existente depen-

denter à primâ actione: nam ter-
minus, ut prior, involvit primam
actionem, quam non involvit ut
non prior. Quare jam ex parte ter-
mini, quatenus est & non est prior
actione secundâ, datur aliqua dis-
tinctio. Similiter effectus non in-
telligeretur in signo causæ, nisi sub
eâ ratione, quâ non est effectus.
Nam in hypothese nostrâ signa
prius & posterius identificantur
inadæquatè, nimirum penes en-
titem causæ & effectûs; distin-
guuntur tamen penes actiones, per
quas constituuntur in esse duorum:
sicut accidit in mutuâ prioritate
quoad secundum esse, ubi signum
antecedens causam, & signum sub-
sequens eandem, solum distin-
guuntur secundum actiones.

42 Notandum vero, ut
alijs replicis occurras, quod in
nostrâ hypothese, licet non dis-
tinguantur entitates causæ & ef-
fectûs, nihilominus effectus ipse
specificativè sumptus est qui pro-
ducitur principaliter & *ut quod*,
& quidem à se ipso, ly *specificati-
vè* denotante subiectum verè sus-
cipiens denominationem *produc-
ti*; non tamen excludente secun-
dam actionem à constitutione for-
mali talis denominationis; ad
hanc enim constitutionem deno-
tandam utimur his reduplicatio-
nibus: res à se causatur & est ef-
fectus sui *quoad secundum esse*,
*prout secundò prædicta prout exis-
tens novo titulo*; quin idco veli-
mus denominationem *causati ca-
dere* solum supra secundam actio-
nem,

nem; & non supra entitatem rei. Idem intellige de denominatione *posteroris ac dependentis*, cujus præcipuum subiectum est etiam effectus ipse specificativè sumptus: attamen ita denominatur non ab entitate suâ, sed ab actione, tamquam à formâ intrinsece & formaliter inclusâ in tali denominatione.

43 *Insurgens 2.*: repugnat actio per se & essentialiter supponens alteram actionem totalem ad suum effectum terminatam: huiusmodi esset actio, quâ homo seipsum secundò produceret: ergo &c.. *Prob. maj. 1.*: quia talis actio foret essentialiter superflua & inutilis, cum nunquam posset existere, quin supponeret prælitum suum effectum formalem, quæ est denominatio producti. 2.: quia nec esset determinatio effectûs ad existendum, nec egressio aut positio illius extra causam, prout exigit conceptus actionis. 3.: quia esset actio adæquata, ut supponitur: & aliunde non esset adæquata, cum essentialiter peteret consortium alterius actionis. 4.: quia talis actio nec esset creatio, neceductio, nec transiens, nec immanens. 5.: quia, cum actio sit medium ad existentiam effectûs, foret medium essentialiter supponens finem jam obtentum: quod repugnat.

44 *Resp. neg. maj.*, cujus prima probatio innatur manifestè in actione reflexè producente aliâ actionem, & in unionem unionis, ac in ubicationem ubicationis, quas

plurimum sententia admittit possibiles. Foret quidem actio inessentialiter superflua in ordine ad indigentiam, aut exigentiam naturalem effectûs, quia nunquam posset naturaliter exigî, nec ad finem naturalem conducere: quod pluribus miraculis commune est. At non foret superflua in ordine ad capacitatem obedientialem, quâ non probatur carere homo, ut à se ipso producat; maxime cum talis actio sit utilis ad fines, quos Deus, ut supernaturalis Author, intendere potest, v. g. ad Eucharistiæ mysterium, quod sine tali actione commodè explicari non posse ostendit P. Suarez. Nec talis actio supponeret jam prælitum suum affectum formalem; hic enim non est reddere *productum* utcumque, sed *productum secundò* titulo, seu à virtute propriâ.

45 *Ad 2. prob.*: non esset illa actio determinatio effectûs ad existendum simpliciter, quasi illum transferret de non esse ad esse: hoc enim non requiri ad conceptum actionis patet in actione conservativâ post primam productionem adveniente; esset tamen determinatio effectûs ad existendum novo titulo, seu ex virtute & efficacîâ novi principij, quo sensu supponeret indifferentiam in effectu, non aliter ac actio reciproca, quâ duo se mutuò producerent quoad secundum esse. Esset insuper egressio, & positio effectûs extra causam, non materiali modo, quasi factum extraheret ex utero;

sed

sed modo philosophicè activo, quatenus effectum determinaret, ut novo titulo esset in rebus ex merito & efficaciâ propriâ virtutis. Denique illa actio non communicaret novam perfectionem, sed eandem secundo titulo, & ex efficaciâ novæ causæ: id enim sufficere ad conceptum actionis patet, tum in actione conservativâ, tum maximè in actione reciproâ, quâ duo se mutuo producerent quoad secundum esse.

46 *Ad 3.*: actio illa foret adæquata, non in genere primæ productionis, sed in genere productionis essentialiter secundæ: quia non indigeret consortio alterius ad idem genus pertinentis. Quod autem petat consortium alterius spectantis ad diversum genus, diversumque signum, non sufficit, ut sit actio strictè partialis. *Ad 4.*: posset actio secunda esse creatio, si nimirum Angelus seipsum secundò produceret: esset enim tunc productio ex nullo subiecto præsupposito. Nec obest, quòd Angelum non extraheret ex nihilo sui. Hoc enim probat non esse primam productionem, secùs verò non esse creationem; aliàs conservatio accidentium in Eucharistia creatio non erit. Posset etiam esseeductio, si v.g. forma ignis se ipsam secundò produceret ex materiâ: foretque actio immanens, quia non transiret ad subiectum extraneum.

47 *Ad 5.*: illa actio foret medium ad existentiam effectus,

non utcumque, sed novo titulo, & ex efficaciâ propriâ virtutis. Quamvis autem repugnet medium per se supponens finem jam obiectum omni modo possibili, secùs verò, si per se supponat intentum aliquo dumtaxat modo, tendatque ad illum obtinendum alio modo, seu novo titulo. Tria tandem adverte. 1.: homo se producit quoad secundum esse, non foret causa univoca sui: quia licet esset ejusdem speciei secum, non tamen ageret per virtutem connaturalem & principalè, prout agere debet omnis causa univoca. Hâc ratione non esset causa univoca Angelus, si elevaretur ad producendum alium Angelum. 2.: nihil potest esse sui ipsius causa intrinseca materialis, aut formalis, absque distinctione inadæquatâ: quia nihil potest esse respectu sui totum & pars. Nihil itè potest esse subiectum receptivum sui: quia nihil potest uniri sibi met ipsi; cum unio ex conceptu suo sit vinculum distinctorum. 3.: dominium purè physicum, quod alii qui tribuunt causis, etiam non liberis, in suos effectus, valde improprium est, solumque significat ius, quod habet causa, ut stante actione suâ perseveret effectus: quo sensu potest causa per secundam actionem sibi dominari.

48 Nunc post solutionem objectionum ulterius *probatur* Suareziana sententia 1.: Ideo non potest quidquam producere semetipsum, quia res, priusquam fiat, aut

aut producat, est nihil, & à nihilo nihil fieri potest. At hæc ratio non impugnat productionem sui quoad secundum esse, cum pro priori ad illam supponatur res extra nihilum, verèque producta: ergo. Accedit, quòd de conceptu actionis non est producere aliquid novum, sed aliquid denuò, seu quod improductum sit à tali causâ, ut in actionibus conservativis perspicuum est: non ergo repugnat illa actio, eoquòd nihil novum producat.

49 2.: apud Nostros, & Scotistas, divinitus possibilis est bilocatio ejusdem corporis; & ta-

men in eâ vel eadem, vel paria absurda primo aspectu se offerunt: videlicet, quòd res eadem sit ante & post se; quòd sit supra & infra se; & quòd localiter distet à se, maximè cum distantia fundet relationem realem. 3.: non minùs certum est, nihil posse producere id, à quo producit, quàm nihil posse producere seipsum: nihilominus communis sententia Nostrorum limitat illud primum ad productionem quoad primum esse, nec vult, extendi ad productionem quoad secundum esse: poterit ergo illud alterum eodem pacto limitari.

DISPUT. V.

DE PLURALITATE CAUSARUM TOTALIUM EJUSDEM effectus.

CAP. I.

Utrum possit idem effectus produci divisi in pluribus causis totalibus?

I Loquimur de effectibus omninò absolutis, qui respectum non habent aliunde notum ad causam determinatam, sed omninò indifferentes sunt, ut proveniât vel à propriâ causâ, vel à solo Deo: cujusmodi sunt ignis, calor, &c.. Quare ad præsentem questionem non pertinent actiones, nec effectus modales, aut quasi modales, qui ex peculiari conceptu spe-

cialem respectum & habitudinem dicunt ad hanc causam præ aliâ, quantumvis simili: hujusmodi sunt actus vitales, qui vel modi sunt realiter indistincti à productione sui, vel si in qualitate absolutâ consistunt, adhuc ex conceptu actuum per se immanentium specialem habitudinem dicunt ad potentiam determinatam, à quâ proveniunt. Hujusmodi etiam sunt species, quæ, similem respectum habent ad objectum determinatum. Hinc Intellectus Petri & Pauli, quantumvis similes, nequeunt eandem

numero cognitionem producere: nec albedines *A* & *B* eandem numero speciem: quia species & actus vitales, si modi non sunt, imitantur saltem, & sapiunt quodammodo naturam modorum.

2 Jam verò de effectibus absolutis negant cōmuniter Thomistæ, præsertim si sermo sit de causis univocis, quarum singulis adjudicant distinctas collectiones plurium effectuum possibiliū, ita ut virtus uniuscujusque causæ coarctetur ad effectus in suā collectione contentos, nec extendi valeat ad alios, etiam si ejusdem sint speciei. Sententia tamen affirmās, eundem effectum ex naturā rei produci posse divisim a pluribus causis totalibus, sive univocis, sive æquivocis, defenditur ab omnibus Scotistis cum Scoto, & ab omnibus ferè nostris cum P. Suarez disput. 26. Metaph. l. 5.. Quæ sententia-----

3 *Probatur*: Ignis *A* v. g., qui nunc producit ab igne *B*, nullo ex capite determinatus est, ad procedendum magis à *B*, quàm à *C*. Non certè ex prædicato ullo specifico, ut Adversarii fatentur: non item ex propriā individuatiōne: tum quia ex hac non magis dissimilis est ignibus contentis in *C*, quàm aliis contentis in *B*, ut omnes supponere videntur: dissimilior autem esset, si ex propriā individuatiōne determinaretur ad procedendum magis à *B*, quàm à *C*. Tum quia forma ignis, juxta Thomistas, individuatur à mate-

riā: sed à materiā non accipit determinationem, ut oriatur magis ab igne *B*, quàm à *C*, cum certè possit eadem numero materia disposita recipere formam à quocumque igne applicato, sive *C*, sive *B*: ergo &c..

4 *Confirm.* 1.: individua causa univoca non agit sub ratione individuali repertā in effectū; alioquin non posset producere, nisi unū individuum, quod est evidenter falsum: ergo ratio, quæ reddit effectum à tali causā producibilem, est specifica similitudo. Sed hæc reperitur in quolibet individuo ejusdem speciei: ergo, &c.. *Confirm.* 2.: una forma non sibi determinat unicam materiam, ita ut ex se impotens sit in aliā materiā numero distinctā recipi: nec una materia ita sibi determinat unicam formam, ut non possit divisim, aut successivè informari per alias ejusdem speciei: ergo nec unus effectus ita sibi determinat unicam causam efficientem, ut non potuerit ab aliā ejusdem speciei produci. *Prob. consequ.*: tum quia difficilius est, quod idem effectus habere possit plures causas formales aut materiales, quàm plures efficientes: materia autem est materialis causa formæ, & forma, juxta Thomistas, est formalis causa materiæ. Tum etiam, quia forma, juxta ipsos, magis individuatur à materiā, quæ est præcipuum vel unicum principium individuatiōis, quàm ab agente: si ergo nihilominus individua for-

ma

ma non sibi determinat individuā materiam, cur sibi determinabit individuū agens?

5 *Confirm. 3.*: si duo ignes applicentur materiæ unius tantum formæ capaci, uterque virtutem suam attemperabit, concurrent-que singuli partialiter ad eundem ignem, ut Adversarii non negant: jam ergo ignis tunc productus in utroque agente continetur. *Dices*: continetur in utroque partialiter, non totaliter. Sed *contra 1.*: ergo jam singulæ causæ univocæ plures habent effectus omnibus communes. *Contra 2.*: ergo in casu posito unusquisque ignis agit totis viribus, & tamen solum partialiter influat ex defectu virtutis de se sufficientis: quomodo ergo concursum suum attemperat, ut alter simul influat? *Contra 3.*: unusquisque agit ut causa univoca, & principalis, cum neuter agat ut instrumentum alterius: at inauditum est, quod causa univoca verè contineat effectum prorsus aequalem, & tamen non contineat totaliter, saltem totalitate causæ principalis.

Argumenta contraria, & solutiones.

6 *O* *Bjic. 1.*: Si idem effectus in pluribus causis continetur, cur hic & nunc procedit ab unâ, potius quàm ab aliâ? *Resp.*: quia ex voluntate Dei, vel etiam ex voluntate hominum, aut ex variâ combinatione rerum accidit, ut una causa præ aliâ hic & nunc applicata sit, & expedita. Sed rogas

adhuc, cur ex pluribus effectibus; quos continet ignis *A* numero distinctos, producit hic & nunc unum præ alio? *Resp.*: quia causa prima, ad quam pertinet determinatio effectus quoad individuū, parat pro libitu concursum suum igni *A* ad hunc effectum, & non ad alios. Si hæc ratio displicet, difficultatem solvant Adversarii, apud quos etiam in quovis igne continentur plura individua.

7 *Objic. 2.*: agentia univoca, sicut virtutes habent numero distinctas, ita & sphaeras activitatis: ergo effectus pertinentes ad sphaeram unius non pertinent ad sphaeram alterius. *Resp.*: ex distinctione numericâ virtutum non arguitur distincta activitatis sphaeræ; hæc enim non est virtus causæ, sed objectum virtutis, aut ratio *sub quâ* tendit potètia physica: quemadmodum in potentiis intentionalibus ratio lucidi colorati est sphaera potentiæ visivæ, ratio soni potentiæ auditivæ, & sic de aliis. Sicut ergo idem color continetur intra sphaeram cujusvis potentiæ visivæ, ita idem ignis intra sphaeram cujusvis potentiæ combullivæ à se distinctæ.

8 Dico, à se distinctæ: quia sphaera cujusvis agentis univoci comprehendit totam speciem præter ipsum agens: quâ de causâ notavit D. Thomas 1. p. q. 45. ar. 5. ad 1., activitatem naturalem causæ univocæ non extendi ad totam speciem, quia posset alioquin producere semetipsam. Ratio hujus

exceptionis eſt; quia ratio ſub quâ agit cauſa univoca eſt ſpecifica ſimilitudo, quæ, cum requirat diſtinctionem individuorum, non invenitur in cauſâ reſpectu ſui ipſius. Unde inferes, ſphæras naturales duorum ignium ſemper in uno individuo diſſerre, quia alter ignis in alterius ſphærâ comprehenditur, & neuter in ſuâ: ac proinde negandum eſt *antecedens* objectionis, niſi forte ſermo ſit de diſtinctione ſphærarum inadæquatâ, ſeu quoad unum dumtaxat individuum.

9. Sed *replicas* multipliciter. 1.: differentia ſpecifica limitat ignem *A* ad determinatam ſpeciem effectuum: ergo differentia individualis illum coarctat ad determinatos effectus individuales. 2.: ſicut differentia ſpecifica limitat genus, ita individualis limitat ſpeciem: ſicut ergo ſpecifica facit, ne cauſa contineat omnes effectus ejusdem generis, ita individualis facere debet, ne contineat omnes ejusdem ſpeciei. 3.: cauſis ſpecie diverſis reſpondent effectus ſpecie diverſi: ergo & cauſis numero diſtinctis effectus numero diſtincti. 4.: differentia individualis non minùs limitat formam in eſſe principij activi, quàm in ratione actûs informativi: ſed in hâc ratione ita limitat formam, ut nequeat una tribuere effectum formalem eundem, quem tribuit altera: ergo & in eſſe principij activi ita limitat, ut nequeat producere eundem effectum, quem altera produ-

cit. 5.: plùs extenditur ratio potentia activæ abſtracta ab omnibus individuis ejusdem ſpeciei, quàm ratio contracta & ſingularis: ſed abſtracta extenditur ad effectus omnes ejusdem ſpeciei: ergo contracta non niſi ad aliquos.

10. *Reſp.*: hæc omnia veriſimiliùs inferunt, ignem *A* ratione differentia individualis coarctati ad unicum effectum individuum: quod tamen negant Adverſarij. *Ad 1.* itaque *neg. conſeq.*: quia differentia ſpecifica limitat diverſificando rationem genericâ, id eſt, conſtituendo eſſentiam ſimpliciter diverſam ab alijs ſpeciebus ſub eodem genere contentis: ac proinde reſpectu cæterarum tollit ab igne rationem cauſæ univocæ. At differentia individualis non ita limitat ſpeciem, ut diverſificet eſſentiam, aut immutet rationem agendi, ſed ſolùm facit, ut ignis *A* ſit talis individua potentia, non ad aliquos tantum effectus individuales, ſed ad omnes ſpecie ſimiles: ſic potentia viſiva in individuo eſt individua potentia videndi, non aliquos tantum colores, ſed omnes. *Ad 2. & 3.* *neg.* pariter *conſequentiam* propter eandem rationem.

11. *Ad 4.*: ſtat diſparitas inter effectum formalem, & alios extrinſecos: quia formalis intrinſecè includit formam ipſam: unde formarum diſtinctio nequit non reſpondere diſtinctionem ſaltem inadæquatam in effectus formales: quæ ratio non militat in effectibus

bus virtutis activæ, ut quisque videt. Quare *dist. maj.*: non minùs limitat, &c. limitatione identitatis cum unico individuo, *conc.*: limitatione causalitatis in effectus distinctos, *neg. maj.*, & *conc. min. neg. consequ.* Ad 5. *dist. maj.*: plus extenditur extensione logicà, seu prædicabilitatis, *conc.*: extensione physicà, seu realis activitatis, quæ est prædicatum primæ intentionis, *neg. maj. & concess. min. neg. consequ.* Prædicata primæ intentionis non magis conveniunt rationi abstractæ, quàm singulari: non enim magis est animal rationale homo ut sic, quàm Petrus. Cum ergo extensio activitatis physicæ sit prædicatum primæ intentionis, non magis convenit igni ut sic, quàm igni *A.* Quare vel uterque, vel neuter extenditur ad omnem ignem præter se, ut producentem, non pro statu abstractionis, nam pro tali statu nec producit, nec producit: sed præter se ut producentem pro statu contractionis.

12 *Objic. 3.*: effectus participat perfectionem causæ: sed nequit idem numero effectus participare perfectiones numero distinctas: ergo nequit oriri à causis numero distinctis. *Dist. maj.*: participat per identitatem, ita ut aliqua pars perfectionis causæ transeat in effectum, *neg.*; alioquin creatura esset frustulum Dei, cum sit participatio Divinæ perfectionis: participat per imitationem, quatenus perfectionē similem accipit ex vi causalitatis, *conc. maj.*,

& *min. & neg. consequ.*: quæ enim repugnantia est in eo, quòd possit unus effectus imitari perfectionem plurium causarum similium, divinum causantium.

13 *Objic. 4.*: effectus pendet per se & essentialiter à causâ creatâ, à quâ determinatè producit: ergo non potest produci ab alia: alioquin neutra erit causa per se, sed per accidens, quia per accidens erit effectui ab unâ potius quàm ab aliâ causari: unde nec dabitur ordo per se inter causam & effectum. *Objectio* absurdè probat, effectam, qui nunc producit ab igne *A.*, non potuisse produci à solo Deo, cum essentialiter pendeat ab igne *A.*. Probat item nullam causam secundam esse causam per se respectu effectus absoluti, cum per accidens sit, quòd non à solo Deo causetur. Probat pariter, non posse materiam pendere per se à formâ determinatâ, nam cum possit pendere divinum à multis, per accidens erit materiæ ab unâ potius quàm ab aliâ pendere.

14 Itaque *neg. antec.* propter ly *essentialiter*: quia nullus effectus absolutus secundum se (id est, non reduplicatâ actione, quâ producit à causâ secundâ) pendet essentialiter nisi à Deo. Pendet tamen *per se* à causâ creatâ determinatè producente, perfectate influxus, juxta illud D. Thomæ 1. 2. q. 85. ar. 5., *Per se quidem est causa alterius, quod secundum virtutem suæ naturæ, vel formæ producit effectum.* At non pendet

per ſe perfeitate neceſſitatis: quo ſenſu omnis cauſa ſecunda eſt cauſa *per accidens* reſpectu effectûs abſoluti, quatenus *per accidens* idem ſonat ac *contingenter*: ſecus verò ſi *ly per accidens* excludat verum ac proprium influxum: alioquin non dabitur in effecta dependentia *per ſe*, niſi à Deo. Hinc inter cauſam creatam & effectum debet dari ordo per ſe perfeitate influxûs, non perfeitate neceſſitatis: quamvis enim cauſa creata contineat in ratione cauſæ omnia individua ſuæ ſpeciei, poteſt tamen per accidens & ex ſuppoſitione contingenti impediri, ne hoc aut illud producat.

15 *Dices*: eſſentialis dependentia effectûs a cauſâ determinatâ conſtat ex illo Eccleſiaſt. 7. *Honora Patrem & Matrem; quia niſi per illos natus non fuiſſes*. Juxta quod D. Thomas quodlib. 5. art. 8. docet, impoſſibile eſſe, eundem filium naſci, ſive ſit alius Pater, ſive alia Mater: nec eſſe idem numero ſigillum, ſive ſit alia cera, ſive aliud corpus ſigilli. *Reſp.* illud Eccleſiaſt. verum eſt ſuppoſitâ præſenti providentiâ, quâ Deus decrevit, non niſi ab his Parentibus hunc hominem naſci; potuit tamen Deus, non minùs naturaliter velle, ut idem ab aliis naſceretur. Honor autem debetur iis, à quibus de facto accipit eſſe: ſicut gratitudo debetur commodanti, licet alius æquè commodare potuerit. D. Thomas loquitur de filio, quâ tali, ſeu prout reduplicante actio-

nem generativam, & relationem ad tales Parentes; non verò de filio ſecundum ſe, vel prout talis homo eſt. Sigillum conſtituitur ex figurâ eſſentialiter affixâ materiæ: ideoque nequit non cum materiâ ipſâ mutari.

16 *Objic.* 5.: ex noſtrâ ſententiâ ſequitur, unicum ignem poſſe tantum producere, quantum omnes: ac proinde eſſe inſuſcitè perfectum, cum poſſit producere effectus infinitos. *Diſt ſequel.* quantum omnes ſimul, *neg.*: quantum omnes diſiſim, aut diſtributivè, *conc. ſequel.*; quin inde ſequatur infinita perfectio in quovis igne. Nō enim arguit inſuſcitudinem potentix poſſe producere utcumque infinitos effectus, ſed poſſe producere ſimul plures & plures ſive termino, aut perfectiores & perfectiores ſine limite: quod ſolius eſt Divinæ Omnipotentix. Poſſe autem producere, non ſiſural, ſed diſiſim, effectus perfectione æquales, ſyncathegorematicè infinitos, optimè cohæret cum finitudine potentix. Sic intellectus humanus producere valet cognitiones infinitas, & voluntas infinitos affectus: unica potentia viſiva tantum videre poteſt, quantum omnes diſiſim: & unus homo tantum ſuſtinere pondus, quantum diſiſim infiniti homines robore pares. Sed nota, nos loqui de individuis ejusdem ſpeciei æquè perfectis, ſi enim, ut aliqui cenſent, poſſint individua ejusdem ſpeciei eſſe perfectione inæqualia, tunc individua mi-

minùs perfecti nequeunt esse causas totales perfectiorum.

CAP. II.

Utrum possit divinitùs idem effectus produci simul à duplici causâ totali?

17 **S**ensus est, utrum duæ, vel plures causæ, quæ juxta dicta possunt producere divinum eundem effectum, possint etiam illum producere simul, non ita ut attemperent suum influxum, sed ita ut unaquæque actualiter influat influxu sufficiente ad ponendum effectum in rerum naturâ sine indigentia alterius causæ ejusdem ordinis? Negant Scotistæ, & plerique Thomistarum. Affirmant verò ferè omnes Authores nostri, cum D. Eximio d. 26. Metaph. l. 4. quorum sententia —

18 *Probat*ur sic: una actio totalis ex conceptu adæquationis & totalitatis non importat essentialiter negationem alterius actionis, eodem tempore existentis circa eundem effectum: ergo non est, cur non possit divinitùs idem effectus terminare simul duplicem actionem totalem, & consequenter produci simul à duplici totali causâ, sive æquivocâ, sive univocâ, in quarum singulis supponimus totaliter contineri. *Prob. antec.*: quia de conceptu actionis totalis solum est, ita sufficere ad existentiam effectus, ut non indigeat juvamine alterius; in hoc enim discernitur ab actione partiali. At una sufficientia ex terminis non

excludit essentialiter aliam. Sic sufficientia Petri ad videndum colorem *A* sine juvamine visus Pauli, non excludit sufficientiam Pauli ad videndum simul totaliter eundem colorem.

19 *Confirm.* 1.: potest divinitùs idem locus duplici simul corpore totaliter occupari, si duo corpora penetrrentur: potest idem corpus duplici simul ubicatione adæquatâ locari; eadem materia duplici simul adæquatâ formâ cõpleri: eadem humanitas per tres divinas subsistentias, utique totales simul terminari. Pariter ergo poterit idem effectus duas actiones totales terminare simul, cû certe in his exemplis manifeste infirigantur Adversariorum argumenta, maximè quæ seminantur ex totalitate, ac dependentiâ. *Confirm.* 2.: possibilis est juxta Thomistas duplex actio totalis in eundem effectum, quarum altera sit solius Dei, altera creaturæ: & juxta Scotistas actio causæ primæ concurrentis cum secundâ ita est de se sufficiens ad effectum, ut non indigeat concursu causæ secundæ, quâvis hæc simul verè influat: Jam ergo una actio totalis de se sufficiens non excludit essentialiter aliam saltem partialem: hinc autem ruunt fundamenta contrariæ sententiæ, ut ea expendenti constabit.

20 *Dices* ex Mastro, actionem causæ primæ sufficere secundum rem, non tamen *in modo applicandi*. Sed *contra*: per te non sufficere secundum rem esset vilifica-

re causam primam in re: ergo non sufficere in modo applicandi erit vilificare causam primam in modo. Atqui in Deum nulla vilitas cadit, nec in re, nec in modo. *Dissex Thomillis*, causas primam & secundam concurrere sub diversâ ratione, primam sub ratione communis entis, secundam sub ratione particulari & specificâ. Sed quidquid sit de ratione *sub quâ*, quæro abs te an actio causæ primæ se sola sufficiat ad effectum? Si asseras, ruunt fundamenta tuæ sententiæ. Si neges, vilificas causam primam, quia ejus actionem ponis re ipsa partialem, & indigam juveninis alieni. Similiter quod tres substantiæ terminarent simul eandem humanitatem sub diversâ ratione, non tolleretur, quominus unaquaque terminaret totaliter, & sic, ut non egeret juvenine alterius, ac non minus quàm substantia creata: quod nobis sufficit ad exemplum.

Objectiones propositæ & solutæ.

21 **O** *Bjic. 1.*: si unus effectus à duplici causâ totali simul procederet, ab utrâque penderet actualiter: aliunde non penderet ab utrâque. *Prob.*: quia non indiget utriusque influxu: implicat autem dependentia in eo sensu, in quo non est indigentia: ideo enim Deus nullo modo perdet à creaturis, quia illis nullo modo indiget. *Confirm.*: si effectus nullâ causâ indigeret, à nullâ produci posset, sed foret eas à se: ergo si

non indiget duplici causâ totali, non potest à duplici produci. Ceterum instantia est manifesta in exemplis nuper traditis n. 19. Deinde *resp.*, effectum ab utrâque illâ causâ determinatè pendere dependentiâ *causalitatis*, quia ab utrâque accipit esse; non tamen pendere determinatè ab utrâque dependentiâ *indigentie*, sed tantum indeterminatè & vagè ab earum alterâ; quia non aliter iis causis indiget.

22 Nec implicat dependentia in eo sensu, in quo non est indigentia; licet enim *dependentia* nomen sumatur interdum pro indigentia ipsâ, interdum vero accipitur pro satisfactione indigentie, ut cum loquimur de productione effectus à causâ. Potest autem satisfactio esse determinata, quamvis indigentia sit vaga. Sic materia indiget aliquâ formâ vagè, corpus aliquâ ubicatione, famelicus aliquo pane, viator aliquo equo: & tamen in his satisfactio, sive dependentia nequit non esse determinata. Deus verò ideo nullatenus pendet à creaturis, quia illis nullatenus indiget, nec determinatè, nec vagè. *Confirmatio* retorquetur: nam si effectus nullâ causâ indigeret, à nullâ produci posset adhuc divisim: cum ergo non indigeat duplici totali in actu primo, non poterit etiam divisim à duplici produci: imò nec poterit produci simul à causâ primâ & secundâ, cum solum indigeat influxu causæ primæ. Dicendum

dum itaque, quod indigere aliquâ causâ vagè est fundamentum producibilitatis: attramen satisfactio hujus indigentia potest esse determinata, & inultiplex, ac ultra mensuram indigentia, ut patet in exemplis famelici, viatoris, &c..

23 *Obje. 2.*: de conceptu causâ totalis est, quod non influat in consortio alterius: nam inde dicitur *totalis & adæquata*, quod ipsa adæquat totam producibilitatem effectûs, ita ut nihil in effectû relinquat improductum, seu producendum ab aliâ causâ: ergo nequit idem effectus produci simul à duplici causâ totali, alioquin altera ex iis vel actum ageret, vel nihil: quod enim est totaliter productum, nequit magis produci. Sed *Instatur* objectio: de conceptu subsistentia completæ est, quod non terminet naturam in consortio alterius: inde enim dicitur ultimus terminus, quod nihil relinquat in naturâ ulterius terminandum. Item de conceptu formæ substantialis est, quod non informet in consortio alterius, cum ipsa sola nihil relinquat in materiâ incompletum, seu ab aliâ formâ cõplendum. Item de conceptu comprehensionis est, quod adæquet totam cognoscibilitatem objecti, & nihil in ipso relinquat incognitû: ergo nec poterit eadem natura duplici subsistentiâ simul terminari: nec eadem materia compleri simul duplici formâ: nec idem objectum duplici cognitione comprehendî; alioquin altera ex iis actum ageret, vel nihil.

24 *Resp.* igitur, de conceptu causâ totalis esse, quod non influat in consortio alterius per se connexæ, aut ex necessitate adjuvantis: non tamen alterius prorsus inconnexæ, & purè *materialiter* comitantis absque nullo prioritatis ordine unius causâ ad aliam; sed cum solâ prioritatem utriusque ad effectum. Nec dicitur *totalis* eo quod adæquet totam producibilitatem effectûs adæquatione exclusionis, quâ scilicet excludat adæquationes alias pariter sufficientes; sed *adæquatione* sufficientia; quâ nimirum non indigeat ad ponendum effectum influxu alterius causâ ejusdem ordinis. Unde, licet nihil in effectû relinquat improductum à se, quod sit ab aliâ causâ producendum, relinquit tamen, idest, finit totum effectum produci ab aliâ causâ pure materialiter comitante; quin inde sequatur, quod altera ex illis actum ageret, siquidem neutra supponeret terminum ab aliâ productum, sed utraque totum ageret, & totum extraheret de non esse ad esse.

25 Quod autem nequeat magis produci, id quod est totaliter productum, nihil refert; adhuc enim potest produci bis aut pluries productione per se non supponente aliam, sed purè materialiter comitante. Sic lapis ab uno Angelo comprehensive, adeoque totaliter cognitus, potest à pluribus alijs simul comprehendi. Adde cetera exempla per instantiam adducta: Adverte tamen, in casu nostro

unamquamque causam adæquare totâ dependentiam effectûs, sumptam pro indigentia: si verò dependentia sumatur pro duplici causalitate actuali, quam terminat effectus, non quælibet causa adæquat totam extensivè, quia non adæquat binarium actionum: nec sic adæquare est de conceptu causæ simpliciter adæquata; adæquat tamen intensivè, qualiter unus homo intensivè adæquat perfectiorem duorum.

26 *Objic. 3.* : si duo agentia luminosa, singula virtutis ut quatuor, producerent ut causæ totales unicam lucem ut quatuor, sequeretur contradictio: nam totam virtutem exhaurirent abs dubio: aliunde non totam exhaurirent; non enim agerent quantum possunt, siquidem possunt duo illa luminosa producere lucem ut octo, vel saltem duplicem lucem ut quatuor. Sed in primis rogo, an duo corpora penetrata occupent, & simul non occupent, quantum possunt? an duæ formæ in materiâ receptæ informant simul, & non informant, quantum possunt, &c.? Deinde *resp.*, duo illa luminosa non operari quantum possunt per quascunque actiones: possent enim per alias, quas continent, producere simul duas luces ut quatuor, sicut possunt divisim, aut successivè. Operantur tamen quantum possunt per actiones totales directas ad unicam lucem ut quatuor, ac proinde unumquodque totam virtutem exhaurit.

27 Ratio est: quia unumquodque luminosum, de quo est sermo, potest divisim ab altero, totaliter producere lucem illam unicam, & quidem per actionem virtuti agentis adæquatam, quâ exhauriretur tota virtus, & ageret quantum posset, idest, secundum totas vires: continentur igitur in duobus illis luminosis duæ productiones totales, saltem divisim possibiles, quarum unaquæque si poneretur, esset exhaustio virtutis causæ & summus conatus. Fac ergo, has ipsas actiones simul existere; & invenies, utriusque luminosi virtutes exhauriri, licet non producant, nisi unicam lucem ut quatuor. Cur enim exhauriantur divisim, & non simul, si actiones eadem sunt, & terminus idem?

28 *Dices*: Causæ non impendunt vires præcisè circa actiones, sed præcipuè circa entitatem effectûs: si ergo in casu proposito non datur duplex entitas effectûs, nequeunt impendi vires duplicis causæ. *Resp.*: Licet effectus præcipuè, sive *ut quod* vires causæ informant, non tamen insumit nisi per actionem, tamquam per conatum, rationem formalem, & exercitium insumendi: hoc autem exercitium, si multiplicetur in ratione totalis, necessario multiplicat expensas virium, sive entitas effectûs sit unica, sive multiplex. In casu ergo proposito unica lux ut quatuor equivaleat duplici ut quatuor, non in esse entis, sed in ratione effectûs: quia in ordine ad vires duæ

duarum causarum insumendas perinde se habet, ac si esset duplex, cum unaquæque causa perinde influat, ac si altera non adesset, & eandem ponat actionem, quam poneret seorsum ab alterâ: proindeque easdem expensas facit, quas faceret divisim, aut successivè producendo.

29 Dices iterum: unum luminosum ut octo nequit exhausti productione unius lucis ut quatuor: ergo nec ejusdem lucis productione exhausti possunt duo luminosa, singula ut quatuor. *Dist. antec.*: si lucem ut quatuor producat unicâ actione totali, *conc.*: si duplici, *neg. antec.*, & sub eâdem distinctione *conseq.*. Quid enim prohibet, ut Deus ita decernat, *vol. ut agens ut octo per duas actiones totales* (ortas nimiram vel à distinctis partibus agentis, vel etiam ab eâdem virtute) *producat effectum ut quatuor*. Quod si faceret, non minus exhaustiretur luminosum ut octo, quam si produceret unam lucem ut octo, aut duas ut quatuor. Nec refert, quod actiones adæquates virtutem agentium ponere debeant in actu secundo, quod agentia continent in actu primo. Non enim ponunt, quod agentia continent, ut producendum per omnes actiones, sed ut producendum per aliquas verè adæquatas. Nec item refert, quod duplex actio est duplex effectus in fieri, cui respondere debet duplex in facto esse. Nam actio non tam est effectus in fieri, quàm ipsum fieri effectus

quasi yiale: potest autem dari duplex via ad eundem terminum, etiam philosophice, ut patet in duplici productione successivâ.

30 *Obje. 4.*: In nostrâ hypothese totum suum esse deberet effectus duobus simul creditoribus, scilicet duabus causis, & unicuique in solidum: unde si effectus esset gratitudinis capax, non posset unicuique retributionem reddere proportionatam entitati acceptæ; vel enim retributionem divideret inter utramque, atque ita non retribueret unicuique pro meritis: vel retributionem duplicaret; atque ita redderet duplo majus, quàm accipit. *Confirm.*: repugnat, dominium ejusdem rei ad duos simul dominos pertinere, maxime cum independentiâ unius ab alio: proprium autem est causæ totalis habere dominium sui effectus. *Resp.*: Hæc ut summum probant repugnantiam nostræ hypothese in causis moralibus, idest, rationalibus, & liberis; non verò in causis purè physicis, quibus non ita debetur effectus, ut eis tradendus sit ad fruendum, vel libere disponendum. Nobis autem sac est, quod in causis purè physicis sententia nostra locum habeat.

31 De his ergo loquendo, nihil est absurdi in eo, quod effectus unicuique debeat in solidum suum esse, soliditate, non exclusivâ, sed sufficientiâ: hoc enim nihil aliud significat, quàm quod effectus ab utraque causâ accipit suum esse sine dependentiâ unius ab

ab aliâ. Quod si effectus foret gratitudinis capax, non solum gratitudinem deberet pro deo accepto, sed etiam pro conatu donantis: unde, cum in casu nostro daretur duplex conatus totalis, & unaquæque causa perinde conaretur donare totum, ac si altera nihil donaret; nihil mirum, si gratitudinem quasi totalem duplicare deberet. *Ad confirm.*: repugnat penes duos dominium strictum, quod est *libera facultas disponendi de re sine injuriâ alterius*: Hujusmodi autem non est dominium causæ totalis pure physice, sed aliud valde improprium, sumptum præcisè pro jure producendi, & conservandi effectum sine indigentia alterius: quod quidem jus potest sine incommodo ad duas causas pertinere.

32. *Objic. 5.*: nequit eadem causa producere simul duos effectus adæquatos, licet eos possit producere divisim: ergo nec idem effectus produci simul potest à duplici causâ adæquatâ, licet possit divisim. *Neg. conseq.*: Nam causa in productione unius effectus adæquati totas vires impendit, indeque redditur impotens pro tunc ad alium: at effectus, terminando unam actionem adæquatam, non impendit vires, sed merè passivè se habet, ac proinde poterit aliam simul actionem terminare. Aliter enim exhauritur virtus causæ per unum effectum adæquatum, & aliter producibilitas effectus per unam causam adæquatam: virtus

exhauritur per summum conatum in agendo: ideoque, siquid aliud ageret in sensu composito, ageret ultra, vel supra vires. At producibilitas effectus non aliter exhauritur, nisi quatenus unâ totali actione posita nihil in eo manet improductum: & hoc non tollit, quominus idem bis, aut pluries producat, cum nullus inde resultet labor ipsius.

33. *Ut alia præcaveas, nota 1.*, quod duæ actiones totales in nostrâ hypothese possent esse naturales quoad substantiam, eadem scilicet, quas potest divisim terminare idem effectus, forent tamen supernaturales quoad modum, quatenus existerent in circumstantiis indebitis, nempe altera in sensu composito alterius, Deo supernaturaliter sic volente. *Nota 2.*, quod eadem actio nequit oriri à duplici causâ totali, nec simul, nec divisim, quia posset alioquin existere sine quâlibet earum: quod est contra conceptum actionis: nam actio ex proprio essentiali conceptu est modalis determinatio causæ, à qua oritur, & à quâ proinde est essentialiter inseparabilis. At hinc non licet arguere ad entitatem effectus absoluti, ut quisque videt. *Nota 3.*: ex eo, quod omnis actio ponat terminum à se distinctum, non sequitur, quod duplex actio ponit duplicem terminum: sicut ex eo quod omnis visio tendat in objectum à se distinctum, non sequitur, quod duplex visio tendit in objectum duplex.

Nota

34. *Nota 4.*, quod alterutra duarum actionum deficiente, posset effectus permanere vj. alterius. Nam hæc argumentatio, *posita una actione totali ponitur effectus: ergo eadem deficiente, effectus deficit*, viciosa est, non aliter ac ista, *si datur homo, datur animal: ergo si non datur homo, non datur animal*: quia utraque arguit ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis. *Nota 5.*, quod ex duplici existentia effectus illativa, consistente in duplici actione, non arguitur duplex existentia formalis unius effectus: sicut ex duplici defectu radicali & illativo non arguitur duplex defectus sive carentia formalis ejusdem rei: ut patet in definitione formæ præhabita, quæ certe non esset nisi una formalis carentia, quamvis induceretur adæquate à singulis ex duabus formis, introductis simul in eandem materiam.

35. *Nota 6.*, quod effectus omnino idem nequit provenire, nec simul, nec divisim à duplici causâ intrinsecâ ejusdem generis: cum enim causa intrinsecâ non aliter causet, quam suam ipsius entitatem exhibendo, si entitas causæ est duplex, nequit non effectus evadere duplex saltem inadæquate. *Nota 7.*, quod D. Thomas, cum nostræ sententiæ contradicere videtur, loquitur de potentia ordinariâ, sive ex naturâ rei, ut exponit Cajetanus in 1. p. q. 52. ar. 3.. *Nota* demum, quod actus voluntatis, si finem pro objecto rel-

picit intrinsecè, nequit habere duos fines totales nec simul, nec divisim: quia nullus actus potest mutare objectum intrinsecè respectum, aut respicere etiam divisim objecta distincta. Hæc autem ratio non militat in actu externo respectu finium operantis: potest enim quis deambulare, tum recreationis gratiâ, tum ut occurrat amico.

CAP. III.

Non potest naturaliter produci idem effectus à duplici simul causâ totali in actu secundo.

36. **I**TA communis in omni Scholâ sententia contra nonnullos veteres, & modernos. *Prob.*: quando duæ causæ non possunt intendere duos effectus, nec in eis virtutem suam explicare, quia solum adest subjectum unius capax, frustra & inutiliter, ac contra propriam exigentiam ponent duæ actiones totales: non possunt ergo tunc producere naturaliter effectum, ita ut singulæ sint causæ totales in actu secundo. *Anteq; constat*: quia naturalis utilitas actionum tota ab effectu desumitur, etenim causæ non intendunt actiones propter actiones, sed unice propter effectum, quippe qui solus imitatur & refert perfectionem agentis: si ergo ad effectum superflua est multiplicitas actionum, inutilis erit undequaque.

37. *Confirm.*: quamvis duæ agentia simul applicata duas formas contineant in actu primo, non
Hh 2
exi

exigunt producere nisi unicam, quando materię unica sufficit: ergo si effectui sufficit unica totalis actio, duo illa agentia non nisi unicam exigunt efficere, tamen si duas continent in actu primo. *Consequenter*: sicut enim causa necessaria, licet exigit agere totis viribus, seu quantum potest, non tamen, nisi quantum potest juxta mensuram & indigentiam subjecti; ita pariter non exigit agere, nisi quantum potest juxta mensuram & indigentiam effectus: cum æque prodiga & inutilis esset utrobique profusio virtutis, *Dices*: unus ignis, si solus esset, exigeret totaliter agere: ergo id ipsum exigit in consortio alterius ignis; alias appetitum innatum mutabit ex circumstantiâ extrinsecâ præsentiæ alterius ignis. *Neg. consequ.*, ex quâ non sequitur mutatio appetitus: numquam enim ignis habuit appetitum agendi totaliter pro his circumstantiis.

38 *Dices* iterum: duplex actio totalis, etiam respectu effectus, non est inutilis, sed valde commoda, & merito appetibilis: deservit enim, ut existentia effectus sit firmitior & securior; siquidem alterutrum actione deficiente potest effectus existeret & conservari vi alterius. Pari ratione non est inutilis effectui multiplex causa illi adæquate continens. Sed *contra*: quia eadem ratione poterit naturaliter agens virtutis habere superioris effectum, & per se producere ignem a mille actionibus totalibus simul positis. Sequela est contra omnes

planè tamen deducitur ex fundamento Adversariorum, quod scilicet causa necessaria agit totis viribus; exigitque fecunditatem suam plenè explicare: & quod multiplex actio non est inutilis, quia conducit ad majorem securitatem effectus. Ab omnibus ergo limitanda est exigentia illa causæ necessariæ, contemnendaque major illa securitas effectus, quippe quæ supponit prodigalitatem virtutis activæ, sicut major commoditas venditoris, in accipiendo mille aureos pro re vili, supponit prodigalitatem emptoris.

39 Unde colliges, esse conditionem naturaliter necessariam, ut una causa totaliter influat, quod non adsit aliâ causa cum æquali jure influendi in eundem effectum: si enim adsit, utraque attemperabitur, suumque minuet conatum, & ambæ influent per actiones partiales, vel per unam actionem totalem, essentialiter pendentem ab utraq; causâ; sicut accidit, cum intellectus simul cum habitu vel specie producit actum. *Dices*: unus ignis non præsente alterius præsentiâ, nec de illâ moneri potest, ut alteri suam activitatem attemperet. Sed rogo abs te, quis monet ignem de præsentiâ materiæ dispositæ, ut comburat statim? Quis intellectum de præsentiâ speciei, ut cum illâ concurrat, vel de præsentiâ habitus acquisiti, ut suam illi virtutem attemperet? Quis in casu questionis monet agentia de incapacitate passi, ut non producant

sunt plures formas, quas continent sed unam duntaxat? Ratio ergo attemperationis est: quia causa prima non debet naturaliter concurrere cum secundâ, nisi juxta meritum effectus producendi: quare nec applicat Omnipotentiam nisi ad totalem unicam actionem.

40 Ex dictis facillè solves, quidquid à ratione proferunt Adversarii. *Obijciunt* tamen plurima exempla. 1.: idem fundamentum referri potest totaliter ad plures terminos. 2.: dari potest multiplex connexio, adæquatè inferens eundem terminum; sic enim plures causæ totales in actu primo inferunt possibilitatem ejusdem effectus. 3.: multiplex peccatum læthale potest simul adæquate causare expulsionem ejusdem gratiæ. 4.: plures Sacerdotes, proferentes formam simul, consecrabunt eandem hostiam, ut causæ totales. 5.: potest Angelus habere simul plures præsentias adæquatas; potest enim fieri præsens toti aulæ. v. g., cum tamen & mediætas aulæ, aut pars centesima sufficiat. 6.: anima Bruti indivisibilis educitur adæquate simul ex duplici materiâ, nempe ex primigeniâ, & ex materiâ alimentii: & saltem anima rationalis utriusque materiæ unitur duplici unione totali. 7.: potest eadem actio exerceri propter duos simul fines adæquatos. 8.: potest etiam dari duplex causa moralis adæquata, ut si ad preces aut imperia duorum hominum aliquid agas, idem acturus in gratiam cujusque. 9.: idem

objectum pluribus simul cognitionibus adæquatè comprehenditur naturaliter.

41 *Resp: primum* verum est in relationibus primi generis, nempe similitudinis, æqualitatis, &c., quia unâquæque similitudo suum terminum distinctum habet, & nullo ex capite repugnat, quod idem homo sit eodem tempore similis aut æqualis pluribus; falsum tamen est in relationibus informantis ad informatum, recipientis ad receptum, producentis ad productum, aut è contrâ. Ad 2., disparitas est; quia connexio non est capax attemperationis, aut partialitatis, sicut influxus in actu secundo: nec connexio in actu primo cum possibilitate effectus est propter terminum, sicut actio; sed est præcipuè propter virtutem causæ, quæ deficiente illâ connexione deficeret. *Ad 3.*: peccata expellunt gratiam, non per influxum physicum, sed per semetipsa in genere causæ formalis: quo in genere non est locus attemperationi. Unde stat discrimen; alioquin possent ab eadem causâ produci simul plures effectus adæquati, sicut ab uno peccato possunt expelli mille gradus gratiæ, & ab uno gratiæ gradu mille peccata.

42 *Ad 4.*: plures Sacerdotes eandem hostiam consecrarent, sed non ut causæ naturaliter operantes; adhuc tamen influerent per unam actionem physicam, aut moralem, quæ ab omnibus simul penderet. *Ad 5.*: repositio est manifesta in.

in præsentiis simpliciter adæquatis, quarum plures simul habere nequit naturaliter Angelus. Quod autem possit habere plures præsencias adæquatas secundum quid, quatenus intra sphaeram illius spatii, ad quod naturaliter extendere valet præsenciam suam, potest hanc pro libitu coartare, probat quidem Angelum non esse instar corporis, quod necessario habet totam præsenciam, cuius est capax: sed non probat centessimam illam partem aulæ esse præsenciam simpliciter adæquatam toti virtuti angelicæ. *Ad 6.* sit similis retorsio: nec enim materia primigenia est absolute ac simpliciter adæquata, cum per se ordinetur ad componendam unum corpus adæquatum cum materiâ alimentis dicitur tamen adæquata secundum quid, & quasi ad tempus, quatenus sufficit ad initium ætatis.

43 *Ad 7.*: potest quidem

actio externa, non pendens essentialiter, nec immediate à fine, v.g. ambulatio, exerceri simul propter duos fines totales, & ab ijs causari finaliter per duos actus voluntatis: at hoc non præcisè propter effectum, sed ut ametur duplex bonitas finium, & voluntas in se perficiatur, ac libertas exerceatur. Unde etiam constat *ad 8.*; nam qui ad preces singulorum hominum adæquate movetur, necessario habet duos actus voluntatis, qui sint veluti causalitates respectu actus externi. *Ad 9.*: cognitiones non existunt in gratiam objecti, sed solius intellectus: unde non superfluum plures cognitiones, quando plures intellectus ad sunt. Oppositum accidit in actionibus physicis, quæ nec intrinsecè perficiunt causam, nec aliunde utilitatem sumunt, quàm ex merito, & indigentia effectus.

DISPUT. VI.

DE VIRTUTE, QUA SUOS EFFECTUS PRODUCUNT
causæ creatæ.

CAP. I.

Substantia Creatæ est virtus immediate activa alterius substantiæ.

ITA nostri & Scotistæ contra Thomistas, apud quos substantia creatæ non est virtus immediate operativa alicujus ef-

fectus, sive substantialis, sive accidentalis: sed hujusmodi virtus adæquate consistit in accidentibus, quamvis hæc relatè ad effectus nobiliores non sint causæ principales, sed tantum instrumentariæ virtutes rei substantialis. Volunt enim, ut substantia ignis, v. g.,

gerat munus causæ principalis veræ & propriæ, cum per modum principii *quod*, cum etiam per modum principii *quo* mediati & radicalis, sive per modum radicis, à quâ virtus emanat (sic enim appellant formam substantialem); non tamen per modum principii *quo* immediati, idest per modum virtutis immediate influentis, prout nos contendimus. Ubi notandum, nomine *virtutis activæ* intellegi id à quo immediate oritur actio, vel id, quo redditur causa in actu primo fecunda, seu immediate potens attingere operationem & effectum. Illud autem, cui præcipue attribuitur operatio, seu denominatio *operantis*, videlicet Persona vel suppositum, appellatur principium *quod*. Principium verò *quo* dicitur id, quod agit, ut pars, aut virtus alicujus suppositis quamvis etiam actio vocari soleat principium *quo*, longè alio sensu, scilicet per modum influxus, aut exercitii, *quo* aliud agit.

2 *Probatur* jam assertio præfixa argumento communi, sed efficacissimo: virtus adæquatè productiva substantiæ in solo accidenti consistere non potest: ergo debet saltem ex parte consistere in substantiâ. *Prob. ant.*: virtus adæquatè productiva nequit esse imperfectior, & ignobilior effectus: sed accidens est ignobilius substantiâ, ut nemo dubitat: ergo &c. *Prob. maj.*: virtus adæquatè productiva continere debet totam perfectionem effectus, vel forma-

liter, vel eminenter; vel saltè æquivalenter: sed nullo ex his modis continet, si est ignobilior effectus: ergo &c.. *Major* ex eo constat, quòd virtus adæquatè productiva communicat, & tribuit effectui totam perfectionem ejus; & tribuere nequit, quam non continet, juxta illud per se notum, *Nemo dat quod non habet*.

3 Nec dicas, accidens continere virtualiter substantiam. Quid enim est continere virtualiter, nisi posse producere? Atqui repugnat posse adæquatè producere, ubi entitativa perfectio non est æqualis, aut major effectui producendo: alioquin non rectè probabitur infinita perfectio Omnipotentis ex virtuali continentia infinitorum effectuum: nec erit, cur nequeat attribui calori virtus adæquatè productiva lucis, imò & totius universi, saltem quodam effectus educatione productos: aut etiam accidenti materiali virtus adæquatè operativa accidentium spiritualium.

4 *Respondent* Thomistæ; commensurationem perfectionis cum effectui quærendam esse in causâ principali, non verò in virtute instrumentariâ, cujusmodi est accidens: hæc enim virtus non agit *ut quod*, sed *ut quo*, non proprio nomine, sed in virtute & nomine substantiæ, à quâ confortatur & cujus vices gerit: unde accidens in ordine physicè operandi est virtualiter substantia; sicut Prorex in ordine gubernandi est virtualiter

Rex.

Rex. Sed *contra* 1.: commensuratio perfectionis querenda est in causâ, quæ influit in effectum: tum quia perfectio, quæ non influit, de materiali se habet ad perfectionem effectûs; non enim se illi communicat: quâ ratione dum musicus ædificat, musica de materiali se habet ad perfectionem ædificii. Tum quia commensuratio querenda est in causâ, quæ perfectionem refundit in effectum: quomodo autem refundit, nisi quatenus in illam influit? Atqui causa principalis, sive substantia, juxta Thomistas nullatenus influit in aliam substantiam: non immediatè per se, ut fatentur, non item mediatè, quia non influit in accidens, à quo illa oritur; siquidem accidens, juxta ipsos, non dimanat à substantiâ per influxum, aut actionem, sed per meram connexionem, aut exigentiam: non est ergo cur in substantiâ, ut causâ principali, querenda sit commensuratio perfectionis cum effectû.

5 *Contra* 2.: licet virtus immediatè influens dicatur principium *quo*, seu agere *ut quo*, est tamen verè & propriè causa, verissimè dans perfectionem effectui: ergo etiam virtus adæquata debet in perfectione commensurari cum effectû; alias daret quod non habet. *Prob. antec.* 1.: quia virtuti immediatè influenti convenit Thomistica definitio causæ, nempe, *ad quam sequitur esse alterius*. 2.: quia à principio *quo* per modum virtutis pendet propriissimè effectus

prout tali actione productus, cum sine illo sit essentialiter impotens existere talis actio, quæ tamen existere potest sine principio *quod*, ut Thomistæ non dubitant. 3.: quia forma substantialis, licet dicatur produci *ut quo*, sive terminus *quo* (solum compositum dicitur produci *ut quod*); tamen verissimè accipit perfectionem à causâ: ergo licet virtus immediatè influens dicatur principium *quo*, verissimè dat perfectionem effectui.

6 *Contra* 3.: accidens prout activum in virtute & nomine substantiæ, non accipit à substantiâ virtutem aliquam à se distinctam: hæc enim virtus vel foret substantia immediatè influens; & sic jam substantia erit immediatè operativa: vel foret aliud accidens; & tunc redit argumentum eodem impetu: ergo accidens agere in virtute & nomine substantiæ non est agere re ipsa, nisi in vi suæ solius entitatis. At hæc est eadem ipsa virtus, quâ ageret accidens nomine proprio: si ergo nomine proprio agere non potest, pariter neque in virtute substantiæ. Hinc frustra dicitur, accidens *confortari* à substantiâ, sicut frustra diceretur puer confortati à Gigante ad sustinendum pondus ultra vires proprias, si nullas à Gigante vires acciperet. *Urgetur*, retorquendo exempla moralia, quibus in præsentī utuntur Adversarii. Si Procurator, Legatus, aut Prorex, nullam potestatem acciperent præter eam, quam habent ut Personæ privatæ, nullum contrac-

Madum; negotiumve publicum valide perficerent nomine mandantis, aut nomine Regis: ergo si accidens nullam à substantiā virtutem accipit præter eam, quam habet intrinsecè, ut accidens est, nullum effectum ultra proprias vires producere poterit nomine substantiæ.

7. *Urgetur* iterum: nihil potest Legatus aut Procurator agere nomine alterius, qui sit ab intrinseco impotens per se immediate agere illud ipsum; alioquin posset quis constitui Rei publicæ gubernator nomine leonis, aut equi: ergo pariter nihil potest accidens operari nomine substantiæ, si hæc est ab intrinseco impotens per se immediate agere illud ipsum, ut re ipsa est juxta Thomistas. Hinc dicere quod accidens in ordine operandi est *virtualiter* substantia, vel, ut novissime loquitur Mag. Aguilera, *quasi spiritus*, & *quinta essentia substantiæ*, idem est ac dicere, quod accidens est virtualiter impotens immediate operari, aut quod est quasi spiritus & quinta essentia incapacitatis essentialis ad immediate operandum; sicut in ordine gubernandi aut intelligendi spiritus aut quinta essentia asini erit spiritus & quinta essentia incapacitatis ad ea munera. Nam certè quicquid est virtualiter aliud in aliquā lineā, id habet virtualiter, quod habet formaliter illud aliud in eā lineā, ut patet inductione per omnia, quæ dicuntur esse virtualiter hoc aut illud.

8. *Probat*ur aliter nostra assertio: dum ignis comburit stupam, calor ignis agentis producit in passio calore sibi æquale quoad speciem & intensiōem: ergo producit effectum sibi adæquatum, in quo exhaurit totam virtutem activam. Atqui nulla virtus in eo instanti, in quo exhauritur per productionē effectus sibi adæquatus, potest producere alium, præsertim superiorem: ergo nequit calor ignis agentis producere in eodem instanti formam ignis: hæc ergo à substantiā ignis agentis producit. *Dices*: calor est effectus adæquatus caloris, prout agentis virtute propriā, non verò prout agentis in virtute ignis. Sed *contra* 1.: calor, prout est virtus ignis, nihil addit realiter distinctum à calore, prout est virtus propria: ergo sub utraque reduplicatione adæquatur, & exhauritur. *Contra* 2.: etiam calor in passio producit à calore agentis, prout activus in virtute ignis; producit enim secundum omnia, quæ habet naturā suā: sed calor productus, prout activus in virtute ignis, omnino adæquat calorem agentem, etiam prout activum in virtute ignis: ergo &c.

9. *Probat*ur denique eadem assertio: substantiæ non repugnat esse virtutem activam: ergo non est, cur non influat immediate in aliam substantiam. *Probat*ur antec. substantiæ non repugnat esse virtutem immediate passivam, seu receptivam, ut patet tum in materiā primā respectu formæ, tum in sub-

stantiâ totius compositi, quæ juxta Thomistâ immediatè recipit accidentia : ergo nec repugnat esse potentiam seu virtutem immediatè activam ; siquidem argumenta contraria vel utramque potentiam in substantiâ impugnant, vel neutram. Et præterea dissonum est, quòd substantiæ, quæ longè perfectior est accidenti, tribuatur tantummodo potentia illa, quæ defectum & imperfectionem redolet ; nam ut ait D. Thomas 1. p. q. 25. art. 1., *Manifestum est, quod unumquodque, secundum quod est actus & perfectum, secundum hoc est principium activum alicujus : patitur autem unumquodque, secundum quod est deficiens & imperfectum.* Alias probationes vide in Physic. fus.

Argumenta contraria sententia.

10 **O** Bjic. 1. multiplex adagium. *Primum: substantia est propter se; potentia vero operativa est propter operationem, ad quam per se primò ordinatur. Resp.: substantia est propter se, quatenus non est propter aliud suppositum intrinsecè afficiendum: & simul est propter operationem; quia, ut habent vetera adagia, *Esse est propter operari, & unumquodque est propter suam operationem*, seu ut ait D. Thomas 3 p. q. 77. ar. 3., *unumquodque, sicut se habet ad esse, ita se habet ad agere.* Sed substantia se habet immediatè ad esse; ergo se*

habet immediatè ad agere. Item: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*: sed accidens est immediatè operativum propter substantiam: ergo substantia magis est immediatè operativa. Rursum: *Modus operandi sequitur modum essendi.* Sed modus essendi substantiæ perfectior est, quàm accidentis: ergo & perfectior modus operandi. Perfectior autem operandi modus est operari immediatè, ut patet in Deo. Accedit, quòd substantia, juxta Adversarios, est vera causa principalis, verumque principium quod & quo radicales de conceptu autem veri principii operativi, veræque radices est ordo ad operationem.

II Nec obest, quòd potentia operativa ordinatur *per se primò* ad operationem. Nam pariter ordinatur potentia passiva ad passionem, quæ non minùs accidentalis est, quàm operatio; & tamen juxta Adversarios potentia passiva identificatur cum substantiâ. Si dicas, passivam, præcisè conceptam sub ratione talis, ordinari *per se primò* ad passionem: ejusmodi tamen potentiam non esse primarium conceptum substantiæ, sed secundarium. Idem tibi dictum habe de potentiâ operativâ; nam certè substantia, quæ talis, non definitur per potentiam activam, nec passivam: sicut nec accidens definitur per ordinem ad operationem, sed per ordinem ad subjectum: quare sub conceptu accidentis non ordinatur *per se primò* ad operationem.

tionem; & tamen secum identificat potentiam. Ordinatur igitur potentia operativa, quâ talis, *per se primò* ad operationem tamquam ad purum medium, & ad effectum, tamquam ad finem *qui*: ipsa verò potentia identificata cum substantiâ est finis *cui*; nam dum substantia operatur immanenter, intendit se intrinsecè perficere: & dum operatur transeunter, intendit virtutem suam explicare, quatenus hoc est quoddam bonum, & commendatio potentia ipsius. Vnde potentia substantialis ita est propter operationem, ut sit ultimâ propter semetipsam.

12 *Secundum* adagium: *potentia specificatur ab actu*: atqui actus, sive operatio potentia activâ est accidens, à quo nequit specificari substantia. *Tertium: actus* & *potentia debent esse in eodem genere*: seu *perfectibile & perfectivum sunt in eadem lineâ*. Sed in isto in potentia passivâ, cuius actus est accidentalis passio, à quâ pariter specificatur: necnon in potentia radicali, quâ debet in esse radicis specificari à radicato. Deinde retorquetur: quia potentia magis, quam ab actione, specificatur ab effectu: ergo quando effectus est substantia, potentia debet esse substantialis. Tum etiam, quia juxta adagium usu tritum, *Quò perfectior est actus, perfectiorem exigit potentiam*, ut patet in actibus vitalibus: sed productio substantia est actus perfectior productione caloris: cum ergo productio ca-

loris exigit totam alterius caloris potentiam activam, productio substantia exigit perfectiorem aliam potentiam, nempe substantialem.

13 *Ad secundum itaque resp.*, non omnem operationem esse accidens. Sed hoc permissio operatio non est specificativum potentia intrinsecum (hoc enim est differentia specifica cujusque rei, vel etiam forma physica in rebus compositis), sed tantummodo extrinsecum & arguitivum, quatenus ex perfectione vel indole operationum & effectuum dignoscimus & arguimus perfectionem potentiarum, & earumdem inter se distinctionem specificam: quo sensu nihil prohibet, substantiam specificari ab operatione accidentali, maxime, quando hæc est via ad substantialem effectum. *Tertium* verum est de actu & potentia, seu de perfectibili ac perfectivo, invicem ordinatis ad constituendum unum per se, nimirum substantiale compositum; debent enim esse in eodem genere substantiali: falsum tamen est in pluribus aliis: nam certè accidentalis potentia est in genere qualitatis; Jesus tamen actus vel operatio est in genere longè diverso, nempe in predicamento actionis. Item, materia est perfectibilis per animam spirituales, quin sit in lineâ spirituali, & quævis substantia est immediate perfectibilis per accidentia, ut ignis per proprietates, anima per actus vel potentias.

14 *Quartum* adagium ex
li 2 doc:

doctrina Aristotelis: *solum agit, quod habet contrarium*. At substantia contrarium non habet. Sed infero: ergo nec lux, nec potentia animæ agent, quia contrario carent: nec substantia erit causa principalis, cuius est primatio & magis proprie agere. Aristoteles ergo intelligendus est vel de contrarietate radicali, quæ convenit etiam substantiis, quatenus radican- qualitates contrarias, ut aqua & ignis: vel de contrarietate latè sumptâ pro impossibilitate in eodem subjecto: vel potius de contrarietate privativâ, quatenus agens debet in passo præsupponere privationem formæ, quam tentat inducere.

15 *Quintum: Actus est melior ac potior, quam potentia*: sed actus potentia operativæ, cum sit accidens, nequit esse potior, quam substantia: ergo substantia non est potentia operativa. *Resp.*: effectum illud, indigeste sumptum, probat absurdè, formam accidentalem meliorem esse substantiâ compositi, quam immediate actuat: apprehensionem simplicem esse potiorē intellectu: actum peccati meliorem potentiâ peccandi: aut morbum meliorem potentiâ agrotandi. Illud igitur verum est 1. de actu substantiali, quia forma potior est quam materia. 2. de actu respondente potentia logica & objectivæ: quia melius est unicuique rei actu existere, quam posse existere. 3. de actu comparato ad potentiam, prout actu pri-

vatam; quia melior est potentia cum actu, quam cum privatione.

16 *Sextum: Prius est esse, quam operari*: ergo prius est ordinari ad esse, quam ad operationem. Sed substantia ordinatur ad esse, & potentia operativa ad operationem: hæc ergo est quid posterius substantiâ, ab eâque distinctum. *Resp.*: illud prius solum indicat prioritatem rationis, quatenus prius concipimus, rem esse constitutam in se, quam illam ad operationem comparemus. Hoc pacto etiam Omnipotentia concipitur, ut quid posterius ad divinam sententiam: etiam pati, recipere, vel radicare concipitur ut quid posterius ad esse potentia passivæ, vel radicalis. Imo & in ipso accidenti operativo concipitur: ut quid prius esse vel inesse subjecto, quam operari. Quibus in exemplis substantia est manifesta.

17 Sed quia multis contentantur Adversarij, quod esse operativum est quid realiter subiectuens, & distinctum ab esse proprio, seu substantiali, nonnulla observanda sunt. 1. in hac causâ, quamcumvis verâ, *Quia res est in se simpliciter, est operativa alterius*, nulla denotatur causalitas physica, sed purè logica, vel metaphysica, qualis denotari debet in hac aliâ, juxta Thomistas: *Quia res est simpliciter, est principaliter operativa ut quod*, & receptiva accidentium, aut etiam in hac, *Quia accidens existit, est operative alterius*, 2. esse op-

Operativum dicitur formaliter ordinem ad aliud: & esse primum constituit rem in ordine ad se, non cum reali præcisione ab omni alio, sed tantum cum præcisione rationis, quæ non pugnat cum identitate reali. Nam esse primum, nisi sit omnino infæcundum, necessario dicitur ordinem ad operationem in sensu reali; alioquin nec erit operativum radicale, & ut quod.

18 3.: tam esse primum & substantiale, quàm esse operativum, est formalis effectus formæ substantialis, à quo sumitur species compositi, prout videtur est in homine, cuius esse primum & substantiale est animal rationale, quod idè sonat, ac esse operativum sensationis & discursus. 4.: Si falso supponatur distinctio realis inter essentiam & existentiam, esse substantiale erit actus primus, respiciens existentiam & operationem, tamquam duos actus secundos & ultimos, non aliter ac esse substantiale materiæ, juxta Thomistas, respicit passionem & existentiam, ut duos actus secundos omnino diversos: & essentia accidentis apud ipsos est eadem realiter potentia & actus primus ad existentiam & operationem. Quod enim possint duo actus secundi & ultimi, usque adeo diversi, ab eodem actu primo provenire, fatentur etiam Scotistæ & plures è nostris, apud quos actus intelligendi & amandi, necnon actus videndi & audiendi, licet fiant in diversis organis, proveniunt ta-

men ab eadem realiter potentia activâ. Et ratio est: quia, licet suppositâ distinctione reali potentialium, diversitas actuum satis probet diversitatem earum specificam; attamen potentialium distinctio non probatur præcisè ex diversitate actuum, sed ex alijs etiam capitibus, ut suo loco videbimus.

19 5.: licet existentia & operatio sint duo actus respectu ejusdem potentia, sive actus primi substantialis, existentia tamen non est actus adequatus & ultimus, nisi respectu potentia obiectivæ formaliter sumptæ, prout contrapostæ non enti & chymerae & similiter operatio est actus adequatus & ultimus respectu potentia operativæ formaliter sumptæ; nam, si potentia accipitur in sensu reali & identico, existentia & operatio sunt actus inadæquati & partiales, quorum alter post alterum advenire potest; quia unusquisque est pars collectionis omnium actuum tali potentia respondentium. Sic apprehensio & judicium sunt actus inadæquati & partiales respectu ejusdem potentia realiter sumptæ: solumque dicitur apprehensio actus adequatus & ultimus respectu potentia apprehensivæ, formaliter ut talis. Hinc

20 6.: nihil est absurdum in eo, quod esse substantiale reducatur per existentiam ad unum actum realiter suum, quin esse operativum ab eo realiter indistinctum reducatur ad alium actum suum

suum per operationem. Quod enim possit eadem potentia, continens plures actus, reduci ad unum, quin reducatur ad alium realiter distinctum, patet in potentia apprehensivâ, quædam apprehendit, non judicat, & in essentia accidentis, quæ sæpe existit, quin operetur. *Dices*, existentiam, & operationem non subordinari inter se, nec convenire in aliquâ ratione formali, sub quâ attingi possint ab eadem realiter potentia. *Resp.*: subordinatio inter utramque innegabilis est, cum operatio per se supponat existentiam; juxta illud, *operari sequitur ad esse*, & existentia ordinetur ad operationem, juxta illud, *esse est propter operari*. Deinde utraque attingitur sub eadem ratione genericâ *actus potentia substantialis*, licet in alijs valde differant. 7. denique observa, non omnem potentiam pertinere ad prædicamentum qualitatis, sed eam tantum, quâ aliunde cõsistit esse accidentalem, & à quantitate distinctam.

21. *Obje.* 2.: identificare secum potentiam operandi, cum sit proprium Dei, nequit communicari substantiæ creatæ; alioquin hæc erit potens *per essentiam*, sicut Deus. Sed rogo, an accidens sit potens *per essentiam*? Et cur accidenti, potius quàm substantiæ communicari valeat, quod est proprium Dei? Nonne proprium est Dei nomen causæ principalis, quod tamen tribuitur substantiæ creatæ? Nonne di-

citur Luc. 18. *Nemo bonus, nisi solus Deus*, & tamen substantia creata bona est? Proprium igitur est Dei identificare secum potentiam operandi, non qualemcumque, sed infinitam, & non participatam ab alio, qualis certè non comunicatur creaturæ. Unde Deus dicitur potens *per essentiam*, quatenus hæc dictio opponitur huic *per participationem*: creatura vero dicitur potens *per participationem*, quia tam essentiam, quàm potentiam operandi participat à Deo; non tamen dicitur potens *per essentiam*, nisi hæc dictione intelligas per aliquid identificatum cum essentia.

22. *Dices*: alia Dei attributa, ut justitia & sapientia, non nisi medijs accidentibus participant à substantiâ creatâ: ergo pariter potentia operandi. *Neg. conseq.* quia similiter probari posset, quod bonitas, perfectio, & ratio ipsa substantiæ non communicantur, nisi medijs accidentibus. In justitia ergo & sapientia est peculiaris ratio; cõsistunt enim in operatione immanente, vel eam supponunt, nisi ab extrinseco infundantur: nequit autem creatura secum identificare operationem suam. *Dices* iterum: ratio principij proximi est ultima differentia accidentis immediate operativæ: repugnat ergo identificari cum substantiâ. *Neg. antec.*: quia illa ratio est prædicatum commune substantijs & accidentibus, & diffinificatur in eis per differentias

finis

singulorum proprias : videlicet, quia substantia est principium proximum per modum *per se stantis*, accidens per modum *inherentis*.

23 *Obje. 3.* : si forma substantialis est immediatum agendi principium, semper erit in perpetuo exercitio agendi : sicut quia anima est immediatum principium vivificandi, nequit in subiecto esse, quin illud actu vivificet. *Obje. 4.* : in forma accidentali. Deinde *resp.* : anima est immediatum vivificandi principium in genere causæ formalis, quæ subiecto semel unita nequit non illi tribuere suum effectum formalem, quippe qui à formâ ut unitâ subiecto non distinguitur. At forma, ut est principium agendi, requirit ulterius plures condiciones, cuiusmodi sunt applicatio ad passum, decretum Dei, &c., quibus si destituatur, ut potest, non erit in exercitio agendi.

24 *Obje. 4.* : si anima rationalis esset immediate activa intellectus, non posset anima cognoscere se ipsam ; sequeretur enim, extrema, videlicet potentiam & obiectum realiter identificari, quando medium, scilicet cognitio, realiter distinguitur ab utroque. *In- respo.* manifeste : ergo nequit potentia intellectiva producere, & simul recipere in se cognitionem ; sequeretur enim agens & passum realiter identificari, quando actioeductiva, quæ mediat, realiter distinguitur ab utroque. *Neganda igitur sequela* : quia cogni-

tio non mediat localiter, aut alio sensu proprio inter potentiam & obiectum, sed potius est ratio formalis, quâ potentia redditur immediate cognoscens, & obiectum immediate cognitum. Solùm ergo dicitur *medium* improprie : quatenus apprehenditur instar mediantis, cum revera non sit nisi exercitium representandi, de quo nihil prohibet distingui realiter ab extremis, vel quasi extremis realiter identificatis.

25 *Obje. 5.* : sæpe produci- tur effectus substantialis, quin adsit substantia idonea ad influendum, ut dum excitatur ignis calore ferri candentis, aut percussione silicis : dum vinum ex aqua guttulâ in calice consecrato produci- tur : dum animalcula generantur ex putri, imò, dum vivencia omnia virtute seminis generantur. Sed dicant Thomistæ, quæ substantia influat in his casibus, ut *principium quod*, & ut vera causa principalis ? Si recurrant ad substantiam, ex quâ decisa vel relicta fuerit virtus accidentis : *Contra* : quia substantia, ex quâ decisa fuit virtus non influens, v.g. virtus seminis, sæpe jam non existit, adeoque impotens est vere & proprie causare, cum jam sit non ens, nullam habens proportionem cum effectu : nam, ut ait cum Philosofo D. Thomas q. 3. de pot. ar. 4. *Non ens ad ens nulla est proportio.* Quod si Thomistæ contenti sint cum substantiâ non existente, eadem & nos con-

tentierimus; ut insuat per modum virtutis; minus quippe est agere per modum virtutis, quam per modum causæ principalis, ut docet D. Thomas 3. cont. Gent. cap. 67. ibi: *Causa actionis magis est id., cuius virtute agitur, quam etiam illud, quod agit; sicut principale agens magis agit, quam instrumentum.*

26. Jam verò ad objectionem resp., non deesse in illis casibus substantiam influentem vel univocè, vel æquivocè per modum virtutis. Nam ignis à ferro candente productus vel provenit à plurimis igniculis, qui intra ferri poros delitescunt (quod etiam de silice plures existimant) vel si adsit solus calor, recurrendum est ad influxum calorum, ut in productione metallorum & mineralium; sunt enim caelestia corpora causæ universales, quibus incumbit, non solum quodam generali concursu juvare causas inferiores, sed etiam supplere defectus earum influxu majore, quando adest materia disposita, & non adest sublimitatis causa satis proportionata. Conversio aquæ in vinum per accidentia Eucharistica Divinæ virtuti tribuitur à D. Thomâ 3. p. q. 77. ar. 3. ad 2.

27. Generatio animalium ex putri soli & stellis tribuitur à S. Doctore 1. p. q. 105. ar. 1. ad 1. Quod si caelestia corpora, utpote inanimata, non sufficiant productioni viventium, tunc ad primam causam spectat supplere de-

fectum, vel insufficientiam causæ secundæ, quoties formam exigit materia disposita. Hinc, quando vivencia virtute seminis generantur, virtus seminis disponit, & organizat corpusculum: postea quæ ultima dispositione, Deus ut naturæ Author supplet defectum virtutis activæ seminalis ad producendam animam bruti per modum causæ principalis, sicut se solus creat animam rationalem, ut est certum. In hoc autem nihil esse absurdi, satisque provisum esse propagationi viventium, ostensum est in *Phys. fas. hic c. 2. n. 26.*

28. *Obje. 6.*: actio, licet imperfectior effectu, illum adæquatè producit adæquatione influxus, quia scilicet solum agit ut quo: Cum ergo accidens etiam agat ut quo, poterit adæquare producere substantiam adæquatione virtutis, licet entitative sit imperfectius. *Confirm.*: nulla causa creata continet totam perfectionem effectus; alioquin non omnis indigeret auxilio causæ primæ: nec omnis perficeretur per effectum: nec esset quid perfectius complexum ex causâ creatâ & effectu, quam sola causa, quemadmodum complexum ex Deo & creaturâ non est quid perfectius Deo solo, quia Deus continet totam perfectionem creaturæ. Nihilominus causa creata dicitur adæquata in genere causæ secundæ: ergo licet accidens non contineat totam perfectionem substantiæ, pot-

terit eam producere, ut virtus adæquata.

29 *Ad object. neg. conseq.* : nam actio sic agit pure *ut quo*, ut non propriè causet nec det esse, sed sit pora determinatio ad causandum. E contra virtus activa, ut supra vidimus, verè & propriè causat, & dat esse effectui, licèt dicatur agere *ut quo*, dum comparatur ad suppositum. *Ad confirm. neg. maj.* : quia continere totam perfectionem effectûs, in præfenti nihil est aliud, quàm in se habere perfectionem æqualem, aut superiorem, & insuper ita facundam, ut possit effectum producere sine iuvamine alterius agentis creati. Quis autem dubitet, quin hoc sensu contineat ignis totam perfectionem ignis producendi?

30 Quod verò non possit causa creata effectum producere sine generali concursa causæ primæ, non probat inæqualitatem perfectionis, sed essentialẽ dependentiã causæ & effectûs à Deo, & summam utriusque subjectionem dominio Dei. Nèc item probat inæqualitatem, quòd causa perficiatur per effectum: nam causam per effectum perfici est melius se habere cum effectû, quàm sine illo: ad hoc autem sufficit, quòd effectus novam perfectionem addat, non præhabitam à causâ in individuo, licèt præhabitam in specie, vel eadem, vel nobiliore, ut cum sol à luce perficitur. Unde & perfectius quid est complexum ex causâ creatâ & novâ perfectio-

ne effectûs, quàm sola causa, quia *finitum additum finito facit majus*: complexum verò ex Deo & creaturâ ideo non est perfectius Deo solo, quia Deus creaturam continet eminentiã simpliciter infinitâ, quâ nihil melius cogitari potest.

31 *Obje.* tandem ex Aristotele, agente, ignem non agere ut ignem, sed ut calidum: & ex D. Thomâ, qui 3. cont. Gent. c. 69. asserit, quòd *ex actione formarum accidentalium producuntur forme substantiales, in quantum agunt instrumentaliter in virtute substantialium formarum*. Verùm Aristoteles solum vult, ut calor sit conditio sine quâ non, quo sensu dicitur ignis non agere, nisi ut applicatus; vel etiam, ut sit virtus partialiter influens in effectum ignis. Pariter D. Thomas *loc. cit.* sententiam docet, quam *seq. cap.* amplectemur, nempe formas accidentales influere partialiter in substantiam, ut virtutes instrumentales substantialibus formis subordinatas. Id tamen non destruit, sed potius adstruit immediatum concursum substantia- lium formarum: nam in phrasi D. Thomæ unum agere instrumentaliter in virtute alterius est agere per virtutem subordinatam alterius virtuti, à quâ immediate concurrente juvetur, ut videre est 1. p. q. 105. art. 5., & 3. cont. Gent. cap. 10., ubi ex eo quòd creatura operatur in virtute Dei, colligit immediatum Dei concur-

sum: idquē confirmat exemplo actionis ortæ immediatè immēdiatione virtutis à substantiâ creatâ & ejus accidenti.

32 Accedit, quòd S. Doctor *loc.* nobis objecto fundat propriam actionem in ratione actûs: indeque reputat incōveniēs, quòd actus perfectior, qualis est forma substantialis, actione destituatur, cū actus imperfectior, nempe forma accidentalis, propriam actionem habeat. Quoties ergo D. Thomas ait, quod in creatis omnis actio est per qualitates: quòd in nullâ creaturâ virtus, aut potentia operativa est idem, quod substantia: quòd proximum principium operationis debet esse accidens, & similia; intelligendus est de virtute seu potentiâ completâ proximâ & expeditâ, quæ in ordine ad actiones à simplici emanatione distinctas semper indiget aliquo accidentali comprincipio, vel complemento, sine quo non dicitur potentia, nisi *mediata*, vel *remota*. Sic materia prima non dicitur *potens* recipere formas, nisi medijs dispositionibus accidentalibus: & ignis in Indiâ existens non nisi mediatè ac remotè potens est comburere lignum in Europâ; quin tamen his loquendi modis negetur materiæ & igni immediatio potentia secundum se receptivæ, & combustivæ. Sed de mente S. Doctoris consu-

le Physicam sus. *hic*

c. 3. §. 3.

CAP. II.

Accidens sæpè immediatè insubst
in substantiam, ut causa
instrumentalis.

33 **I**Ta Doctor Exim. d. 18. *Metaph. s. 2. n. 14. &* plurimi RR. cum P. Compton, quibus satis expressè favet D. Thomas, ut nuper vidimus. Sed ante probationem præmittenda est notio causæ principalis; & instrumentalis, quam suprà d. 1. c. ult. inexplicatam reliquimus. Principalis causa dicitur antonomastice, quæ à nullâ pendet, & cæteras à se pendere facit in operando, quibus proinde veluti instrumentis utitur. Hoc sensu sola causa prima est principalis: omnes verò causæ secundæ sunt instrumentales. Sed hæc accepti olatissima est; nec tollit, quòd omnes attribuunt pluribus causis creatis munus causæ principalis variorū effectuum. Præterea cuiuscunque supposito tribuitur nomen causæ principalis, & principij *quod*: forma verò tam substantialis, quam accidentalis, necnon partes integrantes, ut manus, pedes &c. dicuntur instrumenta suppositi. At hæc etiam acceptio minus propria censetur. Solet insuper vocari principalis causa, id, cujus loco aliud subrogatur, ut actionem aliquam exerceat: illud verò, quod ejus vices gerit, appellatur, sed improprie, instrumentum, vel causa instrumentalis. Sic impulsus lapidi

im

impressus dicitur instrumentum projicientis, & semina dicuntur instrumenta viventium.

34 Prætermittis ergo his acceptionibus minùs proprijs, causa principalis apud Thomistas est, quæ operatur virtute propriâ; instrumentalis verò, quæ virtute alienâ, seu ab alio acceptâ. Sed rogâdi sunt, an illa virtus ab alio accepta distinguatur necne ab entitate causæ instrumentalis? Si asserant, vix ulla erunt instrumenta naturalia: nam calor v.g. dum agit, ut instrumentum ignis, & species, dum concurrunt ad cognitionem, non agunt per virtutem à se distinctam. Si negent, nulla causa creata propriè principalis erit, cum omnes accipiant entitatem, ac virtutem suam à Deo, & plures ab alijs etiam causis secundis. Eodém spectat alia Thomistarum expositio, quòd scilicet causa instrumentalis est, quæ non agit, nisi ut mota ab alio: principalis verò, quæ alienâ motione non eget. Cæterùm cum omnes causæ creatæ indigeant ad operandum physicâ præmotione Dei, juxta Thomistas; sequitur nullam præter Deum esse causam principalem. Si dicant, se loqui de motione instrumenti, quæ sit tota ratio agendi; *Contra* est: quia in instrumenti naturâ nullâ motionem opus est ab instrumento ipso distinctâ, ut patet in calore instrumentaliter concurrênte ad productionem ignis, & nutritionem viventium. In mechanicis autem,

non in omnibus motio est tota ratio agendi, sed simul innatæ qualitates.

35 Apud Scotistas, quibus accedunt plures è Nostrijs, causa principalis est, quæ immediate influit in effectum principaliter intentum: instrumentalis verò, quæ tantùm dispositivè còcurrit. Sed rejicitur hæc explicatio: quia plura sunt instrumenta, tum naturalia, tum supernaturalia, quæ immediate concurrunt ad productionem effectûs principalis, ut patebit in decursu. Et certè instrumenta artis, non solum per impulsu, sed etiam per innatam gravitatem concurrunt ad formâ domûs, aut statuar. Aliqui è Nostrijs instrumentum esse volunt, cui nulla respondet formalitas effectûs. Sed *contra*: quia dum malleus malleo tamquam instrumento fabricatur, omnimoda est correspondentia formalitatum. Item phantasmati, seu actui phantasiæ, instrumentaliter concurrenti ad speciem intelligibilem, correspondet formalitas representationis.

36 Dicendum igitur ex Doct. Eximio d. 17. Methaph. f. 2. causam principalem esse, quæ immediate producit effectum sibi æqualem, aut inferiorem, ita ut nō indigeat speciali juvamine superioris agentis. *Speciali*, inquam; nam indigere concursu Dei generali, qui requiritur ad effectum titulo entis participati, non obest rationi causæ principalis. Ex ad-

verso causa instrumentalis est, quæ producit effectum se nobiliorem, seu altioris ordinis, vel saltem ad quem virtus ejus proportionata non est, nisi à superiore agente juvetur speciali concursu. Quod ultimum additur propter causas obedientialiter concurrentes, ut sunt instrumenta mechanica, & cæ res naturales, quæ ad supernaturalem actionem elevari possunt. Hinc inferes, omnem causam instrumentalem esse partialem in ratione virtutis operativæ, quia nulla virtus ignobilior effectui potest esse totalis & adæquata respectu illius. Non tamen è converso omnis partialis causa instrumentalis est: potest enim causa indigere juvamine alterius, & nihilominus esse principalis; quia scilicet non eget juvamine superioris, sed inferioris, aut æqualis. Sic intellectus est causa principalis naturalis cognitionis, quamvis indigeat juvamine speciei.

37 Instrumentum aliud est conjunctum principali agenti, vel per unionem, ut calor igni, vel per contactum physicum, ut cadamus scribenti: aliud est separatum, quod nullo ex his modis principali agenti cōjungitur: quo pacto sacramenta dici solent instrumenta humanitatis Christi existentis in cælo. Solet utrūque subdividi in conjunctum & separatum in existendo, & non in causando, & è converso. At vero negandum est instrumentum strictè tale, quod sit separatum in cau-

sando: in existendo autem, licet possit esse separatum localiter, non tamen temporaliter, ita ut causet per modum instrumenti propriè dicti, quando non existit principale agens.

38 Hæc notione instrumentalis causæ prænotatâ *prob.* jam assertio præfixa: possibile est accidens, connaturaliter immediatè influens in substantiam ut causam instrumentalis: ergo talia de facto sunt plura accidentia, v. g. calor & alia ignis propria. *Antec. constat*: nam ideo ejusmodi accidens repugnaret, quia semper esset substantiâ ignobilius. At hæc ratio probat quidem, non posse adæquatè substantiam producere; minimè verò, non posse partialiter & instrumentarie: nam præcontinentia totius perfectionis effectus ad solam pertinet causam; aut virtutem totalem: sic species visualis ignobilior est actu videnti, ad quem concurrat: quod pariter accidit in actu phantasie respectu speciei intelligibilis, & in hæc respectu intellectiōis, & in habitu acquisito respectu actuum voluntatis.

39 Jam verò *consequentia prob.*: quia plura de facto sunt accidentia, quorum ad præsentiam semper producitur substantia, sive adsit propria & specifica causa substantialis, sive non adsit: sic enim semper ac adest cum debita siccitate calor ut octo, undecumque proveniat, producitur ignis. Atqui non alio manifestiori

igno-
ciden-
liter p
ret: e
ratio
vum i
quia
tiam p
& alia
nantia
tia sit
accide
repugn
taliter
de sem
rum a
ducit
censeri

40
tia non
nem su
v. g. ig
se ipsa
enim i
insuper
suas,
stituunt
la subst
ducet
tensivè
non rep
enim lu
cem ut
Sed in p
tum cal
tuor, u
superet
tis? D
causa æ
cere se
cur id n

ligno virtutem suam ostenderet accidens illud possibile, connaturaliter productivum ignis, si existeret: ergo. *Confirm. 1.*: non alia ratione colligimus ignem esse activum ignis & calorem caloris, nisi quia cernimus ad eorum præsentiam produci semper tales effectus, & aliunde nullum apparet repugnantia caput, in eo quod substantia sit activa substantia, & accidens accidentis: si ergo nullo ex capite repugnat accidens esse instrumentaliter activum substantia, & aliunde semper ad præsentiam aliquorum accidentium substantia producit, accidentia ista de facto censerî debent activa substantia.

40 *Confirm. 2.*: si accidentia non concurrunt ad productionem substantia, sæpe substantia, v. g. ignis *A*, producit effectum se ipsâ perfectiorem; producit enim ignem *B* sibi æqualem, & insuper in semetipso proprietates suas, quæ simul cum igne *B* consistunt quid perfectius, quam sola substantia ignis *A*. *Dices*: producit effectum se perfectiorem extensive, licet non intensivè: quod non repugnat causæ æquivocæ: sic enim lux ut quatuor producit lucem ut tria, & calorem ut quatuor. Sed in primis unde constat, tantum caloris produci à luce ut quatuor, ut simul cum luce productâ superet perfectionem lucis agentis? Deinde *contra 1.*: si potest causa æquivoca quidquam producere se ipsâ extensive perfectius, cur id non poterit univoca? Cur

ignis semipalmaris non producat se solo ignem bipalmarem solum extensive perfectiorem? *Contra 2.*: ignis *B* est æqualis igni *A*, tam extensive, quam intensivè, cum sit ejusdem speciei & quantitatis: ergo tam extensive quam intensivè adæquat & exhaurit totam virtutem ignis *A*.

41 *Contra 3.*: in rebus finitis quæcumque perfectio addatur alteri ex æqualibus, facit absolute quid majus & ælimabilius: producit ergo ignis *A*, ut causa totalis, quid simpliciter majus entitate suâ. Nec dicas, ignem *A* per excessum partium superare, vel ad æquare conjunctum ex suis proprietatibus & igne *B*; quia nunquam producit ignem tot partibus extensum, quot ipse habet: quem admodum tres gradus qualitatis, v. g. caloris, non producant nisi duos, duo non nisi unicum, unicuique autem se solo nullum. Hinc enim *sequitur 1.*, ignem palmarem cum ligno item palmari divinitus penetratum, non posse ex suppositione miraculi comburere naturaliter totum lignum æque dispositum, estò singulæ hujus partes respondeant in loco totidem partibus ignis agentis: quod nemo dicit. *Sequitur 2.*, pulverem tormentarium per spatium unius ulnæ continenter sparsum, non posse totum comburi, si ei applices ignem quatuor digitos extensionis habentem: nam primus ignis tres digitos materiae combureret, secundus duos, tertius unum, quar-

tus nullum : unde in sexto materia digito silet combustio : quod manifestè repugnat experientia. Paritas ergo qualitatum nulla est ; constat enim experientiâ , qualitates activas , quò longius propagantur , eò magis decrefcere in intensione & extensione : substantia verò nec intensiorem nec remissionem admittit ; nec in extensione limitatur , si materiam dispositam inveniat , ut experientia ipsa manifestat.

Solvuntur argumenta.

42 **O** *Bjic.* 1. : substantia ignis v.g., quantum est ex se, est virtus adæquatè productiva alterius substantiæ : nulla ergo est necessitas tribuendi calori, aut alijs accidentibus influxum etiam partialem in substantiam. *Antec. constat* : quia substantia ignis est æqualis alteri substantiæ ignis, & aliunde constat, experientiâ esse fecundam alterius sibi similis, aut æqualis : postea autem æqualitate perfectionis, & experientiâ fecunditatis, jure colligitur virtus adæquata ; hâc enim ratione dicitur accidens adæquatè activum, accidentis, ut calor caloris. Nec obstat, quòd accidens non possit adæquatè producere aliud ejusdem intensiōis. Hoc enim non tollit, quominus adæquatè producat aliud ejusdem speciei ; nam major & minor intensio non variat speciem, maxime si gradus sint homogenij : poterit ergo substantia producere adæqua-

tè aliam ejusdem speciei, quod in præsentiarum sufficit. Præterea in substantia non militat experientia, quæ in accidentibus, quantum ad decrementum intensiōis, ut evicimus *n. præc.*

43 *Resp., concess. ant. neg. consequ.* : quia necessitas saltem physica tribuendi accidentibus influxum partialem non provenit ex eo, quòd desit substantiæ virtus secundum se adæquata, sed ex eo, quòd suppienda sit virtus, quam substantia impendit, tum in suis proprietatibus producendis & cōservandis, tum etiam sæpè in disponendo passum : ut enim producatur ignis *A* v. g., debet existere in passio calor ut octo, qui sæpè producit ab igne agente : sed non producitur à solo calore ut octo ignis agentis, cum solus calor non producat alium æquè intensum, ergo producit etiam à substantiâ ignis. Adde quod, licet substantia nullam aliunde faceret expensam, adeoque non indigeret absolute juvamine accidentis ; posset tamen temperare concursum, & accidentis admittere consortiū, sicut temperat voluntas cum habitu acquisito, & unus ignis cum alio æquè applicato & sufficiente,

44 *Replc.* : ubi adest causa univoca, non debetur concursus causæ æquivocæ : sed substantia ignis est causa univoca alterius ignis ; accidens autem est causa æquivoca ; ergo &c. *Resp.* : major ut tumum vera est de causâ univocâ non alijs productionibus occupa-

tâ, qua
Insistes
stantiæ
duci va
occupat
prietat
natura
primis
saltem
fluxus
tates,
causa p
xui tot
substan
juvaret
tenus a
formal
solâ ali
ignis v
tionis i
aliunde
eo inst
proprie
tavimu
juvatur
hæc eni
tur in p
ter ipse
que nec
tibus p
poterun
materia

45
litas su
cidenti
contine
Neg. co
voca c
fectus,
fectior
re virt

tā, qualis non est substantia ignis. *Insuper*: ergo virtus adæquata substantiæ numquā naturaliter reduci valet ad actum, cum semper occupata sit partim in suis proprietatibus. Non est ergo virtus naturalis. *Neg. 1. conseq.*: nam in primis semper reducitur ad actū, saltem æquivalenter, quatenus influxus, quem exhibet in proprietates, & simul in substantiam ut causa principalis, æquivalet influuii totali, quem præstaret in aliam substantiam, si à nullo accidenti juvaretur. Deinde etiā potest, quatenus adæquata, reduci ad actum formaliter, idest, producendo se solā aliam substantiam, si videlicet ignis v. g. in primo suæ productionis instanti inveniat materiam aliunde dispositam. Nam certè in eo instanti non occupatur in suis proprietatibus efficiendis, ut notavimus *disp. 4 n. 31.*: deinde non juvatur ab accidentibus proprijs; hæc enim pro eo instanti occupantur in producendo instrumentaliter ipsum ignem agentem: denique nec juvari debet ab accidentibus passi: quia hæc occupari tūc poterunt naturaliter in alterando materiam aliam propinquam.

45 *Objc. 2.*: nulla formalitas substantiæ correspondet accidenti: ergo accidens nullatenus continet perfectionem substantiæ. *Neg. conseq.*: nam ut causa æquivoca contineat perfectionem effectūs, vel eminenter, si sit perfectior, aut principalis, vel pure virtualiter, si sit instrumenta-

lis, aut imperfectior effectū, non requiritur correspondentia formalitatum, sive similitudo, vel univocatio in prædicatis: nam certè non major est similitudo substantiæ ad accidens, quā accidentis ad substantiam; & tamen substantia productiva est accidentis, juxta Adversarios. Quod si adhuc correspondentiam desideres, *neg. autec.*: formalitas enim *productivi caloris* v. g. communis est calori & igni, saltem, prout hæc formalitas præscindit à substantiā & accidenti: sicut ergo formalitas *representationis* non convenit phantasmati & speciei intelligibili, nisi prout abstrahit à materiali & spiritali: nec formalitas *vitalis* communis est intellectui & visioni, nisi ut præscindens à substantiali & accidentali, naturali & supernaturali; & tamen hujusmodi correspondentia, seu convenientia sufficit ad rationem causæ & effectūs, ita pariter in presenti.

46 *Dices*: quando duæ causæ partialiter influunt, debet unicuique respondere peculiaris formalitas effectūs: sic supernaturalitas actūs fidei respōdet specialiter habitui, & vitalitas intellectui. *Resp.*: regula ista tenet speciatim, quando una causa partialis indiget aliā, quia perfectione caret secundum se sufficiente ad effectum, ut accidit in exemplo actūs fidei. De cætero sæpe fallit, ut patet, quando duo ignes partialiter cōcurrunt ad alium tertium, vel quando voluntas & habitus adquisitus partia-

liter actum efficiunt. Ex dictis inferres, rationem *sub quâ* accidens producit substantiam esse vel rationem *productivi accidentis*, vel si mavis, rationem eandem, sub quâ substantia ipsa efficit, sicut dicendum est in exemplo habitus acquisiti. Nam instrumenta, cum non producant effectus, tamquam suos, sed tamquam proprios agentis, cui subordinantur, non est opus, ut tendant sub aliâ ratione, nisi sub quâ tendit agens principale.

47 *Obje. 3.*: potentia materialis efficere nequit actus spirituales: ergo nec virtus accidentalis effectus substantiales. *Neg. consequ.*: quia potentia materialis cum actu spirituali proportionem non habet etiam in ratione dispositionis proximæ; nec argumento aliquo idoneo probatur instrumentali-ter activa effectus spiritualis: quod si probaretur, distantia generis nihil obstat: sic enim de facto censent plurimi de phantasmate materiali respectu speciei spiritualis.

48 *Obje. 4.*: ubicatio & quantitas agentis non influunt in ullum effectum, præsertim substantialem; & tamen non nisi ad illarum præsentiam producitur substantia: ergo quod semper producatur ignis ad præsentiam caloris nihil probat. Huc etiam facit exemplum cognitionis, quæ non influit efficienter in amorem. *Resp.*: in ubicatione & quantitate positivè probatur impropor- tio: nam ubicatio modus est ad nihil aliud institutus, nisi ut rem ultimò determinet ad talem locum;

quantitas vero, si esset activa, foret causa universalissima, cum interveniat in omni productione corporeâ. Similiter cognitio individua foret causa quasi universalis variorum & contrariorum effectuum, quia sub eadem cognitione elici possunt amor & odium, volitio efficax & inefficax, intensa & remissa, &c.. At in re nostrâ nihil affer- tur, quod experientiam enervet.

49 Ad finem observa, sub- stantiam & accidens immediate influere per eandem realiter actionem in substantialem effectum, & hunc ab unoquoque agente produci totum totalitate effectus, licet non totalitate causæ: cui doctrinæ favet D. Thomas 3. *cont. Gent. c.* 70.. Observa insuper, non solum agentis accidentia concurrere ad substantiam, sed etiam accidentia passi ultimò dispositi. Nam utraque sunt ejusdem rationis, & sufficienter applicata ad concurrendum. Nec obstat, quod accidentia passi sint proprietates formæ genitæ: quia non ideo fiunt, aut conservantur à formâ in primo generationis instanti, in quo ipsa formam efficiunt, sed in sequentibus, in quibus jam forma conservatur à solo Deo.

CAP. III.

De virtute productivâ effectus accidentalis.

50 **A**SSERO I.: Substantia est virtus immediate activa suarum proprietatum, id est, illorum accidentium, quæ substan-
tiam

tiam ipsam intrinsecè possibunt, pertinentque permanentè ad ejus connaturalem statum, ut calor in igne, frigus in aquâ, potentia in animâ. Ita Nostri & Scotistæ contra Thomistas, qui docent, hujusmodi accidentia immediatè produci à generante, vel creante substantiâ, & quidem eâdem actione: dimanare tamen, fluere ac resultare à substantiâ, cui insunt, quatenus hæc naturaliter connectitur cum accidentibus sibi propriis, simulque exigit, ut eâdem actione, quâ ipsa producitur, producantur accidentia, tamquam terminus secundarius, & consequens.

51 *Prob. assertio 1.*: Juxta D. Thomam 1. p. q. 77. art. 6. Substantia est principium efficiens proprii accidentis aliquo vero sensu: & apud Thomistas ipsos proprietates physicè dependet à substantiâ in genere efficientis. At hoc stare nequit, si substantia non aliter influit, quàm exigendo, ut eâdem sui productione producat accidentis: ergo influit physicè per se ipsam, ut virtus immediata, ita ut dimanatio proprii accidentis sit actio immediatè orta à substantiâ ipsâ. *Min. prob. 1.*: quia juxta Thomistas materia cælestis exigit, ut eâdem sui productione producatur forma; & tamen materia nullo modo est principium formæ. 2.: quia implicat aliquid esse principium effectus, quin sit etiam actio- nis, ut est manifestum: atqui substantia nullo modo est principium efficiens actionis, quâ ipsa produ-

citur: ergo nec actionis, quâ producitur accidens, si hæc est actio realiter eadem cum illâ. *Urgetur*: quod per se immediatè non influit, nec radicat, aut sustentat virtutem effectivam, nullo modo est principium efficiens. At si vera est doctrina contraria, substantia nec immediatè influit in accidens, nec virtutem effectivam illius radicat, aut sustentat; cum certè non radicer, nec sustentet virtutem agentis, à quâ substantia ipsa producitur.

52 *Prob. 2.*: dum aqua calida, ab igne remota, suam ab intrinsecò recuperat frigiditatè, nulum istius principii assignari potest præter aquæ substantiam. Non certè aliquale frigus, in aquâ remanens. Nam frigus remissum, si propriæ substantiæ conjunctum potest se solo producere frigus intensius, poterit & separatim: quod experientiæ repugnat. *Patet sequela.* Tum quia substantia, si nihil per se ipsam cooperatur, vires frigoris remissi augere nequit. Tum etiam, quia juxta Thomistas, ut calor intensus producat ignem, & ut vini accidentia producant vinum, de materiali se habet, quòd sint vel non sint conjuncta propriæ radici; aquæ enim agunt in virtute illius sive conjuncta, sive sejuncta: quod etiam in seminibus viventium patet.

53 *Respondent*, novè illud frigus produci per eandem actionem, quâ substantia aquæ generata est; quatenus hæc actio, amoto contrario, per novam sui explica-

tionem perficit suum terminum secundarium, qui est frigus aquæ. Sed *contra* 1.: quia sæpè causa, quæ generavit aquam, jam non existit, ac proinde non perseverat ejus actio. *Contra* 2.: quia licet actio illa perseveret, nequit esse productio frigoris, si semel potest sine illo existere; cum enim actio ex conceptu suo sit ultima determinatio, ut producat terminus tam secundarius, quam primarius, implicat omnino, quod existat sine aliquo sui termino; alioquin esset ultima determinatio, & simul non esset, quia indifferentiam aliquam relinqueret, & ulteriori determinatione indigeret.

54 *Contra* 3., & generatim impugnatur diminutio Thomistica. Sæpè substantiæ productio est creatio, & productio proprietatum esteductio, ut cernitur in animâ rationali, & in formis elementaribus initio mundi, juxta Thomistas: ergo nequit esse realiter eadem actio; quia alioquin penderet simul, & non penderet à præsupposito subjecto. *Urgetur* in formis etiameductis: nulla forma produci potest eadem actione cum subjecto, ex quo educitur: tum quia sequeretur, subjectum illud physicè præsupponi ad productionem sui ipsius. Tum quia, idè Thomistæ negant educationem formæ elementaris ex materiâ initio mundi, quia tunc forma producta fuit eadem actione cum materiâ. Atqui frigus educitur ex forma aquæ, & quævis alia proprietas ex

formâ, cujus est; siquidem accidentia juxta Thomistas recipiuntur in toto composito: nequit ergo eadem actione cum formâ produci.

55 Ut objectionibus satisfacias, nota: juxta proverbium *Qui dat formam, dat consequentia ad formam*, mediata scilicet & imputative; quatenus dando formam, dat virtutem immediate activam, naturaliter connexam cū proprietatibus formam consequentibus: quo etiam sensu dicitur *causa cause causa causati*, præsertim, quando causa immediata naturaliter connectitur cum effectu. Eodem sensu actio incipiens cum esse rei tribuitur generanti, vel creanti rem, si videlicet operatio sit necessaria, vel saltem non sit præter intentionem generantis; nam alioquin non ipsi tribuitur. Item substantia suas proprietates in se produciens est sine absurdo agens & patiens, movens & mota; quod enim possit eadem potentia recipere motum, quem agit, Adversarij fateri debent in potentijs intellectivâ, & volitivâ. Dum ergo obijcitur, *omne, quod movetur, ab alio movetur*, intellige, mediata saltem, vel etiam immediate partialiter, quatenus ad omnem motum concurret causa prima.

56 Præterea emanatio, physicè loquendo, est vera actio; moraliter tamen aut utraliter non tã dicitur actio, quàm additamentum vel appendix actionis terminatæ ad substantiam, ex quâ naturali necessitate resultat, ut illam qua-

si consummet, constituendo substantiam in suo statu connaturali: & hoc sensu proprietates non tam produci dicuntur, quàm ex productione substantiæ resultare. Discrimen ergo emanationis ab actione sumitur ex indole terminis: quia emanatio est productio termini pertinentis ad intrinsecum & connaturalem rei statum: actio vero est productio aliorum effectuum quorumcumque.

57 *Affero 2.*: substantia est etiam immediatè productiva plurium accidentium in passo extraneo. *Prob.*: quia si substantia ignis productiva est caloris proprii, cur non & caloris in extraneo subiecto; cum uterque calor sit ejusdem speciei, & aliunde calor sit producibilis actione transeunte? *Dices*: quia causa æquivoca non agit, ubi adest univoca sufficiens productioni in subiecto extraneo, nempe calor ignis. Sed *contra*: calor ignis se solo non sufficit productioni caloris æqualis intensio- nis, videlicet caloris ut octo, quo ultimò disponitur passum extraneum: opus igitur est immediatâ cooperatione substantiæ ignis. Et universim accidentia intensius operantur, dum propriæ substantiæ conjunguntur, quàm dum ab eâ separantur: quod satis indicat immediatam cooperationem substantiæ. Nec obest, quòd accidentia Eucharistica eâdem vi & intensio- ne operantur, ac si essent cum substantiâ propriâ. Nam in Eucharistica supplet Deus cooperationem

substantiæ ad occultandum sensibus mysterium, sicuti supplet, quâdo ibi convertitur aqua in vinum.

58 Nec item obest, quod aquæ substantia, dum est intense calida, non producit frigus ad extra. Tunc enim impeditur per calorem intèsum sibi inhærentem; & proprio frigore privata, prius exigit illud recuperare, & se perficere, quàm operari ad extra. Observandum tamen, nonnulla accidentia, quæ substantia in se producit, esse improducibilia actione transeunte, seu in passo extraneo, v. g. gravitas & levitas. Observandum rursus, substantiam non influere immediatè in aliqua accidentia æquivocè producta à proprijs ipsius accidentibus in extraneo subiecto: v. g. non influit in species, quas ad sensum mittunt accidentia substantiæ; benè tamen in alia: nam substantia Solis concurrat ad calorem, quem lux ejus æquivocè producit in aëre. Nostræ autem assertioni sufficit, quod substantia sit immediatè activa plurium accidentium in passo extraneo, præsertim eorum, quæ à proprijs ipsius qualitatibus univocè producuntur, & eorum maximè, quæ sunt dispositiones ad aliquam formam substantialem.

59 *Affero 3.*: accidentia immediatè producere possunt alia accidentia, non solum cooperante substantiâ, sed etiam interdum se solis, tum ut causæ univocæ, ut cum calor aquæ producit calorem in manu, tum ut causæ æquivocæ,

nt cum calor producit ſpecies viſuales. Aſſertio eſt omnibus certa, & experienciâ teſte comprobata. Dum autem accidentibus concedimus activitatem, non loquimur de omnibus; non enim omnia novem predicamentorum accidentia ſunt activa, niſi fortè per naturalem resultantiam quorundam effectuum purè modalium: quo ſenſu quantitas v.g. propriam ubicationem producit. Loquimur ergo de qualitatibus, iſſque non omnibus; nam figura, inter qualitates numerari ſolita, activa non eſt, ut alibi notavimus.

CAP. IV.

*Quid ſit potentia obedientialis?
Ubi, àn lumen, ſeu habitus ſit
tota ratio agendi?*

60 **P**otentia obedientialis po-
teſt ad mentem D. Tho-
maz q. 6. de pot. ar. 1. ad 18. deſi-
niri, *Aptitudo rerum, ut pro ar-
bitrio Dei, ejuſque auxilio, rebus
iſſis indebito, munus impleant,
quod naturaliter implere non va-
lent.* Dicitur *obedientialis*, quia
non niſi ex imperio Dei ut Autho-
ris ſupernaturalis reducit ad ac-
tum. Dicitur etiam *elevabilis*, quia
per auxilium Dei ſit proximè po-
tens aſſurgere ad munus ſuperio-
ris ordinis, vel ad effectum extra
naturalem ejus ſphæram collocatū.

61 Dicitur item *inchoata*
& *remota*; quia nunquam poteſt
naturaliter fieri proxima, & expe-
dita: & quia potentia obedientia-
lis activa, ſi ſtriçtè ſumatur, num-

quam eſt adequata & ſufficiens ef-
fectui, etiam in genere cauſæ ſe-
cundæ, niſi ei addatur præcipua
virtus ordinis ſupernaturalis. Di-
co, *ſi ſtriçtè ſumatur*, quia voca-
tur etiam obedientialis minùs
propriè potentia illa, quæ cum ha-
beat ex ſe naturalem virtutem, ef-
fectui, & actioni adequatam, agie
ſupernaturaliter ſolùm quoad mo-
dum, ob circumſtantias, in quibus
iſſi indebitus eſt generâlis concu-
ſus primæ cauſæ: ut ſi Deus paret
aquæ concurſum ad frigeſciendū
in cōſpectu validioris ignis. Nunc
autem loquimur de potentiâ obe-
dientiali activâ per actionem ſu-
pernaturalem quoad ſubſtantiam,
etſi terminetur ad effectum natu-
ralem in ſe, eo quòd talis effectus
ſit extra ſphæram naturalem agen-
tis, ut ſi ignis elevetur ad produ-
cendam aquam.

62 Hinc potentia obedi-
entialis competit, tum rei ſuperna-
turali relatè ad effectum entitativè
naturalem, ut ſi gratia elevetur ad
producendum calorem, tum rei
entitativè naturali relatè ad effec-
tum ſupernaturalem, ſive extra
illius ſphæram naturalem conſtitu-
tum, ut intellectui reſpectu viſio-
nis beatæ. Conſiſtit autem hæc po-
tentia in ipſâ intellectûs entitate
naturali, & cum eâ realiter iden-
tificatur: quia intellectus in ſuâ en-
titate naturali habet poſſe obedi-
re Deo, in cooperando lumini glo-
riæ ad producendam viſionem bea-
tam. Unde inferes, potentiam na-
turalem & obedientialem intellec-
tûs

tâs (idem est de rebus alijs) *entitativè* & *subjectivè* identificari: *completivè* autem & *terminativè* distingui: *completivè*, quia altera in ratione potentiæ proximæ solum completur per comprincipia supernaturalia, & indebita: altera verò per naturalia & debita: *terminativè*, quia altera respicit terminos seu cognitiones supernaturales: altera naturales, seu naturali actione producibiles. Sic solum *terminativè* distingui solent potentia ordinaria & extraordinaria Dei, quæ *subjectivè* sunt unum & idem. Sic etiam intellectus & voluntas in sententiâ identificante potentias cum animâ.

63 Dividitur potentia obedientialis in *passivam*, seu receptivam formæ naturaliter irreceptibilis in tali subjecto, & in *activam*, seu productivam termini naturaliter improducibilis à tali potentiâ. Utraque datur in animâ nostrâ, passiva respectu gratiæ & aliorum donorum supernaturalium, activa respectu actuum fidei, charitatis, visionis, &c.. Sed discrimen est inter utramque, quod activa inadæquata est & partialis in suo genere, scilicet in genere causæ efficientis, etiam secundæ: passiva vero est, vel esse potest adæquata in ratione subjecti receptivi, nec in hoc genere requirit comprincipium supernaturale. Si enim animâ ad recipiendum gratiam indigeret potentiâ supernaturali superadditâ, potentia hæc vel reciperetur immediatè & adæquatè in animâ,

vel mediante aliâ potentiâ supernaturali? Si hoc secundum, de illâ aliâ potentiâ idem quæram, & ibimus in infinitum. Si illud primum: jam ergo anima ad recipiendam formam aliquam supernaturalem non eget potentiâ passivâ supernaturali: quo dato, non est, cur illâ indigeat ad recipiendam gratiam.

64 Hinc elevatio potentiæ obedientialis passivæ consistit in decreto Dei supernaturali producendi in ipsâ, vel dependenter ab ipsâ, ut à subjecto, formam aliquam, ipsi naturaliter inassequibilem ratione sui. Elevatio verò potentiæ obedientialis activæ consistit in conjunctione illius cum auxilio, seu comprincipio activo supernaturali, vel etiam in decreto Dei applicante Omnipotentiam: ad specialiter concurrendum cum re aliquâ ad effectum, & actionem supernaturalem & indebitam. Et ratione istiusmodi elevationis utraque potentia, licet entitativè naturalis, dicitur implere munus suum, ut *supernaturalizata*. Notandum hic, quod ad potentiam obedientialem passivam reduci potest obedientialis *informativa*, quæ formæ convenit ad informandas simul plures materias, vel magis propriè ad informandam aliam materiam possibilem, cui non coaptetur naturaliter. Ad eamdem reducitur potentia obedientialis *terminabilis*, quam habet natura creata, ut terminetur per substantiam Verbi.

65 *Queritur* nunc, utrum potentia obedientialis activa sit vir-

virtus immediatè influens simul cū supernaturali comprincipio in effectum supernaturalem? An verò comprincipium illud sit tota virtus, seu tota ratio agendi per modum virtutis, v.g. lumen gloriæ respectu visionis beatæ, & habitus fidei, vel charitatis respectu suorum actuum? Hoc ultimum tenent Thomistæ, juxta quos anima visionem Dei verè agit *ut quod*, & illam etiā intellectus verè agit *ut quo* per modum potentiz: ac nec anima nec intellectus visionem agit per modum virtutis; nam hoc pacto solum lumen agit. Nostra verò sententia est, virtutem adæquatam ad visionem consistere in complexo ex lumine & intellectu, ita ut non solum lumen, sed etiam intellectus verè influat, tamquam virtus partialis.

66 *Prob. 1.* Ex Concilio Trident. *sess. 6. can. 4.* sic definiente: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, sed merè passivè se habere, anathema sit*: ergo fidei sanctam est, liberum arbitrium verè cooperari Divine gratiæ, verè aliquid agere & non merè passivè se habere. At nihil horum verificari potest in sententiâ Thomistarum. *Prob.*: nam in primis, si voluntas agit per gratiam, ut per totam virtutem, non nisi improprie dicetur cooperari gratiæ: tum quia nemo dicitur cooperari suæ virtuti adæquatæ, sed operari per illā. Sic homo non

dicitur coamare propriæ voluntati, sed amare per voluntatem, nec cointelligere intellectui, sed intelligere per intellectum. Tum etiam, quia cooperari gratiæ est à gratiâ Dei adjuvari ad operandum. *Qui autem adjuvatur, aliquid etiam per se ipsum agit*, ut ait S. Augustinus ad illud Psalm. *Adjuva nos, Deus*: ergo anima nostra, dum cooperatur gratiæ, aliquid etiam per se ipsam agit: ergo non agit solum per gratiam; qui enim sic adjuvatur à socio, ut nihil agat nisi per socium, ridiculè diceretur aliquid etiam per se ipsum agere, quamvis dici posset agens *ut quod*, quia ipse nomine socius ageret.

67 Deinde, si voluntas, aut anima agit per gratiam, ut per totam virtutem, in nullo vero sensu aliquid agit, sed merè passivè se habet, quidquid dicant Thomistæ. agere *ut quod* per modum substantiæ, & *ut quo* per modum potentiz. *Prob. 1.*: quia, si nec anima, nec voluntas est immediata virtus, esse principium *quod*, aut *quo*, nihil aliud erit in re, quàm esse quid recipiens ab extrinseco agente totam virtutem activam, & ab hac actum supernaturalem: hoc autem non egreditur terminos merè passivitatis. Sic Materia prima merè passivè se habet ad formam & operationes formæ. Nec refert, quòd virtus gratiæ sit virtus appropriata & coaptata animæ, & eo fine data, ut anima reddatur potens ad operationem. Nam etiam forma est appropriata materiæ, & eo fine da-

datū
quo
pote

ut vi
ter s
stant
dical
fluit
atqu
virtu
ergo
per se
verè
Prob
ubi d
in vi
ab al
tem p
Thom
ordin
non e
anim
ordin
getur
vision
aliunde
ergo
quia
virtus
tus ill
anim.
vision
buitu
quòd
Tride
vitato
princ
rentia
vini v
mus

datûr, ut totum compositum, in quo materia includitur, reddatur potens operari *ut quod*.

68 *Prob. 2.*: quia Thomistæ, ut vidimus supra *cap. 1.*, non aliter salvant veram activitatem substantiæ, ut principij *quod & quo* radicalis, nisi quatenus accidens influit nomine & virtute substantiæ: atqui gratia nō influit nomine aut virtute voluntatis, aut animæ: cum ergo anima aut voluntas aliundè per se immediatè non infloat, non verè agit etiam *ut quod*, aut *quo*. *Prob. min.*: nam apud Thomistas, ubi de activitate accidentis, agere in virtute alterius est agere virtute ab altero acceptâ, vel radicâtâ saltem per emanationem, & juxta D. Thomam, est agere ut alteri subordinatum: virtus autem gratiæ non est accepta, nec radicata ab animâ, nec agit, ut animæ subordinata, juxta Adversarios. *Urgetur*: anima, apud ipsos, non agit visionem ut causa instrumentalis: aliundè nec ut causa principalis: ergo nullo modo. Patet *Min.*: tum quia lumen non est instrumentaria virtus animæ, alioquin foret virtus illi subordinata: tum quia nec anima cōtinet totam perfectionem visionis, nec ipsi principaliter tribuitur visionis productio. Mitto, quòd Calvinistæ, contra quos agit Tridentinum, non negabant activitatem liberi arbitrij per modum principij *quod*, aut per modum potentix volitivæ, ut productis Calvinii verbis ex Cameratio ostendimus in *Phys. fus.*

69 *Prob. 2.* nostra sententia ex D. Thoma 1. p. q. 12. ar. 5. agente: *Cum virtus naturalis intellectûs creati non sufficiat ad Dei essentiam videndam, oportet, quòd ex Divinâ gratiâ superaccrescat ei virtus intelligenti: & hoc augmentum virtutis intellectivæ illuminationem intellectûs vocamus.* Et istud est lumen, de quo dicitur *Apocal. cap. 1: &c.* En loquitur D. Thomas, non de principio *quod*, aut *quo* per modum potentix, sed de virtute; & tamen ait lumen esse incrementum, & augmentum virtutis: ergo non est tota virtus, sed aliquid virtutis in intellectu præsupponit; alioquin & prima gratia verè dici posset augmentum gratiæ, & lux æcœ tenebroso data augmentum virtutis illuminativæ, & pecunia collata pauperi, nullam præhabenti, augmentum pecuniæ.

70 *Prob. 3.* ex capite vitalitatis: si lumen est tota virtus, nequit anima vivere physicè per visionem Dei. *Prob.*: quia vita physica in actu secundo, seu actus vitalis, debet esse ab intrinsecâ virtute ipsius animæ per se immediatè influentis, aut saltem radicans virtutem influentem. Non enim sufficit, quod sit à virtute intrinsecè iohazente subiecto, si hæc sit ab extrinsecò impressa, & nullatenus à subiecto radicata, quamvis alioqui sit coaptata & appropriata subiecto. Sic sensationes animæ bruti non sunt ab intrinsecò materiæ, nec materia est earum principium vitale, quam-

vis

vis anima sit forma coaptata & appropriata materiæ. Sic etiam, nec vitalis est aëri productio caloris à luce, esse lux satis consona & aptata sit aëri, juxta D. Thomam q. 28. de verit. ar. 3. ad 9.. Nec dicas, virtutem luminis dari ad effectum intra sphaeram potentiae intellectivæ contentum. Vel enim loqueris de sphaerâ naturali; & certè intra illam non continetur visio: vel de sphaerâ supernaturali; & hoc nihil est aliud, quàm visionem contineri intra sphaeram intellectûs, ut habentis lumen. At etiam calefactio continetur in sphaerâ aëris, ut lucem habentis.

71 *Prob. 4.* ex capite libertatis: actus liber in communi sententiâ Thomistarum est intrinsecè & essentialiter liber; ac proinde ex suis intrinsecis est positiva determinatio & electio unius objecti, vel motivi præ alijs, quæ hic & nunc attrahere possunt voluntatē: ergo formalitas positivæ determinationis & electionis præcontineri debet in ejus adæquatâ virtute activâ, quæ proinde positivè determinativa & electiva esse debet. At qui habitus charitatis v. g. non est positivè determinativus & electivus; alioquin esset ipsum liberum arbitrium, cum *proprium liberi arbitrij sit electio*, ut docet D. Thomas 1. p. q. 83. ar. 3.: & consequenter habitus se ipsum determinaret ad actum vel ad omissionem actûs: eidem impotaretur omisio, etiam peccaminosa, eique competeret meritum & demeritum: quod est

absurdum: ergo habitus charitatis non est tota & unica virtus activa amoris supernaturalis.

72 Hinc præoccupata manet solutio dicentium, habitum esse liberum *ut quo*, & permissivè, quatenus permittit voluntati, ut propriâ virtute omittat, vel impediât actum supernaturalem. Nam ex probatione evincitur, habitum fore positivè determinativum & electivum: ergo foret non tantum permissivè, sed etiam positivè liber in actu primo. Præterea ex hac solutione sequitur 1., actum supernaturalem non esse immediate liberum voluntati: tum quia solum est liber, quatenus voluntas potest propriâ virtute omittere actum naturalem impeditivum, & ex hac omissione sequitur actus supernaturalis à solâ virtute habitûs: ergo actus supernaturalis solum est liber mediâ omissione actûs naturalis, ac proinde solum mediatè. Tum etiam, quia de ratione actûs immediate liberi est, quod possit voluntas illum immediate cohibere & ab eo cessare: hoc autem imperceptibile est, nisi actus immediate pendeat à virtute propriâ voluntatis: ideoque ut salvetur immediate potestas Dei ad impediendum, vel destruendum quemlibet effectum, debet omnis effectus à Deo immediate pendere immediate virtutis, ut Thomistæ non dubitant. Sequitur 2., libertatem & vim determinativam voluntatis ad actum supernaturalem, constitui ex ejus virtute naturali, nempe ex

ex p
nar
lun
tot
ad
ruu

73

sed
ergo
firm
hab
per
tio
in p
rit,
tas
niti
rati
ta r
volu
rion
est t
est t
que
te u
plen
min
redi
sequ
tus
tas
ergo
liber
neco
ad t
pè t
virt
sub

ex potentiâ illum omittendi, quæ naturalis est & propria solius voluntatis: jam ergo habitus non est tota virtus liberè determinandi ad actum salutarem: quo dato ruunt argumenta contraria.

Responsio ad objectiones.

73 **O** *Bjic. 1.*: Intellectus non agit, nisi ut elevatus: sed lumen est tota ratio elevandi: ergo & est tota ratio agendi. *Confirm.*: operari sequitur ad esse: sed habitus est tota ratio essendi supernaturaliter: ergo & est tota ratio agendi supernaturaliter. Sed in primis *insto*. Ignis non comburit, nisi ut applicatus, nec voluntas amat, nisi ut illustrata per cognitionem: ergo applicatio est tota ratio comburendi, & cognitio tota ratio amandi. Deinde *retorqueo*: voluntas non elicit actum meritorium, nisi ut libera: sed habitus non est tota ratio libertatis: ergo non est tota ratio eliciendi actum. Itaque *dist. maj.*: elevatione se habente ut totam virtutem, *neg.*: ut complementum virtutis, *conc. maj.*, & *min.*, & *neg. consequ.* Ad *confirm.* redit retorsio: quia operari liberè sequitur ad esse liberum: sed habitus non est tota ratio, cur voluntas sit libera ad actum salutarem: ergo nec est tota ratio, cur illum liberè operetur. Igitur operari non necessario sequitur ad esse, tamquàm ad totam virtutem agendi, sed tæpè tamquam ad prærequisitum, vel virtutem partialem; alioquin cum substantia sit tota ratio essendi, erit

etiam tota ratio agendi: quod I. hominibus negant.

74 *Objic. 2.*: intellectus ante elevationem est essentialiter improporcionatus ad producendam visionem Dei: essentialis autem improporcionatio non auferitur per elevationem. Sed quæro abs te, nùm anima, aut intellectus ante elevationem sit essentialiter improporcionatus, ad producendum ut *quod*, aut ut *quo*? & an per elevationem auferatur improporcionatio? Intellectus igitur ante elevationem est essentialiter improporcionatus, ut visionem producat, tamquam tota virtus, non verò tamquam virtus partialis: ad hoc enim solum naturaliter improporcionatus est improporcionatio, non quidem auferibili, sed tamen vincibili supernaturaliter per comprincipiū elevans, quod eâ non obstante adjuvat intellectum, ut influat in visionem.

75 *Objic. 3.*: si visio Dei à virtute partim naturali, partim supernaturali procedit, non erit æquè supernaturalis, ac lumen, quod à nullâ virtute naturali procedit; sed erit partim naturalis, & partim supernaturalis: imo erit absolute naturalis, quia denominatio sequitur debiliorem partem. *Resp.*: quamvis visio à virtute partim naturali procedat, undique supernaturalis est, quia est actus indivisibilis, naturæ indebitus, à naturâ non exactus, & cui virtus naturalis non sufficit sine auxilio supernaturali. Unde non minus intrin-

fecè supernaturalis est; quàm lumen: supernaturalitas enim consistit in indivisibili, scilicet in superando sufficientiam, & exigentiam totius naturæ: quod æquè visioni convenit, ac luminì. Nec dissentire possunt Adversarij, cum etiam apud ipsos visio intrinsecè pendeat ab intellectu, tamquam à principio naturali verè activo, & actus charitatis, intrinsecè liber, essentialiter supponat virtutē naturalem impeditivam sui; & tamen lumen aut habitus non ita pendet, aut supponit.

76 Quod additur de denominatione sequente debiliore partem, falsum supponit in præsentì, si loquatur de partibus visionis, quæ nullæ sunt. Si verò loquatur de partibus principij, rogandi sunt Thomistæ, cur visio non sapit naturalitatem intellectus, qui juxta ipsos verè illam producit, ut causa principalis; maximè, cum substantia, ab accidenti producta, ideo non sapiat debilitatem accidentis, quia, ut ipsi ajunt, substantia solum debet sapere indolem causæ principalis, quæ est alia substantia? Rogandi insuper, cur intrinseca libertas actus non evadit naturalis à virtute liberâ partim naturali? aut cur species intelligibilis à phantasmate materiali, & ab intellectu spiritali producta, non sit abolute materialis? His & alijs manifeste pater, quod illa regula mille patitur exceptiones. Vera autem ratio, cur visio in naturalitate non sapiat debiliorem partem sui prin-

cipij, est, quia illius partis naturalitas non cooperatur, nisi ut supernaturaliter elevata; virtus quippe naturæ sibi relicta; & viribus supernaturalibus destituta, ne ad minimum quidem actum supernaturalem valere potest.

77 Unde malè inferes ex sententiâ nostrâ, quòd homo, vel Angelus, poterit naturæ viribus videre Deum: hoc enim absolute sonat, posse naturæ viribus sibi relictis & sine juvamine gratiæ: quod falsum omninò est. Sic ineptè diceres, posse puerum portare mille ferri pondo proprijs viribus, eo quòd habeat vires aliquas partiales & inchoatas, de se tamen insufficientes sine juvamine Gigantis. Ineptè quoque dicitur, sententiam nostram favere errori Pelagij, aut Semi-Pelagianorum. Nam Pelagius ad negotium salutis æternæ naturam per se sufficere dicebat, nec gratiam esse necessariam, nisi fortè ad faciùs operandum. Semi-Pelagiani agnoscebant gratiæ necessitatem ad progressum & consummationem, nò tamen ad exordium salutis; naturam quippe sufficere volebant, saltem ad initium fidei, sine opiculante gratiâ. Hujusmodi errores jugulat sententia nostra: còcedit enim naturæ virtutem aliqualem ad supernaturales actus, sed ita insufficientem & ineptam, ut sibi relicta, & auxilio gratiæ destituta, ne minimum quidem efficere valeat. Viderint Adversarij, an ipsi pari facilitate repellant errorem Pelagij, dum concedunt, to-

tam

tam potentiam ad actus salutare
esse naturalem, ut videntur conce-
dere; siquidem activitatē per mo-
dum potentiz non tribuunt habi-
tui, sed voluntati.

78 *Obje. 4.*: vitalitas vi-
sionis non præcontinetur in intel-
lectu, sed in solo lumine: non ergo
indiget immediato influxu intel-
lectus. *Prob. Antec. 1.*: quia vitali-
tas visionis est ipsa supernaturali-
tas, & hæc in intellectu non conti-
netur. 2.: quia visio est vita super-
naturalis in actu secundo: ergo ip-
si correspondet vita supernaturalis
in actu primo, qualem non habet
intellectus, ut distinctus à lumine.
3.: quia lumen non agit sub ratio-
ne supernaturalitatis *ut sic*, aliàs
posset agere quidquid est superna-
turale: ergo agit sub ratione su-
pernaturalitatis vitalis: ergo etiam
vitalitas lumini correspondet. *Ob-
jectio* probat 1., vitalitatem intel-
lectus, aut liberi arbitrij, de ma-
teriali se habere ad actus superna-
turales, ac proinde liberum arbi-
trium se habere *veluti inanime*
quoddam, contra definitionem Tri-
dentini. *Probat 2.*, actum charita-
tis, quatenus est positiva determi-
natio & electio, non esse superna-
turalem, quia sub eâ ratione non
continetur in habitu, sed in volun-
tate. *Probat 3.*, intellectum non
agere ut causam principalem; hu-
jus quippe proprium est continere
perfectiorem effectus, ut Thomis-
ta docet circa productionem sub-
stantiz ab accidenti. *Probat 4.*, lu-
men verè vivere & intelligere per

visionem; siquidem est principium
verè & propriè vitale, producens
vitaliter visionem verè & propriè
magis, quàm intellectus.

79 Dicendum igitur, quòd
vitalitas, & tota perfectio visio-
nis, præcontinetur in intellectu, rã-
quam in causâ partiali, non præ-
continentiâ univocâ, nec eminenti-
tiali, sed purè virtuali & instu-
mentariâ, quæ non requirit æqua-
litatem, aut excessum perfectionis;
sed reperiri potest in re longè in-
feriori. Hujusmodi est præconti-
nentiâ substantiz in accidenti, in-
tellectionis in specie, & amoris in
habitu acquisito. Unde *neg. antec.*
intellectum de præcontinentiâ pu-
re virtuali, tamquam in causâ in-
adæquatâ. *Ad 1. prob.*: supernatu-
ralitas visionis continetur etiam in
intellectu virtualiter modo dicto;
quia tota visio realiter producitur
ab intellectu, ut à causâ partiali, &
tota realiter à lumine: tota, in quâ,
totalitate effectus, cum sit actus in-
divisibilis: at non tota totalitate
causæ: sic enim pendet tota ab in-
tellectu, ut minimè penderet ab
eo, nisi simul pederet à lumine etiã
tota. Id quod de actibus volunta-
tis apertè docet D. Bernardus *tr.*
de grat., & lib. arb. prope finem his
verbis: *Non partim gratia partim*
liberum arbitrium, sed totum sin-
gula opere individuo peragunt: to-
tum quidem hoc, & totum illa. Idẽ
patet in actu producto à specie &
intellectu, vel à voluntate & habi-
tu acquisito.

80 *Ad 2. prob. dist. consequ.*

Mm 2

ref-

respondet vita in actu primo supernaturalis per indentitatem, *neg.*: supernaturalis per elevationem, id est, supernaturalizata per cōprincipium elevans, *conc. conseq.*. Satis enim est, quod visioni respondeat in actu primo principium adæquatum, in quo includantur vitalitas & supernaturalitas, licet sine indentitate inter se, cuiusmodi est complexum ex intellectu & lumine. Sic cognitioni, quæ est repræsentatio vitalis, non respondet in actu primo repræsentatio identicè vitalis, sed complexum ex specie repræsentativâ & intellectu vitali. *Dices*: ergo datur in visione formalitas aliqua, non reperta in virtute totali, nempe *identitas* vitalitatis, & supernaturalitatis. *Resp.*: hæc identitas non est peculiaris formalitas distincta per rationem ab ijs, quas identificat. Sed est peculiaris sit, non debet contineri formaliter in causâ; aliâs & identitas repræsentationis ac vitalitatis deberet formaliter contineri in complexo ex specie & intellectu. Satis ergo est, quod illa formalitas reperiatur eminenter aut æquivalenter in complexo ex intellectu & lumine: hoc enim complexum perfectius est, vel saltem non imperfectius visione, prout illam indentitatem includere.

81 *Ad 3. prob.*: similiter probari posset, speciem non requiri ad cognitionem; quia intellectus agit sub ratione vitalitatis, non qualificumque, sed repræsentativæ, aliâs producere posset, quidquid est vitale. Itaque *dist. 1. conseq.*: sub ra-

tione supernaturalitatis vitalis realiter, *conc.*: vitalis formaliter, *neg. conseq.*. Similiter *dist. 2. conseq.*. Nam in sensu reali supernaturalitas vitalis producitur à lumine: in sensu autem formali ratio, *sub quâ* lumen agit, non est supernaturalitas vitalis, saltem pro explicito, sed sola supernaturalitas; sicut in eodem sensu ratio, *sub quâ* intellectus agit, non est vitalitas pro explicito supernaturalis, sed sola vitalitas: quia prædicata visionis perscrutantibus non alio ex capite necessarius apparet concursus intellectus, nisi quia visio vitalis est, nec ex alio concursus luminis, nisi quia visio est supernaturalis. Hoc autem non tollit, quod tam lumen, quàm intellectus producat quâlibet aliâ formalitatem visionis, tamquam rationem *qua*. Nec tamen supernaturalitas, sub quâ lumen agit, est indifferens ad non vitalem & vitalem, sed est determinate vitalis pro implicito, vel connexivè: quemadmodum rugibilitas, licet non sit formaliter animal, est tamen connexivè: non enim indifferens est ad animal & non animal. Res est clara exëplo intellectus & speciei, concurrentium ad cognitionem naturalem sub diversâ ratione formali.

82 Ad extremum adverte, lumen & intellectum efficere visionem actione unicâ realiter indivisibili, & utrique communi. Ratio: quia actio intellectus est intrinsecè supernaturalis, cum sit essentialiter connexa cum termino superna-

natur
solo i
proce
verè a
ac pr
actio.
tur ex
ration
intelle
eâdem
sitiun
lineâ
rentur
istâ. S
tura
sa, co
divers
paran
tia: 8
proced
ut ait
5. ad
tur ad
piorum
do ali
bantur
actio
nisi un
nis, au
effectus

Potest
ad

dum
nec ac
tialite

naturali : ergo nequit procedere a solo intellectu , sed debet etiam procedere à lumine : ergo lumen verè agit per actionem intellectûs, ac proinde superfluit alia luminis actio. *Dices*: actiones diversificantur ex diversitate principiorum, & rationis formalis sub quâ. Atqui intellectus & lumen non agunt sub eâdem ratione formali, nec constituunt principium per se unû de linçâ operativâ, cum non comparantur ut actus & potentia de linçâ istâ. Sed *contra*: quia Deus & Creatura sunt principia summè diversa, concurruntque simultaneè sub diversâ ratione formali, nec comparantur inter se ut actus & potentia : & tamen una & eadem actio procedit à primo & secundo agente, ut ait D. Thomas 1. p. q. 105. ar. 5. ad 2.. Solùm ergo diversificantur actiones ex diversitate principiorum & rationis formalis, quando aliunde supponuntur, aut probantur numero distinctæ. Nec una actio requirit principiû per se unû, nisi unitate ordinis, subordinationis, aut coordinationis ad eundem effectum.

CAP. V.

Potest quodlibet divinitus elevari ad quodlibet producendum, quibusdam exceptis.

Quibusdam, inquâ, *exceptis*: quia nulla creatura elevari potest ad producendum se ipsam quoad primum esse, nec ad producendum actum essentialiter verum de sui non existen-

tia: & generatim ex productiones excipiendæ sunt, in quibus repugnantia specialis deprehendatur, quæ non sit communis rebus creatis ut plurimum. Quoad reliquas verò, ex quibus nulla sequitur contradictio, sicut non sequitur ex eo, quòd elevetur aqua divinitus ad producendam gratiam, & sic de aliis, tenent assertionem præfixam plerique Nostriorum cum P. Suar., & plurimi etiam Thomistarum contra P. Vazq., & alios è nostris.

84 *Prob. assertio 1. : quia* Divino dominio, & Omnipotentia tribuenda est omnis amplitudo & commendatio excogitabilis, ubi non apparet repugnantia : major autem ex terminis amplitudo est Omnipotentia, majorque Divini domini commendatio, quòd possit Deus uti creaturâ quâlibet, ut instrumento, ad quosvis effectus, quàm quòd non possit. Sic valde commendat virtutem Solis supra virtutem ignis, quòd plures effectus produci valeant à Sole medio calore, ut instrumento, quàm ab igne. Quò enim aliqua virtus est altior, eò potest instrumentum perducere ad altiorè effectum, ut scitè pouderat D. Thomas q. 6. de pot. art. 1. ad 18., ita concludens: *Unde nihil prohibet, quin natura creata sit in potentia ad aliqua facienda per Divinam potentiam, quæ inferior potentia facere non potest. Et ista vocatur potentia obedientia secundum quod qualibet creatura Creatori obedit. Dicit in potentia ad aliqua propter exceptiones nuper fac-*
tas:

tas: de cætero potentiam iſtam habet *qualibet creatura*, juxta D. Thomam.

85 *Prob. 2.*: quia in quâvis creaturâ datur potētia paſſiva obedientialis ad formam quamlibet, v. g. in aquâ ad recipiendam gratiam, in Angelo ad recipiendum calorem, &c.. Non eſt autem major difficultas in potentiâ activâ. *Dices*: paſſiva non dicit perfectionem, ſecus activa, quæ proinde nō debet adſtrui de facto ſine fundamento poſitivo, & urgenti. Sed *contra*: potentia activa purè obedientialis, prout à nobis aſſeritur, non dicit novam aliquam perfectionem ſpecificam, vel quæ magis in unâ, quàm in aliâ creaturâ reſplendeat, ſed perfectionem tranſcendentalē, generaliter imbibitam in conceptu creaturæ, ad quam aſſerendam urgens fundamentum eſt dominium Dei. Perfectionem autem tranſcendentalem dicit etiam potentia paſſiva, non enim convenit niſi enti reali & poſitivo. Non tamen negandum, quod in intellectu & voluntate ſpecialis perfectio ſit potentia obedientialis ad actus ſupernaturales, tam activa, quàm paſſiva; quia ſcilicet fundatur, non in generali conceptu creaturæ, ſed in proprio creaturæ rationalis, quæ, licet innatè non exigat tales effectus, ab iſſis tamen naturaliter exigitur, tamquam proprium principium activum & paſſivum. Quod pariter dicendum de potentiâ paſſivâ animæ rationalis ad recipiendam gratiam.

86 Ut argumenta præcaveas, notabis 1.: virtus activa partialis & inchoata ligni ad producendum ignem, non ſit proximè potens per conſortium ignis agentis, aut alterius comprinciſij naturalis. Quia videlicet virtus illa eſt purè & ſtrictè obedientialis, ac proinde non explicabilis, niſi per actionem ſupernaturalem, in ordine ad quam compleri nequit per naturale comprinciſium. Sic obedientialis potentia materiæ ad plures ſimul formas recipiendas, naturaliter exerceri nequit, licet ſimul adſint agentia naturalia, plurium formarum productiva; quia ſcilicet ea potentia inſtituta non eſt ad obtemperandum agentibus naturalibus, ſed Deo, ut Authori ſupernaturali.

87 2.: poteſt brutum, aut lapis, in genere cauſæ activæ diviniſcus elevari ad producendam intellectionem, aut viſionem Dei, ſi conſiſtat in qualitate abſolutâ, vel etiam ad eam recipiendam; non tamen poteſt elevari ad videndum Deum, vel ad intelligendum; hoc enim eſſet elevari ad conſtituendū intrinſecè concretum, ſive denominationem, *videns Deum*: quod fieri nequit, niſi evertatur eſſentia talis denominationis, quippe quæ conſtituitur eſſentialiter ex viſione & ſubjecto rationali, ſicut homo conſtituitur ex materiâ & animâ. Sic poteſt Deus ſe ſolo producere viſionem, calorem, animam; & tamen nequit eſſe ſubjectum conſtituens cum iſſis formis denominationem *videntis, calidi, animati*. Dixi,

ſi conſiſ
nam ſi
dus re
ductio
vel a b
ſibilis ſi

88

brutum
reciper
rem, n
vens, v
per tale
tio & a
fectus ſi
propter
cut ead
unita l
taret d
refert
forent
lapidis
cidens
ipſorum
perfecti
vitæ ex
Inferes
potenti
ſivam e
viſionem
dum l
tia inte
eſſentia
Deum
tâ diſt
mâ, po
ſiva pr
tiva vi
reddi
videns

89

lis acti

si consistat in qualitate absolutâ: nam si visio, vel intellectio sit modus realiter indistinctus à productione sui, non poterit à lapide, vel à bruto produci, nisi fortè possibile sit actionis actio reflexa.

88 Hinc inferes, quod, si brutum, aut lapis produceret, ac reciperet intellectionem, vel amorem, non idèò denominaretur *vivens*, vel *liberè* aut *vitaliter agens* per tales actus: tunc enim intellectio & amor non præstarent suos effectus formales proprios, ac per se; propter incapacitatem subjecti, sicut eâdem ratione gratia divinitus unita lapidi, aut bruto, non præstaret denominationem *Sancti*. Nec refert, quod intellectio & amor forent ab intrinseco in intrinsecû lapidis. Id enim haberent per accidens, non per se, & ex propriâ ipsorum actuum exigentiâ, quam perfectatatem importat conceptus vitæ ex parte termini, vel effectûs. Inferes etiam oculos corporeos, seu potentiam hominis materialiter visivam elevari posse ad producendû visionem Dei, non tamen ad videndum Deum: quia non est potentia intellectiva, quam intrinsecè & essentialiter includit denominatio *Deum videntis*. Similiter suppositâ distinctione potentiarum ab animâ, poterit divinitus potentia visiva producere auditionem, & auditiva visionem; quin ideo visiva reddi possit audiens, & auditiva videas propter eandem rationem.

89 3.: licet sphaera naturalis activitatis cujusque rei limitata

sit ad certa genera, vel species effectuum, sphaera tamen activitatis obediens extèditur ad omnia; in quibus ut à tali virtute productis nulla implicatur contradictio: quò enim longius sphaera ista protenditur, eò magis dominium Dei & Omnipotentia commendatur. Nec inde inferas, Creaturam sibi usurpare sphaeram Divinæ activitatis, nempe rationem entis *ut sic*. Nam in primis creaturæ non correspondet, sicut Omnipotentia, ratio entis, quâ latè patet, ut constat ex limitationibus adhibitis n. 82.. Deinde ratio entis, ut Omnipotentia correspondens, est ratio entis, ut producibilis principaliter, aut totaliter, & independentè ab aliâ concausâ: prout autem correspondens creaturæ est ratio entis, ut producibilis purè instrumètaliter. Sic intellectus creatus nō sibi usurpat sphaeram intellectûs Divini, quamvis uterque tendat sub ratione veri & cognoscibilis *ut sic*: quia scilicet verum ut sic Divino intellectui correspondet, ut cognoscibile modo infinito, & cum infinitâ claritate: creato autem non nisi ut finitè & imperfectè cognoscibile.

90 Undè colliges, Creaturæ potentiam obediensalem esse infinitam *terminativè*, quatenus respicit effectus sinecategorematicè infinitos: non tamen esse infinitam *subjectivè*, quia tot effectus non respicit, nisi ut virtus imperfecta & inchoata, atque instrumentaria. Nec refert, quòd talis potentia extendi possit ad effectus non solum

innu;

innumeros; sed etiam magis & magis perfectos sine fine. Hæc enim majoritas perfectionis effectuum arguit quidem excessum perfectionis in causâ naturali, præsertim principali, quippe quæ magis laborat, vel plus virium impendit circa effectus perfectiores, quam circa imperfectiores: secus autem in virtute instrumentariâ purè obedientiali; siquidem hæc ad omnes concurrat æqualiter ex parte sui, & suum quasi teruntium virtutis æqualiter adhibet ad effectus omnes, quia istorum majoritas aut minoritas tribuatur ipsi, sed causæ elevanti, & adjuvanti. Sic non ostenditur dicitur, qui uno teruntio concurrat cum alijs ad summam 100. auctoram, quam si concurrat ad summam 50.. Et, ut propius accedam, intellectus creatus, tamen si finitus, concurrere potest ad visionem Dei magis & magis claram sine fine, si lumen augeatur, quia nō plus virium impendit ex parte sui.

91 4.: potentia obedientialis (maximè quæ non exigitur ab effectu, & vocari potest *transcendentalis*, de quâ in præsentî) non debet effectum continere formaliter, nec eminenter, sed tantum purè virtualiter, & per modum instrumenti elevabilis à superiori agente: qui modus continentia, ut sæpe diximus, non requirit in causâ similitudinē, aut perfectionis æqualitatem cum effectu, nec formalitatem correspondentiā, aut convenientiam, nisi valde genericam. In idem præsentî sufficit cōvenien-

tia in ratione *entis ab alio*, dummodo non adsit repugnantia ex alijs capitibus. Hæc igitur continentia paræ virtualitatis inchoatæ & instrumentalis verè cōtinet lapidem Angelum, & calor gratiam, &c.. 5. si aqua divinitus elevetur ad producendum calorem in semetipsâ, adhuc calor erit violentus aquæ: quia etiam tunc foris est principium saltem principale, & passum non confert vim ex propriâ inclinatione; quod sufficit ad conceptum *violentum*. Nec inde sequitur, aquam habere potentiam sui destructivam immediate, sed mediatè tantum, quatenus est productiva caloris exigentis destructionem aquæ, non quidem in sensu composito actionis, quâ procedit ab aquâ, sed in sensu diviso: non enim calor exigeret destructionem aquæ, ut cum actione illâ componendam; sed ab aquâ productus exigeret à solo Deo conservari, & sic inferre corruptionem aquæ.

92 6.: elevatio cujuslibet ad quodlibet fieri potest per auxilium extrinsecum, idest, per meram assistentiam Omnipotentia, supernaturali decreto applicatæ ad concurrendam absque uliâ supernaturali qualitate intrinsecè receptâ in re elevatâ, atque adeò absque illius intrinsecâ mutatione: nam dum aqua v. g. per applicationem Omnipotentia elevatur ad producendam physicè gratiam, non transit de intrinsecè impotente ad intrinsecè potentem. Ratio est: quia licet aqua fuerit, & maneat, etiam

positâ applicatione, intrinsicè impotens producere gratiam se solâ; numquâ tamen fuit intrinsicè impotens producere gratiam simul cum supernaturali concursu Dei. Solùm ergo transit de impotente extrinsicè, impotentia consistente in carentia elevationis, seu Divini concursûs, ad proximè potentem potentia extrinsicè completâ. Hic autem transitus non requirit mutationem intrinsicam, ut patet in exemplo hominis, qui de

se impotens sustinere pondus, quod requirit vires duorum, redditur potens per extrinsicam assistentiam, & applicationem alterius hominis. Ubi nota, quod denominatio proximè potentis producere gratiam, est aquæ partim intrinsicæ, quatenus virtutem aquæ partialem, & inchoatam importat: partim verò extrinsicæ, quatenus dicit consortium Omnipotentis actualiter applicatz.

DISPUT. VII.

DE CONNEXIONE CAUSARUM CUM POSSIBILITATE suorum effectuum.

CAP. I.

*Causa prima connectitur metaphysicè cum possibilitate
Creaturarum.*

ITa cum P. Suar. communior sententia Nostrorum, & Thomistarum contra Scotistas & plures è Nostreis cum P. Vazq. Sed ante probationem aliqua prænotanda sunt. 1. : unum connecti metaphysicè cum alio, ut nunc sumitur, est non posse unum esse sine alio impotentia, non solum physicâ, & naturali, verum etiam metaphysicâ, sive essentiali. Quocirca, stante connexione metaphysicâ Omnipotentis cum possibilitate creaturarum, legitimè inferitur, Omnipotentia existit: ergo Creaturæ sunt possibiles: vel ab opposito cõ-

sequentis, Creaturæ non sunt possibiles: ergo Omnipotentia non existit. Eadem ratione frequens est in præsentì controversiâ usus hypotheseis impossibilis, sub quâ inferatur, vel affirmetur, Omnipotentiam deficere, aut invariata permanere, v.g. si creaturæ non essent possibiles, non existeret Omnipotentia. Sed quia istarum hypotheseon usus recusari solet titulo implicationis *in adjecto*, —

2. Prænotandum est 2., tunc implicare *in adjecto* hypothesein impossibilem, quando *adjectum*, idest, prædicatum hypotheseis constatur ex terminis sese invicem expressè destruentibus, ut in hac, *si homo esset possibilis & impossibilis, posset product à Deo: vel etiam*

Na

quani

quando subjectum hypothesis assumitur, ut prorsus invariatur, v. g. *si homo manens homo non esset rationalis*. Illarum quidem usus inutilis est ad inferendum unum contradictorium præ alio, cum potius inferatur utrumque: quare de his intelligendum est proloquium illud, *ex impossibili sequitur quodlibet*. Alit non ita se habet hypothesis, de quâ in præsentî, v. g. *si homo fieret impossibilis, deficeret Omnipotentia*: in hac enim prædicatum non coalescit ex terminis expressè implicantibus; subjectum verò sumitur, ut prædictum à prædicato, quod ipsi aufertur: unde rectè inferri poterit ex eâ unum contradictorium præ alio, nisi Adversarius probet, utrumque sequi per consequentias mediatas ex ipsis controversiæ visceribus deductas. Sic usus talium hypotheson frequentissimus est apud Authores super materiâ quâvis, ut cum dicitur, si anima hominis esset divisibilis, non esset spiritualis, si Deus fallere posset, non esset summe verax, &c.

3 Prænot. 3.: Possibilitas creaturarum duplex est, altera extrinseca, consistens in ipsâ Divinâ virtute, à quâ possunt Creaturæ existentiam accipere, & à quâ proinde denominantur extrinsecè possibiles, aut producibiles: altera intrinseca consistens in intimâ coherentia, seu non repugnantia prædicatorum creaturæ cujusque, prout scilicet talia sunt, ut si existant, non implicent contradictionem.

Possibilitatem extrinsecam non modò exigit Deus, sed secum identificat: quare de solâ intrinsecâ controversia procedit. Possibilitas autem intrinseca, ut nunc sumitur, est ipsa Creaturarum essentia & existentia, non quidem absolute & exercitè considerata, prout scilicet est aliquid actu in rebus positum (quem sensum reddit nomen *existentia*, vel *res existens*, nisi aliud explicetur) sed accepta conditionate, signatè, & objective, prout scilicet est objectum verificans hanc affirmationem conditionatam, *si produceretur, non implicaret contradictionem*: & hunc sensum reddit nomen *possibilitas*, vel *res possibilis*, indistinctè prolatum.

4 Hinc Deum connecti cum possibilitate hominis non est connecti cum eo, quod homo sit actu ens, aut aliquid, sed est connecti cum eo, quod homo, si produceretur, esset verum ens, & aliquid non repugnans. Unde nec est ab æterno connecti cum nihilo, quasi possibilitas hominis ab æterno sit nihil. Nam certè possibilitas apud omnes est objectum verificans scientiam Dei necessariam, quam vocant *simplicis intelligentiæ*: hoc autem non stat sine aliquo discrimine inter possibilitatem & nihil; alioquin Deus ab æterno sciens creaturas esse possibiles, nihil ab æterno sciret, & cognoscens nunc mille mundos esse possibiles, nihil omnino cognosceret: quod dicere est absurdum. Est igitur possibili-

tas ab æterno nihil, sumpto ly est per statum; non tamen sumpto per ampliationem, & prout reddit sensum æquivalenter conditionatum; siquidem ab æterno verum est, quod creaturæ essent aliquid actu verum, & non repugnans, si existerent. Quare Deum connecti cum possibilitate hominis est cōnecti cum nihilo, quod nihil sit absolute, non tamen, quod nihil sit conditionate, seu quod non foret aliquid verum & reale, si poneretur: quidquid enim sit de constitutivo possibilitatis; Deus essentialiter infert in intellectu suo hanc veram notitiam: *Creatura si existerent, non implicarent contradictionem*, ita ut si noticia hæc per impossibile falsificaretur, aut impediretur, necessario deficeret Omnipotentia.

5 Jam ergo Deum, siue Omnipotentiam connecti cum creaturis possibilibus idem est, ac Deum ex suis intrinsecis inferre possibilitatem creaturarum, & ab intrinseco excludere omne impedimentum, producendi creaturas, quandoque velit. E contra vero Deum non connecti, ex mente Adversariorum est, Deum ex suis intrinsecis non inferre possibilitatem creaturarum, nec earum impossibilitatem excludere, sed ex se indifferentem esse ad eventum, in quo Creaturæ, nunc possibiles, fiant impossibiles, & quæ modo chymæræ sunt, fiant possibiles: quia ex se solum habet virtutem plenissimam producendi, quidquid non

repugnaverit. An autem hæc ve illa objecta repugnent, vel secus, ipse non curat, id est, nec infert, nec impedit. Sic detecto contraversionis sensu —

6 *Prob.* Assertio 1.: Deo convenit Omnipotentia, quæ perfectior cogitari non possit: sed Omnipotentia metaphysicè connexa cum possibilibus perfectior est, quàm inconnexa: ergo &c.. *Prob. min.*: Omnipotentia connexa secum ab intrinseco affert quidquid necessarium est, ut absolute possit operari, quandoque velit, & ab intrinseco excludit omne impedimentum operandi, quod non ab ejus liberâ voluntate proveniat: non sic autem Omnipotentia inconnexa, quæ nec ab intrinseco infert possibilitatem effectus, abs dubio necessariam ad operandum, nec ab intrinseco excludit effectus impossibilitatem, quæ, si datur, impedimentum erit operandi prorsus independens à liberâ voluntate Dei. Sed major perfectio est in ratione potentia, quod ab intrinseco afferat, aut inferat quidquid necessarium est ad operandum, & excludat quidquid obitare posset, quàm quod non ita inferat, nec excludat: ergo &c.. Cætera constant, & *Minor* videtur ex terminis notata: quis enim dubitet, quia potentia sit eò major, & excellentior, quod plenius sub proprio arbitrio habet operationem, & minus obnoxia est impedimenti, & a fortiori, si essentialiter excludat obstaculum omne?

7 *Urgetur*: potentia nihil efficere potens, nisi sub conditione quod alter velit, aut permittat, proculdubio est imperfecta, & alteri subordinata: ac proinde potentia ex se indifferens ad eventum, in quo nihil possit efficere, nisi sub eâ conditione, indifferens est, ut cum magnâ imperfectione subordinetur alteri. Sed ita se habet Omnipotentia inconnexa, cum ex se non repugnet eventui, in quo possibilitas omnium creaturarum dependeat ab aliquâ libertate à Deo distinctâ & independente: ergo. Nec prodest, si dicas chimericam esse libertatem istam. Nam per te Omnipotentia non repugnat eveni, in quo chimera omnis fiat possibilis, saltem ijs exceptis, quæ directè & immediatè opponuntur alicui prædicato Divino, cujuscumodi est v. g. Divinum mendacium. Atqui libertas seu potestas reddendi creaturas omnes impossibiles, inconsulto Deo, nulli prædicato Divino directè opponitur: non quidem Omnipotentia, cui per te nihil detrahitur ex eo, quod omnis Creatura fiat aliunde impossibilis: non item unitati Dei, quasi potestas illa à Deo independens foret alter Deus. Nam in primis illa potestas non foret Deus alter, cum non sit proprium Dei facere de possibilibus impossibilia, vel è contra. Deinde, licet potestas illa foret opposita unitati Dei, non tamen ejus Omnipotentia formaliter ut tali, nihil enim faceret contra conceptum Omnipotentia, ut

à te expositum: jam ergo conceptus Omnipotentia ex doctrinâ tuâ non repugnat, nec resistit subordinationi ad alterum.

8 Et hinc *prob. assertio 2.* inconnexio cum possibilibus destruit, vel minuit valde perfectionem plurium attributorum Dei, quæ nequeunt explicari, nec exerceri, nisi erga creaturas. Nam connexionem sublatâ, Deus est ab intrinseco indifferens ad eventum, in quo nulla creatura sit possibilis: ergo est indifferens ad eventum, in quo nulli rei possit absolute dominari, & in quo non sit absolute liber, nec absolute potens iusta decernere, nec misereri, nec benefacere: non enim tunc huiusmodi potestas esset absoluta, sed purè conditionata juxta Adversarios, conditione à Deo non illatâ, nec inferibili, quod scilicet creatura redderentur possibiles: ergo nec de facto Deus est ex se & ex propriis meritis plusquam conditionatè liber, & potens dominari &c.; Deus enim, juxta Adversarios, nihil aliud nunc habet ab intrinseco, quàm haberet, si nulla creatura esset possibilis. Atqui libertas purè conditionata, maximè sub conditione à se independente, similisque potestas dominandi, benefaciendi, miserendi, &c., multò imperfectior est, quàm absoluta, ut patet tum ex communi sensu, tum exemplo libertatis & potestatis humanæ, tum quia libertas eo modo conditionata est libertas impedita, & ligata, impotensque proprio

mar-
ter m-
quem
ad au-
detin-
Sacer-
tūm
fectio-
subla-

muni-
cēt,
feren-
turar-
rens a-
ducer-
set pr-
fecē
quo
nullip-
niter
defice-
denon-
quia
tur pa-
rarum
ex cor-
ut De-
opera-
rentia
se est,
dum e-
ne, q-
rētia
suffici-
Sed ja-
tat, h-
se per-
rever-
lutē p-
nat se-

martē fieri expedita : & consequēter magis dicenda est non libertas, quemadmodum dicitur non liber ad audiendum sacrum, qui carcere detinetur, vel non habet copiam Sacerdotis celebrare volentis. Multum ergo deprimitur eorum perfectio attributorum connexione sublatā.

9 Similis huic est communis alia probatio : quod scilicet, si Deus esset intrinsecē indifferens ad impossibilitatem creaturarum omnium, esset indifferens ad eventum, in quo nihil producere posset, cum nihil tunc esset producibile : ergo esset intrinsecē indifferens ad eventum, in quo non esset Omnipotens, sed nullipotens. Respondent communiter Adversarii, quod in eo evētu deficeret Omnipotentia secundum denominationem *absolutē potētis* : quia hæc denominatio constituitur partim ex possibilitate creaturarum Deo extrinsecā, tamquam ex conditione prorsus necessariā, ut Deus dicatur absolutē potens operari ad extra; maneret tamē potentia Deo intrinseca, quantum in se est, sufficientissima ad producendum etiam chymeras sub conditione, quod non repugnet: quæ potentia vocari poterit potētia quoad sufficientiam, non quoad efficaciam. Sed jam ex 1. & 2. probatione constat, hujusmodi poteatiam non esse perfectam, nec Deo dignam, cū revera non sit ab intrinseco absolutē potens operari, sed potius finat se ab extrinseco impediri, ut-

pote potentia pure conditionata, conditione à se non illatā, nec dependente, quæ multum deprimit libertatem, dominium, & alia Dei attributa.

10 Præterea *rejicitur* sic: deficientibus possibilibus, Deus non magis posset creaturas producere, quam nunc potest chymeras, ut Adversarii concedunt : sed nunc non habet ex se veram potentiam, & sufficiētiam ad producendum chymeras, etiam sub conditione, quod fierent possibiles. *Prob.* : respectu termini essentialiter improducibilis repugnat vera potentia sufficientia sub conditione, quam ipse terminus reddit essentialiter impossibilem : sed talis est potentia producendi chymeram sub conditione, quod fiat possibilis : ergo &c.. *Maj. prob. 1.* : quia non aliā ratione repugnat modò vera sufficientia causandi, vel destruendi Deum, sub conditione quod Deus fiat causabilis, aut mortalis. 2. : quia producibilitas termini arguit juxta Adversarios non repugnantiam potentia productivæ: ergo improducibilitas arguit oppositā repugnantiam; sicut enim se habet producibilitas ad potentiam productivam, ita improducibilitas ad impotentiam producendi: nec major est ratio, cur repugnet producibile sine productivo, quam productivum sine producibili, quemadmodum æquē repugnat producus sine producto, ac productum sine producente ; quia utrobique militat lex correlativorum.

11 *Urgetur*: repugnat Deo potentia operandi sub conditione quam Deus ipse reddat essentialiter impossibile: ergo & sub conditione, quā terminus essentialiter impossibilem reddat. *Anteced.* constat: tum quia ideo repugnat Deo potentia mentiendi sub conditione possibilitatis mendacii, quia conditionem istam Deus ipse repugnantem reddit: tum etiam, quia si Deus conduceretur cū impossibilitate chymerae, nullatenus posset illam producere, quia conditionem possibilitatis Deus ipse redderet impossibilem. *Conseq. vero prob.* 1.: quia tam chymericum est, potentiam reduci ad actum in uno, quā in alio eventu, cum æquē insolubiler ligata sit in utroque. 2.: quia minus dedecet Deū potentia impedita ab intrinseco, sive à Deo ipso, quā impedita ab extrinseco per impedimentum æternum essentialiter insolubile, neque ullā ratione profectum à virtute Dei. Ex quibus inferes, Deum connecti non solum cum iis chymeris, quarum impossibilitas fundatur in aliquo prædicato Divino, ut concedunt Adversarii terē omnes, sed etiam cum impossibilitate chymerarum omnium, quia ab intrinseco infert impossibile esse quidquid ipse producere non potest.

12 Nonnulli ex Adversariis, quibus potentia conditionata sub conditione impossibili difficilis apparet, dicunt, deficientē possibilitate creaturarum man-

suram Dei omnipotentiam quoad entitatem, non tamen quoad denominationem *potentis*: eo ferē modo, quo scientia Dei de existentia mundi eadem esset quoad entitatem, si mundus non existeret, & tamen non denominaret Deum *scientem* existere mundum. Verū hęc doctrina in primis non vitat potentiam, seu capacitatem conditionatam sub conditione impossibili. Nam Deus, etsi ponatur intrinsecē separabilis à denominatione *potentis*, saltem est intrinsecē capax talis denominationis, cum illam habeat de facto: sed si possibilia fierent chymetica, Deus non esset intrinsecē capax denominari *potens*, nisi sub conditione impossibili, quod scilicet chymerae fierent possibiles, sicut modò non aliter est capax denominari *potens* respectu chymerarum: ergo &c..

13 Deinde doctrina ista ponit Deum ex se indifferentem ad eventum, in quo nullatenus denominetur *potens*, ac proinde in quo verē dicatur omnino *impotens*, & *insecundus*. Hoc autem ex terminis videtur absurdum; siquidē potentia in ratione talis est perfectio simpliciter simplex, seu melior ipsa, quā non ipsa, non minùs quā sanctitas, bonitas, æternitas: quis enim dubitet, quin melius sit ex terminis esse potentem operari, quā impotentem? Sicut ergo Deus ab intrinseco habet, quidquid est necessarium ad constituendam denominationem *sancti*, ita & quidquid necessarium est ad cō-

si-

situe
solutè
tio ist
fecan
licet
denor
tur p
tem p
sentia

1.
Dei
impo
minat
tinge
citur
Tum
scien
ceret
nomin
muna
tis o
tur p
tentis
plum
licet
vel sa
non d
ut c
scien
omni
deter
natè
quid
ra: e
feren
tione
nihil
gunt
impu
M. M
in Fl

stituendam denominationem *absolutè potentis*. Quare denominatio ista non constituitur per intrinsecam possibilitatem creaturatum, licet eam essentialiter inferat, sicut denominatio *sancti* non constituitur per intrinsecam impossibilitatem peccati, licet illam inferat essentialiter.

14 Exemplum de scientiâ Dei contingenti circa mundum importunum est: tum quia denominatio *scientis* hoc objectum cōtingens præ opposito à nemine dicitur perfectio simpliciter simplex. Tum præcipuè, quia denominatio *scientis* excellentiam mundi, si deficeret, satis compensaretur per denominationē *scientis non existere mundum*: at denominatio *potentis omnia* quomodo compensabitur per denominationem *nihil potentis*? Et hinc retorquetur exemplum: nam intellectus Divinus, licet indifferens, ut denominetur vel *sciens dari mundum*, vel *sciens non dari*, non est tamen indifferens, ut careat omni denominatione *scientis*, dicaturque penitus *inseius* omnium rerum. Imò essentialiter determinatus est, ut sciat determinatè quidquid est possibile, & quidquid est impossibile, sive chymera: ergo nec Deus est ex se indifferens, ut careat omni denominatione *potentis*, utque verè dicatur, *nihil potens* producere: prout fingunt Adversarii. Solutioni nunc impugnatæ affinis est duplex alia M. Manso, quam rejectam vide in *Physic. fus.*

15 Accedit duplex alia probatio nostræ sententiæ. *Prima*: Deus ab intrinseco infert, impossibilem esse identitatem hominis cum chymera: ergo ab intrinseco infert, possibilem esse distinctionem hominis à chymera: ergo ab intrinseco infert essentiam hominis esse possibilem. Utraque *consequentia legitima est*, ut consideranti perspicuum fiet. *Prob. antec.*: Deus habet impotentiam intrinsecam efficiendi, ut homo identificetur cum chymera: nemo enim agnoscit in Deo potentiam faciendi, ut possibilia sint impossibilia, vel è converso: sed illa impotentia infert ab intrinseco, impossibilem esse identitatem hominis cum chymera: ergo &c.. *Prob. min.*: ex impotentia Dei ad aliquem terminum rectè inferitur impossibilitas termini. Quod ostenditur 1. paritate mendacii Divini, cujus impossibilitas rectè inferitur ex impotentia Dei ad mentiendum. 2.: quia possibilitas termini legitime inferit potentiam Dei ad illum: idèoque possibilitas creaturarum connecitui cū Omnipotentia, ut fatentur passim Adversarii: cum ergo ex opposito consequentis legitime inferatur oppositum antecedentis, ex impotentia Dei ad aliquem terminum nequit non inferri ejusdem termini impossibilitas. Nec dicas, Deum ex se habere potentiam ad illam identitatem sub conditione quòd sit possibilis. Hoc enim est tribuere Deo potentiam ad identitatem hominis cum chymera sub conditione.

tione quòd non sit identitas cum chymerà : quod , ut vides , nugatorium est.

16 *Altera probatio* : Deus virtualiter eminenter continet hominem, & quidem continentia subiectivè absolutà & cum Deo identificatà, sive dicatur hæc continentia terminativè conditionata, sive secus : sed huiusmodi continentia necessariò infert , hominem à chymerà distingui : ergo infert , hominem esse possibilem ; atque adeò cum ejus possibilitate connectitur.

Min. prob. 1. : quia ejusmodi continentia continet hominem potiùs, quàm chymeram ; alioquin Deus, sicut est eminenter homo, ita esset eminenter chymera, quod absens est. 2. : quia continentia illa facit, Deum esse eminenter id, quod homo esset formaliter, si existeret : nequit autem facere, ut Deus sit eminenter implicans cōtradictionem, 3. : quia Deus non continet chymeram ut talem, cum nec juxta Adversarios extendatur potentia Dei ad chymeram, nisi sub conditione, quòd fiat possibilis : ergo necessariò infert, id quod continet, distinguì à chymerà, quā tali. 4. : quia Deum continere virtualiter eminenter hominem est habere perfectionem ab homine participabilem verè, seu non chymericè : ergo ea continentia fundat, seu radicat hanc veritatem, *si perfectio Dei participaretur ab homine, non chymericè participaretur* : hoc autem est fundare, sive inferre distinctionem hominis à chymerà.

17 Ex his planè deducitur connexio metaphysica Dei cum quolibet possibili, & cum chymerà quālibet ut impossibili. Nam si vel una chymera fieret possibilis, Deo adveniret nova continentia, novaque potētia intrinseca, quam modò nō habet : & si vel una Creatura fieret impossibilis, Deo deficeret aliqua vera potentia & continentia, quam modò secum identificat. *Dices* : quamvis deficeret possibilitas formicæ, non ideo deficeret Divinæ potentie ratio formalis sub quā, nempe ratio entis *ut sit* : ergo non deficeret potentia. *Neg. antec.* : quia ratio formalis sub quā omnipotentie non est ratio entis, utcumque ; sed ut contrahibilis ad omnia inferiora nunc possibilia, nullo excepto : quæ ratio in eā hypothesi non maneret eadem, ut pater.

CAP. II.

Contraria argumenta diluuntur.

18 *Obje.* 1. : ex connexionē Dei cum possibilibus sequitur 1., Deum dependere à creaturis, ijsque indigere ad suam existentiam & felicitàtem, siquidē sine illis ut possibilibus nequit existere. 2., Deum ex se ad creaturas transcendentaliter referri. 3., Deum à creaturis specificari. 4., veritatem hanc, *formica est possibilis*, non minus esse necessariam, quàm istam, *Deus existit* ; siquidem illa deficeret illā deficiente. Hoc autem est contra illud D. Thomæ, *Ea sunt maximè necessaria, quæ sunt*

sunt
dere
sibili
nipo
cū po
de ef
no, c
ri m
Dei,
cum
aliqu
tium
vini
causa
vel in
nexio
objec
daret
Hom
ducib
rit, i
cum
biles,
enim
farios
absol
Cum
re, qu
absol
conne
te vel
ex qu
objec
2
quia
alio m
indig
requi
ment
salten

sunt maxime entia. 5., Beatos videre in Omnipotentia cuncta possibilia, adeoque comprehendere Omnipotentiam. 6., Deum connecti cum possibilitate peccati, ac proinde esse necessario alligatum termino, quem odio prosequitur.

19 *Resp.*, hæc omnia instari manifestè, tum in connexionione Dei, quam admittunt Adversarij, cum impossibilitate chymerarum, alicui prædicato Divino repugnantium, v. g. plurium Deorum, Divini mendacii, peccati Divini, & causæ, quæ possit Deum perimere, vel immutare: tum etiam in connexionione Dei cum his veritatibus objectivis, *Possibilitas hominis, si daretur, non esset impossibilitas: Homo, si fuerit possibilis, erit producibilis à Deo, & si chymera fuerit, improducibilis*: sed præsertim cum hæc, *Creatura vel sunt possibiles, vel sunt impossibiles*; ab hæc enim veritate pendet juxta Adversarios, quòd Deus sit, vel non sit absolutè potens operari ad extra. Cum ergo repugnet, Deum existere, quin sit absolutè potens, vel nō absolutè potens, Deus necessario connectitur vagè cum possibilitate vel impossibilitate creaturarum; ex quâ connexionione vagâ eadē, quæ obijciuntur, pullulant absurda.

20 Deinde *neg. 1. sequel.*: quia unum non posse existere sine alio non est propriè dependere, nec indigere, nisi quando illud aliud requiritur ut causa, vel complementum intrinsecè perfectivum, vel saltem ut terminus distinctæ naturæ

actu existens: possibilitas autem creaturarum nullo ex his modis requiritur, sed solum tamquam terminus connexionis purè extrinsecus, quem ipse Deus essentialiter infert, non ut ab eo perfectionem accipiat, sed ut ei perfectionem impertiat, cum voluerit. Hinc Deus positâ connexionione sibi sufficientissimus est absque alterius juvamine; habet enim *à se*, & *in se* quidquid est formaliter sua existentia, suæque felicitas, quæ tota consistit in perfectionibus Divinis: & aliunde ex se etiam & ab intrinseco infert quidquid ad eam necessarium est per modum extrinseci connotati, seu termini purè extrinseci, possibilitatem scilicet creaturarum. At in sententiâ inconnexionis hanc possibilitatem non habet Deus à se, nec ab intrinseco infert, sed illam aliunde expectat: quare potius ex inconnexione resultat Deus dependens, indigus, & sibi insufficiens.

21 Quod autem non omnis connexio, etiam metaphysica, recurat cum dependentiâ, vel indigentia, fateri tenentur Adversarii, tum in connexionibus à se admissis n. 19., tum in essentiali connexionione Personarum D. Trinitatis inter se, quæ tamen non invicem dependent, nec propriè indigent. *Dices*: quare igitur Deus argueretur indigus & dependens, si connecteretur cum creaturâ, ut existente? *Resp.*: quia connexio illa vel redderet Deum contingentem, utpote connexum cum termino contin-

gente, vel redderet creaturam indefectibilem, utpote illatam à connexionem indefectibili, proindeque non liberè productam a Deo. At nihil simile sequitur ex connexionem Dei cum creaturâ, ut possibili; quamvis enim possibilitas creaturæ non distinguatur ab ejus existentia, attamen, prout nunc sumitur, non est quid contingens; siquidem non sumitur pro existentia, ut absolute exercitâ, sed ut verè & nō repugnanter exercenda, si poneretur: quo sensu connexio cum possibilitate, nec reddit Deū connexū cum termino contingente, neque ullam creaturâ necessariò productam, aut existentem.

22 *Ad 2.:* Deus ordinatur ad creaturas posibles, tamquam ad terminum purè extrinsecum à se illatum. An autem hic ordo dicendus sit relatio transcendentalis necne, viderint Adversarii in superioribus instantiis. Apud nos talis ordo non erit relatio transcendentalis, si hoc nomine significetur (ut solet) ea tantūmodo connexio, quæ respicit vel causam, vel cōplementum, vel terminum ejusdē rationis, vel saltem terminum, cuius existentia aliquid commodi vel incommodi afferat fundamento relato: nullo quippe ex his modis cōnexio Dei respicit creaturas posibles. *Ad 3.:* Deus non specificatur à creaturis formaliter & intrinsecè, sed tantū extrinsecè & arguitivè, quatenus ex possibilitate infinitarum creaturarum colligimus perfectionem Dei: quæ non est

absurditas, sed certa veritas, etiam in creaturis existentibus, ut docet Apostolus *Rom. 1. 20.*

23 *Ad 4.:* veritates illæ dici possunt æquè necessariae quoad verificationem vel exclusionem falsitatis in diversâ lin.â: nempe altera in lin.â conditionatâ, altera in absolutâ: quia tam impossibile est non verificari scientiam Dei sic enunciantem, si *formica existeret*, non implicaret contradictionem, quàm scientiam Dei sic dicentem *Deus existit*. Nec Adversarii dissentient, si premantur instantiis *n. 19.* Cum hoc tamen rectè cohæreret, quòd hæc veritas *Deus existit*, sit omnium maxima, & maximè necessaria, tum quoad dignitatem & excellentiam subiecti, tum etiam quoad exclusionem falsitatis inter omnes veritates absolutas, id est, inter omnia entia absolute & simpliciter existentia: nullum quippe ens absolute & simpliciter existit, quod sit summè necessariam in absolute existendo, nisi solus Deus: & aliunde, cum nulla res dicatur absolute & simpliciter *ens*, nisi quando absolute existit, ideo ait D. Thomas, ea, quæ sunt maximè entia, esse maximè necessaria, necessitate scilicet existendi absolute.

24 *Ad 5.:* nego omnia possible videri & distinctè cognosci à Beatis, quamvis clarè videatur Omnipotentia cum illis connexa metaphysicè: quia non necessariò videtur sub omni expressione, quæ visibilis est, & quæ comparari potest

test a
qui v
Deo
Deo
ideo
non e
nem
denti
conne
càti c
cato
va, p
cati, q
perfect
odio
nat
prou
cis in
sic nu
liam
tūm c
2
sibillit
amab
malit
tur.
amat
sibillit
go &
z.: q
quid
tat:
possib
quia
sibi m
Deo p
possib
defice
Resp
instan
salter

test ad hæc, vel illa possibilia. Sic qui videt oculis albedinem, cum Deo essentialiter connexam, & à Deo essentialiter dependentem, non ideo Deum videt; quia talis visio non est comparativa, nec albedinem videt sub expressione *dependentis à Deo*. Ad 6.: Deus etiam connectitur cum possibilitate peccati creaturæ: quia repugnante peccato non staret potentia permissiva, punitiva, & condonativa peccati, quæ est vera, & intrinseca Dei perfectio. Nec peccati possibilitas odio habetur à Deo, prout terminat Divinam cognitionem, seu prout est objectum scientiæ simplicis intelligentiæ: quia scilicet prout sic nullam actualiter continet malitiam, aut offensam Dei, sed tantum contineret, si existeret.

25 *Dices*: si Deus cum possibilitate peccati connectitur, illam amabit, ac proinde amabit etiam malitiam, quæcum illa identificatur. *Prob. sequel. 1.*: quia Deus amat suam potentiam cum eâ possibilitate necessario connexam: ergo & amat terminum connexionis. 2.: quia Deus amare debet quidquid est necessarium, ut ipse existat: sic autem est necessaria illa possibilitas posita connexione. 3.: quia debet etiam Deus amare, quod sibi melius est: melior autem est Deo peccati possibilitas, quam impossibilitas; quia si hæc daretur, deficeret Deus, ut concedimus. *Resp.* Hoc etiam subest prædictis instantiis: nam Deus connectitur saltem vagè cum possibilitate, vel

impossibilitate peccati: ergo vagè amabit utramlibet. Connectitur itè cum eo, quod peccati possibilitas, si detur, non sit impossibilitas: ergo amabit possibilitatem sub conditione, quod detur.

26 *Quare neg. sequel.*, quin obstant probationes. Ad 1. *neg. consequ.*: quia amor connexionis tunc solum censetur, interpretativè saltem, amor termini, quando amor est liber & practicus, & aliunde connectio est simpliciter antecedens, & insuper infert terminum existentem, aut exiturum; tunc enim connexionis amator censetur liberè determinare terminum ad existendum. Et hæc ratione Nostri contra Thomistas arguunt, quod, si Deus prædeterminaret ad materiale peccati cum malitiâ necessario connexum, Author malitiæ foret, & illā amaret. Non ita res habet in casu nostro: amor enim connexionis cū possibilitate peccati non est liber, nec practicus: & quamvis connectio sit simpliciter antecedens, non tamen infert peccatum, ut existens, aut exiturum, sed illud ex se relinquit in statu, in quo est purum nihil, nullamque bonitatem aut malitiam actualiter habet. Sic Deus amat libertatem creatam ad observanda præcepta, cum sit Author illius; & tamen non ideo amat peccatum ut possibile, quo cum certè connectitur ea libertas, saltem ut proxima & expedita. Sic etiam amat se scire peccatum possibile, vel etiam existens, dum committitur; & tamen hic amor non exren-

ditur ad possibilitatem intrinsecā peccati, nec ad existentiam ejus.

27 *Ad 2.* : possibilitas peccati non est necessaria ad existentiam Dei per modum causæ, vel prærequisiti, vel cōplementi Deum perficientis, aut intrinsecē afficiētis, sed tantū purē extrinsecē & cōsequenter per modum termini necessariō illati à Divinā existentia. Talis autem terminus non debet à Deo amari, sicuti non amatur, quamvis eodem sensu necessarius sit ad existentiam libertatis creaturæ, quam Deus amat.

Ad 3. : possibilitas peccati non est Deo bona (atque adeo nec melior, quàm impossibilitas) formaliter aut causaliter, sed atguitivē tantū & præsuppositivē, quatenus est terminus præsupponens, & quasi à posteriori arguens in Deo dari potentiam permittendi, puniendi, & condonandi, quæ melior est Deo ipsa, quàm non ipsa: nec alio sensu impossibilitas peccati foret Deo mala, vel noxia, si daretur. Quod autem hoc tantū sensu melius Deo est, non debet amari à Deo; præsertim, cum nullum sit periculum, ne forte deficiat ille terminus: tale namque periculum Deus ipse per se removet essentialiter, præscindendo ab amore.

28 *Objc. 2.* : Omnipotentia inconnexa perfectior est, & Deo dignior: tum quia est magis independēs à creaturis. Tum quia magis est indefectibilis, cum etiam pro eventu impossibilitatis creaturarum deficere non possit. Tum quia majorem habet virtutis am-

plitudinem, cum possit ex se producere chymeras, & etiam creaturas, tametsi fierent impossibiles: *Neg. aff.* cum triplici probatione. Nam major illa independēcia, quæ appatenter resultat ex inconnexione, chymérica prorsus est, utpotē impossibilis cum potentia impedibili ab extrinsecō, cum potestate dominativā, libertate, & alijs perfectionibus verē divinis. Similiter chymérica etiam est major illa indefectibilitas, quippe quæ infert defectum prædictarum perfectionum. Nec minūs chymérica est major illa virtutis amplitudo, cum destituat virtutem activam Deo dignam, & sit instar illius, quæ Deo assignatur ad plures Deos producendos, sive ad producendas chymeras ut tales, seu in sensu composito impossibilitatis.

29 *Dices* : Omnipotentia considerata in ratione virtutis activæ, & prout est attributum formaliter distinctum à cæteris, excedit perfectionem omnium possibilium: ergo est virtus plusquam adæquata possibilibus, seu non purē sufficiens ad creaturas posibles: ergo est virtus ex se potens plusquam ad possibilia, ac proinde ex se verē potens ad impossibilia, si ve etiam ad ea, quæ modò possibilia sunt, tametsi impossibilia fierent. Sed *insto* manifestē 1. : quia Omnipotentia infinitē excedit perfectionem omnium possibilium simul & impossibilium: ergo potens erit ex se plusquam ad possibilia & impossibilia simul. 2. : quia in-

cel

tellect
turali
nes e
produ
ce co
quata
poin
natur
que d
re sub
ration
sidera
nificat
tute p
Divin
de ob
collec
Simili
plurq
conc.

3
virtus
fectior
perfect
hic ta
se non
ve in
nipote
virtut
æquiv
quipp
effect
nat vi
minor
id qu
tradit
lis. C
Omni
quid
lus q
potest

rellectus Angeli, prout virtus naturalis est, perfectione superat omnes cognitiones à se naturaliter producibiles: ergo erit virtus huius cognitionibus plusquam adæquata, & non purè sufficiens, ac proinde erit ex se potens, etiam naturaliter, ad alios effectus. Itaque *dist. antec.*: Omnipotentia purè subjectivè considerata, etiam in ratione virtutis activæ, *conc.*: considerata terminativè, quatenus significat de obliquo terminum a virtute producibilem, *neg. antec.*: quia Divina virtus, ut talis, non dicit de obliquo terminum excedentem collectionem omnium possibilium. Similiter *dist. 1. consequ.*: est virtus plusquam adæquata in essendo, *conc.* in agendo, *neg. 1. & 2. consequ.*

30 Superat quidem infinite virtus activa Omnipotentia in perfectione subjectivâ, sive in essendo, perfectionem omnium possibilium; hic tamen excessus perfectionis ex se non arguit excessum termini, sive in agendo, præsertim cum omnipotentia non agat per modum virtutis univocæ, sed per modum æquivocæ, & eminentialis. Passim quippe accidit, etiam in creatis, ut effectus exigit, & per se præsupponat virtutem se nobiliorem, ita ut minori virtute produci nequeat: id quod cernitur exemplo nuper tradito virtutis Angelicæ naturalis. Cum ergo nulla virtus inferior Omnipotentia sufficiens sit ad aliquid possibile producendum, nullus quoque perfectionis excessus potest in Omnipotentia ut tali ra-

tione præscindi a virtute purè sufficiente, idest, satis solâque sufficiens ad omniaabilia, & nihil ultra. Poterit tamen Omnipotentia dici virtus plusquam sufficiens, tum respectu possibilium omnium singulativè, tum respectu collectionis non includentis omnia, tum etiam respectu collectionis omnium, si hæc spectentur præcisè quoad substantiam, vel quatenus producibilia semel, & juxta propriam cujusque naturam: potest enim Deus eademabilia infinites producere, & reproducere, variando actiones, modos, & circumstantias, contra vel supra mèrita ipsorum.

31 *Obje 3.*: si Petrus fieret impossibilis, non deficeret Omnipotentia. 1.: quia inde solum sequeretur, quod non posset absolute producere Petrum; ex hoc autem non deficeret Omnipotentia; Petrus enim tunc se haberet, sicut modò chymera: modò autem non deficit Omnipotentia ex eo quod nō possit absolute producere chymeras. 2.: quia maneret adhuc in eâ hypothesis *virtus potens producere quicquid non repugnat*, qui est conceptus essentialis Omnipotentia: maneret item virtus simpliciter infinita; quia manerent infinitaabilia, quæ producere posset. Sed en similem arguendi formam: repugnante attributo sanctitatis, Deus non deficeret: tunc enim sanctitas se haberet, sicut modò chymica perfectio: Deus autem non deficit ex eo quod non

habeat perfectiones chymericas. Aliunde adhuc maneret *cumulus omnium perfectionum possibilium*, qui est conceptus essentialis Dei: maneretque simpliciter infinitus, quia retineret infinitas alias perfectiones. Item Deus non deficeret, si possibile fieret Divinum mendacium: hoc enim se haberet, sicut modò se habentabilia, solumque inde sequeretur, quod Deus, eliciendo mendacium, eliceret quidquam sibi possibile: ex hoc autem modò non deficit Deus, &c..

32 *Resp.* Igitur: si Petrus fieret impossibilis, non deficeret Omnipotentia *formaliter*, quia defectus possibilitatis Petri non est formalis defectus, immediatave carentia Omnipotentia, aut alicujus intrinseci constitutivi: deficeret tamen *argutivè*; tunc enim argueretur defectus veræ potentia intrinsecæ producendi Petrum, quam secum identificat Omnipotentia: unde jam hæc non foret eadem, quæ modò est. *Ad 1. prob.*: Petrus non se haberet tunc, sicut modò chymera; foret enim chymera specialis indolis, quippe quæ haberet intrinsecè violare jus & potestatem Dei: quod non habet chymera, quæ modò tales sunt. *Ad 2.*: conceptus essentialis Omnipotentia est posse producere quidquid non repugnat modò & in hypothesis verâ, consequenterque posse producere Petrum, & quodlibet aliud individuum modò possibile: qui conceptus non maneret idem, repugnante Petto. Ex hæc

autem mutatione Omnipotentia, nec maneret Omnipotentia simpliciter infinita, sed nulla, sive chymera: nec maneret potens ad ceteraabilia, quia cetera quoque repugnarent: quemadmodum ex repugnantia sanctitatis repugnarent etiam consequenter cetera Divina perfectiones. Hinc hypothesis ista, *si solus Petrus repugnaret*, infert reverâ utrumque contradictorium, saltem per mediatas consequentias: infert enim, Petrum repugnare solum & non solum. Quod iterum pater exemplo istius, *si sola Dei sanctitas repugnaret*.

33 Ut alijs objectionibus occurras, adverte 1., rectè quidem argui defectum Omnipotentia ex eo, quod creatura quavis fiat intrinsecè impossibilis: non autem ex eo, quod fiat impossibilis per accidens & consequenter. Plura quippe sunt per se, & intrinsecèabilia, quæ solum per accidens impossibilia sunt, quin inde arguatur mutatio Omnipotentia: quia scilicet sunt impossibilia ex suppositione Deo liberâ, seu liberè impedibili. Sic quæ Deus decrevit numquam producere, sunt impossibilia ex suppositione decreti; sed quia ista est impossibilitas consequens, Deo libera, & respectu ipsorum per accidens, idcirco manent intrinsecèabilia, Deusque simpliciter potens ea producere. Similiter hæc veritas *Petrus nō cucurrit*, possibilis quidem per se ante cursum Petri, posito cursu fit per accidens impossi-

bi-

bilis impossibilitate consequenti & Deo liberâ; quamvis enim per se impossibile sit, quod præteritum sub ratione præteriti non fuerit (quia hoc perinde esset ac fuisse & non fuisse, ad quam cōtradictionem nec Deus umquam potentiam habuit); ceterum res ipsa, quæ præterijt, specificativè sumpta, nempe cursus Petri, non sit impossibilis, nisi per accidēs, & cōsequenter: per se namque & intrinsecè manet possibilis, ac potens à Deo produci, potentiâ scilicet antecedente, simpliciter tali: & hæc est mēs D. Thomæ 1. p. q. 25. ar. 4., prout latè dedimus in Physic. fusior.

34 Adverte 2., hanc argumentationem ab absurdo, quâ utitur Adversarij, scilicet, supponere defectū unius possibilis est supponere defectum omnipotentia: ergo pariter dubitare, an hoc vel illud sit possibile erit dubitare de existentia omnipotentia, non esse minus ineptam, quàm hanc aliam, supponere defectum unius perfectionis Divinae est supponere defectum Dei: ergo pariter dubitare, an connexio v.g. sit una ex perfectionibus Divinis erit dubitare de existentia Dei. Sicut enim non tenet hæc posterior, nisi quando satis constat, perfectionem, de quâ dubitatur, esse verè Divinam, ita non tenet illa prior, nisi quando satis constat, possibile, de quo dubitatur, esse verè & intrinsecè possibile, vel quando solum dubitatur, an de possibili fiat impossibile. Aliud esset, si quis dubitaret, an omnia

entia finita sint possibilia? Tunc enim non posset supponere, Deum habere potentiâ ad possibilia omnia, cum nihil relinqueret certò possibile. Simile quid accideret, si quis dubitaret de omnibus perfectionibus in abstracto, an in Deo existerent?

35 Adverte 3., quòd, si chymera fierent possibiles, non ideo fierent producibiles à Deo vero, sed ab alio impossibili & ficto. Nā qui fingit chymeras fieri possibiles, debet consequenter fingere potentiam ad eas producendum, à Deo vero prorsus alienam. Sic qui fingit Divinum mendacium fieri possibile, debet quoque fingere Deum alterum, mentiri potentem. Vel, si mavis, dic, in eâ hypothesi fore, ut Deus deficeret, & non deficeret: deficeret, quia mutaretur intrinsecè, novam potentiam recipiendo, quâ modò non habet: non deficeret, quia posset ea tunc possibilia producere. Quod pariter Adversariis dicendum pro hypothesi, quâ possibile fieret Divinum mendacium. Unde etiā colliges, quod in illâ hypothesi chymere non se haberent, sicut nunc creaturæ, saltem in ordine ad verum Deum. Nec obest D. Thomas 1. p. q. 25. art. 3., ubi docet, quòd objectum, in quo implicatur cōtradictio, *Omnipotentia non subditur, non propter defectum D. potentia; sed quia non potest habere rationem factibilis, neque possibilis.* Et ibidem de impossibilibus subdit: *Unde cōvenientius dicitur, quòd ea non possunt fieri.*

fieri, quàm quòd Deus non possit facere.

36 In his non intendit S. Doctor tribuere Deo veram potentiam chymeras producendi, sed solum indicat congruentiorem modum loquendi de Deo: nam voces istæ, *impotentia, defectus potentia, quia non potest*, videntur ex communi usu excludere à Deo potentiam aliquam, quæ, in se spectata, vera potentia sit, veraque perfectio: huiusmodi autem non est potentia, quam Deo negamus, ad producendas chymeras, cum potius dicenda sit potentia chymERICA, quippe quæ foret operativa, simulque non foret, cum nullum ei respondeat operabile. Sicut ergo impotentia peccandi in Deo non est defectus Omnipotentia, nec significat, Deum non posse facere, sed non posse deficere, ita similiter impotentia producendi chymeras: Nā juxta D. Thomam ibi ad 2. *posse peccare est posse deficere in agendo, quod repugnat Omnipotentia: & propter hoc Deus peccare non potest, quia est Omnipotens.* Atqui etiam posse producere chymeram est posse deficere in agendo, quia est posse conari ad agendum, & nihil agere: ergo etiam Deus ideò non potest producere chymeram, quia est Omnipotens.

37 Hinc causalis ista, *ideo chymera est impossibilis, quia Deus illam producere non potest*, sano sensu intellecta, vera est, & quasi à priori; quatenus in Deo exclusio potentia ad chymeram assumi

potest veluti radix inferens impossibilitatem illius: quamvis enim Deus nequeat esse radix impossibilitatis activa, benè tamen purè illativa, seu determinativa. Sic juxta Adversarios radix est impossibilitatis Divini mendacii: sic etiam radix est omnis *non esse* contingentis creaturarum purè possibilem, quæ ideo non sunt, quia Deus eas esse non vult. Hæc autem alia causalis, *Ideo non potest Deus producere chymeram, quia chymera in se non est factibilis*, est etiam vera à posteriori, vel à signo, quatenus ex impossibilitate termini prius cognitâ movemur ad negandum in Deo potentiam ad illam. Unde in hac causali ly *quia* solum denotat prioritatem intentionalem & quoad nos: in priamā verò ly *quia* denotat veram prioritatem Omnipotentia, non *in quo*, sed purè à quo: nec enim Omnipotentia ut talis concipi potest in aliquo priori signo naturæ cum omnimodâ præcisione à possibilibus.

38 Adverte 4., quod connexio Dei cum possibilibus vocari non debet *appetitus innatus*: nō enim ita vocatur quævis connexio etiam essentialis, sed ea tantummodo, quæ respicit terminum, quo appetus intrinsecè perficiatur juxta propriam naturam, vel talem, quo actualiter existente melius & commodius se habeat. Adverte 5., frivolum esse, quod aliqui obijciunt sic: vera est hæc disjunctiva, *vel Deus existit, vel Petrus est possibilis*: ergo ex negatione possibi-

licitatis Petri sequitur Deum existere. Eadem formâ probaretur oppositum sic: *vel Petrus est possibilis, vel Deus deficit*: ergo ex negatione possibilitatis Petri sequitur Deum deficere. Similiter probari poterit, quod existeret Filius Divinus, si non existeret Pater, cû etiam vera sit hæc disjunctiva, *vel existit Pater Aternus, vel existit Filius*. Ut ergo negatio unius extremi disjunctionis inferat affirmationem alterius, opus est, ut extrema non sint invicem necessario connexa; nec propositio disjunctiva vera sit ratione utriusque extremi: alioquin negatio unius fecum trahit alterius negationem, ut cernitur in illâ, *vel existit Pater Aternus, vel existit Filius*.

39 Adverte denique sophisticè obijci sic: Unum ex possibilibus est veritas connexionis in eo consistens, quod deficeret Deus, quolibet possibili deficiente: sed si deficeret ista veritas, non deficeret Deus; alioquin deficeret ex eo, quod falsum sit illum deficere: jam ergo est aliquod possibile, quo deficiente non deficeret Deus. In primis hoc sophisma instatur sic: per te stat veritas connexionis Dei cû impossibilitate Divini mendacij, quæ veritas in eo cõsistit, quod Deus deficeret, factò possibili mendacio Divino: si ergo deficeret ista veritas, deficeret Deus pro casu, quo falsum esset illum deficere. Dicendum itaque, quod Deus in hypothesi objectâ clariùs deficeret ex eo ipso, quod non deficeret, defi-

ciẽte perfectione ipsius intrinsecâ, videlicet connexione. Supponit enim objectio veritatem sententiæ nostræ, nẽpẽ connexionem esse perfectionem Dei intrinsecam: aliunde fingit hypothesein, in quâ perfectio ista Deo deficiat: dum ergo infert, Deum non deficere, sed eundem manere, vult, ut maneat idem sine iisdem perfectionibus intrinsecis. Hoc autem est velle, ut maneat idem, & non idem, deficiens & non deficiens, connexus, & inconnexus: quæ est chymera manifestior.

CAP. III.

Affertiones alta.

40 **A**ffero 1. ex ferè omnium sententiâ: *possibilia connectuntur essentialiter cum Deo*. Tum, quia quævis creatura possibilis est intrinsecè producibilis à Deo, tamquam à primâ causâ: hæc autem producibiliras Deo deficiente repugnaret. Tum etiam, quia creatura omnis est essentialiter *ens ab alio*, ac proinde supponit essentialiter *ens à se*, quod sit primum principiũ omnium entium ab alio. *Dices*: Petrus nunc existens nequit deficere, nisi volente Deo: ergo non deficeret deficiente Deo; tunc enim Deus velle non posset defectum Petri. Verùm hoc probat, Creaturas ut existentes non connecti cum Deo, quod est evidenter falsum, & à nemine dictum. Quare concedo antecedens de defectu nũc & absolute possibili; nego tamen de defectu solum possibili sub hypothesi chymericâ defectus Dei: in

eā namque Petrus redderetur incapax existentia; atque adeo deficeret tum ab existentia, tum a possibilitate.

41 *Dices* iterum: deficiente Deo, chymera maneret impossibilis: ergo & Petrus maneret possibilis. *Neg. conseq.*: nihil enim conduceret defectus Dei, ut chymera fieret verè producibilis: imò & ipse defectus Dei maneret etiam novo titulo chymericus: esset enim possibilis simul & impossibilis, cū non possit aliter fingi carentia entis necessarij. At Petrus fieret tunc verè improducibilis, cum à nullā potentia produci posset; nec nisi chymericè tūc distingueretur à chymera: quia in eo staret impossibilitas Petri, quod simul esset à chymera distinctus & indistinctus. Unde *inferes*, connexionem Dei cum possibilibus esse mutuam & reciprocam; secus verò connexionem Dei cum chymericis ut repugnantibus: quia licet existentia Dei sit caput sufficientis repugnantiæ chymerarum, nō tamen unicum: nam ipsa cōtradictio prædicatorum, quæ est conceptus chymera, producibilitatem excludit pro omni eventu, nec eam ullā ratione acquireret ex defectu Dei. Si inferas: ergo impossibilitas chymerae est magis necessaria quàm existentia Dei: siquidem illa peristeret etiam deficiente Deo. *Neg. conseq.*: nam existentia Dei excludit contingentiam pro omni evētu possibili, quæ est summa necessitas: ea verò, quæ consideratur pro evētibz etiam chymericis, nō

est vera necessitas, utpotè nō nisi chymericè exercenda.

42 *Afferō* 2. ex communi quoque sententiā: omnis causa creata connectitur essentialiter cū possibilitate suorum effectuum, non solum mediatè, quatenus cum Deo connectitur, & Deus cū omni possibili, sed etiā immediatè. *Probat.*: tum quia omnis causa secum identificat vim productivam suorum effectuum, quæ vis repugnaret, si effectus fierent impossibiles, cum repugnet vis producendi effectum chymericū. Tum quia quævis causa essentialiter infert distinctionē suorum effectuum à chymericis, cū sit essentialiter potens dare esse veris entibus potius quàm chymericis, & verè contineat virtualiter perfectionem potius eorum, quàm chymerarum. *Probatio* ista connexionem evincit in causis etiam inadæquatis, nec non in causis purè obediēcialibus relatu ad effectus supernaturales; quin inde si quatur, eos non esse supra exigentiam naturæ: semper enim sunt supra exigentiam, quæ petat illos producere, aut illos inferat actu existere: nō verò, quæ petat illos posse producere, aut quæ inferat, illos non repugnare, si existant, in quo nihil absurdū.

43 *Dices* ergo Angelus, comprehendens hominem, cognosceret distinctè & evidēter omnes & singulos effectus, quos homo potest obediēcialiter producere: nam epistitas essentialiter connexa, si comprehendivè cognoscatur, est medium suffi-

suffi
dēte
aut
nat
tinā
sup
por
Res
nis
nos
tur
seq
der
con
fici
non
go/

tus
pos
fatu
iden
cau
fuis
adæ
obe
cau
ver
cau
tinē
mer
tem
pos
bet
libe
quo
cun
que
rā
im
con

sufficiens ad cognoscendum evidēter terminum connexionis. Hinc autem sequitur absurdē, Angelum naturali lumine cognoscere distinctē & evidenter plurima entia supernaturalia, imò fere omnia, si potest homo elevari ad quodlibet. *Resp.*: si de ratione comprehensionis sit distinctē cognoscere terminos omnes, quibuscum connectitur objectum, *nego suppositum cōseq.*, scilicet Angelum comprehendere naturaliter hominem, saltem comprehensione perfectissimā & strictissimā. Si verò non sit (quod non est hujus loci examinare), *nego sequelam* objectionis.

44 *Affero* 3.: quilibet effectus connectitur essentialiter cum possibilitate suarum omnium causarum. Ratio: quia quilibet secum identificat veram capacitatem, ut causetur ab omnibus & singulis suis causis, sive adæquatis, sive inadæquatis, sive naturalibus, sive obedientialibus, potius quam à causis chymericis: implicat enim vera capacitas accipiendi esse à causā chymericā: infert ergo distinctionem earum omnium à chymericis, quod est inferre possibilitatem ipsarum. *Affero* 4.: quodlibet possibile connectitur cum quolibet possibili, & cum chymērā quālibet ut impossibili. Ratio: quia quodlibet connectitur immediate cum Deo, & Deus immediate cum quolibet possibili, & cum chymērā quāvis: quod autem connectitur immediate cum B connexo cum C, connectitur mediate cum C. *Affe-*

ro 5.: Quodlibet possibile connectitur etiam immediate cum fere omnibus possibilibus. Ratio: quia quodlibet potestiam habet ad producendam quodlibet, & ut producat a quolibet, ut vidimus *disp. prec. c. 5.*: hæc autem potentia connexionem importat, ex dictis *in assert. 2. & 3.*

45 Sed contra 4. *Affer.* obijcies 1.: si quodvis possibile connectitur cum chymērā quāvis ut impossibili, sequitur, quod, si vel una chymera fieret possibilis, nihil esset possibile, sed omnia implicarent contradictionem: ergo inutilis erit ad aliquid probandum argumētatio sub hypothese impossibili, siquidem sub eā simul erit & non erit quod intenditur, atque adeò simul inferetur & non inferetur. *Neg. conseq.* absolute: nam licet hypothesis impossibilis sit inutilis ad probandum aliquid esse possibile, utilis tamen est ad probandum aliquid tandem esse impossibile seu repugnare: ad hoc autem non est mirum, quod conditionatum involvat simul esse & non esse: alias non esset impossibile, nec assumeretur ut tale ad inferendum aliquid impossibile, ut frequenter assumitur. Sic cum dicitur, *si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab ipso*, jam ex parte conditionati ponitur indistinctio impossibilis: dūque sic pergitur, *sed distinguitur à Filio: ergo procedit ab ipso*, conclusio ista æquipollet huic, *ergo impossibile est, quod non procedat ab ipso.*

46 Accedit, quod saepe assumitur hypothesis impossibilis contra adversariam, qui non putat eam impossibilem, ut accidit in dictâ hypothesis de Spiritu Sancto contra Græcos assumptâ: tunc autem non est inutilis argumentatio. Interdum etiam præscinditur à connexionem generali objectorum inter se; solumque consideratur, aut inquiritur, an hoc objectum peculiari titulo inferat aut destruat illud aliud? quem ad finem utiliter assumitur hypothesis impossibilis.

47 *Objic. 2.*: Petrus nunc existens non connectitur cum possibilitate suæ carentiæ; alioquin, si carentia Petri fieret impossibilis, Petrus deficeret, quod ex terminis repugnat: implicat enim deficere id, cujus carentia vel defectus est impossibilis. *Neg. aff.*: quia Petrus & creatura quævis est essentialiter contingens, ac proinde potens non existere, quod non haberet, si carentia ejus fieret impossibilis: tunc ergo necessario deficeret, quia desineret esse ens contingens, sicut deficeret Deus, si desineret esse ens necessarium. *Probatia* adjuncta distinguatur sic: implicat deficere id, cujus defectus est impossibilis nunc & in hypothesis verâ, *conc.*: cujus defectus est, vel esset impossibilis in hypothesis chymericâ, *subdist.*: implicat deficere quoad existentiam

veram & contingentem; quam nunc habet, *neg.*: quoad aliam essentialiter diversam, quam tunc haberet, *transseat*. Hinc loquendo de existentia Petri verâ & contingenti, rectè inferitur, *Petrus existit: ergo potest deficere*, & ab opposito consequentis, saltem ratione materiæ, *Petrus non potest deficere: ergo non existit*, existentiam nimirum verâ & contingentem.

48 *Objic. 3.*: Si Petrus & ejus carentia connectuntur cum Deo, sequitur duo contradictoria formalia, nempe Deum & carentiam Dei, esse inter se connexa quoad existentiam, ut ostenditur hoc discursu: *Si datur carentia Dei, datur carentia Petri: sed si datur carentia Petri, datur Deus*, quocum carentia Petri connectitur: *ergo si datur carentia Dei, datur Deus*. *Nego sequel.*, & *dist. maj.* illius discursus: si datur carentia Dei, datur carentia Petri contingens, quæ sola nunc est possibilis, *neg.*: datur carentia Petri necessaria, quæ nunc est chymérica, *conc. maj.*. Tum *dist. min.*: si datur carentia Petri contingens, & verè possibilis, quæ sola connectitur cum Deo, datur Deus, *conc.*: si datur carentia Petri necessaria, quæ modò est chymérica, datur Deus, *neg. min.*; non enim chymericæ invicem connectuntur cum Deo ex n. 41.: & tandem *neg. consequ.*

DIS-

DISPUT. VIII.

*De Causâ primâ quatenus concurrente cum secundis
ad earum effectus.*

CAP. I.

Deus immediatè concurrat ad omnes effectus Creaturarum.

I Conclusio hæc adeo recepta est inter Orthodoxos, ut contrariam, cujus præcipuus defensor est Durandus, erroris in fide damnet: de quo P. Suar. d. 22. *Metaph. s. 1.* Sensus illius est, causas creatas à Deo pendere, non solum in essendo, sed etiam immediatè in operando; ita ut Deus non modò sit causa mediata omnium effectuum, quatenus eorum causas producit, & conservat, verùm etiam in eos immediatè influat: quæ actio, sive influxus Dei cum causâ secundâ immediatè concurrentis *concurfus simultaneus* appellatur. Prob. 1. ex Sac. pag. tum Joann. 1., *Omnia per ipsum facta sunt*, & 15., *sine me nihil potestis facere*: tum 1. ad Corinth. 12., *Deus, qui operatur omnia in omnibus*: tum Act. 17., *In ipso enim vivimus, movemur, & sumus*: tum innumeris alijs testimonijs, quibus planè docemur, Deum formare humana membra in utero Matris, producere fœnum, herbam, triticum, flores, fructus, &c.: quæ omnia de immediatâ Dei operatione constanter accipiunt SS. Patres, ut videre est apud Suar. *loc. cit.*

2 Prob. 2. ratione: Dominio Dei perfectissimo in causas secundas & in earum effectus respondere debet ex parte causarum & effectuum subjectio, ac dependentia summa: atqui subjectio ac dependentia multò major & strictior erit, tum ex parte causarum, si à Deo pendeant non solum in essendo, sed etiam immediatè in operando: tum ex parte effectuum, si pendeant ab ipso, non solum per causam secundam, sed etiam immediatè per se: ergo &c. *Confirm. 1.*: Omnis effectus essentialiter à Deo pendet in conservari, ut fatentur omnes: ergo & in fieri seu primò producti. *Conseq. prob.*: quia nulla ratio est, cur effectus in conservari pendeat essentialiter ab eo, à quo non pendet in fieri: non enim difficilius, imò facilius est ex terminis, aliquandiu retinere præhabitam existentiam, quàm illam primò producere. Quare, si agens creatum sine concursu Dei sufficit ad dandum esse in primo instanti, cur non & ad conservandum in secundo? Maximè, cum ferè semper applicatum maneat per aliquot instantia; & quavis statim deficeret, substitui poterit aliud univocum, vel æquivocum.

3 *Confirm. 2.*: ad dominium Dei pertinet posse quaslibet operationes & effectus immediatè im-

pedire, vel existentes destruere, quin necessariò destruere debeat eorum causas secundas, præsertim non connexas essentialiter cū operatione. Sic de facto impedit Deus combustionem ignis Babilonici, quin ignem destrueret, vel aliquo requisito, seu comprincipio creato privaret. Atqui Deus non aliter hoc potest, nisi quatenus potest negare, vel suspendere concursum suum immediatum, quo indiget omnis entitas, ut producat, aut conservetur: ergo &c. *Patet min.*: quia si operatio ignis v. g. non indiget immediato Dei cōcursu, quomodo poterit Deus illam impedire, vel existentem destruere, nisi destruat ignem? Non certè per præceptum: illud quippe non percipit ignis, nec, si perciperet, minùs integram haberet potestatem agendi. Saltem operatio potentia libera cum solis cōprincipiis creatis nullo modo posset à Deo cohiberi.

4 Solum superest recursus ad quamdam sympathiam, vicusque omnis entitas creata essentialiter habeat non posse operari, nisi volente Deo. Sed verò, si omnis operatio creata præsupponit essentialiter Deum volentem, cur non & immediate influentem? Siquidè id, cui non deest continètia & proportio ad influendum, & aliunde determinatè & in individuo prærequiritur ex essèntiâ ipsa actionis, ut talis, non est mera conditio, sed virtus influens, ut inductione constet: & alioquin numquam posset

causa influens à merà conditione discerni. Hoc maximè urget, si Omnipotentia non sit distincta formaliter à voluntate Divinâ: sed urget etiam satis cum solâ indistinctione reali.

5 *Confirm.* denique: repugnat, quòd opera naturalia usque adeò perfecta, & tantæ ac talis proportionis, proveniant à solo agente irrationali, nullam præhabente eorum ideam. Nam, si stultus est, qui credat, imaginem egr. giè pictam rosæ, lilii, leonis, aut equi, vel rotatum horologium motu ordinatissimo præditum, non esse opus ab artifice valde rationali cū ideâ factum, quantò erit stultior, qui id ipsum credat de verâ rosâ, vero lilio, vero leone, aut equo vivo: quæ certè sunt opera multò majoris perfectionis, subtilitatis, vigoris, harmoniæ, ordinisque partium, quàm pictura, horologium, aut aliud quodlibet artefactum? Prorsus ergo repugnat, quòd huiusmodi opera proveniant à solis causis irrationalibus sine concursu rationalis agentis, nempe Dei, rerum omnium ideas præhabentis.

6 *Objic.* 1.: quòd Deus cōferre possit, & de facto conferat creaturis virtutem activam omnino integram suorum effectuum, magnopere commendat liberalitatem, & potentiam Dei; sicut valde commendat Artificis peritiam, quòd possit horologium fabricare, aptum per se moveri sine immediato Artificis concursu. *Resp.*: hoc probat absurdè, posse creaturas si-

ne

D
ne in
la, sic
temp
posse
destru
viden
rum
quan
rat, l
ralita
supre
plici,
tell.
à sub
mâ d
tenti
tiâ e
non i
pend
tifici
plici
in ta
impe
perfe
ita u
bean

7
pe d
tu: c
su pr
confe
riori
guit
alioc
rem
expe
fume
aque
causa
non
fine

ne influxu Dei conservari per facultatem, sicut sine Artifice conservantur templa, domus, & alia. Probat itē, posse à Deo produci creaturam indestructibilem, aut connaturaliter videntem Deum, cum etiam illarum perfectionum communicatio quondam liberalitatem præferat. Dicendum igitur, quod liberalitas illa repugnat perfectioni supremi donisii simpliciter simpliciter, quā Deus se spoliare non potest. Unde etiam nequit Creaturā à subiectione ac dependentiā summā dispensare, nec illi conferre potentiam ad effectus carentes essentialitatis creati, quales essent, qui non immediate ratione sui à Deo penderent. Illa verò humani Artificis peritia non est perfectio simpliciter simplex, sed tantum prout in tali subiecto, in quo supponit imperfectionē, nempe, quod non perfectē sibi subijciat artefactum, ita ut huius materia & forma debeant ab eo essentialiter pendere.

7 *Obijc. 2.*: Causa creata sapere est æqualis, vel superior effectui: ergo poterit illum sine concursu primæ causæ producere. *Neg. conseq.*: quia æqualitas aut superioritas perfectionis se solā non arguit virtutem operativam effectus; alioquin Sol solem, vel equus murem produceret. Si verò accedat experientia activitatis, probat ut summum, causam creatam esse adæquatam in suo genere, scilicet causæ secundæ: ex hoc autem, sicut non sequitur, illam posse operari sine immediatā dependentiā à cau-

sā materiali, ita nec sine immediato concursu causæ primæ. *Dicen.*: ergo Deus, dum concurrat cum causis secundis, erit causa partialis: quod est contra dignitatem agentis perfectissimi. *Dist. conseq.*: erit causa partialis partialitate effectus, *neg.*: totum enim producit Deus, sicut totum creatura: partialitate causæ actu influentis. *Subdist.*: ex attemperatione & dignatione, ut locum relinquat activitati creaturarum, *conc.*: ex indigentia, vel insufficientiā virtutis, *neg. conseq.*: est enim Divina virtus ex se sufficientissima, ut se solā producat quosvis effectus absolutos. Unde nec est partialis in actu primo, sed solum in actu secundo; nec umquā definit esse totalis in suo ordine, videlicet causæ primæ.

8 *Obijc. 3.*: Causa materialis & formalis, ut in suo genere causent, non pendet immediate à Deo: ergo nec causa efficiens, ut in suo genere operetur. *Dist. antec.*: non pendet immediate à Deo, ut exercente munus, imperfectionem præferens, subiecti, aut formæ, *conc.*: ut efficiente causalitatem ipsam materiale & formalem, *neg. antec.*, & *conseq.*: quia munus & denominatio efficientis nullam arguit imperfectionem, nisi addas per modum agentis secundi, vel subordinati. Ex dictis inferes, cum Deus dicitur plura operari per causas secundas, vel mediis creaturis, non significari, quod Deus sit tunc causa purē mediata & remota; sed solum quod sapē utitur crea-

creaturis, tamquam causis sibi subordinatis, & ad ipsius autum operantibus. Hoc tamen non tollit essentialem & immediatam dependentiam Creaturarum à Deo in operando. Restat præcipua difficultas de concursu Dei ad actus liberos Creaturæ, præsertim peccaminosos. Sed prius stabilienda est sequens conclusio.

CAP. II.

Causæ secundæ, & causæ primæ cum eâ concurrentis eadem est actio.

9 **C**ontrarium docet Thomistæ frequenter, apud quos actio causæ primæ consistit in actu Divinæ voluntatis, qui, prout terminatur ad effectum creaturæ, est concursus simultaneus, & prout terminatur ad actionem creaturæ ipsius, est concursus prævius; quamquam aliunde concursum præviū esse volunt physicam prædeterminationem (de quâ post), & eam se habere dicunt per modum actionis Dei terminatæ ad actionem creaturæ. Sed Conclusio nostra probatur: actio creaturæ essentialiter pendet à Deo, ut à causâ immediatâ; alioquin jam erit aliqua vera entitas, non pendens immediatè essentialiter à Deo: quod est incidere in sententiam Durandi. Sed non pendet à Deo per aliam actionem realiter distinctam: ergo pendet per se ipsam, tam *ut quod*, quam *ut quo*; ac proinde ipsa est actio Dei, per ipsamque oritur effectus à Deo.

10 *Minor prob. 1.*: quia repugnat saltè naturaliter actio ac-

tionis, cum omnis actio ex conceptu suo sit effluxus, & egressio sui & termini à virtute causæ. 2.: quia superflua omnino est illa actio quasi reflexa; cum optimè possit eadem actio procedere indivisim à duobus agentibus, maxime, quando alterum alteri subordinatur, ut patet in intellectu & specie, in voluntate & habitu adquisito, ac id nominatim docet de Deo & Creaturâ D. Thomas 1. p. q. 105. ar. 5. ad 2. dicens: *Una actio non procedit à duobus agentibus (intellige totalibus) unius ordinis sed nihil prohibet, quin una & eadem actio procedat à primo & secundo agente.*

11 3.: quia sequitur contra Thomistas, sufficere concursum præviū, & superfluere simultaneum. *Probat.*: quia Deus per illam actionem actionis, quæ est concursus purè prævius, immediate causat actionem creaturæ: ergo & hujus effectum: sicut enim mediatio unius actionis non tollit im-mediationem causæ respectu effectus, ita nec mediatio duarum, cum neutra sit propriè medium. Superfluit igitur alia insuper actio Dei realiter vel formaliter distincta, ad effectum terminata, in quâ Thomistæ collocant concursum simultaneum. 4.: quia vel Deus causat præviè actionem creaturæ per solam physicam prædeterminationē, vel etiam per aliam actionem secum identificatam? Si primum: ergo, an physica prædeterminatio sit qualitas, licet transiens? Vel an sit ac-

actio purè modalis? Si qualitas, incidit in Durandismum, non aliter ac si diceret, Deum non causare calefactionem, nisi medio calore. Si sit pura actio, jam admit- tis actionem Dei transeuntem, rea- liter à Deo distinctam. Quid er- go prohibet Deum agere per ac- tionem ipsam creaturæ? Si prop- terea dicas secundum, prorsus inutiliter, & contra mentem Tho- mistarum admittes duplicem con- cursum prævium immediatum, & utrumque prædeterminantem.

12 5.: quia, si Deus actio- nem creaturæ causat per actionem præviam, Deus in actu secundo producit actionem creaturæ prius, quam creatura ipsa. Hoc autem cum libertate nostrâ non cohæret. Quomodo enim liberi erimus ad actionem quæ supponitur à Deo producta prius, quam à nobis eli- ciatur? 6.: quia illa actio actionis non potest esse creatio; hæc enim non semper admiscetur in operi- bus naturæ & artis, juxta D. Tho- mam 1. p. q. 45. ar. 8.: & certè terminus illius actionis, v. g. ca- lefactio, non fit ex nihilo. Deinde non esteductio: quia hæc est ac- tio pendens à subjecto præsuppo- sito, in eo recepta, & realiter ea- dem cum passione: quæ omnia cõ- venire non possunt actioni à Deo indistinctæ.

13 7., & à priori: quia ac- tio est propria illius virtutis, à quâ præsuppositâ pendet essentia- liter & immediate, immedatione ut quo, ita ut inter ipsam & vir-

tutem nihil mediet, etiam moda- liter distinctum. Vel cedo, quânam aliâ ratione calefactio est actio propria caloris? Sed actio creatu- ræ pendet essentialiter à virtute Dei præsuppositâ, & ita immedia- tē, ut inter ipsam & virtutem Dei nihil mediet, etiam modaliter dis- tinctum; aliàs mediet alia exter- na actio à Deo distincta, contra doctrinam Adversariorum: ergo actio creaturæ est etiam actio pro- pria Divinæ virtutis. Nec dicas, mediare aliam actionem solū for- maliter, aut virtualiter distinctam. Tum quia similiter dici poterit, virtutem creatam secum identifi- care quamdam actionem, quæ vir- tualiter aut formaliter mediet in- ter ipsam & actionem transeuntē. Tum etiam, quia saltem in sensu reali nihil mediat inter virtutem Dei, & actionem creaturæ: ergo hæc in sensu reali est immediata & propria actio Dei.

Objectiones solute.

14 **O** Bjfc. 1.: actiones speci- ficantur à causis: ergo à diversis causis nequeunt non di- versæ actiones provenire. *Dist. an- tec.*: quando actiones aliande sup- ponuntur realiter distinctæ, *conc.*: aliter, *neg. antec.*, & *conseq.*. Sic eadem actio provenit ab intel- lectu & specie, vel à voluntate & habito. Sic etiam dicitur, poten- tias specificari ab actibus; & tamen ab eadem potentiâ oriuntur actus specie diversi, ut à voluntate amor & odium, vel actus boni & mali.

15 *Objic. 2.*: actio creaturæ dependet à concursu Dei, & est illo posterior. Item concursus Dei est perfectior & universalior, quàm concursus creaturæ: hoc autem stare nequit sine distinctione reali inter utrumque. Accedit, quòd Deus & Creatura agunt sub diversâ ratione formali. *Resp.*: actio creaturæ dependet à concursu Dei in actu primo, idest, à decreto Omnipotentiam applicante ad concurrendum; secus verò à concursu Dei externo, sive in actu secundo: cum hoc enim identificatur realiter actio creaturæ, quæ proinde nec est realiter illo posterior &c.. Dico, *realiter*: quia in sensu formali & præfativo concursus Dei ex genere suo prior est prioritate logicâ, & in subsistendi consequentiâ: & in eodem sensu actio creaturæ ab illo dependet, quatenus rectè arguitur, *existit actio creaturæ: ergo existit actio Dei*, non è converso. Similiter in eodem sensu formali concursus Dei est universalior, quia sub nomine *operatio Dei* extendi potest ad omnes actiones possibles: est item perfectior saltem potestativè, quia contrahi potest ad perfectiores species actionum. Et hinc dicitur Deus agere sub ratione entis, creatura verò non ita: quia scilicet Deus agit per virtutem ex se potentè producere quidquid est ens; illa enim formalitas, quæ invenitur in omni effectu producibili ab aliquâ potentia, & præterea in nullo, dicitur illius potentie ratio formalis *sub quâ*.

16 Sed nota, quod non modo concursus Dei ut sic, verum & concursus Dei determinatus potest adhuc præscindi ab actione creaturæ, saltem pro explicito, nempe secundum respectum ad primam causam: & ita spectatus, est etiam perfectior, universalior & prior *præsuppositivè* & *argutivè*, quia præsupponit & arguit virtutè perfectiorem, universaliorem, & priorè virtutè creatâ: diciturque tendere sub ratione entis universalis, præsuppositivè scilicet, quatenus oritur à virtutè respiciente rationem ejusmodi. Hoc pacto verum est dicere, quòd Deus ad quemlibet effectum individuum concurrat, *ut primum agens*, & *ut causa perfectior, ac universalis*, sibi subordinans causam creatam. Ceterum, ut hæc locutio in sensu reali vera sit, sat est, quod una & eadem realiter actio vim habeat præstandi diversas denominationes juxta diversam indolem causarum, quas per se essentialiter præsupponit. Nimirum: quia una & eadem actio per se essentialiter præsupponit in Deo virtutem à nullo causatam; infinite perfectam, & universa continentem, tribuit Deo denominationem *primi* & *universalis agentis*, sive *agentis per modum primæ causæ*: quia verò præsupponit essentialiter in Creaturâ virtutem imperfectiorem, limitatâ, & quæ sine Dei voluntate & influxu nec existeret, nec agere potest, ideo tribuit creaturæ denominationem *agentis per modum causæ secundæ*, & *subordinate*.
Res

17 Res explicatur exemplis: sic enim Sol, ut *actu concurrens* cū corpore sublunari, est causa universalis; & tamen actualis concursus ad determinatum effectum particularis est, nec aliter universalis, nisi quatenus per se supponit virtutem solis. Item concursus intellectus passim dicitur perfectior & universalior, quam concursus huius, aut illius speciei impressæ: & tamen si locutio sit de cōcursu determinato ad cognitionem A. v. g. realiter sumpto, non aliter vera est, nisi quatenus actio per se supponit perfectiorem & universaliorē virtutem in intellectu, quam in specie. Item causalitas causæ efficientis perfectior est, quā causæ materialis; ideoque ista dedecet Deum, illa non dedecet: & tamen utraque causalitas, nempe actio & passio, realiter eadem est, etiam apud Thomistas communiter. Sicut ergo in his exemplis una & eadem causalitas tribuit diversas denominationes juxta diversā indolem causarum, quas per se supponit, ita pariter in re presenti. Unde etiam inferes, quod, dum producitur actus vitalis, eadem actio Dei & creaturæ est transiens & immanens, vitalis & non vitalis, non quidem *absolute*, sed *respectu* *ve*, seu respectu diversorum: nempe vitalis & immanens respectu animæ; transiens vero & non vitalis respectu Dei, sicut eadem causalitas est vitalis & immanens respectu intellectus, & non vitalis nec immanens respectu speciei, quæ

certè non vivit per eam actionem, nec eam recipit.

18 *Obje. 3.*: si eadem est actio Dei & creaturæ, Deus à creaturâ pendebit in operando: non enim potest operari per actionem creaturæ sine creaturâ. Sed *objectionem* retorqueo: nam si Deus producat actionem creaturæ per actionem distinctam, siue secus, certum est, quod illam producere non potest siue causâ creatâ: semper ergo à creaturâ pendebit in operando talem actionem. Itaque *nego sequel.* absolute: quia non proprie dicitur pēdere in operando ab alio, qui non potest utcumque operari sine alio, sed qui non potest sine alio sibi non subdito in operando: unde non proprie dicitur pendere à calamo in scribendo, qui calamum habet ad manum cum potestate utendi pro libitu. Deus autem sibi subditas habet in operando creaturas omnes, etiam liberas. Illa vero necessitas adhibēdi causam creatam, posito quod Deus velit agere tali actione, & nō aliâ, non est dependentia se tenens ex parte Divinæ virtutis, sed unicè se tenens ex parte talis actionis externæ: quod certè non sufficit, ut Deus dependere dicatur; alias dicere quoque poteris, quod Deus in educendo calorem pendet essentialiter à materiâ.

19 *Obje. 4.*: Deus nequit agere per actionem à se realiter distinctam. 1.: quia est agens infinitum in lineâ agendi: & infinitum in eâ lineâ, in quâ infinitum est,

Qq 2 idem

identificat secum ultimam actualitatem. Sic Deus nequit vivere per actionem vitalem à se realiter distinctam, quia est infinitus in ratione viventis. 2.: quia agens perficitur per suam actionem: Deus autem perfici nequit per actionem à se distinctam. *Neg. ass.* negandum etiam à Thomistis, apud quos gratia & aliæ qualitates supernaturales à solo Deo producuntur per veram & propriam educationem, à passione realiter indistinctâ: educatio autem nequit non esse realiter distincta à Deo; alioquin passio gratiæ in animâ à Deo non distinguitur. *Ad 1. prob.*: Deus titulo infinitudinis in lineâ agendi identificat secum actualitatem & operationem, quâ perfici potest, nempe immanentem: identificat etiam ultimam actualitatem, seu perfectionem de lineâ virtutis activæ, nempe infinitam & actualissimam sufficientiam ad agendum, nec non applicationem liberam. At non identificat secum actualitates pertinentes ad perfectionem effectûs, cuiusmodi sunt actiones transcurrentes; alioquin ipsam etiam effectus existentiam secum identificaret.

20 Et hinc *instatur* exemplum de lineâ vivendi: nam Deus identificat secum non solum operationem, sed terminum, aut quasi terminum vitalem, v.g. amorem sui: ergo pariter identificabit terminum virtutis activæ, qui est creatura. Disparitas igitur in eo est, quod lineâ vivendi est lineâ operandi immanenter: at lineâ agendi

ad extra est lineâ operandi transcun-
cun-ter: sola verò operatio immanens est actualitas & perfectio agentis; nam actio transiens, cum non sit in agente, sed in passio vel termino, solum passum vel terminum intrinsicè actualiat ac perficit. *Ad 2.* licet actio transiens aliquomodo dici possit perfectio agentis creati, quod innatè appetit explicare suam virtutem, & ex effectu haurire potest commodum aliquod; non ita respectu Dei, cui non melius est agere ad extra, quam non agere: ideoque respectu Dei solum est actualitas merè extrinseca, nullatenus perficiens, sed purè denominans Deum actualiter agentem: quemadmodum nullatenus Deum perficit nostra cognitio, licet sic actualitas Deum denominans actualiter cognitum.

21 *Obije.* 5.: quilibet effectus per se ipsum pendet à Deo; non enim est indifferens, ut sic, vel non sit à Deo, si semel existat: ergo quilibet est productio sui à Deo. Sed non est productio sui à causâ creatâ: ergo non eadem actione producitur à Deo & à creaturâ. *Obiectio* æquè probat contra Thomistas, quod actio creaturæ est productio sui à Deo, ac proinde quod est actio Dei. Itaque quilibet effectus essentialiter pendet à Deo, ut *quod*, quia essentialiter exigit esse terminum actionis Dei: non tamen pendet per se ipsū ut *quod*, seu per modum emanationis actualis; quia ex se indifferens est, ut à Deo pendeat per varias actiones, vel natura-

Di
rales
tas à
rà, &
creati
22
quent
applic
concu
dâ, fa
antiqu
tra:
nens
effect
dum
non li
conne
eff. d
ne ex
inter
in loc
cunde
actio
rara q
& sim
quod
ac pro
dum
se app
ipsa c
actio
re di
creatu
extern
sic ta
fectus
cipiun
vel co
actio,
2
tu sec
cursu

rales, vel supernaturales, vel or-
tas à solo Deo, vel etiam à creatu-
rà, & sæpe etiam vel eductivas, vel
creativas.

22 Nunc tamen observa se-
quentia. 1.: decretum, quo Deus
applicat Omnipotentiam suam ad
concurrendum cum causâ secun-
dâ, sæpe vocatur, præsertim apud
antiquos, actio Dei, etiam ad ex-
tra: tum quia est operatio imma-
nens Divinæ voluntatis respiciens
effectum externum: tū etiam quia,
dum vult concurrere cum causis
non liberis, efficaciam habet, &
connexionem infrustrabilem cum
effectu, in quâ convenit cum actio-
ne externâ. Et de hâc actione Dei
internâ loquitur D. Thomas varijs
in locis, ut, cum ait, actiones se-
cundorum agentium fundari super
actione Dei: item magis esse ope-
rata quâdam, quàm operationes,
& similia. Hoc tamen non tollit,
quod externa actio sit etiam verè
ac propriè actio Dei: quemadmo-
dum non sola volitio, quâ homo
se applicat ad opus externum, sed
ipsa quoque externa operatio, est
actio animæ verè ac propriè. Qua-
re distinguenda in Deo est circa
creaturas duplex actio, interna, &
externa, sive immanēs & transiens;
sic tamen, ut interna respectu ef-
fectus magis propriè dicatur prin-
cipium, vel applicatio principij,
vel concursus in actu primo, quàm
actio, vel cōcursus in actu secundo.

23 2.: concursus Dei in ac-
tu secundo interdum dicitur *con-*
cursus Divinus, & *actio Divina*,

nō quidem formaliter & intransi-
tivè, sed præsuppositivè, possessivè,
& egressivè; quemadmodum Ver-
ba Christi D., imò & omnia, quæ
dicunt Scriptores. Canonici, vo-
cantur *Verba Divina*, & *Sermo Di-*
vinus, quāvis in se sint quid crea-
tum. Cur autem non ita vocentur
quilibet effectus, vix alia ratio est,
quàm consuetudo loquendi, quæ
potuit aliter institui, si vellet usus:
quomodo *regia* vocantur, non so-
lū actiones Regis, sed quæcum-
que specialiter ad Regem pertiner,
ut equi regii, regia palatia, Regiæ
naves, &c.. 3.: concursus Dei ex-
ternus dici potest *imperfectus*, &
actio imperfecta, non moraliter
respectu Dei, propter dicenda in
sequentibus; nec item physicè pri-
vativè, quasi careat aliquâ perfec-
tione, quam juxta ordinem Divi-
næ voluntatis habere debet; sed
physicè negativè, quatenus est quid
finitum, ac limitatum, sicut om-
nis entitas creata. Sic *Deuterom.*
32. dicitur, *Dei perfecta sunt ope-*
ra: & tamen non est dubium, quin
Dei opera, seu effectus, imperfec-
tionem habeant creaturæ propriæ.

24 4.: Cum Deus se solo
conservat effectus à causâ secundâ
productos, ut plerumque accidit,
non eos conservat eadem actione,
quâ primò produxit: nam, tum
prima productio sit actio, non so-
lius Dei, sed etiam creaturæ, cessa-
re debet, creaturâ cessante ab in-
fluendo. Deus ergo conservat eos
effectus ut causa totalis in actu se-
cundo, adeoque novam actionem

se solo adhibet æquivalentem ei, quæ primò prodijt à Deo simul & causâ secundâ. Nec obstat 1., quòd conservatio dicatur continuata productio. Nam hoc verum est, tum physicè, quando causa totalis conservans non distinguitur à primò producente: tum moraliter, quando alia causa, vel actio, sine interruptione succedit loco prioris, idemque præstat opus, ac munus, quod illa præstaret, si permaneret. Nec obstat 2., quòd illa nova actio non transferat effectum de non esse ad esse. Nam hoc est per accidens respectu actionis, quòd effectum inveniat jam existentem in instanti præcedenti; atque ita dicatur, non tam illum producere, quàm tenere in esse, vel conservare: de se enim ita dat esse effectui pro hoc instanti, ut pariter illud daret, si non exstisset in præcedenti. 5. denum: dum concursus Dei dicitur *simultaneus* cum actione creaturæ, non significatur simultas conjunctionis duarum actionum, sed tantum simultas identitatis inter actionem Dei & creaturæ, nec non simultas applicationis utriusque virtutis ad concurrendum in eodem reali naturæ signo.

CAP. III.

Qualiter immediatus Dei concursus ad actus creature peccaminosos, nec Deum faciat Authorem peccati, nec destruat libertatem creatam?

25 **D**Octrina Thomistarum est, Deum idcirco non

esse causam & Authorem peccati, quia, licet concurrat (& quidem ex vi decreti efficacis, ac prædeterminantis) ad entitatem actus pravi, sitque illius entitatis causa per se tamen nullo modo concurrat ad malitiam actus ut talem: idque, sive malitia consistat in privativo, nempe in carentiâ rectitudinis debitæ, sive consistat in positivo, id est, in ipsâ positivâ tendentiâ actus pravi, v. g. odij Dei. Ubi nota, quod entitas actus vocari solet *materiale peccati*, *fundamentum*, & *substratum malitiæ*; malitia verò vocatur *formale peccati*, & *peccatum pro formali*, vel *pro expresso*. Cæterum hæc doctrina & est contraria libertati propter decretum prædeterminans, de quo infra cap. 5., & non bene consonat Sanctitati Dei: quia non satis salvat, Deum non esse Authorem peccati, si verè est Author & causa per se actus pravi quoad entitatem. Quare ex hoc capite —

Rejicitur doctrina Thomistica —

26 1.: **P**osito, malitiam consistere in positivo, seu realiter identificari cum actu, malitia realiter à Deo producitur, sicut entitas actus, ut patet hoc syllogismo expositorio, *Hæc entitas odij realiter à Deo producitur: sed malitia odij est realiter hæc entitas odij: ergo malitia odij realiter à Deo producitur*: si ergo Deus ita producit entitatem, ut sit Author illius, pariter & malitiam. *Respondent Adversarii*, ipsam quoque malitiam à Deo produci, in quantum en-

*Di-
entitas
maliti-
tiones
siones
ferunt
sicè &
tinet a
in se e,
24. ar.
Dcum
sicè à
27
illæ ne
virtua
maliti
ficatis
tradi
non pr
disting
titate
dicata
creati
terij T
tio pro
ductu
transfe
versar
sequit
titer
quam
Prob.
tas pe
ducta
Deo v
litiâ:
positâ
actus
fiant
action
licâ,
produ*

entitas physica est, non in quantum malitia. Sed in primis reduplications istæ non sunt meræ præcisiones intellectus: nam hæc nihil cōferunt ad id, quod peragitur physice & à parte rei: *fieri autem pertinet ad ipsam rem, secundum quod in se est*, juxta D. Thomam 3. p. q. 24. ar. 1. ad 2.: & nefas est dicere, Deum esse Authorem malitiæ physice à parte rei, seu in sensu reali.

27 Deinde reduplications illæ non denotant distinctionem virtualem intrinsecam, vi cujus de malitiâ & entitate realiter identificatis verificentur prædicata contradictoria, videlicet *produci & non produci* à Deo. Nam virtualis distinctio, vi cujus de eadem entitate verificentur hujusmodi prædicata, exemplum non habet in creatis. Exemplum autem Mysteriorum Trinitatis, ubi à Patre filiatione producitur, essentia non producitur, nec est ad rem vilissimam transferendum, nec prodest Adversariis: nam ex eorum doctrinâ sequitur, posse realiter existere entitatem actûs, quin existat malitia, quam secum realiter identificat. *Prob.*: quia juxta ipsos nec entitas peccati, quatenus à Deo producta, nec actio Creaturæ prout à Deo volita, connectitur cum malitiâ: poterit ergo contingere, ut positâ actione Dei circa entitatem actûs determinati, secum identificantis malitiâ, & positâ simul actione creaturæ prout à Deo volitâ, nulla detur ulterior malitiæ productio. Cur enim hæc ulterior

productio suspendi non poterit? Sed tunc existeret entitas actûs, secum identificantis malitiâ, utpotè à suis causis producta, & non existeret malitia, utpotè à nullo producta: ergo &c..

28 Solùm ergo superest, ut illis reduplicationsibus denotetur, Deum nō intendere malitiâ, quâ talem, nec ex eâ moveri ad producendum actum. Ceterùm hoc non tollit, quominus Deus sit Author malitiæ, si verè sit Author, & causa per se entitatis actûs. *Prob.*: quia nec Creatura malitiâ directe intendit, nec ex eâ movetur, juxta illud, *Nemo intendens in malum operatur*, & juxta D. Thomam, qui ex professio id probat q. 1. de mal. ar. 3.; sed movetur Creatura solùm ex delectabilitate actûs, aut objecti, quam si posset à malitiâ fecerere, plerumque secerneret libentissimè: & tamen, quia creatura producens physice actum producit verè malitiâ, tamquam rationem *quæ*, ideo est Author & causa per se malitiæ. Atqui Deus, dum producit per se entitatem physicam actûs, nequit non producere malitiâ, tamquam rationem *quæ*: ergo pari ratione erit Author & causa per se malitiæ.

29 *Minor prob.* tum syllogismo expositorio nuper adducto: tum quia malitia, ut modò supponitur, est formalitas positiva, positive existens à parte rei, adeoque positive producta saltem à creaturâ: sed quidquid producitur à creaturâ, producitur simul à Deo, nisi

ne-

negetur cum Durando concursus simultaneus: ergo &c.. Tum etiam, quia Deus non producit entitatem actûs sine differentiâ specificâ; alioquin solum produceret actum ut sic, & hic quatenus à Deo productus foret quoddâ universale à parte rei. Sed malitia odij Dei, si in positivo consistat, est ipsa differentia specifica odij Dei, nempe tendentia averfiva in Deum: ergo Deus nequit producere actum odij præcisum à malitiâ. Accedit, quod juxta Thomistas ens transcendit formaliter differentias: ergo malitia, quæ est differentia specifica actûs, est formaliter ens. Sed quidquid est formaliter ens, à Deo produci- tur: ergo &c.. Et quidem mirum erit, quod actio physica omninò præscindat rationem entis à differentijs, quas transcendit, cum tamen id non possit, juxta Adversarios, intellectus, quantumvis præcisivus. Nec dicas, malitiam non esse quid positivum *pro formali*, seu *pro expresso*. Nam voces istæ non significant, malitiam pro priori ad præcisiones nostras non esse quid positivum à parte rei, aliàs non consistet in mero positivo contra suppositionem. Si autem à parte rei est quid penitus positivum, urget argumentum.

30 *Rejicitur 2.*, etiam posito, quod malitia in privatione consistat. Nam privatio, cum in se terminare non valeat actionem physicam, non aliter causari potest imputabiliter, nisi quatenus per se intenditur, & ponitur actus cum

prævisione malitiæ resultat: nec aliter malitia causatur à creaturâ, nisi quatenus per se ponit creatura actum, prævidens resultantiam malitiæ; inde namque censetur hæc virtualiter aut indirecte velle, quantum sat est, ut malitia ipsi tribuatur, & imputetur. Sed Deus, juxta Adversarios, ut Author & causa per se ponit actum, seu materiale peccati, prævidens fore, ut ex eo necessariò resultet malitia: loquimur enim de actu vel intrinsecè libero, vel saltem posito in circumstantiis humanæ libertatis in actu primo cum advertentiâ ad legem prohibentem, in quibus metaphysicè repugnat, actum existere sine malitiâ. Deus ergo malitiam causabit modo, quo illa causari potest, ipsaque Deo ut Authori tribuetur.

31 Huc spectat illa regula generalis, cui contradicere censet stultum D. Thomas: nempe, quando agens vult, aut per se intendit effectum, cui nemper conjungitur malitia ex resultantia inevitabili, vult & intendit malitiam modo aliquo ad imputationem sufficientem, voluntate nimirum indirectâ, & intentione interpretativâ. Sic S. Doctor in 2. *Phys. lect. 8.*, & q. 1. *de malo ar. 3. ad 15.*, cujus verba dedimus in *Phys. ferior.* Nec obest, quod Deus, cum non teneatur legibus, non peccet per illum actum. Non enim hoc inferimus, sed quod Deus sic causa, cur Creatura peccet: quod sine ingenti blasphemâ asseri non valet. Illud tamen

men declaratur hoc syllogismo: Qui facit alterum facere id, quod facere non potest, nisi peccando, facit alterum peccare: sed Deus concurrens ad materiale peccati ex propria determinatione, seu ut causa per se, facit, hominem facere id, quod facere non potest, nisi peccando; certum quippe est, quod homo in his circumstantiis non nisi peccando facere potest materiale peccati: Deus ergo tali modo concurrens, facit hominem peccare, etsi Deus ipse non peccet. Sic Deus non vivit per actum peccati; & tamen si vitalitatem illius actus causat per se, verò facit creaturam vivere per illum.

32 *Dicunt*, Deum producere & velle materiale peccati materialiter sumptum, & præcisè ut est entitas physica, non verò, prout formaliter fundans malitiam, vel sub ratione fundamenti cum eâ connexi, aut eam inferentis. Sed *contra*: quia licet ratio fundantis malitiâ non sit ratio *sub quâ* Deus agit, producitur tamen realiter à Deo, ut ratio *quæ*, sicut producitur à creaturâ, quamvis non sit ratio *sub quâ* respectu illius, non aliter ac ratio vitalitatis producitur à Deo, licet vitalitas respectu Dei non sit ratio formalis *sub quâ*: ergo Deus est Author & causa per se fundamenti malitiæ, non aliter ac Creatura, vel non aliter ac ipse Deus est Author vitalitatis. *Antec. prob. 1.* iisdem rationibus, quibus nuper ostendimus, malitiâ, si consistat in positivo, produci à Deo

ut rationem *quæ*: nam posito, quod malitia in privatione consistat, nequit non fundari in aliquo positivo: hoc autem fundamentum positivum non est aliud, quam ipsa differentia speciâca actus, à quâ non possit præcindere actionem physicam Dei, probavimus n. 29.

33 *Prob. 2.*: quia implicat intelligi physicam & individuam entitatem peccati, v. g. blasphemix, in actu secundo cum libertate in actu primo, & advertentiâ ad legem prohibentem, quin intelligatur vel malitia formalis, vel saltem immediatum fundamentum ejus: nam quid aliud fundat malitiam blasphemix? Sed Deus physice producit libertatem in actu primo cum advertentiâ ad legem prohibentem, & in sensu composito illius producit etiam physicâ & individuam entitatem blasphemix: ergo producit immediatum fundamentum malitiæ. 3.: vel Deus in sensu composito legis prohibentis odium sui potest præcipere entitatem illius odii, quatenus realiter à creaturâ producendam cum concursu Dei, vel non potest. Si potest: ergo poterit præcipere tendentiam averfivam in Deum, prohibendo odium Dei: quod est prohibendo definitum præcipere definitionem. Si non potest, cur quæso, nisi quia talis entitas, quatenus à creaturâ producitur cum concursu Dei, fundat, & infert metaphysicè malitiâ? si enim non infert, nec fundamentaliter opponitur legi prohibenti: cur ergo non erit dig-

na præcepto, maximè cum digna sit amore Dei efficaci, juxta Adversarios.

Exponitur decretum applicans Omnipotentiam ad concurrendum cum causis liberis.

34 **Q**uia præsentis difficultatis resolutio maximè pendet ex indole, seu tendentiâ decreti, quo Deus Omnipotentiam suam applicat ad concurrendum cum causis liberis, sciendum est 1. , unum ex constitutivis libertatis creatæ in actu primo simpliciter proximo, & expedito esse decretum applicativum Omnipotentia: nam eo præciso, licet cætera omnia existere intelligantur, non intelligitur potentia *simpliciter* proxima, nec libertas plena & expedita, sed utrumquid intelligitur potentia proxima *secundum quid*, nempe secundum principia creatæ, quæ nondum est plena & expedita libertas. Ratio hujus est; quia cum creatura, sive libera, sive necessaria, agere nequeat sine concursu Dei, nequit intelligi plenè potens agere, nisi Omnipotentia parata sit concurrere; & parata non est, nisi applicetur ad concurrendum per voluntatē Dei liberrimè præconceptam, sine quâ repugnat Omnipotentiam agere. Unde ista Dei voluntas, seu decretum applicans Omnipotentiam ad concurrendum vocatur *concurfus* *Dicitur in actu primo.*

35 Hinc libertas hominis in actu primo constituta per sola principia creatæ, & si dicatur

causa totalis in suo ordine *causæ creatæ*; absolutè tamen non est nisi causa partialis, de se impotens agere sine juvamine Omnipotentia, ac sine decreto applicativo ejusdem: alioquin stare poterit totus actus primus libertatis humanæ plenè & integrè constitutus, poteritque homo esse proximè potēs liberè amare v. g., licet Deus efficaciter nolit concurrere ad amorem, cum hæc nolitio dari possit stantibus omnibus principiiis creatis, adeoque stantibus omnibus constitutivis illius actus primi. Hoc autem apertè repugnat: inde namque sequitur absurdè, quod, stante potestate liberæ hominis, & consequenter præcepto amandi, erit homo culpabilis, & panâ dignus, quod non producat amorem, quem Deus efficaciter vult non existere, negando concursum, quo essentialiter indiget amor. Tenendum itaque, libertatem cum solis principiiis creatis esse quidem causam totalem in suo ordine, sed non ideo esse proximè potentem agere sine decreto applicativo Omnipotentia: sicut voluntas est causa totalis in suo ordine causæ efficientis, & tamen non est proximè potens agere, donec sit applicata causa finalis: & similiter agens & passum sunt causæ totales in suo ordine activo & passivo: nec tamen aut agens sine preparatione passivi, aut passum sine applicatione agentis, intelligitur proximè potens causare.

36 Sciendum 2., decretum appli-

applicans Omnipotentiam ad concurrentium cum causis liberis non esse metaphysicè connexum cum effectu determinato: nam licet cōnexio illa in causis necessariis nihil habeat incommodi, at in causis liberis destrueret id ipsum, quod per decretum constituitur, nempe libertatem creatam in actu primo; destrueret quippe indifferentiam creaturæ ad agendum & non agendum, sive ad agendum bonè & malè, quæ indifferentia est de conceptu libertatis in actu primo simpliciter proximo. Debet ergo tale decretum esse indifferentiter conjungibile cum utrolibet libertatis extremo, & ita Omnipotentiam applicare, ut voluntati creatæ relinquat determinationem sui actûs, atque ad id externi concursus Omnipotentia, sive ad bonum, sive ad malum. Quocirca decretum hoc appellatur *indifferens*, & *attemperativum*, quia se attemperando naturæ & indoli voluntatis creatæ, reddit Omnipotentiam indifferentiter applicatam ad quodvis extremum. Vocatur item *relictivum*, aut *commissivum*: quia voluntati creatæ relinquit, seu committit determinationem externi concursus Omnipotentia ad alterum præ altero extremo.

37 Tendentia vero illius decreti, quamvis in Deo simplicissima sit, non potest tarditate nostrâ explicari sine hoc, aut simili circuitu verborum: *Volo efficaciter libertatem creaturæ proximè expeditam ad bonam & malam*

operationem, ut bonam, quam unicè intendo & procuro, liberè & meritorie ponat: ideoque nolo ex propriâ determinatione impedire malam, quam tamen non approbo, sed seriò detestor, ac prohibitam manere volo. Ex quâ tendentiâ sequitur 1., huiusmodi decretum esse efficax quantum ad applicationem Omnipotentia indifferentem in actu primo, utpote constitutivam libertatis creaturæ proximè expeditæ, quam illud efficaciter intendit. Sequitur 2., non esse efficax quantum ad inferendam infallibiliter operationem bonam: aliàs sibi contradiceret, cum vellet eam a creaturâ poni liberè, & aliud de connexionem haberet cum libertate pugnantem. Quare in hoc sensu dicatur volitio & intentio inefficax: non tamen est mera velleitas, aut simplex complacentia, sed volitio seria & verè efficax tum quoad excludendam volitionem Dei efficacem de existentia talis operationis, tum quoad inferendū media necessaria, & sufficientia, ut liberè existat.

38 Sequitur 3., nullatenus esse volitionem intentivam, nec approbativam operationis malæ, sed potius detestativam, detestatione quidem seriâ, sed tamen inefficaci: nam si foret simpliciter efficax, tolleret à creaturâ potestatem operis efficiendi. Potest nihilominus cum hoc addito, *quantum est ex parte Dei salcâ libertate creatâ*, dici detestatio, vel odium efficax, quatenus a Deo excludit om-

nem alicuius approbationis erga talem operationem, & insuper media sufficientia infert ad illam liberè vitandam, propositis etiam præceptis, hortationibus, minis, &c.. Quapropter verè dicitur, pravam operationem poni præter, imò contra beneplacitum, & intentionem Dei, etiam formaliter inclusam in decreto applicativo. Cum hoc autem rectè coheret, quòd tale decretum sit volitio purè permissiva operationis malæ, nò permissione juris, quasi Deus in prohibitione dispenseret, sed permissione facti, quatenus non vult Deus ex propriâ determinatione eâ impedire per subtractionem concursûs physici. Quamvis enim pura permissio ex terminis non importet concursum physicum; pura tamen permissio, causa primæ propria, illum importat, seu respicit, ut non subtrahendum; alioquin non permetteret opus prævum, sed illud impediret, & impedimento quidem essentialis cum omne opus sit essentialiter impotens existere sine concursu physico primæ causæ.

39 Sequitur 4., illud decretum non esse propriæ, seu affectivæ conditionatum, aut disjunctivum, licet interdum ita vocetur cū hoc addito. *quasi*. Non enim sic tendit, *volo concurrere cum libertate creatæ sub conditione, quod ipsa se determinet ad actum bonum, vel ad prævum*: tum quia illa conditio determinationis voluntatis creatæ non distinguitur à conditionato, nempe ab externo concursu Dei:

tum etiam, quia sequeretur, Deum velle positivè, adeoque approbare existentiam actûs prævi, saltem conditionatè, aut disjunctivè: quod summam Dei Sanctitatem dedecet. Solum ergo dici potest conditio, natum aut disjunctivum æquivalenter effectivè, seu illativè, quatenus in ordine ad efficiendū physicè, vel inferendum extrema libertatis, perinde se habet, ac si in ea tenderet conditionatè, vel disjunctivè.

40 Sequitur 5., objectum talis decreti, quatenus omnino efficacis, esse libertatem creatam, ut plenè constitutam ad obediendum legi, sive ad operationem bonam & malam: objectum verò illius, quatenus serio, sed inefficaciter intentivi, esse obedientiam legis, seu operationem bonam: & objectum ejusdem, quatenus improbantis, & simul purè permittentis, esse existentiam operationis prævæ, atque adeò externi concursûs Dei ad illam. *Dices*: si Deus improbat existentiam sui concursûs, habet nolitionem ejus, seu non vult taliter concurrere: per nolitionem autem concurrendi non applicatur Omnipotentia. *Resp.*: Deus improbens existentiam sui concursûs, habet nolitionem ejus, non simpliciter efficacem, sed inefficacem, quâ serio vult concursum suum ad actû prævum vitari à creaturâ, non utcumque, sed liberè: cumque non possit liberè vitari, nisi Creatura potestatem proximam habeat ad positionem illius, quæ potestas non da-

datur sine applicatione Omnipotentia, inde fit, quod talis volitio, inefficax quoad inferendam vitationem concursus, fit simul volitio efficax applicationis Omnipotentia, & mediorum omnium, quae necessaria sunt ad illum concursum vitandum eo modo, quo Deus vult.

41 *Dices* adhuc: quomodo fieri potest, ut Deus improbet existentiam sui concursus ad actum pravam, & simul velit, ac paratus sit physicè concurrere? *Resp.*, huc optime coherere, dum volitio est tantum permissiva: huc enim, quia talis, nequit ponere ex se impedimentum efficax, quo libertas creaturae praepediretur, sed potius debet relinquere actum pravam, quae permittit, proxime factibilem physicè à creaturâ, non aliâ intentione, nisi ut illum Creatura liberè & meritorie omittat, & bonum eliciat. Sic Sacerdos ferio quidem improbat communionem sacrilegam peccatoris, quem occultè hortatur, ut illam omittat, proposito Dei p accepto, metu damnationis &c.; & tamen paratus est Eucharistiam dare peccatori occulto publice petenti, proindeque paratus permittere communionem sacrilegam, non sine concursu physico ipsius Sacerdotis exequendam.

42 Sed *dices* insuper: decretum permissivum immediate versatur circa existentiam actus pravi, alioquin huc non penderet immediate à voluntate Divinâ: sed non versatur per modum volitionis aut odij; nam permittere pr-

cise sonat non impedire: ergo versatur per modum volitionis. Negari poterat *minor* de volitione, aut odio inefficaci, juxta nuper dicta. Sed eâ transmissâ *dist. consequ.*: per modum volitionis approbative, quae solet etiam dici positiva, *neg.*: per modum volitionis permissivae, quae solet etiam vocari negativa, *conc. consequ.* Sicut enim non omnis volitio est improbatio, seu odium (alioquin Deus odisset incarnationem Patris, cujus volitionem habet); ita non omnis volitio est approbatio seu amor: datur quippe medium inter improbare & approbare, necnon inter nolle & velle positivè, nimirum velle permissivè, quod est velle objectum, præcisè ut non impediendam à permittente. Hujusmodi autem est decretum permissivum peccati, quod quidem positivè & immediate terminatur ad ablationem impedimenti ex parte Dei: ceterum eo ipso terminatur etiam immediate ad existentiam peccati per modum volitionis permissivae; quia idem formaliter, & impræscindibiliter est in eo decreto approbare ablationem impedimenti ex parte Dei, ac immediate velle permissivè existentiam peccati.

43 *Replic.*: Deus positivè vult non impeditionem, vel non subtractionem concursus ad actum pravam: sed non impeditio, vel non subtractio est positio ipsius concursus: hanc ergo Deus positivè vult. *Resp. neg. maj.* de ser-

mali non impeditione concursus externi, siue in actu secundo: *concedo* tamen de formali non impeditione, vel non subtractione concursus interni siue in actu primo, quæ consistit in non suspensione applicationis Omnipotentia, seu decreti indifferenter applicativi. Hæc autem non suspensio decreti, siue est non subtractio, seu non impedio concursus externi, non quidem formalis & absoluta, sed vialis permissiva, & cum hoc addito, *quantum est ex parte Dei*, seu *ex determinatione Dei*. Quare nequaquam est positio externi concursus, nec illam infert, quia potest adhuc à Creaturâ impediri concursus iste, licet non impediatur ex determinatione Dei.

44 *Sed inferes*: ergo decretum applicativum se ipsum habet pro objecto; siquidem positivè vult non subtractionem concursus in actu primo, consistentem in ipso met decreto. *Resp.* sicut omnis Divina cognitio se ipsam expressè cognoscit, ita & omnis Divina volitio se ipsam expressè vult: volitio autem libera, cuiusmodi est decretum applicativum, vult se ipsam & se habet pro objecto, non intransitivè, & pure reflexè, quasi præcisè dicat, *volo me ipsam*, sed transitivè, volendo scilicet se in ordine ad effectus formales, quos præstat, distinctos realiter, aut formaliter à purâ denominatione *volentis*: præstat enim exercitè in genere causæ formalis has denominationes, seu formales effectus, ni-

micum Omnipotentiam esse applicatam, actum primum libertatis creatæ esse ultimò completum & expeditum, ac simul existentiam peccati non esse impeditam ex parte Dei, proindeque permissam à Deo.

Doctrina Scholæ nostræ duplici assertione stabilitur.

45 **A**ssertio 1.: Deus omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis applicat per decretum indifferens: unde concursus Dei simultaneus non lædit libertatem creatam. Posterior assertio pars legitime ex priori descendit. Nam concursus Dei, si sumitur in actu primo, est ipsum decretum indifferens, quod cum sit coniugibile cum utrolibet libertatis extremo, relinquitque volutari creatæ determinationem sui actus, & externi concursus Dei, nullo modo lædit illam indifferentiam, quæ est de conceptu libertatis; illam scilicet, quæ positis omnibus prærequisitis possit agere & non agere, si sic libertas contradictionis, vel possit agere quemlibet ex actibus oppositis, si sit libertas contrarietatis. Si verò sumitur concursus in actu secundo, non aliter libertatem lædere potest, nisi quatenus supponit in actu primo aliquid libertati contrarium: nihil autem huiusmodi supponit, si concursus in actu primo libertati non officit. Adde, quod concursus in actu secundo est realiter actio ipsa creaturæ liberè posita, quæ certè libertatem non lædit.

Prior

46 Prior verò assertionis pars probatur breviter: Deus non applicat Omnipotentiam ad concurrendum cum causis liberis per decretum ex se determinans unum extremum præ alio, sive cum determinato extremo infallibiliter connexum: ergo applicat per decretum indifferens, seu conjugibile cum utrolibet extremo libertatis. *Antec. prob. 1.*: quia Deus ita applicat Omnipotentiam, ut hominem relinquit in manu consilii sui, potentem pro arbitrio eligere ignem aut aquam, vitam aut mortem, bonum aut malum, per quæ in *sacr. pag.* significantur extrema libertatis. At non ita relinqueret, si Omnipotentiam applicaret per decretum ex se determinans, & inferens unum extremum præ alio, ut per se clarum est: ergo &c. *Maj.* constat ex illo *Eccles. 15.*: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua... Apposui tibi ignem & aquam: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Quæ verba satis clarè significant decretum indifferens, ac relativum, quod intendimus, ac de eodem intelliguntur à D. Thoma q. 3. de pot. ar. 7. ad 12. & 13.

47 *Prob. 2.* idem *antec.*: quia decretum applicans Omnipotentiam, & coheret cum libertate creaturæ, & se tenet ex parte actus primi libertatis; implicat enim

expedita potestas agendi, quin Deus velit, aut paratus sit concurrere, ut n. 34. præmonuimus. Sed determinatio & connexio cum uno extremo, inconjungibilis cum altero, si se teneat ex parte actus primi, destruit libertatem, ut patet ex conceptu libertatis indifferentiæ, utque vel Thomistæ non dubitant, qui propterea suam physicam prædeterminationem (de quâ infra) non collocant ex parte actus primi: ergo tale decretum non est determinans, nec connexum cum extremo determinato.

48 *Confirm.*: Juxta D. Thomam in 2. d. 25. q. 1. ar. 1. ad 3., *Deus operatur omnia in omnibus, ita tamen, quod in unoquoque secundum ejus conditionem.* Quod si ita operatur, ita sine dubio decernit operari, seu ita suam Omnipotentiam applicat ad operandum, ut attemperetur conditioni causæ creatæ. Et en decretum *attemperativum*. Modò sic: sed licet conditio causæ naturalis exigit à Deo determinari ad unum, conditio tamè causæ liberæ exigit sibi relinqui determinationem sui actus: ergo &c. *Minorem* supponit S. Doctor *ibid.*, & conclusionem infert continuò sic pergens: *unde in rebus naturalibus operatur, sicut ministrans virtutem agendi, & sicut determinans naturam ad tal. actionem: in libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi sibi ministraret, & ipso operante liberum arbitriū agat: sed tamen determinatio actionis & finis in potestate liberi* ar-

arbitrii constituitur: unde remanet
sibi dominium sui actus; licet non
ita sicut primo agenti. Hoc ulti-
mum addit, quia dominium primi
agentis in actus nobis liberos, non
est dominium immediata determin-
nationis, sed alterius generis, de
quo in seq. cap.

49. *Affertio 2.: Deus ita phy-
sice concurrat ad actum peccati, ut
non sit illius Author & causa per
se; quia concurrat cum voluntate
pure permissivâ sine ullo approba-
tionis affectu vel intentione de existi-
entia talis actus.* Ex hac assertio-
ne legitimè deducitur, Deum non
esse Authorem peccati: quia nemo
est Author peccati ex actu resul-
tantis, vel identificati cum actu, ni-
si sit Author & causa per se ipsius
actus. *Affertio* verò probatur 1. ex
Tridentino sess. 6. can. 6. sic defi-
niente: *Si quis dixerit, mala ope-
ra, ita ut bona Deum operari, non
permissivè solum, sed propriè &
per se, ad id ut sit proprium ejus
opus non minus propositio Juda,
quàm vocatio Pauli, anathema sit.*
Ubi Concilium planè supponit,
Deum operari mala opera per cõ-
cursum physicum simultaneum; de-
finit tamen, Deum ea operari, non
ita ut bona, seu non propriè & per
se; quia mala operatur permissivè
solum, seu cum voluntate pure
permissivâ, quæ de se non ap-
probat, nec adaptat opus ut pro-
prium.

50. *Dices*, Concilium loqui
de malis operibus pro formali, non
pro materiali. Sed contra: Conci-

lium loquitur de proditione Ju-
da, quatenus eam Deus operatur
aliquomodo: sed Deus nullo mo-
do operatur illâ pro formali: nam
malicia formalis, si est mera priva-
tio, est incapax terminandi opera-
tionis: si est quid positivum, nullate-
nus attingitur ab operatione Dei,
juxta Thomistas: ergo juxta Con-
cilium proditionem pro materia-
li operatur Deus permissivè solum.
Dices iterum: permissio & opera-
tio non referuntur ad idem; sed
operatio refertur ad materiale, per-
missio ad formale. Sed contra ite-
rum: Cum Deus operatur aliquid
approbativè, propriè, ac per se, ap-
probatio, proprietas, ac perfectitas
referuntur ad idem, ad quod refer-
tur operatio: ergo cum Deus ope-
ratur aliquid permissivè, permissio
refertur ad idem, ad quod ope-
ratio; tam enim adverbium per-
missivè, quàm approbativè signifi-
cat modum tendendi voluntatis
in terminum operationis.

51. *Urgetur*: Juxta Adver-
sarios nihil in opere malo opera-
tur Deus, quod non operetur pro-
priè ac per se; solum enim ope-
ratur materiale peccati, & hoc
propriè & per se, ut ipsi volunt:
Sed Deus non operatur merè per-
missivè concretum, in quo quid-
quid operatur Deus, operatur pro-
priè & per se: ergo &c.. Rursus:
Voluntas creata non operatur per
se malitiam, sed eam respicit per-
missivè solum; nam malum in quâ-
tum hujusmodi non potest esse in-
tentum, nec aliquomodo volitum,

nec

nece desideratum, ac proinde non habet causam per se, ut probat D. Thomas q. 1. de malo ar. 3. & eadem est ratio de actu, reduplicativè ut fundante malitiam, cum etià sub hâc reduplicatione non sit per se appetibilis; & tamen voluntas creata propriè ac per se operatur opus malum, quia propriè & per se operatur actum physicum, prævidens resultantiam malitiæ: si ergo Deus eundem actum operatur propriè & per se, malitiæ resultantiam utrique prævidens, licet eam respiciat permissivè, operabitur opus malum propriè & per se.

52 Missis aliis probationibus ab autoritate SS. Patrum, præsertim Augustini, Bernardi, & Thomæ, de quibus in Physicâ fusior, probatur 2. Assertio à ratione: Deus ita cõcurrit physice ad actum peccati, ut ipsi nequeat imputari malitia, quasi Deus ipse velit, nos peccare: sed si Deus ad actum peccati quoad entitatem concurrat ex intentione, seu cum voluntate plusquam permissivâ, planè sequitur Deum velle, ut homo peccet, & hoc ipsi Deo imputari: ergo &c.. Major est fide certa: & Minor colligitur ex dictis n. 29. & seqq.. Nam vel malitia identificatur cum actu; & ita implicat practicè velle, procurare, & producere existentiam actûs comprehensivè præcogniti, & non similiter velle quidquid realiter est actus ipse: vel malitia ex actu resultat consequenter inevitabiliter; & ita pariter implicat eo modo velle positionem actûs, & non

velle malitiam, quantum sat est ad imputationem, juxta illud, *Qui vult antecedens, vult consequens*: quod saltem intelligitur de prævidente inevitabilem resultantiam consequentis, & nihilominus volente practicè & procurativè positionem antecedentis. Idem dictum puta de fundamento malitiæ ut tali, vel de formalitate fundantis malitiæ: quæ formalitas vel identificatur cū materiali peccati, vel ex eo resultat consequenter inevitabiliter.

53 Jam verò, quòd Deus non sit Author & causa per se actûs peccati quoad entitatem, si ad illum concurrat sine intentione, & sine ullo approbationis affectu, constat tum ex dictis *disp. 2. c. 1. n. 7.* ubi ad causam per se requisivimus, quòd influat cum aliquâ inclinatione innatâ, vel elicitâ: tum ex D. Thomâ in 2. Physic. lec. 8. dicente: *sicut effectus per se causa naturalis est, quod consequitur secundum exigentiam suæ formæ, ita effectus causæ agentis à proposito est illud, quod accidit ex intentione agentis.* Similiter q. 1. de malo art. 3. generaliter ait. *Quod provenit præter intentionem agentis, non est effectus per se, sed per accidens.* Id ipsum colligitur ex Aristotele 2. Physic. text. 67. ubi non aliam dat notionem causæ per se, nisi quòd sit illa, per quâ responderetur ad questionem *Propter quid?* seu *Cur sit effectus?* Causa autem, præter intentionem & inclinationem influens, non est effectui causa, cur sit; cum hæc locutio ex terminis innuat

causam determinantem, aut intendentem, ut sit effectus.

54 Præterea: id, quod quis à Deo injustè rapit, seu id, quod est à Deo, non spontè dante, sed ut rapiatur permittente, non est à Deo, ut Authore, & causâ cur sit: Sed non aliter est à Deo actus malus etiam quoad entitatem. *Prob. ex D. Anselmo lib. de Casu Diaboli c. 28. & ult.*, ubi ex professo discutit, quomodo fuerit à Deo illud velle, quo Diabolus à justitiâ recessit, & postquam illud consideravit, quatenus est aliquid physicè bonum, & simile Deo, statuit, illud velle à Deo fuisse, à quo est omne, quod aliquid est. Sed ut explicet, etiam sic à Deo fuisse, non ut Authore, sed ut physicè concurrente cum voluntate purè permisivâ, subdit, à Deo fuisse, non spontè dante, sed ut rapiatur permittente. Nam sic generaliter ait: *Non solû hoc habet aliquis à Deo, quod Deus spontè dat, sed etiam quod injustè rapit Deo permittente. Et sicut dicitur Deus facere, quod permittit fieri, ita dicitur dare, quod permittit rapi.* Ubi notandum, quòd illud non spontè intelligitur de spontaneitate beneplaciti erga concursum externum.

CAP. IV.

Opposita difficultates enodantur.

55 **C**ontra primam assertionem *Objic.*: Deo repugnat decretum indifferens applicativum Omnipotentia: quia ex tali decreto sequitur I., quòd Deus subjicit ac donat nobis suam Om-

nipotentiam, ut eâ utamur, sicut aliquis donat alteri librum, aut villam: quæ sunt propositiones ab Innoc. XI. damnatæ. *Prob. sequel.*: quia si Deus per decretum indifferens relinquit nobis determinationem sui concursûs, dat nobis potestatem utendi pro libitu virtute Divinâ, & eam determinandi sive ad bonum, sive ad malum: illam ergo nobis subjicit, non aliter, ac qui manum alteri tradit, ut per eam, quas voluerit, litteras efformet, manum alteri subjicit. Sequitur 2., Deum in actu secundo concurrere, ut causam subordinatam & dependentem, quia talis est causa non concurrrens, nisi ad nutum alterius & ex determinatione illius: ac proinde concurrere cæcè, ignoranter, & casualiter, ut patet eodem exemplo manum tradentis alteri. Sequitur 3., Deo non posse laudi verti, quòd benè operemur, sicut vituperio non vertitur, quòd operemur malè; neutrum quippe determinat Deus, sed utrumque arbitrio nostro relinquit eligendum.

56 Sequitur 4., Deum à se abdicare dominium sui concursûs, & nostrorum actuum, illudque in nos transferre; quia se privat potestate agendi ex propriâ determinatione, seque constituit in necessitate operandi quidquid nobis libuerit. Unde & sequitur 5., Deum non concurrere ad nostram determinationem, siquidè illam expectat ad concurrendum, nec concurrat, nisi sub conditione, quòd voluntas se determinet. Sequitur 7.,

voluntatem nostram aliquid præviè agere in Omnipotentia; hoc enim est proprium causæ, alteram determinantis ad agendum. Sequitur 8. Omnipotentiam aliquid exequi citra imperium Divinæ voluntatis; decretum enim indifferens non est imperium. Sequela autem est contra D. Thomam 1. p. q. 25. ar. 1. ad 4. dicentem, quod in Deo potentia importat rationem principii exequentis id, quod voluntas imperat. Et hinc Omnipotentia Dei erit potentia executiva respectu voluntatis creaturæ, sicut potentia locutiva, locomotiva, &c.

57 *Resp. neg. aff., & sequelas omnes.* Ad 1.: quod decretum applicativum Omnipotentia relinquat nobis determinationem externi concursus ad actum bonum aut pravam, negari non potest, salvâ notione libertatis & autoritate Patrum: hoc enim sensu dixit D. Hieronymus in cap. 49. *Isaia: Deus potentiam suam arbitrio nostro dereliquit, ut iuste voluntas premium consequatur.* Eodem explicuit D. Thomas q. 3. de pot. art. 7. ad 12., & 13., quomodo relinquat Deus hominem in manu consilii sui: & in 2. d. 28. q. 1. ar. 1. ait, *Non esset homo liberi arbitrii, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, ut ex proprio iudicio eligeret hoc aut illud.* Si autem homo determinat suum opus, determinat etiam concursum Dei ad illud. Ex quo solum sequitur, Deum nobis subicere suum illi concursum externum, sive in actu secundo, qui

cum actione creaturæ liberâ identificatur: quæ subiectio, suppositâ identitate concursus Dei & creaturæ (de quâ cap. 2.), innegabilis est, nisi negetur libertati creaturæ dominium suorum actuum.

58 Minimè verò sequitur, Deum nobis subicere suum concursum internum, sive in actu primo, multoque minùs subicere ac donare nobis suam Omnipotentia, prout loquuntur propositiones damnatae: subiectio quippe aut donatio Omnipotentia non arguitur ex subiectione concursus Dei externi: tum quia istius subiectio solum est proximæ determinabilitatis ad existendum, vel non existendum, qualis certè non refunditur in Omnipotentiam: tum quia subiectio operationis oritur à liberâ dignatione, quâ Deus creaturæ concedit potestatem & dominium sui actus, non quaecumque, sed mille titulis à Deo dependens, & revocabile ad nutum, cum per solam suspensionem decreti liberi possit Deus dominium creaturæ tollere, & operationem impedire. Nec enim concedit Deus creaturæ dominium suorum actuum independens, quasi voluntatem creaturæ manumittat, aut emancipet, sed concedit dominium dependens ac subiectum, tum Divinæ Omnipotentia in esse & conservari, & in agere vel agi; tum dominio jurisdictionis, quo Deus possit operationem præcipere, vel prohibere: tum etiam dominio proprietatis, quo valeat Deus uti operatione

pro libitu, vel de eâ facere quidquid voluerit sine injuriâ alterius. Subjectio autem, sive donatio cum his conditionibus, nec in humanis Personam subiceret, nec dominium auferret à donante.

59 Hinc absolutè negandū, quodd Deus per decretum indifferens det nobis potestatem *utendi* pro libitu virtute Divinâ, & eam *determinandi*. Nam *usus rei alicujus importat applicationem rei illius ad aliquam operationem*, ut ait D. Thomas 1.2.q. 16. ar. 1.: Deus autem non dat nobis potestatem *applicandi* Omnipotentiam suam ad operandū, cum applicatio pertineat ad actum primum, sicque conditio se tenens ex parte causæ: sed Deus ipse est, qui pro suo libitu Omnipotentiam applicat per decretū indifferens: ergo nec propriè dat nobis potestatem *utendi* Divinâ virtute, seu Omnipentiâ. Similiter nec dat potestatem, Divinam virtutem *determinandi*, determinatione potentie in actu primo, cū ipsa Divina virtus se liberimè determinet, ut mox patebit, sed solum determinatione concursus in actu secundo, præsupponente dignationem & attemperationem liberam Dei. Unde nihil prodest exemplum tradentis manum alteri ad scribendum: tum quia traditio illa est ad modum agendi ferilem aut instrumentarium, scilicet per impulsū præviū alterius impressum manui: Voluntas autem nostra nihil imprimit Omnipotentie. Tum etiam, quia nec manus

efficit liberam alterius determinationem, nec eam sibi subjectam, ac dependentem retinet, sicut Omnipotentia potestatem, ac determinationem creaturæ.

60 Hic consequenter observa, Deum per decretum indifferens non se obligare ad exhibendum famulatum creaturæ: quia famulatus sonat ministerium, aut actionem propriam famuli, vel famulo communem: ac verò concurrere, non ex necessitate, sed ex liberâ dignatione, ad actus nostros titulo entis, & sub ratione entis, actio famuli non est, sed est ita propria solius Dei, ut primæ causæ, & Supremi Principis, ut nulli creaturæ conveniat. Observa insuper, quamvis concursus Dei externus subjiçatur dominio creaturæ, juxta dicta; non ideo Deum creaturæ subjiçere, adhuc in operando, sive ut operantem. Quia reduplicatio ex communi usu denotat, prædicatam verè convenire subiecto specificativè sumpto, licet non ratione sui, sed ratione formæ, quæ reduplicatur, ut cum dicimus, *homo ut habens gratiam est amicus Dei*. Non autem quidquid convenit operationi, vel formæ, potest verificari de causâ vel subiecto, etiâ sub reduplicacione; alioquin verè diceretur, anima ut operans, sive in operando est entitas modalis, vel Deus ut offensus est odio dignus: sicut ergo in his, ita & in præsentī Deus, sive Omnipotentia est incapax suscipiendi ab externo concursu & operatione suâ denomi-

minationem *subiecta*, vel *subordinata*, vel *dependentis in operando*: quia denominatio ista supponit causam, quæ vel ab alio virtutem accipit, vel alterius impulsu aut imperio applicatur, vel suâ præ naturâ destinatur, ut sit instrumentum alterius, vel saltem alterius concursu indiget ex incompletione & limitatione virtutis, quorum nihil convenit Omnipotentia.

61 *Ad 2. sequel.*: Operari ex determinatione alterius ex terminis nō arguit subjectionem, aut subordinationem operantis. Nam passum pro varietate dispositionis determinat agens: species objecti determinat intellectum, voluntas habitum charitatis, & generatim causa particularis & inferior determinat influxum causæ superioris, & universalis; id quod nominatum de influentia causæ primæ docet D. Thomas 3. *cont. Gent.* c. 66., & q. 1. *de pot. ar.* 4. *ad* 3., & q. 3. *de verit. art.* 9. *ad* 10.: nec tamen in his intervenit subordinationis. Hoc à fortiori verum est, quando necessitas operandi ex determinatione alterius, provenit à suppositione ipsi operanti liberâ, & pro libitu auferibili. Sic juxta Thomistas positâ physicâ prædeterminatione nō potest Deus suspendere concursum simultaneum: & positâ malitiâ peccati ex solâ determinatione creaturæ, necessitatur Deus ad non conservandam in tali creatura gratiam habitualementem, & ad gravificandam offensam in genere causæ formalis, necnon ad

irrogandam penam æternam, si peccatum fuerit finale. Sic etiam præsuppositâ promissione gloriæ, jam ex liberâ determinatione creaturæ merentis tenetur Deus gloriam conferre. Sic demum suppositâ generali potestate patrâdi miracula humanitati Christi D. concessâ, jam Omnipotentia parata est ad efficiendum miraculum quodlibet ex nullo, seu determinatione humanitatis. In his tamen nulla datur subiectio Dei vel Omnipotentia nec ad qualitatem prædeterminatam, nec ad malitiam, aut meritum creaturæ, nec ad humanitatem Christi D.

62 In his exemplis, præ oculis habendis, instatur tota objectio: & rogandi sunt Adversarii, an Deus, conferens iusto libertatem peccandi, cæcè & casualiter se exponat eventui positionis malitiæ à solâ creaturâ determinabilis; & consequenter eventui, in quo sit offensus, & metaphysicè teneatur auferre gratiam, & offensam gravificare? Quoad nos, Deus non cæcè nec casualiter concurrat, quia nihil cæcè & casualiter fit, nisi quod accidit inopinatè, & citra præscientiam: decretum autem indifferens, juxta nostros Authores, præsupponit certissimam præscientiam electionis creaturæ, si talis ipsi libertas conferatur, sive illa præscientia sit sciëntia media, sive sciëntia innixa decreto conditionali, quod nihil nostrâ interest in præserti. Jam ergo propositionem illâ, *Causa non concurrens nisi ad nutum alterius, & ex alterius deter-*

minatione, est causa subordinata & dependens, distingue sic: si ita se gerat semper, *tunc*: si solum aliquando, *subdist.*: si hoc habeat ex propria natura vel indigentia, *trā. fiat*: si solum ex libera dignatione, simulque retinendo superioritatem & dominium supra potestatem, notum, ac determinationem alterius, *neg.* Ratio distinctionum constat ex dictis.

63 Ad 3.: Deo non vertitur vituperio, quod operemur male, quia libertatem nobis non confert ex intentione operis mali, sed potius ex intentione boni, quod proinde laudi tribuitur Deo. Nam certe si Victoria Militum laudi vertitur Duci, non tribuenti vires, nec concurrenti immediate cum singulis ad actionem pugnandi, sed solum dirigenti, imperanti, hortanti; cur non est laudi tribuenda Deo victoria aut bona operatio nostra, cum ad illam Deus in nostris principiis non solum præceptis, consiliis, illustrationibus, aliisque variis, ac miris modis dirigat, & inclinet: sed etiam ex illius intentione conferat nobis libertatem, applicet Omnipotentiam, de indulgentia seligat auxilia, quæ novit efficacia, & cum singulis nostrum per se immediate concurrat ad actionem ipsam. Hæc quidem plenissime sufficiunt ad laudem, quæ Dei propria est, videlicet Authoris per se intendentis, procurantis, ac donantis bona opera nostræ laus autem immediate determinantis bonum opus

nobis liberum, non minus repugnat Deo, quam laus merentis, obedientis, aut humilis per actus nostros.

64 Ad 4.: nullum dominium à se abdicat Deus, nec in nos transfert, non certe dominium jurisdictionis & proprietatis, de quo *n. 58.*: non item potestatem flexendi corda nostra, quodcumque voluerit, ut ostendant Theologi nostri: non denique potestatem, siue dominium necessitudinis, seu (quod idem est) immediate determinandi voluntatem nostram ad actum determinatum: hoc enim dominium, cum duo habeat opposita exercitia, nempe vel necessitate voluntatem, vel sinere, ut ipsa se liberè determinet, nullatenus à se Deus abdicat, sed potius exercet per extremum oppositum illi necessitati, eligendo potius relinquere nobis liberam determinationem. Sic Deus non abdicat à se dominium annihilandi Angelum, dum illum conservare decernit; sed tantum non vult exercere tale dominium per annihilationem Angeli, eligendo potius illum relinquere in statu existentie.

65 Quod si contendas, Deum abdicare à se dominium, siue potestatem immediate determinandi actum nobis liberum in sensu composito nostræ libertatis, hoc dominium nunquam Deus habuit formaliter in se, vel sibi, sed habet solum virtualiter eminenter, quatenus illud producere potest, & creaturæ donare: quia tale dominium

nium proprium est liberi arbitrii creati, ut talis, & ut defectibilis, aut potentis mereri, ac demereri; proindeque imperfectum est, & Deo repugnans, sicut potestas amandi, & merendi per illum actum. Nō ergo tale dominium à se abdicat Deus, quando illud ex virtuali & eminentiali continentia producit, & nobis donat, sicut certè non abdicat à se potestatem vivendi, amandi, & merendi per nostrum actum, dum potestatem istam nobis confert. Simili ratione non privat se Deus potestate agendi ex propria determinatione immediatā actus humanos in sensu composito nostræ libertatis; hanc enim potestatem Deus non habebat, nec habere poterat. Necessitas autem, in quā se constituit, operandi actum, qui nobis libuerit, est necessitas, quam ipse sibi liberè imponit per decretum indifferens; nec magis absurda, quàm necessitas nō annihilandi Angelum, orta ex decreto illum conservandi, aut necessitas ab Adversariis asserta destruendi gratiam habitualement, & offensam gravificandi ex suppositione malitiæ, ad quam Deus nullatenus determinat.

66 Ad 5.: sicut habitus non concurrat ad amorem liberum, nisi ex determinatione voluntatis, quæ tamen determinatio ab habitu efficitur, & ipsum denominat *agentem*, sed non *determinantem*, nec *amantem*; ita Deus concurrat ad actum nobis liberum ex determinatione nostrā; quæ tamen deter-

minatio, cum simul sit actio Dei, ab ipso Deo efficitur, Deumque denominat *agentem*, non verò *determinantem*, sicut non denominat *formaliter viventem*, *amantem*, aut *merentem*. Ratio est; quia denominatio *determinantis* convenit illi soli principio, quod in signo priori libertatis supponitur proximè potens omittere operationem, vel elicere oppositam: non autem principio illi, quod licet verè influat, tamen vel non est capax talis potestatis (cujusmodi est habitus acquisitus, aut infusus), vel in eo priori signo intelligitur nolens uti potestate illā, sed potius volens se attemperare principio alteri: quomodo se habet Deus in signo priori nostræ libertatis vi decreti indifferens. Ex hac principiorum diversā indole, vel præparatione oritur, quòd eadem utriusque actio tribuat alteri præ altero denominationem *viventis*, *merentis*, &c.

67 Hinc non nisi abusivè dicitur, quod Deus ad concurrendum *expectat* determinationem creaturæ; nec admittenda est ista locutio, nisi præcisè significet attemperationem Dei ad creaturam in signo priori libertatis. Illa verò, *Deus non concurrat, nisi se determinet creatura*, vel *concurrat, si creatura se determinet*, vel *quia se determinat*, non est proprie conditionalis, aut causalis, cum conditio, sive ratio non distinguatur à conditionato. Quare nec veram prioritatem indicat, sed meram significat attem-

attemperationem in actu primo, diversamque indolem, ac præparationem principiorum, per eandem actionem coagentium: quod manifeste patet, tum in habitu siue acquisito, siue infuso, de quo similiter loquimur respectu voluntatis, tum etiam in his propositionibus, *voluntas creata potest se determinare, aut peccare, si velit, se determinat, quia vult*: & juxta Tridentinum, *potest dissentire gratiæ, si velit, aut consentire, si velit*: ubi perspicuum est, quod conditio *si velit* non est prior conditionato, nec ab eo distinguitur, sicut nec illa ratio, *quia vult*.

68 Dices: juxta D. Thomam 1. p. q. 105. ar. 1. ad 3., *Hoc ipsum, quod causæ secundæ determinantur ad determinatos effectus, est illis à Deo. Resp.*: in causis liberis est à Deo agente, & insuper, si determinatio bona est, à Deo intendente, auxiliante, & in signo libertatis suæ opus bonum prædestinante, non tamen determinante: sic hoc ipsum, quod meremur, est nobis à Deo, & tamen non est à Deo merente. *Insistes*: qui efficit albedinem in subiecto, dealbat subiectum: ergo, si Deus efficit in voluntate nostrâ determinationem, voluntatem determinat. *Neg. conseq.*: quia denominatio *dealbantis*, cum sit absoluta, solam requirit effectiorem: at denominatio *determinantis*, utpotè respectiva, præter effectiorem requirit certam indolem, aut præparationem principii efficientis; alioquin & habi-

tus, & quodlibet aliud principium efficiens esset determinans.

69 Ad 6: rogo, quid præviè agat voluntas in habitu charitatis, quem determinat ad agendum? Solùm ergo requiritur illa actio prævia pro causâ, quæ determinatur per modum instrumenti mechanici, vel etiam quæ ab aliâ impellitur, aut movetur ad actionem distinctam à determinatione ipsâ. Ad 7.: Decretum indifferens verè est imperiũ eo lato sensu, quo nomen imperii dicitur de voluntate Dei respectu Omnipotentia, quatenus scilicet sonat actum liberum applicativum Omnipotentia ad concurrendum juxta indolem causarum secundarum: nam, stricte loquendo, cum Deus sit suæ Omnipotentia, nequit huic propriè imperare, nisi propriè imperet sibi, quod repugnat. Nec sequitur, quod Omnipotentia respectu voluntatis creatæ sit potentia executiva; hujus enim est, naturâ suâ subijci voluntati, & ab eâ pendere in operando; quod in nostris principiiis procul abest ab Omnipotentia.

Contra secundam assertionem.

70 **O** Bjic. 1.: Si Deus physice concurrat ad actum peccati, eum amat, & existere vult, juxta illud Sap. 11. *Diligis omnia, quæ sunt & nihil odisti eorum, quæ fecisti*. Quod etiam spectant varia testimonia D. Thomæ, & Augustini. Atqui Deus est Author, & causa per se illius effectus, quem cū inclinatione & amore producit: ergo

go &c.. Resp. neg. aff.: Textus Sap. exponitur de rebus subsistentibus, seu de substantiis, tum à D. Thomà 1. cont. Gent. c. 96., ubi propterea cogitationem pravam, & juramentum mendax, quæ Zachar. 8. dicitur, Deum odisse, excipit ab illo textu; quia (inquit) *non sunt effectus, ut res subsistentes, quorum proprium est odium, vel amor: tum etiam à S. Augustino, lib. 12. confess. c. 11. dicente, Omnes naturas, atque substantias tu fecisti: & hoc solum à te non est, quod non est, motusque voluntatis à te, qui es; ad id quod minus est, quia talis motus delictum, atque peccatum est.* En talis motus etiã quoad entitatem non est à Deo, ut Authore; nam quoad privationem rectitudinis jam illum excluderat Augustinus per illa verba, *hoc quod non est.*

71 Amat quidem Deus etiã accidentia & actus vitales, non tamen omnes; ideoque non de illis indistinctè & sine exceptione profertur illud, *Deus diligit omnia, quæ sunt, vel Deus est Author omnium existentium*: alioquin sicut non est substantia nisi à Deo, ita non esset voluntas, vel motus voluntatis, nisi à Deo; quod tamen expressè negat Augustinus, tum loc. cit., tum lib. 5. de Civit. c. 9. Brevius respondere poteris, textum Sap. loqui de iis, quæ sunt propria Dei opera, vel quæ Deus facit propriè & per se, & non permissivè solum, juxta sensum Tridentini: quo etiam sensu dixit D.

Thomas 1. p. q. 19. ar. 12. ad 2. quod *Dei operatio semper est eadè cum voluntate beneplaciti*, sumptâ scilicet operatione pro voluntate operandi directè & per se, pro ut condistinguitur à permissione. Dum autem q. 1. de pot. ar. 6. dicit, Deum non posse facere, quod non potest velle, intelligendus est de velle, ut præscindente à voluntate permissivâ, & approbativâ. Similiter intellige S. Augustinum, dum ait, quod *Deus, non nisi volens, quidquam facit*, juxta illud S. Doctoris in Enchirid. c. 95.: *Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.*

72 Insurger: actus peccati, in quantum ens, bonus est, nam ens & bonum convertuntur: sed Deus est Author omnis boni: ergo &c.. Confirm.: bonum ut tale est intrinsecè amabile, & omnis creata bonitas est similitudo & participatio, quam Deus vult & amat, Divinæ bonitatis: cum ergo velle bonum sit amare, Deus omnia existentia amat, quia unicuique vult bonum, scilicet similitudinem suæ bonitatis: Ita D. Thomas 1. cont. Gent. c. 96., & 1. p. q. 20. ar. 2.. Resp.: actus peccati bonus est bonitate purè transcendentali, contrariâ bono rationis, & inseparabiliter infectâ per malum simpliciter tale: unde non meretur dici simpliciter bonus, quia bonitas illa transcendentalis, consistens in positivâ entitate, veluti absorbetur à prævalente malitiâ: imo ipsa po-

fitiva entitas actûs, non ratione privationis adjunctæ, sed secundû se & ratione sui est essentialis & specifica differentia mali, prout docet D. Thomas in 2. d. 40. q. 1. ar. 1. per totum. Dum autem Deus dicitur à Patribus *Author omnis boni*, sermo est, tum de bono morali, tum de bono physico, non per se contrario bonis moribus, nec illis essentialiter contraposto.

73 *Ad confirm.* : omne bonum est amabile, & appetibile ab eo, cui est bonum; actus vero peccati non est bonus Deo, sed appetitui sensuali eo genere bonitatis, quod est malum secundum rationem, adeoque non amabile à Deo, nec prudenter à voluntate nostrâ rationali. Invenitur quidem in actu peccati similitudo aliqua Divinæ bonitatis, puta, *corporalis delectatio*, vel aliquid huiusmodi à summo bono exemplatum, ut docet D. Thomas in 2. d. 37. q. 1. ar. 2. ad 4. indeque talis actus est à Deo physicè influente: non tamen est à Deo illum intendente & amante, quia similitudo illa solum est participatio Divinæ bonitatis *secundum obscuram resonantiam* (ut ibidem ait ex D. Dionysio D. Thomas); eò scilicet, quod destituitur lumine rectæ rationis, & contraria sit meliori alteri participationi, ad quam Deus per se ordinat liberum arbitrium creaturæ. Certè, si Deus intendit, & amat talem sçq. bonitatis similitudinem, vult, ut illa ponatur, & ametur à creaturâ, cum non aliter existere

possit. Quis autem dicat, Deus velle, ut creatura stante prohibitione amet delectationem adulterii, ebrietatis &c., quatenus delectatio est, & quatenus in eâ obscurissimè resonat Divina bonitas? Dum ergo D. Thomas generationem docet, quod Deus amat omnia existentia, & quod omni rei vult bonum &c., loquitur de rebus subsistentibus cum D. Augustino, vel solum de rebus non contrariis bono rationis.

74 *Objic. 2.* : Deus producit propter se, ut finem ultimum, actum peccati, juxta illud Prov. 16., *universa propter semetipsum operatus est Dominus*, & juxta D. Thomam in 2. d. 38. q. 1. ar. 1. sed quod Deus producit propter finem, producit ex intentione, ac proinde ut Author: ergo &c. *Respon.* quod producit Deus propter finem, ad quem productio intrinsecè ordinatur, producit quidem ex intentione talis effectûs, ac proinde ut Author: non verò quod producit propter finem, ad quem productio ordinatur extrinsecè & consequenter; quia tunc producit, ex intentione purè permittente talem effectum, & sub conditione, quod existat, volente finem alium. Hoc modo producit Deus actum peccati, videlicet propter se, ut finem decreti permittentis, sicut enim ex fine seu motivo suæ gloriæ permittit peccatum pro formali, sive materialiam, ita ex eodem fine permittit peccatum pro materiali, seu productionem actûs quoad entitatem:

ne

neq
præ
ut fi
trin
nus
rà d
sive
væ,
ve a
Dei
vus,
ordū
mun
in 1
2. d.
ostē
tam
tatur
nem
rum
vel i
Hinc
de un
prop
ly p
appli
tenus
tum
extri
ces:
à De
& int
ad fin
essen
mun
jus p
essen
ac po
pote
præc

neque enim productio ipsa actus pravi ordinatur intrinsece ad Deum, ut finem ultimum, sed solum extrinsece, & consequenter, quatenus scilicet talis actus, si à creaturâ determinetur, ordinatur à Deo sive ad bonum iustitiæ vindicativæ, sive ad bonum pœnitentiæ, sive ad aliud, unde resultet gloria Dei, qui proinde est finis ultimus.

75 Certè, quod actus pravi, etiam ut entitas est, ex se non ordinatur ad Deum ut finem ultimum, docet expressè D. Thomas in 1. d. 47. q. 1. ar. 3. ad 4., & in 2. d. 37. q. 1. ar. 1. ad 5., prout ostensum est in Physic. fusior.; & tamen S. Doctor in objectione citatus, ait, Deum esse ultimum finem communem omnibus, nimirum per ordinationem ad ipsum vel intrinsecam, vel extrinsecam. Hinc locus *Prov.* intelligendus est de universis, quæ Deus operatur propriè & per se, vel potius ita ut ly *propter* denotet finem decreti applicativi Omnipotentia, tunc quatenus amat operationem bonam, tum quatenus permittit malam, & extrinsece ordinat ad bonum. *Dices*: omnis actus intrinsece pendet à Deo, ut à primo principio: ergo & intrinsece refertur ad Deum, ut ad finem ultimum; Deus enim æquè essentialiter est finis ultimus ac primum principium. *Neg. conseq.* cuius probationem *instat* Deus æquè essentialiter est potens præcipere, ac potens agere: sed omnem actum potest agere: ergo & omnem potest præcipere; quod tamen negat D.

Thomas cit. d. 47. ar. 4. Non est ergo idem ex terminis, æquè essentialiter, ac æquè universaliter: & licet in præsentis sit idem, non tamen eodem modo ex parte effectus, quia Deus eatenus est essentialiter ultimus finis omnium, quatenus ad ipsam omnia referri debent vi ordinationis vel intrinsecæ, vel extrinsecæ.

76 *Obje.* 3.: Deus longè aliter se gerit erga peccati actum, ut entitas est, quam erga malitiam; siquidem malitiæ ut talis nullo modo potest dici causa, secus verò actus peccati, in quantum actus, & in quantum ens: ut ex professo probat D. Thomas multis in locis, præsertim in 2. d. 37. q. 2. ar. 2., & 1. 2. q. 79. ar. 2.: nihilque frequentius apud S. Doctorem, quam locutiones istæ: *actus peccati, in quantum actus, non solum est à creaturâ, sed etiam à Deo: & in quantum deformis, ac malus non est à Deo, sed à creaturâ.* *Resp.*: si malitia in privatione consistat, prout supponit D. Thomas in locis obiectis, longè aliter se gerit Deus erga entitatem actus, quam erga malitiam: nam licet neutram intendat, tamen in entitatem physicè influit, non verò in malitiam, quæ proinde non solum non est à Deo per imputationem, verum nec per influxum. Si verò malitia consistat in positivo, non aliter se gerit Deus erga entitatem, quam erga malitiam specificativè sumptam, id est, secundum totum suum esse realiter productum; quia totum illud

opus quoad omnia prædicata positiva Deus physice producit præter intentionem, seu purè permissivè, & totum à Deo est aliquomodo, scilicet non per se, sed per accidens, prout expressè loquitur D. Thomas q. 3. de pot. ar. 6.

77 Ratio hujus est: quia alioquin existeret in rebus aliquid positivum, cujus Deus non esset primum principium, darenturque proinde duo prima principia, alterum realitatis bonæ, alterum realitatis malæ, quod saperet Manicheismus. At non idè est ulla-tenus à Deo malitia formaliter sumpta, seu reduplicative ut talis, sive actus, *in quantum deformis, aut malus*: quia sub hac reduplicacione alludit ad causam determinantem, & intendentem, quæ certè non est Deus, sed creatura; denotatque proinde non merum influxum physicum, sed influxum ut imputabilem, siquidem tota ratio, cur voluntati creatæ imputatur deformitas, & malitia peccati, desumitur à D. Thoma in 2. d. 39. q. 1. ar. 1. ex eo, quòd actus peccati est à voluntate, *tam secundum substantiam actus, quam secundum determinationem agentis ad actum*. E contra verò, quia actus pravus sub hac aliâ reduplicacione, *in quantum actus, aut in quantum ens*, non alludit ad causam determinantem, sed præcisè explicat indigentiam à fluxu physici, idè rectè sub hac reduplicacione dicitur esse à Deo, & in Deum reduci tamquam in causam.

78 Hinc absolutè negandum cum D. Thomâ, quòd Deus, causando actionem, causet deformitatem inseparabilem: quia scilicet hæc, in quocumque consistat, non dicitur causari nisi ab eo, à quo causatur actus imputabiliter, seu à quo actus intenditur, & determinatur. Ratio: quia ipsum nomen *deformitas, malitia, peccatum, &c.*, etiam cum simpliciter, ac sine reduplicacione profertur juxta communè sensum importat respectum seu allusionem ad causam, cur sit: hujusmodi autem causa non est Deus ex præciso munere physice influendi, quia Deus non inclinatur nisi ad actum bonum, nec intendit entitatem actus, ex quâ resultat deformitas; sed talis entitas à solâ creaturâ determinatur contra voluntatem Dei. Sic quia anima, seu virtus motiva de se non inclinatur nisi in motum rectum, nec ad obliquum determinatur nisi ex curvitate tibie, idè claudicatio non tribuitur animæ, nec dicitur causari ab animâ, quamvis hæc physice influat in motum à claudicatione inseparabilem: quo exemplo utitur D. Thomas, & quidem appositissimè ad nostram sententiam confirmandam.

79 *Obje. 4.*: Deus non influit in actum peccati ut causa per accidens: ergo influit ut causa per se. *Prob. antec.*: quia Deus nunquam influit, nisi ut causa prima & principalissima, quæ semper influit magis, quàm causa secunda & instrumentaria: ideoque ait D. Thomas

mas
fibil
vide
se
prio
prin
est e
etia
cipi
nam
q. 2.
tion
Act
man
bera
acch
teru
pro
per
sa,
feit
per
flux
dist

De
act
ficc
five
hoc
imp
cat
sim
nec
tul
mil
hoc
cat
infl
agi
hal

mas q. 3. de verit. ar. 2. *Impossibile est, quod aliquid sit per accidens respectu causa prima, & per se respectu secundae.* Et alioquin prior esset causa secunda, quam prima; quia quod est per se, prius est eo, quod est per accidens. Unde etiam creatura esset primum principium respectu alicujus actionis: nam ut ait D. Thomas in 2. d. 37. q. 2. ar. 2. *si voluntas humana actionem aliquam produceret, cujus Actor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principii haberet.* Resp.: *Dist. antec.*: *Ly per accidens* excludente perfectatatem determinationis & intentionis approbativæ, seu (quod idem est) perfectatatem attributionis, aut causæ, cur sit, *neg.*: excludente perfectatatem causæ *sine qua non*, aut perfectatatem immediati physici influxus, *conc. antec.*, & sub eadem distinctione *conseq.*

80 *Ad prob.*: Quamvis Deus non intendat nec determinet actum peccati, in illum tamen physice influit ut primum principium, sive ut causa principalissima: ad hoc enim sat est, quod per virtutem improductam, & à se liberè applicatam agat sub ratione generalissimæ entis, ita ut ejus influxus sit necessarius ad omnem effectum titulo entis, ac proinde titulo æquè militate in omni esse creato: & totum hoc habet Deus respectu actus peccati. Creatura verò non agit nisi ut instrumentum Dei, quia numquàm agit, nisi quatenus à Deo virtutem habet: & est impotens agere sine il-

lius influxu & voluntate præviâ. Cū hoc tamen bene cohæret, quod voluntas creata sit instrumentum rationale, liberum, & electivum, cui competit dominium suorum actuum ex dignatione Dei, & cui proinde competit perfectitas attributionis, interdum tamquam unicæ causæ, cur sit effectus; quando scilicet talis perfectitas dedecet Deum. Sed adhuc tunc Deus magis influit, *ly magis* significante prærogativam primi principii, non tamen significantem plus intentionis, aut determinationis: nam, ut inquit D. Thomas q. 1. de pot. ar. 4. ad 3. *licet causa prima maxime influat in effectum, tamen ejus influentia per causam proximam determinatur.*

81 Quod autem implicet, aliquid esse per accidens respectu primæ causæ, & per se respectu secundæ, verum est, si tunc *per accidens* excludat etiam perfectatatem immediatæ dependentiæ à virtute, scientiâ, & voluntate primæ causæ. Similiter, quod est per se, prius est eo, quod ita est per accidens, ut excludat dictam perfectatatem dependentiæ. Nec ex eo, quod soli creaturæ competat perfectitas attributionis respectu actionis, præviâ, sequitur, creaturam esse primum principium alicujus actionis. Nam de ratione primi principii est quod agat sine auxilio prioris agentis, & influentiæ ejus, ut paulo antè objecta verba explicat D. Thomas. Creatura autem, juxta nos, nec actum peccati agere potest sine auxilio & influentiâ Dei, qui prior est, non solum

tum in essendo, sed etiam in cau-
sando, ut explicuimus cap. 2. Hinc
& Deus actionis peccati est *cau-
sa*, quatenus *actor* idem sonat
ac *agens*, vel ad summum addit,
quod sit agens ex officio, seu mu-
nere causæ primæ, id est, *secundum
quod insuit agenti esse, posse, &
agere*, & *quicquid perfectionis in
agente est*, ut explicat D. Thomas
ibid. ad 2. hoc enim rotundum sit si-
ne perfectitate determinationis &
intentionis.

82. Pluralitatem ergo pri-
morum principiorum non inferre
ibi D. Thomas ex nostrâ sententiâ,
sed ex eâ, quæ actum peccati *nul-
lo modo* à Deo esse dicebat. Quare
potius sequitur hæc absurda pluri-
tas ex sententiâ Adversariorum, si
Deus nullo modo insuit in realita-
tem realitatis positivæ, vel fundamē-
ti privacivæ, ut iam n. 77. indi-
cavimus. Ex nostrâ autem senten-
tiâ ut summū poteris inferre, Crea-
turam esse primam causam per se
actionis prave, non perfectitate determi-
nationis & imputationis: in quo
nihil est absurdi, cum hoc nihil
aliud significet, quàm quod crea-
tura est *causa prima negativè*, id
est, unica in genere deficienti, sive
imperfecta causa deficiens, aut potens
deficere: nam, cum sermo est de
peccato, *causa potens deficere* nihil
est aliud, quàm *causa potens elige-
re, seu determinare contra legem
Dei*, quo in genere creatura pro-
cul dubio est causa unica, seu *prima
negativè*.

83. *Obje. 5.:* Deus amat
concursum suum ad actum peccati,
ti; illum ergo producit ut Author
& causa per se. *Prob. antec. 1.* quia
talis concursus respectu Dei bonus
& sanctus est, siquidem Deus bonus
& sanctus concurrit. Quis autem du-
bitet, quin possit Deus sanctus vel-
le, quod sanctus faciat. 2. quia Om-
nipotentia non minus facit, est
quam Divina Voluntas, & si ergo
Omnipotentia physice attingit ac-
tum peccati, poterit & voluntas,
illam amare, seu attingere affecti-
vè. 3. quia influxus Dei in actum
peccati, dum creatura concurrit,
ita est necessarius, ut si creatura con-
curreret non influente Deo, defice-
ret Omnipotentia. 4. quia Deus
amat adimpletionem muneris cau-
sæ primæ. 5. quia Deus ultrò of-
fert concursum suum ad actum pec-
cati: ergo concurrit volens, seu
quia vult. Et hinc 6. quia alioquin
Deus faceret ex determinatione
nostrâ, quod non vult: ac proinde
de voluntas nostra vinceret Omnis
potentiam.

84. *Dist. antec.:* amat con-
cursum suum in actu primo, *con-
t.* in actu secundo, sive externum, *negi-
ant. & conseq. Ad 1. prob.:* concu-
sus externus, etiam respectu Dei,
non est bonus, nec sanctus forma-
liter, & ratione sui, sed præsuppo-
sitivè tantum ratione voluntatis
permissivæ, quam præsupponit,
juxta illud Augustini in Enchirid.
c. 96.: *Nec dubitandum est, Deum
facere bene, etiam sinenda fieri,
quæcumque sunt malè.* Unde absol-
lu-

Inte verum est, Deum bene & sanctè concurrere ad actum peccati: quia ly *benè*, & *sanctè* significat modum concurrenti se tenentem ex parte Divinæ voluntatis. Quod autem possit Deus sanctè velle, quod sanctè facit, verum est de *vel* le permissivo, sed non semper de approbativo. *Ad 2. neg. consequ. de affectu approbativo*: hic enim Deū redderet Authorem peccati, secus autem attingentia, vel actio physica Omnipotentia. Et *in so.* a quæ sancta est Omnipotentia ac voluntas Dei præceptiva: si ergo Omnipotentia physice producit actum odii Dei, poterit & Divina voluntas illum præcipere. *Ad 3.*: necessitas influxus Dei, ex suppositione quod creatura concurrat, est necessitas metaphysica, imbibita in ipsâ possibilitate peccati, quam Deus non amat, tamen cum eâ connectatur, ut vidimus *disp. 7. c. 2.*

85. *Ad 4.*: Deus amat adimplerionem muneris causa primæ, stantem in applicatione Omnipotentia ad concurrendum, non vero stantem in externo concursu, si talis impletio determinetur per causam secundam contra legem Dei. *Ad 5.*: offert quidem Deus ultio concursum suum, non suadendo, vel invitando, sed pure permittendo: permittit enim à nullo coactus, & ipsum permittere suum liberrime vult, ideoque verè concurrat *volens*: sed tamen simul concurrat *serio nolens* concursum externum: quapropter dixit Augus-

tinus in Enchirid. c. 100: *Non fit præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus fit voluntatem: quia non fieret, si non sineret: nec utique volens finit, sed volens. Ad 6.*: facit utique Deus ex determinatione nostrâ quod non vult nolitione inefficaci: ex hoc autem non sequitur, voluntatem nostram vincere Omnipotentiam, quia non resistit voluntati Dei efficaci, sed inefficaci, licet seriatim (prout definitum est in Bulla *Unigenitus* contra propol. 13. Quenellii), & quidem resistentiâ supponente liberrimam Dei voluntatem permissivam.

86. *Obje. 6.*: Deus habet ideam actus peccati, ut non semel indicat D. Thomas, sed idea est forma, quam opus imitatur ex intentione agentis: ergo Deus ex intentione concurrat ad actum peccati. *Dist. min.*: ex intentione sufficiente ut opus non sit casuale, *conc.*: ex aliâ intentione propria, quantum est ex conceptu ideæ, *neg. min.*, & insuper *conseq. de intentione approbativâ*. Cum definitur idea, vel exemplar, intentio sumitur in sensu lato pro voluntate præscindente à permissivâ, & approbativâ de producendo effectu in individuo, cum perfectâ cognitione & prævisione illius: hoc enim sufficit, ut quod fit cum ideâ, non fiat casè & casualiter; seu non requiritur intentio propria sumpta pro voluntate procuratè & approbante. *Obje. tandem*: Potentia subordinata nequit agere cō præcise, quod non impediatur a subordin-

nante: *Dist.*: Si potentia subordinata non sit electiva, *conc.*: si sit electiva; & dominativa sui actus, *Subdist.*: eo præcisè, quod non impediatur impedimento positivo, *conc.*: impedimento negativo subtractionis concursus, *neg.*

CAP. V.

Rejicitur physica prædeterminatio, ut creatura libertati contraria.

87 **P**RÆTER concursum Dei simultaneum, de quo hactenus, prærequiritur essentialiter, juxta Thomistas, ad omnem actionem causæ secundæ, sive liberæ, sive necessariæ, concursus Dei prævius, qui appellatur *physica prædeterminatio*, sive *præmotio*, à solo Deo proveniens, & ab actione, quam præit, essentialiter inseparabilis. Prædeterminatio ista in causis necessariis rejici solet ex capite superfluitatis; quia scilicet nullo titulo necessaria est, ut ignis v.g. determinetur ad agendū cum perfectâ subordinatione ad primam causam: quod satis ex dicendis colligi poterit. In causis verò liberis rejicitur, tum ex capite D. sanctitatis, sive ex eo quod Deum redderet Authorem peccati (quâ de re satis egimus cap. 3.), tum ex capite libertatis, sive ex eo, quod creaturæ libertatem evartet: de quo breviter in præsentī.

88 Sed prius sunt præ oculis habenda prædeterminationis attributa, quæ recentioribus Thomistis communiter placeant. 1. *Physica prædeterminatio* est qualitas

quædam, motio, vel impulsio, à solo Deo physice impressa voluntati humanæ pro priori ad actionem ejus, sic tamen, ut non sit virtus activa; nec pertineat ad actum primum libertatis, sive ad posse liberum, alioquin tolleret libertatem; sed ita ut actum primum supponat proximè & integrè constitutum, consequenterque se teneat in quodam actu, vel signo medio inter posse & agere creaturæ, sitque applicatio actus primi ad secundum. 2.: Præmotio ista unice pendet à libero Dei arbitrio, adeo ut ejus acquisitio, vel impositio nullatenus sit libera creaturæ. 3.: ita est essentialiter prærequisita ad actum, & cum eo essentialiter connexa, ut sine illâ chimericum sit creaturam operari, & eâ posita chimericum etiam sit creaturam non operari. Sed quia cessat, actione creaturæ cessante, dicitur motio transiens, aut fluens, vel per modum fluxus. Hinc statim patet ingens difficultas prædeterminationis cum libertate conciliandi. Si enim mihi liberum non est id, sine quo nequit actus existere, & quo posito nequit actus omitti, quomodo mihi liberum erit, quod actus existat, vel omittatur? Sed ut res clarior fiat, —

89 *Arguitur* sic: Voluntas non operatur liberè libertate indifferentiæ, nisi operetur cum expeditâ potestate non operandi: sed voluntas physice prædeterminata ad amorem, non operatur cum expeditâ potestate non operandi, seu omittit.

omittendi amorem: ergo non operatur liberè libertate indifferentiæ, quam ultra libertatem à coactione fides docet. *Min. prob. 1.*: Voluntas habens cum existentia amoris metaphysicam connexionem sibi non liberam, prorsus inevitabilem, & antecedentem omne exercitium suæ libertatis, non est expeditè potens omittere amorem; sed voluntas ad amorem prædeterminata hujusmodi connexionem habet cum existentia amoris, ut ex attributis prædeterminationis constat: ergo &c. 2.: voluntas, quæ non habet in actu nec in potestate requisitum aliquod, sine quo chymericum est amorem omitti, non est expeditè potens ad omissionem amoris. Sic qui non habet actu nec in potestate alas ad volandum, lucem ad legendum, carentiam compedum ad ambulandum, non est expeditè potens ad volatû, sectionem, ambulationem. Atqui voluntas in instanti, quo prædeterminatur ad amorem, non habet actu nec in potestate carentiam hujus prædeterminationis, sine quâ carentia chymericum est amorem omitti: ergo in eo instanti non est expeditè potens omittere amorem.

90 *Urgetur 1.*: prædeterminationis ad amorem est impedimentum omissionis amoris, à libertate creatâ prorsus inevitabile & inaufertibile, siquidem à solâ Dei libertate pendet: sed voluntas in instanti, in quo subest impedimento omissionis amoris sibi non libero, sed prorsus inevitabili & inaufertibili,

non est expedita, sed impedita ad omissionem amoris: ergo. *Min.* patet ex terminis, & inductione perpetuâ. Cur enim alioquin humanitas Christi D. non erit ad peccandum expedita, quamvis subit unioni hypostaticæ & visioni beatificæ? vel cur ferreis catenis vincitur, & carcere detentus, non censetur expeditus ad fugiendum? vel quid significat *me esse impeditum*, nisi me pati necessario, & contra omnem meam libertatem impedimentum insuperabile? *Urgetur 2.*: qui sine libertate patitur necessitatem metaphysicam agendi, sine libertate agit: sed qui patitur prædeterminationem, sine libertate patitur necessitatem metaphysicam agendi. *Prob.*: quia prædeterminationis, quam sine libertate patitur, est metaphysica agendi necessitas, tum quia est connexio cum agere: tum quia est impossibilitas metaphysica non agendi, siquidem eâ stante metaphysicè impossibile est non agere.

91 *Urgetur 3.*: qui nullo genere potentia liberæ impedire potest antecedens metaphysicè connexionem cum consequenti, nullo genere potentia liberæ potest vitare consequens; hoc enim vitare est facere ut detur oppositum ejus: qui autem facere potest, ut detur oppositum consequentis, potest etiam facere ut detur oppositum antecedentis quod est impedire antecedens. Atqui Petrus nullo genere potentia liberæ potest impedire hoc antecedens, *Petrus prædeter-*

minatur ad amorem, metaphysicè connexum cum hoc consequenti, *Petrus amat*: ergo nullo genere potentiz liberæ potest vitare hoc consequens. Vel aliter: in hoc syllogismo, *Omnis prædeterminatus ad amorem amat: Petrus est prædeterminatus ad amorem: ergo Petrus amat*, utraque præmissa est necessaria necessitate antecedente, & omninò independente à libertate Petri: *Major*, quia est æternæ veritatis: *Minor*, quia sic fert doctrina Adversariorum: ergo & conclusio, *Petrus amat*, est æquè necessaria Petro, juxta illud principiū dialecticum, *Ex necessario non sequitur nisi necessarium*, & juxta regulam traditam ab Aristotele 1. Posterior. c. 17., & a D. Thom. ibi lect. 13.

92 *Urgetur* 4.: potentia libera est, quæ positis omnibus prærequisitis ad operandum potest operari, & non operari, ut fert definitio ab omnibus approbata: ergo 1., si prædeterminatio est unum ex prærequisitis, donec ea ponatur, non intelligitur potentia libera, consequenterque prædeterminatio pertinet ad actum primum, sive ad posse. Ergo 2. posita prædeterminatione ad operandum, potest voluntas non operari; vel si non potest, non manet libera: consequenterque vel prædeterminatio non connectitur essentialiter cum operatione, vel tollit libertatem. Nec prodest hic recurrere ad sensum compositum & divisum, ut videbimus infra. *Urgetur* 5.: Voluntas

non agit liberè, nisi se ipsam ad agendum determinet, ut nemo dubitat: sed si prædeterminatur à Deo, in nullo signo se liberè determinat. *Prob.*: quia non determinat se pro priori ad prædeterminationem, ut est evidens: non deinde concomitanter, quia sic Deus non prædeterminaret, sed condermineret: non denique pro posteriori, quia post prædeterminationem nulla jam superest indifferentia voluntatis, nullaque potestas non agendi, quæ non supponatur ita ligata & præpedita, ut jã sit impossibile non agere, & non sequi determinationem Dei.

93 *Urgetur* denique: physica prædeterminatio supponit in Deo decretum prædeterminativū, metaphysicè connexum cum operatione, quod sit applicativū Omnipotentiz ad cōcurrendum simultaneè, proindeque constituat actum primum proximum voluntatis creatæ: sed nihil metaphysicè connexum cum operatione determinatā constituit actum primum, quin tollat libertatem, ut Adversarii supponunt in presenti: ergo &c.. Dicunt recentiores Thomistæ, actum primum creatæ libertatis constitui per sola comprincipia creatæ, non verò per Omnipotentiam, vel decretum applicativum. Sed *contra* 1.: actus primus libertatis creatæ est vera & expedita potestas agendi & non agendi, cui vertitur in culpam, quod non agat, urgente præcepto: at nisi Deus intelligatur paratus concurrere per de-

decr
intel
crea
essen
Dei
tens
non
don
juva
exen
pon
busti

tavi
cret
ad
ster
mini
to
ter
amo
pabi
prod
caci
conc
term
go:q
do
decr
bile,
ad ill
gand
pe q
deter
hom
tum
conc
hom
min
nem
ducc

decretum applicativum, nequit intelligi talis potestas in causa creatâ. *Prob.*: quia causa creata est essentialiter impotens agere sine Dei concursu: & causa de se impotens agere sine alterius juvamine, non est proximè & expeditè potēs, donec altera intelligatur parata juvare, ut patet ex terminis, & exemplo pueri, qui ad levandum pondus indiget juvamine viri robusti.

94 *Contra 2.*: quia, ut notavimus supra *cap. 3. n. 35.* si decretum applicativum non pertinet ad actum primum, fieri poterit, ut stet integra, & libera potestas hominis ad amorem, urgente præcepto amandi, quamvis Deus efficaciter decernat non concurrere ad amorem: ac proinde erit homo culpabilis & penâ dignus, quod non producat amorem, quem Deus efficaciter vult non existere, negando concursum. Et hinc contra prædeterminationem validissimè insurgit: quoties homo peccat omitendo actum præceptum, datur Dei decretum, homini prorsus inevitabile, negandi prædeterminationem ad illum actum, & consequenter negandi concursum simultaneum, quippe qui essentialiter supponit prædeterminationem, juxta Thomistas: homo igitur peccat omitendo actum, ad quem Deus decernit non concurrere decreto inevitabili ab homine. Deus ergo damnabit hominem, eo quod non fecerit insipientem chimeram, cujusmodi est producere actum sine concursu Dei,

vel Deo concurrere nolente.

95 Mitto alia quàm plurima, quæ omnia revocari possunt ad hæc duo principia, perpetuò vera & inconcussa apud omnes, etiâ prædeterminatores extra rem præsentem. 1.: *qui sine libertate caret requisito essentiali ad operandum, non est liber ad actum.* 2.: *qui sine libertate patitur impedimentum essentiali omissionis actus, non est liber ad omissionem actus.* Quorū primum verificatur in homine non prædeterminato: secundum in prædeterminato ad agendum.

Responsiones adversæ confutantur.

96 **R** *Respondent 1.*, hominem cum prædeterminatione ad amorem habere simul potentiam liberam ad illum omitendum, non in sensu composito prædeterminationis, sed in sensu diviso: quia licet habeat simultatem potestatis ad amorem, & omissionem, non tamen habet potestatem simultatis, quâ simul ponatur amor & ejus omisio. Sic qui liberè sedet, simul est potens ambulare, non tamen est potens ponere simul ambulationem & sensionem. Unde sicut impotentia ad ambulandum ex suppositione sensionis est impotentia consequens benè coherens cum potentiâ antecedenti, ita pariter impotentia ad amorem omitendum ex suppositione prædeterminationis ad amorem.

97 *Sed contra 1.*: ergo potentia libera est, quæ posito prærequisito ad operandum, scilicet prædeterminatione, potest non

operari pro eventu, in quo careat tali prærequisito, licet non poſſit ſimul cum eo ponere omiſſionem operationis. At hoc etiam convenit cauſa neceſſaria, v. g. igni, qui poſitâ applicatione poteſt nō comburere pro eventu, in quo applicatione careat, licet non poſſit ſimul cum applicatione conjungere defectum combuſtionis: ergo ſi tener reſponſio, potentia libera non differet à cauſa neceſſariâ. *Contra 2.*: non habet veram libertatem ad omittendum etiam in ſenſu diſiſo alicujus impedimenti, qui non poteſt à ſe dividere, vel amovere impedimentum, antequam ſit, vel poſtquam eſt, alioquin dabitur in beato vera libertas ad omittendū amorem Dei in ſenſu diſiſo viſionis beatæ à ſe inevitabilis, & in homine catenato vera libertas ad fugiendum in ſenſu diſiſo vinculo- rum à ſe inauferibilium. Atqui voluntas humana nullatenus poteſt à ſe dividere, vel amovere prædeterminationem, nec antequam ſit, nec poſtquam eſt; cum ejus amorio vel impeditiō unicè pendeat à libertate Dei: ergo &c.. Hinc falſum eſt in ſenſu composito prædeterminationis dari in homine ſimultatem poteſtatis proximæ & expeditæ ad utrumlibet extremum.

98 *Contra 3.*: neceſſitas amandi, & impotentia omittendi, quam inducit prædeterminationis ad amorem, non eſt conſequens, ſed antecedens. *Prob.*: neceſſitas antecedens, quam D. Thomas appellat neceſſitatē *conſequentis*, vel

absolutam (idem intelligē de impoſſibilitate ſeu impotentia) illa eſt, quæ præcedit omnem uſum libertatis, & nullatenus caveri poteſt, priuſquam ſit, ſicut neceſſitas, ut cælum moveatur. Cōſequens verò, quæ à D. Thomâ dicitur *neceſſitas conſequentia*, vel *ex ſuppoſitione*, illa eſt, quæ aliquomodo descendit à liberâ volūrate, vel ejus exercitium ſaltem conditionatè ſupponit, ideòque caveri poteſt, antequam ſit, ut cum dicitur, neceſſe eſt me loqui, ſi loquor, vel ex ſuppoſitione quòd loquar. Ita D. Anſelmus cum *lib. 2. cur Deus homo*, cap. 18., tum *lib. de concord. cap. ſeu tit. 1.* Atqui exiſtentia prædeterminationis præcedit omnem uſum libertatis creatæ, & nullatenus caveri poteſt, priuſquam ſit: ergo neceſſitas, quam inducit, eſt antecedēs. Unde retorqueo exemplum ſeſſionis: nam ſi ita exiſteret ſeſſio, ut ejus exiſtentia præcaveri non poſſet, abſdubio induceret neceſſitatem antecedentem ſedendi, pariterque impotentiam antecedentem ambulandi: ideo autem non inducit niſi conſequentem, quia poteſt ab homine liberè vitari, antequam ſit.

99 *Respondent 2.*, in homine prædeterminato ad amorem dari potentiam ad odium in ſenſu diſiſo, non poſitivo, ſed præſiſivo, id eſt ad odium ſecundum ſe, & ſecundum prædicata eſſentialia, præſciindendo ab eo, quòd ſit, vel non ſit poſitivè diſiſum à prædeterminatione cōtrariâ: quemadmodum, li-

licet meus amor nequeat existere, nisi vel coexistens, vel non coexistens amanti tuo, mea tamen potestas amandi præscindit ab eo, quod tu in eodem instanti ames, aut non ames. Sed *contra* 1.: ergo datur in homine proxima potestas ad odiū, siue detur, siue non detur prædeterminatione, ac proinde siue Deus velit, siue nolit concurrere: quemadmodum in me datur potestas amandi, siue detur, siue non detur tuus amor. *Contra* 2.: ergo similiter in beato dabitur vera libertas ad non amandum, & in catenato ad fugiendum, videlicet in sensu diviso præcisivo.

100 *Contra* 3.: nullum prædicatum est magis essentialiale odio, quam quod positivè pendeat à prædeterminatione sibi coexistente; siquidem juxta Adversarios non aliter pendere potest à Deo, ut primo agente, & primo libero. Imò hoc prædicatum intimè transcendit cætera omnia prædicata positiva odii, & cujusvis effectus, non minus, quàm ratio entis: ergo potentia libera ad odium secundum ejus prædicata essentialia est potestias ad odium, ut positivè pendens à prædeterminatione sibi coexistente: ergo est ad odium, ut positivè componendum cum prædeterminatione ad ipsum; ac proinde ut positivè dividendum à prædeterminatione contrariâ. Certè odiū existens, nisi existat positivè divisum à prædeterminatione contrariâ, existet chymericè: potentia autem libera est potestas faciendi, ut

odium existat non chymericè.

101 *Respondent* 3., prædeterminationem non officere libertati, quia nec illa, nec ejus catentia pertinet ad actum primum voluntatis humanæ, nec requiritur ad posse, sed ad agere. Cæterum hæc ratio in primis nulla est: quia nec actio pertinet ad posse, nec carentia odii pertinet ad actum primum libertatis ad amandum; & tamen qui non habet actu, nec in potestate actionem productivam amoris, & carentiam odii, non est liber ad amorem. Deinde est falsa 1.: quia sine existentia prærequisiti essentialis ad agendum non libere assequibilis, & sine carentia impedimenti essentialis ad omittendum non libere evitabilis, cujusmodi est prædeterminatio, non intelligitur posse liberum, nec actus primus libertatis. 2.: quia applicatio causæ ad causandum pertinet ad actum primum ut patet in applicatione ignis, & applicatione intentionali finis: sed prædeterminatio, juxta Adversarios, est applicatio voluntatis ad agendum: ergo &c.. 3.: quia prædeterminatio non intelligitur pro posteriori ad actum primum voluntatis humanæ; siquidem ab eo non provenit, nec causatur aliquomodo, prout opus est ad posterioritatem naturæ: ergo intelligitur in ipso signo actus primi. 4.: denique, quia saltem decretum prædeterminans constituit actum primum ex n. 93. & 94.: in eo autem æquè militant argumenta nostra.

Ref.

102 Respondens 4., ideo prædeterminationem non officere libertati, quia non requiritur ex parte causæ secundæ, sed ex parte Dei. Sed rogo: Quid est requiri solum ex parte Dei? An quod non constituat actum primum libertatis creatæ? At hoc non differt à responsione 3. nuper impugnata. An quod à solo Deo produci debeat? At hoc etiam haberet prædeterminationem positam ex parte actus primi; & tamen tolleretur libertatem: hoc etiam habet lumen gloriæ, quod tamen nullam relinquit libertatē, aut indifferentiam ad visionē beatam: hoc item habet unio hypostatica, & haberet gratia sanctificans inamissibilis, quæ tamen tolleretur libertatem peccandi. Dices: prædeterminatio est à Deo ut primo libero, & ut eminenter continente libertatem creatam, eamque sibi subordinante; necnon à Deo efficaciter volente nō solum substantiam actus, sed etiam modum libertatis, quia scilicet vult, ut mediā prædeterminatione amor fiat, & liberè fiat.

103 Sed contra: Cur id ipsum dici nequeat de visione beatā, vel de prædeterminatione positā ex parte actus primi? Quia Deus (inquis), ut primum liberum eminenter continens libertatem creatam, non agit per formam ex se necessitantem; alioquin vellet contradictoria, volendo scilicet libertatem amoris per medium necessitans, & libertati repugnans. Optime: ergo prius inspicienda est indoles for-

mæ, an scilicet de se sit necessitas, aut fovens libertatem creatam. Sed prædeterminatio Thomistica, in se inspecta, quamvis ponatur in signo medio, non est forma de se libertatem fovens, sed necessitans, ut probatum est: ergo non est forma idonea, per quam Deus agat ut primum liberum eminenter continens libertatem creatam, & per quam Deus velit, non solum substantiam actus, sed etiam modum libertatis. Vult utique Deus & substantiam, & modum effectuum, sed aptando causas proportionatas eorum indoli, necessarias scilicet pro necessariis, contingentes pro contingentibus, aut liberis, ut explicat D. Thomas 1. p. q. 19. ar. 8. Donec ergo probes, physicam prædeterminationē esse causam effectui libero proportionatam, frustra recurris ad voluntatem Dei.

104 Hinc etiam frustra dicitur, quod prædeterminatio est necessitas consequens, quia sequitur usum libertatis creatæ, ut eminenter contentæ in libertate Divinā. Tum quia id ipsum dici poterit de visione beatā, de prædeterminatione positā in actu primo, de gratiā inamissibili, de Jansenianā delectatione victrici, &c.. Tum quia libertas creatā, ut eminenter contenta in Divinā, non est creatura, sed Deus: ergo necessitas, quæ solum est consequens respectu libertatis creatæ, ut eminenter in Divinā contentæ, re ipsa solum est consequens respectu Dei: quod pariter convenit omni necessitati in crea-

creatis excogitabili. Tum demum, quia voluntati humanæ convenit libertas merendi, ac demerendi, non ut eminenter in Deo contenta, sed ut formaliter in seipsâ existenti, ut est evidens: ergo eidem, ut sic acceptæ, convenit libertas à necessitate, ac proinde carētia necessitatis, quæ non sit consequens respectu ipsius ut existentis in se.

105 *Respondent* 5. aliqui ex Adversariis, volūtatē humanam non posse necessitari, stante iudicio indifferenti, quod prædeterminatione non tollit. Sed *contra* 1.: ergo nec poterit necessitari à prædeterminatione positâ ex parte actūs primi, nec à gratiâ Calvinianâ, aut Jansenianâ, quæ certe non ita ponitur à suis Authoribus, ut excludat iudicium indifferēs. *Contra* 2.: ergo nec poterit Deus impedire omne exercitium liberum creatæ voluntatis, nisi destruat iudicium indifferens: nam saltem ommissio omnis operationis erit libera homini, quantumcumque Deus nolit. Hoc autem nimis derogat dominio Dei. *Contra* 3.: quia, stante iudicio indifferenti, potest abs dubio Deus nolle cōcurrere simultaneē: tunc autem non maneret in creaturâ libertas. Accedit, quòd D. Thomas, q. 22. de ver. ar. 8. sine recurſu ad ablationem iudicii indifferentis docet, posse Deum ita immutare voluntatem hominis, ut eam necessitet.

106 Tandem plures, argumentorum pondere preſsi, *respondent* 6., physicam prædetermina-

tionem, saltem ad actum peccati, esse impedibilem à libertate creaturæ vi alicujus præviæ dispositionis liberæ, seu positivæ seu negativæ, saltem beneficio mutæ prioritatis: quia scilicet prædeterminatio præcedit actum in genere causæ efficientis, ab eo tamen præceditur in genere dispositionis; indeque, si voluntas humana non se præviè disponat, prædeterminationem impedit. Caterum, ommissâ repugnantia mutæ prioritatis physicæ, de quâ d. 4. c. 2., debet pariter poni impedibilis à creaturâ prædeterminatio ad actum bonum: cum aliter nō possit voluntas humana liberè ac meritoriè præceptum implere, ut probant argumenta nostra. Debet item poni liberè adquirebilis à creaturâ utraque prædeterminatio, & ad actum bonum, & ad pravum; alioquin homo non prædeterminatus non habebit actu nec in potestate prærequisitum essenziale ad agendum, patieturque inevitabile impedimentum agendi, nempe carentiam prædeterminationis: unde persistat integra & insoluta difficultas. His autem concessis retorquentur in Adversarios omnia illorum argumenta.

CAP. VI.

Solvuntur argumenta contraria: ubi de mente D. Thomæ.

107 *O* *Bjic.* 1.: Si Deus non præviè agit, & prædeterminat nostros actus liberos, non erit primum agens, primum movens, primum liberum, & primum determinans: nec creata vo-

luntas erit causa subordinata, & instrumentalis respectu Dei. *Neg. sequel.* : Nam, ut diximus *cap. 4.*, de ratione *primi agentis* nō est influere determinando quoad omnes effectus, sed agere per virtutem improductam sine auxilio & influentiā Superioris. Nec item est influere, priusquam nos, prioritate influxus realiter distincti, sed tantum prioritate dignitatis, independentiā, & universalitatis, ut ostensum est *cap. 2. à n. 15.* Eodem sensu dicitur Deus *primum movens* : quia movere & agere in idem recidunt.

108 Est autem Deus *primum liberum*, quia habet libertatem in creatam, à quā pendet omnis creata libertas, & priusquam hæc per actiones suas exerceatur, exercet Deus libertatem propriam per decreta verfantia, non solum circa libertatem creatam in actu primo, sed etiam circa ipsas actiones nobis liberas, nō eas immediatē physice determinando sine attemperatōe ad libertatem creaturæ, sed intendendo bonam, & permittendo malam: quod præstat Deus tum per decretum collativum auxiliorum, tum per decretum applicativum Omnipotentia. Hoc etiam sensu Deus est *primū determinans*: quia scilicet proprii ad omnem determinationem creatam se liberē determinat, vel ad permittendum actionem pravam, vel ad donandum bonam: quæ donatio in se stat, quod Deus cum prævisione & intentione illius actionis cōferat vires congruas, & concursum

etiam simultaneum. Ut autē creata voluntas sit causa subordinata & instrumentalis respectu Dei, sufficit quod à Deo accipiat esse, & totas vires agendi, quod ejus dominio subit in agendo, nec possit agere, nisi Deo prius volente, & simul concurrente.

109 *Replie. 1.* Si Deus non agit concursu prævio, sed solum concursu simultaneo, non agit actionem nostram, ut causa independentis. *Neg. ass.* ex dictis *c. 2. n. 18.* *Replie. 2.* Si Deus non determinat actionem creaturæ liberam, ad eam concurrat determinatus à creaturā; ergo non concurrat liberē, sed necessitatus: sicut per nos creata voluntas, si determinatur à Deo, non agit liberē, sed necessitata. *Antecedens* vel negādum absolute, quia non quidquid convenit operationi, verificatur de causa, juxta dicta *c. 4. n. 60.* : vel distinguendum sic: concurrat determinatus à creaturā determinatione supponente ex parte actus primi decretum Dei liberum, *conc.* : aliter, *neg. antec. & consequ.* Constituitur enim voluntas nostra in ratione potentis determinare Deum per decretū Deo liberrimum, liberē relinquens voluntati determinationem externi concursus Omnipotentia: unde creatura non determinat, nisi ex suppositione Deo liberā, ac proinde Deum non necessitat.

110 Deus autem, dum prædeterminat in sensu Thomistico, non agit ex suppositione liberā creaturæ: quod si ita ageret, non

ntiq
fact
ad
gra
tiam
fam
posi
ex d
itraq
tion
est e
imm
tern
eo, q
poni
lunt
vum
tē in
pro
inte
quid
tion
terna
decre
actio
exter
bilit
perfe
Dist
dige
muta
ta ex
ne ad
lam
Et in
prod
deter
curte
deter
eisd

utique nos necessitaret, sicut de facto non necessitat peccatorem ad privationem gratiæ, nec ad gravitatem offensæ; quia dum gratiam habituales aufert, & offensam gravificat, solum agit ex suppositione liberæ peccanti, nempe ex determinatione malitiæ. Deus itaque verè concurret liberè ad actionem nobis liberam: & hæc actio est etiam Deo libera immediate, immediatione propriâ actionis externæ: quæ immediatione consistit in eo, quòd talis actio immediate supponit actum liberum Divinæ voluntatis relativum, sive permissivum, cujus subtractione immediate impediri posset. Hinc etiâ Deus pro signo priori nostræ libertatis intelligitur ut causa libera, non quidem libertate exercendâ per actionem nostram, tamquam Deo internam, sed libertate exercitâ per decretum suum, & exercendâ per actionem nostram, tamquam Deo externam, & nobis liberè relictam.

111 *Repl. 3.*: determinabilitas dicit potentialitatem & imperfectionem à Deo relegandam. *Dist.*: determinabilitas orta ex indigentia, vel in ordine ad aliquam mutationem intrinsecam, *conc.*: orta ex liberâ dignatione, & in ordine ad actionem externam, quæ nullam Deo perfectionem affert, *neg.*. Et *insto* in exemplis *cap. 4. n. 61.* productis. *Repl. 4.*: concurrere determinando perfectior est concurrendi modus, quàm sequendo determinationem alterius. *Insto* in eisdem exemplis. Deinde illud se-

quando supponit falsum, nisi præcisè denotet attemperationem Dei in actu primo, juxta dicta *cap. 4. n. 67.* In hoc autem sensu *dist.*: perfectior est concurrendi modus, quàm sequendo &c. ex necessitate, vel indigentia, *conc.*: ex liberâ dignatione se attemperandi ad exigentiam alterius, qui nequit aliter manere liber, *neg.*.

112 *Repl. 5.*: ergo causa necessaria magis subordinatur Deo; quàm libera; siquidem necessaria subordinatur Deo ut determinanti, libera verò secus, cum sit ipsa primum determinans. *Neg. consequ.*: nam utraque subordinatur, quantum Deus vult, & quantum velle potest, nisi velit chimeram, qualis esset, ut opinamur, causa physicè prædeterminata, & libera manens. Certè causa libera præ necessariâ retinet, juxta omnes, dominium sui actûs, quin idèò sit minùs subjecta Deo. Et dicant Adversarii, an sit minùs subjecta Creatura, ut potens se solâ determinare malitiam, quàm ut potens benè operari? Nec causa libera est absolutè primum determinans, supponit enim essentia: liter aliud prius determinans *ex n. 108.*: sed solum dici potest primû, vel unicum determinans *secundum quid*, idest, respectu sui actûs liberi, ut immediate determinabilis: in quo non est major absurditas, quàm in eo, quòd formaliter per suum actum sit primum seu unicum vivens, aut primum, seu unicum merens.

113 *Repl. 6.*: Deus non
Xx ef-

esset primum agens, nisi omnes effectus immediatè ageret: ergo non erit primum determinans, nisi omnes immediatè determinet. *Neg. conseq.*: quia sine immediato influxu non salvatur perfectissimum dominium Dei, ut vidimus *cap. 1.*: salvatur autem sine immediatà determinatione, ut ostēdimus *cap. 4.* Et *inso*: Deus non esset primum cognoscens, nisi cognosceret etiam malitiam peccati: ergo non erit primum determinans, nisi malitiā determinet, nec primum agens, nisi agat malitiam in positivo stantem. *Repl. 7.*: si nostra voluntas non determinaret suum actum, non haberet dominium ejus: ergo nec Deus habebit dominium illius, nisi illum determinet. *Neg. conseq.*: quia voluntati nostræ, si determinatio subtrahatur, nullus remanet titulus domini: remanet autem Deo titulus multiplex seclusā determinatione, ut explicuimus *cap. 4. n. 58. & 64.*

114 *Obj. 2.*: *Ab indifferenti, ut indifferenti, nihil determinatum oriri potest*: vel, ut ait D. Thomas in 2. *Physic. lect. 8.*, *Nihil, quod est ad utrumlibet, exiit in actum, nisi per aliquid determinetur ad unum.* Et rationem adjungit, quia quod est ad utrumlibet est sicut ens in potentiā: principium autem agendi non est nisi actus, vel ens in actū. Cum ergo creata libertas in actū primo sit indifferens ad utrumlibet, nequit exire in actum, nisi prius à Deo determinetur. *Cōfirm.* ex illo alio proloquio: *Omne*

quod movetur, ab alio movetur: nequit ergo moveri voluntas in operando, nisi prius à Deo moveatur.

115 *Ad obj. 2.* exponant etiam Adversarii proloquium illud *Ab indifferenti &c.* nam si indigeste sumatur, sequitur 1., debere etiam voluntatem prædeterminari ad malitiam seu formale peccati. 2., nullum actum oriri à voluntate ut liberā; siquidem nullus oritur ab eā ut indifferenti: est enim indifferentia de conceptu libertatis. 3., prædeterminationem pertinere ad actum primum: si enim à voluntate non prædeterminatā nihil determinatum oriri potest, non datur in voluntate pro priori ad prædeterminationem vera potentia. 4., voluntatem non prædeterminatam ad actum præceptum non posse culpam, quod actum omittat, cum ad talem actum nihil habeat præter libertatem in actū primo merè indifferentem, quæ incapax est operari. Illud ergo proloquium intelligendum est vel de indifferentiā passivā, vel etiam de activā cōsistēte in actu alicujus principii, vel prærequisiti ad agendum, non liberè acquiribilis; minime verò de indifferentiā activā electivā, & dominativā, quæ propria est potentie liberæ in actū primo proximo constitutæ.

116 Similiter exponendum illud aliud, *Nihil quod est ad utrumlibet, &c.* quia scilicet res indifferens ad utrumlibet in priori sensu, est purè in potentiā, cum non contineat actum nec formaliter, nec

vir-

virtualiter, saltem completè & proximè. Ac res, in posteriori sensu indifferens, jam continet actum eminentè, aut virtualiter: unde jam est actus primus, & ens in actu, non solum existentiali (qui etiam convenit potentia passivæ) sed in actu virtuali & operativo. Itaque D. Thomas, dum proloquium illud adaptat voluntati, loquitur, non de voluntate jam in actu primo proximo constituta, sed adhuc expectante consiliû rationis, vel cognitionem finis, aut objecti, in quod tendere possit: unde objecto sibi proloquio isto q. 3. de mal. ar. 3. ad 5. respondet, *Quod voluntas, cum sit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum, scilicet per consiliû rationis: nec oportet hoc esse per aliquod agens extrinsecum.* Similia docet q. 1. de verit. ar. 9., & in 2. d. 25. q. 1. ar. 1., prout dedimus in Physic. fautor. Atqui determinatio per consiliû rationis, sive per cognitionem procul abest à physica prædeterminatione Thomisticâ, ab omni actu vitali distinctâ, & à solo Deo productâ.

117 Ad confirm.: proloquiû illud verum est 1., sumpto moveri pro eodem ac produci. 2. quatenus nulla creatura capax motus aut mutationis moveri potest sine auxilio causæ primæ efficientis, aut coefficientis eundem motum. De cætero, manifestum est quod voluntas movetur à se ipsâ, ait D. Thomas q. 6. de malo ar. unic. id. que ex professo probat 1. 2. q. 9. ar. 3. Sed dices: ergo voluntas erit si-

mul movens & mora secundum idem, adeoque simul in actu & potentia, simul dans & recipiens motum: hoc autem negat D. Thomas eod. ar. 3. ad 1.. Resp.: D. Thomas solum negat, quod voluntas movet & movetur secundum idem, quia prius moveri debet per cognitionem felicitatis in communi vel in confuso ad primum actum volendi finem, ut inde se determinet quoad exercitium cæterorum, quæ sunt ad finem: attamen respectu cæterorum adhuc manet indifferens ad utrumlibet, adeoque aliquomodo in potentia: cumque aliunde realiter identificentur potentia voluntatis activa & passiva suorum motuum, & activa sit in actu, passiva in potentia, negari nemine potest, quod voluntas aliquomodo secundum idem sit movens & mora, sit in actu & potentia, sit dans & recipiens. Hoc enim nihil aliud significat, nisi quod eadem voluntas producit formam accidentalem, per quam ipsamet actuatur ac perficitur: & quod eadem est in actu primo & virtuali ad amandum v. g., & simul in potentia ad recipiendum amorem formalem tamquam actum secundum illius actus primi: in quo nulla est contradictio.

118 Objic. 3.: D. Thomas sæpè docet, quod Deus movet & applicat causas secundas ad operandum: In hac autem motione & applicatione intelligi concursum Dei prævium physice prædeterminantem, multis suadet. 1.: quia

talem motionem & applicationem explicat S. Doctor 1. p. q. 105. ar. 5. exemplo Artificis applicantis securim ad scindendū. 2.: quia de hâc motione ait S. Doctor q. 3. de pot. ar. 7. ad 3., quod *in operatione, quâ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura.* 3.: quia talis motio, juxta S. Doctorem in 4. d. 49. q. 1. ar. 3. ad 2., est operatio causæ primæ, super quâ præsuppositâ fundatur semper operatio causæ secundæ. 4. denique: quia tali motione & applicatione non semper intelligit D. Thomas concursum Dei in actu primo, nec concursum simultaneum sive in actu secundo: ergo intelligit concursum prævium. *Antec.* constat: tum quia motionem illam appellat quandoque D. Thomas *præmotionis* nomine, quod certè non congruit nisi operationi præsuppositæ. Tum etiâ quia q. 3. de pot. ar. 7. cum expressè doceat, quod Deus est causa omnis actionis, 1. in quantum dat virtutem, 2. in quantum eam conservat, 3., in quantum applicat virtutem ad agendum (quibus modis comprehendere videtur concursum Dei tam in actu primo, quàm in actu secundo, sive simultaneum), ulteriùs addit quantum modum, in quantum scilicet causa secunda agit in virtute Dei, sicut instrumentum in virtute causæ principalis. Quid autè importet quartus hic modus explicat ibi ad 7. dicens: *Id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agit, est ut intentio sola, habens esse: quoddam*

incompletum per modum, quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento Artificis.

119 *Resp.*, numquàm nomine motionis, applicationis, aut etiam præmotionis intelligi à D. Thoma prædeterminationem physicam: nec id evincunt probationes adjunctæ. Non 1.: quia impulsus, quo artifex applicat securim, absdubio est nova virtus in securi se tenens ex parte actûs primi ad motum ejus actualem: prædeterminationis autè physica, juxta suos Authores, non est nova virtus se tenens ex parte actûs primi. Exemplum ergo motionis instrumenti mechanici solum adducitur à D. Thomâ ad explicandam perfectam dependentiam & subordinationem in agendo, quam habet omnis creatura respectu Dei; vel etiam ad explicandam indigentiam motionis & applicationis præviæ, consistentis in decreto applicativo Divinæ Omnipotentis. Non 2.: quia illic apertè loquitur S. Doctor de operatione Dei internâ sumpta pro decreto, ut observavimus *cap. 2. n. 22.*: ideoque continuò subdit: *sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis Divinæ*, ut ita significet, operationem Dei externam esse indistinctam ab operatione creaturæ. De internâ verò ibid. ad 9., *sicut operatio natura præcedit operationem artis, ita voluntas Dei, quæ est origo omnis naturalis motus, præcedit operationem naturæ: unde & ejus operatio in omni operatione requiritur.* Ecce quæ-

quænam sit *premotio*, & *præparatio*, in quâ non operatur naturâ, nempe *voluntas Dei*.

120 Non 3.: quia operatio causæ primæ, quam ex mente D. Thomæ præsupponit ut fundamentum operatio causæ secundæ est in causis physicis productio & conservatio inclinationis earum innatæ: in animâ verò est productio primæ cognitionis objecti, & primæ volitionis felicitatis, seu boni in communi. Sicut enim causæ physicæ nihil possunt naturaliter agere, nisi ex naturali inclinatione sibi inditâ ab Authore naturæ, & ab ipsis indistinctâ; & hanc inclinationem appellat S. Doctor *motionem primæ causæ, & impressionem quamdam Dei dirigentis in finem*; ita voluntas nihil potest liberè agere, nisi priùs à Deo naturaliter moveatur ad primum consilium, seu primam cognitionem objecti, & ad primam volitionem boni seu beatitudinis: & hæc est illa motio, quam *loc. nobis objecto* appellat D. Thomas operationem primæ causæ, super quâ fundatur semper operatio animæ, & quam *ibid.* ait inditam esse animæ *ex impressione primi agentis, Dei scilicet*.

121 Sed quantum distet huiusmodi motio à prædeterminatione Thomisticâ, inde constat, quòd prædeterminatio juxta Thomistas non consistit in actu vitali, qualis est absdubio prima cognitio finis, & prima volitio boni. Deinde hæc cognitio & volitio, cum sit intentionalis applicatio voluntatis ita

pertinet ad posse liberum, ut sine illâ non sit voluntas proximè potens aliquid liberè velle: prædeterminatio autem ad posse liberum non spectat. Denique talis cognitio & volitio non tollit indifferentiam voluntatis ad bona particularia, sed eam relinquit indifferentem quoad exercitium actûs, imò sæpè etiam quoad specificationem. Id quod de consilio rationis, seu primâ cognitione finis docet D. Thomas q. 6. de malo ar. unic., & sæpè alias: de primâ autem volitione boni audiatur 1. 2. q. 9. ar. 6., ubi ad 3. ait: *Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor, ad universale objectum voluntatis, quod est bonum: & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle* (nota illud non potest, ut videas, hanc motionem spectare ad posse); *sed homo per rationem determinat se ad volendū hoc vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum*. Addit continuo: *Sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum; sicut in his, quos movet per gratiam*. Ubi certè non loquitur de motione, quam rejicimus: nam hæc non datur interdum, & aliquibus, sed omnibus semper ac aliis quid agunt: Loquitur ergo de gratiâ excitante & alliciente ad bonū determinatè quidem, sed non determinativè: sicut qui à te librum petit, te movet ad aliquid determinatè volendum, sed non te determinat.

Non

122 Non 4.: nam in primis D. Thomas quartum illum operandi modum expressè distinguit ab eo, quo Deus movet & applicat virtutem ad agendum: Thomistæ autem in eo, quod est *movere* & *applicare* prædeterminationem suâ intelligunt. Deinde S. Doctor modum illum requirit ex parte actûs primi ad supplendam insufficientiam virtutis creatæ, ut fiet evidens legenti: atqui physica prædeterminatio, juxta suos Authores, nec requiritur ex parte actûs primi, nec supplet insufficientiam, vel impotentiam virtutis creatæ: ergo &c. Quid autè significet ille quartus modus, aut nova illa *creatura vis*, quâ *agit ad esse*, non facile percipitur; nec illius meminit D. Thomas 1. p. q. 105. ar. 5., ubi distinctè tractat, & enumerat modos omnes, quibus Deus operatur in omni operante. Quare Doctor Exim. existimat, D. Thomam tacitè sententiam illam retractasse in lib. cont. Gent., & cit. 1. p.. Sed quidquid modus ille sit, nobis sufficit, quòd sit nova virtus pertitens ad actum primum, ut nequeat esse physica prædeterminatio.

123 Quoties ergo D. Thomas utitur nomine *motionis*, *applicationis*, aut *promotionis*, vel intelligit naturalem inclinationem rebus inditam, de quâ 1. p. q. 103. ar. 1. ad 3., & q. 60. ar. 1.: vel intelligit applicationem ex parte actûs primi, quæ in causis physicis ferè semper fit per motum localem agentis, aut passiv; in rationalibus

autem per aliquem motum intentionalem cognitionis, aut volitionis. Et quia motus hujusmodi semper est à Deo, vel unice, vel primò & principaliter; ideò verè dicitur Deus *movere* & *applicare* virtutes creatas ad agendum. De hac motionem vide 3. cont. Gent. c. 67. n. 4., Quodlib. 1. ar. 7., & 1. 2. q. 9. ar. 4. & 6.. Vel etiam intelligit specialem motionem per gratiam, de quâ 1. 2. q. 9. ar. 6. ad 3.. Vel demum intelligit concursum simultaneum sive in actu primo, sive in actu secundo: nam si concursus simultaneus non comprehendit D. Thomas sub nomine *motionis* & *applicationis*, absurdè sequitur, quòd illum vel ignoravit, vel consultò tacuit ut nō necessarium, etiam dū accuratè recenset modos omnes, quibus Deus est causa omnis operationis.

124 Nec incongruè concursus Dei simultaneus, sive in actu primo, sive in actu secundo, dicitur *motio* & *applicatio* causæ secundæ ad agendum: nam concursus in actu primo, cum sit decretum applicans Omnipotentiam ad simultaneè concurrendum, simul est applicatio causæ secundæ; quoties enim causæ subordinatæ nihil deest, ut sit proximè potens, præter applicationem causæ principalis, hujus applicatio reddit simul applicatam causam inferiorem, cum eam reddat magis expeditā, quàm localis applicatio ignis v. g. Concursus verò in actu secundo, cum sit actio ipsa creaturæ, etsi minus pro-

proprie, non tamen inepte dicitur *applicatio*, quatenus *applicare* idem sonat ac *conjugere*, cōiungit enim virtutem creatam cū eff. ctu: cumque talis actio verè sit a Deo, & actio Dei, verè per illam Deus applicat & coniungit cum effectu virtutem creatam. Unde & quatenus est actio Dei, verè dicitur *motio* activè, quia respectum dicit ad primum motorem, à quo ut simultaneè concurrente omnis causa creata suum motum sive operationem accipit. Imò & *pramotio* vocari potest, tum si accipiatur radicaliter, & in actu primo, pro decreto applicante Omnipotentiam: tum si accipiatur etiam in actu secundo propter illas prioritates rationis, & præsuppositionis, de quibus cap. 2. a n. 15.

125 Ad extremum adverte, illud D. Thomæ 1. p. q. 19. ar. 3. ad 5., *Causa, quæ est ex se contingens, oportet, quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum*, verum quidem esse in causis non liberis: verum item in liberis, dummodo sermo sit *de aliquo exteriori* se habente per modum finis aut objecti, non autem se habente per modum agentis extrinseci physicè immediate determinantis; alioquin D. Thomas sibi contradiceret, cum oppositum expressè doceat *locis supra cit.* n. 116., & nominatim in 2. d. 25. q. 1. ar. 1. apertè concludat, non dari liberum arbitrium in illis, *quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus, sed à quibusdam aliis causis prioribus.*

Adverte rursus, quòd apud D. Thomam interdum, licet rarò admodum, invenitur, Deum *determinare*, vel etiam *predeterminare* omnes eff. ctus. Sed verò nusquam invenitur, quòd Deus *predeterminet*, imprimendo creaturis aliquid prævium cū operatione connexioni, & non pertinens ad actum primum. Dum ergo utitur voce istâ, sumit *predeterminare* pro eodem, ac *predestinare*, vel *predestinare*, vel *certâ & infallibili providentiâ disponere*. Hæc autem bene coherent cum libertate nostrâ beneficio scientiæ mediæ citra medium creatum cum nostris actibus physicè connexum, ut Theologis notum est.

126 Adverte denique, Deum pro suo arbitrio determinare quoad individuationem eff. ctus omnes à causâ secundâ producendos. Cum enim creata virtus plures effectus contineat specie similes, nec eos inter se discernat in statu possibilitatis, non est unde determinetur nisi à Deo, ut producat intra eandem speciem potius *A*, quàm *B*. Hoc tamen intereit discrimen inter eff. ctus necessarios & liberos, quòd necessarii determinat Deus positivè per suum, aut similem tendentiam decreti applicativi Omnipotentis: *Vero efficienter concurrere cum tali igne ad calorem A in tali passo.* Liberos autem non determinat positivè, sed solum negativè, ita sciènt, ut si libertas sit contrarietatis, v. g. ad amorem & odium, solum præparet

Deus

Deus Omnipotentiam per decretum indifferens ad individuum *A* v. g. in specie amoris, & ad *B* in specie odii, quin offerat concursum ad cætera individua. Si verò libertas sit contradictionis v. g. ad amandum & non amandum, indifferens illa præparatio solum sit ad unum designatum individuum in specie amoris, negando concursum ad cætera.

127 Ex vi talis decreti voluntas humana manet impotens ad alia individua odii vel amoris; & hoc est determinari *negativè*: at non ideo manet determinata, sed indifferens, ut ponat reipsa talem actum à Deo designatum, cum possit illum liberè omittere; & hoc est non determinari *positive*. Non aliter ac si mihi quatuor habenti calamos tres subtrahas, me *negativè* determinas ad scribendum quarto; non tamen determinas *positive*, quia non ideo teneor quarto calamo scribere, cum possim scriptionem penitus omittere. Hinc determinatio huiusmodi non officit libertati amandi & non amandi, vel odio habendi, cum plenam relinquat indifferentiam ad eligendum alterutrum. Hinc etiam stat determinatio ista ad individuum actum peccati, quin ideo talis actus Deo imputetur: sicut tibi non imputabitur, quod ego scribam calamo superflite, si verè possum scriptionem omittere, nec tu illam suades, aut intendis.

Authoritas D. Thoma contra physicam prædeterminationem.

128 **D**Octrina prædeterminationum est, quod à voluntate creatâ, quia in se est indifferens, nihil determinatum oriri potest, nisi priùs ab alio determinetur. Contrà expressè D. Thomas in 2. d. 39. q. 1. ar. 1. dicens: *Ipsa potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura: sed quòd determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsâ voluntate.* Nec dicas legendum esse: *ab alio determinatè.* Nam *ab alio determinante* habet Editio Parisiensis an. 1659. correctâ à R. P. Nicolai Dominicano: & meritò; sic enim exposcit tum veritas contextus, tum comparatio causæ necessariæ, quam continuò subjungit per hæc verba: *Sed in naturalibus actio progreditur ab agente: sed tamen determinatio ad hunc actum non est ab agente, sed eo, qui agenti talem naturam dedit.* Præterea effugium omne præcludit S. Thomas *ibid.* ar. 2. corp, ubi explicans, quid sit habere dominium sui actus, ita loquitur: *hoc autem (dominium) est in homine secundum illam potentiam, quæ ad plura se habet, nec ad aliquod eorum determinatur, nisi ex se ipsâ: quod tantum voluntati convenit.* En nostrâ in terminis sententiam: *voluntas ad aliquod extremorum libertatis non determinatur, nisi ex se ipsâ.*

129 Item: Prædeterminatores, ne libertatem de medio collant, coguntur dicere, voluntatem manere liberam in iis, quæ sunt ei ab alio determinata; idèque Divinam impressionem non tollere potentiam voluntatis ad oppositum, saltem in sensu diviso. Sed contrarium docet apertè D. Thomas in 2. d. 25. q. 1. ar. 2.: *In omnibus, inquit, quæ sub electione cadunt, voluntas libera manet, in hoc solo determinationem habens, quod felicitatè naturaliter appetit, & non determinatè in hoc, vel illo.* Nota illud in hoc solo: ex quo sæpe alias infert D. Thomas, voluntatè non esse liberam, saltem quoad specificationem, in appetitu felicitatis, siue ultimi finis; quia scilicet ad illud determinatur à Deo. Expresius autem in 4. d. 49. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 1.: *Potentia rationalis se habet ad opposita in his quæ ei subsunt: & hæc sunt illa, quæ per ipsam determinantur: non autem potest in opposita illorum, quæ sunt ei ab alio determinata: & ita voluntas non potest in oppositū ejus, quod ex Divina impressione determinatur:* atque statim exemplum apponit in opposito finis ultimi. Quod autè loquatur D. Thomas etiam in sensu diviso, patet: quia in eo sensu negat potentiam voluntatis in oppositū eorum, quæ sunt ei ab alio determinata, in quo immediatè post illam concedit in oppositum eorum, quæ ipsa sibi determinat. At certè voluntas nec in oppositum ejus, quod ipsa deter-

minat, potest in sensu composito, sed solum in sensu diviso.

130 Rursus: physica prædeterminatio, cum non sit impedibilis in existendo, nec frustrabilis in operando, nequit non esse motio irresistibilis: sed juxta D. Thomam quodlib. 1. ar. 7. ad 2., *Sic Deus movet mentem humanam ad bonū, quod tamen potest huic motioni resistere:* ergo motio, de quâ D. Thomas, non est physica prædeterminatio. Præterea S. Doctor, ut explicet, quomodo Divina motio nō imponat necessitatem nostris actibus liberis, sapissimè statuit, quod *Deus omnia movet secundum eorū modum, vel secundum rationem & conditionem mobilium.* Ex quo principio infert q. 6. de malo ar. unic., quod *Deus voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminatè se habentem ad plura.* Ubi nota, quod ad tō ex necessitate contraponit tō indeterminatè, quasi certum habeat, necessitatem non evitari, nisi per indeterminacionem.

131 Ex eodem principio 1. 2. q. 10. ar. 4. sic colligit: *Quia igitur voluntas est activum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad plura, sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinet, sed remanet motus ejus contingens, & non necessarius.* Dices, per illud non ex necessitate solum excludi determinationē necessitantem. Sed contra 1.: quia D. Thomas omne

determinationem infruſtrabilē putat eſſe neceſſitatem; alioquin ratio S. Doctōris hęc erit, ideō Deus neceſſitatem non imponit, quia non determinat neceſſitando: quæ ſanē eſt manifeſta petitio principii. *Contra 2.*: quia D. Thomas in cauſā liberā determinationem excludit ei ſimilem, quam Deus tribuit cauſæ naturali; hęc quippe neceſſitans eſt extra dubium. At prædeterminatione Thomiſtica, ſive in cauſā liberā, ſive in naturali, nihil in ſe differt, niſi forſan ex parte intentionis Dei; quæ tamen intentio nihil prodeſt: aliequin poſſet Deus intendere libertatem illaſam per medium quodlibet, v. g. per viſionem beatam.

132 *Contra 3.*: ideō excludit D. Thomas determinationem neceſſitantem, quia alioquin motus voluntatis non remaneret contingens, aut liber, ſed neceſſarius: at hoc ipſum ſequitur ex prædeterminatione Thomiſtica. *Patet*: quia S. Doctōr q. 2. de verit. ar. 12. in eo diſcernit neceſſarium à contingenti ſeu libero, quōd *neceſſarium non poteſt impediri, quin ſit, antequam fiat, eoquod cauſa ejus ſunt immutabiliter ordinata ad ejus productionem*: ſed voluntas in inſtanti, quo phyſicē prædeterminatur ad amorem, eſt immutabiliter ordinata ad ejus productionem, & ita eſt determinata ad unum, quōd non poteſt impediri, quin ſit, antequam fiat, ſiquicquid prædeterminatione impedire non valet, nec in exiſtendo, nec in operando: ergo amor

non remanet ei liber aut contingens, ſed neceſſarius. Accedit quōd *ibid.* ad 7. ſtatuit & probat D. Thomas, ex antecedenti neceſſario ſequi conſequens neceſſarium; quia ſi ſequeretur contingens, poſſet ſtare cum antecedenti oppoſitum conſequentis: ex quo principio prædeterminationem rejecimus ſupra cap. 3.

133 Nec refert, quod D. Thomas I. 2. q. 10. ar. 4. ad 3. ait: *Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni, quod voluntas ad illud non moveatur*. Nā continuo ſubdit: *non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter: unde non ſequitur quod voluntas à Deo ex neceſſitate moveatur*. Eſſet autē impoſſibile ſimpliciter, ſi Deus moveret voluntatem phyſicā prædeterminatione penitus inimpedibili, & intrinſecē infruſtrabili. Ait ergo D. Thomas, impoſſibile eſſe, non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione, ſeu impoſſibilitate conſequenti: nam ſi loquatur de motione Dei in actu ſecundo, cum hęc realiter ſit ipſa actio libera creaturæ, impoſſibile eſt, quōd cā poſitā voluntas non moveatur liberē; quia omne, quod eſt, ex ſuppoſitione quōd ſit, neceſſe eſt eſſe.

134 Si verō loquatur S. Doctōr de motione realiter præviā, quæ ſit efficax in actu primo, hęc ſupponit decretum prædeſtinativū regulatum per ſci. niam mediā de congruitate vocationis: unde etiam eſt poſterior poſterioritate attemperationis ad ulum creatę liber-

bertatis, quem prævisum in sensu conditionato supponit, juxta illud D. Thomæ in 1. d. 46. q. 1. ar. 4. ad 3. *mala non fieri non vult Deus voluntate consequente, nisi de illis, quos scit, mala non velle facere*: quibus in verbis apertissime traditur sciëntia media. Eodem sensu intellige, quod Deus movet voluntatem efficaciter, infallibiliter, & immutabiliter, & quidē prop-

ter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest. Quia scilicet ex efficacîâ Divinæ virtutis provenit, quod numquam possint Deo deficere infinita media, quæ prævideat fore congrua, & conjungenda cum operatione, si denetur, licet ex se & intrinsecè non sint in frustrabilia. Sed de his latius in Theologiâ.

TRACTATUS III.

IN SEX RELIQUOS PHYSICORUM LIBROS.

DISPUT. I.

DE MOTU, ACTIONE, ET PASSIONE.

CAP. I.

DE MOTU.

MOTUS definitur ab Aristotele lib. 3. t. 6., *Actus entis in potentiâ prout in potentiâ*. Id est, actuatio seu exercitium, tum potentix activæ, sive moventis, tû præsertim passivæ, sive mobilis, prout transit in actum ubi correspondentem. Importat enim motus exercitium utriusque potentix, actionem scilicet & passionem: idè- que definitur ab Aristotele *eo lib. t. 23., Actus ejus, quod agere, & pati potest, quatenus tale est*: sed præcipuè denotat passionem, sive exercitium potentix passivæ: quocirca t. 16. definitur etiam, *Actus mobilis, prout mobile est*. Hinc motus accipitur 1. latissimè pro quâ-

libet operatione, etiam pro actione creativâ, quæ scilicet est actus entis in potentiâ logicâ, prout hæc est passiva producibilitas, seu capacitas rei ad accipiendum esse, & per creationem reducitur ad actum existentix. Accipitur 2. magis propriè pro eductione quâlibet, sive supponat subiectum tempore præcedens, sive non. Quo sensu tò *prout in potentiâ* idem sonat, ac prout subiectum primò reducitur in actum physicè informativum de potentiâ passivâ physicâ in signo priori præsuppositâ.

2 Accipitur 3. multò magis propriè pro solâ eductione supponente subiectam formâ privatum; hoc enim subiectum est, quod propriè dicitur esse *in potentiâ*. Quare

in hoc ſenſu motus dicitur actus entis in potentiâ *prout in potentiâ*, id eſt, prout tranſeuntis de privatione ad formam. Et in hâc acceptione intelligendum eſt illud Ariſtotelis lib. 5. c. 9., *Motus omnis mutatio eſt quedam*, nempe mutatio cauſalis, ſeu vialis, quæ facit, ſubjectum aliter ſe habere nunc, quàm antea. Sed preſſiùs adhuc accipitur 4. pro ſolâ eductione ſucceſſivâ formæ corporeæ, cujus partes continuâ temporis ſucceſſione ponuntur, ut cum calor in manu continuò intenditur ab igne propinquo, vel cum quis movetur de loco in locum. Atque ita motus eſt actus entis in potentiâ *prout in potentiâ*, quia eſt actus imperfectus, ſic actvans mobile, ut illud relinquat in potentiâ, ut magis & magis actuetur per cōtinuum ejusdem actûs incrementum. Denique preſſiſſimè accipitur 5. pro ſolâ eductione ſucceſſivâ formæ corporeæ contrarium habentis, quod continuò expellitur. Atque ita præcedenti acceptioni ſolùm additur, quòd mobile ſit in potentiâ ad adquirendum novam formam, & amittendum contrariam.

3 Ex his acceptionibus quarta & quinta magis intentæ ſunt à Philoſopho. Secunda tamen & tertia uſitatiores hodie ſunt in Scholis, ubi nomen *motus* extenditur generatim ad omnem eductionem cujuſcunque indolis. Unde motus dividi ſolet in *inſtantaneum*, qui in primo inſtanti temporis totus exiſtit, ut generatio, ſeu eductio

formæ ſubſtantialis, illuminatio ſubita, &c.; & *ſucceſſivum*, qui tractu temporis indiget, qualem deſcripſimus in acceptione 4. Uterque habet terminum, à quo ſubjectum recedit vi motûs, & terminum, ad quem accedit, ſeu quem motu acquirit. In motu inſtantaneo terminus *ad quem* eſt forma denuò producta, vel compoſitum ex eâ reſultans: terminus *à quo* vel eſt privatio ejusdem formæ, juxta 3. acceptionem, vel eſt forma poſitiva per novam expulſa, ſi motus ſit converſivus, vel eſt pura negatio formæ præcedentis, ſi motus non ſupponat ſubjectû formâ privatum, juxta 2. acceptionem; quâvis hæc negatio non niſi improprie appelletur terminus *à quo*. In motu ſucceſſivo terminus *à quo* eſt illa forma, privatio, vel remiſſio, quæ motûs inceptione deferitur. Terminus verò *ad quem*, dum ſumitur motus ſucceſſivus per modum unius cōtinui, eſt ultima pars formæ, aut ultima ubicatio, in quâ ſiſtit motus, & ſucceſſio deſinit. Quòdſi conſiderentur ſeorſim ſingulæ partes motûs ſucceſſivi, unicuique reſpondet ſua pars formæ, tamquam terminus intrinſecus *ad quem*, & pars ultima reſpectu partium præcedentium ſolùm eſt terminus extrinſecus.

4 Datur motus eſſentialiter inſtantaneus, ſeu qui eſſentialiter exigit eſſe totus in inſtanti, nimirum productio formæ indiviſibilis. Datur item motus eſſentialiter ſucceſſivus, ſeu impotens ex ſe
ſic.

fieri n
tus lo
motus
ex ſe
proinc
ne, ne
ni inſt
ſumat
ſucceſſ
ſucceſſ
tim a
ſtanti,
Sic eti
ſivè f
paulat
ret in
eſſet
tamen
beniti
tur pe
ræ or
da eſt

5
dividi
motus
tur q
adqu
quo a
locali
tas g
ſubſt
nerat
ſolet
Ariſt
non e
dican
quali
motu
accep
maru
& 3.

feri nisi successivè, nempe motus localis. Sed præterea datur motus actualiter successivus, qui ex se potest fieri in instanti, ac proinde est instantaneus a proutudine, nec differt essentialiter ab omni instantaneo, nisi reduplicativè sumatur, prout habens actualem successionem. Sic intensio lucis successivè facta à lucernâ paulatim accedente, tota fieret in instanti, si lucerna subito appareret. Sic etiam intensio caloris successivè facta ob resistantiam frigoris paulatim debellandam, tota fieret instantaneè, si subjectum adesset omnis frigoris expertus. In his tamen qualitatibus contrariū habentibus successio ideo non dicitur *per accidens*, quia juxta naturæ ordinem ferè semper debellanda est contraria qualitas.

5 Ratione termini *ad quem* dividitur motus à Philosopho in motum *accretionis*, quo acquiritur quantitas, *alterationis*, quo acquiritur qualitas, & *lationis*, quo acquiritur *ubi*, quique *motus localis* appellatur. Addi solet motus *generationis*, quo acquiritur substantia, & maxime si sit *aggeneratio*, vel *nutritio*, quæ fieri solet successivè; quamvis enim Aristoteles doceat lib. 5. c. 1. & 2., non dari motum, nisi ad tria prædicamenta, *quantitatem* scilicet *qualitatem* & *ubi*, loquitur ibi de motu præsumptimè accepto, ut in 5. acceptione supra datâ. Si verò sumatur motus, ut in acceptione 2., & 3., ratione termini *ad quem* co-

tidem habet genera & species, quot forma educibilis.

6 Specificativum motûs idè est cum specificativo actionis & passionis, à quibus motus non distinguitur reipsâ, nec quoad munerâ, nec quoad triplicem definitionem traditam *num. 1.* Quod autem motus ponatur ab Aristotele in postprædicamentis, cum tamen actio & passio sua sibi prædicamentâ vendicent, non arguit distinctionem plusquàm rationis, vel præterea nes modum significandi, juxta triplicem respectum, qui consideratur in motu, 1. ad causam activâ; sub quo dicitur *actio*: 2. ad mobile seu subjectum, sicque vocatur *passio*, 3., ad terminum, sicque dicitur *via*, seu *fieri termini*: & sub hoc tertio respectu non pertinet ad prædicamentum speciale; sed reducitur ad prædicamentum sui termini.

7 Motus dicuntur contrarij ratione terminorum, ad quos tendunt, quatenus ipsi termini sunt impossibiles respectu ejusdem mobilis, v. g. lationes ejusdem corporis sursum & deorsum, vel intensiones frigoris & caloris. Motui autem cōtraponitur *quies*, quæ interdum accipitur negativè pro merâ carentiâ actionis, quam motus importat, ut cum visus à videndo cessat: interdum positivè pro conservatione termini motu acquisiti sine ulteriori progressu. Hinc in motu instantaneo contingere potest, ut quies non differat a motu, nisi penes connotatum ne-

gativam, quatenus motus connotat privationem formæ in instanti proxime præcedenti, quies verò, sive conservatio connotat præexistentiam formæ. In motu lationis quies differt à motu quoad negationem ulterioris progressûs, & quoad numerum partium in motu præcedentium. In aliis successivis, aptitudine simultaneis, quies differt à motu quoad simultatem partium, & negationem progressûs ulterioris.

CAP. II.

De Actione, & Passione.

8 **A**ctio est ultima formalis determinatio virtutis activæ, ut causet effectum, & ipsius effectûs, ut à tali virtute oriatur. Dividitur in creationem & educationem, quarum discrimen explicuimus tr. 1. d. 4. c. 3. à n. 27.. Educationi correspondet passio, sive sustentatio, quæ est ultima formalis determinatio potentia passivæ, ut causet formam, & ipsius formæ, ut à tali potentia pendeat, tamquam à subiecto præsupposito, juxta dicta de educatione formarum loc. cit.. Actionem distinguere modaliter à virtute activâ probat separabilitas non motua inter utraq: quia licet actio virtutis A. sit essentialiter impotens existere sine tali virtute, potest tamen virtus ipsa sine tali actione existere. Eadem ratione probatur modalis distinctio passionis à potentia passivâ; cum etiam passio formæ in materiâ A. sit essentialiter impotens existere sine tali materiâ, & tamen potest

sine tali passione existere materia ipsa. Similiter probatur distinctio actionis & passionis à termino producto, nisi forsân terminus talis sit, ut essentialiter exigit pendere à tali solâ & individuâ causâ activâ, & passivâ, ut multi opinantur de actu vitali.

9 *Queritur* 1., utrum actio & passio realiter inter se distinguantur? *Resp.* ex communi Nostrorum & Theologorum sententiâ, actionem educativam (de quâ solâ insinuitur questio), & passionem non distinguere inter se realiter, sed ratione tantum. *Prob.*: quia actio educativa, cum sit apud omnes productio rei ex præsupposito subiecto, seipsâ pendet essentialiter à subiecto præsupposito, seu à potentia passivâ, & ab eâ dependentem reddit suum terminum, eidemque ut sustentanti affixum: sed hæc sunt munera passionis apud omnes: ergo &c.. Accedit, quòd modi non sunt absque necessitate multiplicandi: nulla autem est necessitas in præsentia. Tum quia positâ educatione nulla superest indifferentia determinanda, ut forma pendeat à causâ passivâ: nullaque est separabilitas educationis à passione, vel è converso. Tum quia novum non est, quòd causalitas realiter eadem respectum dicat ad duplicem causam valde diversam, v. g. ad finalem & efficientem, ad Deum & creaturam, ad causam principalem & instrumentalem. Quòd ergo educatio respiciat virtutem activâ, passio verò potentiam passivam, non tollit

tollit;
realiter
tio ex
dicat
picit e
subje
ad que

10

nem,
tiones
mino
& alte
Scotist
nes sup
ductum
sis acti
passio
que ca
termin
2., act
tem no
passio
sed in
nes: f
ter à p
cubi d
ut in
intelli
ne imm
est, qu
potè
transf
ve in
tribui
hoc es
actio
licet
foliqu
tia loq
11
ria di

tollit; quominus sint causalitas realiter eadem, maxime cum educatio ex proprio conceptu triplicem dicat respectum *ab, in, & ad*: respicit enim principium à quo est, subiectum *in quo* est, & terminum *ad quem* est.

10 Hinc inferes 1., actionem, & passionem non esse relationes distinctas, quæ productio termino resultant, altera in agente, & altera in passio, ut opinantur Scotistæ. Nam huiusmodi relationes supponunt terminum jam productum, & actu pendentem à causis activâ & passivâ: actio verò & passio, cum sint exercitia utriusque causæ, nequeunt supponere terminum jam productum. Inferes 2., actionem educitivam transeuntem non recipi in agente, sed in passio. Quia passio non in agente, sed in passio recipitur, juxta omnes: sed actio est indistincta realiter à passione: ergo. Quod si alicubi docet oppositum D. Thomas, ut *in 2. d. 40. q. 1. ar. 4. ad 1.*, intelligendus est partim de actione immanente, de quâ dubium non est, quin recipiatur in agente, utpotè indistincto à passio, partim de transeunte sumptâ in concreto, sive in denominando, prout scilicet tribuit denominationem *agentis*: hoc enim sensu ait *loc. cit.*, quod actio est *accidens in agente*, videlicet logicè divertum a passione, solumque agenti inhærens inhærentiâ logicâ, sive in predicando.

11 Ut argumenta contraria dissolvas, hæc observa. 1., ut

actio & passio pertineant ad diversa predicamenta, sufficit distinctio rationis fundata in respectu ad diversa subiecta denominabilia, de quibus diversimodè prædicantur, dum accipiuntur in concreto pro *agere & pati* (quo sensu eas accipit Aristoteles, dum predicamenta dividit). Nec enim de eodem dicitur *agere & pati*, aut esse agens actione transeunte, & simul patiens. Unde etiam actio & passio important duas essentias completas, non physicè, sed logicè, seu in ordine ad prædicandum, quod sat est ad diversificanda predicamenta, juxta doctrinam D. Thomæ *in 3. Physic. lect. 5., & in 11. Metaph. lect. 9. 2.*: non implicat, ab eadem formâ modali provenire duos effectus formales æquè primarios, quorum alter sit intrinsecus, alter extrinsecus, quique sint diversi logicè quoad formam, & physicè quoad subiecta: cuiusmodi sunt *agere & pati*, seu denominationes *patientis & agentis*. Sic eadē actio denominat causam *producentem*, & terminum *productum*. Quod si velis, denominationem *producti* non esse primariam, sed veluti resultare ex denominatione *producentis*; idem dicam de denominatione *patientis*, quæ pariter ex denominatione *agentis* quasi resultat.

11 3.: actio, ut actio, non est accidens physicum, nec perit inhærentiam physicam, nisi ideatice ratione passionis, quam secum realiter identificat. Nam actio,

tio, ut actio, solum dicit formaliter conceptum *ab*, idest, non dicit esse *in aliquo*, sed *ab aliquo*. Est tamen actio, ut actio, accidens logicum, sive in denominando, quatenus denominatio *agentis* potest adesse, vel abesse absque subiecti corruptione; atque ita inhæret agenti inhærentiâ logicâ & impropriâ, quatenus significatur instar inhærentis, dum extrinsecè denominat agens: idque sufficit, ut actio pertineat ad prædicamentum accidentis. Aliud est de nomine *eductio*, quod respectum importat non solum ad principium *a quo*, sed etiâ ad subiectum *in quo*, vel *ex quo*. Quare actio & eductio comparantur ut genus & species, vel ut conceptus inadæquatus, & adæquatus ejusdem modi. Quamvis autem eductio realiter inhæreat passio, non illud denominat *agens*, aut *educens*, quia solum ita denominat id *a quo* est, sicut solum denominat productum id *ad quod* est: & sicut volitio externi objecti non denominat *volitum* subiectum, cui inest, sed objectum, in quod tendit.

12 4.: solius Dei est non perfici, nec mutari in agendo; non præcisè, quia Deus non recipit in se operationem suam (hoc enim commune est omni agenti transeun- ter operanti): sed quia Deus nec ordinatur per se ad operationem externam, nec effectum respicit ut finem: nec movetur, ut agat, ab alio superiori agente, nec aliis dispositionibus indiget. E contra agens creatum, etiam cum agit

transeun- ter, quodammodo perficitur ab actione, non intrinsecè & per modum formæ, sed extrinsecè & per modum finis, quatenus tale agens ex se ordinatur ad explicandam fecunditatem suam, prout explicat D. Thomas q. 7. de pot. ar. 10. corp.. Mutatur etiam agens creatum præsuppositivè, quatenus præviè affici debet variis dispositionibus, nec agit nisi motum ex inclinatione innatâ, quæ est quædam imprestio & motio Dei, juxta dicta tr. 2. c. ult.. At verò intrinsecè solum perficitur agens creatum, agendo immanentè: hoc enim discrimen inter actionem transeuntem & immanentem statuit D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 3. ad 1., quod *prima actio non est perfectio agentis, quod movet, sed ipsius moti: secunda autem actio est perfectio agentis*. Nec refert, quod etiam actio transiens dicitur modus agentis: non enim est modus intrinsecus, sed extrinsecus, quatenus essentialiter egressivè pendet ab hoc agente præ alio, & nullatenus potest eo non existente existere.

13 Queritur 2., quodnam sit specificativum actionis? Quæstio est de specificativo extrinsecò: intrinsecum enim semper est differentia essentialis cujusque rei. Dico 1.: terminus est specificativum sufficiens, ita ut ubicumque termini sunt specie diversi, actiones quodque inter se differant specie, licet ex parte principii nulla sit diversitas. Ratio: quia actio essentialiter ac

ac pe
minu
de ad
num,
nitio
ergo
objec
ita ad
vatic
& ille
sole p
Dico
rum
quan
rum.
essent
mò r
minu
term
diver
ducti
à pro
solo
I
nem i
ut pro
dicat
enim
vum
penti
tivum
tiam
plurq
tiâ fo
necor
cato
prod
tialit
voca
ignis
actio

ac per se primò ordinatur ad terminum, & propter illum existit unde actio physica se habet ad terminum, sicut volitio ad finem & cognitio ad objectum formale: sicut ergo actus intellectus variantur ex objecto, & actus voluntatis ex fine, ita actiones physice variantur pro varietate termini. Hinc calefactio & illuminatio aeris, licet ab eodem sole proveniant, specie differunt. *Dico 2.* etiam diversitas principiorum est specificativum sufficiens, quamvis desit diversitas terminorum. Ratio: quia actio non minus essentialiter, nec minus per se primò respicit principium, quam terminum: sicut ergo ex diversitate termini diversa redditur, ita ex diversitate principii. Quare productio ignis ab igne specie differt à productione ignis à sole, vel à solo Deo.

14 Nec dicas, productionem ignis à Sole respicere solem, ut productivum ignis, in quo prædicato Sol convenit cum igne. Nō enim respicit solem, ut productivum ignis univocè & per continentiam formalem, sed ut productivum æquivocè & per continentiam eminentialem, quæ quidem plusquam specie differt à continentia formali. Non ergo Sol cum igne convenit specificè in illo prædicato, sed solum genericè: unde productio igne à Sole habet essentialiter esse exercitium causæ æquivocæ, quod non habet productio ignis ab igne. Nec dicas iterum, actionem physicam respicere quasi

materialiter principium; idèoque non specificari ab eo, sicut actio intentionalis non specificatur ab objecto materiali. Nam actio physica æquè formaliter respicit principium ac terminum: si enim tota est propter terminum, tamquam finem *qui*, tota etiam est propter principium, tamquam finem *cui*; quia virtutis explicatio quoddam bonum est ipsius principii, & respectu Dei quoddam etiam Divinæ bonitatis commendatio est: idèoque Deus omnia agit propter gloriam suam.

15 *Dico 3.*: actio, prout educatio est, seu prout identificata cum passione, diversa quoque redditur ex diversitate passi, cum non minus essentialiter nec minus per se primò respiciat passum, quam principium & terminum. Unde si accidentia recipiantur in toto composito, calefactio ligni, & calefactio aquæ v.g. specie differunt, licet ab eodem igne proveniant, & ad calorem ejusdem speciei terminentur. *Dico 4.*: probabile est, quod actiones physice possint etiam ex solo modo tendendi specie differre, saltem si altera sit naturalis, supernaturalis altera, vel utraque supernaturalis. Ita Doctor Exim. d. 18. Metaph. l. 3. n. 21., quem plures alii sequuntur.

16 *Queritur 3.*, utrū conservatio & prima productio ejusdem effectus debeant esse actiones distinctæ realiter, ita ut post primū instans cesset prima productio, & nova actio succedat, quæ conser-

vetur effectus? *Resp.*: ubi effectus est idem, & omnia principia manent eadem, & eodem modo applicata, non est cur non perseveret eadem actio quoad entitatem, quæ hoc ipso post primum instans erit conservatio. Sanè per se incredibile est, quòd illuminatio aëris à sole varietur pro solâ mutatione temporis, vel instantis, nullâ in cæteris mutatione factâ; multòque magis, quòd creatio Angeli perire debeat post primum instans, ut alteri actioni relinquat locum. *Dixi, quoad entitatem*: nam quoad denominationem extrinsecam datur varietas; siquidem actio non denominatur *prima productio* nisi in primo instanti, eoquòd hoc nomen connotet, vel de obliquo importet carentiam effectûs immediate præcedentem: nec denominatur *conservatio*, nisi in instanti, vel tempore supponente existentiam effectûs præhabitam, & non interruptam. Hæ tamen denominationes extrinsecæ sunt, contingentes, & separabiles ab entitate actionis.

17 Aliud verò est, quando effectus non pendet in conservari à causâ primò producente, sed ab aliâ simili, quæ substituitur, vel à solo Deo: ut accidit in conservatione viventium, & etiam ignis ab igne producete separati, necnò caloris aliquândo perinanētis in aquâ remoto igne, & in aliis passim. Tunc enim certum est, quòd conservatio à primâ productione distinguitur, utpote pendens essentialiter à distinctâ causâ. Sed etiâ

tunc actio conservativa potuit esse prima productio, & viceversâ; quin obstat, quòd productio dicatur extractio rei de non esse ad esse. Nam hoc intelligitur, vel de productione, prout contingenter denominatur *prima*, vel de extractione quoad intrinsecam sufficientiâ, quam utique habet actio conservativa. Quod enim minus virium requiratur ad conservandum, quam ad primò producendum, verum est de conservatione mediata & indirectâ, adhibendo dispositiones naturaliter necessarias, vel de conservatione per accidens, removendo contraria; non tamen de conservatione per efficientiam immediatam, de quâ tantum loquimur.

18 *Queritur* 4., utrum actio per aliam actionem reflexam produci possit ab alio principio, à quo ipsa per se non egreditur. Non potest naturaliter: quia cum actio qualibet sit egressio, & productio sui à determinatâ causâ, nullâ aliâ productione indiget, nisi abeat in infinitum. Posse tamen divinitus affirmant PP. Quiros, Peinado, & alii. Sed *contra*: repugnat actio, vi cujus egrediatur terminus ab aliâ causâ, cujus ipsa non est actio: sed si actio agentis A terminaretur ad actionem agentis B, hæc actio, siue terminus egrederetur vi actionis agentis A ab agente B., cujus ipsa non est actio, ut supponitur: ergo. *Prob. min.*: quia vi actionis agentis A existeret actio agentis B.: tota autem essentia hu-

Hujus actionis consistit formaliter in egredi ab agente B. Vel aliter: actio virtutis A non esset actio virtutis B., ut quæstio supponit: aliunde necessario esset. *Prob.*: quia ultima formalis determinatio, ut effectus oriatur à virtute activa B., necessario est istius virtutis actio: sed actio virtutis A foret ultima formalis determinatio, ut ejus effectus, nempe actio virtutis B., actu existeret, atque adeo ut oriretur à virtute B., cum in hac actione formaliter idem sit existere, ac oriri à tali virtute: ergo necessario esset actio virtutis B.

CAP. III.

De Creatione, & termino creabili.

19 **C**reatio, cum sit productio ex nullo subjecto præsupposito, seu ex nullâ causâ materiali, requirit virtutem infinitam in causâ cōnaturali & principali: ideoque creare ita est proprium solius Dei, ut SS. Ecclesiæ Patres ex eò probent Divinitatem Verbi contra Arianos, quod creandi potentiam habet. Hinc nulla creatura de facto existit, imò nec possibilis est, quæ habeat potentiam creandi principalem eo sensu, quo causa secunda dici potest, ac solet causa principalis. Idque triplici ratione. 1.: quia alioquin non est, cur creatio animæ rationalis in prole non proveniat de facto ab animâ matris, in quâ datur perfectio æqualitas cum animâ prolis, & hæc non nisi ad præ-

sentiam illius producit. 2.: quia creatura in agendo magis à Deo pendet, quam ars à naturâ: sed ars ita pendet à naturâ, ut operari nequeat, nisi circa materiam, vel subiectam à naturâ ministratum: ergo à fortiori Creatura in agendo sic pendet à Deo, ut agere nequeat independentem à materiâ, vel subiecto à solâ Dei virtute creato.

20 3.: quia posse operari sine juvamine alterius causæ efficientis, solius Dei privilegium est: ergo & posse operari sine juvamine causæ materialis. *Prob. consequens*: quia non minus, imò magis; experientia comprobatur creaturæ dependentiam in operando à causâ materiali, quam à efficiente; dependentiâ enim à concursu Dei non experientiâ, sed discursu colligimus. Tum etiam, quia nulla est possibilis creatura, quæ in essendo non sit aliquomodo potentialis: ergo & nulla, quæ in operando non pendeat à potentiâ passivâ; quandoquidem modus operandi sequitur modum essendi. Hinc creatio externa, sive in actu secundo, licet sit modus agendi formaliter finitus, est tamen argutivè infinitus, quia supponit & arguit infinitudinem virtutis, à quâ procedit connaturaliter. Sic actio non pendens nisi ab unicâ causâ efficiente, quamvis in se finita sit, arguit virtutem infinitam.

21 Sed *quæritur* 1., utrum creatura possit saltem esse instrumentum Dei ad creandum? *Respon.* nequit esse instrumentum connatu-

râle: hoc enim semper est institutum, vel ut suppleat defectum aliquem aut improprietatem causæ principalis, vel saltem, ut in ejus consortio causa principalis commodius operetur, nec vires fatiget: quorum nihil respectu Dei locum habere potest. Nihilominus potest creatura, etiam de facto existens, esse instrumentum divinitus elevatum, & concurrere ad creationem per potentiam obedientialem. *Prob.* facile ex dictis tr. 2. disp. 6. super elevatione cujuslibet ad quodlibet: quo etiam ex loco solvi poterit quidquid objectionis in præsentia occurrerit; præsertim si advertas, quod nobilitas operationis non attribuitur virtuti purè obedientiali, nec illi commensuratur, nec debetur, sed soli causæ principali.

22 Notandum tamen, quòd elevatio ad creandum solum fieri potest per auxilium extrinsecum, non verò per qualitatē infusam, cui sit connaturaliter debita creatio, qualiter elevatur intellectus ad visionem Dei. Ratio: quia illa creata qualitas virtutem haberet connaturalem ad creationem; quā virtutem in creaturā repugnare diximus. Et fortasse in hoc sensu loquitur D. Thomas, quoties negat, posse creaturam esse instrumentum creandi, nempe vel connaturale, vel elevatum per aliquid intrinsecum, cui creatio sit connaturalis; sicut est luminis productio visionis Dei.

23 *Queritur* 2., in quo con-

sistat actio creativa? *Dico* 1., non consistere in decreto Divino. *Prob.*: quia Divinum decretum, cum ab æterno existat, si est creatio formalis, denominabit Angelum ab æterno creatum, sicut denominat ab æterno volitum; & sicut unio, ubicatio, &eductio alicujus formæ, si ab æterno existerent, illam redderent ab æterno unitam, ubicatam, &eductam. Sequela autem est contra fidem, quā credimus, omnia in tēpore creata esse. *Dices*: decretum denominat quidem Deum ab æterno creantem; Angelum verò non ita denominat creatum, ut subjectum hujus denominationis existat ab æterno, sed ita ut existat denominatio *creati* solum quoad formam, sicut accidit in denominatione *cogniti*, aut *voliti*, quæ ab æterno datur respectu Angeli. Sed *contra* 1.: ergo saltem denominatio *creantis in actu secundo* existit ab æterno quoad subjectum & formam: ergo Deus verè ac propriè creavit res ab æterno, contra illud *Genes. 1. In principio creavit Deus &c.*

24 *Contra* 2.: ergo saltem Angelus eādē proprietate, quā dicitur ab æterno cognitus, volitus, prædestinatus, diceretur ab æterno creatus: quod pariter est contra sensum omnium. *Contra* 3.: licet cognoscere, vel amare ab æterno non inferat æternam existentiam objecti, quia tendentia purè intentionalis terminari potest ad objectum nondum existens, secus verò creare ab æterno. Nam creare est

ultimo
physicè
secundo
autem i
ficam c
import
uniend
obstat,
non sit
intenti
solum
non pr
ceter eni
lis, ta
ficaciat
actio p
tens. P
stans A
nam, n
instant
siquidē
actuali
Angela

25
mas, d
create
Loqui
cali, f
q. 3. d
nem a
tis act
applic
Creati
ficam
expres
79., u
cit. q.
tioner
licet;
in ter
nanda

ultimo determinare effectum, ut physicè existat, & illi dare in actu secundo suum esse physicum. Hoc autem importat existentiam physicam effectûs; alioquin nec illam importabit ultima determinatio uniendi, ubicandi, educendi. Nec obstat, quòd Divinum decretum non sit actio purè physica, sed simul intentionalis, quæ respicere potest solam instans *A.* v. g., pro quo, non pro aliis inferat effectum. Licet enim sit actio simul intentionalis, tamen non minorem vim, efficaciam, & energiam habet, quam actio purè physica ab æterno existens. Præterea, quod respiciat instans *A.*, probat existentiam æternam, non solius Angeli, sed etiam instantis *A.* (quod planè repugnat); siquidem creatio illa est ab æterno actualis positio hujus complexi *Angelum existere pro instanti A.*

25 Nec item obstat D. Thomas, dum negat, Deum agere, vel creare per actionem à se distinctā. Loquitur enim de creatione radicali, seu purè intentionali, quam q. 3. de pot. ar. 3. vocat creationem *activam*; quia ex parte virtutis activæ se tenet, tamquam illius applicatio ultima in actu primo. Creationē verò formalem & physicam ab actu Divinæ voluntatis expressè distinguit 1. cont. Gent. c. 79., ut etiam à termino producto cit. q. de pot., ubi eam vocat creationem *passivam*, in existendo scilicet; quia non existit in Deo, sed in termino; quamvis in denominando dici possit etiam *activa*,

cum Deum denominet extrinsece
creantem.

26 Nec obstat demùm pa-
ritas decreti efficacis, quod ab
æterno connectitur metaphysice cū
Angeli creatione, quā tamen non
infert, nisi in tempore. Illa quippe
connexio non est per modum posi-
tionis actualis, sed per modum im-
perii, quod pro libitu agentis re-
ferri potest ad unum præ alio tem-
pus, aut instans : unde nec deno-
minat Deum actu causantem, sed
solum ab æterno volentem causare
in tempore. Idè autem posito de-
creto nulla remanet indifferentia,
ut Angelus in tempore produca-
tur, quia decretum indifferentiam
tollit, nō immediate & formaliter,
sed mediatè & radicaliter, quate-
nus infert ultimam determinatio-
nem, qua indifferentia formaliter
auferatur.

27 *Disco 2.:* Creatio non idé-
tificatur cum termino. *Prob.:* quia
si terminus sit solū divinitūs crea-
bilis, ut quantitas Eucharistica,
potest, & naturaliter debet a crea-
tione separari. Si verò sit creabilis
per se, ut Angelus, adhuc est indif-
ferens, ut creetur, vel naturaliter à
solo Deo, vel supernaturaliter à
Deo simul & creaturâ rāquam in-
strumento divinitūs elevato. Nes-
ci obest, quòd Angelus secum iden-
tificet dependentiam à Deo, & in-
pèdendentiam à subiecto. Nam de-
pendentia à Deo, si sumatur pro in-
digentiā, vel impotentiā existendi
sine Deo, cum omni creatura, etiā
educibili, identificatur. Unde si ta-
lis

his dependentia productio est, omnis entitas erit productio sui ipsius à Deo: quod nemo dixerit. Si verò sumatur pro actuali acceptione, vel exercitio accipiendi suum esse à Deo, falsum est, quòd identificetur cum Angelo. Idem dic de independentiâ a subiecto, quæ pariter cum Angelo identificatur, supra pro non indigentia subiecti, secus verò pro acceptione totius esse non innixâ subiecto.

28 *Dico 3.* : nec identificatur creatio cum complexo ex decreto Dei, & termino producto. *Prob.*: si creatio identificatur cum termino, cum eo solo identificatur: si enim decretum expectat terminum, ut constitutur in esse creationis, solus terminus erit ultima determinatio, ut Deus sit in actu secundo creans: creatio autem nihil est aliud, quàm determinatio huiusmodi. Præterea ens creatum ut tale adæquatè distinguitur ab ente increato, sicut ens finitum ut tale ab ente infinito: sed ens creatum ut tale importat creationem: hæc ergo adæquatè distinguitur ab ente increato, adeoque à decreto Divino. Quæ ratio à fortiori probat, quod in i. conclusione diximus.

29 *Dico 4.*: creatio consistit in modo distincto à causâ & termino. Probatio sumitur tum ab exclusione cæterarum opinionum, tum à paritate educationis, quæ ideò ponitur in modo distincto, quia terminus indifferens est, ut producatur saltè divinitus à variis cau-

sis, variisque modis. Similis autem indifferentia datur in termino creatibili, ut vidimus. Sed observandum creationis esse in termino, non ut in subiecto sustentationis, à quo materialiter causetur, sed ut in subiecto adhesionis, cui affigitur, vel si mavis, ut in subiecto puræ informationis, quod prioritatem naturæ non exposcit. Hinc Angelus v. g. non præcedit creationem sui strictâ prioritatem naturæ, sed solum habet prioritatem inconnexionis non mutua, sive in subsistendi consequentiâ, quatenus hic Angelus individuus stare potest sine hac individuâ actione, dummodo substituat alia, non autem è converso.

30 Nec refert, quòd creatio, præsertim termini accidentalis, sit accidens, cuius proprium est *inherere*, aut *inesse* subiecto. Nam accidens ut sic non requirit inhesionem strictè sumptam pro sustentatione & causalitate materiali, sed latè acceptam pro inexistentiâ, seu existentia in alio: quæ præcendit ab eo, quòd sit in alio, tamquam in subiecto sustentationis vel adhesionis, vel puræ informationis. Quomodo autem creatio terminum præcedat? vide, quæ generatim de actione diximus tr. 2. ubi de prioritatem naturæ.

31 *Queritur 3.*, an termini naturaliter educibiles possint divinitus creari, & viceversâ? *Disco 1.* : omnis terminus educibilis, ab educatione distinctus, potest divinitus creari. Assertio quoad accidens absolutum constat ex

Ed-
cha-

charitatis mysterio, ubi quantitas panis conservatur per creationem: atque ad id potuit per eam primo produci. Par autem est ratio de materiali formâ substantiali, quæ certè non magis à subjecto pèdet, quàm accidentalis. De modis verò, v. g. de unione humanâ, *probat*ur: quia licet unio sit essentialiter inseparabilis à materiâ, & per se ipsam ab eâ pendeat, ut a subjecto adhesionis, aut informationis; non tamen per se ipsam, sed per educationem distinctam, à materiâ pender, ut à subjecto sustentationis, & causâ materiali: si ergo non educatur, sed creetur, nihil sequitur contra conceptum creationis, quæ solum petit reddere terminum independentem à subjecto præsupposito, tamquam à causâ materiali. Aliunde nihil apparet (& hæc est ratio pro quâvis formâ educibili), unde unio probetur plusquàm naturaliter connexa cum educatione sui: connexio autem naturalis potest divinitus frustrari.

32 *Dico 2.*: educatio non potest creari divinitus, etiamsi non repugnet generatim actio actionis. *Prob.*: repugnat, quod terminus ex vi creationis habeat dependere à subjecto præsupposito & sustentante: nihil enim magis oppositum proprio creationis conceptui. Sed hoc haberet educatio ex vi creationis, si crearetur. *Patet*: quia ex vi creationis haberet educatio suum esse, ut est certum: sed esse educationis est dependere à subjecto præsup-

posito & sustentante, cum educatio sit passio, & sustentatio, ut Adversarii supponunt: ergo &c.. Eodem argumento probatur, quod nec creatio potest divinitus educi, cum pariter repugnet terminus, qui ex vi educationis habeat independentiam à subjecto præsupposito: creatio autem, si educeretur, ex vi educationis haberet suum esse, quod est independentia ipsa à præsupposito subjecto.

33 *Dico 3.*: nullus terminus naturaliter creabilis potest divinitus educi. Assertio quantum ad ipsum creationis modum probata est nunc. Quantum ad Angelum & materiam primam est fere omnium: quia educatio facit terminum in subjecto recipi: in nullo autem subjecto recipi potest materia prima, cum ipsa sit primum subjectum, nec Angelus, cum sit ens completum. Quantum ad animam rationalem *probat*ur: quia animæ rationali ex propriâ naturâ debetur actio creativâ, quâ inferior est educatio ex genere suo: actio autem ex genere suo inferior nequit sufficere ad producendum terminum, cui ex propriâ naturâ debita est actio superior. Sic ad producendam terminum supernaturalem nequit sufficere naturalis actio, nec ad actiandum objectum spirituale materialis cognitio. Et ratio est: quia si actio superior debita est, eâ indiget terminus, ut ponatur in rebus. Atqui actio inferior sufficere non potest ad munus illud, ad quod indiget terminus actione superiori.

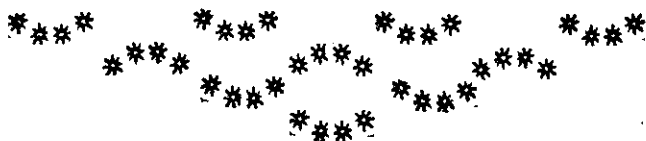
Di-

34 *Dices*: indigentia creationis, quam habet rationalis anima, cum naturalis sit, potest divinitus infatiata manere, sicut indigentia formæ, quam habet materia. Sed *contra*: Licet possit Deus materiæ denegare formam, quâ compleatur, nequit tamen facere, ut compleatur materia per aliquid minus formâ: ergo quamvis possit Deus animæ denegare creationem, quâ indiget, ut ponatur in rebus, nequit tamen facere, ut ad minus hocce sufficiat actio creatione minor; præsertim cum creatio non sit actio superabundans, sed merè sufficiens, ut anima producat.

35 *Dices* iterum:eductio supernaturalis non esset creatione inferior, quia foret superioris ordinis. Sed *contra*: supernaturalis eductio, licet esset creatione superior secundum quid, semper maneret simpliciter inferior in genere actionis: semper enim creatio importat modum agendi ab omni eductione inæquabilem: cujus indicium est, quod ad supernaturalem eductionem dari potest creata virtus connaturalis & principalis, ut patet in lumine gloriæ respectu visionis beatæ; secus autem ad creationem. Sic materialis cognitio, li-

cet ponatur supernaturalis, semper manet inferior in genere perceptionis, impotensque terminari ad objectum spirituale, quod naturalis intellectio attingit.

36 *Dices* denique: materialis forma, licet exigit naturaliter educi, potest creari divinitus: ergo è converso anima rationalis. *Nego consequ.*: ex eo enim, quod forma perfectior supplere possit munus imperfectioris, non bene arguitur viceversa: alioquin sicut res naturalis produci potest actione supernaturali, & sicut objectum corporeum terminare valet cognitione spirituale, ita etiam posset è converso accidere. Sicut ergo terminus, cui debita est actio supernaturalis, non minus supponit, & exigit supernaturalem virtutem, quam actio ipsa; ideoque non potest nisi actione supernaturali produci; ita pariter rationalis anima, cui naturaliter debetur actio creativa, non minus supponit, & exigit virtutem creatricem, ut talem, quam ipsa creatio: siquidem creatio, cum tota sit propter terminum, non propter se, sed propter terminum exigit tantam virtutem, juxta illud, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis.*

DIS-

DISPUT. II.

DE LOCO, ET TEMPORE.

CAP. I.

De loco reali & imaginario, ubi etiam de vacuo.

I Pro dignoscendâ quidditate loci, duplex distinguitur spatium, reale, & imaginarium. Reale est extensio corporea actu existens, seu quantitas actualiter extensa, quatenus certo modo fixa. Imaginarium est spatium nullo repletum corpore, in quo apprehendimus certas, ac determinatas distantias, & dimensiones, perinde ac si esset spatium reale. Huiusmodi est inanitas illa immobilis, & interminata, quam imaginamur ante rerum creationem præcessisse, & nunc à Mundo magnâ ex parte occupari; sic tamen, ut ultra cælum Empyreum protendatur inanitas sine termino, & locum relinquat alii mundo, vel aliis fabricandis. Unde spatium imaginarium dicitur infinitum, & interminabile.

2 Hæc inanitas, sive spatium purè imaginarium, ex parte obiecti est actu nihil; est tamen aliquid in potentiâ, seu conditionatè existens, quatenus ibi dari potest realis quantitas, & extensio fixa, ubi concipimus dari partem immobilem inanitatis. Quare spatium imaginarium, specificativè seu fundamentaliter sumptum, solum differt à spatio reali, sicut homo possibilis ab homine existente.

Si verò sumatur, prout subest imaginationi nostræ, est ens rationis cum fundamento, quatenus concipitur ut privatio immobilis, dimensionum capax, quasi vera quantitas esset, fundamento desumpto ex possibilitate quantitatis realis, quæ fixa sit ibidem.

3 Jam ergo Locus definitur ex Aristotele lib. 4. c. 4., *Extrema superficies corporis continentis immobilis prima*: id est, extrema superficies corporis aliud ambientis, quæ immediata, seu contigua est corpori contento, quatenus immobilis. Sic concava superficies vasis aquâ pleni locus est aquæ. Locus sic definitus vocatur *proprius*, & *immediatus*: nam *mediatus* & *communis* appellatur quodvis medietè continens, vel quodvis spatium, intra quod plura degunt: quo sensu fluvius dicitur locus pisciû, urbs civium, &c.. Duo maximè sunt de ratione loci. 1. adæquatio, seu commensuratio cum locato per modum continentis cum contento. 2. immobilitas; nam res locata, dum movetur, necessariò relinquit locum, in quo erat: quod non accideret, si locus unâ cum mobili moveretur, aut moveri posset.

4 Hæc autem immobilitas in eo stat, quod superficies corporis in ratione loci continentis aliud, constituitur formaliter per suum

intrinsicum *ubi*, seu per suam ubicationem (de quâ statim) determinatâ parti spatii imaginarii respondentem. Cumque ubicatio sit essentialiter immobilis, idest, essentialiter incapax aliò migrare, fit, ut superficies corporis ambientis, licet specificativè seu materialiter sumpta sit mobilis, tamen formaliter, prout talem ubicationem habens, sit immobilis. Hinc aqua verè ad motum vasis formaliter mutat locum, quia vasis superficies, variando propriam ubicationem, variatur in esse loci respectu corporis contenti, & aliò translata, fit jam formaliter alter locus. Hinc etiam Turris immota ex variatione aëris circumfusi, physicè mutat locum ab Aristotele definitum; quamvis moraliter aut mathematicè idem reputetur, qui alteri succedit cum eâdem ad spatium imaginarium correspondentiâ.

5 Sed præter locum *extrinsecum* ab Aristotele definitum, datur alius cujusque rei magis proprius, qui appellatur *locus intrinsecus*, atque etiam *ubi*, *ubitas*, *ubicatio*, & *presentia rei*. Si enim Deus, conservando terram immotam, omne corpus circumquaque annihilaret, terra non esset in loco extrinseco, & tamen verè locata maneret: tum quia non esset nullibi: tum quia posset à Deo moveri; quo motu relinqueret locum, quem habebat. Et maneret quidem in eodem, ac antea, loco, siquidem maneret immota prorsus. Antea igitur præter locum extrinsecum & ambientem,

aliàm habebat intrinsecum, quem adhuc retinet. Is autè locus intrinsecus, aut ubicatio est terminus, qui per se acquiritur, ac deferitur motu locali: locus enim extrinsecus eatenus dicitur adquiri, vel deferri, quatenus acquiritur, vel deferitur ubicatio rei mobilis, illi contigua.

6 Ubicationis effectus formalis est rem figere in unâ parte præ aliis spatii imaginarii. Unde ubicatio in abstracto definiri potest, *ultima determinatio cujusque rei, ut figatur in unâ parte præ aliis*, &c.. Dixi *spatii imaginarii*, potius quàm *spatii realis*; quamvis enim quoad nos Mundi poli, & terræ cætrum sumi possint ut specificativè extrinsecum variarum ubicationum; attamen ubicationis nō est determinare, fundare vè distantiam rerum relatu ad puncta fixa, sive ad polos Mundi, ita ut A esse hic, & B esse illic, in eo consistat, quòd A & B determinata sint ad tantam præcisè distantiam, tum inter se, tum à polis Mundi per tales determinatas lineas. Ratio est 1.: quia & ipse polus ubicationem habet, quâ figitur hic & non alibi: de hac autem superest eadem questio. 2.: quia vel sermo est de polis realibus, & ab his non pendet ubicatio mea, quæ me pariter constitueret hic, etiamsi solus existerem; omni aliâ re annihilatâ: vel de polis imaginariis; atque ita jam fit recursus ad spatium imaginarium.

7 Ex dictis inferes 1., quod ubicatio ex se nō connectitur cum loco extrinseco reali. Unde deno-

mi-

minatio *existentis in loco reali extrinseco* constituitur per ubicationes contiguas utriusque corporis, continentis, & contenti; estque partim intrinseca, partim extrinseca rei locatæ, quemadmodum denominatio *coexistentis*, aut *aqualis*. Denominatio autē *ubicati*, seu *existentis in loco intrinseco* est omnino intrinseca corpori, vel rei locatæ: constituitur enim ex corpore & ubicatione intrinsecā, tamquam formā illud locante: unde corpus non figitur in loco intrinseco, sicut in receptaculo, sed illud insumitur intransitivè, seu in genere causæ formalis: quo sensu dicitur, materiam figi per formam in specie determinatā corporis physici. Inferes 2., quod ubicatio est immobilis etiam divinitus, seu essentialiter impotens alibi rem locare; est enim ipsa ratio formalis existendi potius hic, quam alibi.

8 Inferes 3., quod ubicatio fundat rerum distantiam, & indistantiam: etenim distantia consistit in ubicationibus rerum, inter quas datur dimensio quantitatis realis, aut imaginaria. Indistantia, si sit penetrationis, consistit in ubicationibus distinctarum rerum, correspondētib; eidem parti, vel puncto spatii imaginariis; si vero sit contiguitatis, vel continuitatis, consistit in ubicationibus immediatis sine ullo intervallo etiam imaginario. Non tamen ubitas qualibet requirit distantiam, aut indistantiam, quæ sit actualis ex parte termini (excipe indistantiam a Deo); cum non

requirat coexistēciam alterius: sed sufficit, quod rem absolute & ultimo determinet, ut absque novâ sui mutatione saliter distet, vel indistet ab aliis, quodcumque existant.

Dubia quedam.

9 **D**ubit. 1., an Deus existat in spatiis imaginariis? Resp., Deum esse in spatiis imaginariis fundamētaliter sumptis, vel esse illis præsentem duplici sensu negativo. 1.: quatenus ejus immensitas ad hujus Mundi limites non arctatur, cum Deus extra hunc Mundum operari valeat, & verè ibi sit, ubicumque valet operari, alioquin posset localiter moveri, aut aliquam mutationem subire. 2.: quatenus essentialiter excludit positivam distantiam ab omni re, vel spatio reali extra mundum producibili, si producat; adeò ut nulla possit concipi ubicatio possibilis tam longè disita, ut, si existeret, non esset Deo præsens. Et hoc sufficit ut nostro modo concipiendi verè dicatur Deus esse in spatiis imaginariis. Hæc tamē indistantia, vel exclusio distantie consistit in positivo ex parte Dei, videlicet in attributo suæ immensitatis, quæ est quasi locus Dei intrinsecus, ratione cujus Deus ante mundum, & ab æterno, quasi localiter erat in semetipso, ut nunc etiam intra & extra mundum, essentialiter determinatus, ut sit intimè præsens rebus omnibus, quodcumque existant.

10 *Dubit. 2., an ubicatio*

realiter distinguatur à re locatâ, & à loco extrinseco? *Resp.*, realiter distingui, sed non plusquam modaliter, cum tota quidditas ubicationis sit ultimo determinare rem, ut sit potius hic, quam alibi: quod est munus puri modi. *Prob.* hæc distinctio, tum ex eo, quod motus actualis, utpote vera & realis actio, terminum aliquem producit, dum acquirit *ubi*: non producit autem locum extrinsecum, nec rem, quæ locatur. Tum etiâ ex eo, quod res nō est in tali loco per semetipsâ, alioquin semper ac existit, inibi esset: nec item per coexistentiam sui, & talis loci in rerum naturâ, cum possint existere res, & hic locus, tamen res in hoc loco non sit. Hinc exceptâ ubicatione ipsâ, & ejus productione, quæ per se ipsam ubicatur, ne procedamus in infinitum, omni entitati creatæ convenit ubicatio distincta: quia in cæteris omnibus militat ratio indifferenciæ ad variandum *ubi*, quod proinde distingui debet ab entitate rerum.

11 Itaque & Angelus, & quilibet creatus Spiritus habet suū *ubi* finitum, ac limitatum, quod variari potest, & sine ullo corpore, seu loco extrinseco permanere. Non est tamen Angelus in loco extrinseco, prout ab Aristotele definito, nempe quatenus importat cōtactum corporis continentis ad rem contentam, & commensurationem partis ad partem, quia Angelus nec tangi potest, nec partes habet: sed solum est in loco, sive

in spatio reali per intimam præsentiam, & indistantiam penetrationis, vel etiam quatenus ejus *ubi* existit intra limites alicujus spatii: quâ ratione Spiritus verè sunt in Cœlo, & in Inferno, ut fides docet.

12 Contra ubicationem distinctam à re locatâ *objicitur*, quod res in signo priori ad ubicationem sui jam est alicubi, tum quia, si jam existit, non est nullibi: tum quia esse alicubi est conditio prævia ad causandū. At verò ex dictis tr. 2. d. 3. n. 9. constat, quod esse alicubi est cōditio prævia ad alios effectus præter ubitatem. Nec tamen res in signo priori est nullibi, nisi præcise, quatenus illud signum per nullam ubitatem, nec per ejus carentiam constituitur, cum solum sit potētia causæ realiter ab effectu distincta: quæ distinctio bene cohaeret cum eo, quod in nullo temporis momento possit res esse sine aliquâ ubicatione.

13 *Dubit.* 3., an res actu existens possit absolvi ab omni loco, saltem divinitus? Ab omni loco extrinseco de facto absolvitur cōvexa ultimæ sphaeræ superficies. Ab omni autem loco intrinseco nō posse rem adhuc divinitus absolvi, tenet receptissima sententia. Tum quia impossibile videtur, quod res actu existat, & tamen quæ sita per totum spatium imaginarium nusquam compareat. Tum quia res actu existēs debet esse præsens immanentia Deo, sed non præsens ubique, alioquin foret immensa, nec jam ab omni loco absoluta, sed ad om-

omnem potius alligata: ergo debet esse præsens in aliquâ determinatâ parte spatij imaginarii, proindeque per aliquam ubitatem.

14 *Dices*: res, pro priori ad ubitatem existens, jam est præsens immensitati Dei. *Dist.*: præsens connexivè, *conc.*: formaliter, *neg.*: quia præsencia creaturæ ad Deum non est causa, nec conditio prævia ad præsentiam ipsam. *Dices* iterum: quod est prius, potest existere sine posteriori. *Dist.*: ubi non adest essentialis connexio, *conc.*: aliter, *neg.*: nam causa prior est effectus & ejus carentiâ, seu contradictorio, & tamen sine alterutro nequit existere. *Dices* tandem: Rei existenti pro priori ad ubitatem potest Deus negare concursum ad illius productionem. *Resp.*: si Deus concursus neget, necesse erit, ut se solo producat aliquam ejus ubitatem, quandiu vult, creaturam existere.

15 *Dubitatur* 4., an forma substantialis, aut accidentalis, ubicetur per ubitatem subjecti? Communior opinio negat: quia passim variatâ formâ subjectum manet in eodem loco, & cum eodem *ubi*; alioqui per quavis accidentalem mutationem variaretur *ubi* subjecti, v. g. cum aer immotus illuminatur, aut illuminari desinit, vel cum homo immotus calefit, quod est incredibile. Quare dum subjectum ab impellente extrinseco movetur, suos quoque distinctos motus formæ recipiunt, quibus proprias adquirunt ubitates; dicuntur

tamen tunc moveri per accidens, quia impulsus, cum soli subjecto imprimatur, ad solum illius motum per se tendit, nec nisi ex consequenti causat motum formarum, quæ ratione unionis subjectum comitari debent. Eâdem ratione, qui vehitur navi, dicitur moveri per accidens. Nec unio determinat formam ad locum subjecti, nisi radicaliter & exactivè, quatenus exigit utriusque ubitates intimè penetratas. Pariter singulæ partes totius integrales suas habent distinctas ubitates, alioquin nec posset moveri digitus, nec unguis præcidi, quin *ubi* totius hominis variaretur.

16 *Dubit.* 5., quænam sint causæ ubicationis? *Resp.*: Ubicationis propriæ unaquæque res in primo instanti existentie est causa efficiens per naturalem resultantiam, determinante Deo, ut una ubicatio præ aliâ producat, tum quoad individuationem, tum quoad speciem ex distantia desumptam. Ubicationis verò, quæ motu adquiretur, causa est eadem, quæ motum producit, ideoque interdum intrinseca, interdum extrinseca. Causa materialis est res, quæ locatur. Causa formalis physica nulla est: metaphysica verò est specifica differentia ubicationis: quæ differentia sumitur tum ex munere fundandi certam distantiam aut indistantiam per eandem lineam ab eodem puncto spatii seu realis, seu imaginarii, tum ex ordine aut alligazione essentiali ad rem locatam, tum

tum ex modo locandi, circumferip-
tivo, aut definitivo, de quo in
seq. cap..

17 *Dubit. 6.*, an possint pene-
trari duo corpora distinctas quan-
titates habentia? Non posse natu-
raliter, monstrat experientia, quâ
cernimus alterum ab altero semper
trudi. Nec obstat, quod vas aquâ
plenu aliquos nummos capit, quin
aqua redundet, aut plenum cine-
re portionem aquæ recipit nō mo-
dicam. Nam, si datur hic penetra-
tio, cur vas non totidem capit nū-
mos, quot caperet vacuum? Ideo
ergo nonnullis immixtis non re-
dandat aqua, quia conglobatur
aliquatenus supra vasis labra, quo-
rum siccitas redundantiam impe-
dit. Cinis autem, aquæ immixtio-
ne compressus, expellit aërem in
ejus poris detentum, cujus locum
& plurimum corpusculorum simul
avolantiam occupat aqua.

18 Quod verò possint duo
corpora penetrati divinitus, te-
nent Scholastici omnes: quia nulla
inde sequitur contradictio: nec ali-
ter explicari potest egressus Cor-
poris Domini, sive nascentis ex
utero Virginali Deiparæ, sive re-
surgētis e sepulchro clauto, & ejus-
dem ingressus in canaculum clau-
sis foribus, imo & Eucharistiæ mys-
terium, in quo credimus, omnes
partes Dominici Corporis in quâ-
vis hostiæ particulâ reperiri. Hinc
de ratione quantitatis non est ha-
bere acta, sed aptitudine, & exigen-
tiâ naturaliter inextrahili, exten-
sionem, seu partem extra partem;

alioquin Corpus Domini quanti-
tate cerneret in Eucharistiâ. Exten-
sio ergo actualis non nisi radicali-
ter in quantitate consistit: forma-
liter verò consistit in ubicatibus
extensioni spatii imaginarii res-
pondentibus, quæ possunt divini-
tūs impediri, servatâ quantitate.

De Vacuo.

19 *V*acuum est *inane inter-*
vallum, reali corpo-
ris superficie circumdatum, & in eo
distinctis a spatio imaginario, quod
istud nulla circumstat realis super-
ficies. Vacuum possibile est di-
vinitus: nulla quippe vel umbra
contradictionis in eo est, quod
Deus conservatâ superficie sphæ-
ræ cælestis omne sublimare corpus
in nihilum redigat; non enim te-
netur, eodquod unum corpus des-
truat, aliud quoque destruere, vel
novum subrogare. *Dices*: si vas
sit vacuum, ejus latera contigua
erunt, quippe inter ea nihil in-
terjacet: nec poterunt inter se dis-
tare, cum distantia ipsa sit nihil.
Nego ass.: contiguitas enim consti-
tuitur per tales corporum ubita-
tes, ut inter ipsas nulla realis ex-
tensio intercipi possit: tunc autem
posset intercipi extensio palmaris
v. g. inter vasis labra prorsus im-
mota. Nec foret nihil laterum dis-
tantia: hac enim non constitit in
actuali extensione interjaccete (quæ
dici solet distantia extrinseca, vel
distantiæ mensura quoad nos) nec
cōsistit in locis interioribus duarum
rerum talibus, ut absque ullâ va-
riatione sui possint inter se realem
ali-

aliquam extensionem admittere.

20 Difficultas est, utrum detur, aut dari possit naturaliter vacuum, vel *conseruatum*, quod est vacuum sensibile, seu notabile, vel saltem *diffeminatum*, quod scilicet constet multis inanibus spatiolis insensibilibus per grandiora corpora dispersis, conclusisque intra plures eorum particulas, aut aëros? Utrumque negant Peripatetici contra nonnullos Physicos corpasculares. 1.: quia qualibet vacuitas inter partes sublunaris mundi interromperet progressum influentiae corporum caelestium ex defectu subiecti receptivi: nec item posset per omnem lineam rectam à caelis ad nos usque pervenire lux & species visualis, si aliqua in medio vacuitas esset: pervenit tamen de facto, cum possint stellæ videri è quovis puncto superficiei globi terraquei. Eadem transmissio lucis & speciei visualis probat, non dari vacuum, nec in recipiente machinae pneumaticæ, nec in summâ parte barometri, seu Torricellani tubi: quare spatium illud repletur, vel aëre tenuissimo summè rarefacto, vel substantiâ æthereâ subtilissimâ per vitri poros subeunte.

21 2.: quia plura sunt experimenta, quæ palam testantur summum rerum conatum ad vitandum vacuum, etiam cum dispendio particularis boni, quod naturaliter appetunt. Sic attracto per fistulam aëre, sursum ascendit aqua contra inclinationem propriæ gravitatis, ne vacuus maneat locus ab

aëre relictus: quod pariter accidit in Syringe, vel antlia, cum embolus ad iucitur, & in ventosâ cucurbitâ, quæ carnem attrahit, eoquod aër interior extinctâ flammâ defactus locum deferit, vacuum remansurum, nisi per carnem sursum attractâ repleretur. Eâdem ex causa foliis constricti latera nullâ vi diduci possunt, si clauso omni foramine non subintrat aër: & aqua non descendit ex vase irrigatorio per crebra foramina subitè aperto, dū superius foramen occluditur digito; quia scilicet subintrare nequit aër, qui locum impleat ab aquâ deferendum. Quod autem hi & similes effectus proveniant tamquam à causâ efficiente ab aëris gravitate, pressione, ac vi elasticâ (ut moderni Philosophi contendunt), nō tollit, quominus verè fiant ex metu vacui. Satis enim verificabitur illud *ex metu*, si vitatio vacui sit eorum motuum causa finalis, ita ut hunc ad finem gravitas aëris deserviat intentioni naturæ.

22 *Queritur*, utrum corpus in vacuo existens moveri posset? Affirmandum est. Nam cur, si regio aëris vacua fieret, non posset lapis propriâ gravitate ferri deorsum ad terram usque? Non certè, quia motus omnis pendet ab influxu caelesti, qui non esset in vacuo. Hoc enim nego, saltem de motu proveniente ab intrinseco, si res mobilis à solo Deo conservetur. Non item, quia motus per vacuum, utpote nullo medio retardatus, foret instantaneus, seu non

suc-

ſucceſſivus. Quia motus lationis non ſolùm retardatur à medio reſiſtente, ſed etiam à diſtantiâ ubi-
tatum, aut locorum à quo, & ad quem, cum ſemper debeat ſucceſſivè reſpōdere partibus ſpatii ima-
ginariis. Non deinde, quia tunc jam naturaliter fieret vacuum, illud ſci-
licet ſpatium, quod lapis replebat. Lapis enim non tam faceret de-
nuò vacuum, quàm illud commu-
taret, replendo tantumdem alterius vacui: quæ commutatio ex
ſuppoſitione miraculi naturaliter fieret. Non denique, quia lapis nō
cōtinuò adquireret novum locum in vacuo, prout oportet ad motum
lationis. Etenim novum locum ad-
quireret, non extrinſecum realem, ſed intrinſecum, id eſt, novam abi-
tatem, quæ eſt proprius terminus per ſe motu lationis aſquiſtus.

CAP. II.

Poteſt divinitus idem corpus eſſe ſimul circumſcriptivè in duplici loco.

23 **D**ixi divinitus: quòd enim non poſſit naturaliter, certum eſt omnibus ab experien-
tiâ. Dixi circumſcriptivè: nam quod poſſit idem corpus habere ſimul
plures præſentias definitivas, vel unam circumſcriptivam & alias de-
finitivas, ex Euchariſtiæ Myſterio credimus. Præſentia definitiva, ſpi-
rituum propria, ea eſt, quæ arctatur ad certos, ac definitos ſpatii
terminos, ſed ita, ut rem conſtituat totam in toto ſpatio, & totam in
quolibet ſpatii puncto. Sic anima rationalis præſens eſt tota toti cor-

pori, & tota cuilibet parti. Simili modo in Euchariſtiâ totum Domini corpus eſt ſub totâ ſpecie panis, & totum ſub quâvis ſpeciei particula. Præſentia circumſcriptiva, corpori connaturalis, eſt ubicatio, quâ res tota ita ponitur in loco, ut partes rei correfpondeant partibus ſpatii, nec una pars ſit in loco alterius, aut penetrata cum alterâ. Jam ergo poſſibilem eſſe bi-locationem, ſeu duplicem præſentiam circumſcriptivam ejuſdem corporis, nezan communiter Thomiſtæ. Affirmant verò Scotiſtæ, & Noſtri, quorum ſententia —

24 *Probat* 1. : Idem corpus Domini præter præſentiam circumſcriptivam in Cælo plures definitivas admittit in Sacramento Altaris: ergo & poterit plures circumſcriptivas ſimul admittere. *Pateſt conſeq.*: nam ſi præſentia circumſcriptiva permittit alteram definitivam, quæ naturali exigentiâ corporis reſiſtit, utpote omnes illius partes ad idem ſpatii punctum redigens, cur non permittet alteram circumſcriptivam, ex ſe magis conſonam & connaturalem exigentiâ corporis? Certè ſi anima recipiens gratiam ſinit, illam in lapide ſimul recipi, facilius eandem ſimul recipi ſinet in aliâ animâ, vel in Angelo, quod eſt ſubjectum gratiæ cōnaturalis. Si forma ignis recipi ſimul poteſt in duplici ſubjecto, faciliùs in duplici calido recipietur, quàm in altero calido, & altero frigido, ac minus naturaliter apto: ergo pariter præſentia circumſcrip-

tiva facilius permittet alteram ex se naturalem, quam alteram innaturalem.

25 *Confirm.* 1.: præsentia circumscriptiva non excludit essentialiter aliam titulo adæquationis: hoc enim titulo deberet nō minūs excludere aliam diverſi generis, ſicut actio eductiva totalis non minūs excludit titulo adæquationis conſortium alterius actionis creativæ, quam eductivæ pro eodem termino. Deinde non illam excludit titulo ſimilitudinis: alioquin pariter una præſentia definitiva excluderet ſimilem aliam, nec poſſet Chriſti Corpus eſſe ſimul in pluribus ſacramentis: ergo nullo ex capite. *Confirm.* 2.: poteſt divinitus eadē natura humana pluribus ſimul ſubſiſtentiis terminari, tribus ſcilicet Divinis: ergo & idem corpus locari pluribus ſimul præſentis circumscriptivis; ſiquidem non minūs adæquatur, & quaſi circumscribitur per unam ſubſiſtentiam terminabilitas naturæ, quam per unam præſentiam locabilitas corporis. Item poſſunt duo corpora divinitus penetrari, ſeu in eodem loco ſimul exiſtere circumscriptivè: ergo & idem corpus in duplici loco: nam utrobique militat eadem ratio cōmenſurationis, & adæquationis; nec minūs difficile apparet, palmarè corpus occupare ſpatium univerſi, quam totum univerſum in ſolo palmarè ſpatio conſtitui.

26 Denique in præſentis definitivis, & in hoc duplici exemplo ab Adverſariis admiſſo, inſtan-

tur pleraque illorum argumenta. Ea tamen ut plenè diſſolvas, præ oculis habe ſequentia. 1.: præſentia circumscriptiva non importat essentialiter negationem alterius ex conceptu præſentia totalis, & adæquatæ; alioquin nec præſentia circumscriptiva Domini Corporis in Cælo admitteret aliam in Sacramento. Deinde non importat essentialiter negationem alterius ex ipſo nomine *circumscriptiva*: hoc enim nomē ſolū indicat, totum corpus ita claudī cū extenſione debitā intra limites huius loci, ut nihil ejus ſit extra, ſumpto ly *extra* negativè, prout ſignificat non eſſe intra. Cum hoc autem bene cohaeret, quòd ſimul totum ſit *extra* poſitivè, prout denotat præſentiam in alio loco diſtincto. Sic licet totum Chriſti Corpus ſit intra Cælum, ſimul totum eſt extra, nempe in altari: & licet tota natura terminetur per unam ſubſiſtentiam, poteſt ſimul terminari per alias; & tamen *terminari* ſignificat *ibi ſiſtere*, ſeu *non ultra progredi*.

27 2.: poſitā bilocatione poterit idem corpus eſſe diviſum, ac diſtans à ſemetipſo, ſi nimirum ſimul exiſtat Romæ, & Salmanticæ: poterit item eſſe ſupra & infra ſe, ſibi in viâ occurrere, & fronte ſiōtem propriam è regione tangere. Sed hæc omnia pariter ſequentur ex duplici præſentia, alterā circumscriptivā, & alterā definitivā: nam corpus Domini in Euchariſtiā eſt diviſum, & diſtans à ſemetipſo, ut exiſtente in Cælo, eſt ſupra & infra

se, potestque sibi occurrere in viâ, si sub propriâ specie occurrat portanti Sacramentum. Itaque denominationes istæ verificantur sine contradictione, quia non conveniunt corpori bilocato, specificativè sumpto, sed reduplicativè dūtaxat, quatenus habenti binas præsentias, ita ut solis præsentis conveniat esse divisas, distantes, contiguas, aut sese tangentes è regione. Quamvis enim corpus vi ubicationis Salmanticæ potius existeret Salmanticæ, quàm Romæ, & è converso vi ubicationis Romanæ; ceteræ tamen denominationes aut respectus, licet sint inter ubicationes, non refunduntur in subiecta, nisi supponantur realiter distincta. Quemadmodū si idem subiectū divinitus reciperet simul albedinem & nigredinem, redderetur quidē simul album & nigrum: non tamen redderetur dissimile sibi, aut à se diversum, licet inter albedinē & nigredinem daretur dissimilitudo, ac diversitas.

28 3.: positâ bilocatione unius corporis palmaris in duplici palmari spatio, non haberet illud corpus, nisi unicam superficiem palmarem, sumptâ superficie *entitativè* pro quantitate naturaliter exigente tantam extensionem in longum & latum: haberet tamen duplicem superficiem, palmarem, sumptâ superficie *extensivè* pro extensione ipsâ formali, & actuali, quæ in ubicatione consistit. Quare in illo eventu non sequeretur corpus quantitatis palmaris fore æquale

spatio duplò majori, atque adeò æquale simul & inæquale in eodem sensu, sed in diverso: foret enim æquale *extensivè* duplici spatio, inæquale verò *entitativè*. Hoc autem nihil est aliud, quàm ultra extensionem naturaliter exactam posse corpus aliam habere divinitus: quod Adversarii non impugnant. Poterit insuper idem corpus esse locus sui ipsius, ac proinde locans, & locatum, continens, & contentum, nō secundum eandem, sed secundum diversas extensiones; si videlicet ita replicetur per circuitum, ut cavum in medio relinquat, in quo corpus ipsum per novam ubicationem locetur. In hoc enim non est major difficultas, quàm in eo, quòd Christus nocte cænæ corpus suum manibus tenuerit, imò & totum ore sumpserit, atque in stomacho receperit.

29 4.: Si homo per ubicationem multiplicem occuparet totum forum, non posset tunc naturaliter currere, aut moveri localiter in foro: quia motus localis, cū sit transitus de loco in locum, importat relictionem loci præhabiti, & acquisitionem novi: non posset autem ille homo acquirere naturaliter novam præsentiam, ubi jam aliam habebat. Posset tamen currere divinitus, deferendo præsentiam in spatio A, & novam adquirendo in B, licet penetratam cum aliâ ibidem præhabitâ: non enim repugnat, idem corpus in eodem spatio locari per plures simul præsentias numero distinctas. 5.: duo lo-

loca
pece
duo
co. L
sentia
tū in
Sic d
ter ex
netra
seu sp
liter
pene

30
locet
idē
conti
censu
cēden
nec i
tiarū
censu
bus l
dis,
exigē
sentia
Deus
locat
non u
tum,
lapid
acta.
calo
mul
ideo
catio

desce
in B.
centu
lentu
B., n

loca eidem corpori coextensa non penetrarentur, tametsi penetrarentur duo corpora eidem coextensa loco. Disparitas est; quia in his præsentiæ respondent eidem parti spatii imaginarii, in illis verò secus. Sic duo corpora, si Sacramentaliter existerent in eadem hostiâ, penetrarentur; & tamen duæ hostiæ, seu species utriusque Sacramentaliter continentes idem corpus, non penetrantur.

30 6.: Si lapis extra centrum locetur in A simul & in B., non idè poterit bilocatio naturaliter contingere per ipsius lapidis descensum: non enim exigit lapis descendere simul ex utroque loco, cum nec in centro dualitatem præsentiariū exigat; sed solum exigit descensum unicum, sive ex uno è duobus locis (non ab exigentiâ lapidis, sed à Deo determinandum), exigèdo simul amittere aliam præsentiā extra centrū. Quod si hanc Deus destruere nolit, non idè bilocatio naturaliter continget: quia non utraque præsentiā, sed illa tantum, quæ producitur per motum lapidis deorsum, est naturaliter exacta. Sic potest Christi Corpus in calo moveri naturaliter, stante simul præsentiâ eucharisticâ, quin ideo contingat naturaliter bilocatio.

31 Dices: Si lapis solum descendat ex A., manet violentus in B.: ergo etiam ex B. exigit descensum. *Dist. antec.*: manet violentus ob carentiam descensus è B., *neg.*: ob dualitatem præsenti-

rum, *conc.* *Insistes*: lapis nequit naturaliter acquirere præsentiā novam in sensu composito alterius. *Distig.*: alterius naturaliter conservatæ, *conc.* conservatæ miraculosè, *subdist.*: quam supponat ex parte actûs primi, *conc.*: à quâ præcindat ex parte actûs primi, & cuius carentiam naturaliter inferat, tamquam effectum secundarium ad novam præsentiā subsequutū, *neg.*. Distinctio constat ex dictis. Et quæro ab Adversariis, num etiam penetratio naturaliter contingeret, si videlicet duo lapides ejusdem ponderis penetrarentur in aère? tunc enim ambo descensum exigent, moverenturque simul naturaliter per eandem lineam.

32 7.: Corpus, admittens divinitus duas præsentiās circumscriptivas, posset pariter admittere infinitas, si aliunde non repugnet infinitum in actu; quin inde sequatur, corpus illud fore propriè immensum. Nam immensitas, pro ut est Dei attributum, est præsentiā indivisibilis, Deo essentialiter debita, & identificata, proindeque indefectibilis, ac necessariò determinans Deum, ut sit præsentiissimus locis & rebus omnibus, quando cumque existant. At illæ corporis infinitæ præsentiæ, vel præsentiarum multitudo foret divisibilis, innumerisque constans partibus imperfectis: foret etiam à corpore distincta realiter, indebita, contingens, & à liberâ Dei voluntate pendens. Unde tale corpus existeret ubique non per se, sed per acci-

dens, & citra debitum; ideòque nec sequitur ex hac hypothefi Ubiquitarum error, qui totus confistit in affirmatione facti, vel debiti, utpote fundatus à Lutheranis in unione hypoftaticâ, quafi hac neceffariò faciat exiftere humanitatem, ubicumque eft Verbum, cui unitur. Et fanè fi huic errori prodeft poffibilis multiplicatio, vel infinitudo præfentia circumfcriptivæ, magis fine dubio proderit multiplicatio præfentia definitivæ, & Sacramentalis, quippe quæ magis imitatur immenfitatem Dei, eoquòd ponat rem totam in toto, & totam in quâlibet parte fpatii.

33 8.: quæcumque corpori bilocato accidunt in uno loco, cōnaturalius eft, ut illud afficiant in altero, five ut pariter in altero fiât præfentia. Ratio: quia conformius eft rerum exigentiis, quòd bilocato fubjecto omnes forinæ, modi, & accidentia non affixa loco, fimul bilocentur; cum ratione unionis exigant comitari fubjectum. Idcirco anima, & accidentia omnia Dominici Corporis ponuntur in Euchariftiâ, non ex vi verborum, fed per concomitantiam, vi fcilicet unionis cū corpore. Bilocatio igitur formarum eft abfolutè miraculofa, fed ex fuppoftitione miraculi bilocationis fubjecti cōnaturalior eft, vel rerum naturis congruentior. Unde fi corpus hic & Romæ locatum, hic calefcit, percutiat, moriatur, &c. debet eafdē affeetiones, & mutationes fubire Romæ. Nec tamen inferas, quòd caufa hęc

calefaciens ageret in diftans. Non enim ageret in fubjectum abfolutè non approximatum: & licet produceret calorem Romanum, at non prout Romæ præfentem, quia fcilicet non produceret, nec exigeret ejus ubicationem Romanam, quæ à folo Deo produceretur, & à folâ unione caloris exigeretur ex fuppoftitione corporis bilocati.

34 9.: Homo bilocatus non plus agere, nec pati poffet in duplici loco, quàm in uno: ac proinde nec poffet plus ponderis fuffinere, nec duas vifiones, aut cognitiones, fingulas fuis viribus æquales, elicere, fed ad fummum duas remiffas, quibus æquivalet una intentio unico in loco producibilis: nec poffet habere fimul affenfum & diffenfum, aut amorem & odium ejufdem objecti, nec item gratiam & peccatum, aut gloriam & pœnam, fi verè hac omnia eidem repugnant unico in loco. Ratio: quia potentia tum activa, tum paffiva, identificatur cum entitate fubjecti, quæ femper eft eadem, nec per bilocationem augetur. Quòd fi Petro hic applicaretur ignis, & Romæ nix, utrobique reciperet tantumdem caloris & frigoris, quantum reciperet ab iisdem agentibus in eodem loco fimul applicatis: nã defectus propinquitatis inter utrumque ad mutuam refilientiam fuppleretur per identitatem, & applicationem paffi, in quod agerent. Expeditiùs tamen difficultates hujusmodi præcides, fi arguenti respondeas per instantiam bilocationis.

tionis definitivæ in Angelo, vel Sacramentalis in corpore, distinguendo sic: si possit idem, aut simile quid contingere in homine circumscriptivè præsentem hic, & simul præsentem Sacramentaliter Romæ, *transseat*, vel *conced.*: si non possit, *nego.*

35 10.: Præcipuum fundamentum Adversariorum est, quod extensio in ordine ad locum, cum sit formalis effectus quantitatis, multiplicari nequit, quin ipsa quantitas multiplicetur. At verò effectus formalis quantitatis primarius non est extensio, alioquin existeret sine effectu primario quantitas Domini corporis in Eucharistiâ, ubi locali extensione caret: sed effectus primarius est reddere corpus naturaliter impenetrabile cû alio corpore quanto, vel reddere extensum in ordine ad se, idest, habens in se partes, quibus naturaliter debetur extensio localis. Hæc autem extensio solum est effectus formalis quantitatis secundarius, in ipsâ ubicatione formaliter consistens, & adæquatè distinctus à quantitate: qui proinde potest multiplicari, sin formaliter in ratione effectus secundarii, saltem materialiter & specificativè, quin multiplicetur quantitas, aut effectus primarius illius.

36 Ratio hujus est: quia nihil prohibet, quod præter unicam extensionem, quam exigit quantitas, ut effectum formalem secundarium, alteram producat Deus quantitati debitam, quæ propterea non sit formaliter effectus se-

cundarius quantitatis. Sic potest divinitus igni tribui duplex calor ut octo, quamvis unicus tantum radiceretur, & exigatur à formâ ignis: ille tamen calor indebitus non haberet rationem proprietatis respectu ignis, nisi ut summum materialiter, aut aptitudinaliter. Sic etiam, suppositâ cum Adversariis distinctione potentiarum ab animâ, potest eidem animæ tribui divinitus citra debitum & exigentiâ duplex intellectus, & eidem intellectui duplex voluntas. Sic denique expulsio frigoris à subiecto potest esse major, quàm quæ debetur unico gradui caloris introducto: nec tunc expulsio frigoris, quatenus indebita, dicetur effectus formalis secundarius caloris.

37 11. tandem: quantitas non occupat locum in genere causæ formalis, nec se habet ad locum, ut forma ad materiam. Nam locus intrinsecus est ubicatio ipsa, quæ non informatur à quantitate, sed eam potius informat, in câque tantquam in subiecto recipitur. Locus verò extrinsecus, cum sit ens completum non unitum, sed purè contiguum quantitati locatæ, nequit esse illius subiectum, nisi ridiculè velis, superficiem aeris me circumdantis esse propriam materiam, vel subiectum quantitatis meæ, & hanc duo subiecta simul habere, nempe locum extrinsecum, & substantiam corporis, cui inest. Cum ergo dicimus, quod quantitas recipitur in loco, si sermo sit de loco extrinseco, idem sonat *recipi*, ac *conti-*

neri, sive *claudi* intra sphaerâ concavam corporis ambientis: si autem sermo sit de loco intrinseco, nihil est aliud *recipi* in loco, quàm constitui per formam ubicationis *in esse sic vel aliter* distantis: quorum neutrum importat in quantitate munus formæ, aut causæ formalis respectu loci.

38 Neque vim facias in eo, quòd quantitas dicitur replere locum, & locus denominatur à quantitate repletus. Si enim loqueris de repletionem informationis, falsa est locutio: hoc enim sensu potius repletur quantitas ab ubicatione, quàm è converso. Si verò loqueris de repletionem locali, solum tenet locutio in ordine ad locum extrinsecum, à quo vacuum excluditur: perinde enim est locum repleti, ac excludi vacuum à sphaerâ concavâ reali. Vacuum autem excluditur formaliter per ubicationem corporis locati, non in genere causæ formalis, quasi ubicatio comparetur ad vacuum, tanquam forma ad subjectum, sed eo sensu, quo unum cōtradictorium excluditur formaliter per aliud, vacuum enim est ipsa carentia ubicationis. Itaque denominatio *repleti* provenit loco à quantitate, non tanquam à formâ intrinsecâ & propriè tali, sed tanquam à formâ extrinsecâ, & impropria: quo sensu etiam denominatio *contenti*, vel *inclusi*, vel *circumdati* provenit corpori locato à loco extrinseco, & quævis forma denominatur *completa* & *subiectata* per materiam.

39 Ex his, dum obijciunt Adversarii, quod quantitas est forma impletiva loci, incapax præstare duos effectus formales adæquatos, adhuc per potentiam obedientialem; quia in genere causæ formalis potentia obedientialis nulla est; Negandum in primis, quod quantitas sit forma respectu loci, plusquam extrinseca & impropria. Deinde quærendi sunt Adversarii, an duo corpora penetrata occuparent eundem locum per potentiâ naturalem? an per obedientialem? Si primum: ergo naturaliter penetrarentur. Si secundum: ergo cum occuparent in genere causæ formalis, ut contendunt, jam in hoc genere dabitur potentia obedientialis. Et quidem dari, patet in formâ, quæ divinitus informaret plures materias.

CAP. III.

De tempore, & duratione: ubi an Creatura potuerit existere ab æterno?

40 **T**Empus definitur ab Aristotele hic lib. 4. t. 101., *Numerus motûs secundum prius & posterius*: id est, multitudo ad certum aliquem numerû redacta partium motûs successivi, non qualicumque, sed habentium inter se ordinem prioris & posterioris, quarum scilicet aliæ aliis succedant fluxu continuo. Dicitur multitudo ad certum numerum redacta, quia tempus est mensura, quasi quantitativa durationis rerum; quantum enim res duraverit, ex eo cognoscimus, quòd permanente re tran-

siet

fieri
dies,
aliquo
esse te
si mul
bus co
redig
rum te
na fun
minut
merus
pus d
parti
tum n
que d
pugna
repug
ratio

41
& im
ta mu
sâ ex
est ea
possi
funda
conce
temp
motu
di ex
ditur
Parti
tinuu
naris.
Univ
venit
solis,
tas in
ros d
maxi
ubiq
ratio

fieri certum aliquod tempus, v.g. dies, mensis, annus, vel semel, vel aliquoties repetitus. Nequit autē esse tempus mensura durationis, nisi multitudo partium motus, in quibus consistit, ad certum numerum redigatur: unde & nomina variarum temporis mensurarum nominata sunt numerorum, v.g. Hora 60. minorum numerus est, Dies numerus horarum 24., &c. Hinc tempus dicit in recto multitudinem partium motus, & in obliquo actum mentis eas mensurantis: ideoque docuit Aristoteles, quod si repugnaret mens, tempus quoque repugnaret, scilicet formaliter in ratione mensuræ proximæ.

41 Dividitur tempus in reale, & imaginarium. Reale est prædicta multitudo partium motus, reipsa existens successive. Imaginariū est eadem multitudo concepta ut possibilis: vel est ens rationis ex fundamento istius possibilitatis conceptum, quo imaginamur fore tempus, etiamsi cessaret omnis motus, fuisseque etiam ante mundi exordium. Reale tempus subdividitur in particulare, & universale. Particulare dici potest motus continuus cujuslibet corporis sublunaris, ut horologii, rotæ figuli, &c.. Universale, quod solum absolute venit nomine temporis, est motus solis, aut corporum cælestium certas in partes, vel partium numeros distributus: quia motus ille est maxime regularis, & uniformis, ubique notus, & in mensuram durationis cæterarum rerum ubique

Gentium adhibitus. Sic annus appellatur integra circuitio solis per eclipticam: dies verò integra ejusdem circuitio ab ortu in occasum, ac deinde in ortū per alterum hemispherium: quæ revolutio, in partes 24. distributa, totidem nobis exhibet horas. Quæ adversus hæc obijciuntur, soluta vide in *Physicâ fustor.*

42 Duratio, cujus mensura dicitur tempus, si vocis proprietatem spectes, est *permanencia rei in esse*: tamdiu enim res durare dicitur, quamdiu in esse permanet. Unde res in primo instanti suæ existentie, sicut nondum permanet, ita nondum proprie durat. Jam tamen usus obtinuit, ut nomen durationis extendatur etiam ad primum instans. Atque ita duratio generatim definiiri potest, *ultima determinatio rei, ut coexistat tali tempori imaginario*, seu, ut coexistat tali tempori reali, si detur tempus ipsum: ubi nomine *temporis* significatur etiam *instans*, quod est punctum temporis indivisibile. Definitio hæc explicanda est infra illius, quam pro ubicatione dedimus *cap. 1.* Atque ex eâ colliges, posse rem durare, etiamsi nullum detur tempus reale, nullusve motus: quemadmodum potest res locari, seu ubicari, etiamsi nullus detur locus extrinsecus.

43 Duratio ut sic dividitur in æternitatem, ævum, & durationem rerum corruptibilium. Æternitas definitur ex Boetio *Interminabilis vita tota simul, & perfecta*

ta possessio : vitæ scilicet essentialiter excludentis initium & finem, atque etiam essentialiter immutabilis. Hæc solius Dei est. Ævum est duratio initium admittens, sed finem naturaliter nesciens, proindeque naturaliter aterna, ut ajunt, à parte post: qualis convenit Angelo, & animæ rationali. Duratio corruptibilium, quæ solet etiam vocari *tempus intrinsecum*, & communi *durationis* nomine notari, ea est, quæ initium & finem naturaliter admittit: qualē habent equus, arbor, ignis, &c.. Nunc difficilis controversia est—

Utrum duratio creata distinguatur ab existentia rei, & à tempore labente?

44 **D**urationem consistere in modo distincto ab existentia rei, & in ipsâ recepto, non aliter ac de ubicatione dictum est, tenet communis sententia; sic tamen, ut modus durationis sit essentialiter successivus, & singulis momentis novus adveniat, priori pereunte. Sententia verò nostra durationem absolute dictam identificat cum existentia rei: sumptam verò, prout in tali tempore, vel instanti, collocat in ipsâ rei existentia principaliter & in recto: in obliquo autem in tali tempore, vel instanti reali, aut imaginario: eo scilicet modo, quo veritatem formalem cum actu & objecto, & relationem similitudinis cum fundamento, & termino identificavimus in Logicâ. Ita PP. Suarez, Vazquez, & alii c nostris, quibus con-

sentiant Scotistæ, & plures Thomistæ.

45 *Prob.* hæc sententia quoad durationem absolute dictam. Per id res formaliter durat, seu permanet in esse, per quod excludit formaliter cessationem existentia: sed cessatio ista, cum sit carentia, seu formalis defectus existentia, per existentiam ipsam formaliter excluditur: ergo &c.. *Confirm.*: ultima determinatio rei, ut, si tempus eâ existente extiterit, illi coexistat, est duratio; quemadmodum ultima determinatio rei, ut, si locus eâ existente extiterit, ab illo continetur, est ubicatio: sed actualis existentia rei est determinatio istiusmodi: nam eâ stante nihil desideratur ad coexistendum tempori, nisi ut tempus existat: ergo &c..

46 Et hinc probatur etiam eadem sententia quoad durationem prout in tali tempore, vel instanti. Rem durare in instanti A., est rem hujc instanti coexistere, ut nemo negat. Hæc autem coexistentia plenè intelligi potest secluso, vel mente præciso, durationis modo superaddito: si enim intelligas, nudas Petri & instantis existentias actu dari, plenè intelliges, unum existere, sicut alterum, vel unum existere, existente altero: hoc autē, & nihil aliud sonat, coexistere utri alteri. Certè coexistentia duorum est utriusque similitudo actualis in existendo, quæ similitudo in utriusque existentis actualibus nudè spectatis consistit, quovis alio præ-

cifo, saltem apud Authores, qui modum relationis negant.

47 *Urgetur*: Petrus actu existit pro signo priori ad modum durationis, cum sit illius causa, saltem materialis: ergo in tali signo jam habet, quod sufficit, ut dicatur similis in existendo, atque adeo coexistens, cuicumque termino pariter existentis: jam enim in existendo ita se habet, sicut terminus: ergo si pariter intelligatur actu existens instans A pro priori ad suum durationis modum, nihil deest, ut ambo coexistere dicantur, seu habere similitudinem in existendo. Adde, quod in eo signo Petrus & instans actualiter afsimilantur in eo, quod ambo sint modorum suorum causæ in actu primo: hæc autem similitudo, quæ utique coexistentiam supponit, aut imbibit, per modos ipsos nondum positos constitui nequit, ut est manifestum.

48 Præterea, Petrus per id formaliter durat in instanti A., per quod excludit formaliter carētiā sui, eo instanti existente: sed carētiā sui non excludit formaliter per sui productionem, nec per aliū modum à sui existentia distinctum, sed unice per sui existentiam absolutam: ergo &c.. Profecto Petrus, nondum productus in instanti A., non solum est indifferens ad modalem durationem in B., sed etiam ad sui existentiam absolutam in B.: hæc autem indifferētia ad existēdum non aufertur formaliter per modum, sed per existentiam ipsam, ut est certum; & aliunde, dummo-

do talis indifferētia intelligatur formaliter ablata in instanti B., Petrus eo ipso intelligitur coexistens huic instanti, sive in eo duras. Sic eo ipso, quod intelligatur habens existentiam formalem existente modo durationis, intelligitur coexistens modo ipsi citra modum alium.

49 Ex his rejiciuntur facile, qui durationem identificant cū actione rei productivā: idēque negant rem existere pro priori ad modum durationis. Nam in primis actualis similitudo Petri & instantis in ratione *distincti à sui productione*, seu *in ratione habentis existentiam à productione distinctam*, certè nō constituitur per productionem ipsam; & tamen coexistentiam imbibit, atque adeo durationem. Deinde incredibile fit, quod pro solā varietate temporum actio essentialiter variari debeat, nullo ejus principio, vel termino variato: & quod Deus nullatenus possit in crastinum differre actionem, quā hodie creat, aut conservat animam rationalem. Accedit, quod idem de ubicatione dicere licebit, eam scilicet identificari cū rei productione, & hanc essentialiter variari pro varietate locorū: quod satis apparet absurdum.

50 Tandem exemplum ubicationis, quo armantur Adversarii, retorquetur sic. Si ex suppositione quod Petrus existat, non posset existere locus A, quin Petram ambiret, non opus esset modo ubicationis, ut Petrus esset in loco A.: cum

cum igitur ex suppositione, quod existat res, omnino repugnet existere instans A., quin res illi coexistat, seu quod idem est, in eo duraret, superfluous est modus durationis ultra existentias rei & instantis. Quare plana est disparitas inter ubicationem & durationem. Ideo enim ubicatio à re & loco ponitur distincta, quia possunt actu coexistere res & talis locus, quin res in loco tali sit. At oppositum accidit in re & tempore, ut est certum. Unde arguitur sic: Implicat deficere durationem, seu coexistentiam Petri, & instantis A., nisi per carentiam alicujus saltem ex his extremis: ergo illa duratio, seu coexistentia non indiget modo distincta ab existentis utriusque. *Conseq.* patet inductione per omnia, in quibus modi à rebus distincti statuuntur.

51 *Obje.* duratio Petri hodierna v. g. non est sola existentia Petri; alioquin non posset Petrus existere, quin duraret hodie; deinde non consistit in existentis Petri & hujus diei, quia possunt existere Petrus & hic dies, quin Petrus duraret hodie, si nimirum existat Petrus heri, vel cras: superest ergo, ut ea duratio consistat in modo superaddito. Si dicatur consistere in existentis Petri, & hujus diei, non successive, sed simul positis. *Contra*: possunt una & altera existentia poni, quin ponantur simul: ergo in hoc *simul* imbibitur aliquid præter existentias ipsas. *Confirm.* Si Petrus existat heri, & non hodie,

cras erit verum, existisse Petrum; & hodiernum diem; nec tamen verum erit existisse durationem Petri hodiernā. Similiter ante diem hesternum futura erat utraque existentia; nec tamen hodierna Petri duratio futura erat. Item Deus ab æterno decrevit, & vidit existentias Petri, & hujus diei; nec tamen decrevit, aut vidit Petrum hodie durare: ergo hodierna Petri duratio non constituitur per solas existentias Petri, & hujus diei. *Prob. conseq.*: quia implicat non verificari de constituto illud ipsū, quod de constitutivis omnibus verificatur, scilicet fuisse, vel fore, vel à Deo videri.

52 *Ad obje. conc. maj.* de duratione Petri, non absolute suprà citra comparisonem ad tempus, sed quatenus hodiernā, seu coexistere huic diei. Sed *dist. min.*: non consistit in existentis Petri & diei, successive positis, *conc.* (& hoc unice probat subjuncta ratio): simul positis, *neg. min.*, & *conseq.* In illo autem *simul*, nihil imbibitur præter utramque existentiam, cum exclusione successionis: & cum successio importet cōcurrentiā uniuscujusque cum carentiā alterius, id quod sufficit ad excludendam hujusmodi concurrentiam, sufficit ad excludendam successionem. At concurrentia diei cum carentia Petri formaliter excluditur eo ipso, quod excludatur carentia Petri existente die; quæ carentia sine dubio excluditur per existentiam Petri, quovis alio modo præciso.

53 *Ad confirmandum* de Petro & tali die successive positis potest quidem verificari, quod extiterint, aut sint extituri, quodque decernantur, ac prævideantur, tamen non verificetur id ipsum de duratione Petri hodierna: secus tamen de Petro & tali die coexistentibus, aut simul positis, vel ita datis, ut aliquando fuerit, vel futura sit, aut à Deo prævifa hæc veritas objectiva, *uterque simpliciter existit*; sic enim quidquid de iis verificatur, de hodiernâ Petri duratione verificetur, necesse est. Nec debet convenire constituto, quidquid convenit constitutivis omnibus successive datis (nisi fortè totum sit successive, cujusmodi nō est duratio, ut nunc sumitur pro coexistentiâ); alioquin, cum chimera constetur ex *esse* & *non esse*, verificabitur præterisse chimeram ex *esse* & *non esse* lucis, eoquod successive præterierint lux & tenebræ hesternæ: aut futuram esse chimeram ex *esse* & *non esse* instantis A, eoquod erunt successive *esse* & *non esse* talis instantis. Sicut ergo non præterit, nec futurum est ejusmodi constitutum, videlicet chimera, quippe quæ non constituitur ex *esse* & *non esse* successive datis, sed simul positis; nec tamen in isto *simul* inbibitur aliquid præter *esse* & *non esse*; ita pariter in re præsentis.

54 Quod si quæras adhuc, quid addat existentia duorum simultanea supra successive eorūdem? *Resp.*, id addere, quod duo supra singula, aut collectio duo-

rum supra unumquodque, aut quod partes compositi, materia, forma, & unio, collectivè acceptæ addunt supra omnes distributivè sumptas. Sensus enim successivus & simultaneus differunt eò fere modo, quo sensus collectivus, & distributivus: sicut enim de partibus compositi distributivè sumptis nequit verificari nomen *homo* v. g.; bene tamen de omnibus collectivè acceptis per modum unius subje-cti, vel complexi; ita pariter de existentis Petri & hujus diei successive positis nequit verificari utriusq̃ coexistentia, aut duratio Petri hodiernæ; bene tamen de illidem existentis simul positis per modum unius complexi, vel subje-cti istius propositionis, *Ambo simpliciter existunt*.

55 Hinc propositiones istæ, *Existens Petrus, & instans A, Petrus durabit in instanti A*, affirmant objectum omnino idem, si prima feratur in existentias Petri, & instantis per modum unius complexi, ita ut hunc sensum reddat, *Complexum physicum existentiarum Petri & instantis A erit aliquando præsens*: secus verò, si feratur in existentias Petri & instantis successive ponendas; sic enim affirmat unamquamque existentiam, ut concurrentem cum alterius carentiam, quod est affirmare quoque carentias utriusque successive futuras. Hujusmodi autem carentias secunda propositio non affirmat, sed potiùs negat, saltem implicite. Idem pariter dicendum de hisce aliis, *Existere Petrus & instans*

A, Petrus duravit in instanti *A*.: ubi prætereà observandum, quòd in primâ potest verificari simul, existências Petri & instantis esse præteritas, quin tamen verificetur, esse præteritas simul, aut simul præteriisse; secus verò in secundâ.

56 Ut alia præcludas, observa 1.: indifferentia tam Petri, quàm dici *A*, ut existant, non est indifferentia physica, sed merè logica, quâ nimirum alter est indifferens, ut sit aliquid, vel nihil existente altero. Talis autem indifferentia radicaliter aufertur per decretum Dei, vialiter per actionem productivâ, & formaliter per existentiam ipsam actu exercitâ. 2.: duratio creaturæ permanentis, sumpta quoad rectum, non est successiva, nec major, aut minor, nec longior aut brevior: sed has denominationes extrinsecè suscipit à partibus temporis de obliquo importatis, scilicet ab earum continuo fluxu, numeroque majore, vel minore. Nec tamen ideò talis duratio est *tota simul* eo sensu, quo æternitas Dei: non enim est possessio vitæ interminabilis, nec habet simul immutabiliter totam perfectionem intrinsecam, cujus est capax, cum possit variis affectionibus perfici successivè.

57 3.: Tempus dicitur essentialiter successivum, non quòd constet entitatibus impotentibus existere, nisi successivè, sed quia partes motûs constituuntur in ratione temporis per successionem immediatam, licet hæc successio sit

ipsis accidere: non enim ulla pars motûs dicitur pars temporis, nisi quatenus importat prioritatem immediatam respectu partis secuturæ, & posterioritatem immediatam respectu alterius præteritæ. Nā si vel prioritas, vel posterioritas ista deficiat, eo ipso pars motûs definit esse pars continui realis: solumque dabitur tempus imaginarium, id est, possibilitas immediatæ successionis partium motûs.

58 4.: Rem durare in tempore imaginario est rem ita existere, ut absque novâ sui determinatione coexistere debeat motui, vel tempori reali, si detur: durare verò in tali determinato tempore imaginario est non indigere novâ determinatione ad existendum simul cum motu taliter distante ab initio mundi, vel ab alio momento, re, vel cogitatione designato: ac demum rem durare plus, aut minus temporis imaginarii, v.g. imaginarium sæculum, est ita existere, ut verè dici possit, *si motus realis existeret, ex quo res ista capit esse, jam transisset sæculum*. Omnes autem determinationes hujusmodi proveniunt formaliter ab existentia rei actu exercitâ. Unde colliges, posse ab Angelo, vel à Deo sine fictione cognosci durationem rei in tempore imaginario; & in ordine ad illud posse dici longiorem, aut brevioræ, vel etiâ antiquiorem Mando, &c..

Utrum Creatura potuerit existere ab æterno?

59 **P**otuisse Creaturam permanentem, qualis est

Angelus, aut homo, ab æterno produci, tenet communis sententia: quia nullo ex capite repugnat ejusmodi productio. Non in primis ex eo, quod causa non esset duratione prior effectu. Non enim Causa debet effectum præcedere duratione, sed naturâ. Non deinde titulo productionis realis à principio distincto; alioquin Verbum Divinum non esset ab æterno genitum. Non præterea titulo entis ab alio, seu creaturæ. Nam conceptus Creaturæ salvatur, dummodo essentialiter pendeat à liberâ voluntate Dei, atque ita existat, ut absolute potuerit non existere: quod utique verum esset in Angelo ab æterno producto. Non denique ex aliis capitibus, quæ objici solent.

60 Non enim obstat 1., quod Angelus, ab æterno productus, non crearetur ex nihilo. Crearetur namque, tum ex nihilo subjecti, tum ex nihilo sui possibiliter præcedente: de conceptu autem creaturæ non est, quod præsupponat actuale nihilum sui, sed quod ex se possit illud præsupponere. Non 2., quod repugnet creatura Deo coæterna. Quamvis enim repugnet creatura coæterna, id est, æqualis Deo in attributo æternitatis, quod est intrinseca essentialis, absoluta, summaque necessitas durandi ab æterno & in æternum summè perfectè, & independenter ab alio: non tamen coæterna, id est, coexistens Deo semper à parte ante per durationem imperfectam, & participatam, ortamque à liberâ voluntate Dei.

61 Non 3., quod illa creatura non posset a Deo destrui per æternitatem; quia alioquin destructio & productio illius forent coæternæ: quod implicat. Posset enim destrui in tempore, quando jam per æternitatem durasset: necessitas autem illam conservandi per æternitatem, utpote consequens decretum Dei liberum de existentia illius æternâ, non esset contra dominium Dei. Similiter Angelus, ab æterno peccans, quamvis non posset converti, nisi in tempore, & post æternitatem, absolute liberè duraret in peccato; quia necessitas non convertendi se in æternitate tantum esset consequens liberam Angeli determinationem ab æterno peccandi. Pariter homo ab æterno creatus apertis oculis, non posset eos claudere, nisi in tempore: nec ignis ab æterno applicitus stupæ, combureret illam nisi post æternitatem.

62 Aliud tamen est de creaturâ successivâ, v. g. de motu foliis, aut tempore reali: hanc enim non posse ab æterno produci, probatur: quia repugnat infinitum categorematicum, quod successivè pertransiri possit. Si autem tempus ab æterno fuisset, jam nunc per transisset infinitum categorematicum horarum, aut etiam Angelorum, quorum singuli, in singulis horis producti, jam nunc essent actu infiniti. Dices: potest ens successivum continuari per æternitatem à parte post: ergo & per æternitatem à parte ante: non enim difficilius est

carere initio, quam sine durationis. *Nego conseq.*: quia ex æternitate à parte post non sequitur, aliquando verum fore, quod infiniti motus successivè transferint, sed tantum, quod non tot transferint, quin plures alii sint transitori: quævera est infinitudo syncategorematica.

63 *Dices* iterum: tempus imaginarium est æternum à parte ante: nullum quippe est designabile primum instans, ante quod non inveniat imaginatio aliud, & aliud anterius: sed tempus imaginarium est motus realis potens existere successivè: talis ergo motus potest existere sine principio durationis, ac proinde ab æterno. *Nego maj.*: nullum quippe instans concipi potest aptum existere, quod, si exis-

teret, non supponeret æternitatem ante se. Quare Deus ab æterno non coexistit, aut correspondet temporis imaginario: quod enim non possit instans assignari, quod excludat aliud anterius possibile, unice probat infinitudinem syncategorem. successione à parte ante, vi cuius ante quodlibet initium temporis dari possit initium aliud anterius. Ceterum hic antiquitatis excessus semper concipitur habiturus initium durationis, si existeret: unde propositio hæc, *tempus imaginarium caret initio*, distinguenda sic: caret initio, excludente possibilitatem alterius initii antiquioris, *cont.*: excludente seriem præteritam durationum, aut motuum, quæ possit existere abique initio, *neg.*

DISPUT. III.

DE INFINITO.

CAP. I.

Quid sit Infinitum? ubi, an repugnet creatura perfectissima?

Infinitum simpliciter in omni genere, quod scilicet continet formaliter, aut eminenter omnem perfectionem possibilem, soletque etiam appellari Infinitum *extra genus*, vel *per essentiam*, solus est Deus. Aliud verò est infinitum in aliquo genere determinato, v. g. *multitudinis*, ut innumerabilis multitudo hominum, vel *intensivæ*, ut calor sine fine intensus in

eâdem parte subjecti, vel *extensivæ*, aut *magnitudinis quantitativæ*, ut corpus, linea, superficies spatium occupans sine termino. In præsentî de solo Infinito determinati generis differitur. Illud autem definitur ex Aristotele hic lib. 3. t. 63., *cujus partes successivè accipienti, sive numeranti, restant ulterius alia & alia sine fine accipiendæ*: vel brevius cum aliis, *Quod successivè pertransiri non potest*. Nam de conceptu Infiniti est, ut nullâ numeratione, computu, vel mea-

mensurâ finitâ, quantumvis successivè multiplicatâ, possit unquâ, ne à Deo quidem, exhaustiri: si enim posset, jam haberet terminum, seu partem ultimam, quod est contra conceptum infinitatis. Deus tamen nō successivè, sed unico simplicissimo intuitu cognoscit, quidquid infinitatis in rebus esse potest.

2 Communiter dividitur Infinitum in categorematicum, & syncategorematicum, sive in infinitum in actu, & infinitum in potentiâ. Infinitum categorem., sive in actu est, quod infinitatem actu positam habere concipitur; ut si concipiatur existens infinita hominum multitudo. Infinitum syncategorem., sive in potentiâ (quod explicari solet per *non tot quin plura*) est, cujus partes non habent infinitatem, nisi in argumento possibili, quatenus plures & plures superaddi possunt sine fine, licet nunquam perveniant ad infinitatem actualem, sed semper sint finitæ in infinitum: vel etiam, quatenus ita superaddentur de facto, ut nullamquam futura sit ultima: quâ ratione æternitas à parte post, qualis convenit D. Petro in Cælo, & Judæ in Inferno, importat durationes v. g. horarias syncategorematicè infinitas.

3 Cum Infinitum ex conceptu suo sit *innumerabile, immensurabile, impenetrabile*, proprietates illius sunt. 1., quod addito finito non fiat infinitum, nec finito detracto reddatur finitum; alioquin posset infinitum numerari, &

menturari. 2., quod omnes numerorum species infinities replicatas contineat, scilicet infinitos binarios, ternarios, centenarios, miliones &c.: si enim miliones v. g. finitos haberet infinita hominum multitudo, foret absdubio successivè numerabilis. Idem dicendum de mensuris, ut palmis, cubitis, ulnis, &c. quoad infinitum extensionis. 3., quod infinitum in actu, si daretur, esset sine fine divisibile in plura & plura infinita: quâ proprietate ex præcedenti convincitur. 4., quod unum infinitum in eâ ratione, quâ infinitum est, non sit majus alio, saltem formaliter, id est, in ratione excludentis finem.

4 Infinitum syncategorematicum esse possibile, saltem quoad multitudinem rerum similium, seu individuorum ejusdem speciei, indubitabile fit ex Concilio Constantiensi *sess.* 15. damnoante errorem Joannis Hus, & aliorum, asserentium non posse à Deo creari rationales animas ultra certum numerum. Si enim animæ nunquam possunt creari tot, quin plures alæ suspensæ sint possibiles, idem quoque dicendum de quâvis aliâ specie, v. g. ignorâ, lapideâ, equinâ: nec non de continuatione corporis quanti & extensi, atque de incremento intensivo qualitatum, & de continuatâ serie durationum, aut motuum cæli; cum par in omnibus sit ratio. Planè quippe repugnat Omnipotentia Dei, quod in his & similibus nequeat ultra progredi, quasi effata, & exhausta.

5 Dubium tamen est de infinito syncategorem., quoad incrementum perfectionis specificæ: an scilicet repugnet suprema species creaturatum, quâ nulla perfectior possit à Deo produci? vel terminis vulgatis, an repugnet creatura omnium perfectissima? Affirmat communissima sententia. Quia ad infinitatem Omnipotentia pertinet posse producere ejusdem speciei individua non tot, quin plura: ergo & posse producere species magis & magis perfectas absque limite. *Prob. consequ.*: nam æque dissonum est utrobique infinitam potentiam tandem exhaustiri. Imò cum perfectio virtutis activæ magis commendetur ex multiplicatione specierum perfectione crescentium, quàm individuorum æqualium, aut similium, potiori prærogativâ privabitur Divina virtus, si cogatur sistere in aliquâ ultimâ & supremâ specie. *Confirm.*: nulla quantitatis magnitudo finita repugnat excedi ab aliâ item finitâ: nulla multitudo, aut numerus finitus ab alio finito: nullaque duratio finita tam longè distat ab hoc tempore, ut ab aliâ excedi non possit: ergo & nulla creatura repugnat excedi ab aliâ perfectiori, cum hic pariter adsit finitudo, & limitatio, videlicet in lineâ perfectionis essentialis, vixque ulla sit difficultas, quæ non æquè militet in præmissis exemplis.

6 *Objic. 1.* Deus potest producere creaturam perfectissimam, quam potest. *Nego* suppositum, nō

secus ac si diceret: Deus potest producere numerum finitum maximum, quem potest, quantitatem finitam maximam, quam potest, vel etiam chymeram optimam, quam potest: quia non minus repugnat inter creaturas, quas Deus potest, perfectissima. *Objic. 2.*: non omnis creatura exceditur ab aliâ, nam ultra omnes non superest alia: ergo aliqua non exceditur ab aliâ, juxta illud, *Non omnis, quidam non.* Præmissâ instantiâ in numeris, & quantitativis finitis *neg. atq.*, si tō *non omnis* distributive sumatur, ut debet, & ut à Summulistis accipitur illud *Non omnis, quidam non.*

7 *Objic. 3.*: possibilis est creatura imperfectissima; alioquin quælibet foret infinita perfectio, nis, utpote excedens infinitas alias: ergo & perfectissima. Negari potest *consequ.*: quia non depauperatur Omnipotentia ex eo, quod nequeat dare minus. Sed *nego antec.*: quia Divina perfectio videtur infinitè participabilis, tum sursum, tum deorsum, ut ita dicam. *Nego item sequel. antec.*: quia ad talem excessum non opus est infinitate propriâ & formâ; sed sufficit virtualis in eo consistens, quod res in superiori ordine sit. Sic citra infinitatem formalem visio beata superat infinitas visiones materiales, & Angelus infinitas formicas.

8 *Objic. 4.*: in serie causarum deveniendum est ad aliquam, quæ immediate causetur à solo Deo, ne alioquin detur mutua prioritas: ergo in multitudine creatu-

creatum possibilem, perfectione crescentium, ad aliquam perveniendum est, quæ immediate excedatur à solo Deo, ne detur alioqui mutuus excessus. Sed redit instantia in numero, duratione, & quantitate finitâ. Deinde *neg. consequ.*: quia series causarum actu existentium (ex hac enim sumitur communis demonstratio primæ causæ) necessario finita est, cum repugnet infinitum in actu: ergo talis esse debet, ut numerando perveniri possit ad eam causam, unde cepit origo productionum: quæ causa, nisi causetur invicem ab effectu suo, necessario causari debet à solo Deo. At in creaturis possibilibus, perfectione crescentibus, datur infinitudo syncategorem., vi cuius nunquam perveniri potest ad ultimam, aut supremam, quæ à solo Deo excedatur, sicuti nec ad ultimam, quæ in eodem genere reciprocè excedat excedentem.

9 *Obje. 5.*: collectio creaturarum omnium possibilem non nisi finita perfectionis est, cum infinite distet à Deo; & tamen ultra collectionem omnium nulla est possibilis creatura perfectior: ergo non repugnat ex capite finitudinis creatura excludens perfectionem aliam. *Confirm.*: collectio possibilem omnium summè accedit ad Deum: sed non summè accedit ratione cunctarum specierum, præsertim si species sint inæquales, sicut numeri, ut multis placet: ergo ratione alicujus speciei supremæ. *ad object. neg.* suppositum, quod

scilicet collectio possibilem omnium sit possibilis: implicat eam contradictionem, ut *seq. cap.* videbimus. Unde illius perfectio non verè dicitur finita, vel infinita, vel accedens ad Deum, cum potius sit nulla, vel chymica. Solum ergo licet accipere creaturas posibles singulatim, aut per singulas earum collectiones finitas, quas inter nulla est designabilis, quæ major & perfectior alia non sit possibilis. Ex quo solvitur etiam confirmatio. Aliam solutionem vide in *Physicâ* fusior.

10 Ad extremum aliqua observa. 1.: nulla forsàn cogitari potest creatura subsistens, quæ non spectet ad aliquem ex quatuor gradibus sive generibus, videlicet rerum inanimatarum, vegetabilium, sensibilibus, & intellectualium. Quilibet tamen ex his gradibus sub se admittit infinitas species inæquales, ut Divina bonitas sit magis & perfectius participabilis sine fine. 2.: Gratia, & visio beata, licet dicatur species supremæ, altera in genere qualitatis, altera in genere cognitionis, semper tamen à Deo fieri possunt meliores, & perfectiores, saltem per intensionem gradualem; quod nobis sufficit. 3.: modus unionis hypostaticæ etiam fieri potest physicè perfectior, quatenus respicit extremum creatum. 4.: ideo non est possibile quid majus opere Incarnationis, seu compositio *Christi*, quia ibi Deus ipse includitur. Dignitas etiam Matris in Deiparâ constituitur per Divinitatem Filii

moraliter unitam: ideòque nulla major in purâ creaturâ dari potest. 5.: Nec Deus ipse cognoscit speciem supremam possibilem: quia nequit inter possibilia cognoscere chymeram.

CAP. II.

Repugnat Infinitum in actu tam multitudinis, quàm intensiōis, & extensiōis.

II **A**dhuc non est demonstratum (dixit D. Thomas opusc. 25.), quòd Deus non possit facere, ut sint infinita in actu. Sed verò, cum post D. Thomam tot ingenia Sapientum in demonstrando repugnantiam infiniti catogorem, insudarint, nihil mirum, quòd repugnantia postea demonstrata sit, aut saltem ferè demonstrata: quod sat est, ut pro ejus impossibilitate stet præsumptio. Missis tamē pluribus argumentis, quibus demonstrari solet, nonnulla tantum repugnantia & contradictionis capita summatim indicabimus.

12 I.: Nequit Deus producere infinitum multitudinis, quin producat partes, non necessarias formaliter ad existentiam ejus: aliundè istæmet partes essent formaliter necessariae ad ejus existentiam: quia sine illis non posset produci à Deo: ergo partes, sine quibus produci nequit infinitum multitudinis, sunt necessariae simul & non necessariae: quod repugnat. Major constat: nequit enim Deus producere infinitum multitudinis, hominum v.g.,

quin producat infinitas hominum unitates, infinitosque binarios, centenarios, Milliones, ac numeros omnes, infinities multiplicatos: Sed plures ex his partibus necessariae non sunt ad existentiam Infiniti. Patet: quia si ab infinitâ hominum multitudine detrahas infinitos binarios v. g., dummodo maneat infinita unitates, manet adhuc infinitum formaliter idem; siquidem in ipso infinito unitatum manent adhuc infiniti binarii, à quibus iterum detrahi poterunt infinita unitates, illaso formaliter infinito priori, & sic deinceps iterum, atque iterum nullo fine: alioquin infinitudo unitatum foret successive numerabilis per binarios, quod implicat.

13 2.: Implicat totum, quod destructis duabus medietatibus non destruat: hujusmodi autem est infinitum binariorum v. g.: nam si destruat Deus infinitas unitates, destruet utique medietatem unam: postea ex infinitate residuâ unitatum, in quâ manent adhuc infiniti binarii, potest Deus destruere alterum infinitum unitatum, manente altero non minus infinito, quàm antea, proindeque infinitos binarios includente. Unde etiam sequitur, quòd destruat simul, & non destruat Deus, quod antea produxit: destruit: quia in infinito unitatum destructo includitur infinitum binariorum, & hoc produxit Deus: non destruit: quia in altero infinito unitatum remanente superest infinitum binariorum. 3.: Implicat

totum non majus sua parte: sed hujusmodi est infinitum binariorum; siquidem infinitum unitatum, quod est ejus pars, infinitos continet binarios: ergo &c..

14 4.: Implicat esse unum quid unitate aggregationis, simulque non unum: sed Infinitum binariorum esset unum quid prædictæ unitate, simulque non unum, utpote divisibile in plura talia, quale ipsam est, videlicet in plura infinita unitatum, quorum quodlibet est infinitum binariorum: ergo. 5.: Implicat, quod nequeat producere Deus centum, quin producat mille: ergo etiam implicat, quod non possit producere infinitos hominum binarios, quin producat infinitos milliones. Non posset tamē; quia infinitum binariorum nec per milliones potest successive numerari. 6.: Implicat unum infinitum multitudinis infinite excedi ab alio infinito ejusdem generis, cum nec mente concipi possit multitudo major, quam infinities infinita. Sic autem contingeret, si homines infiniti producerentur, singuli cum binis oculis, & capillis: tunc enim oculorum, aut capillorum multitudo esset infinite major, quam multitudo hominum: tot enim contineret oculos, aut capillos, quot homines, & insuper infinitos alios.

15 Dicunt Adversarii, posse unum infinitum esse majus, aut minus alio, non *formaliter*, id est in ratione excludentis finem, sed *materialiter*. At *contra* 1.: quid enim est esse *materialiter* majus,

nisi habere plures unitates? Sed ultra infinitas infinities replicatas, quas continet quodlibet infinitum multitudinis, nequeunt cogitari plures: ergo nec *materialiter* potest unum infinitum esse majus. *Contra* 2.: unum infinitum extensionis nequit excedi ab alio, ne *materialiter* quidem: ergo nec unum infinitum multitudinis, cum nulla sit ratio disparitatis. *Antec.* patet; quia si una linea utrinque infinita excederetur materialiter ab alia, ibi terminaretur, ubi incipit excedi: ergo terminum haberet, quod est contra conceptum infiniti: ac proinde non solum materialiter, sed etiam formaliter excederetur. *Contra* 3.: si multitudo hominum exceditur a multitudine oculorum, cognoscit utique Deus, quantum illi desit, ut sit alteri æqualis: ergo cognoscit in ea tot esse unitates, & non plures: nisi enim redigantur unitates ad certum numerum, quomodo potest cognosci, pauciores esse? Sic autem multitudo hominum jam cognoscitur ut finita. Adde quod infinitum oculorum est duplo majus infinito hominum: ergo excedit in ratione infiniti, adeoque *formaliter*.

16 Iisdem argumentis impugnari potest infinitum intensiois, aut extensionis, cum sit infinita multitudo graduum, vel palmarum, ulnarum, &c.: ideoque reduci potest ad infinitum multitudinis. Sed specialiter infinitum extensionis impugnatur 1.: quia sequitur ex eo, distantiam finitam

posse fieri infinitam per unius palmi additionem contra proloquiū illud, *Finitum additum finito non facit infinitum*. Prob. *sequel.*: si detur linea hic incipiens, & versus orientem infinita, necesse est, ut aliqui palmi istius lineæ distent infinitè ab hoc loco, & aliqui finitè: ergo, cum omnes sint continuati, aliquis est palmus infinitè distans, qui continuatur cum finitè distante: finita igitur distantia fit infinita per additionem unius palmi. 2.: quia sequitur unam longitudinem infinitam esse minorem aliâ, quâ parte infinita est. Prob.: si in virgâ infinitè protensâ produceret Deus infinitas formicas cum intervallo unius leucæ inter singulas, formicæ occuparent spatium infinitum, & tamen occuparent minus spatii, quàm virga: conjungantur enim formicæ ad virgæ latus una post alteram absque intervallis, illæ utpote infinitæ lineam efficient infinitam, quæ tamen superabitur à longitudine virgæ toto spatio respondente prioribus intervallis.

17 *Objic.*: possibile est infinitum syncategorem.: ergo & categorem.. Prob. *conseq.* 1.: quia ex infinitate syncategorem. sequitur possibiles esse infinitos homines, v.g., quorum nullus repugnat existere simul cum aliis, omnesque simul continentur in Omnipotentia Dei ex se infinita: ergo poterunt infiniti simul existere. 2.: quia in infinito syncategorem. instantur argumenta nostra, maxime si consideretur, prout est cognitum à

Deo. Pariter enim de infinitâ multitudinem hominum possibilem à Deo cognita quæri potest, an contineat plusquàm necessarium ad infinitatem? an mentaliter dividi possit in plura infinita? an in partes æquales toti? an in eâ tot sint homines, quot capilli, vel tot binarii, quot unitates? 3.: quia datâ de facto infinitate syncategorem. dantur de facto infinitæ carentiæ, infinitæque possibilitates rerum, in quibus infinitis nostra pariter argumenta militant.

18 *Neg. conseq.*, quia obstant probationes. Ad 1.: possibile sunt infiniti homines distributivè per singulos, seu per collectiones eorum actu finitas, quæ semper augeri possunt magis, ac magis; non tamen collectivè, seu per collectionem, aut collectiones actu infinitas. Nam licet nullus homo repugnet simul existere cū aliis, in quâcumque collectione finita, repugnat tamen in collectione infinita, quia repugnat concurrere cum aliis ad constituendum collectionem chymericam, seu contradictionibus plenam. Omnes autem continentur simul in Omnipotentia simultate virtutis activæ: non tamen simultate passivæ coexistentiæ: quâ ratione continentur in Omnipotentia meus assensus & dissensus, aut amor & odium ejusdem objecti. Nec de ratione infinitæ virtutis est posse producere effectum actu infinitum; aliàs posset etiam producere infinitum in perfectione entitativâ: sed solum posse pro-

produc
non to
ac tale

19
tegor
à Deo
nita, s
nes fin
ne ver

Deo co
subjedi
tius su
collect
gulis c
propos
fibilita
designa
nita. U
naliter
Dei on
butivâ
jectum
cis int
nus ce
ponde
habet
in infi
quæ t
verbo
termi
aqua
licet e
nosca
tamen
jectum
titudo
existe

20
tudo
potest
saden

producere finita in infinitum, idest, non tot, quin plura, nec tantum actale, quin majus, & melius.

19 *Ad 2.*: Infinitum syncategorem., etiam prout cognitum à Deo, non est una collectio infinita, sed plures & plures collectiones finitæ in infinitum: quâ ratione verè dicitur, quòd *Possibilia à Deo cognita non habent terminum*, subiecto scilicet propositionis itius supponente, non copulatè, aut collectivè, sed distributivè pro singulis collectionibus finitis, ita ut propositio reddat hunc sensum, *Possibilia à Deo cognita non possunt designari tot, quin plura sint cognita*. Unde nec exiunt intentionaliter omniaabilia in mente Dei omnitate collectivâ, sed distributivâ: nec omnia sunt propriè *objectum adequatum* scientiæ simplicis intelligentiæ; hic enim terminus collectivus est, cui solus respondet descensus copulatus: sed habet talis scientia plura & plura in infinitum objecta inadequata, quæ tamen cuncta, ob vicandum verborum circuitum, significamus terminis collectivis *objecti adequati*, aut collectionis omnium; licet enim Deus omnia simul cognoscat simultate cognitionis, non tamen simultate objecti, quasi objectum Divinæ cognitionis sit multitudo infinita possibilium potens existere tota simul.

20 Ratio: quia hæc multitudo infinita impossibilis est, nec potest concipi nisi chymericè, cum eadem argumenta, quæ probant

repugnare collectionem infinitam in existentibus, probent etiam in possibilibus, quippe quæ non aliterabilia sunt, nisi quatenus possunt ad actum existentiae reduci. Sic quia repugnat homo existens non major sua parte, nequit ita concipi in statu possibilitatis. Hinc quæstiones illæ, an multitudo hominum possibilium à Deo cognita, &c. sunt de subiecto non supponente, quia nulla est possibilis multitudo infinita collectivè significabilis; nec nisi fingendo fieri potest comparatio, etiam in statu possibilitatis inter infinitum hominum, & infinitum capillorum, aut etiam binariorum & unitatum: sed unice verum est, quòd in quacumque crinitorum hominum multitudine designabili (quæ semper finita erit) plures sunt capilli, quam homines, plures unitates, quam binarii, nullamque partem totum æqualem esse.

21 *Ad 3.*: Carentiæ non sunt objecta constituentia multitudinem, nec aliud sonat carentias infinitas dari de facto, quam non dari de facto creaturas infinitas. Quòd si velis, carentiam esse objectum per se significabile, dicam dari de facto carentiam infinitæ multitudinis creaturarum, sed non nisi unicam, & necessariam, quæ scilicet uno velut impetu excludat totam illam multitudinem chymericam, & dari quoque de facto carentias possibilium syncategorem. infinitorum; sed has non posse collectivè significari, sicut necabilia ipsa, quorum

rum indolem suo modo referunt. Possibilitates autem passivæ, seu intrinsecæ rerum non dantur de facto, sed solum darentur, si res

existerent: cumque res nunquam possint existere, nisi actu finitæ, sequitur, nec possibilitates infinitas de facto dari posse.

DISPUT. IV.

DE COMPOSITIONE CONTINUI.

CAP. I.

Premissâ notione continui, ostenditur, quàm difficilis sit Aristotelis sententia.

Continuum est, quod partes habet integrantes, naturali nexu copulatas: cujusmodi sunt guttæ in aquâ, manus & brachia in humano corpore. Differt à contiguo, quia hoc non importat unionem, sed meram im-mediationem loci. Unde continua dicuntur, *quorum extrema sunt unum*, idest, naturaliter unita: contigua verò, *quorum extrema sunt simil*, idest, in locis immediatis. Continuum aliud est permanens, cujus nimirum partes simul existunt, ut palea: aliud successivum, ut motus & tempus, cujus scilicet partes fluxu non interrupto prætereunt, solamque habent continuitatem sumptam pro non interruptâ successione: non enim pars existens cum non existente physicè uniri potest. Continuum intensivum (cum scilicet qualitas, v. g. calor in eadem parte subjecti & loci continuè augetur) potest esse successivum in fieri, & permanens in facto esse.

2. Continuum ex his parti-

bus componitur, in quas est divisibile: ipsæ verò partes jam ante divisionem realiter actualiter inter se distinguuntur: tum quia separabilitas est signum evidens distinctionis: tum quia alioquin continuum erit realiter simplex, compositionis expert, atque adeò infectibile. Dum ergo docet Aristoteles, in continuo non esse partes actu, sed potentiâ, loquitur de partibus numerabilibus quoad nos, qui donec partes dividamus manu, vel mente, non possumus eas computare, vel inter se conferre, præsertim in continuo homogeneo.

3. Partes continui permanentis non uniuntur seipsis; alias non possent existere separatæ. Quare aliqui pro unionem ponunt puncta cōtinuantia, quæ in neutram partem recipiantur, & utramque essentialiter exigant sibi propinquissimam absque penetratione. Alii agnoscunt unionem purè modalem, eamque, vel simplicem & in alterâ tantum parte receptam, in illâ scilicet, quam Deus determinaverit, vel conflatam ex duabus partialibus, quarum unaquæque in sua parte recipiatur, exigendo præsentiam

riam a

4

confid

ter pu

linea,

tres no

tudini

tatis,

cies. L

profun

lata si

longu

nitque

tici. J

contin

quodsi

partiu

ulteri

que ad

plicia

5

partes

ferent

portio

quoti

quant

quate

nam.

ta, aq

quia

mens

aliâ c

aliâ p

tingu

ulnz

tiona

fionil

deterg

mare

mos

mos,

ciam alterius in loco immediato.

4 In quantitate continuâ consideratur à Mathematicis, præter punctum dimensionis expers, linea, superficies, & solidum, juxta tres notissimas dimensiones lōgitudinis, latitudinis, & profunditatis, quas vocant quantitatis species. Linea longa est, non lata, nec profunda. Superficies est longa & lata sine profunditate. Solidum est longum, latum, & profundum, venitque nomine corporis Mathematici. Jam verò, licet divisibilitas continui notissima sit, scire tamen, quodvisque progredi possit divisio partium, an semper ad particulas ulterius divisibiles, an potius usque ad indivisibilia, & penitus simplicia, hoc opus, hic labor.

5 Aristotelici supponunt, partes continui esse in duplici differentiâ, *aliquotas* scilicet, & *proportionales*. *Aliquota* sunt, quæ aliquoties ductæ, seu repetitæ, totam quantitatem adæquant: sic palmus quater ductus totam metitur ulnam. Eadem vocantur *determinata*, *æquales*, & *non communicantes*, quia certam & æqualem inter se mensuram habent, nec una cum aliâ communicat, idest, nihil de aliâ participat, sed adæquatè distinguuntur invicem, ut in quatuor ulnæ palmis videre licet. *Proportionales* sunt, quæ novis subdivisionibus eadem proportionem factis deteguntur, ut si quantum bipalmare primum divides in duos palmos, deinde in quatuor semipalmos, postea in octo medietates se-

mipalmarum, & sic deinceps: servatur enim semper proportio duplicatam in minoritate, cum in multiplicatione partium. Numerus partium ex quacumque divisione, ac subdivisione resultans vocatur *series*: unde duo palmi sunt prima series, quatuor semipalmi secunda series, octo medietates semipalmarum tertia series &c..

6 Partes proportionales in unaquaque serie semper sunt inter se æquales, & non communicantes, atque etiam aliquotæ relatu ad totum primum divisum, ut evidens erit insipienti: dicuntur tamen *inequales* & *communicantes* respectu partium, quæ pertinent ad series præcedentes, aut subsequentes, v. g. semipalmi comparati cum palmis, licet utrique sint partes quanti bipalmaris, sunt partes inæquales, & communicantes, quia semipalmi sunt minores palmis, de illisque singuli participant aliquid. Interdum partes proportionales vocantur etiâ *indeterminata*, fortè, quia juxta Aristotelem decrefcere possunt in quantitate per novas series sine parvitatibus termino determinabili. Vocantur item nonnumquam *aliquantæ*, sed immeritò: nã *aliquanta* dici solet pars non aliquota, seu non commensurabilis cum toto, v. g. quantitas tripedalis respectu decempedæ: pars enim ista ter ducta non adæquat totum, quater autem ducta illud excedit.

7 His positis Aristotelis sententia docet partes aliquotas in continuo finitas esse: proportionales

les autem infinitas. Unde vult, continuum componi ex partibus divisibilibus in infinitum, ita ut nulla, quantumvis exigua, sit designabilis, etiam à Deo, quæ dividi nequeat iterum, atque iterum sine fine vel ab Angelo, vel à Deo ipso. At non ideo admittit hæc sententia infinitum in actu, seu categorem. extensionis, aut multitudinis partium, si unum aut alterum Authorem excipias. Admittunt etiam plerique Aristotelici admixta cum partibus infinita puncta indivisibilia, quæ vocant *copulantia*, & *terminantia*, eo quod quantitatem continuam terminent, ejusque partes inter se copulent iuxta unionum: quæ tamen puncta, sicut & divisiones partium factibiles in hac sententia solam habent infinitudinem syncategorem.: nam quæcumque designentur finita sunt, quamvis possint designari semper plura, & plura sine fine.

8 Verum hæc sententia difficillima est. Nam ex eâ sequitur, in exiguâ festucâ reperiri partes actu & categorem. infinitas: siquidem dantur in festucâ partes proportionales actu positæ, & actu ante divisionem inter se adæquatè distinctæ, & non communicantes, quarum multitudo nullâ successivâ numeratione, vel ablatione exhaustiri potest. Quamvis enim Deus ex illâ festucâ successivè extrahat totâ æternitate medietates proportionales, inter se adæquatè distinctas, & non communicantes cum præcedentibus seorsim positis, nū-

quam finiet, seu numquam perveniet ad residuum insectile in novas medietates sui. Sed hujusmodi multitudo est infinita, ut patet ex conceptu infiniti, prout à finito condistincti: cum ergo sit actu existens, erit infinita in actu seu categorem. *Urgetur 1.*: Deus intuetur omnes festucæ partes existentes, & actu distinctas ante divisionem: vel ergo videt, eas esse in numero finito, vel in infinito. Si primum; poterit tandem finire divisionem continui. Si secundum; nihil deest ad infinitum in actu.

9 *Urgetur 2.*: In grano synapis v. g. tot sunt puncta copulantia partes, quot divisiones partium possibiles: sed hæc non sunt finita: ergo nec puncta copulantia. Sunt igitur infinita, & quidem in actu, cum actualiter existant. Aliunde singula occupant distinctum locum, quia nullum cum alio penetratur: ergo in eo granulo existens infinita puncta infinitum locum occupantia. *Urgetur 3.*, & validissime in continuo successivo, sive in tempore. Nam omnes partes unius horæ ita successivè existunt, ut nunquam duæ partes, vel partícula simul existant, nec simul transseant. Hinc autem sequitur 1., partes horæ transactæ non esse infinitas: quia repugnat, infinitum etiam syncategorem. successivè transire. Certè in horâ tot erunt medietates proportionales, inter se adæquatè distinctæ, quot in paleâ palmari: si ergo in paleâ tot sunt, ut eas Deus successivè extrahens totâ ætern-

ætern-

æternitate finire nequeat, mirum est, quod totidem aliæ in horâ successivè transeant, & horam æternâ non efficiant. Sequitur 2., partes horæ numquam actu existere: quia cum nulla sit indivisibilis, si aliqua esset præsens, ejus particula simul esset præsentis, quod repugnat continuo successivo. Solum ergo præsentia sunt instantia indivisibilia, quæ in sententiâ Aristotelis non sunt partes temporis, sed quasi uniones partium: ergo non aliæ partes præter sola instantia sunt præteritæ, nec futuræ; quia non est præteritum, nisi quod fuit præsens, nec futurum, nisi quod præsens erit, vel ratione sui, vel ratione partium successivè præsentium.

10 Unus, vel alter ex Aristotelicis non reputat absurdum, agnoscere in quovis individuo infinitum in actu, sive categorem. partium proportionalium. Sed *contra* 1. ex difficultatibus infiniti categorem., de quibus supra. *Contra* 2.: ergo formica totam paleam percurrens motu continuo, successivè percurreret partes infinitas: quod omnino repugnat, cum de conceptu infiniti sit esse impertransibile successivè. *Contra* 3.: ergo poterit à Deo fieri omnimoda continui divisio in partes infinitas: nõ enim magis repugnat infinitum partium divisarum, quam unitarum. Tunc autem vel partes illæ manerent ulterius divisibiles, vel non? Si primum: non esset facta divisio omnimoda contra suppositionem. Si secundum; jam continuum esset re-

ductum ad indivisibilia. *Contra* deum: si in festucâ palmari partes sunt actu infinitæ, expenetratæ, & singulæ suam habent extensionem localem, quomodo non reddunt festucam infinitè extensam? Quod enim partes illæ sint minores & minores in infinitum obesse non potest: nam quantumcumque proportionaliter decrescant, semper aliæ aliis additæ plus offerunt molis; alioquin nec semipalmus cresceret additâ medietate semipalmi: quod est contra experientiam, quâ passim cernimus *finitum*, quantumvis modicum, *additum finito facere majus*.

11 Denique sententia Aristotelis falsa erit, si detur linea meris punctis constans, superficies meris lineis, solidum meris superficiebus: sic enim solidum, analysi factâ, ultimò divideretur in puncta. At quod ita res habeat, Mathematica demonstrat. Nam in primis globus perfectè sphericus non tangit planum, nisi in puncto: quare, si roteretur in plano, lineam describeret solidis punctis constantè. Deinde plani superficies meris constât lineis nullius latitudinis: nõ si cylindrus volvatur in plano, totam ejus superficiem tanget, cum tamen nunquam à cylindro tangatur planum, nisi in lineâ. Tandem duo plana se tangunt secundum superficies indivisibiles quoad profunditatem: si enim superficies, quatenus se tangunt, profunditatem haberent, penetrarentur quoad partes extimas, & priores; cum non aliter pos-

ſent immediatè accedere invicem quoad partes internas & poſteriores. Comque ratio iſta pariter militet in extimâ cujuſque plani ſuperficie reſpectu partium internarum ejusdem corporis, ſequitur, quòd externa ſuperficies immediatè continuatur cum aliâ internâ ſuperficie, ſeu latitudine, pariter non profundâ, & hæc eodem jure cum aliâ interiore, atque ita deinceps, donec abſolvatur ſolidum, quod proinde meris conſtat ſuperficiebus.

CAP. II.

Proponitur Sententia Zenonis, & ejus difficultates atqualiter enodantur.

12 **Z**eno, Stoicorum Princeps, continuum componi docuit ex ſolis punctis phyſicè inſectilibus, tamquam ex primordiis, iſſque innumeris quoad nos, ſed tamen coram Deo finitis, ex quibus in longum continuatis reſultat linea, ex lineis in latum repetitis ſuperficiès, ac tandem ex ſuperficiebus in profundum multiplicatis ſolidum, ſive corpus. Hanc ſententiam amplectuntur plures & graves Authores, e quibus alii negant, alii concedunt unicuique puncto ſuam extensionem, figuramque. Nonnulli agnoſcunt etiam in quovis puncto naturalem capacitatem, ut pro varietate circumſtantiarum replicetur nunc in pluribus, nunc in paucioribus punctis ſpatii; & quia huiusmodi puncta in replicatione quodammodo intumescunt, vocari ſolent *tumen-*

tia, turgida, vel inflata. Nec propterea hi omnes Authores cenſeri debent *Atomiftæ*, id eſt, conſtituentes ſubſtantiale compositum ex ſolis materiæ atomis, variè complicitatis: loquuntur enim de compositione integrali, quam fieri volunt ex atomis tum materiæ, tum formæ Peripateticæ.

13 Sententia Zenonis proponitur argumentis contra Ariſtotelicam ſuprà datis. Si enim repugnat, continuum componi ex partibus ſine fine dividuis, aut etiam ex punctis inſinitis, ſuper eſt, ut ex indiviſibilibus finitis, tamquam ex primis componentibus, coaleſcat. Accedit, quòd natura ubique aliàs abhorret proceſſum in inſinitum, præſertim in cauſis, tum extrinſecis, tum intrinſecis compositionis eſſentialis, in quâ juxta omnes aſſignari debet prima forma, primumque ſubjectum, ex alio ſubjecto non compositum. Cur ergo nõ ita ſit philoſophandum in cauſis intrinſecis totius integralis, ut pariter deveniatur ad prima componentia, non integraliter composita?

14 Sed *objic.* 1.: ex meris indiviſibilibus reſultare nequit extenſio: nam ſi duo ſe tangunt, ſe tangunt totaliter, cum in neutro dentur partes tacta, & intacta: ergo penetrantur in eodem loco, nõ aliter ac manus, ſi ſe tangerent totaliter interiùs & exteriùs, eo ipſo penetrarentur. Si autem indiviſibilia penetrantur, non faciunt extensionem. *Urgetur:* puncta A. & C. non

non tanguit punctum B. intermedium penes diversas istius facies, cum diversas non habeat punctum indivisibile: ergo sibi invicem immediatissima sunt: ac proinde non resultat major extensio ex tribus punctis, quam ex duobus, & similiter nec ex centum: quia ultimum semper erit eadem ratione immediatum primo. Adde quod sola interpositio puncti B., utpote dimensione carentis, non causat intervallum, quo distent A. & C.

15 *Obiectio* patitur instantiam, tum in punctis copulantis, & terminantibus, quæ plerumque admittunt Aristotelici. Nam punctum huiusmodi, cum partes non habeat, tangitur à partibus secundum se totum: ergo partes cum puncto penetrantur. Tum in partibus extremis duorum corporum contiguorum, quæ, si sint indivisibiles, quatenus se tangunt, eadem in illis, quæ in punctis, dabitur difficultas: si vero divisibiles sint, habent, quatenus se tangunt, prius & posterius secundum locum: ergo contactus extenditur ad posterius & remotius à corpore tangente: quod fieri nequit, quia corpus tangens penetratur cum extremitate priore ac viciniore. Dicendum itaque, duo puncta sese totaliter tangere sine penetratione: quia penetratio requirit identitatem loci: ad contactum verò sufficit localis immediatio: unde & duo Angeli, tametsi entitative indivisibiles, sine penetratione se tangunt, dum sunt in locis immediatis. Aliud est de

manibus; quippe quæ sunt divisibiles quoad profundum: ideoque nequeunt se tangere quoad partes internas, nisi partes istæ cum externis penetrantur: quæ ratio in indivisibilibus non arget.

16 *Ad confirm.*: punctum nullas habet facies intrinsecas, cum figuræ sit expers: habet tamen quasi facies extrinsecas, quatenus habet circūquaque diversa loca realia, vel imaginaria, per quæ respicit diversas mundi plagas, ita ut per unum locum respiciat Orientem, per alium Occidentem, &c.: & secundum diversas istiusmodi facies tangitur B. ab A. & C., licet ab utroque tangatur secundum eandem sui entitatē intrinsecam. Sufficit autem extrinseca facierum diversitas, ut interpositio puncti B. impediat contactum & immediationem inter A. & C., maioremque cum iis cōstituatur extensionem: nam eo ipso verè intercedit locus aliquis, tametsi indivisibilis, qui non immeritò vocari potest intervallum, quamvis tractum extensionis ex se non habeat.

17 At quomodo, inquis, ex non extensis resultabit extensio? Eo, inquam, modo, quo resultat numerus ex non numeris, nempe ex unitatibus, acervus ex non acervis, leuca ex non leucis, &c.: passim quippe accidit, ut nomen totius non conveniat partibus singularim. *Insistes*: Indivisibilitas est propria entium spiritualium. *Dist.*: indivisibilitas tam formalis, quam radicalis, aut primordialis, *conc.*:

præcisè formalis, *subdist.*: si sit penetrabilis cum aliâ re simili, *conc.*: si penetrationem excludat, *neg.* Ut punctum corporum differat à re spiritali, sufficit, quòd suapte naturâ sit radix, aut primordium rei divisibilis, & quòd sit impetrabile cum alio ejusdem generis: quo tamen non prohibetur, punctum materiæ penetrari cum puncto formæ, & puncto quantitatis, aut qualitatis. Si adhuc objicias vetustum illud, *Indivisibile additū indivisibili nō facit majus*, dicam, id verum esse dumtaxat de majoritate sensibili, seu quoad nos.

18 *Obje. 2.*: ex hâc sententiâ sequitur, motum aquilæ volantis non esse velociorem motu testudinis: siquidem testudo in singulis instantibus adquirit unum saltem indivisibile spatii: idem autem, & non plûs acquirere valet aquila; alioquin punctum extremum rostri aquilini v. g. vel occuparet in eodem instanti duo, aut plura loca sibi adæquata, vel transiret de loco ad locum distantem, non transiendo per medium. Nec dicas, pluribus morulis interrumpi motum testudinis, quàm aquilæ. Nam recursus ad morulas, licet teneat in motu viventium, non ita in motu projectorum: etenim impulsus ab extrinseco impressus, cessante motu, statim perit: cumque sit causa necessaria, nec majorem inveniat resistantiam in uno, quàm in alio instanti, non est cur in singulis non producat motum, quamdiu durat. Præterea motus aquilæ

est incomparabiliter tardior motu solis: ergo interruptus esset innumeris fere morulis, quæ proinde oculis perciperentur. Tandem Circulus major & exterior unius rotæ velocius movetur, quàm circulus interior, & centro vicinior, siquidem quodlibet ejus punctum eodem tempore plus conficit spatii, totum scilicet quod respondet ipsi circulo majori: & tamen interior, ac minor circulus nō habet in motu plures morulas; si enim tantisper quiesceret, dum movetur circulus exterior, radii rotæ, quantumvis ferrei, aut saxei, utrique circulo affixi, frangerentur, aut incurvarentur: quod vel oculis patet esse falsum.

19 Sed etiam hæc *obje. 2.* Aristotelicos premit. Signentur quippe duo puncta terminantia, alterum in aquilâ, alterum in testudine. Rogo, an utrumque in singulis instantibus adquirit novum punctum loci? Si concedas, utrumque movetur velocitate pari. Si neges: ergo alterum per aliquot instantia quiescit, adeoque morulas habet instantaneas. Si dicas, nec puncta loci, nec instantia temporis esse immediata, sed intermixta partibus. *Contra 1.*: quia uni puncto mobilis nunquam respondet in loco una pars divisibilis, sed semper punctum loci: si ergo puncta loci distant inter se, punctum mobilis saltabit ab uno ad aliud, non transactâ parte intermediâ. *Contra 2.*: vel aquila, aut testudo, movetur in instanti A. indivisibili, vel non. Si non

non movetur, quiescit, & ecce tot morulas, quot instatia. Si movetur, non acquirit nisi punctum loci, nā pars divisibilis, cum requirat successione motus, nō acquiritur in instanti. Jam ergo punctum illud auget extensionem loci; alias non daret locum motui. Similiter instatur illud de motu rotæ: si enim designetur in utroque circulo pars determinata, v.g. digitus A., alter alteri correspondens per lineam rectam, subindeque radius ferreus hinc & inde utriq; digito firmiter affigatur, aut pari velocitate movebitur digitus circuli interioris, aut frangetur vel incurvabitur radius.

20 Igitur restudo non in singulis instatibus acquirit unum indivisibile spatii: nam summa motus velocitas, naturaliter possibilis, ea est, quā singula puncta mobilis sine interruptione adquirunt in unoquoque instanti novum punctum loci: non enim possunt adquirere plura sine bilocatione, aut saltu naturaliter impossibili. Quare quicumque motus velocitatem istam nō attingit, necesse est, ut morretur per aliquod, vel aliqua instatia, & eō plura, quō magis à summā velocitate deficit, seu quō tardior est; & consequenter ut non sit continuus, nisi sensibiliter, seu quoad sensum non percipientem morulas, quibus interruptitur. Nec recursum ad morulas impugnant rationes objectæ. Nam impulsus ab extrinseco impressus etiam morulas habet insensibiles, ei cōparatiles, ac proportionatas, quæ proin-

de non illum statim perire faciunt, sicut facit mora sensibilis, quia violenta est. Nec refert, quōd impulsus sit causa necessaria: hæc enim est generalis cōditio causæ necessariæ: successivè operantis (saltem dum non attingit summum vitium, aut intensiōis naturaliter possibilis), crebris morulis veluti respirare, ut conatum resumat, sicut ejusdem est non debellare contrarium, nisi paulatim, & cum aliquā successione temporis.

21 In Motu aquilæ, quamvis sit longè tardior motu solis, non facile percipiuntur morulæ permixtæ, eo quōd motus sit magis sensibilis, vel ex crebrâ variatione partium, quæ visum percellit, vel saltem ex comparatione terminorum à quo, & ad quem: morulæ autem se habent, quasi privationes. Hæc ratione, dum seriem montium aspicimus longè positam, quasi continua, vel contigua putamus cacumina, quia non percipimus intervalla, quamvis plura sint, & forè montibus longiora. Dices: motus pilæ è bombardâ explosæ comparatur ad motum stellarum fixarum: ferè cum proportionē unius ad cētum millia: ergo, si hora dividatur in centum millia partium, in unā tantum ex iis movebitur, in reliquis quiescet. Quomodo ergo non percipitur quies? vel quomodo pila tendit recta ad scopum, cum debeat in quiete descendere vi inane gravitatis?

22 Resp.: admissâ eā proportionē, tota ista quies, cum non sit

continua, sed intermixta particulis motus, minoribus quidem in duratione, sed tamen plurimis, & innumerabilibus quoad nos, & aliunde sensû magis percellentibus, & quasi ad se rapientibus, hinc provenit, quòd sensu percipi nò possit. Nec mirum id erit scienti, in quovis minuto, imò in quovis secundo, dari miliones plurimos instantium indivisibilium, unde centum millia instantium non efficiunt tēpus sensibile, nisi juvetur objecti sensibilitate vehementi, & crebrò repetitâ. Quod autem pila explosa non descendat in morulis ex eo provenit, quod morulæ, dum conaturales sunt, non remittunt intensiorem impulsûs, nec ejus vim motivam debilitant, sed potius juvant per modum conditionis ad proseguendum motum: quare non sinunt gravitatem interim prævalere.

23 Jam ad motum rotæ dic, quòd rota illa, dum volvitur, morulas admittit in minori circulo, plures quàm in majori: quibus ex morulis resultant inflexiones, aut undulationes insensibiles in radiis rotæ, quâ parte excedunt circulum minorem: insensibiles, inquam, ex parvitate cujusque morulæ, & brevissimo reditu ad lineam rectam, & eò minus sensibiles, quòd major fuerit inter utrumque circulum distantia: tunc enim distribuetur inflexio, vel undulatio per plures partes cujusque radii, fietque proinde minus observabilis. Quòd autem possit in corpore continuo una pars flecti sine aliâ, quin ab eâ dividatur, pas-

sim cernitur in ramis arborum, dū immoto trunco moventur. Nec refert, quòd radii rotæ sint ferrei, vel saxei: nullum enim est corpus adeò durum, ut non possit insensibiliter flecti, seu comprimi, tantisperque mutare figurâ, etiâ sine magno impetu, vel ictu: quod satis patet ex vi elasticâ, quâ globus chalybeus, dū in incudē decidit, resilire cogitur: quia scilicet utriusq. partes, aliquatenus pressæ, sese statim restitunt in figuram debitam, atque ita reflexionem causant corporis impacti.

24 *Obje. 3.* ex eâdem figurâ rotæ. Stante sententiâ Zenonis, circulus minor, & interior rotæ totidē cōstabit punctis, quot major & exterior: possunt enim à singulis punctis circuli exterioris duci totidem lineæ ad centrum usque, vel è contra, quin transeant duæ per idem punctum circuli interioris, sed unaquæque per suum; alioquin duæ lineæ rectæ, à peripheriâ usque ad centrum ductæ, haberent commune segmentum, seu in unâ coirent, priùsq. pervenirent ad centrū, quod est contra demonstrationes mathematicas: ergo circuli major & minor erunt æquales.

25 Sed insto in sententiâ Aristotelis: ergo quamvis circulus minor solo palmo distet à centro, major verò sit æqualis circumferentiæ calî, totidē puncta copulantiæ erūt in circulo minori, quàm in majori. Nam licet per partes proportionales minoris circuli ducantur lineæ rectæ, poterit tamen dividi minor circulus, ubi tangitur ab unâquaq. li-

lineâ.
habet
ta Ar
ta co
possi
quela
circul
adaq
erunt
toto
partil
super

2
obje. 4.
linea
physic
æqua
in id
pūcti
liber,
bilita
indiv
& co
rima
mi su
tamq
quod
terræ
comp
gener
descri
cant
circu
bet a
punct
sidera
ta, pr
strah
sibili
Nihil

lineâ. Ubi autem dividi potest, ibi habet punctum univium, cum juxta Aristotelicos totidem sint puncta copulancia, quot divisiones sunt possibiles. Absurditas autem sequela ex eo patet, quod si ex majori circulo sumatur pars totum minoris adæquas, in eâ proculdubio totidē erunt puncta copulancia, quot in toto minori: necesse igitur est, ut in partibus residuis innumera alia supersint.

26 Neganda itaque sequela *objectionis*, sicut & possibilicas tot linearum, si sermo sit de punctis physicis, ac de lineis inter se adæquate distinctis, & nō coeuntibus in idem segmentum. Aliud est de punctis Mathematicis, quorū quodlibet, etsi præscindatur ab indivisibilitate, dicaturque mathematicè indivisibile, physicè tamen reipsa, & coram Deo divisibile est in plurima puncta Zenonica. Sic Astronomi sumunt totum terræ globum, tamquam punctum Mathematicū, quod est mundi centrum, eoquod terræ magnitudo cum firmamento comparata vix molem habeat. Et generatim, dū Geometra circulum describunt, punctum cetricum vocant, quod correspondet cuspidi circinis; quæ tamen cuspis, quantumlibet acuta, multis constat millibus punctorū physicè infætilium. Considerant enim Mathematici puncta, prout imaginationi subsunt, abstrahendo quidē à quātitate sensibili, non tamen ab imaginabili. Nihil autem sub imaginationem

cadit, quod sit omninō expers molis, aut indivisibile, quæ tale. Stat ergo à singulis punctis Mathematicis exterioris circuli duci lineas ad centrum, quarum plures transeant per idem punctum Mathematicum circuli interioris; & tamen singulis lineis dari transitum per puncta physica omninō distincta.

27 Mitto alia argumenta, quæ ex iisdem Mathematicæ fontibus derivantur, ū quia argumenta Mathematica parum juvāt ad physicā & realē cōtinuū compositionem indagandam, ut videre est apud PP. Izquierdo, Peynado, Maignan, & præcipuè apud Authorem *Philosophiæ Burgund. tom. 4. tr. 2. dissert. 1. cap. 3.* Tum præsertim, quia nihil ferè obicitur contra sententiam Zenonis, quod nō pariter urgeat Aristotelicā, si videlicet pro punctis physicè infætilibus partes determinatas, digitos v. g., designes, ex quibus eadē lineæ, eademque mensuræ ducatur, aut si pariter in puncta copulancia & terminancia Aristotelica difficultatem intorqueas. E contra verò plurimæ & intricatissimæ difficultates pullulant ex infinitudine partium proportionalium, quæ sententiam Zenonis non urgent. Quare, cū hæc sententia multò clarior, & intellectu facilior, insuperque multò expeditior sit ad alias difficultates tum in Philosophiā, tum in Theologiā occurrentes, recta ratio dicere viderur, ut ea Aristotelicæ sententiæ præferatur.

INDEX TITULORUM TOTIUS OPERIS:

PROEMIUM	pag. 1.	Cap. 5. <i>Perficitur argumentorum solutio.</i>	50.
Tractatus I.		Disp. III. <i>Reliqua de materia primâ.</i>	56.
De Principiis intrinsecis corporis naturalis.	pag. 2.	Cap. 1. <i>De Appetitu materiae &c.</i>	Ibid.
Disp. I. <i>Quot & quænam sint prima principia intrinseca corporis naturalis.</i>	Ibid.	Cap. 2. <i>Utr. Materia appetat formas corruptas?</i>	64.
Cap. 1. <i>Aristotel. primorum principior. definitio.</i>	Ibid.	<i>Argumenta contraria.</i>	67.
Cap. 2. <i>Prima principia intrinseca corporis natural. in facto esse.</i>	4.	Cap. 3. <i>Utr. Materia possit naturaliter privari omni forma?</i>	70.
Cap. 3. <i>Prima principia intrinseca corporis in fieri.</i>	6.	<i>Contraria argum. solv.</i>	71.
Cap. 4. <i>Diluuntur objectiones.</i>	9.	Cap. 4. <i>Utr. Materia possit divinitus conserv. sine formâ.</i>	73.
<i>Contrapriuationem speciatim.</i>	10.	<i>Solv. argum. contraria.</i>	75.
<i>Nihil obstant rationes seminales à S. Augustino assertæ.</i>	14.	Cap. 5. <i>Quâ actione conservaretur materia sine formâ?</i>	78.
Cap. 5. <i>De Corpore in fieri per simplicem generationem.</i>	15.	<i>Solvuntur objectiones.</i>	80.
Cap. 6. <i>Expenduntur quædam sententia &c.</i>	17.	Cap. 6. <i>De unitate ac distinctione materiae.</i>	84.
Cap. 7. <i>Quam sit valida probatio &c.</i>	21.	Disp. IV. <i>De Formâ substantiali.</i>	81.
<i>Alia responsio confutatur.</i>	24.	Cap. 1. <i>Probatur forma subst. Peripat.</i>	Ibid.
Disp. II. <i>De Quidditate & existentia materiæ primæ.</i>	25.	Cap. 2. <i>Atomistarum argum.</i>	93.
Cap. 1. <i>An sit materia prima? Ibid.</i>		Cap. 3. <i>Solvitur ult. objectio, & explicatur educio formæ.</i>	97.
Cap. 2. <i>Definitio & proprietates materiæ primæ.</i>	28.	<i>Quænam formæ educantur?</i>	101.
<i>In quo stet ratio subiecti &c.</i>	29.	Cap. 4. <i>Quid sit forma subst. & an sit tota quidditas compositi?</i>	102.
<i>An materia prima sit per se potentia immediate receptiva &c.</i>	32.	Disp. V. <i>De Multiplicitate formæ in ead. mater..</i>	106.
<i>An eadem potentia sit de quidditate metaphysicâ &c.</i>	33.	Cap. 1. <i>Denturne formæ subordin. rejicitur forma corporeit.</i>	107.
<i>Quædam alia attributa &c.</i>	35.	Cap. 2. <i>Solvuntur argumenta.</i>	110.
Cap. 3. <i>Utrum Materia prima propriam existentiam habeat?</i>	37.	Cap. 3. <i>Utr. plures formæ non subordin. conjungi poss. in eadem mater.?</i>	120.
Cap. 4. <i>Argumenta contraria.</i>	43.	<i>Non possunt naturaliter.</i>	121.
			Pos.

- Possunt divinitus.* 122.
Non obstant argum. contraria. 123.
 Disp. VI. De Unione mater. & form. in composito. 130.
 Cap. 1. Unio realiter distinguitur à mater. & form., & consistit in modo superaddito. 131.
 Cap. 2. Solvuntur objectiones. 134.
 Cap. 3. Utr. educitio form. material. sit ejusdem unio? 138.
Occurritur argumentis. 141.
 Cap. 4. Quotuplex sit unio in composito? Et quodnam union. subiectum? 145.
 Disp. VII. De distinctione totius substial. à partib. 149.
 Cap. 1. Totum non distinguitur realiter à partib. &c. 150.
 Cap. 2. Diluuntur argum. 155.
 Cap. 3. De supposito nonnihil. 160.

Traſtatus II.

- De Causis, seu Principiis extrinsecis rerum naturalium. 164.
 Disp. I. De Arte & Naturâ. Ibid.
 Cap. 1. Quid sit Natura? Ibid.
 Cap. 2. De motu natur. & violento. 167.
Possit ne Deus violentiam inferre creaturis? 168.
 Cap. 3. Definitur Ars, &c. 174.
 Disp. II. Causa quid & quotuplex? 177.
 Cap. 1. Definitur causa &c. Ibid.
 Cap. 2. De causis materiali, & formali. 182.
 Cap. 3. De causâ finali. 187.
Nonnulla quæstiones. 189.
 Cap. 4. De causâ exemplari. 193.
 Cap. 5. De causâ efficiente. 196.
 Disp. III. De Prærequisitis, seu

- conditionibus ad causandû. 199.
 Cap. 1. *Existentia, ubicatio, duratio & subsistentia quatenus requir.?* 200.
 Cap. 2. *De approximatione agentis ad passum asser. quadrupl.* 204.
Cetera prærequisita generalia. 212.
 Disput. IV. De Prioritate Naturæ. 214.
 Cap. 1. *Explicatur natura prioritas.* Ibid.
An actio sit prior effectu? 217.
Quanam sit forma denominans causam natur. priorem? 218.
 Cap. 2. *An sit possibilis mutua Natura prioritas?* 219.
Repugnat in eod. genere. 220.
Repugnat etiam in diverso genere physico. 222.
 Cap. 3. *De mutuâ prioritate quoad secundum esse.* 225.
Utr. possit aliquid producere seipsum quoad secundum esse? 227.
 Disp. V. de Pluralitate causar. total. ejusd. effectus. 231.
 Cap. 1. *Utr. possit idem effectus produci divisim à plurib. caus. total.?* Ibid.
Argumenta contraria. 233.
 Cap. 2. *Utr. possit divinitus idem effectus produci simul à duplici caus. total.?* 237.
Objectiones propositæ, & soluta. 238.
 Cap. 3. *Non potest id ipsum contingere naturaliter.* 243.
 Disp. VI. De Virtute, quâ suos effectus producunt Causæ creatæ. 246.
 Cap. 1. *Substantia est virtus inmed. activa alterius substantiæ.* Ibid.

- Argumenta contrar. sentent.* 250.
 Cap. 2. *Accidens insluit in substantiam.* 258.
Solvuntur argumenta. 262.
 Cap. 3. *De virtute producti. effectus accidentalis.* 264.
 Cap. 4. *De potentiâ obedientiali: ubi an lumen sit tota ratio agendi?* 268.
Responsio ad objectiones. 273.
 Cap. 5. *Potest quodlibet elevari ad quodlibet.* 277.
 Disp. VII. *De connexionione causarum cum possibilit. suor. effectuum.* 281.
 Cap. 1. *Causa prima connectitur cum possibit. creaturar.* Ibid.
 Cap. 2. *Contraria diluuntur.* 288.
 Cap. 3. *Affertiones alie.* 297.
 Disp. VIII. *De Causa primâ quatenus concurr. cû secundis &c.* 301.
 Cap. 1. *Deus immed. concurrat ad omn. effect. creaturar.* Ibid.
 Cap. 2. *Concurrat per eandem actionem &c.* 304.
Objectiones solutæ. 305.
 Cap. 3. *De simult. concursu Dei ad actus liber. creatura, præsertim peccamin.* 310.
Rejicitur doctrina Thomistica. Ibid.
Exponitur decretum applic. Omnipotent. 314.
Doctrina Scholæ nostræ duplici assertione stabilitur. 318.
 Cap. 4. *Opposita difficultates &c.* 322.
Contra secundam assert. 328.
 Cap. 5. *Rejicitur phys. prædeterminatio &c.* 336.
Responsiones ad omnes confutantur. 339.
- Cap. 6. *Solvuntur argumenta &c.* 343.
Authoritas D. Thomæ. contra phys. prædeterm. 352.
- Tractatus III.
 In sex reliquos Physicorum Libros. 355.
 Disp. I. *De Motu, Actione, & Passione.* Ibid.
 Cap. 1. *De Motu.* Ibid.
 Cap. 2. *De actione, & passion.* 358.
 Cap. 3. *De creatione, & termino creabili.* 363.
 Disp. II. *De Loco & tempore.* 369.
 Cap. 1. *De loco reali, & imaginario &c.* Ibid.
Dubia quadam. 371.
De Vacuo. 374.
 Cap. 2. *Potest divinitus idem corpus esse simul circumscriptivè in duplici loco.* 376.
 Cap. 3. *De tempore, & duratione, &c.* 382.
Utr. Duratio creata distinguatur ab existentia rei, & tempore labente? 384.
Utr. Creatura potuerit existere ab æterno? 388.
 Disp. III. *De Infinito.* 390.
 Cap. 1. *Quid sit infinitum? ubi an repugnet creatura perfectissima?* Ibid.
 Cap. 2. *Repugnat infinitum in actu, &c.* 394.
 Disp. IV. *De compositione continui.*
 Cap. 1. *Quam difficilis sit Aristotelis sententia?* 398.
 Cap. 2. *Proponitur sententia Zenonis, &c.* 402.